T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

130412

# JÖN TÜRKLER'İN MISIR'DAKİ FAALİYETLERİ VE KANUN-İ ESASÎ (1896-1899)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA MERCAN

T130412

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ZEKERİYA KURŞUN

İSTANBUL 2003

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Mustafa Mercan'ın "Jön Türklerin Mısırdaki Faaliyetleri ve Kanun-i Esasi (1896-1899)," konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

| | | İmza |
|---|---|---|
| Tez Danışmanı | : Prof.Dr. Zekeriya Kurşun | ..... |
| Üniversitesi | Marmara | |
| Üye | : Prof.Dr. Süleyman Beyoğlu | ..... |
| Üniversitesi | Marmara | |
| Üye | : Prof.Dr.Ufuk Gülsoy | ..... |
| Üniversitesi | Marmara | |

## ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 20../.10.../ 2003 tarih ve ...88..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emine Gürsoy-NASKALİ
Müdür

T.C. MARMARA ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ 1923

# İÇİNDEKİLER

**Sayfa**

İçindekiler ..... I – VII

Önsöz ..... VIII

Özet ..... IX

Abstract ..... X

Kısaltmalar ..... XI

GİRİŞ

JÖN TÜRK HAREKETİ VE 1908 İNKILABINDAN ÖNCEKİ FAALİYETLERİXII- XII -XX

BİRİNCİ BÖLÜM

JÖN TÜRKLERİN MISIR'DAKİ FAALİYETLERİ

I. Jön Türklerin Mısır'a Yönelmesi ..... 1-9

II. Jön Türklerin Mısır'daki Basın Faaliyetleri ve Çıkardıkları Gazeteler ..... 10-15

İKİNCİ BÖLÜM

KANUN-İ ESASİ MECMUASI YAZAR – KONU İNDEKSİ ..... 16-153

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KANUN-İ ESASİ MECMUASI'NIN TENKİDİ VE SEÇME YAZILAR

I. Kanun-i Esasi Mecmuası'nda Dil ve Duruş ..... 154-157

II. Kanun-i Esasi Mecmuası'nın Teknik ve İçerik Açısından Değerlendirilmesi..... 158

III. Dini Referanslı Siyasi Yazılar ..... 159-334

1. Fî 27 Cemâziye'l-âhir Sene 1314 Tarihinde Zât-ı Şâhâne'ye Takdim Kılınan Arîza Suretidir El-ma'ruz! ..... 158-161
2. Zât-ı Şâhâne'ye Takdim Kılınan Arizadan Mâba'd ..... 162-173
3. Makale-i Şer'îye ..... 174-176
4. Makale-i Şer'îye ..... 176-178
5. Makâle-i Şer'îye ..... 179-184
6. Makâle-i Şer'îye ..... 185-188
7. Makâle-i Şer'îye ..... 188-194
8. Allah Erbâbını Halk Eylesin! ..... 194-200
9. Makale-i Şer'îye Ulu'l Emr Kim Olabilir? ..... 200-205
10. El-Ulemâ-i Veresetül'l-Enbiyâ' ..... 205-211
11. Halil Halid Bey'in Makalesi ..... 211-213
12. Makâle-i Mahsûsâ ..... 213-218
13. Makâle-i Mahsûsâ ..... 218-224
14. Makâle-i Mahsûsâ ..... 224-230
15. Makâle-i Mahsûsâ ..... 230-241
16. Kullukum Râ'in ve Kullukum Mes'ulun An Ra'iyetihi

Dersa'âdet Fudâlâ-yı Benâmından Bir Zât-ı Âlîkadr Tarafından ..... 241-243

17. Makâle-i Mahsûsa -El-İttihâd- ..... 243-247
18. Lâ ya'lemü'l-gaybe illa Allah ..... 247-249
19. Kullukum Râ'in ve Kullukum Mes'ulun An Ra'iyetihi
20. (Makalesinden Mâba'd) ..... 249-252
21. Hitâbu'l- Ümmet Fi'l- Hukuk El Vacibetü Ale'l-E'imme ..... 252-257
22. Açık Arîza ..... 257-260

23. Zât-ı Şâhâneye Açık Âriza ..... 260-262

24. Bâ'is-i İnhitât ..... 262-264

25. İttihâd-ı İslâm ..... 264-277

26. Risâle-i Hilâfet ve İmâmet ve Rehber-i Necât-ı Ümmet ..... 277-299

27. Herze'-i Câhilâne mi? Küfr-i Anûdâne mi? Tekfîr-i Kâfirâne mi? ..... 299-304

28. İhyâ- i El-Ulûm ..... 305-308

29. Hırka-i Sa'âdet'i Ziyâret Câ'iz mi? ..... 308-311

30. Yeni Bir Muvaffakiyet-i Hilâfetpenâhî ..... 311-313

31. Huzur Ders-i Hümâyûnu ..... 314-321

32. İstavrozlu Halifenin Da'vâsı ..... 322-324

33. Makale-i Mahsûsa: E'uzi Billâh "Ve'l-fitnet-i Eşedd-i Mine'l-Katl" .... 325-327

34. Makale-i Mahsusa: Abdülhamid'i Tövbeye Da'vet ..... 328-330

35. Marakeş Hilâfeti'ne Bi'at Haber-i Müdhişi ..... 330-331

36. Su'al ve Cevâb ..... 331-334

IV. Siyasi Yazılar ..... 335-648

1. Hâl- i Hâzır ..... 335-337

2. Hâl-i Hâzır veyâhud Sâye-i Şâhâne'de ..... 337-338

3. İttihad ve Terakki Cem'iyeti'nin mesleği cem'iyetimizin mesleğine tevafuk edegeldiğinden efrâdından "Fe. Şın." imzasıyla aldığımız varakayı kemâl-i memnuniyetle aynen derc ediyoruz : ..... 38-341

4. Nazar-ı Hikmet ..... 341-344

5. Türkiye'nin İnkırâzı ve Çâre-i Selâmeti ..... 345-346

6. İcmâl-i Âhvâl ..... 346-349

7. İcmâl-i Ahvâl ..... 350-352

8. Sultan Murâd-ı Hâmis veya Çırâğân Mahbusu ..... 352-355

9. Ne Hâldeyiz? ..... 355-357

10. Tenkid ..... 357-359

11. Uzun Sözün Kısası ..... 359-360

12. Bizde Nâmuslu Vükelâ Var mıdır? ..... 361-364

13. Panislavizm ..... 364-367

14. Ferdâ-yı İnkılâb ..... 367-371

15. Harb ..... 371-373

16. Gidiyoruz! Gidiyoruz, Gidiyoruz! Nereye? ..... 373-377

17. Te'emmül ..... 377-379

18. Mütâreke ..... 379-382

19. Ne Kazanacağız? ..... 382-384

20. Es-Saltanatu'l- Osmanîye ve'l-Kutru'l-Mısrî ..... 384-391

21. Aynen (Beyân-ı Mahsus) ..... 391

22. Mukâyese-i Akl u Cehl ..... 391-397

23. Kanun-i Esasî ..... 397-400

24. Zat-ı Şâhâne'ye Açık Mektub ..... 400-407

25. Mâbeyn-i Hümâyûn'un Siyâset-i Cedidesi ..... 408-411

26. Garâ'ib ..... 411

27. Zât-ı Şâhâne'ye Arz Olunmağa Şâyândır ..... 412-415

28. Fezâyıh-ı Cedîde ..... 415-418

29. Gayret ..... 418-421

30. Gayret'in Hiddeti ..... 421-426

31. Ahvâl-i Siyâsîyə ..... 426-428

32. Mısır ve Sûdan Metbû'u Zât-ı Şâhâneye Açık Ariza ..... 428-431

33. İttihâd-ı İslâm ..... 431-434

34. Gayret-i Garîbe ..... 434-437

35. Girid ..... 437-439

36. Yemen Kıyâmı ..... 439-441

37. *"Balkan"* Gazetesinde Görülmüştür Girid'den Mektûb (Şark'da Âfet) 441-443

38. -İstanbuldan Mal'lûmât ..... 443-448

39. Sultan Hamid'in Entrikaları ve Müdâfa'a-i Nâmûs ..... 448-455

40. Siyâset-i Hamidîye'nin Âsâr-ı Ahîresi ..... 455-468

41. Cülûs Tebriki Nâmıyla Zât-ı Şâhâne'ye Yazılmış Bir Arabca Hitâbın Tercümesidir ..... 468-473

42. 270.000 Lira-yı Osmânî – Hamidî ..... 473-474

43. Mes'ele-i Feth- i Memâlik-i Sudân Netice-i Cehl-i Hükûmet-i Hamidîye ..... 474-475

44. Halifenin Göğsünde İstavroz – (Haç) ..... 476-479

45. Kânûn-i Esâsî Ceride-i Feridesi (İdâre-i Alîyesi'ne) ..... 479-480

46. Fukarâ ve Aceze Nâmına Gerçekten İsti'tâf ..... 480-486

47. Mühim Bir Nutk-ı Siyâsî ..... 486-492

48. İnâyet Ola ..... 492-494

49. Anadolu Mezâlimi ..... ...494-500

50. Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır (Mâba'd) ..... 500-502

51. Anadolu Mezâlimi [Mâba'd] ..... 502-521

52. Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır (Mâba'd) ..... 521-538

53. İki Resmî Varaka-i İttihâm ..... 539-540

54. Yemen ..... 540-542

55. Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır "Mâba'd" ..... 542-545

56. Ehl-i İslâm'la Türkiya ve Almanya ..... 545-556

57. Makâsıd-ı Âhrar ve Â'mâl-i Şehriyârî ..... 556-559

58. Â'ile-i Saltanat Erkân-ı Alîyesi Nâmına Gerçekden bir İsti'tâf ..... 559-566

59. Mu'âhede ..... 566-569

60. Cem'-i Kavi Fikr-i Hilâfetpenâhisi ..... 569-571

61. Mâ'ide-i Seniyye'de İftâr, Ba'zı Ma'lumât-ı Sahihe ve Cedide ..... 571-575

62. Ziver-i Deryâ ve İskender Kruvet-i Hümâyûnları'nın - İcrâât-ı Harbiyelerine Nazar ..... 576

63. Makedonya Cem'iyetleri ..... 576-581

64. Bâb-ı Âlî'nin İ'tirâzâtı "Protestolar" ..... 581-583

65. Mu'âyede-i Hümâyûn Resm-i Vâlâsı ..... 583-584

66. Abdülhamid Hân-ı Sânî'ye Ma'ruz ..... 584-587

67. Millete Sû-i Kasd-ı Hamîdiye Berâhîn-i Cedîde ..... 587-591

68. Dahilî ve Haricî Fitne-i Hâzıra ..... 591-594

69. Ahidnâme ..... 594-598

70. Hep İğfâl ve İhlâl Biçâre Müslümanlar ..... 598-599

71. Sultan Hamid'in Bir Muvaffakiyetsizliği Daha ..... 599-601

72. Amerikalılar'ın Şiddeti ..... 601-602

73. Halife Abdulhamid Han'ın Hülâsa-i Â'mâli ve Sâbık ve Lâhak Netâyic-i Âmâli ..... 602-608

74. Şevketlû Abdülhamîd Hân-ı Sânî'nin İngiltere'ye Meyl-i Cedîdi ..... 608-613

75. Su'âl ve Cevâb ..... 613-618

76. İngilizlerin Âsitânede Isrârı (Devlet i Osmâniye'nin Müstakbeli) ..... 618-622

77. Ricâ-yı Mahsûs – Arz-ı Niyâz ..... 622-624

78. Sultan Murad'ın Tazyiki ..... 624-626

79. Makâle-'i Mahsûsa: Duyûn-ı Umûmiye-i Osmânîye Vâridât-ı Mahsûsa İdâresi Yahud Hükûmet İçinde Hükûmet Muhariri : Âli Muzaffer [Merhûm Âli Bey'in Ruhuna hediye edilmiş bir eserdir.] ..... 626-632

80. Taksim Başladı ..... 632-634

81. Almanya ve Anadolu ..... 634-636

82. Türkiye'de Islâhât ..... 636-641

83. El-Menâru'l-İslâmî ve'l-Menâru'l-Nusran "Avâtıneb-i Hilâfetpenahî" 641-644

84. Mısır Kadılığı Mes'elesi ..... 644-648

SONUÇ ..... 649

BİBLİYOGRAFYA ..... 650-652

ÖZGEÇMİŞ ..... 653

# ÖNSÖZ

XIX.yüzyıl tüm dünyada siyasal, sosyal, ekonomik açıdan en hızlı değişimlerin yaşandığı, günümüz dünyasının temellerinin atıldığı bir çağdır. Bu babta elimizdeki tez de Osmanlı/Türk modernleşmesinin bir iz sürümü niteliğini taşımaktadır.

Tezimizde bir Osmanlı toprağı olan Mısır'daki Jön Türk hareketinin doğuşu, gelişimi ve bu hareketin bir parçası olan, mühim bir zaman dilimi içerisinde yayın hayatını sürdüren Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti Kahire Şubesi yayın organı Kanun-i Esasî Mecmuası'nı incelemeye, etkilerini anlamaya ve anlatmaya çalışmaktayız.

Tez çalışmalarımda, gerçek bir öğrenci olmanın yolunun, talep etmekten geçtiğini idrak etmemdeki rolü, yaptığı rehberlik ve gösterdiği sabırdan dolayı, hocam Sayın Profesör Doktor Zekeriya KURŞUN Bey'e büyük şükran borçluyum.

Değerli fikirlerinden istifade ettiğim Sayın Doçent Doktor İsmail COŞKUN Bey ve hocam Sayın Gültekin YILDIZ Bey'e de öncelikle teşekkür ediyorum.

Tüm hayatım boyunca hiçbir fedakarlığı benden esirgemeyen sevgili aileme bu çalışmam vesilesiyle de minnettarım.

Ayrıca yardımlarından ve sabırlarından dolayı, Kütahya Hisarcık Dereköy İlköğretim Okulu Müdürü Sayın Ali BÜTÜN Bey ve aynı okuldaki tüm öğretmen arkadaşlarıma, sevgili öğrencilerime; Kartal Emir Sencer İlköğretim Okulu Müdürü Sayın Fahrettin YILMAZ Bey'e, yine çeşitli vesilelerle yardımlarını gördüğüm arkadaşlarım Ali GÖZELLER, Muhammet Ali AKBULUT, Muharrem ERDOĞAN ve Erkan ÖVÜÇ'e teşekkür ediyorum.

Son olarak, tezimin eksiklikleri tabii ki bana ait olmak üzere, husule gelecek faydayı, rahmetli dedem ve babaanneme ithaf ediyorum.

Mustafa MERCAN

İstanbul, Eylül 2003

# ÖZET

Devletin kurtuluşunun anayasal ve parlamenter bir sistem sayesinde gerçekleşebileceğini düşünen; Mart 1878'de kapatılan Meclis-i Mebusan'ın tekrar açılması;fiilen kalkan Kanun-i Esasî'nin de tekrar yürürlüğe konması için gerek yurt içi ve gerekse yurt dışında faaliyet gösteren kişi ve grupların genel adı olarak Jön Türk tabiri kullanılmaktadır.

Jön Türkler (yaygın bir kanaata göre) 1889 yılından itibaren bir cemiyet çatısı altında toplanmıştır ki bu da İttihad ve Terakkî Cemiyeti'dir.Temel prensibi Osmanlı Devleti içinde yaşayan tüm ulusların birliği ve "ilerleme" olan bu cemiyet ülkenin çeşitli yerlerinde ve bilhassa Fransa,İsviçre,Mısır gibi ülkelerde odaklanarak,özellikle basın yayın yoluyla II.Abdülhamid'in uygulamalarına karşı muhalefet etmiştir.

Mısır,Osmanlı Devleti'nin özerk bir memleketi olması ve 1882 yılında İngiltere'nin fiilî işgali altına girmesi gibi özellikler sebebiyle tüm Jön Türk merkezlerinden farklı bir özellik göstermektedir.Bu farklılık Mısır'ı, Sultan Abdülhamid rejimi için endişe duyulması gereken bir bölge yapmıştır.

Mısır'da Jön Türk mevcudiyeti devam ederken kırkın üzerinde gazete ve mecmua yayınlanmıştır ki bunlardan birisi de Kanun-i Esasî Mecmuası'dır. Bu mecmua 1896-1899 yılları arasında neşredilmiş olup,İslâmî argümanlarla meşrutî sistemi destekleyen ve yine İslâmî argümanlarla Sultan'ın politikalarının yanlışlığını ileri süren bir yol izlemiştir ki bu durum referans kaynağı olarak İslâm'ı baz alan bir padişah ve sistem için kısa ve uzun vadede hayatî derecede bir prestij kaybına yol açmıştır denebilir.

## ABSTRACT

Young Turks can be defined as: Young Turks believed in the fact that the liberation of the state depended on a constutional and a parliamentarian system. When the parliament was opened March, 1978 again and the constitution was made effective, the individuals and groups in activity both within the boundaries of the country and those living abroad were defined as Young Turks.

According to a general opinion, Young Turks assembled under a society after 1989 and this is the Society of Union and Progress. The main principle of this society was the unity and the progress of all nationalities living in Ottoman State. They focused on certain parts of the country, and especially France, Switzerland and Egypt. They particularly opposed against the applications of Abdulhamid II especially by means of press and publication.

Egypt was an autonomous region of Ottoman State and also the verbal invasion of England in 1882, Egypt had different qualities than other centers of Young Turks. This difference made Egypt a region to be worried about for Abdülhamid.

While the existence of Young Turks was going on in Egypt, newspapers and reviews over forty were published also one of them was Kanun-i Esasî review. This review was published between 1896 and 1899 and it supported Islamic arguments with constitutional systems and also it followed a way that pursuing the faults of Sultan's policy. However it can be said that this condition caused a loss of prestige that was vital as a reference source for Sultan and system in the long run.

## KISALTMALAR

**a.g.e.** :Adı geçen eser

**bkz.** :Bakınız

**çev.** :Çeviren

**gös.yer** :Gösterilen yer

**haz.** :Hazırlayan

**hk.** :Hakkında

**id.** :Aynı yazar

**Nu.** : Numara

**s.** : Sayfa

**Kitap Kısaltmaları**

**Hanioğlu,Bir Siyasal Örgüt :** Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)

_____,**Doktor Abdullah Cevdet** : Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet Bey ve Dönemi

_____,**İttihat**: İttihat ve Terakki Cemiyeti

**Mardin,Siyasî Fikirleri**: Jön Türkler'in Siyasî Fikirleri 1895-1908

**Kuran,Jön Türkler** : İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler

# GİRİŞ

## Jön Türk Hareketi ve 1908 İnkılabından Önceki Faaliyetleri

Jön Türkler kavramının kapsamı hakkında çeşitli görüşler olmakla birlikte[1] literatürde yaygın olarak kullanılan,genel kabul gören yaklaşım; Mart 1878'de Meclis-i Mebusan'ın tatil edilmesi ile Temmuz 1908 İhtilali'ne kadar yaşanan süreçte, Osmanlı Devleti'nin bağımsızlık ve bütünlük içinde, güçlü bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için "hürriyeti" yani Meclis-i Mebusan'ın tekrar açılarak, Kanun-i Esasi'nin fiilen yürürlüğe girmesini isteyen, bu amaçla Sultan İkinci Abdülhamid'e, dolayısıyla rejimine karşı mücadele/muhalefet eden kişi ve gruplar şeklindedir.

Jön Türklük hareketi elbette ki birdenbire çıkmış değildir. Gerek düşünsel bazda ve gerekse eylem bazında yaklaşık otuz yıllık birikimi, Mithat Paşa, Mustafa Fazıl Paşa, Ziya Paşa, Şinasi, Namık Kemal, Ali Suavi gibi şahısların önderliğinde gelişen Genç/Yeni Osmanlılar Hareketi'nin[2] muhalefet birikimini ve geleneğini tevarüs eden ve yeniden yorumlayan bir zihniyet söz konusudur.

Malum olduğu gibi II. Abdülhamid, zihin sağlığı hükümdarlık yapmaya elvermeyen V. Murat'ın yerine tahta çıkarılmıştır. V.Murat, meşrutiyet taraftarı bir şahıs olup,Yeni Osmanlılar grubuna yakınlığıyla bilinmektedir. Kendisi Yeni Osmanlıların devlet için layık gördükleri ideal padişahtır ve Sultan Abdülhamid idaresinden rahatsızlık duyulan durumlarda ismi hasretle anılmaktadır. Sultan'dan duyulan en büyük rahatsızlık ise kısa bir tecrübeden sonra meşrutiyet yönetimini askıya almasıdır.

İttihad ve Terakki Cemiyeti kurulana kadar geçen süre zarfında II.Abdülhamid'e karşı gelişen ve V.Murat'ı tekrar başa geçirmek için yapılan, ancak sonuçsuz kalan iki ihtilal girişimi olduğunu görmekteyiz ki, bunlardan birincisi Ali

---

[1]Bkz.Şükrü Hanioğlu,*Jön Türkler*,DİA,cilt:23, s.584-585

[2]Bkz.Ebuzziya Tevfik, *Yeni Osmanlılar Tarihi*,Bugünkü Türkçe'ye uyarlayan: Şemsettin Kutlu, İstanbul, 1973; Şerif Mardin, *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, İstanbul, 1998

Suavi'nin önderliğinde gelişen Çırağan Olayı (20 Mayıs 1878), ikincisi ise Cleanti Scalieri-Aziz Bey Komitesi hareketidir[3].

Bunların yanısıra Yeni Osmanlılar Hareketi ile İttihad-ı Osmanî Cemiyeti'nin kuruluşu arasındaki süreçte göze çarpan diğer bir muhalif hareket de, Ali Şefkati Bey'in Napoli ve Cenevre'de 1879'dan 1881'e dek çıkardığı *İstikbal* gazetesi eliyle yaptığı neşriyattır[4].

II.Abbdülhamid dönemi muhalefetine dair mezkur hareketlerin haricindeki asıl mühim gelişme ise İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin teşekkülüdür.

"Jön Türk hareketinin değişik muhalefet unsurlarını uzun süre çatısı altında barındıran bu örgütün temelleri, 2 Haziran 1889 tarihinde dört Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne öğrencisi tarafından atıldı. İbrahim Temo'nun öncülüğünde Abdullah Cevdet, İshak Sukûtî ve Mehmed Reşid, İttihad-ı Osmânî adında bir cemiyetin kurulması için görüş birliğine vardılar. Daha sonra Osmanlı eğitim müesseselerindeki çok sayıda öğrencinin katılımıyla örgütün üye adedini hızla arttırdılar. Cemiyet kurucularının en önemlileri Hamamönü (Hatab Kıraathanesi) içtimaı ve Rumeli Hisarı (Boğaziçi) içtimaı olan çeşitli toplantılarla bir yandan üye sayısını arttırmaya, öte yandan etkin bir örgüt yapısı oluşturmaya gayret ettiler.."[5] ifadeleriyle Cemiyet'in kuruluşunu açıklayan Şükrü Hanioğlu'nun aksine[6] Ali Birinci'nin kuruluşa dair ileri sürdüğü tez farklılık göstermektedir:

"...1895; bu Cemiyet'in kurulduğu, nizamnâmesinin yazıldığı, teşkilâtlandığı ve sesini duyurabildiği, kısaca siyasî tarihimize ve Jön Türklük âlemine doğduğu yıldır...Cemiyet, Tıbbiye, Mülkiye ve Harbiye gibi mekteb talebelerinin müşterek hareketleri sonunda kurulmuştur. Cemiyet'in kuruluşunda bunlardan birine öncelik vermek doğru değildir ancak ağırlık verilebilir....Tıbbiye'de bir cemiyet

---

[3]Bkz.Ahmet Bedevi Kuran, *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*, İstanbul, 1945, s.18-22; id.,*İnkılâp Tarihimiz ve İttihad Terakki*, İstanbul, 1948, s.59-60; Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara, 1988, s.173-176

[4] Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat Terakki*, Ankara, 1998, s.26

[5] Şükrü Hanioğlu, *İttihat ve Terakkî Cemiyeti*, DİA, cilt:22, s.476

[6] Şükrü Hanioğlu'yla paralel fikirde olan literatüre bakılmasında fayda vardır; bkz.*İbrahim Temo'nun İttihad ve Terakki Anıları*, İstanbul, 2000, s.VII, 15-17; Tarık Zafer Tunaya,*Türkiye'de Siyasî Partiler*, İstanbul, 1998, cilt:1, s.51; E.E.Ramsaur, *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*, çev: Nuran Ülken, İstanbul, 1972, s.30; Sina Akşin, a.g.e., s.26-27; Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908*, İstanbul, 2000, s.29; Yusuf Hikmet Bayur ,*Türk İnkılâbı Tarihi*,Ankara ,1991 ,cilt:1-kısım:1, s.64; Ahmet Bedevi Kuran Cemiyet'in kuruluş tarihi olarak 1892'yi göstermektedir, bkz.Ahmet Bedevi Kuran,*Jön Türkler*, s.30

kurulmamıştır,ama kurulduğu dedikodusunun çıkması kuruluşu hızlandıran bir amil olmuştur..."[7]

Sultan Abdülhamid'in 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sırasında meşrutiyeti askıya alması, Berlin Kongresi'nde uğranılan kayıplar, Tunus'un 1881'de Fransa, Mısır'ın 1882'de İngiltere işgaline girmesi, Doğu Rumeli'nin 1885'de isyan ederek Bulgaristan'la fiilen birleşmesi ve iç siyasetteki tazyikler Sultan'a/yönetime karşı bir rahatsızlık ve nihayette yukarıda zikrettiğimiz İttihad-ı Osmânî Cemiyeti'nin (Jön Türk Hareketi'nin doğmasına yol açmıştır.

Kuruluşun sebebini bir Jön Türk'ün zihniyetini yansıtan, -gayet subjektif- bir ağızdan ifade edecek olursak; "Cemiyeti kuran gençler memleketin mâruz kaldığı felâketlerin esasını hükûmetin idare sisteminde ve millet mukadderatının bir şahsın keyif ve hevesine tâbi tutulmasında buluyor; meşrutiyetin tatbikini temin maksadıyla böyle gizli bir cemiyetin tesisine lüzum görüyorlardı."[8] şeklinde de açıklayabiliriz.[9]

Yapılan toplantılarla yönetimi eleştirmek, başta Namık Kemal olmak üzere Yeni Osmanlı matbuatını mütalaa etmek ve yeni üyeler kaydetmekten ileri gitmeyen faaliyetleri arasında, Cemiyet'in 1895'e dek sağladığı en önemli kazanım, Ahmet Rıza Bey'le yapılan anlaşmadır, denebilir.

Fransız İhtilâli'nin 100. yıldönümü münasebetiyle açılan Paris Sergisi'ne katılan Bursa Maarif Müdürü Ahmet Rıza Bey, görevinden istifa ederek, Paris'te yaşamaya, Fransız pozitivistlerinin başında bulunan Pierre Lafitte'in derslerine devam etmeye başlamış[10], 1895'te de Meşveret gazetesinin ilk nüshalarını neşretmiştir.

Bu dönemde Paris'te ülkeden kaçan Jön Türkler'in oluşturduğu bir koloni de mevcuttur[11]. Gerek bunlarla ve gerekse İstanbul'daki İttihad-ı Osmânî Cemiyeti mensuplarıyla Ahmet Rıza Bey arasındaki görüşme ve haberleşmelerden sonra, cemiyetin ismi İttihad ve Terakki olarak değiştirilmiş, Ahmet Rıza Bey Cemiyet'in Paris şube başkanı ve çıkardığı Fransızca Meşveret gazetesi de cemiyetin resmî yayın organı olmuştur (1895). İttihad ve Terakki ismi, Jön Türklük zihniyetinin mücessem

---

[7] bkz. Ali Birinci, *Tarih Uğrunda Matbuat Âleminde Birkaç Adım*, İstanbul, 2001, s.113-123
[8] Kuran, *Jön Türkler*, s.30
[9] Cemiyetin gizli olduğu ve teşkilatlanmada İtalyan Carbonari örgütünü örnek aldığı birçok kaynakta ifade edilmektedir. Bu örgüt için bkz. Serge Hutin, *Gizli Cemiyetler*, çev: Mehmet Arık, İstanbul, 1965
[10] hk. bkz. Mardin, *Jön Türkler*, s. 173-220
[11] Ramsaur, *a.g.e.*, s.37-38

halidir diyebiliriz. Başka bir ifade ile ittihad-ı anasır fikri ve pozitivist felsefeden mülhem ilerlemeci bir bakış açısıdır.

Ermeni isyanlarının büyük bir ivme kazandığı 1894-1896 yılları[12] Jön Türklerin daha belirgin olarak seslerini duyurmaya başladıkları, Abdülhamid'e karşı muhalefeti sertleştirdikleri,buna mukabil Sultan'ın da merkeziyetçi idaresini kuvvetlendirdiği, muhalefet üzerindeki baskıların, sürgünlerin, tevkiflerin meydana geldiği yıllardır.

Muhtemelen bu tarihler arasında İttihad ve Terakki Cemiyeti ilk nizamnâmesini ilân etmiştir. Otuzdokuz maddeden müteşekkil nizamnâmeye göre: "Hükûmet-i hazıranın adalet, müsavat, hürriyet gibi hukuk-ı beşeriyeyi ihlâl eden ve bütün Osmanlıları terakkîden men ile vatanı ecnebi yed-i tasallut ve i'tizabına düşüren usul-i idaresini İslâm ve Hıristiyan vatandaşlarımızı ikaz maksadiyle kadın ve erkek bilcümle Osmanlılardan mürekkep, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti teşekkül etmiştir.." şeklinde kuruluş sebebi açıklanmakta; hiçbir şekilde ayrımcılık yapılmadan umumun menfaatine çalışılacağı, "terakkiyat-ı medeniyenin menbaı olan usul-ü meşveretin" iadesinin ve korunmasının vazife addedildiği; Şer ve Kanun'a riayet edilmediği zaman lazım gelen muamelenin yapılacağı kaydıyla saltanat ve hilafetin Osmanlı hanedanında kalmasının gerekliliği ifade edilmektedir[13]. Nizamnameye göre Cemiyet'in merkezi olarak İstanbul kabul edilmesene karşın Ocak 1896'da Paris şubesi resmen Cemiyet'in merkez şubesi haline gelmiştir[14].

Nizamnamenin ilanı Jön Türkler'in yükselişinin ilânı, hareketi iyice kökleştiren gelişmelerin de mebdeidir, aynı zamanda. Bu somut eylemiyle İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin daha bir cazibe kazandığını söylemek yanlış olmaz kanaatindeyiz.

Bu dönemde İstanbul'da çok sayıda bürokrat ve subayın katılımı ile faaliyet sahasını genişleten, sultanın devrilmesi için girişimlerini yoğunlaştıran cemiyetin, 1896 yılı itibarıyla Paris, Cenevre, İstanbul, Kahire merkezlerine ilâveten imparatorluk içinde Ankara, Beyrut, Edirne, Hama, Humus, Şam, Girit, Kastamonu, Limni, Ma'muratülazîz, Mersin, Rodos, Selânik, İzmir, Trabzon, Trablus (Suriye) ve Trablusgarp şubelerini kurduğu, hukuken Osmanlı hâkimiyetinde olmakla birlikte fiilen Avusturya ve İngiliz

[12] Ermeni isyanlarına dair bkz. Akşin, *a.g.e.*, s. 29-34
[13] Tunaya, *a.g.e.*, s.70-75
[14] Hanioğlu, *İttihat*, s. 477

yönetimi altındaki Bosna-Hersek, Kıbrıs, Romanya ve Bulgaristan'da Köstence, Filibe, Lom, Hacıoğlupazarcığı, Rusçuk, Tutrakan, Varna, Vidin ve Yanbolu'da teşkilat oluşturduğu görülmektedir[15].

Buna ilaveten, Mülkiye Mektebi Tarih hocası ve Mizan Gazetesi'nin naşiri Murat Bey'in 1895'de İstanbul'dan Paris'e geçerek, Jön Türk saflarına katıldığını görmekteyiz. Gazetesinden dolayı "Mizancı" namıyla anılan Murat Bey,ara vermek zorunda kaldığı neşriyatına aynı yıl Mısır'da, Kahire'den devam etmeye başlar. Ahmet Rıza'nın pozitivist zihniyeti, darbe fikrine mesafeli yaklaşımı, başına buyruk ve tepeden bakan tavırlarıyla birleşince cemiyette bir huzursuzluk çıkar ve Mizancı Murat aynı yıl Paris'e çağrılarak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin reisliğine getirilir. Ancak bu durum cemiyet içindeki ilk çatlakların da doğmasına yol açmıştır. Bundan böyle merkez Paris yerine Cenevre olmuş, Mizan cemiyetin neşir organı olarak Cenevre'de çıkmaya başlamıştır. (Nisan 1897).

İttihat Terakki'nin en azından bir bölümünün yeni çizgisinin bir özelliği de, şiddet yöntemlerini benimsemesi ve Abdülhamit'e karşı suikast tasarıları yapmasıydı. Fakat 1897'de Cenevre'deki Osmanlı İhtilâl Fırkası ve Kahire'deki İttihat ve Terakkililerce Padişah'a yapılan iki suikast hazırlığı sonuçsuz kaldı. Bu sırada Ahmet Rıza, şiddet yöntemlerine karşı itirazını sürdürdüğü gibi, bazı İttihat ve Terakkililer de suikastte bomba kullanılmasını doğru bulmuyorlardı. Zaten 1897 yılında Jön Türkler'le Abdülhamit arasındaki bir mutabakatla bütün bu faaliyetlere ara verdi[16]. Buna rağmen 1896 ve 1897 yıllarında yapılan iki darbe girişimi başarısızla sonuçlanmış ve hazırlayanların kimi tevkif edilmiş, kimi sürgüne gönderilmiş, kimi ise kaçmaya muvaffak olmuştu.

Tüm bu olup bitenler karşısında, muhalefetin sebebi ve muhatabı olan II.Abdülhamid de iktidarını korumak, doğru bildiği siyaseti sürdürmek için, aralarına hafiyeler sızdırmak, yurtdışında olanların ikna edilerek geri getirilmesi, şayet razı edilemezlerse bulundukları ülkelerin yönetimlerini devreye sokarak üzerlerinde baskı kurmaya çalışmak gibi, tedbirlere müracaat ederek Jön Türkler'in hücumlarını püskürtmeye çalışıyordu[17].

---

[15] gös.yer
[16] Akşin, *a.g.e.* ,s. 45-46
[17] Bayur, *a.g.e.*, s. 114

1896-1897 Yunan Savaşı'nın galibiyetle sonuçlanması, uzun süredir zafere hasret olan Osmanlılar'ın gözünde Sultanlarının prestijinin artmasına yol açtı. Artık rüzgâr II.Abdülhamid'ten yana esmekteydi. İktidarın kazandığı bu güç muhalefet için bir zafiyet oluşturdu. Jöntürklerin için başlıca tasa, "Bu devlet nasıl kurtarılabilir ?" sorunuydu. Abdülhamit yönetiminin Yunan zaferi, geri gelen bir canlılığın belirtisi olduğuna göre[18], ittihadçıların talepleri ikinci plana düşmüştü.

Buna ilaveten, savaş devam ederken Ahmet Rıza Bey'in gazetesi *Meşveret* (Mechvéret supplément français) yazarlarından Aristidi Efendi'nin Ümid takma adıyla Girit'teki Rum âsileri savunan bir yazı yazmasından sonra cemiyet içinde başlayan kriz Ahmed Rızâ'nın ihracıyla sonuçlandı[19].

Tüm bu olup bitenler Jön Türkler'i bir krize sokmuştu ki, işte tam bu sırada Sultan'ın direktifiyle Ahmet Celâlettin Paşa Avrupa'ya giderek Jön Türkler'le görüştü ve bir anlaşmaya vardı. 22 Temmuz'da Paris Osmanlı Büyükelçiliği'nin resmî tebliği çıktı. Buna göre, Avrupa'da muzır yayınlarda bulunanlar Padişahça affediliyorlardı. Dönecek olurlarsa, kendilerine parasız pasaport, yolluk ve liyâkatlerine göre memuriyet verilecekti. Avrupa'da öğrenimlerini sürdürmek isteyenlere maaş bağlanacaktı. Bildirinin çıkmasından on gün sonra, zararlı yayınları sürdürenler, Osmanlı uyruğundan çıkarılacak ve yurtlarına dönmelerine izin verilmeyecekti[20].

Mizancı Murat Bey, kendi adına bu anlaşmayı kabul ederek İstanbul'a döndü[21]. Bilhassa O'nun bu davranışı Cemiyet içinde önemli ölçüde bir çözülmeye yol açmıştır. 1899'da meydana gelen bir olay Jön Türk hareketi için ikinci bir baharın doğuşunu müjdeler ki bu da Damad Mahmud Celâleddin Paşa'nın, oğulları Prens Sabahaddin ve Prens Lütfullah'la beraber ülkeyi terk ederek Jön Türkler'e katılmasıdır[22].

O sıralarda Pariste Fransızca "Meşveret" neşriyatına devam ediyor; Türkçe "Meşveret" ise Brüksel'de basılıyordu. Cenevre'de de "Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti" organı olmak üzere "Osmanlı" gazetesi çıkıyordu. Mısır vesair mahallerde de

---

[18] Akşin, *a.g.e.*, s.48
[19] Hanioğlu, *İttihat*, s.477
[20] Akşin,a.g.e., s.48
[21] bkz. Mizancı Murad, *Mücahede-i Miliye Gurbet ve Avdet Devirleri*, haz:Sabahattin Çağın-Faruk Gezgin, İstanbul, 1994
[22] bkz. Ramsaur, a.g.e.,s.72-77 ve Kuran, *Jön Türkler*, s.63-68 ve 91-138

gazeteler neşrediliyordu[23]. Mizancı Murat Bey, İstanbul'a döndükten sonra Cemiyet bir türlü koordinasyonu sağlayamıyordu.

Bu durumda Damad Mahmud Paşa'nın oğulları, muhalefetin yeniden bir örgüt çatısı altında toplanması ve gayrimüslim Osmanlılar'a ait muhalefet teşkilâtlarıyla ittifak tesisi için ilk olarak Tunalı Hilmi'nin ortaya attığı bir kongre düzenlenmesi fikrini yeniden gündeme getirdiler. Damad Mahmud Paşa'nın oğulları ve İsmâil Kemal'in girişimleriyle 4-9 Şubat 1902'de Paris'te yapılan kongre istenen birleşmeyi temin etmek yerine rejim değişikliğinin gerçekleştirilmesi sürecinde ecnebi müdahalesinin talep edilip edilmemesi hususundaki anlaşmazlık yüzünden birbirine tamamen muhalif iki grubun ortaya çıkmasına sebep oldu[24]. Demolins ekolüne bağlı şahsî teşebbüs ve adem-i merkeziyetçiliğe önem veren Prens Sabahaddin Bey ve grubu ile Lafitte ekolüne bağlı pozitivist Ahmet Rıza Bey ve grubu. İhtilâlcilik, muhtariyet, adem-i merkeziyetçilik, yabancı devletlerin iç işlerine karışması gibi hususlar Jön Türk Hareketi'nin iki merkeze ayrılmasındaki temel belirleyicilerdendir[25]. Sabahaddin Bey'in savunduğu bu tezlere Ahmet Rıza Bey karşı çıkmaktadır.

Böylece ayrılan yollarda muhalefet, bölünse de bitmiş değildir. Ahmet Rıza Bey Fransızca *Meşveret* gazetesi ve Kürdistan dergilerinin yanısıra 10 Nisan 1902 tarihinden itibaren *Şûrâ-yı Ümmet* adında yeni bir mecmua neşretmeye, buna mukabil Prens Sabahaddin ve İsmail Kemal de Osmanlı Hürriyetperverân Cemiyeti'ni (diğer adıyla Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti) kurarlar, 1903'de bir ihtilâle teşebbüs ettilerse de, siyasî basiretsizlikleri bu teşebbüsün akamete uğramasına yol açar. Bu eylem sonrası Prens Sabahaddin, 1906'ya dek entelektüel etüdlere kendini verir.

1902-1904 yılları Jöntürk örgütlerinin eylemlerini incelerken hareketin merkezinde kurulmakta olan yeni birkaç gruptan da söz etmek gerekir. "Osmanlı İttihat ve İhtilâl Cemiyeti" adıyla Mart 1904 yılında kurulan örgüt de bunlardan biriydi. Bu örgütün kurucu ve yöneticileri arasında Ethem Ruhi, Doktor Abdullah Cevdet, Mehmet

[23] Kuran, *a.g.e.*, s.92
[24] Hanioğlu,*İttihat*,s.478
[25] Ahmet Rıza Bey ve grubu ile Prens Sabahaddin Bey ve grubunun görüşleri için bkz. Şerif Mardin,*Siyasî Fikirleri*, s.173-220 ve 287-299; Kuran, *a.g.e.*,*s*.258-295,Ramsaur,*a.g.e.*,s.99-112

Cemil ve başka birkaç kişi daha bulunuyordu. "Osmanlı" gazetesi bunların yayın organı olmuştu.[26]

1902 kongresinden sonra Kahire'de de Cemiyet-i Ahdiye-i Osmâniye isminde bir cemiyet kurulur. Cemiyet yayınladığı bir beyanname ile bütün Osmanlılar'ı ittihada davet eder[27]. 1904 yılında, Jöntürk hareketi içinde İstanbul idadilerinden birinde Hamit, Satfet Lütfi, Namık Zeki, Ferit Nejdet, Mubin ve Doktor Mahmut isimli öğrenciler tarafından kurulan İnkılâp dergisini yayınlayan bu grup kendini Prens Sabahaddin grubuna yakın görmekteydi..[28]

1905-1906 yılları hareketin Ahmet Rıza önderliğindeki kanadı için en hayati yıllardır. Osmanlı milliyetçiliği ve meşrutiyetçiliği 1905'de meydana gelen I. Rus ihtilâli sonunda Rusya'da, 1906'da meydana gelen ihtilâl sonrası İran'da meşrutî idareye geçilmesi Jön Türk muhalefeti için önemli bir esin ve gayret kaynağı olmuş, daha uygulamaya yönelik bir seviyede ise, iki yeni Jön Türk'ün, Bahattin Şakir ve Doktor Nazım'ın Paris'e gelişleri harekete güç katmıştır. Ahmet Rıza uygulamaya yönelik bir siyasetçi olmaktan çok hep bir kuramcı olmuştu, ama yeni gelenler Cemiyet'e ilk kez, İmparatorluğun birçok kısmında ve komşu ülkelerde şubeleri bulunan ve etkin bir sekreteryası ile iletişim araçları olan sağlam bir örgütsel temel sağlamışlardır[29].

1906'da bunların haricinde iki önemli gelişmeye şahid olmaktayız ki; birincisi Temmuz ayında Selanik'te İsmail Canbolat'ın evinde yapılan ve Askerî Rüştiyesi Müdürü Bursalı Mehmet Tahir Bey, aynı rüştiyenin Fransızca öğretmeni Naki Bey, Selanik, Manastır, İşkodra vilâyetleri Posta Müdürlüğü Başkâtibi Talât Bey, Rahmi Bey, Mithat Şükrü, Hakkı Baha, Ömer Naci, İsmail Canbolat, Edip Servet ve Kâzım Nami gibi isimlerin (ki bunlar bürokrat ve askerlerdir) katıldığı bir toplantıyla Osmanlı Hürriyet Cemiyeti kurulmuştur[30]. İkinci gelişme ise Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i

---

[26] Yuriy Aşatoviç Petrosyan, *Sovyet Gözüyle Jön Türkler*, çev:Mazlum Beyhan, Ayşe Hacıhasanoğlu, İstanbul, 1974, s.224

[27] Ahmet Bedevi Kuran, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılâp Hareketleri ve Milli Mücadele*, İstanbul, 1956 ,s.341

[28] Petrosyan, *a.g.e.*,s225-226

[29] Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul, 1995, s.134; ayrıca bkz. Petrosyan, age., s. 229-243

[30] bkz. Kâzım Nami Duru, *İttihat ve Terakki Hatıralarım*, İstanbul, 1957, s.8-17

Merkeziyet Cemiyeti'nin Prens Sabahaddin tarafından kurulmasıdır. Bu arada Prens Terakki gazetesini neşretmeye başlar.

Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin Ahmet Rıza Bey ve grubuyla kurduğu ilişki sonucunda da 27 Eylül 1907'de iki grup anlaşarak Terakki ve İttihad Cemiyeti adını verdikleri yeni çatılarının altında muhalefete devam etmeye başlarlar. Birleşmeden sonra ittifak, İttihad ve Terakki Cemiyeti ismini tekrar kullanmaya başlar, ancak artık ağırlık Selanik ve Makedonya'daki subaylardadır.

# BİRİNCİ BÖLÜM

## JÖN TÜRKLER'İN MISIR'DAKİ FAALİYETLERİ

### 1-Jön Türkler'in Mısır'a Yönelmesi

Jön Türk Hareketi ile Mısır arasındaki bağlantı, Yeni Osmanlılar'dan itibaren mevcuttur ve hatta Yeni Osmanlılar'ın tarihiyle birlikte başlamıştır dense herhalde daha isabetli olur. Mısır valiliğine dair veraset usulünün değiştirilmesiyle Hidiv İsmail Paşa'nın kardeşi olan Mustafa Fazıl Paşa hidiv olabilme hakkını kaybedince,Paris'e giderek burada yaşamaya ve Yeni Osmanlılar'ın hamiliğini yapmaya başlamıştır.

Jön Türkler'in Mısır'la ve dolayısıyla Hidiv'le ilişkileri ise ağırlıklı olarak 1895 yılından sonra Mizancı Murat Bey'in, Paris'te Ahmet Rıza Bey'le görüştükten, Londra'da konuştuğu Lord Salisbury'den Mizan'ı Mısır'da çıkarma izni aldıktan sonra münasip bulduğu Mısır'a gelişiyle başlar[1]. Mısır ahalisini sair İslâm ülkeleri ahalisine nazaran daha aydın fikirli bulması, faaliyetlerini takdir edecek kimselerin burada bulunması, Yıldız'ın politikalarına karşı "lazım gelenlerin" gözlerini açmak, Mısır'ın Mekke ve Medine'ye yakın olmasından dolayı Yıldız üzerinde diğer memleketlerdekinden daha tesirli olacağı[2], Mısır'ın muhalefet tarafını desteklediği keşfinin zaten İngiltere'nin Mısır'ı işgalinden çok üzüntü duyan Padişah'a ağır bir indireceği düşünceleri[3] ve Hıdiv Abbas Hilmi Paşa'nın daveti üzerine 24 Aralık 1895 günü Mısır'a gelir.

Murat Bey, Kafkasya asıllı olup, 1890 yılından itibaren neşrettiği Mizan gazetesinden dolayı kendisi Mizancı lâkabıyla anılmaktadır.Tarih-i Umumî isimli külliyatlı bir eserin yazarı olan Murat Bey aynı zamanda Mülkiye'de tarih öğretmenliği yapmış,Jön Türk hareketinin gelişmesinde O'nun verdiği derslerin etkisi önemli rol oynamıştır. Bunlara ilâveten 1891'den 1895'e kadar Duyûn-ı Umûmîye Komiserliği görevinde bulunmuştur.

---

[1] Şükrü Hanioğlu, (Antopulo Paşa'dan-Tahsin Bey'e,14 Ocak 1896/104,*Londra Büyükelçiliği Arşivi*,K.303-3-104 ve 105'den naklen)Mısır'daki muhalifleri toplama göreviyle oraya gittiğini ifade etmektedir,bkz.Hanioğlu,*Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*,İstanbul,1986,s.32

[2] Mizancı Murat,*a.g.e.*,s.106-107

[3] Mardin,*Jön Türkler*,s.93

Mizancı Murat Bey, II.Abdülhamit'e, sultanlığının yanısıra halifeliğinden ötürü de büyük saygı beslemekte olup verdiği ıslahat lâyihasının (ki parlamento esasına değil de mahdut meşrutiyet esasına dayalı bir yönetim istemektedir) "zât-ı şâhane" tarafından pek itibar görmemesi, beklediği teveccühe mazhar olamaması, "Batı"'yı yakînen tanıma arzusu, gittikçe nükzeden Avrupa'daki Jön Türk cereyanı, Ermeni hadiselerinin ve yabancı müdahalesinin can sıkıcı hali, şahsî psikolojisi ve aksiyon ihtirası,ihtilâlci idealizmi ve psikolojisi gibi nedenlerle[4] fiilî mücadeleye atılma kararı alarak "gurbet devri" ne başlar.

İttihad ve Terakki Cemiyeti Kahire şubesi başkanı Doktor İsmail İbrahim Efendi, Doktor Hasan Arif Bey, Basirü'ş-Şark gazetesinin naşiri Reşid Bey, Eczacı Mustafa Efendi ve Mısır Komiseri Ahmet Muhtar Paşa'nın yaveri Dağıstanlı Ahmet Saib Bey o sırada Mısır'da bulunan belli başlı Jön Türkler'dir. Murad Bey'in Mısır Jönleri üzerindeki ilk izlenimi pek de müsbet olmamıştır. Daha sonra ise şöyle demektedir: "...hariçte hükûmet aleyhinde neşriyatta bulunmak ve "Jön Türk" sayılmaktan zevk almak, emelleri ve yolu oraya yöneltmekle yetinmek gibi fikirler gördüm. Kendilerine mahsus millî bir program mevsut olmadığı gibi, mevcut programlardan hangisinin memleketin bugünkü durumuna uygun olacağını ayıracak anlayışlarını görmedim: Bununla beraber ayırmaksızın bütün görüşlerde güya kusurlar bulup şikayet etmekten geri kalmazlar idi[5]".Bu sebeple O, bunlar yerine daha ziyade İngiliz ve Osmanlı memurlarıyla ilişki kuracaktır.

Mizancı Murat Bey'in, Hatırat'ında Ahmet Muhtar Paşa'dan başka "zikri icap edenler" dediği birkaç kişi daha vardır: İngiliz komiseri Lord Cromer, Lord Kitschner'in maiyetinde Sudan seferini hazırlamakla meşgul İngiliz subayı Binbaşı Vincent, dairesinde yapılan toplantılarla Nazlı Hanım, Hidiv'deki Jönlük gayretinin mahsuldârı diğer taraftan "Nil" muharrirlerini dövmek suretiyle Cemiyet'in Mısır'daki mevkiine büyük darbe vuran Türkçe kâtibi Bursalı İzzet Bey, Hidiv İsmail Paşa'nın ahretliği Giridli İzzet Bey ve zevcesi Faika Hanım, vaktiyle miralayken Arabî vakasından dolayı askerlikten çıkan, âlim Latif Bey Selim, eski Jönlere ve "İbret"çilere

---

[4] bkz.Birol Emil,*Mizancı Murad Bey Hayatı ve Eserleri*,İstanbul,1979,s.105-112
[5] Mizancı Murad,*a.g.e.*,s.128-129

mensup Aleksan Sarrafyan Efendi, Ermeni Nubar Paşa ve başvekil Mustafa Fehmi Paşa[6].

Murad Bey'in buraya gelişi Cemiyetin daha ziyade İslâmî bir çehre almasını isteyen buradaki grubun daha örgütlü bir hale gelmesini sağladı[7]. Murad Bey'in Mısır devresinde asıl faaliyeti, 4 Ocak 1896'dan itibaren ikinci defa yayınlanan *Mizan* etrafında toplanır. Tonu gittikçe şiddetlenen makaleler, bilhassa "İkiden biri" başlığı altında çıkanlar, Yıldız'da Jön Türkler arasında, Müslüman umumî efkârında büyük tesirler uyandırır. Murad Bey, bu devrede artık I. devre *Mizan*'larının o ağır başlı, mütefekkir edalı tahlilcisi hüviyetiyle değil,zaman zaman tahrikçi, bazan halkı kanlı isyana davet edici beyannameler neşreden bir ihtilâlci olarak görünür. O, bu yazılarında Türkiye'nin bütün sosyal ve siyasî meselelerini bir bir ele alır. İlk sayılarda Abdülhamid'i "ikiden biri" ne yani ya "usul-i meşvereti kabul"e, yahut "terk-i saltanat"a davet ederken son sayılara doğru açıktan açığa hücuma geçer. Hadisler, âyetler zikrederek, fetvalar tertip ederek Abdülhamid'in gayrimeşru padişah sıfatıyla hal'ini ister. Maiyet takımını, sadrazamları, nâzırları üst üste teşhir eder[8].

Murat Bey, Mizan'da "Fırkamızın Programı" başlığı altında bir makale neşreder. Makalede Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin emellerine iştirak etmeyecek bir Osmanlı tasavvur edilemeyeceği ifade edilmekle birlikte Cemiyet'in bir programının olmamasından bahseder.

Halbuki Ahmet Rıza Bey Mechveret'in ikinci sayısında (1Aralık 1895'de) Jön Türklerin programını yayınlamıştı ve içinde Âl-i Osman'a beslenen saygı ifade edilerek, reformun bir tek millet için değil, fakat bütün Osmanlıları kapsaması dileği ileri sürülmekteydi. "Medeniyet yolunda ilerleme" isteği belirtiliyor fakat bunun "Osmanlı unsurunu" zayıflatacak şekilde yapılmaması gerektiği söyleniyordu. Program, Osmanlıların "Doğu medeniyetlerinin orijinalitesini korumaları" gerektiğini ve "Batı'dan ancak bilimsel eğitimin genel sonuçlarını,ancak tam anlamıyla kaynaştırabilecekleri ve bir milletin hürriyete doğru yolunu aydınlatabilecek olanları" almakla yetineceklerini anlatıyordu[9].

---

[6] Mizancı Murat,*a.g.e.*,s.107-116
[7] Hanioğlu,*Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad veTerakki Cemiyeti ve Jön Türklük(1889-1902)*,s.205
[8] Emil,*a.g.e.*,s.144-145
[9] Mardin,*Jön Türkler*,s.95("Notre Programme,"*Mechveret,*1 Aralık 1895,s.1'den naklen)

Murat Bey'in Mısır'da yayınladığı bu programda; vatanın saltanat ve hilafet itibarıyla esas şeklinde hiçbir değişikliğe uğrayamayacağı, saltanat ve hilâfetin Âl-i Osman hanedanının başkanlığı altında bulunmasının şart olduğu, devlet idaresinin meşveret ve meşrutiyete dayanarak şahsî ve keyfî idare icrası ihtimalinden kurtarılacağı, bütün Osmanlıların hukuk ve vazifelerinde kesinlikle eşit olduğu,devlet kanunlarının hükümleri itibarıyla hiçbir istisnaya izin verilmeyeceği, vakıf arazisi ve padişah emlakının dahi devletin nizamî vergilerine tabi olacağı, verilecek imtiyazların geçici olması ve memleketin umumî menfaatine dayanması gerektiği, sadrazamın izni olmayan iradelerin hükmünün olmayacağı,sair memurların atama ve terfilerinin nizamlar dairesinde vazife yapacak bir özel heyetin uygun görmesine bağlı olduğu, rütbenin makam ve memuriyetle sınırlandırıldığı,resmî lisandan bey, efendi, paşa, izzetlü, saadetlû, devletlû gibi lakapların kaldırılacağı,bütün hazine ödemelerinin umumî menfaatler esasına dayalı olacağı, bir yıl önceden vekiller meclisi ile meşveret meclisi tarafından bir bütçenin hazırlanması, matbuatın hür ve yalnız mahkemelere tabi,matbaaların kanun dairesinde mesul olacağı, umumî adaba tecavüz edenlerin memleketin asayişini ihlâle kastedenlerce eşit tutulacağı, parasız tahsilin idadî mektebine kadar mecburî olacağı, devletin kâfi derecede yüksek okullar kuracağı, hilafet makamına geçmesi beklenen şehzadelerin tahsilleri için ayrıca bir resmî usul kabul edileceği, esaretin katiyen yasak olduğu şehzadelerin evlendirilmesinde denklik gözetileceği, şeriatta yazılı adap dahilinde olarak kadınların mecburî tahsile dahil olduğu,siyasî umumî affın ıslahattan önce geleceği, çeşitli Osmanlı unsurları arasında kardeşlik hissinin iadesinin bir mefkûre olacağı, devletin teşkilatına ve Osmanlıların medenî hak ve vazifelerine ait olup programda zikirleri geçmeyen maddelerin 7 Zilhicce 93 tarihli Kanun-i Esasî'nin hükümlerine tabi olacağı belirtilmektedir[10].

Çeşitli yönleriyle tartışmalar yaratan bu program, daha evvel cemiyetin basına duyurulan;birincisi yurt içine yönelik,ikincisi ise Avrupa kamuoyunu hedefleyen iki amaç yazısının bulunduğu gözönüne alındığında;görünürde varolduğu zannedilen güçbirliği imajına karşılık,durumun hiç de böyle olmadığının göstergesi ve Murad Bey'in, Ahmed Rıza'nın yönetimini fazla tanımadığının da delili idi[11].

---

[10] Mizancı Murad,*a.g.e.*,s.129-133
[11] Hanioğlu,a.g.e.,s.205-206

Murad Bey'in böylece, şube yöneticisi olarak oldukça geniş bir yetki kullanımında bulunduğunu ve sorunun yalnızca Osmanlılıkla sınırlı olmayarak, İslâmiyet'in kurtarılmasının da amaçları olduğu yolundaki tezleri işlediğini görüyoruz. Murad Bey'in, Bulgaristan gibi bölgelerdeki bazı yöneticilere doğrudan emir verici bir biçimde, bu tür resmî mektuplar yazması,oldukça ilginç bir durumu karşımıza çıkartmaktadır. Mizan kısa sürede aslî yayın organı olan Meşveret'i gölgede bırakmış, geniş bir okuyucu kitlesi kazanmıştır. Murad Bey,bu arada çeşitli Osmanlı yöneticilerine yazılar yazarak, onların hareketine yardımcı olmalarını talep eder [12]. Böylece Mısır bilhassa ehemmiyet kazanmıştır.

Saray ve Babıâli büyük bir dikkatle Mısır'daki Jön Türk hareketlerini takip ederler, oraya gizli memurlar gönderirler,kâh tehditle, kâh türlü vaitlerle onları susturmaya çalışırlardı[13]. Nitekim Mısır'a gelişinden kısa bir müddet sonra Murad Bey hakkında gıyabî idam kararı verilir[14] ve yukarıda bahsettiğimiz gelişmeler üzerine Murad Bey İstanbul tarafından sıkıştırılmaya başlanır.Murad Bey'i uyarmanın Mısır'ın içişlerine karışmak anlamına geleceğini söyleyen İngilizler; Murad Bey'in yaptığı faaliyetlerle kendisinin halife olarak prestijini çok sarstığı, müdahale edilmezse ilişkilerin bozulabileceği şeklinde II.Abdülhamid'in bizzat yaptığı uyarı, Mısır fevkalade komiserliği aracılığıyla yapılan başvurular ve Hidiv nezdindeki girişimler sonucunda Murad Bey'e yayınlarında Sultan hakkında kullandığı üslubu değiştirmemesi halinde,faaliyetinin önleneceği ihtar edilir[15]. Mısır'daki son günlerinde ruhî ve bedenî bir çöküntü içinde olması, burada bulunan Jön Türkler'in İngiliz yanlısı olması ve Jön Türk çevresinde eski nüfuzunu kaybetmesi gibi sebeplerden dolayı Mısır'da ayrılır ve Paris'e geçer.

Mizancı Murad'ın Avrupa'ya geçişinden sonra yaşanan kısa bocalama devresinin ardından İsmail İbrahim Bey'in tekrar şube başkanı olmasıyla birlikte Mısır'daki Jön Türk muhalefeti yükselişe geçer. Meşveret'teki yazılarıyla dikkat çeken

[12] Hanioğlu,*a.g.e.*,s.206-207
[13] Haluk Y.Şehsuvaroğlu,*Jön Türkler'in Mısır'daki Faaliyetleri*,Akşam,20 Mayıs 1941
[14] Emil,*a.g.e.*,s.145
[15] Hanioğlu,*a.g.e.*,s.207-208

Hoca Kadri Efendi[16],Cemiyet tarafından Rodos'a kaçırılan ve daha sonra Mısır'a gönderilen Salih Cemal ve Paris'te faaliyette bulunan Hoca Muhiddin Efendi İttihat ve Terakki Cemiyeti Mısır şubesine katılırlar. Özellikle iki ulema temsilcisinin gelişi ile ve buradaki El-Ezher talebelerinin de bunlara katılmasıyla, Mısır'da dinî bir muhalefet eğilimi temayüz etmiştir. Yeniden teşkilâtlanan şube bir merkezmişçesine hareket etmeye başlayınca bu durum Ahmed Rıza Bey'i rahatsız eder ve durumun düzeltilmesi için İshak Sukûtî Bey Mısır'a gönderilir. Mısır şubesi İttihad ve Terakki Cemiyeti nizamnâmesine mukabil Paris şubesiyle denk sayılır.

Bu sırada İttihad ve Terakki Cemiyeti Mısır Şubesi adına Kanun-i Esasî gazetesinin neşrine başlandığını görmekteyiz.

Cemiyet üyeleriyle Hoca Muhiddin arasındaki gerilimden dolayı Muhiddin gazetenin yönetimini bırakarak Mısır'daki faaliyetten çekilir.Yerine İsmail İbrahim Bey geçmeye hazırlanmaktadır.Ancak Hidiv'le yaptığı Paris seyahati esnasında Ahmed Rıza Bey'in pozitivist düşünce yapısından dolayı Jön Türkler'le arasına mesafe koyan Hidiv'den beklediği iltifatı göremeyen İsmail İbrahim Bey istifa edince Hoca Kadri Mısır şubesinin lideri olur ve böylece Mısır'daki İslâmcı tavır devam eder.Bu sıralarda hazırlandığı anlaşılan Mısır şubesine ait bir evrakta önemli üyelerin Hoca Kadri, Doktor Cazım, Doktor Bahaeddin, Doktor Ermenak Efendi, Salih Efendi, Safvet Efendi, Mehmed Efendi Ferc-el-Sudanî, Ahmed Efendi, Cami-el-Ezher ulemasından Abdullah Efendi, Mevlevî ve Cemiyetin İran ve Hamend ile bağlantısını temin eden Hacı Mirza Esfehânî ile Yusuf Efendi'den oluştuğu anlaşılmaktadır[17].

1897'de Jön Türkler'i muhalefetten ikna görüşmelerine başlayan Ahmed Celâleddin Paşa Mısır şubesiyle de temas kurar ve yapılan müzakereler neticesinde Kanun-i Esasî mecmuanın kapatılmasına mukabil 1000 İngiliz lirası alınır ve yayına ara verilir[18].

Yayına ara verilmesi yeni bir problemi de beraberinde getirir; mecmuanın basıldığı Kanun-i Esasî Matbaası'nın kime ait olduğu problemi ortaya çıkar.Çünkü matbaa resmen cemiyet adına kayıtlı değildir ve mecmuanın mesul müdürü Salih Cemal

---

[16] hk.bkz.Ayla Ekkazan Özcan,*Aykırı Bir Jön Türk:Hoca Kadri Efendi'nin Siyasal ve Toplumsal Düşünceleri*,İstanbul,1995

[17] Hanioğlu,*a.g.e.*,s.247(Arkivi Qendror,19/58//1'den naklen)

[18] Kuran,*a.g.e.*,s.204

matbaayı sahiplenmektedir.Durumun düzeltilmesi için Cenevre şubesi Cemiyet adına Tunalı Hilmi Bey'i Kahire'ye gönderir(1898).

Hilmi Bey'in şube reisi Hoca Kadri ve Salih Cemal'le yaptığı görüşmeler meselenin iyice çıkmaza girmesine yol açar ve Hilmi Bey'in matbaaya zorla el koyma girişimi polisin müdahalesine ve durumun mahkemeye intikaliyle matbaanın da kapatılmasına yol açar[19].

Tunalı Hilmi ortaya çıkan bu gelişmeler üzerine Mısır'da ikametini uzatır ve burada kaldığı süre zarfında Cemiyet'in propagandasını yapmanın yanısıra Jön Türkler için iane çalışmalarını da yürütür.

Bu esnada yeni bir grup "Mısır Şu'besi Hey'et-i Muvakkate ve Fevkâlâdesi" ünvanıyla göreve başlar.Bu heyet 31 Ağustos 1899 tarihinde yalnızca şubenin yayın organı olmak ve yarı resmî nitelik taşımak kaydıyla *Hak* adında bir gazete yayınlamaya başlar ve bu tüm şubelere bildirilir.Eylül sonunda ise "Hey'et-i Muvakkate ve Fevkâlâde" lağv edilerek yerine yeni şube teşkilâtı kurulur.[20] Şubenin eski başkanı olan Hoca Kadri de İslâmî temalar içeren *Hevatır* gazetesini neşre başlayarak yeni teşkilâtın en önemli muhaliflerinden biri haline gelir.

Tunalı Hilmi Bey'in Jön Türkler arasındaki ihtilâfları gidermek amacıyla İtalya'nın Brindizi kentinde bir kongre toplanması teşebbüsünde bulunduğunu görmekteyiz.15 Eylül 1899 tarihli davetiyeler Jön Türkler'e gönderilmiş ancak bu teşebbüs akim kalmıştır.Kongre hazırlıkları devam ederken şubelerin hazırladıkları muhtıralar arasında Mısır şubesinin hazırlamış olduğu muhtıra dikkati celb etmektedir.Buna göre:

"Birinci madde- Yalnız neşriyatla bir netice istihsali mümkün olmadığından *Yeni Osmanlılar* namı altında bir cemiyet tesis eylemek ve ihtilâl mukaddematı olmak üzere hükûmet dairelerine dinamit attırmak,eşhası muzirreyi öldürtmek,zehirlemek,vükelânın evlerini ve arabalarıyla kendilerini havaya uçurtmak;

İkinci madde- *Yeni Osmanlılar* Cemiyeti'nin reis ve âzalarının ihtilâl taraftarı olmaları,heyeti idarenin İsviçre'de ikamet eylemesi ve İstanbul'da bir kuvvet-i icraîye bulundurması;

---

[19] Kuran,*a.g.e.*,s.210-211
[20] Hanioğlu,*a.g.e.*,s.332

Üçüncü madde- *Yeni Osmanlılar* Cemiyeti neşriyatının son derece ihtilâlcûyane olması;

Dördüncü madde- Cemiyetin,resmî ve nim resmî yazılar haricindeki neşriyattan mes'ul tutulmaması;

Beşinci madde- Memalik-i ecnebiyede neşredilecek gazetelerin mahalli şubeler tarafından idare edilmesi;

Altıncı madde- Varidat-ı umumîyeyi yüksek göstermek için sermaye mevcudunun,ihtiyat akçesi namıyla,yirmi beş bin lira fazlasıyla ilânı;

Yedinci madde- Her şubenin üç anahtarlı bir kasası bulunması;

Sekizinci madde- *Yeni Osmanlılar Cemiyeti* efradına ve vefatları halinde evlât ve ayallerine ma'dame'l-hayat maaş tahsisi;

Dokuzuncu madde- Mahkûmîn-i siyasîyeden ihtiyacı bulunanlara yardım olunması;

Onuncu madde- Cemiyete hıyanet edenlerin öldürülmesi[21]."

Tüm bunlar olup biterken Mısır Jöntürklüğü yeni bir "güç" kazanmıştır ki o da yurtdışına kaçan Damad Mahmud Paşa ile oğulları Prens Sabahaddin ve Prens Lütfullah'ın Hidiv Abbas Hilmi Paşa tarafından Mısır'a davet edilmeleridir.Mısır'a gelen Damad Mahmud Paşa buradaki Jön Türkler'e ve Kanun-i Esasî mecmuasına maddî yardımda bulunmuş,Sultan Abdülhamid'i yeren *Tezkere-i Ulema* isimli risalesini yazmış, Osmanlı hükûmet ve ricalini tenkid eden satırların da bulunduğu *Divan*'ını tab ettirmiştir[22].Bunların yanısıra Prens Sabahaddin ve Lütfullah'ın da Mısır'da yayınladıkları Umum Osmanlı Vatandaşlarımıza başlıklı beyanname ile aradaki ihtilâfların çözülmesi ve daha güçlü bir muhalefetin yapılması amacıyla tüm Jön Türkler'i bir kongreye davet ettiklerini görmekteyiz[23]. Beyanname yayınlandıktan bir müddet sonra ise Prens Sabahaddin ve Lütfullah Paris'e giderek çalışmalarını burada devam ettirmeye başlamışlardır.

1902'de Prens Sabahaddin'in girişimiyle Paris'de yapılan I. Jön Türk Kongresi bütünleşmekten çok ayrılıklara sebep olmuş, Mısır'da bulunan Jön Türkler Cemiyet-i Ahdiye-i Osmanîye isimli yeni bir oluşum meydana getirerek,yayınladıkları beyanname

---

[21] Kuran,*a.g.e.*,s.224-225
[22] Kuran,*a.g.e.*,s.267-268
[23] bkz.Kuran,*a.g.e.*,s.271-273

ile tüm Osmanlılar'ı birlik olmaya davet etmişlerdir[24]. Bu cemiyet, tevsi-i mezuniyet ilkesini savunuyor, idarî yetkililere daha fazla serbestlik verilmesini savunuyordu[25].

1904'de Ahmed Celaleddin Paşa'nın[26]; Eylül 1905'de de Abdullah Cevdet'in Mısır'ı muhalefet mekânı olarak seçtiklerini[27] görmekteyiz.Abdullah Cevdet'in İçtihad'ı burada neşre başladığı sırada Şura-yı Ümmet, Türk, Doğru Söz gibi gazetelerin de yayınlarını sürdürdüğü görülmektedir[28].

[24] Kuran,*a.g.e.*,s.341
[25] Hasan Kayalı,*Jön Türkler ve Araplar Osmanlıcılık,Erken Arap Milliyetçiliği ve İslamcılılık*, İstanbul,1998, s.53
[26] Kuran,*a.g.e.*,s.342
[27] Hanioğlu, *Doktor Abdullah Cevdet*, İstanbul, 1966,s.54
[28] Hanioğlu,*a.g.e.*,s.56

## 2-Jön Türkler'in Mısır'daki Basın Faaliyetleri ve Çıkardıkları Gazeteler

**Mizan**

Yalnız Perşembe günleri neşronulur Türk gazetesidir.

Sahib-i imtiyaz ve Müdür-i mesul: Mehmet Murat Enveri

Umumi tahiriyye ve müdür: Abdullah İlmi- Dr.Lütfi

Yayımlayan: Osmanlı İttihat ve Terakki cemiyeti

**Basirü'ş –Şark**

Siyasi ve edebi ve zirsi osmanlı gazetesidir.

Müdür ve müessisi: Ahmet Reşit

Kahire 1890

**Basiretü'ş-Şark**

Ziraat Mühendisi Ahmed Reşid'in 12 Eylül 1895'de Kahire'de yayınladığı gazete

**Al-Kanun-i Esasi**

Pazartesi günleri neşronulur.

Yayımlayan: Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti Mısır Şubesi

Müdür-i mesul: Salih Cemal

Muharriri: Şeyh Alizâde Hoca Muhittin

Kahire, 1896

**Osmanlı**

Yayımlayan: İttihad Terakki Cemiyeti

Kahire, 1897

**Nasihat**

Osmanlıları teşkil eden padişaha, millete genç Türklere nasıhtır.

Çıkaran: İttihad Terakki Cemiyeti Mısır Şubesi

Muharrir ve sahibi: Hayrettin Kaptan

İskenderiye, Mısır Osmanlı İttihad Terakki Matbası, 1897

**Kanun-i Esasi**

İttihad ve terakki cemiyeti Kahire şubesi yayın organı olarak Rodos'lu Salih Cemal'in Kahire'de 1897'de çıkardığı gazete. Haftalık çıkan gazete V. Murad'ın resminin yer aldığı ilave sayı da yayımlanmıştır.

**Mısır**

Fünün ve edebiyat ve tarihe müteallik şüünat'tan bahis, haftada yalnız Perşembe günleri çıkar.

Çıkaran: Samih Esami

İdare öüdürü: Mehmed Hilmi

İskenderiye, 1898

**Pinti**

Müdürü: İbiş Ağa

Muharriri: Abdülhamid

Kahire, 1898

**Havatır**

Vakt-i müsaidte neşronulur, fevaid-i Osmaniyye'den bahis bir gazetedir.

Muharriri: Mabeyn-i Padişahi'nin....saklıdır.

Kahire, 1898

**Kürdistan**

Bedirhan paşazade Abdurrahman tarafından 189^'de Kahire'de 1988-1899'da cenevrede ve 1900.d

**İntibah**

Müdür-i mes'ul: Zühab

Sermuharriri: Ali muzaffer

Kahire, 1899

**Sancak**

Devlet'i Osmaniyye'den idare-i meşruta ve ıslahatı umumiyye taraftarıdır.

Sahib ve müdür-i mesul: Ahmet saib

Kahire, 1899

**Hak**

Yayımalayan: Osmanlı ittihad ve terakki cemiyeti

Kahire, 1899

**Enin-i Mazlum**

Devlet ve milletin menafiine hizmet eder. Türkçe ve arapça lisanlarıyla neşronulur.

Vatani hür bir gazatedir.

Kahire, 1899

**Enin-i Mazlum**

"Ahrar-ı Osmaniyye" adına Kahire'de 1899'da Türkçe Arapça olarak çıkarılan gazate.

**İttihad**

1899'da Kahire'de "Cemiyet-i Çerakise" adına Mehmet Fazıl ve Emin bey tarafından çıkarılmıştır.

**Hakk-ı Sarih**

Yayımlayan: Osmanlı ittihad ve terakki cemiyeti

Kahire, 1900

**Ümid**

Enin-i milleti ismaa hadim siyasi gazetedir.

Sahib ve muharriri: Bedirhan paşazade mehmed

Kahire, 1900

**Emel**

Moralı Hasan Fehmi'nin Kahire'de, onbeş günde bir olamk üzere, Mart 1900'de çıkardığı gazetedir.

**Mecmua-i Kemal**

Üç ayda bir neşronulur risale-i semahedir.

Müessisi: Ali kemal

Kahire, 1 Haziran 1901

**Tarik**

Siyasi, edebi, İlmi bir gazetedir.

Müdür-i mesul : Mahmut Hamdi Bey

İskenderiye, Tarik Matbaası 1901

**Şura-yi Ümmet**

Yaımlayan: İttihad Terakki Cemiyeti

Sahibi imtiyaz: Dr. Bahattin Şakir

Müdürü: Mustafa Asım

Sermuharriri: Sami Paşasazde sezai

Kahire, 1902

**Şark-ı Musavver**

İlmi, edebi, fenni ve sınai mecmua-i osmaniyye

,müdür ve sermuharriri: „giridli Ahmet Kamil

Kahire1902

**Anadolu**

Adanalı Süleyman Vahid'in Kahire'de 24 Nisan 1902'de yaıımladığı gazete.

**Türk**

Siyasi, ilmi ve edebi ceride-i milliyedir.

Çıkaran:Mehmet Said Fevzi

Kahire, 1903

**İntibah**

Vatana, Millete, insaniyete hadim .gazetedir.

Umur-ı tahiriyye: Şekib

1903

**İctihad**

Perşembe günleri çıkar.İlmi edebi ecmua.

Müessisi: Dr. Ahmet Cevdet

İmtiyaz sahibi: Avukat İrfan emin

Müdür: İlhami Safa

1 Eylül 1904

**Hakayık-ı Şark**

La verite oriental, Hakayık-ı Şarkvb. Adları ile Kahire'de 17 Kasım 1905'de Türk, Arap, Fransız ve İngiliz dillerinde çıkmaya başlayan gazete.

**Barika-i Saadet**

Menafi-i Mukaddese-i ..Osmanlı gazetesidir.

Müdür ve muharriri: Mehmet Mihri

Kahire, 1905

**İttihad-ı Osmani**

İttihad ve terakki Kahire şubesi adına Hafız Osman'ın 1905'te Kahire'de çıkardığı Türkçe-Arapça gazetedir.

**Doğruyol**

Mehmet Ubeydullah'ın sürgün bulunduğu Hicaz'dan kaçarak Kahire'ye geldikten sonra 1905 Ekiminde çıkardığı edebi, siyasi gazete.

**İçtihad**

Doktor Abdullah Cevdet'in İl sayısını Cenevre'de 1 Eylül 1905 yılında orada yayımını sürdürdüğü Türkçe-Fransızca aylık gazete. Türk siyasal yaşamını, kültür tarihini ve Cumhuriye devrimlerinin oluşumunu etkilemiştir.

**Doğru Söz**

Sahib ve müdürü:Ahmet Kemal

Kahire, 1906

**Zuhuri**

Her şeyden bahseder gazetedir. Sahibi ve müdürü: Kenal Saadettin

Kahire, 10 Mart 1906

**Curcuna**

Müdür ve Sahibi: Ali Hafi

Kahire, 1906

**Yeni Fikir**

Haftada bir kere neşronulur, siyasi, iktisadi, edebi, hürriyet, adalet, müzavat; taraftarı Osmanlı Gazetesidir. Sahib ve Baş muharriri: Diran

Kahire, 28 Haziran 1907

**Şura-yı Osmani**

Şura-i Osmani cemiyetinin vasıta-i neşriyatı olup, ayda 2 defa çıkar.

Müdürü mesul: Mustafa Nuri

Muharriri: Azimzade Refik Bey

Kahire, 1Şubat 1907

**Lak Lak**

Sahibi İmtiyaz müdürü: Mehmet Fazlı

Kahire, 1907

# İKİNCİ BÖLÜM

## KANUN-İ ESASİ MECMUASI YAZAR-KONU İNDEKSİ

| Yazar | Konu | Numara Sene | Tarih | Sayfa |
|---|---|---|---|---|
| Abdi(Abdülkerim) Paşa: | Serdâr Abdi Paşa Merhûmun Müdâfa'anâmesi'nden(Mâba'd) Havâdis | Nu:6 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 3-4 |
| Abdi(Abdülkerim) Paşa: | Serdâr Abdi Paşa Merhûmun Müdâfa'anâmesi'nden(Mâba'd) Havâdis | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 3-4 |
| Abdi(Abdülkerim) Paşa: | Serdâr-ı Sâbık Abdi Paşa Hazretleri'nin Müdâfa'asından(Mâba'd) | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 2-3 |
| Abdi(Abdülkerim) Paşa: | Serdâr-ı Sâbık Abdi Paşa'nın Müdâfa'anâmesi'nden(Mâba'd) | Nu:8 Sene:2 | 14 Şevval 1315/23 Şubat 1313 | 1-2 |
| Abdi(Abdülkerim) Paşa: | Serdâr-ı Sâbık Abdi Paşa'nın "Müdâfa'anâmesi'nden"(Mâba'd) | Nu:9 Sene:2 | 21 Şevvâl 1315/2 Şubat 1314 | 3-4 |
| Abdullah Cevdet'den: | Aks-i Enîn-i Millet | Nu:21 Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 6 |
| Abdullah | Menfî | Nu:21 | 8 Rebi'u'l- | 6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Cevdet'den: | | Sene:2 | evvel 1316/14 Temmuz 1314 | |
| Abdu'l-Hayy-i İslâm: | İstanbul'dan Bütün if'âl-i devlet Hakk'a isyân ve şekâvetdir hilâf-ı şer'-i garrâdır, fezâhatdir,ihânettir nasıl te'vil eder âdem-i mezâlimden kopan âhı?... | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 2-3 |
| Ahrâr-ı Osmânîye'den Bir Zât | Dârısı Edânînin Başına ...Fahri ve Lütfi ve Mes'ud Beyler'e ta'ziye ile dârısı edânînin başına sözüyle selâmet-i millet taleb olunur. | Nu:35 Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de 1316/22 Mart 1315 | 3 |
| Ali Muzaffer: | Sultan Murad'ın Tazyiki | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 2-3 |
| Ali Muzaffer: | Makâle-i Mahsusa Düyûn-ı Umûmîye-i Osmânîye Vâridât-ı Mahsusa İdâresi yâhud Hükûmet İçinde Hükûmet(Merhûm Âlî Bey'in Ruhuna Hediye Edilmiş Bir Eserdir) | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 4 |
| Ali Muzaffer: | Düyûn-ı Umumîye-i Osmânîye Vâridât-ı Mahsûsa İdâresi yâhud Hükûmet İçinde | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Hükûmet "Mâba'd" | | Mayıs 1315 | |
| Ali Su'âvî'den: | Zabtiye Müşiri Hüsni Paşa'ya El-Ma'ruz... ...Fî 11 Şevvâl 1287 | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 2-3 |
| Ali Şefkatî Bey'den: | Nazar-ı Hikmet | Nu:3 Sene:1 | 1 Şa'banu2l-Mu'azzam13 14/4 Kânun-ı Sâni-yi Frengî 1897 | 4 |
| Arşak ....yan: | İstanbul'dan aldığımız bir mektubdur | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 3 |
| Azerî | Asr-ı Hâzır Yâdigârlarından Mekâtib-i Askeriye Müfettişi İsmâ'il Paşa | Nu:13 Sene:1 | 19 Şevvâl 1314/22 Mart-ı Efrengî 1897 | 3-4 |
| Bâ.Te.Ha: | Şimalî Arnavutluk'dan Mektup | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 7-8 |
| Bir Kürd: | Şiir | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Bir Kürd: | (Gayret) Gazetesi'nin nush-ı âhîresinin bir bendinde (Râvî) imzâlı makâle...mesliğimizin,maksadımızın aleyhinde yazılmış...Makale şu şekildedir | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 1-2 |
| Çapanoğlu | İzmir'den:Kâle Resulullah "El Müsteşâr-ı Mu'temen" (Cami' Sagîr) | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 5-6 |
| Doktor Hamdi,Mirahur Dergâh-ı Şerifi Postnişini Necmeddin,Mekteb-i Tıbbîye'den Vehbi,Şeyh Hafız Nazifzâde Mekteb-i Hukuk Me'zunlarından Vehî(?),Mekteb-i Tıbbîye'den Fâ'ik: | Kânûn-i Esâsî Ceride-i Ferîdesi(İdâre-i Âlîyesi'ne) Nâzır-ı Şâhâne'ye Bir Arîza Trablusgarb hapishanesinden eski vazifelerine i'âde edilip Trablusgarb'da kalmaya me'mur edilmeleri.....vâli ve avânesinin kendilerini muzdarib ettiklerini bildiren arîza... | Nu:28 Sene:2 | Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314 | 1-2 |
| Nâsıh | Makâle-i Şer'îye Ulu'l-Emr Kim Olabilir | Nu:10 Sene:1 | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 1-3 |
| ...Nasıh: | Makâle-i Şer'îye: Emr-i Hilâfet | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Mart-ı Efrengî 1897 | |
| De.(د) ...Ye(ی). Nasıh: | "El Ulemâ-yı Verasete'l-Enbiyâ' " sadaka Resulullah | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 3-5 |
| De.(د) ...Ye(ی). Nasıh: | Makâle-i Mahsûsa (mâba'dı var) | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 5-7 |
| De.Ye. Nasıh: | Makâle-i Mahsusa(mâba'd) | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 2-4 |
| Doktor Şibli Şemil(?): | "Doktor Şibli Şemil Bey'in Lâyihasından Mâba'd" | Nu:20 Sene: | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 2-5 |
| Ebrârî | Dersa'âdet fudalâ-yı benâmından bir zâtı tarafından "Kullukum Rain ve Kullukum Mesulun An Raiyetehi"... Hadis-i Şerif'in Türkcesi:"Sizler hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüzden sorulursunuz" demektedir... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 3-4 |
| Ebrârî | Kullukum Rain ve Kullukum Mesulun An Raiyetihi (Makalesinden Mâba'd) | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem | 1-2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | |
| Ebu'l Hûdâ: | Gazetemizin Te'sîsi Münâsebetiyle İhvândan Bir Zât Tarafından Tebrîken Gönderilmiştir: Şiir... | Nu:3 Sene:1 | 1 Şa'banu2l-Mu'azzam13 14/4 Kânun-ı Sâni-yi Frengî 1897 | 4-5 |
| Ehl-i Zühd ve Tasavvufdan Bir Zât-ı Muhterem Trafından: | Makale-i Mahsusa Abdülhamid'i Tövbeye Da'vet | Nu:36 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315 | 1-2 |
| El-Bahirâ vekili Şeyh Muhammed İmran'dan: | La Ya'lemu'l-Gaybu'llah | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 4-5 |
| Elif.Ha.: | Selanik Rumeli Seyyâr Muhâbirimizden (3) | Nu:25 Sene:2 | 27 Rebî'u'l-ahir 1316/1 Eylül 1314 | 4-6 |
| Elif Lâm Ha: | Türkiye'nin İnkırâzı ve Çâre-i Selâmeti | Nu:3 Sene:1 | 1 Şa'banu2l-Mu'azzam13 14/4 Kânun-ı Sâni-yi Frengî 1897 | 6 |
| Fe.Şın.: | İttihâd ve Terakki Cemiyeti'nin mesleği cemiyetimizin mesleğine tevafuk edegeldiğinden efrâdından "Fe.Şın." imzâsıyla aldığımız varakayı kemâl-i memnuniyetle aynen derc ediyoruz | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 5-6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Fuzala-yı ulemâdan Vav. Zı.: | Makâle-i Şer'îye | Nu:8 Sene: | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 1-3 |
| "Giridli Bir Müslüman"dan: | "Balkan" Gazetesi'nde görülmüştür. Girid'den Mektub:Şark'da Âfet | Nu:18 Sene:2 | 2 Safer 1316/10 Haziran 1314 | 3 |
| Halil Halid'den: | İngiltere'de Cambridge Daru'l-Fünûnu'nda Türkçe mu'allimi bulunan ihvân-ı ahrârdan Halil Halid Bey'in evvelce Londra Encümen-i İslâmiyesi'nde irâd ettikleri İngilizce makâlenin suret-i mütercümesini derc eyledik | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 18975-6 | |
| Halil Ganem'den: | Suret-i Tercüme | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 1-2 |
| Hadimü'l-İlmü'ş-şerif Lisâne'd-dine'l Hatîb'den: | Arab ulemâ-yı benâmından ve ehl-i takvâdan bir fakîhin halifenin vazifelerine dâ'ir (Hitâbu'l-Ümmet Fi'l-Hukuku'l-Vâcibe Ale'l-Eimme) nâmıyla tertib ettiği bir risâle Kânûn-i Esâsî ceridesinin Arabca kısmının ilk nüshâsına derc edildiği gibi Türkçe'ye tercüme olunarak mezkûr ceridenin Türkçe kısmıyla da | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 2-4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | neşri münâsib görüldü... | | | |
| Hasbî | İstanbul'dan Devlet tarafından dermeyân olunan şerâ'it-i sulhîye hakkında Dersa'âdet mehâfilinde deverân eden rivâyetlere... Dersa'âdet'e kâfile kâfile mecrûhîn getiriliyor... | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmam-ı Gazali'den naklen müderrisinden bir zât: | İhyâ'-i Ulûm'dan Muktebes "Mürşid" Nâm Risâleden Mâba'd | Nu:25 Sene:2 | 27 Rebî'u'l-ahir 1316/1 Eylül 1314 | 7-8 |
| İmâm-ı Gazalî'den naklen müderrisînden bir zât: | İhyâ'-i Ulûm'dan Muktebes "Mürşid" Nâm Risâleden Mâba'd | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel 1316/26 Eylül 1314 | 4 |
| İmzasız | Şükrân | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 1 |
| İmzasız | Nazım Paşa | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 5 |
| İmzasız | Merkez Kumandanı | Nu:1 | 12 Ramazan- | 5 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Sene:1 | ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | |
| İmzasız | İstanbul'dan Times gazetesine telgraflar | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 5-7 |
| İmzasız | Hüseyin Dâ'im | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 7 |
| İmzasız | Genç Türkler-Avrupa Matbu'âtı | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 7 |
| İmzasız | Binbaşı Çürüksulu Ahmed Bey'in oğlu Seyfeddin Bey'in cesâret-i hodpesendanesi.. | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 7 |
| İmzasız | Gara'ibe-i Siyâsîye | Nu:1 | 12 Ramazan- | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Sene:1 | ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | |
| İmzasız | Beyrut Hadisesi | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan- ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | Cem'iyet-i Arabîye gazetelerde görülmüştür | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan- ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | İ'lân Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyeti tarafından neşr edilen resâ'ilden âtîde isimleri beyân olunanlar kâfî mikdarda idârehânemize hediye edilmiştir.Taleb eden abonelerimize meccânen gönderilir: (El-Maksud Min Mansıbu'l-Hilâfe ve'l-İmâme)... (Ed-Da'vet-i Âle'l-İttihâdu'l-Def-i Gavâ'ilu'l-İstibdâd)... (Ulemâyı Din-i İslâm'a Da'vet- | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan- ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | i Şer'îye)... | | | |
| İmzasız | Tebşir ve Tebrik Fedâkârâne-i milletten müteşekkil "Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyeti"...nâmına tab' olunan Türkce ve Fransızca "Meşveret" refikimizin yalnız Fransızcası'nın ibkâsıyla Türkcesi'ne bedel gene cem'iyet nâmına "Mizân""ın neşrine başlanılmışdır... | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 6 |
| İmzasız | Sultan Murad | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | "Politişe Korospondenç"Gazetesi Haleb'de menfî...sâbık Istabl-ı Âmire Müdiri İzzet Pâşâ'nın firârını i'lân eylemiştir... | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | Sa'adeddin Pâşâ | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | Şamlı İzzet Bey'in Nazar-ı Şahane'den Sükûtu | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Zâtı Şâhâne'nin Mahsusâtından yüzde on tenzilat | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | Bekâ-yı Devlete Kast Eden İgnatiyef | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | Times'a Çekilen Bir Telgrafnâme | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | Nefî-Tegarrib | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 8 |
| İmzasız | Merhum Ali Şefkatî Bey: ...Vatan ve Millet Şehidi... | Nu:3 Sene:1 | 1 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/4 Kânun-ı Sâni-yi Frengî 1897 | 2-4 |
| İmzasız | Islâhât | Nu:3 Sene:1 | 1 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/4 Kânun-ı Sâni-yi Frengî 1897 | 6-7 |
| İmzasız | Devr-i Hâzır Yâdigârları | Nu:3 | 1 Şa'banu'l- | 7-8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Sene:1 | Mu‘azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | |
| İmzasız | Seyfullah Bey | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa‘banu’l-<br>Mu‘azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Nilidof | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa‘banu’l-<br>Mu‘azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Beyânnâme<br>İstanbul’da ıslâhât tarafdârı<br>Türkler tarafından Fraıısa<br>sefâretine bir beyânnâme<br>verilmiş ve Kanun-i Esâsî’nin<br>temâmî-i icrâsıyla meşrutiyetin<br>te’sisi ...umum Osmanlılar’ın<br>musâvâtı... | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa‘banu’l-<br>Mu‘azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Petersburg Gazetelerinden<br>(Novesti)...ıslâhâta me’muren<br>Girid’e...Sa‘adeddin Paşa... | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa‘banu’l-<br>Mu‘azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Sa‘adeddin Paşa’nın Kostaki<br>Efendi ile Beyrut’a muvâsalatı<br>haber veriliyor... | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa‘banu’l-<br>Mu‘azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Beritram Efendi<br>Mâliye Müsteşarlığı'na<br>Rüsûmât Emâneti Müsteşarı<br>Almanyalı Beritram Efendi'nin<br>ta'yin olunduğu ve bunun da<br>hüsn-i te'sir hâsıl ettiğini Ajans<br>Havas Telgraf Şirketi<br>bildiriyor... | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa'banu'l-<br>Mu'azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Efrâd-ı Redife<br>Mudanya limanına gelen<br>redifenin istekleri... | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa'banu'l-<br>Mu'azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Midhat Paşa | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa'banu'l-<br>Mu'azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Tebrik<br>...Hidiv-i Mısr u Sudan...Abbas<br>Paşa Hazretleri'nin makâm-ı<br>emirîlerine şerefbahş<br>oldukları...bu meyânda<br>ceridemiz dahî arz-ı tehniyetle<br>ifâ-yı vecibe-i ubudiyet eyler. | Nu:4<br>Sene.1 | 8 Şa'banu'l-<br>Mu'azzam<br>1314/11<br>Kaun-i Sânî-i<br>Efrengî 1897 | 1 |
| İmzasız | Midhat Paşa<br>Şehid-i mukaddes Midhat Paşa<br>merhumun gerek<br>mehâkemesinde ve gerekse<br>i'dâmında müdahaleleri | Nu:4<br>Sene.1 | 8 Şa'banu'l-<br>Mu'azzam<br>1314/11<br>Kaun-i Sânî-i<br>Efrengî 1897 | 6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | bulunan eşhâs hakkında geçen nüshâmızda ma'lumât istemiş idik.Bunlar hakkında bize irsâl olunan varakalarda şu isimler mündericdir:... | | | |
| İmzasız | Almanyalı Mösyö Beritram | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | Ağlamayan Çocuğa Meme Vermezler Geçen nüshamızda redif taburlarının... ...Âmirin meşru' olan emrine arz-ı inkıyâd, aklen ve hikmeten cümlemize bir vazife ise de hukukunu sû-i isti'mâl eden zuleme ve mütegallibeye gözümümzü kapamak neden icâb ediyor bilemeyiz? | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 6-7 |
| İmzasız | Biz de Bugün Bir Asır Evvel Yeniçerilerin Yaptığı Gibi Kazan Kaldıralım Diyoruz... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Fransa Meb'usânı ...(Noel)den sonra Şark Mes'elesi'ni ortaya koymak üzere temdidu'l-ı'kâd eylemiştir... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Hükûmet Aleyhine Bir Nümayiş İcrâsından Korkulduğu... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Ne Demeli! Düvel-i Sitte ile müzâkerât... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Redif Taburları Mardin ve Prizre civârında tehaşşüd eden redif taburları ma'âşlarını almadıkça... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Efrâd-ı Bahriye ...ma'âşların i'tâsı için... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Hamidiye Alayları ...Yıldız istihkâmlarının muhâfazası hidmetiyle celb olunan Karabatak Aşireti Âlayları ...hazinenin tamtakır olduğu bu hengâmda...memleketlerine i'âde edilmiştir... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Fikr-i Hürriyetperverlikle...umerâ ve zâbitândan yüz ondokuz kişi | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | tevkif edilmiş... | | Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Bi'l-cümle müslimîn ve mesihîn hukukunu muhâfaza etmek üzere İstanbul'da bulunan Düvel-i Mu'azzama süferâsının mübâhesede bulundukları... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Büdçe- Muvazene-i Mâliye | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Genç Türkler Viyana'da tab' olunan meşhûr Peşter Luid Gazetesi Genç Türkler serlevhâsıyla... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Paris'de Ziyafet Kanun-i Esâsî'nin yirminci sene-i devriyesi münâsebetiyle Paris'de İttihâd ve Terakki Cem'iyeti nâmına... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Girid 8 Kanun-i sânî tarihiyle Girid'den verilen telgrafnâmede... | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İcmâl-i Ahvâl | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Mezopotamya Mektubları: Birinci Mektub Vatan!... | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 2 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî Mev'ud mektubların ta'kibi şiddetle intizâr olunmaktadır. | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 2 |
| İmzasız | Giyom Tel ...bu eserin gâyet güzel bir tercümesi tab' ve neşr edilmiştir...takdim olunur. | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 3 |
| İmzasız | Şam Kıtali,Ermeni Mes'elesi | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Anadolu'da Zuhur Eden Ermeni Karışıklığında Bir Katolik Papazın Öldürülmesi ve Fransa... | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 3-4 |
| İmzasız | 5 Kânûn-i Sâni'de Askerî Komisyonun Üç Üyesinin Tevkîfi | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Viyana Gazetelerinin İstanbul'da Sokağa Çıkma Yasağını Bildiren Haberinin Yıldız'ca Tekzibi | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Times Gazetesi'nde Mösyö Nilidof'un Zât-ı Şahane'ye Verdiği Notanın Muhteviyâtına Dâ'ir Ma'lumât | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Maliye müsteşârlığını reddeden Beritram Efendi Mâbeyn'e | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l- | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | takdim eylediği resmî tahrirâtta... | | Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | |
| İmzasız | ...Türk Ahrarına İngiltere'de İ'âne | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Rıf'at Paşa'ya halef olarak Cevâd Paşa Sadâret'e nâmzed gösteriliyor... | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Girid'de İslâmlar ile hıristiyanlar beyninde gene zedit zuhûr ederek... | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | ...müteşekkil bir komisyon oluşturulmuş zaten ismi olub cismi olmayan hey'et-i vükelânın mevki'i büsbütün ma'nâsız bırakılmıştır... | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Sâni-yi Efrengî 1897 | |
| İmzasız | İstanbul'dan...nefî olunan talebe-i ulûmun... | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | İstanbul postasının süferâ müzâkerâtına dâ'ir... | Nu:5 Sene:1 | 15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Asr-ı Hâzır Yadigârları:"Topal Osman Paşa" | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 2-3 |
| İmzasız | İstanbul'dan Bu hafta âhvâl-i hâzıraya vâkıf bir zâtla görüştüm.Bu zât Makâmât-ı Âlîye'ye kadar vâsıl olan ricâlden ise de vaktiyle ba'zı mahallere mensubiyeti ve esâsen nâmus ve hamiyet sâhibi bir zât-ı muhterem olması | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 3-4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | sebebiyle Yıldız'ca pek emniyet edilirlerden değildir... | | | |
| İmzasız | Avusturya Hariciye Nâzırı(Kont Gulohofski) Berlin'e gitmiştir: ...Rusya entrikalarının Şark umurunda hâsıl edeceği netâyice nazarân müttefiki olan Avusturya'nın menâfi'ına hâdim bir politika ittihâzını müzâkere için olduğu te'min ediliyor... | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 4 |
| İmzasız | Tezyid edilen ağnam rüsûmu ve bedelât-ı askerîyenin...tahsili için... | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 4 |
| İmzasız | Girit'de elân tamamıyla asâyiş i'âde olunamayıp ahiren ba'zı vuku'ât da... | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 4 |
| İmzasız | Fransa İstanbul sefiri Mösyö Kamben Mazhar Bey mehâkemesinin Haleb'de icrâsına râzı olmuş... | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Sani-yi Efrengi 1897 | |
| İmzasız | Nefî edilmek üzere Trabzon'a sevk ediliyorken İtalya sefirinin müdahalesi üzerine İstanbul'a celbine karar verilen ...Marani Efendi...Erikli'den İstanbul'a celb edilmiş...mehakemesi... | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 4 |
| İmzasız | Sir Edgar Vansen tarafından verilen bir lâyihâ üzerine umum nezâretlerin sarfiyâtını kontrol etmek üzere...bir maliye komisyonu kurulması... | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 4 |
| İmzasız | İstanbul'dan Times muhabirinin verdiği ma'lumâta nazaran elân İstanbul'da süferânın müzâkerâtı gayet gizli olarak cereyân etmektedir...iki madde hakkında süferânın ittifakları haber evriliyor...ıslâhât idare lâyihası tanzimi...vesa'it-i cebrîyeye mürâca'at edilmesi... | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 4 |
| İmzasız | Müşir Fu'âd Paşa ile Taraf-ı Şahâne...: | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Efrengi 1897 | |
| İmzasız | İzmir'de bulunan Midhat Paşa-yı şehîdin mahdumuna Mâbeyn'den bir kâtib gönderilerek pederinin i'dâm olunmadığına(!)...dair | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 4 |
| İmzasız | Giyom Tel | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 4 |
| İmzasız | Ricâ Programımız âksâm-ı mühimmesinden birisi de teşhirdir...umum hamiyetli Osmanlılar'dan âtîdeki mevâdd hakkında bildikleri ma'lumâtı...iş'âr etmelerini...: 1-Menâfi'-i zâ'iyesine hidmet için irtikâb ve enva'-ı denâ'eti icrâ edenlerin 2-Ekâbir-i ümmetin mahvi çün mâzi veya hâlde cinâyâtına âlet olanların 3-Devâ'ir-i mülkiye ve askerîye ile ordularda,mekâtibde hafiyelik eden alçakların if'âl | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | seyyi'eleri ve terâcim-i âhvâli. | | | |
| İmzasız | Sultan Murad-ı Hamis veya Çırağan Mahbusu | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | 1-2 |
| İmzasız | Bir Mu'ammâ "Tanzimât-ı Memâlik-i Osmânîye" serlevhâsıyla Londra'da neşr olunan refik-i gayretimiz "Hürriyet" Gazetesi'nin...makâleyi mütâla'a eyledik.Padişah'ın seyyi'âtını uzun uzadıya muhâkeme ediyor... | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | 3 |
| İmzasız | İstanbul Mektubundan Mâba'd | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | 3-4 |
| İmzasız | Bir Menfâ Mektubundan | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Nilidof ve Kambo'nun dostuyla Müşîr Fu'âd Paşa'nın İstanbul'dan çıkmaksızın | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Bağdad'a gitmemesi hususuna müsâ'ade-i Şahâne sâdır olmuş! | | 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Menfâlarda bulunan mazlumîn-i siyasîyenin İstanbul'a celbine başlanmış... | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Zabtiye Nâzırı Şefik Bey Zât-ı Şâhâne'ye altı aya kadar cem'îyetten eser bırakmayacağını va'ad etmiş... | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Henüz süferânın İstanbul'da müzâkerâta devâmlarından ve Şubat ibtidâlarında tanzim edecekleri îâyihâyı verecekleri... | Nu:7 Sene:1 | 29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | İhtar Sultan Murâd-ı Hamis mâkâlesinin mâba'dı gelecek nüshâların birine resimleriyle beraber derc olunacaktır. | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 1 |
| İmzasız | Ricâ Tehşir... | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Şubat-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Asr-ı Hâzır Yâdigârları:Hamidciler | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 3-4 |
| İmzasız | Havâdis | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Müşir Fu'âd Paşa Beyrut Valiliğine ta'yin olunarak...müşarünileyh me'muriyeti kabul etmemiş... | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Paris'de bulunan İttihâd ve Terâkki Cem'iyeti tarafından,Paris ve Berlin Mu'âhedenâmelerinde imzaları bulunan düvel-i sitte Hâriciye Nezâretlerine 6 Kânûn-ı Sâni tarihiyle bir muhtıra verilerek Kânûn-ı Esâsî'nin i'âdesi tâleb edilmiş... | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Haleb'de mehâkemesine karar verilen Mazhar Bey mes'elesi | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | gene uzamıştır... | | Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Mekteb-i Harbiye Nâzırı Mirlivâ Tevfik Paşa...iltica... | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | İstanbul'da süferâ müzâkerâtı... | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | İkdâm Gazetesi...nüshâsında İngiltere Parlementosu a'zâsından Howard Venisenetin Sheffild'de irâd ettiği bir notada,Türkiye hapishanelerini serâpâ gezdiğini ve gayet mükemmel olub... | Nu:8 Sene:1 | 6 Ramazânu'l Mübarek 1314/7 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Rica Teşhir... | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 1 |
| İmzasız | Ne Haldeyiz? | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l | 1-2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Mustafa Fazıl Paşa | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 2 |
| İmzasız | Allah Erbâbını Halk Eylesin! | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 4-2 |
| İmzasız | Girid Vuku'âtına Dâ'ir Telgrafnâmeler | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 7-8 |
| İmzasız | "Karmden Bilat" Gazetesi muhabirinin sâbık Kudüs-i Şerif meb'usu Yusuf Ziya Paşa ve Ebu'z-ziya Tevfik Bey ile mülâkâtı... | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Haricde Genç Osmanlılar ile müzâkerede bulunmak üzere taraf-ı Şahâne'den üç me'mur-ı | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | mahsus â'zâm kılındığını Times Gazetesi yazıyor...Yeni Osmanlılar'ın taleb ettikleri ıslâhâtı tamamiyle icrâ eyleyeceğini va'âd buyuruyorlarmış... | | 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Süferânın istihzâr etmekte oldukları ıslâhât programı ikmâl edilmiş... | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | "Bayron" Cem'iyeti'nin men'ini Zât-ı Şâhâne Lord Salisbori'den ricâ etmiş ise de bi't-tâbi'î reddolunmuştur! | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Mukaddemce afv olunarak sebilleri tahliye olunan Ermeniler'den kefâlet vermeyenler...gene habs ediliyormuş! | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Polonalı Şükrü Efendi nâmında bir zâtın Çanakkal'e civârında keşfettiği bir petrol ma'deninin imtiyâzı... | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Süferâ müzâkerâtına dâ'ir Zât-ı | Nu:9 | 13 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Hazret'in süferâya istizâhâtta bulunmaları emri... | Sene:1 | Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | İhtâr ...gazetemizin birkaç nüshâsı sekizer sayfa çıkacakdır...Giyom Tel... | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Son Telgrafnâmeler Girid'e,Türk-Yunan ilşkilerine dâir | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | 17 Şubat-İstanbul Aynen | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | Cem'iyet efrâdıyla görüşmek için Yusuf Ziya Paşa ve Ebu'z-ziya Tevfik Bey'in Zât-ı Şâhâne tarafından Paris'e gönderilmesinin İstanbul'a ettiği te'sir | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 6-7 |
| | Kânûn-i Esâsî | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l- | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | İstanbul'da Güvenlik Tedbirlerinin Arttırılması | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 7-8 |
| İmzasız | Rusya Sefiri Nilidof ve Galata Ekmekçileri | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Rusya sefâreti muhaberâtının yalnız ademle icrâ olunduğu | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Süferânın iftara dâ'vet edilmesi | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Bulgaristan Prensliği'nin kraliyetini ve istiklâliyetini i'lân etmesi | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | İstanbul'da Şubat-ı Rûmî'nin Dördünde İttihad ve Terakki Cem'iyeti tarâfından i'lânlar dağıtılması;Cem'iyet'in süferâya bir beyânnâme verdikleri | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Telgraf Londra,Hanya,Atina ve İstanbul'dan Girid mes'elesine dâ'ir telgraflar | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Son Telgraflar Almanya'nın,Yunanlılar'ın Girid'i tahliye etmelerini istediği... | Nu:10 Sene: | 20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Sultan Murad Hân-ı Hâmis Hazretleri(Mâba'd) | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 1-3 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî Gospodin Nilidof | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart- | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | (Mond Ekonomik)de Zât-ı Hazret-i Hilâfetpenâhî'nin hususî büdçesi hakkında... | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 7-8 |
| İmzasız | Almanya imparatorunun süferâyı ziyareti ve Girid | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Rus matbu'âtının Girid mes'elesindeki Yunan tarafdarlığı | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Sâbık Girid vâlisi Berovic Paşa'nın Korfu adasına vusûlü | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Karadeniz Boğazı müdhilinde üç Rus sefinesinin bulunduğu | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1897 | |
| İmzasız | İstanbul'dan alınan mektupta...Nâfi'a Mahmud Paşa... Nazırı | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Girid mes'elesi hakkında beyne'l-milel gelişmelere dâ'ir Atina,Londra,Berlin,Hanya'dan telgraflar | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İ'tizâr | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 1 |
| İmzasız | Sultan Murad Hâmis Hazretleri Tercüme-i Hal-i Husûsilerinden(Mâba'd) | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 1-2 |
| İmzasız | Gayret-i Millîye | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | (Şiir)Gelin Vatan İmdâdına | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | Yunan hududu kumandanlığının Fu'âd Paşa'ya | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 | 6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | teklif edilmesi... | | Mart-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Girid'de Osmanlı askerinin Yunanlılar'ca esir alınması... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | Tesalya ahâli-yi İslâmîyesi'ne Yunanlılar tarafından kötü mu'âmelede bulunulması... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 6-7 |
| İmzasız | Hanya,Kandiye ve Rusmu müslümanları tarafından Yıldız'a çekilen telgrafnâmelerin birer sureti de bize gönderilmiştir... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Mirâlây Mazhar Bey Haleb'de rütbe ve nişanlarının ref'iyle bilâmüddet kal'abendliğe mahkûm edilmiştir... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | İstanbul'dan yazıldığına göre Zât-ı Şâhâne Kânûn-i Esâsî tarzında bir meşrûtiyet planının tanzimini sadr-ı esbâk Sa'id Paşa ve İzzet ve Ragıb Beyler'e havâle etmiş... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Girid mes'elesine dâ'ir askerî ve siyasî gelişmelerle ilgili Londra,Atina,Hanya,Paris ve İstanbul'dan telgraflar | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 7-8 |
| İmzasız | Ahmed Midhat-ı Mel'unî | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Mart-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | 1 Mart-İstanbul Zât-ı Şâhâne Ermeni Patriği tarafından "Osmanlıların Hırka-i Şerif âlâyında büyük bir hâdise ikâ' etmek azm ve niyetinde bulunduklarını kemâl-i ciddiyetle arz ederim" tarzında verilen bir ariza üzerine... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9 |
| İmzasız | Âhiren Tercümân-ı Hakikât'de "Mertebe-i İrtidâd" bendini yazan Ahmed Midhat ...mükâfât olarak beşyüz lira almışdır.Kat'îyen mevsûktur... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9 |
| İmzasız | İkdâm Gazetesi ta'til olundu | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9 |
| İmzasız | Kadir gecesi İstanbul ulemâsı tarafından âhâliye adâleti izhâr,zulm ü...imhâya ve tövbe ve istiğfara da'vet yolunda i'lânlar neşr edilmiş ve pek ziyâde hüsn-i te'sîri görülmüştür.Kezâ Cem'iyet'in neşriyâtı dahî mebzûliyetle sokaklarda bulunmaktadır | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9 |
| İmzasız | Tertibât-ı askerîye ve donanma ihzârâtı rezâleti...cevâsis...ta'kibât... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı | 9 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Seyyid Cemaleddini Afgânî Hazretleri'nin âzim-i Dâr-ı Bekâ olduğu mesmu'-ı te'essüfümüz olmuştur. Abdülhamid devrinin bir kurbânı da müşârünileyh hazretleridir... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9 |
| İmzasız | Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm Hazretleri'nin Girid mes'elesindeki tavrının Paris'deki Osmanlılar tarafından bir telgrafla kutlanması... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9 |
| İmzasız | Paris'deki Times Gazetesi muhbirinin oradaki Osmanlılar'a,gerek Giridliler'in gerekse tüm Osmanlılar'ın uğradığı felâketlerin müsebbibinin Sultan Hamid olduğunu söylemesi... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9 |
| İmzasız | "Paris'de Nümâyiş":Fransız talebesinin geçenlerde Paris'de devletimiz aleyhinde nümâyişler icrâ ettiği... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9 |
| İmzasız | Hâ'in-i millet.Kâtil-i fikr-i selâmet atufetlu(?)Ahmed Midhat edebsizinin kör olası gözlerine sokmak için bunu me'âlen tercüme etmeği münâsib gördük... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 9-10 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Zâbitândan Cebel-i Lübnan eşrâfından Hemâdizâde Es'ad Bey...Mısır'da birkaç gün ikâmetten sonra Paris'e geçmişdir. | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 10 |
| İmzasız | İhbâr-ı Telgrafîye Girid mes'elesi ve Osmanlı-Yunan mücadelesine dâ'ir Hanya,Atina,Paris,İstanbul ve Londra'dan... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 10 |
| İmzasız | Cenova'da "Girid" nâmında bir gazete te'sisi... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 10 |
| İmzasız | İncili Çavuş Bu nâmda ihvândan Köprülüzâde Gâlib Bey resimli bir mizah gazetesi te'sisine muvaffak olduklarından tebrik... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 10 |
| İmzasız | "Ezân": Tunalı Hilmi Efendi tarafından Cenova'da çıkarılan gazete...Zikr ettiğimiz gazetelere abone olmak arzusunda bulunanlar idârehânemize de mürâca'at edebilir. | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 10 |
| İmzasız | Giyom Tel... | Nu:12 Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı | 10 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Efrengî 1897 | |
| İmzasız | İttihâd ve Terâkki Cem'iyeti tarafından tab' olunan âtîdeki resâ'il de idâremizde külliyetle mevcud olub tâleb edenlere gönderilir<br>El Maksûd Min Mansıbu'l-Hilâfe ve'l İmâme(Arabca)<br>E'd-Da'vet Ale'l-İttihâd.....Def'-i Gavâ'ilu'l-İstibdâd(Arabca)<br>Ulemâ-yı İslâm'a Da'vet-i Şer'iye-ikinci tab'ı-<br>Fetevâ-yı Şerîfe<br>Kırk Anbar'a Cevab ... ve sâ'ire (Neler Olacak) nâmıyla bir diğer risâle de cem'iyetimizin Mısır matba'asında tab' edilmekte olub bir hafta sonra tevzi' olunacaktır. | Nu:12<br>Sene:1 | 11 Şevval 1314/14 Mart-ı Efrengî 1897 | 10 |
| İmzasız | Girid mes'elesine dâ'ir, son nüshamızın yevm-i intişarından bu güne kadar gelen telgraflarla mündericdir:<br>İstanbul,Atina,Berlin,Hanya'dan gelen telgrafları münderictir | Kânûn-ı Esâsî İlâvesi | 12 Ramazânu'l Mübarek 1314/18 Şubat-ı Efrengî 1897 | 1 |
| İmzasız | Eyzemin kahramânı Gazi Ahmed Muhtâr Paşa Hazretleri! Elne kahramânı Fu'âd Paşa Hazretleri...İşte bu sözlerimiz ferdâ-yı felâkette üzerinize yağacak olan bârân-ı zillet ve la'netin mukaddemâtıdır. İbret | Kânûn-ı Esâsî İlâvesi | 12 Ramazânu'l Mübarek 1314/18 Şubat-ı Efrengî 1897 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | alınız!... | | | |
| İmzasız | "Bizde de Eser-i Hayat Varmış" | Nu:13 Sene:1 | 19 Şevvâl 1314/22 Mart-ı Efrengî 1897 | 1 |
| İmzasız | Yunan ile muharebeye gelince...Rumluk Osmanlılık,alemin hasm-ı cânı olan Rusya'nın ekmeğine yağ sürmekte... | Nu:13 Sene:1 | 19 Şevvâl 1314/22 Mart-ı Efrengî 1897 | 2 |
| İmzasız | İsviçre de neşr edilen (Biblioteq Universal)Gazetesi'nde Şark Mesâ'ili hakkındaki bendin tercümesi | Nu:13 Sene:1 | 19 Şevvâl 1314/22 Mart-ı Efrengî 1897 | 2-3 |
| İmzasız | "İsma'il Kemal Bey" | Nu:13 Sene:1 | 19 Şevvâl 1314/22 Mart-ı Efrengî 1897 | 3 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî | Nu:13 Sene:1 | 19 Şevvâl 1314/22 Mart-ı Efrengî 1897 | 3-4 |
| İmzasız | (İstandard)'ın Atina muhabirinin Girid mes'elesinde Yunanistan'ın ittihâd ettiği politikayı... | Nu:13 Sene:1 | 19 Şevvâl 1314/22 Mart-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Petersburg Bimârhâne Müdürü Doktor Kirişkuvofski'nin Zât-ı Şâhâne'nin âsâr-ı cinnetinin tedâvisi için Yıldız'a gönderilmesi... | Nu:13 Sene:1 | 19 Şevvâl 1314/22 Mart-ı Efrengî 1897 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Telgraf<br>Girid Mes'elesine dâ'ir<br>Atina,Londra,Petersburg,Hanya<br>ve İstanbul'dan telgraflar | Nu:13<br>Sene:1 | 19 Şevvâl<br>1314/22<br>Mart-ı<br>Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Sultan Murad<br>Hazretleri:Mâba'd ve Hitâm | Nu:14<br>Sene:1 | 26 Şevvâl<br>1314/29<br>Mart-ı<br>Efrengî 1897 | 1-3 |
| İmzasız | Sultan Murad<br>Hazretleri:Mâba'd ve Hitâm | Nu:14<br>Sene:1 | 26 Şevvâl<br>1314/29<br>Mart-ı<br>Efrengî 1897 | 4-5 |
| İmzasız | Dersa'âdet'den<br>...kezzâb-i şehir ve meddâh-ı<br>şerîr Ahmet Midhat...neşr<br>eylediği "mertebe-i irtidâd"<br>bendini... | Nu:14<br>Sene:1 | 26 Şevvâl<br>1314/29<br>Mart-ı<br>Efrengî 1897 | 6-7 |
| İmzasız | Telgrafnâmeler<br>Girid Mes'elesi ve Osmanlı-<br>Yunan ilişkilerine dair Atina<br>Londra, Hanya, Petersburg'dan;<br>Tokat kıtâline dair<br>İstanbul'dan...: | Nu:14<br>Sene:1 | 26 Şevvâl<br>1314/29<br>Mart-ı<br>Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Rusya'nın cenub eyâletlerine<br>yirmi bin kişi cem'i | Nu:14<br>Sene:1 | 26 Şevvâl<br>1314/29<br>Mart-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Vatandaşlarımız pâdişaha ref'<br>edilen dilhirâş feryâdların<br>mesmu' olmaması üzerine İran<br>şahı Muzafferüddin Han | Nu:14<br>Sene:1 | 26 Şevvâl<br>1314/29<br>Mart-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Hazretleri'ne mürâca'ât etmişlerdir.Çektikleri telgraf | | | |
| İmzasız | Yenişehir ve Gılos cihetlerinden hicret eden âhâli-yi İslâm'ın muvâseletini İstanbul gazeteleri gârib bir hiss-i iftihârla yazmaktadırlar... | Nu:14 Sene:1 | 26 Şevvâl 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | (Istandard)Gazetesi sarayda Arnavudlar arasında nefs-i Şâhâne'ye kasd etmek üzere müşkil bir komitenin keşf edilmiş olduğunu yazıyor | Nu:14 Sene:1 | 26 Şevvâl 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Sabah Gazetesi'nin, irâd ettiği notalardan,yazdığı bendlerden dolayı Profesör Vambery'ye şükrânı | Nu:14 Sene:1 | 26 Şevvâl 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Yıldız'ın, ipliğini boyamak için hey'et-i vükelâyı tebdil edeceği söylentisi | Nu:14 Sene:1 | 26 Şevvâl 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Yıldız'ın Meclis-i Meb'usân'ın kabülünü reddederek...bir Meclis-i Â'yân kabülüne karar verdiği | Nu:14 Sene:1 | 26 Şevvâl 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Üç müşîre hitâben çıkan Kânûn-i Esâsî ilâvesinin te'sirinden midir nedir, Osman Paşa geçen gün...biraz hamiyyetperverâne bağırıp çağırmış | Nu:14 Sene:1 | 26 Şevvâl 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Cenova'da,Giridli | Nu:14 | 26 Şevvâl | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | vatandaşlarımıza mu'âvenette bulunmak üzere bir hey'et teşkil eylemiştir... | Sene:1 | 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Ricâ: ...abonmanların irsâli | Nu:14 Sene:1 | 26 Şevvâl 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | "Uzun Sözün Kısası" Girid Mes'elesine Dâ'ir | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 1-2 |
| İmzasız | Bizde Nâmuslu Vükelâ Var mıdır | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 2-3 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 3-4 |
| İmzasız | Yıldız'ın ve bi'l-hâssa Sultan Hamid'in âhvâl-i umumiye ve hususîyelerine dâ'ir Cemaleddini Afganî'nin Arabça ve Farsça yazmış oldukları gayet mühim bir eserin vâsıtamızla tab' ve temsili... | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | İttihad ve Terakki Cem'iyeti murahhası Murad Beyefendi'nin Giridli İbrahim Edhem Bey'e yazdığı mektupla Girid müslümânlarına çağrısına | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | dâ'ir | | | |
| İmzasız | Nâmus ve hamiyete ta'riz eden alçak hafiyeler erbâb-ı haysiyetin kurşunlarıyla gebermelidirler... | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Hudud-ı Yunanîye Umum Kumândânı Edhem Paşa...isti'fâ etmiştir | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Almanya sefir mazvatasıyla Fon Der Golteç Paşa ile görüşmesinden sonra Hamid'in dermeyân ettiği şerâ'it | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | İstanbul'dan "Tan" Gazetesi'ne çekilen bir telgrafta Ermeni komitelerinin ve Genç Türkler'in icrâât ından korkulduğu.. tevkifât vuku' bulduğu... | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | "Tan" Gazetesi donanma hakkında "altı kaval, üstü şişhâne" diyor... | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Kahire'ye vârid olan son bir telgrafnâmede Yunan hudunda asâkir-i Osmaniye... | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |
| İmzasız | Telgrafnâmeler: Girid Mes'elesi ve Osmanlı-Yunan münâsebetine dâ'ir Hanya,Atina,Paris'ten... | Nu:15 Sene:1 | 3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Panislavizm -1- | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 1-2 |
| İmzasız | Asr-ı Hâzır Yâdigârlarından Yemen Vâlisi Umum Kumândanı Ahmed Feyzi Paşa | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 2-3 |
| İmzasız | Kânûn-ı Esâsî Bâlâdaki ma'lûmât bir me'murun ne derecelere kadar memlekete zarar vereceğini gösteriyor... | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 3 |
| İmzasız | Fu'âd Paşa bugünlerde defa'âtle Mabeyn'e da'vet olunmuştur... | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 3 |
| İmzasız | Petersburg sefiri Hüsnü Paşa Rusya devletinin şu günlerdeki tedârik-i harbîyesinden... | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 3 |
| İmzasız | Hallacıyan ve Rıhtım Kumpanyası beynindeki mahkeme | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 3 |
| İmzasız | Girid umûrinin mesalehaten tesviyesi zımmında Hünkâr'ın Yunan kralı ile gizlice görüşmesine Rusya imparatorunun tepkisi | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 3 |
| İmzasız | Prens Fransuva Jorf | Nu:16 | 10 Zilka'de | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Batenburg'un Girid prensliğine namzedliği | Sene:1 | 1314/12 Nisan-ı Efrengî | |
| İmzasız | İstanbul'da İttihâd ve Terâkki Cem'iyeti tarafından i'lânlar tevzi' edilmiş;Etnikî Eterya nâmındaki Rum cem'iyeti â'zâsından iki kişinin tevkifi. | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 4 |
| İmzasız | Tokat'da bu kere tehaddüs eden kıtâli tedkik etmek üzere sevk olunan komisyon... | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 4 |
| İmzasız | İşkodra'da hıristiyanlar tarafından...tahkir... | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 4 |
| İmzasız | (Solil) Gazetesi'nin Şark Mes'elesi hakkında yazdığı yazı | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 4 |
| İmzasız | Ahmed Midhat Efendi Hazretleri...mürtedin... | Nu:16 Sene:1 Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 4 |
| İmzasız | Rusya'nın Karadeniz donanmasının hazır bulunmasını sefir Nilidof... | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 4 |
| İmzasız | Beyrut'da ... hadise... | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Efrengî | |
| İmzasız | Mısır'da cem' edilmekte olan i'âne-yi askerîye kırk bin liraya yaklaşmak üzeredir.(Bir Mısır Lirası 26 Franktır) | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 4 |
| İmzasız | Telgrafnâmeler Osmanlı-Yunan ilişkileri ve beyne'l-milel gelişmelere dâ'ir Londra Hanya, İstanbul, Atina, Paris, Tolon, Viyana ve Yenişehir'den gelen telgraflar | Nu:16 Sene:1 | 10 Zilka'de 1314/12 Nisan-ı Efrengî | 4 |
| İmzasız | "Tebşir": ...eyyâm-ı müsa'adet-i karin-i inkılâbı idrâke cümlemizi muvaffak bi'l-hayr buyursun âmin... | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 1 |
| İmzasız | "Ferdâ-yı İnkılâb" | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 1-3 |
| İmzasız | İstanbul'dan Adliye Muhâbirimizden Hallaciyan Parsih Efendi ile İstanbul Osmanlı Rıhtım Şirketi beyninde tehaddüs eden men-i müdâhele da'vası | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 5 |
| İmzasız | İngiltere'de Cambridge Daru'l-Fünûnu'nda Türkçe mu'allimi bulunan ihvân-ı ahrârdan Halil Halid Bey'in evvelce Londra Encümen-i İslâmiyesi'nde irâd | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ettikleri İngilizce makâlenin suret-i mütercümesini derc eyledik | | | |
| İmzasız | Hâl-i Hâzır veyâhud Saye-i Şâhâne'den | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | "Honşokes" nâmında bir fabrikaya sipariş edilen mühimmâtın Marsilya'dan getirilerek Hamid'in ikametgâh-ı şe'âmeti olan istihkâmlardan millete çevrilen toplara arkadaş olması... | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | Girid Fâci'ası | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | İstanbul'da İslâmlar tarafından kıyam vuku' bulacağı... | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Ermeniler'e İstanbul'da bir ihtilal çıkartılması... | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Tokad'da âhiren tevellüd eden kıtal... | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | İsmail Kemal Bey | Nu:17 | 17 Zi'l-ka'de | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Sene:1 | 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Edhem Paşa | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Ermeni tevkifi | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Hükûmet-i Mu'azzama'daki süferâlarımıza gönderilen notalar | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Trans Atlantik Vapur Kumpanyası | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Girid | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | İsmâ'il Kemal Bey | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Telgrafnâmeler Girid mes'elesi ve Balkanlar'daki gelişmelere dâ'ir | Nu:17 Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de 1314/19 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7-8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Teşekkür | Nu:17<br>Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de<br>1314/19<br>Nisan-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Açık Muhâbere<br>Seyfi'ye...Cihâdî'ye...Gayretî'y<br>e...İstanbul'dan De. Fe.<br>'ye...Heymâ'ye...Mecdî'ye...Sel<br>anik'ten Sin...Te... | Nu:17<br>Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de<br>1314/19<br>Nisan-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Mes'elesi | Nu:17<br>Sene:1 | 17 Zi'l-ka'de<br>1314/19<br>Nisan-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | "Harb"<br>Girid savaşı ve Yıldız'ı Tenkid | Nu:18<br>Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de<br>1314/26<br>Nisan-ı<br>Efrengî 1897 | 1 |
| İmzasız | İstanbul'dan<br>Ahmed Midhat,Tercümân-ı<br>Hakikat varaka-i rezîlesi | Nu:18<br>Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de<br>1314/26<br>Nisan-ı<br>Efrengî 1897 | 5 |
| İmzasız | Hey'et-i Vükelâ i'lân-ı harbe<br>karar verdi | Nu:18<br>Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de<br>1314/26<br>Nisan-ı<br>Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Mısır'da cem' edilmekte olan<br>i'âne-yi askerîye... | Nu:18<br>Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de<br>1314/26<br>Nisan-ı<br>Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Şamlı İzzet'in nazar-ı<br>Şâhâne'den sükût ederek anda | Nu:18<br>Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de<br>1314/26 | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | mahbus olduğu | | Nisan-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Müşir Fu'âd Paşa Hazretleri'yle diğer üç mahdumunun isti'fâlarını verdikleri | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Süvarî hayvanları | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Bâb-ı Âlî muhbirimiz yazıyor ki: İsmâ'il Kemal Bey'in tertib ettiği lâyiha | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Fetva Emini muharebenin farz olduğunu söyler | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Telgrafnâmeler:Osmanlı-Yunan savaşına dâ'ir Atina,İstanbul,Londra,Petersburg ve Selanik'ten | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 7-8 |
| İmzasız | Cem'iyetin neşriyâtını edinmek veya Mizân'a abone olmak isteyen zevâta idârehânemiz... | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Ahiren havâdis-i harbiyeyi neşr etmek üzere telgraf şirketlerinin müsâ'adesiyle "El-Telgrafât-ı Cedîde" nâmıyla matba'âcımız tarafından Arabca bir i'lâve | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | te'sis edilmiştir...Beşâri Kelut Bey... | | | |
| İmzasız | Hangi Yüzünden Bakmalı Osmanlı-Yunan savaşına dair... | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 1-2 |
| İmzasız | Sultan Hamid'e Neler Söylenmedi! ..."Nasıh ile uslanmayanı etmeli tekdîr" "Tekdîr ile uslanmayanın hakkı kötektir" | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 2-3 |
| İmzasız | Başlıksız bir lâyiha(mâba'dı vardır) | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 3-5 |
| İmzasız | Abdülhamid'in şeyhi muhreb-i vatan Ebu'l Hudâ | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 5-6 |
| İmzasız | Telgrafnâmeler Osmanlı-Yunan harbine dair Londra,Atina ve İstanbul'dan | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 7 |
| İmzasız | İkinci Filo | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Donanmanın Çanakkal'e'de kalmasına dâ'ir irâde-i garabetkârâne... | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Mısır i'âne-yi askerîyesi | Nu:19 | 24 Zi'l-ka'de | 7 |
| | | Sene:1 | 1314/2 | |
| | | | Mayıs-ı | |
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Düvel-i mu'azzamanın | Nu:19 | 24 Zi'l-ka'de | 7 |
| | Atina'da karışıklık zuhurunda | Sene:1 | 1314/2 | |
| | teb'aları için aldıkları tedbir | | Mayıs-ı | |
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Petersburg'a gidecek Yunan | Nu:19 | 24 Zi'l-ka'de | 7 |
| | hey'et-i sefâreti | Sene:1 | 1314/2 | |
| | | | Mayıs-ı | |
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Gazi Osman Paşa'nın | Nu:19 | 24 Zi'l-ka'de | 7 |
| | İstanbul'a celbi. | Sene:1 | 1314/2 | |
| | | | Mayıs-ı | |
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Maslahatgüzâr Dimitrof'un | Nu:19 | 24 Zi'l-ka'de | 7 |
| | çağrılması | Sene:1 | 1314/2 | |
| | | | Mayıs-ı | |
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Sebvat Gazetesi muhabirinin | Nu:19 | 24 Zi'l-ka'de | 8 |
| | Abdülhamid tarafından kabulü | Sene:1 | 1314/2 | |
| | | | Mayıs-ı | |
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Bulgar metropolidleri | Nu:19 | 24 Zi'l-ka'de | 8 |
| | | Sene:1 | 1314/2 | |
| | | | Mayıs-ı | |
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | Kâtib-i Sânî Şamlı İzzet | Nu:19 | 24 Zi'l-ka'de | 8 |
| | | Sene:1 | 1314/2 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Mayıs-ı Frengî 1897 | |
| İmzasız | Redd-i Erâcif | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Bugün İstanbul'dan gelen mektubdan | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Ricâ ...teşhir... | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Açık Muhabere | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İ'lân Fu'âd Paşa merhumun...Sultan Aziz'e takdim eylemiş olduğu muhtıra...idârehânemizde külliyetli mevcut olub...Mizân Gazetesi'ne abone olmak isteyenlere de idârehânemiz tevassut eder. | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Şükrân Edhem Paşa Hazretleri ordumuza güzel güzel muzafferiyetler kazandırmaya muvaffak oldu... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | "Te'mil" ...Yunanistan'a sille-i te'dib aşk etmekte olan askerimize... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 1-2 |
| İmzasız | Telgrafnâmeler Türk-Yunan Muharebesine dâ'ir Londra, Atina, Hanya, Paris ve İstanbul'dan telgraflar. | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Üsküb Rum Metropolidi (Molsivar Ambrovoz) teb'id edilmiş ve orada bulunan Sırblılar'ın kilisâ ve mekteblerine istiklâliyet i'tâsı va'ad olunmuş... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Fransa'nın "Forben" kruvazörü Mazhar Bey'in nakline nezâret etmek üzere İskenderun'a gitmiş... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Girid'e ve Türk-Yunan savaşına dâir Hamid'le ilgili rivâyetler.... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Yunan'ın 1826'da istiklâline hidmet eden İngiltere, Rusya ve Fransa'ya tevassutu istirhâmen birer mahremâne nota gönderdiği de cümle-i rivâyâttandır | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Istandard Gazetesi'nden: Dük Divaspartın Uşaya'daki çiftliği tahrib... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Yunan kralının isim günü âdet olan yortu ta'til olmuştur | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Almanya imparatoru haşmetlu Wilhelm Hazretleri'nin Devlet-i Aliyye hakkında göstermekte oldukları insâniyete ifâ-yı teşekkür için Mısır gençleri müşarünileyh hazretlerine bir telgraf keşide etmişlerdir. | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Gazi Ahmed Muhtar Paşazâde Erkân-ı Harbiye miralaylarından Mahmud Beyefendi bu muhârebede yaralanmış olduğundan...telgrafnâme... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî: Mahmud Bey'i tebrik.... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Tan mubirinin İstanbul'dan Paris'e gönderdiği bir mektubdan: Teselya'nın zabtına dâ'ir | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Selanik'den Türk-Yunan savaşına dâ'ir yazıyorlar... | Nu:20 Sene:1 | 8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Mütâreke: Yunanlılar'ın | Nu:21 | 22 Zi'l-hicce | 1-2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | mütâreke isteği | Sene:1 | 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | |
| İmzasız | Telgrafât Türk-Yunan muharebesine dâ'ir Atina,Londra,İstanbul,Hanya'dan... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 7 |
| İmzasız | 19 Mart-ı Efrencî'de Tokat'ta vuku' bulan Ermeni kıtâlinin tahkiki... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Rusya'nın Atina sefiri Mösyö Avno'nun Yunan'a destek va'adi... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Avam Kamarası'ndan İngiltere'nin Şark politikası ekseriyetle tervic olunmuştur... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Paris'de "Pazar Dö Şarite" yangını üzerine Abdülhamid'in telgrafı | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Garibaldi'nin evlâdından biriyle Atina'ya gelen İtalya gönüllüleri... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Paris sefirizâdesi Münir'in Meşveret hakkında ta'kibât-ı adliye talebi... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Bahriye Nâzırı'nın teklifâtı... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İstanbul gazetelerinin Yıldız civârında te'sis olunan hastanelere dâ'ir... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İzmir ve Selanik sevâhiliyle cezâ'irin muhafazası... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Loros kumandanı Ferik Mustafa Hilmi Paşa ile ma'iyeti zâbitânının mahbusluğu... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Çatalca muvaffakiyeti serasker tarafından Hamid'e müjdelenince...Edhem Paşa ile Şakir Paşa'yı tebrik... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Donanmanın ahvâl-i ma'luması... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İ'lân-ı harb hususunda vükelânın gösterdiği noksanî-yi ubudiyet üzerine tebdilleri Yıldız'ca mukarrer imiş... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Muhtar Paşazâde Mahmud Bey'le ilgili Tan'daki haber | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Frengî 1897 | |
| İmzasız | (Tan'dan):Teklif-i sulhîye... | Nu:21<br>Sene:1 | 22 Zi'l-hicce<br>1314/24<br>Mayıs-ı<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İ'tizâr<br>...bayram nedeniyle...geçen hafta ceridemiz neşr olunamamıştır... | Nu:21<br>Sene:1 | 22 Zi'l-hicce<br>1314/24<br>Mayıs-ı<br>Frengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Ne Kazanacağız?<br>Tesalya zaferindan sonraki gelişmelere dâir | Nu:22<br>Sene:1 | 14<br>Muharrem<br>1314/14<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 1-2 |
| İmzasız | Makale-i Mahsûsa<br>Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyeti'ne dâir | Nu:22<br>Sene:1 | 14<br>Muharrem<br>1314/14<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 2-4 |
| İmzasız | Es-Saltanatu'l-Osmaniye ve'l-Katru'l-Mısrî<br>El-Makatttam Gazetesi'nde Osmanlı Devleti ve Mısır idaresini karşılaştıran yazı | Nu:22<br>Sene:1 | 14<br>Muharrem<br>1314/14<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 4-5 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî<br>Bend-i mezkûr ziyâde dikkate alınmağa şâyândır.Padişahımızla vükelâsının ne kadar iş bilmez olduklarına dâ'ir bundan kuvvetli ve maknu' delil ve | Nu:22<br>Sene:1 | 14<br>Muharrem<br>1314/14<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 5-7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | burhân aramamalıdır... | | | |
| İmzasız | Almanya'da çıkan Gazete Nasyonal'in sulhe dâ'ir görüşlerinin Almanya efkârının tercümânı add olunduğu... | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Corc Hamilton'un Tesalya'da Yunan'a destek verdikleri için Avâm Kamarası'nı tenkidi | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Kral Yorgi'nin Çar'a telgraf çektiğini Standar yazmıştır: | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Yunan veliahdına karşı Yunan basınının tavır değişikliği | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Zankof ve Karavalof gibi ba'zı ihtilalciler... | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Standar'ın Atina muhbirinin İngiliz filosuyla ilgili haberi | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Mutâreke-yi bahriye için Yunan hükümeti karar-ı âtîyi vermiş | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Sefirlere ma'lumat-ı lâzimeyi vermek üzere bir Yunan erkân-ı harbiye zâbiti ile ba'zı mülkiye me'murunun İstanbul'a gönderildiği mervîdir | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Teselya'ya dâ'ir Almanya'nın tavrı(Standar'dan naklen) | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Yunan kraliçesiyle Prens Mari'nin Petersburg'u ziyaret edecek olmalarının siyâseten ma'nidârlığı | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | "Koçovalak" ahâlisi tarafından Bâb-ı Âlî'ye ve süferâya verildiği beyân edilen istid'ânın hülâsası | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Girid hakkında İngiltere parlamentosunda bir (Mâ'î Kitâb) tevzi' olunmuştur | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Tophane'de Hariciye Nâzırı | Nu:22 | 14 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Tevfik ile süferâ beyninde cereyân etmekte olan müzâkerât | Sene:1 | Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Girid'e Yunan gönüllüsü getirmekte olan yelkenlilerin Avusturya sefâ'ini tarafından tevkifi | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Miralay Manos'un yakalanması | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Şamlı İzzet Bey'in tavsiyesiyle şera'it-i sulhîyenin müzâkeresini Sultan vükelâya havâle etmiştir | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Açık Muhabere: Umum kâr'ilerimizin arasıra vusul haberlerini bekleriz. Muhabırlerin devâm-ı himmetlerine teşekkür olunur | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Mukâyese-yi Akl u Cehil İngiltere kraliçesine övgü,Abdülhamid'e yergi... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 1-3 |
| İmzasız | El-Mukattam'da görülmüştür Devletimizin asâkîri hakkında... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem | 3-5 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî Taşra ve İstanbul'da askerî idâre me'murlarının neferâtının durumu... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 5-6 |
| İmzasız | Müzâkerât-ı Sulhîye ve Netâyic-i Melhûza | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 6 |
| İmzasız | Ali Zühdi Bey'in Vefâtı Mücâhede-i küberâ-yı hürriyette bir mevki'-i mümtâz işgâl etmekte bulunan Mekteb-i Tıbbîye-i Askerîye'mizin yetiştirdiği evlâd-ı hamiyetden olan... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 7 |
| İmzasız | Bu hicvîyenin intişârı üzerine İstanbul'da bir zât atîdeki ebyâtı yazarak Sa'id Bey'e göndermiş imiş | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İskenderiye'de Yunan bankerlerinden Mösyö (Avarof)'un tevassutu üzerine Yunan hükûmeti Taşoz'a giderken esir edilen Mısır zâbitânını i'âdeye muvâfakat | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | etmiştir | | | |
| İmzasız | Girid mes'elesi hakkında düvel-i mu'azzamanın ekseriyetince karar-ı atînin kabulü... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Şerâ'it-i sulhîye meyânında Bâb-ı âlî'nin 1868'de tâb'iyetleri kabul edilen Rumlar'ın... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | 20 Haziran târihiyle Tesalya hakkında Alman İmparatorunun Bâb-ı âlî'ye telgrafı | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | 25 târihli havas telgrafnâmesi Sultan Hamid'in her ne sûretle olursa olsun sulh arzusunda bulunduğunu ve icâb ederse bu sebeble vükelâyı tebdil edeceğini... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Fransa Re'is-i cumhuru Filekesfor'a sûikasd girişimi | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İstanbul'da Üçüncü Konferans'tan hurûc esnâsında süferâya sûikasd etmek üzere âhâlinin ictimâ'ı... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Girid valiliğinin İsviçre ricâlinden Mösyö (Nomadrof)'a tafvizi niyeti heber veriliyor... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Âhiren Kudüs askerî kumandanlığına ta'yin edilen Ferik Ziver Paşa düvel-i mu'azzamanın talebiyle tebdil olunmuşdur; zira Maraş'taki Ermeni kıtâlinde müdhildâr imiş | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Kandiye civârında asîlerle İslâmlar arsında kıtâl... | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Londra'ya giden Münir Paşa hey'etin merâsim-i ihtilâfîye âlâyında bulunmaması için kraliçenin emir verdiğini (Tribuna) Gazetesi yazmıştır ki sahîh ise (mefâhir-i Hamidîye)'ye yazılmağa şâyândır | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Tesalya'daki askerî kumandanlarımızın erzâk sıkıntısı | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Şark'ın za'if-i vuku'âtı<br>Bu nâm ile Ebu'l-Âhrâr Murad Bey tarafından çıkarılan Fransızca eser hakkında önümüzdeki sayıda bilgi.... | Nu:23<br>Sene:1 | 28<br>Muharrem<br>1315/28<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Midhat Paşa ve Dâmad Mahmud Paşa Hazretleri'nin Sultan Abdülhamid emriyle keyfiyet-i Şehâdetleri<br>Bu sernâme ile Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyeti tarafından bir risâle neşr olunmuştur... | Nu:23<br>Sene:1 | 28<br>Muharrem<br>1315/28<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | İsmâ'il Kemâl Bey Efendi'nin Sultan Hamid'e verdiği lâyiha<br>...mezkûr lâyiha İttihâd ve Terkki Cem'iyeti tarafından Cenova'da risâle şeklinde tab' edilerek meccânen neşr edilmiştir... | Nu:23<br>Sene:1 | 28<br>Muharrem<br>1315/28<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Namık Kemâl<br>Bu nâm ile Abdu'l-Ahrâr Tahir Bey Efendi tarafından üstâd-ı ekremi tebcîlen bir risâle tahrîr ve neşr edilmiştir... | Nu:23<br>Sene:1 | 28<br>Muharrem<br>1315/28<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Bahriyelilere Mektub<br>Hey'et-i Bahriye-yi Osmânîye'yi vâzife-yi mukaddeseye da'vet yolunda tahrîr ve neşr edilen bu risâle... | Nu:23<br>Sene:1 | 28<br>Muharrem<br>1315/28<br>Haziran-ı<br>Efrengî 1897 | 8 |
| İmzasız | Açık Muhabere<br>Bahriye muhbirimiz | Nu:23<br>Sene:1 | 28<br>Muharrem | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Fe.Necatî'nin Be.Kef....'in, Fikri'nin, ve sâ'ir dâ'imî muhabirlerimizin mersûlâtı alınmış ve sırayla derci mesmûm bulunmuştur.Devâm-ı himmetleri ricâ olunur. | | 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | |
| İmzasız | Zât-ı Şâhâne'ye Açık Mektub | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | 1-4 |
| İmzasız | Basra taraflerında Beşad, Kevşit, El-Katif'de Arablar devlet aleyhine kıyâm etmişlerdir | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | 4 |
| İmzasız | Girid'in âhvâli günden güne fenâlaşmaktadır | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | 4 |
| İmzasız | Arnavudluk'da Prezrin,Yakova taraflarında âhâlinin kıyâmı tevsi' etmektedir... | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | 4 |
| İmzasız | Verilen emre binâen Dördüncü | Nu:24 | 11 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Ordu Müşîri Zeki Paşa Girid rü'esâsından üç kişiyi tahtu'l-hıfz İstanbul'a göndermiştir | Sene:2 | Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | |
| İmzasız | Hükûmet Kürdler'in serkeşliğine (güya!) nihâyet vermek istiyormuş!... | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | 4 |
| İmzasız | Maliyenin ıslâhı için bir komisyon kurulması | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | 4 |
| İmzasız | Mâbeyn Avrupalılar'ın ıslâhât icrâsını istemeleri korkusundan.... | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | 4 |
| İmzasız | Tesalya'da sû-i idare... | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | 4 |
| İmzasız | Esâmisi bervech-i zîr-i beyân olunan cerâ'id ve kitab ve | Nu:24 Sene:2 | 11 Şa'banu'l- | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | resâ'il idârehânemizde kesretle mevcûd olub esmânını gönderenlere hemen takdîm olunur<br>Kânûn-i Esî'nin birden yirmidördüncü nüshasına kadar-20 Guruş<br>Giyom Tell-15 Guruş<br>Neler Olacak-3 Guruş<br>Midhat ve Mahmud Paşalar'ın Keyfiyet-i Şehâdetleri-5 Guruş<br>Namık Kemal Risalesi-2 Guruş<br>Bahriyelilere Mektub-2 Guruş<br>Vasiyetnâme-yi Siyasî-2 Guruş<br>Defu'l-Evhâm-2 Guruş(Arabca)<br>El-Maksud-ı Men Mansıbu'l-Hilafe ve'l-İmâme-2 Guruş(Arabca) | | Mu'âzzam 1315/25 Kânûn-ı Evvel 1314 | |
| İmzasız | Tashîh<br>"Kânûn-i Esâsî"nin ikinci sene-yi intişârı olmakla beraber umûr-ı tahrîriyesi diğer bir hey'ete havâle edilmiş bulunmak ve Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyeti'nin Mısır şu'besi resmî gazetesi ittihâz edilmek cihetleriyle Nusu birden ibtidâ edeceği yerde her nasılsa teselsilen yirmidört vaz' edilmiş olduğundan bu nüshâmıza ikinci Nu vaz'ıyla | Nu:2<br>Sene:2 | 24 Şa'banu'l-Mua'zzam 1315/5 Kânûn-ı Sânî 1314 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | tashîh olunur. | | | |
| İmzasız | Makâle-i Mahsûsa | Nu:2<br>Sene:2 | 24<br>Şa'banu'l-Mua'zzam<br>1315/5<br>Kânûn-ı Sânî<br>1314 | 1-2 |
| İmzasız | Mabeyn-i Hümâyûn'un Siyaset-i Cedidesi | Nu:2<br>Sene:2 | 24<br>Şa'banu'l-Mua'zzam<br>1315/5<br>Kânûn-ı Sânî<br>1314 | 2-3 |
| İmzasız | Bir Alman'a Binbaşılık rütbesinin verilmesi | Nu:2<br>Sene:2 | 24<br>Şa'banu'l-Mua'zzam<br>1315/5<br>Kânûn-ı Sânî<br>1314 | 3-4 |
| İmzasız | Mersin'deki Avusturya Vapur Kumpanyası | Nu:2<br>Sene:2 | 24<br>Şa'banu'l-Mua'zzam<br>1315/5<br>Kânûn-ı Sânî<br>1314 | 4 |
| İmzasız | Sırb sefiri ile Mabeyn Baş Kâtibi Tahsin Bey | Nu:2<br>Sene:2 | 24<br>Şa'banu'l-Mua'zzam<br>1315/5<br>Kânûn-ı Sânî<br>1314 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Amerikan filosunun Ermeni papazlarının haklarını araması... | Nu:2 Sene:2 | 24 Şa'banu'l-Mua'zzam 1315/5 Kânûn-ı Sânî 1314 | 4 |
| İmzasız | Âksâyı Şark mes'elesinin halli için Moskova'da toplanacak kongreye murahhas gönderilip gönderilmeyeceği... | Nu:2 Sene:2 | 24 Şa'banu'l-Mua'zzam 1315/5 Kânûn-ı Sânî 1314 | 4 |
| İmzasız | Rumeli âhâlisinin sadâkati... | Nu:2 Sene:2 | 24 Şa'banu'l-Mua'zzam 1315/5 Kânûn-ı Sânî 1314 | 4 |
| İmzasız | Gayret Gazetesi sahibi Rıza Bey hakkı söylemekten sükûtu için paşalığı kabul etmiş Filibe'de neşriyât-ı nâfiada bulunan sâ'ir cerâ'id ashâbı da... | Nu:2 Sene:2 | 24 Şa'banu'l-Mua'zzam 1315/5 Kânûn-ı Sânî 1314 | 4 |
| İmzasız | Rusya Dersa'adet sefiri Girid mes'elesinin hallini istemekte... | Nu:2 Sene:2 | 24 Şa'banu'l-Mua'zzam 1315/5 Kânûn-ı Sânî 1314 | 4 |
| İmzasız | Tebşir | Nu:3 | 2 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Bîfazl-ı Te'âla haftalık ve sekiz sahifelik olmak üzere Kânûn-ı Esâsî'nin Arabca kısmını da işbu nüshamızın tarihinden beş gün mukaddem neşr ile inzâr-ı umumîye arz eyledik. | Sene:2 | Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | |
| İmzasız | Makâle-i Mahsusa(Mâba'd) | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 1-3 |
| İmzasız | Jön Türkî'ye mensub oldukları için 11 Kânûn-ı Sânî-yi Efrencî târihinde idâre-yi mahsusanın Sa'âdet vapuruyla ve Fizan'a gitmek üzere kırk kişi vürûd etmiştir | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | İ'tizâr ve Tebşir Gazetemizin geçen hafta mi'âdında neşr olunamaması... Cem'iyetimiz bir matba'a küşâdına karar vermiş... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | ...Resâ'iller... ...E'd-Da'vetu'l-Ale'l-İttihâd Le def'-i Gavâ'ilu'l-İstibdâd(Arabca)-2 Guruş Mustafa Fâzıl Paşa'nın Lâyihası (Fransızca)-5 Guruş | Nu:3 Sene:2 | ; 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Bu günlerde inzâr-ı umumîye | Nu:3 | 2 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Aksâ-yı Şark âhvâline ma'tuftur... | Sene:2 | Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | |
| İmzasız | Sekiz aded zırhlının ta'mir için Alman Krubb fabrikasına teslim olunması... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Girid hıristiyanlarının süferânın verdiği karardan hoşnûd olmadığı... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Kosova ve Bulgaristan ahvâline dâ'ir... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî Islâhat adâlet isteyin.... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Yunan Kralının oğlu Prens Corc'un Girid Beyliği'ne | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l- | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ta'yini için... | | Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | |
| İmzasız | Rusya'nın Zât-ı Şâhâne'ye Tesalya ile ilgili öncekinden farklı istekler yer alan telgrafı | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | İstanbul'da donanmanın teftişi manzarası... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Yunan donanmasının muhârebe esnâsında hilâf-ı me'mul tevkifine â'id... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Ermeni patriğinin mezâlimin tahfîfi isteğine dâ'ir verdiği takrire Mâben'in muvafık cevâb vereceği... | Nu:3 Sene:2 | 2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/12 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Girid'teki askerlerin yerine dörtbin beşyüz kişinin buraya gönderilmesini süferâ kabul | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | etmemiş... | | 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | |
| İmzasız | İ'âne-yi askerîye nâmı altında fukarâ-yı âhâliden cebren toplanılan emvâl... | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Rusya'nın Dersa'âdet sefiri Mösyö Zinofif...Zât-ı Şâhâne'ye Yunan kralı İkinci Corc'un Girid valiliğine tasdikini... | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Kürdistan'da Kofas civârında bulunan Hamidîye süvari âlâylarının vücudu...Rusya'yı rahatsız etmekte nakledilmeleri istenmekte... | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Bâb-ı âlî'nin donanma ıslahı için Londra'daki bir bankadan... istikrâz rivâyeti... | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Mes'udiye, Hamidiye, Âsâr-ı Tevfik, Feth-i Bülend, Mukaddeme-i Hayr, Mu'în-i Zafer, İclâliye nâmlarındaki | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | zırhlı gemilerin Almanya'daki meşhûr Krubb fabrikasında ta'mir ve teslihleri çün irâde... | | Kânûn-ı Sânî 1313 | |
| İmzasız | Bulgaristan'ın Dersa'âdet vekili Bâb-ı âlî'ye Sofya ile Üsküb hattının iltisâkıyla eski Sırbiye ve Makedonya'nın Rü'esâ-yı Bulgaristan'a birleştirilmesine teklif etdiği Sofya haberlerindendir | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Gazetelerin rivâyetlerine nazaran Rusya'nın şu günlerde Habeşistan'a göndereceği hey'et-i sefaretiyle Zât-ı Şâhâne Habeş Necaşîsi'ne bir mevadetnâme gönderecekmiş | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Beyrut'tan Tan Gazetesi'ne: Almanya imparatorunun Kudüs-i Şerif'i ziyaretine dâ'ir... | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Bâb-âlî'nin Osmanlı ve Almanya bankalarından yaptığı istikrâzın sureti | Nu:4 Sene:2 | 9 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/19 Kânûn-ı Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | ...İşbu devr-i mezâlimde ziyâ'ından dolâyı bütün ümmet-i Osmânîye'yi kan ağlatmağa | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | kâfî olan e'âzim-i ricâlden biri de Serdâr-ı Ekrem merhûm Abdülkerim Paşa Hazretleri'dir. Merhum-ı müşârünileyhin felâketine sebeb olan ittihâmnâme ile ona karşı olan müdâfa'asını bu kere elde ederek bervech-i zîr inzâr-ı ibrete arz eyliyoruz | | 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | |
| İmzasız | İzmir'den Fî 4 Ramazan Sene 1315 Hâtırât-ı Âcîzâne.... "Birinci Hâtıra" ...İstanbul gazetecileri hukuk-ı ümmeti değil hükûmetin zulüm ve cehlini müdâfa'a etmeleriyle... ...Ey efrâd-ı ümmet!Bir kimsede beş guruş alacağınız varsa gidip istemiyor musunuz? Vermezse mahkemelere kadar varmıyor musunuz? Hukuk-ı ıbâdı ayaklar altına alan me'murlarınızdan ne içün şekvâ etmiyorsunuz?Allah encâmımızı hayra tebdil eylesin... | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 2-3 |
| İmzasız | Garâ'îb Rusya politikası bize hayırlıdır diyenlerin daha aklı başına gelmedi mi?... | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 | 3 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Kânûn-i Sânî 1313 | |
| İmzasız | Mâbeyncilerle kurenâ Girid Beyliği'ne Prens Corc'un ta'yinini sultandan ricâ ediyorlar!... | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 3-4 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî ...Uyu ey bîçare padişah uyu!... | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Kopenhak'tan Tan Gazetesi'ne yazılmıştır Prens Corc'un Girid Beyliği'ne nâmzed olmasına sebeb.. | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | ...Haleb'de Avusturya teb'asında bulunan Amerika konsolosunun dûçâr olduğu hakâretten dolayı tarziye talebi... | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Reji umurunda vuku' bulan ihmâl sebebiyle...protesto | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1313 | |
| İmzasız | Karadağ Prensi Nikola'nın Girid'deki Rum Cem'iyeti'ne gönderdiği telgraf | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Almanya'nın Vatanı Gazetesi ve diğer bir ceridenin Girit'e dâ'ir haberleri | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Prens Corc'un ... beyliğinin i'lân olunacağından Berlin erbâb-ı siyâsîyûnu fevka'l-'ade telâş üzere imişler! | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | Times Gazetesi'nin Viyana muhbiri... kış mürûr, ilkyaz takarrüb ettikçe Makedonya ile Arnavudluk ahvâli câlib-i iştibâh olmaktadır... | Nu:5 Sene:2 | 16 Ramazanu'l Mükerrem 1315/26 Kânûn-i Sânî 1313 | 4 |
| İmzasız | İstanbul'dan 7 Ramazan Sene 1315 Eski Defterden Bir Yaprak Kânûn-i Esâsî Hey'et-i Tahrîriyesi Efendiler Hazretleri... | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ...cehele-i me'murîne dâ'ir... | | | |
| İmzasız | Gelecek Mart ibtidâsında Bulgar prensinin Petersburg'a gideceği ba'zı cerâ'idde görülüyor.... | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Bulgar prensinin Karadağ prensine telgrafnâmesi | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Karadağ prensinin Bulgar prensine cevâbı | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Avrupa cerâ'idinin âhbârına nazaran Rusya sefîr-i cedîdi Mösyö Zinofif'in ta'yinindan beri Zât-ı Şâhâne Rusya'ya hoş görünmüyor. (Hamd olsun) Esbâbı... | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Rumeli hesâbına seksen tâbur askerin techizi hususunda Bâb-ı Ser'askerî'ye bir irâdenin tebliğ olunduğu İstanbul havâdisindendir... | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Zât-ı Şâhâne'ye Arz Olunmağa Şâyândır Mısır'da tab' ve Şark'ın en mühim gazetesi addolunan "El- | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 1-2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Mukattam" ceride-i Arabîyesi geçen arife günü "El-Beşrî El Azmî" ünvânlı bir makale-i hayret-efzâ neşr eyledi... Mısrî mehâfil-i umumîyesinde sermâye-i kıyl u kâl ve müstakbel endişesi olanlara bâ'is-i ıztırâb oldu... söylediği doğru ise Mısır hıtta-i vâsı'a ve münbetesi İngiltere'nin işgâl-i dâ'imesi altına giriyor... İngiltere'ye dâir... | | | |
| İmzasız | Zât-ı Şâne'ye Açık Arîza ...Namazın farz olduğu... selâmlık resminde bulunan askerin namâz kılmadığı... | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 3-4 |
| İmzasız | Zât-ı Şâhâne Avrupa hükümdarlarına mürâca'at eylemiş ve Prens Corc'un Girid valiliğine ta'yinine ekserîsinin râzı olduğunu anlamıştır | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Fizan'a sürülen Şam Reji Müdürü Es'ad Bey'in zevcesine ziyaret için Trablusgarb'dan izin verilmediği, geri çevrildiği... | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Tan Gazetesi'ne Dersâ'adet'den bildirildiğine göre Rusya, Prens Corc'un Girid valiliği için ısrar etmeyi Osmanlı'yı Teselya'dan çıkardıktan sonraya bırakmış... | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Rusya,Teselya'nın terki için Bâb-ı Âlî'yi sıkışdırmış ise de... | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | ...Ba'zı devâ'ir-i siyâsîyede İsviçreli Mösyö Numadruz(?)'un Girid valiliğine ta'yini taleb olunacağı zannolunmakda imiş... | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Zât-ı Hazret-i Padişâhî'nin... Rusya politikasından İngiliz politikasına meyletmesine övgü | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Zât-ı Hazret-i Şâhâne'nin Brüksel sefiri Kaza(?) Teodori Efendi'yi Girid valiliğina namzed arzu etmesini...süferâ reddetmiş... | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Daily News Gazetesi'nin rivayetine göre Rüstem Paşa'nın serkitâbetinde bulunan Mavrıl(?) Bey'in Girid valiliğine ta'yinini Bâb-ı Âlî süferâya arz eylemiştir | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Süferâ Girid idâresini Düvel-i Mu'azzama'dan iki sene tefvîz hususunda ictima' edeceklermiş! | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Rusyâ Kafkasya'daki askerini takviye etmek üzere onbeş bin nefer göndermiş ve çoğunu Osmanlı hududuna sevk | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | eylemişdir | | | |
| İmzasız | Times'ın âhbârına nazaran Rusya,Fransa,İngiltere devletleri Prens Corc'un Girid'e ta'yinine musırr olacak ve Almanya da bunu te'yid edecekmiş... | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Prens Corc'un mahzâ Zât-ı Şâhâne'ye arz-ı hulûs ederek va'adinde sâdık kalacağını te'min etmek üzere Dersa'âdet'e gideceği rivâyeti deverân ediyor | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Iyd-ı Fıtr münâsebetiyle gazetemiz geçen hafta neşr olunamamıştır. | Nu:7 Sene:2 | 7 Şevvâl 1315/12 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Mekâtib-i Osmânîye | Nu:8 Sene:2 | 14 Şevval 1315/23 Şubat 1313 | 2-3 |
| İmzasız | Kemah'dan 25 Kânûn-ı Evvel 1313 El-Hazer Mekr-i Hamid'den El-Hazer | Nu:8 Sene:2 | 14 Şevval 1315/23 Şubat 1313 | 3-4 |
| İmzasız | İdâre-yi Mahsuse'nin Ni'met-i Hûdâ ve Tarsus vapurları Trablusşam'a giderken gark olub ve birisinin yolcu ve tâ'ifesinden hiçbir ferdin kurtulamadığı...Yirmi seneden beri toplanan paralardan donamaya hiç harcanmadığı... | Nu:8 Sene:2 | 14 Şevval 1315/23 Şubat 1313 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Prens Corc'un Girid valiliğine ta'yini... | Nu:8 Sene:2 | 14 Şevval 1315/23 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Rusya Bulgaristan kuvâ-yı askerîyesinin derece-yi matlubda olup olmadığını tahkîk ve teftiş için Bulgaristan'a bir zâbit göndermiş... | Nu:8 Sene:2 | 14 Şevval 1315/23 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Harbiye Nezâreti'nden Selanik vilâyetine verilen emirde Bulgaristan ve Sırbistan'ın Makedonya hakkındaki etvâr u maksadından Mart nihâyetine doğru harb etmek arzusunda oldukları istinbât olunduğundan ordunun Makedonya'da tehâşîdi bildirilmiştir... | Nu:8 Sene:2 | 14 Şevval 1315/23 Şubat 1313 | 4 |
| İmzasız | Fezâyih-i Cedîde Avrupa cerideleri Üsküb Kosova taraflarında Bulgarlar hakkında her türlü tecâvüzâtın îkâ' olduğunu yazıyorlar... Balakanlar'daki gelişmeler ve diğer devletlerle münâsebetlere dâir... | Nu:9 Sene:2 | 21 Şevvâl 1315/2 Şubat 1314 | 1-2 |
| İmzasız | İttihâd-ı İslâm İttihâd-ı İslâm yerine uhuvvet-i İslâm fikrine hidmet daha nâfi' idi...(mâba'dı var) | Nu:9 Sene:2 | 21 Şevvâl 1315/2 Şubat 1314 | 2-3 |
| İmzasız | Ferdâ | Nu:9 | 21 Şevvâl | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | 13 Şubat 1898 Cenova | Sene:2 | 1315/2 Şubat 1314 | |
| İmzasız | İttihâd-ı İslâm Makalesi'nden(Mâba'd): | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 1-2 |
| İmzasız | İrâde-i Seniyye Mebzûliyeti | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Morenen Post Gazetesi'nin rivâyetine nazaran Sultan Abdülhamid Han'ın... menâfi'-yi zâtîyeleri çün hâl-i hâzırın bekâsını ârzu eden ba'zı âdânı tarafından Londra'da Yıldız veyâhud Türkiya nâmıyla haftalık bir gazete neş'îr edileceği bildiriliyor | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Times Gazetesi Dersa'âdet muhbirinin rivâyetine nazaran Bâb-ı âlî Yunan'dan alacağı tazminât-ı harbîyeden... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Süferâ-yı ecnebîye vekâyi-i Ermenîye esnâsında mutazarrır olmuş olan teb'alarının zarar ve ziyânı ödenmek üzere Bâb-ı âlî'ye bir nota vermişlerdir...: | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | ...zarar ve hasara dâ'ir nota... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Rütbe ve nişânla taltif edilmiş olan âshâb-ı cerâ'îd Yıldız'a | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | celb olunarak Bulgaristan ve Makedonya mes'elelerinde ittihâz edecekleri hatt-ı hareket bâ irâde-yi seniyye Baş Kâtib Tahsin Bey tarafından kendilerine tefhim olunmuştur | | 1314 | |
| İmzasız | Makedonya'da bulunan asâkîrin durumu... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Girid ve Teselya'ya dâ'ir nota... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Komanova kâ'îm-i makâmının azl edildiği Bulgar kethüdâsına tebliğ olunmuştur. | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | İkinci Ordu'ya verilen silâhların teftişi... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Arnavud Rıza Bey... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Ermeni komitesinin,cinayetlerin önlenmesi talebi | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Almanya Hükûmeti,Prens Corc... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Efâzıl-ı ulemâ-yı Rûm'dan meşhur Hâce Hafız Şakir Efendi dâr-ı ukbâya irtihâl eylemiştir | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Bulgaristan'da bulunan ba'zı cerâ'idin rütbe ve nişân mukâbilinde vazife-yi mukaddeselerini terk ile meddâh-ı zulme olmağa tenezzül etmeleri... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | ...Mısır'da bulunan ecelle-i ricâl-i Ekrâd'dan bir zât-ı âlîkadir tarafından Kürdî El-Ibâre bir eser vücuda getirildiği ve an karîb tab' ettirileceği ma'lumât-ı mevsûkamızdandır... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | İ'lân Mizân'ın Mısır'da neşr olunan nüshâları ve Yıldız Saray-ı Hümâyûnu nâm eser idârehânemizde kesretle mevcud olub... | Nu:10 Sene:2 | 28 Şevval 1315/9 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | İmamet ve Hilâfet Risalesi'nden | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 2-3 |
| İmzasız | İttihad İslâm Makâlesi'nden (Mâba'd) | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Prens Jorj'un Girid'e vâliliğine ta'yini hakkında umum devletlerin müttefik bulunduğu... | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Diyar-ı bekir Ermeni vuku'âtı... | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Mart 1314 | |
| İmzasız | Rusya'nın ta'mir mazeretiyle Boğazlar'dan gemi geçirme tâlebi | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Rusya Bahriye Nezâreti beş, altı mâh mukaddem müceddeden sefâ'în-i harbîye inşâsı çün... | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Kudüs-i Şerif'de... Hüseyinzâdeler ve Halidzâdeler nâmlarındaki iki familyanın mechul bir sebeb ile hükûmet-i mahallîye tarafından derdest ve Beyrut'a nefî olunmaları üzerine... | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Filibe'de neşr olunan "Muvâzene" refikimizde Köstence'de çıkan (Şark) Gazetesi'nin kapanması menfa'atperestlik sebebiyle...ileri geldiği... | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Yıldız'da askerler arasında mücadele olduğu...: | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Bulgaristan'dan alınan ma'lumât-ı hususîyemize nazaran orada fevkâ'l-'âde hazırlık olduğu bildiriliyor... | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyeti tarafından bu kere dînen ve insânîyeten asâkîr-i | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Osmânîye'nin uhdelerine terettüb eden vezâ'îfi mevzuh ve ma'lun Dersa'âdet'de bir çok i'lânât neşr olunduğu ve bu yüzden pek çok devâ'ir-i askerîye ve sâ'îre teftiş ve taharrî edilmekte idiği Mısır cerâ'idinde görülmüştür... | | | |
| İmzasız | -İnkılâb- Belgrad Sefâret-i Osmânîye Başkâtibi sâbık Namık Beyefendi tarafından "İnkılâb" nâmıyla bir gazete neşr edileceği işitilmekte hüsn-i devâm ve muvaffakiyetini temenni eyleriz. | Nu:11 Sene:2 | 6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Gayret'in Hiddeti Filibe'de neşr olunan Gayret Gazetesi sâhibi Rıza Paşa doğru söylemekten vazgeçtiğine te'essüf etmiş olduğumuza hiddet edip hâline münâsib müdâfa'alarda bulunuyor... | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314 | 1 |
| İmzasız | İmamet ve Hilâfet Risâlesi'nden (Mâba'd) | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314 | 2-3 |
| İmzasız | İttihad-ı İslâm Makalesinden (Mâba'd) | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Viyana'dan Standar Gazetesi'ne yazıldığına göre | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Dersa'âdet'de polisler tarafından bir mahalde ihtilâl komitesi merkezi keşf olunduğundan Yıldız Sarayı'nı havf ve dehşet istîlâ etmiştir | | Mart 1314 | |
| İmzasız | Hükûmet-i Osmânîye ile Bulgaristan umerâtı arasında şâyi' olan muhâsemâtın bîaslu esâs olduğu Bulgar hükûmeti cerâ'idiyle... | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Gelecek Nisan ayında asâkir-i Osmânîye'nin Tesalya'dan çıkmak üzere... Standar'da görülmüştür | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Yunanistan Meclis-i Meb'usân İslâm â'zasından Bedreddin Bey'i Hükûmet-i Seniyye'nin taht-ı tevkife aldığını Yunanîler iddi'â etmektedirler | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Asâkir-i Osmânîye'den ba'zısı Volos'da Katolik papazlarından birini katl eylemelerinden dolayı Fransa Hükûmeti... | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Girid valiliğine Prens Corc'un ta'yini konusuna dâir: Girid asâkir-i Osmânîye kumandanı Sadr-ı Esbâk Cevad Paşa ile Rus amirali arasındaki diyalog | Nu:12 Sene:2 | 13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | İttihâd-ı Nâfi' ve Müstehsen Kuvvet; ittihâdda tecelli eder... | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | "Kânûn-i Esâsî" Bu ünvân tahtında refik-i muhterememiz guyûr-ı Meşveretimiz'in âhiren Fransızca neşr olunan ilâvesinde vatanperver şehîr Halil Ganem Efendi Hazretleri'nin imzâsıyla bir teşviknâme manzur-ı müftehirimiz oldu. Kıymetdâr bir yâdigâr olmak üzere tercümesini... | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 1 |
| İmzasız | İttihad-ı İslâm Makâlesinden(Mâba'd ve Hitâm) | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 1-2 |
| İmzasız | Es-Sîne-yi Şarkîye Mısır'da İngiliz okulu açılması... Yabancıların "Şark"'ı tanımak için mektebler açtıkları,adam yetiştirdikleri,Abdülhamid'in ise casus beslediği... | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 2-3 |
| İmzasız | İmamet ve Hilâfet Risâlesi'nden (Mâba'd) | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 3 |
| İmzasız | Üsküb'de zabt ve müsâdere olunan kaçak silah mes'elesinden dolayı icrâ kılınmakta olan tahkikât ve muhakemât neticesinde... | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Prens Corc'un Girid valiliğine | Nu:13 | 20 El-Ka'ide | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ta'yinine dâ'ir... | Sene:2 | 1315/30 Mart 1314 | |
| İmzasız | Dersâ'adet'de Yedikule civârında...mükemmel bir habishâne inşâsına irâde-i pâdişâhî südûr etmiştir... | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Bâb-ı âlî'nin Girid valiliğine ta'yinini arzu ettiği Aleksandr Kara Teodor'ı pâşâ-yı düvel-i muâzzama kabul eylememesi üzerine teb 'a-yı Osmânîye'den bir diğerini namzedlemek azminde olduğu iddi'â olunuyor | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Tashîh<br>Geçen nüshâmızda Kudüs-i Şerif'den sülâle-i Peygamberî'den... | Nu:13 Sene:2 | 20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314 | 4 |
| İmzasız | Ahvâl-i Siyasîye | Nu:14 Sene:2 | 27 El-Ka'ide 1315/7 Nisan 1314 | 1-2 |
| İmzasız | Makâle-i Mahsusa -El-İttihâd- Abdülhamid'in basın politikasının eleştirisi | Nu:14 Sene:2 | 27 El-Ka'ide 1315/7 Nisan 1314 | 2-3 |
| İmzasız | İmamet ve Hilâfet Risâlesi'nden(Mâba'd) | Nu:14 Sene:2 | 27 El-Ka'ide 1315/7 Nisan 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Dersa'âdet Emniyet Sandığı | Nu:14 Sene:2 | 27 El-Ka'ide 1315/7 Nisan 1314 | 4 |
| İmzasız | Teşekkür | Nu:14 | 27 El-Ka'ide | 4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Matbu'âtın hür bulunduğu memâlikte hükûmet-i Osmânîye'nin her türlü te'ville setre çalışan gazeteciler iki kısımdır. Birinci kısım hükûmetin her fenâlığı ya cehlinden veyâhud kasden ikâ' etdiğini bildiği hâlde mahza rütbe...İkinci kısmı teşkil edenler rütbe, nişân, para gibi şeylere ehemmiyet vermez... Kıbrıs'da neşr edilen (Kıbrıs) refikimizin... | Sene:2 | 1315/7 Nisan 1314 | |
| İmzasız | ...Rusya'ya olan düyûnumuz... | Nu:14 Sene:2 | 27 El-Ka'ide 1315/7 Nisan 1314 | 4 |
| İmzasız | Times Gazetesi'ne Dersa'âdet muhbiri Bulgarlar'ın harekâtından Bâb-ı âlî fevkâ'l-'ade havf u telâşta olduğu... | Nu:14 Sene:2 | 27 El-Ka'ide 1315/7 Nisan 1314 | 4 |
| İmzasız | Herze-i Câhilâne mi Küfr-i İnûdâne mi?Tekfir-i Kâfirâne mi? İttihad ve Terakki Cem'iyeti'ne ta'riz... Abdülhamid'in tenkidi... Ma'lumât Gazetesi'ni tenkid... Akıl mı,nakil mi üstündür... | Nu:15 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14 Mayıs 1314 | 1-3 |
| İmzasız | Bosna'da Himmet-i İslâmîye Gayret-i Vatanîye | Nu:15 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14 Mayıs 1314 | 3-4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Kürdler'e Tebşir-Mâbeyn'e İhtâr<br>...Mikdar Midhat Bey Efendi Hazretleri'nin Kâhire'de Kürd lisânıyla ve Kürdistan nâmıyla bir ceride-i millîye tahrir ve neşrine ibtidâr eylediği ma'lumdur... | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14<br>Mayıs 1314 | 4-5 |
| İmzasız | Ma'lumât'ın Vıkâheti<br>Ey Müslümanlar!Ve ey Osmanlılar!<br>Ma'lumât Gazetesi ile sahibi Tahir Bey'in...Abdülhamid'in tenkidi... | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14<br>Mayıs 1314 | 5-6 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî<br>Cüheyne'ye dâir | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14<br>Mayıs 1314 | 7 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî<br>Cüheyne'ye dâir | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14<br>Mayıs 1314 | 7-8 |
| İmzasız | Edebiyat-İstanbul'dan | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14<br>Mayıs 1314 | 8 |
| İmzasız | İstibşar<br>...Kıbrıs'da "Ferdâ" nâmıyla Arabî, Farîsî, Türkî ve Hindî lisânlarıyla bir ceride... | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14<br>Mayıs 1314 | 8 |
| İmzasız | İ'tizâr<br>Bayramdan beri bir, iki haftadır gazetemizin neşr edilemedeğinden... | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14<br>Mayıs 1314 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | İ'lân<br>Namık Kemal'in Rü'yâ isimli eseri matba'âmızda tab' edilmiş olup, basılmamış eseri kaldıysa bildirilmesi ricâ olunur. | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14 Mayıs 1314 | 8 |
| İmzasız | Matba'amız her türlü kütüb-i nâfi'a ve seride tab'ını deruhde eder mürâca'at edeceklerin memnun kalacakları şübhesizdir. | Nu:15<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14 Mayıs 1314 | 8 |
| İmzasız | Gayret-i Garîbe<br>Abdülhamid'in politikalarını, hilâfetini tenkid... | Nu:16<br>Sene:2 | 17 Muharremu'l -Hirâm 1316/25 Mayıs 1314 | 1-2 |
| İmzasız | Rumeli Seyyâr Muhâbirimizden<br>Selanik'den Karadağ'a kadar seyahât icrâ ettik... | Nu:16<br>Sene:2 | 17 Muharremu'l -Hirâm 1316/25 Mayıs 1314 | 2-3 |
| İmzasız | İstanbul'dan | Nu:16<br>Sene:2 | 17 Muharremu'l -Hirâm 1316/25 Mayıs 1314 | 3 |
| İmzasız | (Fasl-ı Beytü'l Hilâfe) | Nu:16<br>Sene:2 | 17 Muharremu'l -Hirâm 1316/25 Mayıs 1314 | 3 |
| İmzasız | İmâmet ve Hilâfet | Nu:16 | 17 | 3-4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Risâlesi'nden (Mâba'd) | Sene:2 | Muharremu'l -Hirâm 1316/25 Mayıs 1314 | |
| İmzasız | İhtâr<br>"Ma'lumât" Gazetesi'nin tecâvüzât-ı bî-edebânesine yazılan müdâfa'a Dersa'âdet'den ba'zı ma'lumât-ı sahîhenin vermediğine ta'lik olundu. | Nu:16<br>Sene:2 | 17<br>Muharremu'l -Hirâm 1316/25 Mayıs 1314 | 4 |
| İmzasız | İ'lân<br>Matbu'amız her türlü kütb-i nâfi'a ve cerâ'id tab'ını deruhde eder mürâca'at edeceklerin memnun kalacakları şübhesizdir. | Nu:16<br>Sene:2 | 17<br>Muharremu'l -Hirâm 1316/25 Mayıs 1314 | 4 |
| İmzasız | Girid | Nu:17<br>Sene:2 | 27<br>Muharremu'l -Harem 1316/4 Haziran 1314 | 1 |
| İmzasız | Tezkîr<br>Ahvâl-i âleme vâkıf bir zât tarafından aldığımız Arabca bir mektubda bervech-i âtî beyân-ı mütâla'a olunmuştur.<br>Onaltı Nulu Türkce "Kânûn-ı Esâsî"de Rusya'nın Dersa'âdet'e hücumunu tasvir ederken âkıbetendîş Rusya'nın | Nu:17<br>Sene:2 | 27<br>Muharremu'l -Harem 1316/4 Haziran 1314 | 1-3 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | yapmağa lüzum görmeyeceği bir hâli erâ'ie etmişsiniz... Rusya'nın Karadeniz politikasına dâ'ir... | | | |
| İmzasız | Hulûsî Kim Oluyor? ...Ey münâfıklar! Ma'budunuz olan Abdülhamid'in gerek siyasetinin ve gerek diyânetinin nebze-i netâyîc ve ahvâli vech-i mezkûr üzeredir... | Nu:17 Sene:2 | 27 Muharremu'l -Harem 1316/4 Haziran 1314 | 3-4 |
| İmzasız | İ'lân Kemâl Bey merhûmun Kıbrıs'ın Magosa kal'asında mahbus bulunduğu sıra Dersa'âdet'de ahbâbından bir zâta gönderdiği bir mektubu bu def'a tab' olunmuş... | Nu:17 Sene:2 | 27 Muharremu'l -Harem 1316/4 Haziran 1314 | 4 |
| İmzasız | Tezkir Bir zât-ı hamiyyet-semât tarafından aldığımız Arabca bir mektubun tercümesidir: Geçenki mektubumda Osmanlı donanmasının amel ve hareketinden külliyen sâkıt... Rusya tarafından Türkiye'nin istilâsını ne kadar teshîl etmiş olduğundan bahisle...Türkiye'deki Osmanlılar'ın gafleti Mısırlılar'ın gaflet ve cehâletini bana unutturuyor... | Nu:18 Sene:2 | 2 Safer 1316/10 Haziran 1314 | 1-2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Gayret'in Memnuniyeti | Nu:18<br>Sene:2 | 2 Safer<br>1316/10<br>Haziran 1314 | 2-3 |
| İmzasız | Yemen Kıyâmı<br>Yemen kıyamı hakkında aldığımız mufassal bir mektubda verilen tafsilâtdan bir kısmı bervech-i âtî derc olunmuşdur... | Nu:18<br>Sene:2 | 2 Safer<br>1316/10<br>Haziran 1314 | 4 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî<br>"Balkan" Ceridesi Rusya'da haftalık olmak üzere mevki'-yi intişâra yenice vaz' edilmiş...muharriri Ahmed Zeki Bey Efendi'yi bi'l-hassa tebrik eder.Ve menâfi-yi Osmânîye ve İslâmîye için emsâlinin teksîrini Cenâb-ı Hak'dan temenni eyleriz | Nu:18<br>Sene:2 | 2 Safer<br>1316/10<br>Haziran 1314 | 4 |
| İmzasız | Manzûme<br>....<br>Oldu bize maksad ve mükâfât<br>Hürriyet,uhuvvet ve müsâvât... | Nu:18<br>Sene:2 | 2 Safer<br>1316/10<br>Haziran 1314 | 4 |
| İmzasız | İmâmet ve Hilâfet<br>Risâlesi'nden "Mâba'd" | Nu:18<br>Sene:2 | 2 Safer<br>1316/10<br>Haziran 1314 | 4 |
| İmzasız | İstanbul'dan Ma'lumât<br>...Abdülhamid Yemen vak'asından dolayı ziyâde telâş ve merâk ediyor. Şimdiye kadar iki taraftan telefât binlere bâliğ | Nu:19<br>Sene:2 | 15 Safer<br>1316/23<br>Haziran 1314 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | oldu... | | | |
| İmzasız | Sultan Hamid'in Entrikaları ve Müdâfa'a-yı Nâmus ...(Mâba'dı var) | Nu:19 Sene:2 | 15 Safer 1316/23 Haziran 1314 | 1-2 |
| İmzasız | Hilâfet-i Muhammedîye Hakkında Vasiyet-i İslâmîye-yi Şarkîye ...Cemaleddin-i Afganî ünvân-ı mezkûr altında bir kitab me'âli te'lif edib dâr-ı bekâya irtihâlinden mukaddem â'za-yı ahbâsından bir zât-ı hamiyet semâta tevdi' edilmiştir... | Nu:19 Sene:2 | 15 Safer 1316/23 Haziran 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Manzûme Abdülhamid'in tenkidine, Kanun-i Esâsî'nin ilânı isteğine dâir... | Nu:19 Sene:2 | 15 Safer 1316/23 Haziran 1314 | 3-4 |
| İmzasız | İmâmet ve Hilâfet Risâlesi'nden (Mâba'd) ...Fasl-ı Sânî: Usul-i Meşveret Beyânında | Nu:19 Sene:2 | 15 Safer 1316/23 Haziran 1314 | 4 |
| İmzasız | Siyâset-i Hamidîye'nin Âsâr-ı Ahiresi | Nu:20 Sene:2 | 26 Safer 1316/3 Temmuz 1314 | 1-3 |
| İmzasız | Sultan Hamid'in Entrikaları ve Müdâfa'a-yı Nâmus(Mâba'd) | Nu:20 Sene:2 | 26 Safer 1316/3 Temmuz 1314 | 3-5 |
| İmzasız | Çetine'de Rumeli-yi Sıyâr Muhâbirimizden(2) | Nu:20 Sene:2 | 26 Safer 1316/3 | 5-6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Rezâ'il-i Cedîde | | Temmuz 1314 | |
| İmzasız | Siyaset-i Hamidîye Âsâr-ı Âhiresi(Makâlesinden Mâba'd) | Nu:21 Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 1-4 |
| İmzasız | Pek Fenâ! Alınan âhbâr-ı mevsûkaya nazaran... Sultan ile vekiller, nâzırlar arasındaki münâsebetin tenkidi | Nu:21 Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 4 |
| İmzasız | Arabca Bir Mektubun Tercümesinden(Mâba'd) ...Diğer devletlerle ilişkilerin tenkidi... | Nu:21 Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 4-5 |
| İmzasız | Cevâb-ı Umûmî Memâlik-i Osmânîye hâricinde bulunan ba'zı ihvân tarafından aldığımız mektublarda gazetemizde isti'mâl olunan şiddet-i lisânın câhil ve muta'assıb olan İslâmlar'a sû-i te'sîr ettiği cihetle ba'demâ şiddet-i lisân isti'mâl olunmaması lüzumu bildirilir.... | Nu:21 Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 5-6 |
| İmzasız | Hevâtır Murâd ve Reşâd Kutr-ı Mısrî'de erbâb-ı hamiyet ve ma'rifetten bir zât-ı kerîm | Nu:21 Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz | 6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Kânûn-i Esâsî ma'rifetiyle tab' ve tevzi' olunmak üzere birkaç güne kadar şimdilik onbeş günde bir ve Türkçe olarak "Hevâtır-ı Murâd ve Reşâd" nâmıyla bir ceride neşr etmek için... | | 1314 | |
| İmzasız | "Kahriyât"<br>Bu nâm ile... Doktor Abdullah Cevdet Bey Efendi'nin altmışdört sâhifeden ibâret tanzim ve tab' ettiği eser-i beliği her yer için Bir Frank fiy'âtla satılıyor.<br>Eser-i beliğ-i mezkûrdan iki parçasını tebrîken derc ile tezyîn-i sütûn ve iftihâr eyleriz... | Nu:21<br>Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 6 |
| İmzasız | İstanbul'dan<br>Şiir:...Bulgar Prensi İstanbul'a geldiği zâmân söylenmiş.... | Nu:21<br>Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 7 |
| İmzasız | Nezâret-i Celîle-i Haricîye<br>Cânîb-i Âlîsi'ne:<br>Yemen Mes'elesine Dâ'ir...<br>(Mâba'dı var) | Nu:21<br>Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 7 |
| İmzasız | İmâmet ve Hilâfet<br>Risalesi'nden:<br>Hatime | Nu:21<br>Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ...(Mâba'dı var) | | Temmuz 1314 | |
| İmzasız | Arabca'dan Mütercem Bir Makâlenin Mâba'dı Devlet politalarının(güncel siyasî gelişmelerin) eleştirisi... | Nu:22 Sene:2 | 27 Rebi'u'l-evvel 1312/2 Ağustos 1314 | 1-2 |
| İmzasız | Atina'dan Mektub Yemen İhtilâli Atina'ya Kaça Mâl Oldu? ...Redif taburlarının taht-ı silah altına alınmasının tenkidi... (mâba'dı var) | Nu:22 Sene:2 | 27 Rebi'u'l-evvel 1312/2 Ağustos 1314 | 2 |
| İmzasız | Yemen Âhvâline Dâ'ir Olan Lâyihadan Mâba'd ...(mâba'dı var) | Nu:22 Sene:2 | 27 Rebi'u'l-evvel 1312/2 Ağustos 1314 | 3 |
| İmzasız | İmâmet ve Hilâfet Risâlesi'nden "Mâba'd ve Hitâm" | Nu:22 Sene:2 | 27 Rebi'u'l-evvel 1312/2 Ağustos 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Mütâla'a-i Mahsûsa (Kânûn-i Esâsî)'ye derc olunan işbu risâle-i hakikat-i dâ'ir mahsûsemiz bervech-i zîrdir... | Nu:22 Sene:2 | 27 Rebi'u'l-evvel 1312/2 Ağustos 1314 | 4 |
| İmzasız | Hâlimiz Ne Olacak?... Çin,Amerika vs. devletlerle mukayese...,devletin gidişâtının tenkidi... | Nu23 Sene:2 | 12 Rebi'ulevvel 1316/17 Ağustos 1314 | 2 |
| İmzasız | Atina Mektubundan Mâba'd | Nu23 | 12 | 2-3 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Sene:2 | Rebi'ulevvel 1316/17 Ağustos 1314 | |
| İmzasız | Yemen Âhvâlinden Bâhîs Lâyihanın "Mâba'dı" | Nu23 Sene:2 | 12 Rebi'ulevvel 1316/17 Ağustos 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Cülûs Tebriki Nâmıyla Zât-ı Şâhâne'ye Yazılmış Bir Arabca Hitâbın Türkcesidir Gazi!!!Abdülhamid!!! | Nu:24 Sene:2 | 21 Rebî'u'l-âhir 1316/26 Ağustos 1314 | 1-2 |
| İmzasız | 270.000 Lira-yı Osmânî-Hamidî Rüşvet ile ilgili bir muhâvere... | Nu:24 Sene:2 | 21 Rebî'u'l-âhir 1316/26 Ağustos 1314 | 2-3 |
| İmzasız | Yemen Ahvâlinden Bâhîs Layiha "Mâba'dı" | Nu:24 Sene:2 | 21 Rebî'u'l-âhir 1316/26 Ağustos 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Cülûs Tebriki Nâmıyla Abdülhamid-i Sânî'ye Takdim Olunan Hitâbdan (Mâba'd) | Nu:25 Sene:2 | 27 Rebî'u'l-ahir 1316/1 Eylül 1314 | 1-2 |
| İmzasız | Mes'ele-yi Feth-i Memâlik-i Sudânîye Netice-i Cehl-i Hükûmet-i Hamidîye ...Abdülhamid'in Afrika siyâsetinin tenkidi... | Nu:25 Sene:2 | 27 Rebî'u'l-ahir 1316/1 Eylül 1314 | 2 |
| İmzasız | Halifenin Göğsünde İstavroz- | Nu:25 | 27 Rebî'u'l- | 3-4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | (Haç)<br>Paris'de neşr olunan "Er-Ricâ' " ceride-i mu'teberesinde okunduğuna göre "Sultan Abdülhamid arasıra göğsüne istavrozlu nişân takmakta bulunduğundan küfrünü müş'îr bu hâli protesto etmek üzere İstanbul'da bir cem'iyet zuhûr etmiştir."... | Sene:2 | ahir 1316/1<br>Eylül 1314 | |
| İmzasız | Hilâfet Da'vâ-yı Mücerredesi<br>Ne İşe Yarar?! | Nu:25<br>Sene:2 | 27 Rebî'u'l-<br>ahir 1316/1<br>Eylül 1314 | 6 |
| İmzasız | Amerikan World Gazetesi'nin Amerika'nın umur-ı Şarkiyye'ye müdâhale etme ihtimâlinin olduğu...haberi | Nu:25<br>Sene:2 | 27 Rebî'u'l-<br>ahir 1316/1<br>Eylül 1314 | 6 |
| İmzasız | Hanya'da düvel-i ecnebîye amirallerinin kararıyla cezîre i'şârının cebâyeti İngiltere'nin Girid'deki amiraline ihâle edilmesinden dolayı müslümanlar işbu hükme adem-i muvafakatle mukâvemet göstermişlerdir... | | | |
| İmzasız | Girid'de ihtilâl gittikçe tevsi' ediyor... | Nu:25<br>Sene:2 | 27 Rebî'u'l-<br>ahir 1316/1<br>Eylül 1314 | 6-7 |
| İmzasız | Yemen Ahvâlinden Bâhîs Lâyihadır(Mâba'd ve Hitâm) | Nu:25<br>Sene:2 | 27 Rebî'u'l-<br>ahir 1316/1<br>Eylül 1314 | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | İ'tizâr<br>Gazete...iki haftadan ziyadece neşr edilememişdir... | Nu:26<br>Sene:2 | 23<br>Cemâzie'l-evvel<br>1316/26<br>Eylül 1314 | 1 |
| İmzasız | Cülûs Tebriki Nâmıyla Abdülhamid-i Sânî'ye Takdim Olunan Hitâbdan(Mâba'd) | Nu:26<br>Sene:2 | 23<br>Cemâzie'l-evvel<br>1316/26<br>Eylül 1314 | 1-2 |
| İmzasız | Girid'de Teslim-i Silâh | Nu:26<br>Sene:2 | 23<br>Cemâzie'l-evvel<br>1316/26<br>Eylül 1314 | 4 |
| İmzasız | İstanbul'dan<br>"İstinâ-yı Ma'nevî"<br>şiir | Nu:26<br>Sene:2 | 23<br>Cemâzie'l-evvel<br>1316/26<br>Eylül 1314 | 4 |
| İmzasız | Ahyâra İ'tizâr, Eşrâra İnzâr<br>...ba'zı umûrdan dolayı (Kanun-i Esâsî) ceridesi'nin tab' ve neşri birkaç aylık bir fâsılaya uğradı...Ceride'nin hey'eti değişir ismi değişmez, muvakkat sekteye uğrar, mü'ebbed ta'tile dûçâr edilmez bir memlekette çıkamazsa diğerinde çıkar milletin kânun hürriyet ve sa'âdetini pâmâl | Nu:27<br>Seene:2 | 23<br>Şa'bânu'l-mu'azzam<br>1316/24<br>Kanun-ı evvel 1314 | 1-3 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | tahkir eden müstebidle hayatında uğraşır, memâtında mezâlim ve mefâsidini neşr ve işâ'a ile umuma hidmet eder ki, bu hidmet, müstakbel için â'zam hidemât-ı mebrûredendir... ...bu esnâda yaşanan gelişmelere dair... | | | |
| İmzasız | İcmâl-i Âhvâl ve Sultan Hamid-i Sânî | Nu:27 Seene:2 | 23 Şa'bânu'l-mu'azzam 1316/24 Kanun-ı evvel 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Şark Papalığı Seyda oğlu Ebu'l-Hûda Efendi'nin hilâfetine göz diktiği ma'lûm ve müsellemdir...Şehriyâr-ı hâlife ne kadar Osmanlılık muhribi, müslümânlık muhkiri ise Ebu'l-Hûda da o nisbette Türk kavminin hasm-ı canıdır... | Nu:27 Seene:2 | 23 Şa'bânu'l-mu'azzam 1316/24 Kanun-ı evvel 1314 | 5 |
| İmzasız | Te'essüfler ...Ahrâr cerâ'idiyle mürevvic efkârı (Kanun-i Esâsî) ceridesi Mâbeyn-i Şehriyârî'nin hâ'inâne politikasını,rezilâne mesleğini şerh ve tefhimde devâmla şevketlu Abdülhamid | Nu:27 Seene:2 | 23 Şa'bânu'l-mu'azzam 1316/24 Kanun-ı evvel 1314 | 5-7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Han'ın mülk ve milleti en insafsız bir düşman gibi tahrib edegeldiğini şu ahd-i âhvâlle musaddık-ı edille ile isbât eyledi. | | | |
| İmzasız | Aceze ve Mesâkîn Nâmına Gerçekten (Bir İsti'tâf): Padişahın(Halife'nin) ve Hükûmet'in uyguladığı politikaların eleştirisi... | Nu:27 Seene:2 | 23 Şa'bânu'l-mu'azzam 1316/24 Kanun-ı evvel 1314 | 7-8 |
| İmzasız | İstibşâr-ı Azîm Bir Fransız gazetesinde Abdülhamid'in "pençe-i ecele" düşmek üzere olduğunun haberi... | Nu:27 Seene:2 | 23 Şa'bânu'l-mu'azzam 1316/24 Kanun-ı evvel 1314 | 8 |
| İmzasız | Celâleddin Harzemşah Kemâl Bey merhûmun âsâr-ı meşhûresinden (Celâl) nâm eseri.....matba'âmız ma'rifetiyle tab' olunmaktadır.Onbeşinci forması da bu hafta mevki'-i intişâra vaz' olunacağı i'lân olunur. | Nu:27 Seene:2 | 23 Şa'bânu'l-mu'azzam 1316/24 Kanun-ı evvel 1314 | 8 |
| İmzasız | Fihrist | Nu:28 Sene:2 | Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Celâleddin Harzemşah | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314 | 1 |
| İmzasız | Fukara ve Aceze Nâmına Gerçekten İsti'tâf ...Şevketlû Şehriyâr-ı Abdülhamid Han Hazretleri... (mâba'dı var) | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314 | 3 |
| İmzasız | Mühim Bir Nutk-ı Siyâsî Geçen gün Sudan â'yan ve meşâyihi Emderman'da hâkim-i umûmî Lord Giçner'in hânesine da'vet ve teşrîfât-ı lâzıme ile kâbul olunup İngiltere'nin Mısır vekil-i siyâsî Lord Kromer cenâblarının resmen irâd eylediği nutkı istima' etmişlerdir ....Nutk-ı mezkûr İngilizce irâd ve tercümânlık vazifesi İngiltere'nin Mısır Dâ'ire-i Resmîyesi me'murlarından Mister Bill tarafından ifâ edilmiştir. | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314 | 3-4 |
| İmzasız | Ey Halife-i Rüzgâr Abdülhamid Han! | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm | 5-6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1316/1<br>Kânûn-i sânî<br>1314 | |
| İmzasız | İnâyet Ola<br>...Mâbeyn-i Şâhâne'nin, kendileri için yüksek meblağlar harcamaları, halkın yoksul duruma düşürülmesinin tenkidi... | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i<br>Ramazân-ı<br>Mu'azzâm<br>1316/1<br>Kânûn-i sânî<br>1314 | 6 |
| İmzasız | Kâtil ve Maktul<br>...Yaver-i dilâver Hazret-i Pâdişâhî Kâ'im-i mâkâm Arnâ'ud Abdülgânî'yi başına bir kurşun sıkarak tepelemiş olan şehremâneti â'zâ-yı kirâmından ve Mâbeynci Râgıb Bey'in i'vân-ı benâmından Hafız Ömer Paşa... | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i<br>Ramazân-ı<br>Mu'azzâm<br>1316/1<br>Kânûn-i sânî<br>1314 | 6-7 |
| İmzasız | İstanbul'dan Mektub<br>Arizam! | | | |
| İmzasız | Köyceğiz'de Hasan Çavuşzâdeler ve Haremeyn-i Şerif'in Çiflikâtı | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i<br>Ramazân-ı<br>Mu'azzâm<br>1316/1<br>Kânûn-i sânî<br>1314 | 8 |
| İmzasız | Fihrist | Nu:29<br>Sene:2 | 11<br>Ramazanu'l-<br>Mu'azzam<br>1316/11<br>Kânûn-i Sâni | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1314 | |
| İmzasız | Celâleddin Harzemşah | Nu:29<br>Sene:2 | 11<br>Ramazanu'l-Mu'azzam<br>1316/11<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 1 |
| İmzasız | İki Resmî Varaka-i İttiham<br>...(Sadr-ı Esbâk)Cevad Paşa'ya dâ'ir,<br>...Suriye taraflarını ziyaret eden İkinci Vilhelm'in Cevad Paşa ile yaptığı özel görüşmeye dâ'ir... | Nu:29<br>Sene:2 | | 2-3 |
| İmzasız | Yemen | Nu:29<br>Sene:2 | 11<br>Ramazanu'l-Mu'azzam<br>1316/11<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 3-4 |
| İmzasız | Fukara ve Aceze Nâmına Gerçekden İsti'tâf(Mâba'd) | Nu:29<br>Sene:2 | 11<br>Ramazanu'l-Mu'azzam<br>1316/11<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 4-6 |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır | Nu:29<br>Sene:2 | 11<br>Ramazanu'l-Mu'azzam<br>1316/11<br>Kânûn-i Sâni | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1314 | |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:30<br>Sene:2 | 18<br>Ramazanu'l<br>Mua'zzam<br>1316/18<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 1 |
| İmzasız | Celâleddin Harzemşah | Nu:30<br>Sene:2 | 18<br>Ramazanu'l<br>Mua'zzam<br>1316/18<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 1 |
| İmzasız | Ehl-i İslâm'la Türkiye ve Almanya | Nu:30<br>Sene:2 | 18<br>Ramazanu'l<br>Mua'zzam<br>1316/18<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 1-3 |
| İmzasız | Yeni Bir Muvaffakiyet-i Hilâfetpenâhî | Nu:30<br>Sene:2 | 18<br>Ramazanu'l<br>Mua'zzam<br>1316/18<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 3-4 |
| İmzasız | Â'ile-i Saltanat Erkân-ı Âlîyesi Nâmına Gerçekden Bir İsti'tâf Sultan Murâd'a dâir... | Nu:30<br>Sene:2 | 18<br>Ramazanu'l<br>Mua'zzam<br>1316/18<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 4-5 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Mu'âhede<br>Mezkûr Sudan ve ifâknâmesi Türkiye'nin Mısır ve Sudan'da her hakk-ı temlik ve tasarrufuna hitâm vermiş... Sudan idâre-i müstakbelesi hakkında İngiltere kraliçesi hazretleriyle Hidiv-i Mısır hazretleri beyninde vifâknâme...<br>İngilter'nin Mısır Vekil-i Siyâsîsi Kromer-Mısır Haricîye Nâzırı Butros Gali | Nu:30<br>Sene:2 | 18<br>Ramazanu'l Mua'zzam 1316/18 Kânûn-i Sâni 1314 | 6-7 |
| İmzasız | -Yemen-<br>Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır (Mâba'd) | Nu:30<br>Sene:2 | 18<br>Ramazanu'l Mua'zzam 1316/18 Kânûn-i Sâni 1314 | 8 |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:31<br>Sene:2 | 25<br>Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314 | 1 |
| İmzasız | Celâleddin Harzemşah | Nu:31<br>Sene:2 | 25<br>Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314 | 1 |
| İmzasız | Cem'-i Kavi Fikr-i | Nu:31 | 25 | 1-2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Hilâfetpenâhîsi<br>Girid ve Trabkusgarb ile ıslahat<br>isteğine dâ'ir... | Sene:2 | Ramazanu'l-<br>Mu'azzam<br>1316/25<br>Kânûn-i Sânî<br>1314 | |
| İmzasız | Â'ile-i Saltanat Hakkında<br>Gerçekden Bir İsti'tâf (Mâba'd) | Nu:31<br>Sene:2 | 25<br>Ramazanu'l-<br>Mu'azzam<br>1316/25<br>Kânûn-i Sânî<br>1314 | 2-3 |
| İmzasız | Mâ'ide-i Seniyye'de İftâr<br>"Ba'zı Ma'lumât-ı Sahîhe ve<br>Cedîde"<br>Abdülhamid'in tenkidi... | Nu:31<br>Sene:2 | 25<br>Ramazanu'l-<br>Mu'azzam<br>1316/25<br>Kânûn-i Sânî<br>1314 | 4-5 |
| İmzasız | Ehl-i İslâm'la Almanya ve<br>Türkiye (Mâba'd) | Nu:31<br>Sene:2 | 25<br>Ramazanu'l-<br>Mu'azzam<br>1316/25<br>Kânûn-i Sânî<br>1314 | 5-4 |
| İmzasız | -Yemen-<br>Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının<br>Demdârıdır (Mâba'd) | Nu:31<br>Sene:2 | 25<br>Ramazanu'l-<br>Mu'azzam<br>1316/25<br>Kânûn-i Sânî<br>1314 | 8 |
| İmzasız | -Yemen-<br>Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının | Nu:31<br>Sene:2 | 25<br>Ramazanu'l- | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Demdârıdır (Mâba'd) | | Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314 | |
| İmzasız | Açık Muhabere<br>Rumeli Seyyar Muhâbirimize Mektubunuzu aldık... | Nu:31<br>Sene:2 | 25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314 | 8 |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval 1316/9 Şubat 1314 | 1 |
| İmzasız | Tebrik-i Iyd<br>...tebrik ve Abdülhamid'in bir an evvel ölmesi için du'a... | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval 1316/9 Şubat 1314 | 1 |
| İmzasız | Celâleddin Harzemşah | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval 1316/9 Şubat 1314 | 1 |
| İmzasız | Rus Kilisesi<br>"Hilâfet-i Hamidîye Sâyesinde" İstanbul'dan gelen Fransızca bir mektubdan fıkarât-ı atîye tercüme edilmiştir:<br>Osmanlılar! Makarr-ı hilâfet kurbunda vâki' Galatarya Kilisesi'nin bânîleri Ruslar nâmına icrâ edilen resm-i küşâdında Grandük Nikola'nın bulunduğunu biliyorsunuz... | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval 1316/9 Şubat 1314 | 1 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî: | Nu:32 | 10 Şevval | 2-3 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Rus kilisesinin açılışıyla alakalı Abdülhamid'in eleştirisi... | Sene:2 | 1316/9 Şubat 1314 | |
| İmzasız | Makedonya Cem'iyetleri<br>Makedonya'da ıslâhât nâmıyla imtiyazını tâleb ve bir takım Bulgarlar'la Karadağlılar'dan müterekkib olan cem'iyet-i ihtilâlîye rü'esâsı mevâdd-ı âtîyi hâvî bir lâyihâyı düvel-i mu'azzamâya irsâl eylemişdir... | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval<br>1316/9 Şubat 1314 | 4-5 |
| İmzasız | Bâb-ı Âlî'nin İ'tirazâtı<br>"Protestolar"<br>...yaşanan siyasî gelişmelere dâir... | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval<br>1316/9 Şubat 1314 | 5 |
| İmzasız | Mu'âyede-i Hümâyûn Resm-i Vâlâsı:<br>...Abdülhamid'in şer'e muhalif hareket ettiği...<br>...Hakk-ı Te'ala Osmanlılar'ı Murâda nâ'il ve Reşad'a vâsıl eylesin amin. | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval<br>1316/9 Şubat 1314 | 5 |
| İmzasız | Â'ile-i Saltanat Hakkında Gerçekden Bir İsti'tâf (Mâba'd) | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval<br>1316/9 Şubat 1314 | 5-6 |
| İmzasız | İstavrozlu Halifenin Da'vâsı | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval<br>1316/9 Şubat 1314 | 6-7 |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır | Nu:32<br>Sene:2 | 10 Şevval<br>1316/9 Şubat 1314 | 7 |
| İmzasız | Anadolu Mezâlimi | Nu:32 | 10 Şevval | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Sene:2 | 1316/9 Şubat 1314 | |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:33 Sene:2 | 25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314 | 1 |
| İmzasız | Celâleddin Harzemşah | Nu:33 Sene:2 | 25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314 | 1 |
| İmzasız | Abdülhamid Han-ı Sâni'ye Ma'ruz<br>Dâr-ı dünyada Zât-ı Şâhâne'niz kadar şetâ'im ü zemâ'ime hedef olmuş bir hükümdarın bulunduğu tarihle isbât edilemez...<br>Genç Türkler'den bahsetmekle, temennilerde bulunan bir yazı... | Nu:33 Sene:2 | 25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314 | 1-2 |
| İmzasız | Makale-i Mahsûsa<br>E'uzübillâh "Ve'l-fitne Eşedd Mine'l-Katl"<br>...Bir adamı da vatanından ihrâc ve nefî ve tagrib eylemek katilden eşeddir.<br>...Meclis-i meşvereti Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Azimü'ş-şân'da şu... ayet-i celîleleriyle emr buyurduğu halde bu emr-i İlâhî'nin icrâsını taleb eden kimselerin hükm-i şer' ile mahkûm olmaları muhaldir...<br>...terakkî,ıslahât istekleri... | Nu:33 Sene:2 | 25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314 | 3-4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | Girid | Nu:33<br>Sene:2 | 25 Şevvâl<br>1316/18<br>Şubat 1314 | 4 |
| İmzasız | Babil Harabeleri<br>Sultan Abdülhamid Han... meşhur Babil harâbelerinde âsâr-ı atika taharrisine bir Alman cem'iyetine müsa'ade ile hâmilerine yeni bir semâhet irâz buyurmuştur... | Nu:33<br>Sene:2 | 25 Şevvâl<br>1316/18<br>Şubat 1314 | 4 |
| İmzasız | Ehl-i İslâmla Almanya ve Türkiye | Nu:33<br>Sene:2 | 25 Şevvâl<br>1316/18<br>Şubat 1314 | 5 |
| İmzasız | Makâsıd-ı Ahrâr ve Â'mâl-i Şehriyâr<br>Islâh talebleri... | Nu:33<br>Sene:2 | 25 Şevvâl<br>1316/18<br>Şubat 1314 | 5-6 |
| İmzasız | Mekâtib<br>Rumeli Seyyâr Muhabirimizden | Nu:33<br>Sene:2 | 25 Şevvâl<br>1316/18<br>Şubat 1314 | 6-7 |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Kıbrıs Adasının Demdârıdır (Mâba'd) | Nu:33<br>Sene:2 | 25 Şevvâl<br>1316/18<br>Şubat 1314 | 8 |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât: | Nu:34<br>Sene:2 | 1 Zi'lka'de<br>1316/1 Mart<br>1315 | 1 |
| İmzasız | Celâleddin Harzemşah: | Nu:34<br>Sene:2 | 1 Zi'lka'de<br>1316/1 Mart<br>1315 | 1 |
| İmzasız | Millete Sû-ikasd-ı Hamidîye Berâhîn-i Cedîde:<br>...Abdülhamid Haccâc'a | Nu:34<br>Sene:2 | 1 Zi'lka'de<br>1316/1 Mart<br>1315 | 1-2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | rahmetler okutmaktan başka Nemrudları,Fir'avunları da unutturuyordu. Hülâgu Hanları, insâniyetle tavsif ettirecek hâllere geldi... | | | |
| İmzasız | Mersiye-i Hilâl: Avrupa'da konsolosluk me'murluğu yapmış birinin gördüğü liyakatsizlikler üzerine yazdığı mersiye | Nu:34 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 2-3 |
| İmzasız | Ehl-i İslâm'la Türkiye ve Almanya(Mâba'd) | Nu:34 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 3-4 |
| İmzasız | Mekâtîb Rumeli Seyyâr Muhbirimizden (Mâba'd) | Nu:34 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 5-6 |
| İmzasız | Köstence-İstanbul telgraf hattına dâ'ir | Nu:34 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 6 |
| İmzasız | Anadolu'da kaht | Nu:34 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 6 |
| İmzasız | Makedonya mekteblerinde silâhların toplanması için irâde-i pâdişâhî | Nu:34 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 6 |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır "Mâba'd" | Nu:35 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 6-8 |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:35 Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de 1316/22 Mart 1315 | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İmzasız | İ'lân<br>Celâleddin Harzemşah | Nu:35<br>Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de<br>1316/22<br>Mart 1315 | 1 |
| İmzasız | Dâhil ve Haricî Fitne-i Hâzıra | Nu:35<br>Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de<br>1316/22<br>Mart 1315 | 1-2 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî<br>Ruscuk mecmu'-ı İslâmîsi'ne<br>dâ'ir bir şiir | Nu:35<br>Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de<br>1316/22<br>Mart 1315 | 4-5 |
| İmzasız | Mekâtib<br>Rumeli Seyyâr Muhbirinden | Nu:35<br>Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de<br>1316/22<br>Mart 1315 | 5-6 |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid<br>Adasının Demdârıdır "Mâba'd" | Nu:35<br>Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de<br>1316/22<br>Mart 1315 | 7 |
| İmzasız | Açık Muhâbere | Nu:35<br>Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de<br>1316/22<br>Mart 1315 | 8 |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:36<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce<br>1316/13<br>Mart 1315 | 1 |
| İmzasız | İ'lân<br>Celâleddin Harzemşah... | Nu:36<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce<br>1316/13<br>Mart 1315 | 1 |
| İmzasız | Merakeş Hilâfetine Bi'at<br>Haber-i Müdhişi | Nu:36<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce<br>1316/13<br>Mart 1315 | 2-3 |
| İmzasız | Cevâb-ı Hak | Nu:36<br>Sene:2 | 2 Zi'l-hicce<br>1316/13<br>Mart 1315 | 4-5 |
| İmzasız | Halifenin Hareminde | Nu:36 | 2 Zi'l-hicce | 5-6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Anlamasından Te'dib Edilir Bir Faziha Şevketlu Şehriyâr | Sene:2 | 1316/13 Mart 1315 | |
| İmzasız | Mâbeyn-i Şâhâne cerrâhbaşısı Mirlivâ Emin Paşa'nın nefs-i padişahîye sû-i kasd edeceği familyası tarafından ihbâr olunmağla mü'ebbeden nefî edildiğini bi'lumum gazeteler yazmış... | Nu:36 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315 | 6 |
| İmzasız | Avrupa cera'idinde görülen garâ'ibden biri de...Polyogos nâmında bir kadın melik-i Konstantin ya'ni son Rum kayser hânedânına mensubiyetini da'va ve Bizans (İstanbul) Hükûmeti'nin hakk-ı verâseti oğlunun olduğunu... | Nu:36 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315 | 6 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî | Nu:36 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315 | 7 |
| İmzasız | Telgraf şirketlerinin verdiği ma'lumâta nazaran Kızılağaç-Yanboli-Edirne şimendüfer hattı... | Nu:36 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315 | 7 |
| İmzasız | Rusya'nın Dersa'âdet sefiri Bâb-ı 'alî'ye verdiği bir notada Kürdler'in Kafkas hududuna tecavüzle... | Nu:36 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315 | 7 |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır "Mâba'd" | Nu:36 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1316/13 | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Mart 1315 | |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:37<br>Sene:2 | 21 Zi'l-hicce<br>1316/19<br>Nisan 1315 | 1 |
| İmzasız | İ'lân<br>Celâleddin Harzemşah | Nu:37<br>Sene:2 | 21 Zi'l-hicce<br>1316/19<br>Nisan 1315 | 1 |
| İmzasız | Hep İgfâl ve İhlâl<br>Bîçare Müslümanlar<br>...Mabeyn'in gazeteleri kullanarak halkı aldatması... | Nu:37<br>Sene:2 | 21 Zi'l-hicce<br>1316/19<br>Nisan 1315 | 1-2 |
| İmzasız | Dâru'ş-şekâve'den Firdevs-i Harit'e Can Atanlar<br>Meşâhîr-i udebâ-yı hâzıra-i Osmânîye'mizden Düyûn-ı Umumîye Vâridât-ı Mahsûsa İdâresi mütercimlerinden Kevkeb-i Osmânî ve Ma'rifet gazeteleri sermuharriri izzetlu Ali Muzaffer Bey Efendi ile Trablusşam Mekteb-i İ'dâdî Müdürü Tevfik Bey Efendi bu kere Dâru's-sa'âde denilen Dârü'ş-şekâve'den nefislerini kurtararak... hürriyetle avc-ı sa'âdete vâsıl olan Mısır'a gelmişlerdir... | Nu:37<br>Sene:2 | 21 Zi'l-hicce<br>1316/19<br>Nisan 1315 | 2 |
| İmzasız | Sultan Hamid'in Bir Muvaffakiyetsizliği Daha<br>Abdülhamid'in halifelik makamını istismar | Nu:37<br>Sene:2 | 21 Zi'l-hicce<br>1316/19<br>Nisan 1315 | 2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ettiği;...Japonya siyasetinin başarısızlığı... | | | |
| İmzasız | Trablus Hâtıratı | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 2-3 |
| İmzasız | Amerikalılar'ın Şartı "Mabeyn-i Şâhâne'nin İ'tirâzâ at-ı Şedîdesine Kıyas" ...Amerika ve Almanya arasında geçen bir olay... | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 4-5 |
| İmzasız | Halife Abdülhamid Han'ın Hülâsa-i Â'mâli ve Sâbık ve Lâhak Netâyîc-i Âmâli | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 7 |
| İmzasız | Haleb ve Musul'daki sıkıntılar... | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 7 |
| İmzasız | Mavzer tüfeklerinin i'mali için Avusturya'ya olan tevcihin Almanya'yı kızdırdığı... | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | |
| İmzasız | Rus gazetesi Nüvesti'nin Almanya'nın Osmanlı üzerindeki emellerine dâ'ir... | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 7 |
| İmzasız | Mısır'daki Mabeyn yanlısı el-Müeyyed Gazetesi haberinin tenkidi... | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 7 |
| İmzasız | Fransa'nın hafî bir teşebbüsü... | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 7 |
| İmzasız | Dur Kanını İçeyim Sen de Bana Du'a Et: ...Yemen'deki uygulamanın eleştirisi | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | eleştirisi... | | | |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır "Mâba'd" | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 7-8 |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 1 |
| İmzasız | İ'lân | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 1 |
| İmzasız | Şevketlû Abdülhamid Han-ı Sânî'nin İngiltere'ye Meyl-i Cedidi | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 2-3 |
| İmzasız | Trablusgarb Hatırâtı "Mâba'd" | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 6-7 |
| İmzasız | Lehçetü'l-Hakâyık | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 7 |
| İmzasız | Ta'kib-i İstikbâl Muharrîrîn-i Osmânîye'den Abdülkerim Hâdî Bey Efendi (Ta'kib-i İstikbâl) nâmıyla on günde bir neşr edilmek üzere bir gazete te'sis eylemiş... | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 7 |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır "Mâba'd" | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 7-8 |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l -Harem | 1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1316/18 Mayıs 1315 | |
| İmzasız | İ'lân | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 1 |
| İmzasız | Ricâ-yı Mahsus - Arz-ı Niyâz Abdülhamid'i tenkid ve ıslâhı için du'â | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 1-2 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî Mücahidîn-i hürriyet için sütunları her zaman için açıktır. Mücahedede devâmınızı dileriz. | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 5 |
| İmzasız | Almanya ve Anadolu (Ceridetü'l-Mukattam'dan)Almanya Dersa'âdet Nu:39 Sene:2elçisinin Konya'ya kadar yaptığı seyahat... | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 6 |
| İmzasız | Kânûn-i Esâsî | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 6 |
| İmzasız | Su'âl ve Cevâb Makalesinden (Mâba'd) | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem | 6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1316/18 Mayıs 1315 | |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır(Mâba'd) | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 7 |
| İmzasız | Fihrist-i Münderecât | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 1 |
| İmzasız | İ'lân | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 1 |
| İmzasız | Türkiye'de Islâhât Abdülhamid'i tenkid ve ıslâhât talebi... | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 1-2 |
| İmzasız | El-Menâru'l-İslâmî ve'l-Menâru'l-Nusrânî "Avâteneb-i Hilâfetpenâhî": Avrupalılar Memâlik-i Osmânîye'de müslümânların hıristiyanlardan ziyâde mazhar-ı müsâ'ade veya daha az zulmdîde olduğunu i'tikâd ederler.Bu i'tikâdı câmisiz müslümânları istediği gibi dûçâr-ı ukubet edebilen Mâbeyn-i Şâhâne te'yid ettiği | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 5-6 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | gibi Türkiya'dan ayrılmak arzusunda bulunan birtakım Osmanlı hıristiyanları da sıhhatini iddi'â etmektedirler... ...Abdülhamid'in basın politikasını tenkid... | | | |
| İmzasız | Mısır Kadılığı Mes'elesi | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 6-7 |
| İmzasız | Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır (Mâba'd) | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 7 |
| İmzasız | İ'lân Lehçetü'l-Hakayık... | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 8 |
| İsmâ'il Kemal'den: | İsmâ'il Kemâl Beyefendi'nin Lâyihası (12 Şubat 1312) | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 2-4 |
| İstanbul'dan Cem'iyet'e Mensub Bir Zât: | Müşir Fu'ad Paşa | Nu:2 Sene:1 | 23 Receb-i Şerif 1314/2 Kânûn-ı Evvel-i Frengi 1896 | 6-8 |
| Lastik Sa'id Bey: | Lastik Sa'id Bey'in Hâl-i hâzıra Dâ'ir Tanzim Etdikleri Manzûmedir | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı | 7-8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Efrengî 1897 | |
| Londra (Disbektator) Ceridesi Hey'et-i Tahrîrîyesi Re'isi: | İngilizler'in Âsitâne'de Israrı Devlet-i Osmânîye'nin Müstakbeli | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 5-6 |
| Lord Kromer - Makr-ı Sudan(Emderman) | Nutkun Harfîyen Tercümesi ...Sudan,Mısır,hilafete dâ'ir... | Nu:28 Sene:2 | Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314 | 3-4 |
| Muhammed Ferec Es-Sudânî'den : | Mısır ve Sudan Metbu'ı Zât-ı Şâhâne'ye Açık Ariza: Devlet-i Aliyye'nin ıslâhâtını tâleb etmek üzere teşekkül eden Hizb-i Mısrî'nin vâsıta-yı efkârı olan (Cüheyne) ceridesinin ikinci adedinde Zât-ı Şâhâne'ye hitâben neşr edildiği açık mektub bervech-i zîr tercüme edilmiştir | Nu:15 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1315/14 Mayıs 1314 | 6-7 |
| Malkom Han Hazretleri'nden: | İntiha:İran ecelle-i ricâlinden Malkom Han Hazretleri...Şark üzerine bir bend-i mahsus neşr etmiştir... | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 5-7 |
| Ma'lum: | Tebşir-i Azim Kânûn-i Esâsî Hey'et-i Tahrirîyesine "Lâ Ya'lemu'l Gayb ilâ Allah" | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 1-2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Matbu'ât-ı Cedîde: | Nasihât<br>Nasihât adıyla on günde bir İskenderiye'de ticaret-i bahriye-yi Osmânîye kapudanlarından Hayreddin Mucî Bey Efendi tarafından neşr... | Nu:21<br>Sene:2 | 8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314 | 6 |
| Mehmed Tevfik: | Yıldız Sarrafları<br>Yıldız,devâ'ir-i Devlet-i Aliyye'de milleti soymak,mazlumların kanını dökmek,mahâret-i serkâtte yektâ ve cümlesi nazar-ı millette katl ve i'dâma sezâ bütün vükelâ-yı saltanat-ı seniyyeyi emr-i irtikâb ve mezâleme icbâr eylemek gibi... | Nu:38<br>Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 7 |
| Mehmed Tevfik: | Yıldız Sarrafları "Mâba'd" | Nu:39<br>Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 3 |
| Mehmed Tevfik: | Memâlik-i Osmanîye'de Ta'mim-i Cehâlet ve Zühdi Paşa'nın Hamâkati | Nu:40<br>Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 4-5 |
| Mehmed/Muhammed Zülfikâr'dan: | Cenevre'de Münif Bey'in neşr etmekte olduğu "Hakikat" Ceridesi'nin...atîdeki mânzumeyi tebrîken... | Nu:4<br>Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 7-8 |
| Mim.Mim: | Yemen Hevâdisi | Nu:31 | 25 | 3 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Sene:2 | Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314 | |
| Mim...Kaf Nâsıh: | Açık Arîza | Nu:6 Sene:2 | 23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315/2 Şubat 1313 | 1-2 |
| Nun.Kaf: | Aynen İstanbul'dan | Nu:9 Sene:1 | 13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 | 6-7 |
| Mim.Zı.: | Hâmid-i Sânî-Yezid-i Sânî şiir | Nu:24 Sene:2 | 21 Rebî'u'l-âhir 1316/26 Ağustos 1314 | 2 |
| Midhat Paşa'dan: | Şehid-i Millet Midhat Paşa'nın Suriye Valiliği Zamanında Hatt-ı Destiyle Testir Ettiği Tercüme-i Hâl Varakasının Sûretidir(12 Mayıs 1295) | Nu:23 Sene:1 | 28 Muharrem 1315/28 Haziran-ı Efrengî 1897 | 6-7 |
| Mustafa Fazıl Paşa'dan: | Prens Mustafa Fazıl Paşa Merhûmun Lâyihasından(Mâba'd) | Nu:11 Sene:1 | 27 Ramazanu'l-Mübârek 1314/1 Mart-ı Efrengî 1897 | 4-5 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Müderrisînden Bir Zât: | İmam Gazalî(Rahmetullahî Aleyh) Hazretlerinin "İhyâ El-Ulûm" Nâm Kitâb-ı Müstetâbından İktibas Olunmuştur... | Nu23 Sene:2 | 12 Rebi'ulevvel 1316/17 Ağustos 1314 | 4 |
| Münzevî Baba: | Ruscuk Mecmu'-ı İslâmîsi ...20 Kânûn-i Sâni Sene 1314'de miting tertib etti. | Nu:35 Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de 1316/22 Mart 1315 | 4 |
| Nejad | "Gidiyoruz" Gidiyoruz,Gidiyoruz! Nereye? Bu Gemide Kim Var?Küçük Saîd Paşa | Nu:18 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/26 Nisan-ı Efrengî 1897 | 5-7 |
| Nejad: | Mezopotamya'dan "Ahd-i İt" ...yirmi milyondan ibaret bir halk birinin cinnetî âhkâmına neden tabi' olsun?... | Nu:21 Sene:1 | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 5 |
| Nikola'dan: | Çar tarafından Sultan Hamid'e gönderilen telgrafnâmenin sureti | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 8 |
| Razî: | Terbiye-i Askerîye Böyle mi Olmalıdır? | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel 1316/26 Eylül 1314 | 2-3 |
| Razî: | Girid Havadisi | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel | 3 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1316/26 Eylül 1314 | |
| Razî: | "Cemsayid""in Vusûli... | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel 1316/26 Eylül 1314 | 3 |
| Razî: | Ahz u tevfik... | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel 1316/26 Eylül 1314 | 3 |
| Razî: | Teslim-i silâh... | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel 1316/26 Eylül 1314 | 3 |
| Razî: | Asâkîr-i Osmânîye'nin ihrâcı... | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel 1316/26 Eylül 1314 | 3 |
| Razî: | Kandiye telefât ve zâyi'âtı... | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel 1316/26 Eylül 1314 | 3 |
| Razî: | İngiliz askerinin vürûdu... | Nu:26 Sene:2 | 23 Cemâzie'l-evvel 1316/26 | 3 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Eylül 1314 | |
| Razî: | İngiliz konsolosu ve amirali... | Nu:26<br>Sene:2 | 23<br>Cemâzie'l-evvel<br>1316/26<br>Eylül 1314 | 3-4 |
| Rodoslu Salih Cemal: | Anadolu Mezâlimi<br>Anadolu'da subk eden me'muriyetim esnâsında gözle gördüğüm ve sözlerine i'timâd ettiğim ihtiyârlardan işittiğim vekâyı'ı camî'-i tertib eylediğim işbu risâleyi "Anadolu Mezalimi" nâmı altında neşrine ibtidâr eyledim... | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm<br>1316/1<br>Kânûn-i sânî<br>1314 | 7 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi "Mâba'd" | Nu:29<br>Sene:2 | 11<br>Ramazanu'l-Mu'azzam<br>1316/11<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 8 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi (Mâba'd) | Nu:30<br>Sene:2 | 18<br>Ramazanu'l Mua'zzam<br>1316/18<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | |
| Salih Cemâl: | Huzur Ders-i Hümâyûni "Mâba'd" | Nu:31<br>Sene:2 | 25<br>Ramazanu'l-Mu'azzam | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314 | |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi "Mâba'd" | Nu:31 Sene:2 | 25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314 | 7 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi | Nu:32 Sene:2 | 10 Şevval 1316/9 Şubat 1314 | 8 |
| Salih Cemâl: | Huzur Ders-i Hümâyûnu (Mâba'd) | Nu:33 Sene:2 | 25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314 | 2-3 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi | Nu:33 Sene:2 | 25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314 | 8 |
| Salih Cemâl: | Huzur Ders-i Hümâyûnu (Mâba'd) | Nu:34 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 4-5 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi (Mâba'd) | Nu:34 Sene:2 | 1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315 | 8 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi (Mâba'd) | Nu:35 Sene:2 | 22 Zi'l-ka'de 1316/22 Mart 1315 | 8 |
| Salih Cemâl: | Huzur-ı Hümâyûn Dersi "Maba'd" | Nu:36 Sene:2 | 2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315 | 3-4 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi | Nu:36 | 2 Zi'l-hicce | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Sene:2 | 1316/13 Mart 1315 | |
| Salih Cemâl: | Huzur-ı Hümâyûn Dersi(Mâba'd) | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 3 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi | Nu:37 Sene:2 | 21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315 | 8 |
| Salih Cemâl: | Huzur-ı Hümâyûn Dersi "Mâba'd" | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 3 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi | Nu:38 Sene:2 | 9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315 | 8 |
| Salih Cemâl: | Huzur-ı Hümâyûn Dersi | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l -Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 5-6 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l -Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 8 |
| Salih Cemâl: | Huzur-ı Hümâyûn Dersi (Mâba'd) | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315 | 3 |
| Salih Cemâl: | Anadolu Mezâlimi(Mâba'd) | Nu:40 Sene:2 | 28 Muharrem 1317/26 | 8 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Mayıs 1315 | |
| Selâmî: | Hâl-i Hâzır | Nu:1<br>Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif<br>1314/21<br>Kânun-ı<br>Evvel-i<br>Frengi 1896 | 4-5 |
| Sin...: | İstanbul'dan Gelen Bir<br>Mektuptan<br>17 Kanun-ı Evvel | Nu:3<br>Sene:1 | 1 Şa'banu2l·<br>Mu'azzam13<br>14/4 Kânun-ı<br>Sâni-yi<br>Frengî 1897 | 8 |
| Sin...: | Devlet-i Osmânîye ve Profesör<br>Vambery:<br>...Türkiya'nın âhvâl-i hâzırası<br>hakkında isticvâb eylemiştir... | Nu:14<br>Sene:1 | 26 Şevvâl<br>1314/29<br>Mart-ı<br>Efrengî 1897 | 3-4 |
| Sin...Mim: | Dersa'âdet'den Mektub | Nu:29<br>Sene:2 | 11<br>Ramazanu'l-<br>Mu'azzam<br>1316/11<br>Kânûn-i Sâni<br>1314 | 6-7 |
| Lord Kromer -<br>Makr-ı<br>Sudan(Emderman)<br>(?): | Nutkun Harfîyen Tercümesi<br>... Sudan, Mısır, hilafete dâ'ir... | Nu:28<br>Sene:2 | Gurre-i<br>Ramazân-ı<br>Mu'azzâm<br>1316/1<br>Kânûn-i sânî<br>1314 | 3-4 |
| Suriye fuzalâ-yı<br>vücûhundan bir<br>zât: | Su'âl ve Cevâb<br>...El-Mukattam Ceridesi'nde<br>neşr edilen makale | Nu:38<br>Sene:2 | 9 Muharrem<br>1316/7<br>Mayıs 1315 | 4-5 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ...su'âl:Necâh ve felâh nasıl olur? Cevâb:Başın iyi olmasıyla... | | | |
| Suriyeli Bâhis: | Su'âl ve Cevâb Makalesinden (Mâba'd) | Nu:39 Sene:2 | 20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315 | 6-7 |
| Şeyh Ali Efendizâde Hoca Muhiddin: | Maksad,Meslek | Nu:1 Sene:1 | 12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896 | 1-3 |
| Şeyh Alizâde Muhiddin: | Makâle-i Şer'îye | Nu:6 Sene:1 | 22 Şa'banu'l-Mu'azzam13 14/25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897 | 1-2 |
| Şeyh Alizâde Muhiddin: | Makâle-i Şer'îye | Nu:3 Sene:1 | 1 Şa'banu2l-Mu'azzam13 14/4 Kânun-ı Sâni-yi Frengî 1897 | 1-2 |
| Şeyh Alizâde Muhiddin: | Makale-i Şer'îye | Nu:4 Sene.1 | 8 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897 | 2-4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Tarsusîzâde Münif: | Aynen (Beyân-ı Mahsus) "Hakikat"in te'hir-i intişârının verdiği elem | Nu:22 Sene:1 | 14 Muharrem 1314/14 Haziran-ı Efrengî 1897 | 7 |
| Velie'd-din Yeken: | Bâ'is-i İnhitât | Nu:8 Sene:2 | 14 Şevval 1315/23 Şubat 1313 | 4 |
| Vüsrab: | Hıttin-i'raz Kumpanyası Dersa'âdet'den Fî 20 Şubat Sene 1313 tarhli Vüsrab imzalı aldığımız mufassal bir mektubda Zât-ı Şâhâne'ye arz olunmak ümidiyle bervech-i âtî izhâr... | Nu:9 Sene:2 | 21 Şevvâl 1315/2 Şubat 1314 | 4 |
| Yıldız Fırkasından Bir Zâbit: | İstanbul'dan | Nu:14 Sene:1 | 26 Şevvâl 1314/29 Mart-ı Efrengî 1897 | 5-6 |
| Zâbitân-ı Askerîden Bir Zât: | Haleb'den Mektub ..."Abdülhamid Han'ın Şeyhi Ebu'l-Hüdâ" serlevhâlı makâle üzerine... | Nu:21 Sene:. | 22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897 | 5-6 |
| Zâhid: | İstanbul'dan Tezallum | Nu:19 Sene:1 | 24 Zi'l-ka'de 1314/2 Mayıs-ı Frengî 1897 | 6-7 |

# ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

# KÂNUN-İ ESÂSÎ MECMUASI'NIN TENKİDİ VE SEÇME YAZILAR

## 1. Kânûn-i Esâsî Mecmuası'nda Dil Ve Duruş

Kendisini bir ulema gazetesi olarak tanıtan Kânûn-i Esâsî incelendiğinde, yayınlarının hedef tahtası olan "sultan" ve "halife" II. Abdülhamid ile Mâbeyn, vükelâ için kullanılan tabirler ve ithamların acımasızlığı, sertliği; yapılan abartıların sınırsızlığında kullanılan dilin sivriliği dikkatimizi çok kolay bir şekilde çekmektedir. Olaylara ve kişilere mutedil bir perspektifle bakanlar için ise, bu durum rahatsızlık verecek seviyeye kadar ulaşmaktadır. Sanatsal, edebî bir dil aramak, hayal kırıklığı ile sonuçlanmaktadır. Siyasî amaçlı bir gazetede sanatsal bir üslup kullanılmasını beklemek belki biraz abes de olsa, lümpen bir dilin varlığını hoş/normal karşılamak, eşdeğerde anormal bir durum olsa gerektir.

Ancak eleştirilerde referans alınan kaynaklara baktığımızda[1], gazetenin bu konuda hiç de amatör olduğunu söyleyemeyiz. Başvurulan eserlerin, devlet yönetimi, devlet-halk ilişkilerinde İslâm toplumunun klasik/muteber kaynakları olduğu da bir gerçektir.

"Dinin yüceltilmesi" ve "vatanın kurtuluşu" için meşrutî bir rejimin gerekliliğini, modern manadaki ilk Türk/Osmanlı anayasası olan Kânûn-i Esâsî'yle müsemma logosunu çerçeveleyecek şekilde basan gazete, yayın politikası hakkında böylece verdiği ipuçlarını barizleştirmektedir.

İpuçları verilen bu yayın anlayışının, bu "tavır"ın ne olduğuna dair tespit ve teşhislerimizi de şöyle açıklayabiliriz:

Kânûn-i Esâsî, Osmanlı Devleti'nin halihazırdaki siyasal, sosyal ve ekonomik kötü durumunun başlıca müsebbibi olarak II.Abdülhamid'i görmekte, göstermektedir. O'nu gasıb-ı hukuk-ı millet[2], hain-i bîdin[3], ebu'z zaleme[4], haddini bilmez küstah bir

---

[1] Bu eserlerden bazılarını belirtecek olursak; Maverdî'nin *Ahkâmu's-Sultanîye*, Fahreddin Razi'nin *Tefsiri*, İmam Gazalî'nin *İhyâ-i Ulumi'd-Din*, Kadı Beyzâvî'nin *Tevâli'u'l-Envâr*, İbnü'l-Abidin'in *Reddü'l-Muhtar*, İbn-i Hacib'in *Müntehâ*, Zemahşerî'nin *Tefsir*'i, Ömer Nesefî'nin *Akaid*'i, Mevlana Hiyâlî'nin *Haşiye-i Akaid* eserleri ile *Bezzaziye* ve *Kadı İzzeddin Şerhleri* sayılabilir.

[2] bkz. s. 356

[3] bkz. s. 438

[4] bkz. s. 596

mahluk[5], ayı[6], Yıldız baykuşu[7], kafir[8], hınzır deli[9] vesaire sıfatlarla zikreden gazetede Mabeyn, vükelâ ile bazı ulema da bu gibi nitelendirmelerden nasibini fazlasıyla almaktadır.

Bu şekildeki hakaretlere maruz kalmayı gerektirecek davranışlara gelince:

"Adalet mülkün temelidir" şeklindeki klasik devlet anlayışının Kânûn-i Esâsî sütunlarındaki tezahürü cümlelerle mücessemleşmekte; II.Abdülhamid yönetiminin adil olmadığı sık sık zikredilmektedir. Bundan dolayı "O, zalimdir"[10]. "Zulmüne" uğrayanlar genelde Osmanlılar, özelde ise, gazetenin "ahrar"[11] olarak ifade ettiği Jön Türkler, İttihad ve Terakki Cemiyeti mensup ve yandaşlarıdır.

Onlara göre, padişah, adil olma vasfını yitirip, "keyfi idaresini kanun vaz' edince"[12] hem sultanlıktan hem de halifelikten düşmüş sayılmaktadır. Klasik "ulu'l emre itaat" zihniyeti bir dizi yazı ile sorgulanmış[13], ayet, hadis ve tarihten örnekler kullanılarak zalim hükümdara itaat etmenin değil, etmemenin vacip olduğu, hatta böyle bir hükümdarın hal'i ve dahi katli gerektiği ileri sürülmüştür. Böyle bir durumun fitneye sebep olacağını söyleyenlere de cevapları hazırdır: "Bundan büyük bir fitne olmaz"[14]...

Gazete, II.Abdülhamid'in halifeliğini de -en hafif dille söyleyecek olursak- yanlış bulmaktadır. Selamlık resmlerinde 20000 askerin namazlarını kılamamaları[15], hacca gitmek dururken, "peygamberimize ait olup olmadığı dahi kesin olmayan" Hırka-i Şerif"i debdebeli bir şekilde ziyaret etmesi[16]; istavrozlu nişan takması[17]; "akıl-nakil" üstünlüğündeki "yanlış tercihi" dolayısıyla "İslâm'ın aslını bilmediği, ki ahkâmını nasıl bileceği"[18]; Beytü'lmal'ın israf edilmesi[19]; "demokratik olan İslâm içinde aristokratik bir sınıf yapma" isteğinin usul-i İslâmîye'ye muhalif olduğu[20]; uyguladığı koğuşturma,

[5] bkz. s. 390
[6] bkz. s. 460
[7] bkz. s. 396
[8] bkz. s. 231
[9] bkz. s. 475
[10] bkz. s. 178
[11] bkz. s. 298, 443, 555, 584
[12] bkz. s. 342
[13] bkz. s. 276-298, ayrıca bkz. s. 232
[14] bkz. s. 215
[15] bkz. s. 260
[16] bkz. s. 307
[17] bkz. s. 321-323
[18] bkz. s. 298-303
[19] bkz. s. 161, 172, 470, 477, 573
[20] bkz. s. 210-212

hapis ve sürgünlerle kul hakkını ihlâl ettiği; ahkâm-ı dini muattal kıldığı gibi argümanlarla bu tezlerini ispatlamaya çalışmaktadırlar.

Buradan Kânun-i Esâsî Mecmuası'nın hilafet kurumuna karşı oldukları gibi bir sonuç çıkarılamaz. Diğer taraftan –bir görüşe göre- hilafetin şartlarından olduğu ileri sürülen Kureyşîlik esası noktasında gazetede tezat beyanlar göze çarpmaktadır. Bazı yerlerde bunun gereksizliği ifade edilirken[21], bazı yerlerde ise hilâfetin şartlarından biri olarak "Kureyşîlik" esas tutulmaktadır[22].

Gazete, "sağ elde Kur'an, sol elde Kânûn-i Esâsî (anayasa)"[23] şiarınca, meşveretin, şurâ-yı ümmetin, Meclis-i Mebusan'ın açılması gerektiğinin altını çizmektedir. Bir iki yerde "cumhuriyet"[24], "demokrasi"[25] gibi sözcüklerin zikredilmesine karşın ideallerindeki (kafalarındaki) rejimin meşrutî bir monarşi olduğu gazete incelendiğinde görülmektedir. Onlara göre, sultanın adil olması, bir danışma kurulu, bir meclis bulunması, padişahın ulema ile istişare etmesi, ülkenin ve milletin huzuru, terakkinin sağlanması için çaba gösterilmesi yeterli görülmektedir. Bir makalede şayet bunları yerine getirirse asrın müceddidi olacağı ileri sürülmektedir[26]. Buna karşılık V.Murad, İttihadçıların genelinin olduğu gibi Kânûn-i Esâsî'nin de ideal/ütopik sultanıdır.[27]

Bulgaristan, Şarkî Rumeli, Bosna, Sırbistan, Tesalya, Dobruca, Dağıstan, Batum, Mısır, Sudan, Girid, Kıbrıs gibi yerlerin kaybedilmesinin baş sorumlusu olarak II.Abdülhamid gösterilmektedir. Donanmanın sefil durumunun, Duyûn-ı Umumîye'nin "hükümet içinde hükümet"[28] haline gelmesinin, halkın zulüm ve cehalet içinde yaşamasının başlıca müsebbibi Kânûn-i Esâsî'ye göre II.Abdülhamid'dir.

Eleştirilerde yabancı devletlerden de en çok payını alan önce Rusya, ardından da Almanya'dır. İngiltere'ye daha sıcak bakıldığı görülmekle birlikte[29], Mısır ve Sudan'ın

---

[21] bkz. s. 210-212
[22] bkz. s. 229-234, 279-285, 288, 296
[23] bkz. s. 199
[24] bkz. s. 237, 296
[25] bkz. s. 210
[26] bkz. s. 166
[27] bkz. s. 183, 351-354, 358, 387, 437, 482, 558-565, 623-625, 630
[28] bkz. s. 551, 625-631
[29] bkz. s. 218, 268, 348, 390-396, 411-414, 578

İngiliz işgali altında bulunmasına itiraz büyüktür[30]. Girid[31] ve Yemen'de yaşananlar trajik bir şekilde ele alınırken[32], suçlu yine II.Abdülhamid ve vükelâsıdır.

Kânûn-i Esâsî'de dikkatimizi çeken bir husus da İttihâd-ı İslâm siyasetine karşı "reel politik" bir tavrın benimsenerek, bu düşüncenin pratiğe dökülmesinin "imkânsızlığı"[33], bunun yerine "uhuvvet-i İslâm" anlayışının yerleştirilmesinin doğru olacağı tezidir. Diğer taraftan Osmanlı Devleti, "ehl-i İslâm'a yegâne ümid ülke"[34] olarak kabul edilmekte; "Devlet-i Osmânîye'yi sevmek, ehl-i İslâm'ı sevmek; tealisine çalışmak, İslâm'a hizmet etmek"[35] olarak addedilmektedir.

Siyasî akım olarak değerlendirecek olursak, gazete, İslâmî yönü ağır basan Osmanlıcılık taraftarıdır diyebiliriz. İslâmî yönü ağır basmakla birlikte, gazetenin çizgisinde modernist yahut selefî bir söylem değil ehl-i sünnet düşüncesinin egemen olduğu da ortadadır.

Kânûn-i Esâsî'nin temel handikapı, eleştirilerin bol, çözüm önerilerinin derinlikten yoksun, çoğu zaman hamasî olmasıdır. Teşhis vardır, lakin ayrıntılı bir reçete, yani sağlam temellere dayalı, en azından iskeleti çıkarılmış bir teori hem siyasal, hem sosyal ve hem de ekonomik alanda yoktur.

[30] bkz. s. 268, 411-414, 427-430, 473-475, 485, 565-568,
[31] bkz. s. 288, 242, 336, 356-362, 370, 375, 378, 381-383, 394, 410, 415-417, 425-426, 436-438, 441-442, 453, 458, 462, 468, 470, 499, 520, 537-540, 554-555, 569-570, 577-579, 581, 596, 604, 632
[32] bkz. s. 438-440, 520-537, 540-549
[33] bkz. s. 242-246, 263-276, 430-433, 551-552, 598
[34] bkz. s. 490, 551, 642
[35] bkz. s. 490

## 2. Kânun-i Esâsî Mecmuası'nın Teknik ve İçerik Açısından Değerlendirilmesi:

Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti Mısır Şubesi Gazetesi, İttihad ve Terakki Cemiyeti Mürevvic-i Efkârı, Osmanlı Milletinin Menba-i Efkârı alt başlıkları ile Kahire'de miladi 1896- 1899, hicrî 1314- 1317 tarihleri arasında önceleri Hoca Muhiddin, daha sonra ise Hoca Kadri ve Salih Cemal'in sorumluluğu altında yayımlanan Kanun-i Esâsî Mecmuası, zaman zaman kesintilere uğrasa da haftalık olarak Pazartesi günleri neşriyat yapan bir periyot izlemiş, toplam altmış üç sayı yayımlanmıştır.

Mecmua bazen sekiz, bazen dörder sayfa olarak piyasaya çıkmıştır. Her sayfa üç sütundan oluşmaktadır. Genel olarak Makale-i Şer'îye, Makale-i Mahsusa başlıkları altında başyazılar yayınlanmış, bunlarla birlikte çeşitli layihalar, arizalar, havadisler, mektuplar ve duyurular ve bazen de siyasî şiirler ile içerik zenginleştirilmiştir.

Yazı ve haber seçiminde, Osmanlı Devleti ile ilgili dahilî ve haricî gelişmelere dair ağır eleştiri yüklü metinler, cümleler gazetede kendine yer bulmuştur.

İmla açısından değerlendirildiğinde birçok hata göze çarpmaktadır.

## 3. Dini Referanslı Siyasî Yazılar

Numero:1 Sene:1

12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896

**Fî 27 Cemâziye'l-âhir Sene 1314 Tarihinde Zât-ı Şâhâne'ye Takdim Kılınan Arîza Suretidir El-ma'ruz!**

Cenâb-ı Hak Celle Azametuhu Kur'ân-ı Azimü'ş-şân'ında buyuruyor ki: (Kulillahumme maliku'l-mülki men teşau ve tunziu'l-mulke mimmen teşau ve tuizzu men teşau ve tuzıllu men teşau bi yedike'l-hayr inneke ala kulli şeyin kadir) Ya'ni söyle el-Hay mâlik'l-mülk sensin! Mülkü istediğine verir, istediğinden alırsın! Dilediğini aziz dilediğini zelîl ve hakir idersin! Hayır ve şer yed-i kudretindedir, her şeye kâdirsin!

Tefekkür eyle Pâdişâhım! Cenâb-ı Hâk zâtınızı ıbadullâh üzerine padişâh etmiştir. Sizden alıb diğerine virebilir. Sizi aziz eylemiştir. Allah'a şükr ediniz zelîl dahî kılabilir. Hakim-i mutlak O'dur. Teb'ânızı adaletinizle hoşnud etmeğe çalışınız! Her sınıf âhâliyi hususiyle sınıf-ı ulemâyı dilgir edecek mesleğe sülûk ediyorsunuz! Ulemânın mülûk üzerine hakk-ı nezâreti vardır. Fahr-i âlem (salla'l-lahi aleyhi ve sellem) Efendimiz (el Ulemau umenullanı ala halkıhı) ya'ni ulemâ halk üzerine Allah'ın eminidirler." buyuruyorlardı. (Lev la el ulemau le heleke'l-umera ) ulemânın nesâyîh ve işârâtiyle hareket etmeyen mülûk ve umerâ idâre-i mülk edemeyip helâk olurlar. (el-mülûk-i hükkâm ale'n-nâs ve'l-ulemâ-i hükkâm ale'l-mülûk) Ulemâ padişaha hat ve hareketi ta'yin eder padişah da o yolda hükm eyler. Re'y hududuyla müfredât-ı umura varıncaya kadar el uzatamaz. Ulemânın fikri hâricine çıkan mülûk zulm ve istibdâda sapar da halk tahammûl ferâ olan icrââtından usanıp isyân bayrakları açarlar.

Ecdâd-ı azâmınızın şeyhülislamı fetavi sahibi Zenbilli Ali Efendi bir gün at üzerinde giden padişâhının atı dizgininden tutup: "Bak! Hilâf-ı şeriat ve adalet bir emr-i şâhânenizi tenfizde musırr olursanız hal'inize fetva veririm." dediği ma'lum-ı şâhâneniz olmak gerekir. Cülûsunuzdan beri devletce tutulan meslek ulemânın ma'lumu değildir zannnetmeyiniz. Âhkâm-ı şer'îye hâricine çıkıldıkça nasihât edenler nefy ile temsîm ile mûcâzât olunuyorlar. Bunlar hep defter-i ulemâda mukayyed ve kulûb-ı ümmette merkûzdurlar. Başınıza birtakım dinini, imânını bilmez, milletini, hemcinsini sevmez herifler toplanmış. Etrafınızı öteden beri menfaatperestler almıştır. Onlar sizi dâ'imâ

muharrib mesleklere sevk ve teşci‘ ediyorlar. Siz onların müdâhalelerine tabasbaslarına aldanıyorsınız. Ve nefs-i şâhânenize sâdık zannettiğiniz o alçaklara mûlk ve saltanatınızı tehlikeye koyarak irtîkâb kapıları açıyorsunuz! O münâfıklar hep yüzünüze gülerek gıyâbınızda her fenâlığı zât-ı şâhânenîze tahmil ediyorlar. Alem de inanıyor. Çünkü her fenâlıktan mes’ul olan pâdişâhdır.

Buhari-i şerîfde mesdûr ehâdis-i sahihedendir; ki: “fe kullukum ra’in ve kullukum mesulun an ra’iyyetihi ve’l-imamu ale’n-nasi mesulun an raiyyetihi”

Anadolu köyleri sefâlet ve cehâletlerinden, dinlerini, vâzifelerini unuttular. Sa‘âdet yüzü göremez oldular. Gözyaşıyla yetiştirdikleri mahsulü sefihâne yayan bendegânınızın bile hakâretine lâyık göriliyorlar. Arnavudlar. Aşâyir-i urbân yol kesicilikte yarışıyorlar. Kürdler; hâl-i şekâvette geziyorlar. Arnavudlar, birbirini kesiyorlar. Büyük, küçük me’murîn-i hâzıra ehâliyi soymak için envâ-i hîl ve desâ’is i’mâl ve ihtirâ‘ etmekten bir sâ‘at hâlî kalmıyorlar. Makarr-ı hilâfet ehâlisi civâra nümûne-i fazilet olacak iken hafiyelik gibi şerân ve akîlen mezmum olan meslek-i münafıkânede necât arıyorlar. Zaman-ı cülûsunuzdan beri karaya ta’mim-i mekâtîb usulünü ihtibâr ediniz ulûm-i şer‘îye tahsili için harâb olmuş ve olmakta bulunmuş olan medreseleri i‘mâr etmek ve talebe-i ulûmun maişetlerine de hidmet edecek edebiyât-ı Türkiye ve Arabiyye ve târih ve coğrafya ve ulûm-ı tabi’îye ve riyâziye derslerini tedrisi mukannen olan uluma îlâve etdirerek medâris-i İslâmiye’yi ihyâ için bir usûl vaz‘ını icrâ eylese idiniz. Ve her fenâlığın teftiş-i umumîsi vazifesini bir hâk ifâ ettiği mücerreb olan serbestiyet-i matbu‘âtı men‘ etmeyip hiç olmazsa bidâyet-i cülûsunuzda olduğu gibi bırakmış olsaydınız. “festeşiru zevi’l-ukul fec’al sırruke ila vahidin ve meşveretuke ila elfin” hâdis-i şerifleri mucibince umûr-ı devleti yalnız kendiniz bakmak gibi yanlış bir fikre zâhib olmayarak birkaç yüz hamiyetli, âlim, müfefennin ve beyân-ı re’yde serbest bırakılmış zevâttan mürekkeb Şurâ-yı Ümmet’i ve ta‘bir-i resmîsi olan Meclis-i Meb‘usân’ı -ki zulm ve istibdâddan kurtulmak için bundan başka bir târik olmadığı târihen ve hikmeten müsbitini oradaki nutkunuzda i‘tirâf eylediğiniz halde- mu’ahheren menâfi‘-i zatiyesi uğrunda bekâ-yı devlet ve sa‘âdet-i islâmiye’yi fedâ eden hâ’inlerin sözüne kapılmayarak sed etmemiş olsa idiniz. On sekiz seneden beri millet-i İslâmiye âksâ-yı medeniyet ve servette umrân târiklerini tutacaklardı. Bunları yaşamadığınız cihetle vâlilerden, mutasarrıflardan tutun da zabtiyelere varınca bütün me’murîn ehâliyi soymağa, hânumân söndürmeğe kalkıştılar. Ehâli bîzâr oldu. Her tarafta fenâlığa isyân

emâreleri başladı. Makâm-ı Hilâfet tehlikede kaldı. Şimdiki hâlde dörtyüz bin 'asker sîlâh altına aldınız da yine ıslâh idemiyorsunuz! Ne tedbir kullanmakda mütehayyirsiniz!

Harun-ı Reşid kurenâsıyla şikâre gitmiş dağda sığırını kurda yidirdiğinden dolayı bir Arab karısı Bağdad halifesine saçını yolarak beddu'a eylemekte olduğuna tesâdüf etmiş. "Dağda sığırını kapan kurda Bağdad'daki pâdişâh ne yapsın halîfenin ne kabâhati var?" demiş. Arab karısı da cevâben: "Halife müdebbir olaydı: güzel bir vâli ta'yin eder. O da muktedir ve âdil bir mutasarrıf nasb eder. Vehlüm ceri köyümüz muhtârı da dikkatli sırtmac intihâb eylerdi de benim sığırım kurdan muhafaza olunurdu." deyince Harunu'r-Reşid mebhut kalmış Bağdad'a gidince ta'mim-i adâlet esaslarını vaz'eylemiş olduğu tevârihte mestûrdur.

Süfyân-ı Sevrî (Radıyallah-ı 'anh) dan mervidir ki Ebu Ca'fer el-Mansur'un Mina'da yanına da'vet olundum ( ne hacetin varsa söyle !) dedi. (Allah'dan kork! Zaman-ı saltanatında dünya zulm vucudunla doldu, dedim. Başını önüne indirdi. Biraz düşündükten sonra kaldırıp (Bir hacetin var mı?) diye sordu. Ben de ona (sen şu pâdişâhlık mertebesine muhacirîn ve ensâr (Radıyallah-ı 'anhüm)'ün kılıçları sâyesinde nâ'il oldın şimdi anların çocukları açlıktan ölüyor. Allah'dan kork da onlara haklarını ver!) dedim. Yine başını bir müddet aşağı indirip tefekküre daldıktan sonra kaldırdı. (Hâcetin varsa arz eyle!) dedi. Ben de ona, (Amr bin el-Hisâb (Radıyallah-ı 'anh) hücc eyledi, hazinedâr yine ne kadar masrafın vardır diye sordu. On dirhem mikdarıdır dedi. Halbuki burada senin yanında o kadar mâl görüyorum ki develer getiremiyor.) diyerek yanından çıktım.

Pâdişâhım! Kıyâs-ı nefs ediniz! Ulemâdan biri huzurunuza çıkıp da böyle söyleyecek olursa bu zâtı ne yaparsınız ?!!! Öldürmeseniz bile her hâlde nefy edersiniz değil mi? Bu mesleği terk ediniz! Çünki! Bu yolun zâtınızı, milletinizi ne gibi mehâlike sevk eylediği görülmektedir. Gideceğimiz tarik-i âhiret yaklaşıyor. "E'd-dünya mezra'atül-ahire" buradaki hareketiniz sorulacaktır. İnsanlar nâmını ibkâ için ihtiyâr ediyor. Avrupa mûtefenninleri insanlara hîdmet fikriyle şimâlin buz tabakaları içinde terk-i hayât ederek nâmlarını sahâ'if-i târîh-i âlemde îbkâ ediyorlar. Siz Âlem-i İslâm'in mahvı tarikini tutarak târihlerde bed-nâm olmak mı istiyorsunuz? Tam millete hidmet edecek zamanınızdır. Yirmi sene müstebidâne ömür sürdünüz. O yolda kendinizce bir zevk buldunuzsa kâfidir. Nihayet ömrünüzü de millete hürriyet virerek devletinizin

bekâsına yegâne hâdim olabilen Şurâ-yı Ümmet'i küşâd ediniz. O zâmân sizi tenkid ile uğraşan Âhrâr-ı Ümmet ayak-ı turâbınız olacaktır. Onları hakikaten yâr bulacaksınız! Cami'lerde vâ'azlarıyla âhkâm-ı şer'îyeyi söyleyemez oldılar. "Seyyidü'l-kavm-i hâdimehum" hadis-i şerifini kûrsüde tebliğ eyleyen bir sancak müftüsü habs edilerek müftilikden azl edildi. Kütb-i şer'îye bir düziye tahrif olunuyor diye İstanbul ulemâ-yı i'zâmı aleyhinizde söylemedik lâf bırakmıyorlar. Beddu'a eyliyorlar, onların talebeleleri şühûr-ı selâsede taşralara çıkıp halka şerî'at aleyhinde revâ gördüğünüz hakâreti i'lân eyliyorlar da ehl-i imân dîlhûn oluyor. Mızraklı ilm-i hâle varıncaya kadar şifreli telgraflarla kütb-i şer'îye mün'ada devâm göstermenin ma'nâsı var mıdır?

(Mâba'di gelecek)

**Hoca Muhiddin**

Sene:1 Numero:2

23 Receb-i Şerif 1314 / 23 Kanun-i Evvel Frengi 1896

**Zât-ı Şâhâne'ye Takdim Kılınan Arizadan Mâba'd**

Bu halleriniz millet-i İslâmîye'ye ye'is ve hiddeti mucib oluyor. Zâmân-ı Sa'âdet'den şimdiye kadar hiçbir pâdişâh vaktinde kütb-i şer'îye nûshalarının toplandığını işittiniz mi idi?

Medreselerin harâbiyette hayvan damlarından farkı kalmadı. Seyyâhlar gelip görüyorlar. Bâri ecânibden hicâb ediniz!

Avrupa'da, Amerika'da sergi oluyor. Milyonlarca âhâli ictima' ediyorlar da kimsenin burnu kanamıyor. Haremeyn ciheti nazar-ı i'tibâr ve i'mârdan ve hıfzı's-sıhhâya adem-i ri'âyetten dûr tutulduğu cihetle hacca gidenlerin nısfı ale's-sâriyeden, haydudlardan, yolların adem-i intizâmından, daha nice nice sebeblerden avdet etmeyip terk-i hayât eyliyorlar da halk hacca gitmekden korkup vaz geçer oldu. Devlet-i Osmanîye'nin böyle kalmaz ve hükûmetindeki nûkkât-ı mûhimmesinde âsâr-ı i'mâr göstermeyip za'fiyeti devâm ettikçe yemin ile Hicaz Arabları müttefikân bir gün isyân edecek olursa hilâfet mansıb-ı celîli zâyi' olacağı gibi sâ'ir âkvâm dahi isyân ederek koca Devlet-i Mu'âz zama-i Osmâniye mûnkarîz olacaktır. Allah o günü göstermesin ama! Gidiş onu gösteriyor.....

İstanbul'daki mu'ahhâren baş gösteren birkaç yüz Ermeni isyânından Avrupa hükûmetleri içinde taksime hazırlanan yok değildi. Demek ki Avrupa hûkûmetlerince de bekâ-yı devletimiz taht-ı şûbhededir. Zulmün devamına karşı âhâli-yi İslâm'dan bir fırka isyân edecek olursa şer'ân sâ'ir müslümânların hangi tarafa mu'âvenet etmeleri lâzım gelecektir biliyor musunuz? İşte bu bâbdaki mes'ele-i şer'îye kat'î ve pek dehşetlidir. Sâ'ir müslümânların halifeye karşı hareket eden cemâ'at-i müslîmîne zulümden vaz geçirinceye değin mâlen, bedenen mu'âvenet eylemeleri şer'ân vâcîbdir. Mes'ele-i fıkhîye böyledir. Der-Muhtar hâşiyesi İbn-i Âbidin ve Dûrer hâşiyesi kitâblarının bugât-ı fasıllarına nazar olunsun. Müslümânlar şer'ân vazifelerine ri'âyete mecburdurlar. Bir kere bu mes'ele zihinlerine girerse işin önünü almak güçleşir bu hâlât-ı ma'ruzadan dolayı ulemâ-yı İslâm tarafından bir cem'iyet teşkiliyle idâre-i hâzırayı şer' ve adâlete da'vet için hafî ve celî neşriyât tasavvur olunmakta iken bir seneden beri Osmanlı İttihâd ve Terakkî Cem'iyeti teşekkül ederek risâleler ve cerîdeler neşrine başladılar. Bunların men'i için hükûmetin tedâbiri müsmir olmayarak yıldırım sür'atiyle haftasında Memâlik-i Şâhâne'ye sokuldu. Âhâli-yi me'murîn okumak için inhimak gösteriyorlar. Her okuyan doğrudur ve bizim gördüğümüz zulm tamamıyla şerh olunamıyor bile diyorlar. Bir kasabada okunduktan sonra kasaba be kasaba dolaştırıyorlar. Men'-i duhulleri için çekilen telgrafların hiç fâ'idesi görülemediğinden başka erbâb-ı hamiyeti büsbütün igzab ediyor. Galeyâna getiriyor. Zâten me'murlar âhâliye tevzi' ediyor bunun arkasını almak kâbil değil.

İşte bu isti'dâd görülünce ben Osmanlı İttîhâd Cem'iyeti'nden olmadığım halde onların ahvâlini tedkîk etmekliğim için ulemâdan teşekkül eden cemâ'atimizin tensibi ile Paris'e gidip oradaki nâşirlerin esâs maksadlarını taharrî ve teftişe başladım. Yirmi beş gün kandileriyle ayrı ayrı dûr u dırâz, hafî, celî, müşikâfâne görüştüm. Fikirlerini anladım. Meclis-i Meb'usân'ın küşâdına muvaffak oluncaya kadar sa'y edeceklerini ve zât-ı şâhâneniz de muhâlefete devâm edecek olursa nihâyet ihtilâl çıkarmağa kadar vardıracaklarını şu kadar ki bugün zât-ı Şâhaneleri ihtiyârı ile Meclis-i Meb'usân'ı küşâd buyuracak olursanız bunların her biri o anda cidden hayır-ı hâhınız, müteşekkir bendeleriniz olacaklarını ilaveten söylediler.

Oradakilerden her birinin fukahâdan olduklarını iddi'â edemem. Ancak maksadları Meclis-i Meşveret ve hürriyet esasları üzerine te'sis eden din-i İslâm kavâ'id-i şer'îyesine mutâbıktır. Değil böyle millet fedâkârlarının hatta bir fâsıkın dâhi

emr-i bi'lma'-ruf nehy-i ani`l-münker etmesi şer'ân câ'izdir. Müşâhedâtımı beni sevk eden Cem'iyet-i İlmîyemiz'e yazdım. Oradan buraya gelip yardan agyâra şikâyeti vicdânım kâ'il olmadığı cîhetle İstanbul ricâl-i ilmîyesinin tensibi üzerine bir kere hâk-i pâyınıza arz etmek üzere işbu ma'ruzâtımı şifâhen Muhtar Paşa hazretlerine de beyân eyledim. Ve şayed Meclis-i Meb'usan'ın küşâdı arzusu nezd-i Şâhâneleri'nce bu def'a da red buyurulacak olursa îdâre-i hâzıranın seyyi'atıyla hükûmet-i İslâmîye'nin mahvı muhakkak olduğundan onun kurtarılması uğrunda sa'y vâcib görülür. "es-sakitu ani'l-hakkı şeytanun ahras" hadis-i şeriflerinde sarih olan tahdidât-ı şer'îyeden kendimizi kurtarmak içün merâkiz-i İslâmiye'den olan Mısır kıt'asında ikâz-ı müslimin fikriyle hükûmet-i zâlime aleyhindeki siyaset-i şer'îyeye dâ'ir ahkâm-ı fıkhiyeyi ve ashâb-ı gûzîn ve tâbi'in tab'i-i tâbi'in ve selef-i sâlihin "Rıdânallahi aleyhim ecma'in" hazretlerinin âkvâl-i şeriflerini herkesin anlayabileceği bir surette tercüme ve Arabça cerâ'id ve risâ'il ile hâfi ve celî neşriyâta bi inâyetullah-ı te'âla devam edeceğiz. Lüzûm görülürse yanıma daha da ricâl-i ilmîye gelecektir. Müctehid ictihâdından musîb olursa on sevâb hatâ ederse bir sevâb vardır. Mâ'mâfih bu teşebbüsümüzde indıllah müsâb olacağımız edille-i şer'îye ile sâbittir. Cenâb-ı mefahhar-ı kâ'inât "sallallahu aleyhi ve sellem" "la yezâl tâ'ifetü min ümmeti zâhirin ale'l-hak ve yekâtelun vehûm ehl-i ilm" buyuruyorlar. Ümmetimden ezhâr-ı Hâk uğrunda çalışan tâ'ife zevâl bulmaz icâbında mukatele de ederler onlar da ehl-i ilmdir. Bu hadis-i şerif Buhâri-i şerîfin ehâdîs-i sahîhelerindendir. Ulemâ-yı şer'îat âhkâm-ı şer'îyeyi tebliğde verese-i enbiyâdırlar. Onlar bu vazifeyi memâlik-i şâhâneleri dâhilinde icrâ edemiyorlar. Ahkâm-ı dîn mu'attal oldu. Osmanlı ittihâd ve Terakkî Cem'iyeti Meclis-i Meb'usân taleb eyledikce zât-ı Şâhâneleri Avrupa'ya karşı Meclis-i Meb'usân'ın küşâdına hâceler ve softalar râzı değildirler. Biz de ehâli mahzarında nâfizü'l-kelâm olan fırka-ı ulemâ fırka-i seyyiddir binâen'aleyh meclis-i mezkûru küşâd eylemekte ma'zurum buyuruyorsunuz ki bu sarf-ı hilâf-ı hakikat ve ahkâm-ı dinîyeye tecavüzdür. Usul-i meşverete ulemâ-yı İslâm hiçbir vakit i'tiraz eylemedik hatta Kânun-i Esâsî'yi neşr sırasında ön ayak olan yine ulemâ sınıfı idi. Bunu efendimiz pek â'lâ biliyorsunuz. Yunan ve Bulgar devletine varıncaya kadar bu meclisi küşâd eylediği cihetle istikbâlleri devletlerce taht-ı te'mine alındığı hâlde altı yüz senelik koca devlet-i Osmanîye ve Hilâfet-i İslâmîye bu usul adalet ve meşvereti kâbul etmediğinden dûvel-i mu'azzamaca devlet-i mû'essise nazarıyla bakılamıyor. Görüyorsunuz Rusya'dan başka

bütün devletler bu usul-i âdileye girmeğe mecbur oldular. Çünki teb'aları uyandı. Bizim âhâlimiz Rusya âhâlisinden mukaddem uyanmış ve hürriyete kesb-i istihkâk etmiştir. Sultan Aziz merhûmun esbab-ı hal'i bu meclisin teşkiline muhalefeti değil midir? Ol vakit ki şeyhülislâmın fetvâsı üzerine İstanbul'un her tarafına yayılan "ulemâ ve softaların say' ile husûl-pezir olmadı mı? Bu meb'usânın asl-ı mü'essisi yine hâcelerdir.

İrâde-i seniyyenizle yazdırılmış olan üss-i inkılâbda dahî bu arz eyediklerim hep tasdik buyuruluyorken şimdiki halde ulemâ-yı İslam'ı hıristiyan devletlerine karşı usul-i meşvereti kabul etmemek gibi hilâf-ı hükûmet ve adâlet bir töhmetle i'lân etmek hâmiyet-i dinîyyeye sığar mı?

Etmeyiniz pâdişâhım! Ulemâ-yı İslâm-ı yâr ve agyâra karşı pek tecehhül buyuruyorsunuz. İşte ben onların vekiliyim. Onüç sene yalnız Fatih medreselerinde ulûm-ı âlîye ve âlîyeyi o zevât-ı şerîfeden tahsil ile ahz-ı icâzet eyledim. Onların dâimî sohbetleriyle tenvîr-i efkâr ettim. Taşralardaki hükûmetin usul-i idâresini anlamak gibi bir fikr-i istikbâle mebnî hilâf-ı mesleğim olduğu halde yedi sene ancak müstantıklarında katlanıp büyük küçük her sınıf me'murînin usûl-i mezâlimini tedkîk ile vakit geçirdim. İdâre-i hâzıra devletimizin bekâsını tehlikede bırakıyor. Sadr-ı â'zamlar; vâliler bile (bekâ-yı devlette emniyet yokdur para kazanalım) diyor, usûl-ı hâzırayı Kanun-i Esâsî'nin mütekeffil olduğu usûl-i adâlete ifrağ buyurunuz! Cümlemiz ma'iyetiniz olalım! Sizi yeniden muhyi'-i din ü millet bilelim! Bu bâbda risâleler yazalım! Biz, sû-i îbkânızı tedkîkten vaz geçdik! Nazarımız sa'âdet-i hal ve istikbâle ma'tuftur. Biz ulemâ-yı İslâmîye kontrol ya'ni ecnebîlerin umur-ı devlete müdâhalesi usulûnü kabul etmeyiz emin olunuz! Dâhâ ulemâ sınıfı neşriyâta başlamadı. Bir kere zebân-ı sahr-ı beyânımız söze başlarsa siyasî tefsir kılıklı ahkâm tebliğine besmele kiş olursan âlem hayrette kalır, maksad pek kolaylaşır. Halk ulemâya bakar. Kütb-i ilmîye ve şer'îyeden istediklerinizi çizdiniz lâkin kulûb-ı ümmetten (el-ulemâ-i veresete'l-enbiyâ) hadîs-i şerifini söylemediniz. Ulemâ-yı Muhammedî'nin nidâ-yı da'vetleri nüfhâ-yı sura benzer! Emvat-ı âsâ vûcudları titretip ayağa kaldırır. Mülûk ve umerânın mezâlimine sükût veya onların if'âlini tahsin eden lezâ'iz-i dünyevîyeye dalmış âlimler görülürse onların tabasbaslarına kulak vermeyiniz böyle âlemlere lisân-ı şeri'atte ulemâ-i sû-i ta'bir olunur. Onların haklarında tehdîdât-ı şer'îye vardır demek isterimki yanınıza sokulmuş âlîm, zâhid diye geçinen ba'zı menfa'atperestelerin idâre-i hâzırayı – Allah'dan korkmadan- âleme medihleri heyecân-ı ezhânı teskin edemez. Şeri'at-ı garrâ-

yı Muhammedî halkı tarîk-i dalalete sapdırmakdan tahlîs için ulemâ-yı âhiret ile ulemâ-yı su'i tefrîk sadedinde emâreler ve burhanlar meydana koymuşdurlar ki: Enes (Radıya'l-lahi anh) den mervîdir. El ulemau umenau'r-Resul ya'ni : Ulemâ Allah'ın kulları üzerine Resûl-i Azâm'ın eminleridir. Sultanla ihtilât edilir mi artık onlar Resûl-i Kirâm'ın hâ'inleri olurlar. Öyle ulemâdan kaçınız onları yanınızdan tard ediniz buyuruluyor.

İşte pâdişâhım! Sizin huzurunuzda zûhd ve takvâdan dem vuran sufiye tac ve hırkası altına sokulup sizden ihsân bekleyen bir takım ulemâ ve şeyhler yok mu? Ki yanınızda çoktur. Allah'a kasm ederim, ki onlar yalancıdırlar. Dünya ta'amı için şer'iat ve tasavvufu âlet ve vesile ittihâz etmişlerdir. Onlardan himmet beklemeyiniz! Ehl-i İslâm nazarında onların zerre kadar değer ve nûfuzları yoktur. Zûhd ve takvâya hâdim iseler senin ihsanlarına niçin tapınıyorlar. Memleketlerine gidip cami'lerde, tekyelerde halkı fazâ'il-i âhlâka; seyr-i Nebevî'ye; hidmet-i vatanîyeye; terakkiye da'vet etsinler. Yed-i kesbleriyle kazanıp yesinler. Beytü'l-mâl'den niçin sâ'illik ediyorlar. Onların yediği harâmdır. Fetva, takva, tasavvuf böyledir! Bunların du'âlarına sakın inanmayınız! Onların ne postunda, ne tac ve hırkasında feyz ve bereket kalmamıştır.

"Kuvvetu'l-kulûb" gibi "Risâle-i Kuşeyrîye, Fütûhât-ı Mekkîye" gibi kûtb-i tasavvuftan meslek-i mutasavvıfîni nakle hâcet göremedim.

Türk ulyâ-yı kirâmından Yunus Emrem, ki Mevlânâ Celâleddin-i Rumî bîle : "Şu Türk ereninin el-hayâtı daha evvel ilme vâsıl ola idi. Mesnevi'yi te'lif edeceğime onun kelimâtını şerh ederdim" buyurmuştur. Ve Mısrî-i Niyazi de lisân-ı hakikatten nutk eylediği:

"İplik verdim çulhaya
Sarıp yumak etmeden
Becid becid ısmarlar
Gelsin alsın bezini". gibi emsali, makâm-ı ma'rifet ve makâm-ı hakikâte dâ'ir abyâtını şerh eylemişdir. O zât buyuruyorlar ki:

"Dervişlik baştadır tacda değildir
Hırkada değildir saçda değildir
Allahı ararsan kalbinde ara
Kudüs'de Mekke'de Hac'da değildir"

Evet! Bu sözler (lâ yes'anı el-kulub el-mü'min) ensîye-i seniyyesine mutabıktır.

Terk-i cehriye ile terk-i hafiyenin feyzi haydargirar Ebubekir (Radıyallahi 'anh) silsileleriyle mahzen-i hakâyık Efendimiz'den geliyor. Alemdâr-ı tasavvuf olan Hasan Basri, Sırrı Sûkutî ve ahlâfı gibi tarikat-ı ilmîye sâdâtı böyle pâdişahların kapılarında lokmahar-ı tesâ'il oluyorlardı? Binâen'aleyh bunların du'âsıyla umur-ı idâre-i memleket tedvir olunamaz. Efendimiz ulûm-ı şarkîye ve garbiyyeyi câmî'-i kûbrâ-yı milletten terekküb edecek meclis-i meb'usâna mal, can, ırzlarının muhafazası üzerimize şer'ân vâcîb olan re'âya-yı gayr-i mûslimenin metbu' oldukları hükûmet-i İslâmiye'ye emniyet ve ittihâdlarını tahsil etmek hikmet-i siyasîyesine mebnî Kânun-i Esasî mucîbince onlardan da â'zâ intihâb ve iltihâk olunacak olursa onlar da sâdık ve hâdim kesilirler.

Na'ra-i hürriyet lisân-ı cerâ'îd ile tanin endâz olduğu gün bi'l-cûmle teb'a-i Osmanîye-i Hükûmet-i İslâmiye'den sitâyişler, teşekkürler yağdıracaklar da hem – mezhebleri olduğu cihetle himâye saffetiyle başımızda bekleyen Avrupa hûkûmetleri dahî memâlik-i vasi'a-i Osmanîye'nin i'âde edeceği kuvvet ve satvet önünde taksim-i hatıralarından vâzgeçeceklerdir. Âfâk-ı siyâsîyeyi bir mûddetten beri kaplamış olan zullâm-ı rekâbet şems-i adâletle mûbeddel nur-ulem'ân olduğunu görünce mesleğimizi hepsi tahsin edeceklerdir.

Ne Ermeni ihtilâli kalacak, ne Makedonya mitingleri meydân alacak, ve ne de Dûrzî akvâmının boğazlanmalarına mahal kalacakdır.

Bu dinin her yüz senede bir müceddid ile ihyâsı va'ad olunmuştur. Bu mûceddidlik saffetine hâ'îz olmağa şetâb ediniz! Bu asrın mûceddidi Allah-ı â'lem bu meclisi küşâd ve millet-i İslâmîye'ye hürriyet veren olacaktır.

Zîra, Hükûmet-i İslâmiye'nin za'fiyetinden bu son asırda İslâmlar biges kaldılar. "el ahkamu tehtelif bi ihtilafi'l-ezman" "E'z-zamânın ihtilâfıyla ahkâm-ı şer'îye muhtelif olur. (El-âdet-i mahkeme) âdet-i hûkm ta'yin olunur.

İmam Vakıdî: "Herşey ki adaletdir o ayn-ı şerî'attır" buyuruyor. Şeri'at-ı İslâmîye'yi yanlış tefsir edip de ecânibe karşı şeri'atı hilâf-ı adalet göstermemelidir. "ma reahul muslimune hasenun fehuve indellahi hasenun" Mü'minlerin hüsn gördükleri şey Allah indinde de hüsndür. "İhtilâf-ı ümmeti rahmet-i vasi'a" hadis-i şerifi niçin buyurulmuştur? "Bârikâ-i hakîkat tesâdüf-i efkârdan çıkar" sözü dahi o hadisin me'âlidir.

Âshâb-ı güzinden Hazret-i Mu'âz , Hazret-i Muhammed (salla'l-lahu aleyhi ve sellem) Efendimiz yine vâli nasb eyledi. Hayvanına binip giderken

Mufahhar-i Resul yürüyerek teşyi‘ buyuruyor. Ve o “Ya Mu‘âz! Gittiğin yerde ne ile hûkm edeceksin” diye soruyorlardı. Mu‘âz ise “Ya Resulallah ben hayvan üzerindeyim siz yürüyorsunuz ineyim de emrinizi telâkkî edeyim” dediyse de “hayır zarar yok ihtimâl ki bir daha görüşmeğe ömrüm kifâyet etmez. Ibâdullaha ne ile hükm edeceğini söyle” diyorlardı. Mu‘âz da “Ahkâm-ı Kur’âniye ile, bulamaz isem ehâdis-i kesîre-i Nebevîyenizle onlarda dâhi bulamaz isem ictihâd ile” dedi. Bunun üzerine o Zât-ı Zişân “Kâ’inâtın Rabbi’si (celle celâlahû) ye teşekkür ederim, ki benim ümmetimde ictihâd ile hükm edecek zevât halk buyurmuştur” dedi.

Yâ Hu!!! Peygamberimiz ve ashâbı kâbîl olsa gelseler de şu zamânda müslümanlârın bigesliğini görseler.... Bu zamanda ulemânın ictihâd haddine mi düşmüş! Bir mes’ele-i şer‘îyeyi tebliğ ettikleri çün başlarına yağdırılmadık belâ kalmıyor. İctihâd kapısı kapanmış diyorlar. Kapanması şer‘ân vâcib değildir. Mezhebde ictihâda lüzum kalmadığını ba‘zı fukahâ yazmışlarsa da sebebi ulemâ-yı İslâm’ın tahsiline lâyıkı üzere mûlûk taraflarından bakılmamada olduğu cihetle çok ve büyük âlimler yetiştirilemediğinden ve küçük âlimler ise dâ’imâ tekâpûya meyyâl ve metânet-i efkâra, kuvve-i mehâkemeye, hissiyât-ı temyiziyeye sâhib olmadıkları ve ilmin noksanıyla ahlâk-ı umumîyenin bozulacağı ulemâ-yı sâlifenin taht-ı tecrübelerinde bulunduğundan böyle bahre-i ilmîyesi olmayanlara ahlâkı bozulanlara ictihâd meydanı bırakılacak olursa din büsbütün karıştıracakları fikriyle mezhebde ictihâda bundan sonra hâcet yoktur. Ama mes’elede ictihâd kıyamete kadar bakîdir bu, ulemânın hakkıdır demişlerdir. Ma‘lumdur ki sened-i şer‘î dörttür: Kur’an, hadis, icmâ‘-i ümmet, kıyâs-ı fukahâdır. Şimdiki zamânda hâ’in ve câhil ma‘ârif â‘zâları ma‘rifetiyle kitablardan istisnâ edilen ehâdisden sonra Kur’ân ve hâdis kalmış ise de icmâ‘-i ümmet ile kıyâs-ı fukahâ lafızları makâm-ı hilâfette pek yabancıdırlar.

Usûl-i fıkh-ı Hânefi’nin en mu’teber ma‘hezlerinden (Usûl-i Pezdevi, ve Şerh-i Keşf) de icmâ‘ bâbında mestûr olduğu üzere “Şeri‘at-i Muhammedîye kıyâmete kadar bâkîdir deniyor. Halbuki zamânın ihtilâfıyla ahkâm muhtelif olur. Bir kâ’ide-i şer‘î’yedir Kur’ân-ı Kerim’in nâzil olduğu vakit ile ehâdis-i Nebevîye’nin zamânı çok geçmiştir”. Bu hâtıraya ne diyelim diye bir su’âl irâd olunuyor ona da cevâb yazılıyor, deniliyor ki bu su’âl-ı sathî fikr eshâbına târi olur buna nazara-i hamakâ denilebilir. Edille-i şer‘îyeden birisi de icmâ‘-i ümmet değil midir? Ümmet-i Muhammed bir mes’elede müşkûlâta tesâdüf etti mi bütün ulemâ-yı İslâm o mes’ele hakkında te’âti-i

efkâr eder. Ârânın ihtilâfıyla bârika-i hakikat tezâhür eyler. Zamâneye mutabık adalete muvâfık ahkâm sâdır olur. Böyle yapılıyorsa şeri'at-ı İslâmîye ahkâm-ı zamâna ihtiyâcât-ı hâzıraya mütenâsib değil imiş denilebilir mi? Denilemez.

Pâdişâhım! İsm-i şâhânenizle telkib edilen Trabluşşamlı Muhammed Cisrî Efendi'nin te'lif eylediği risâle-i Hamidîye'de dediği gibi "Halife ne vakit ihtîyâca muvafık zamâna mutâbık ahkâm-ı şer'îyeyi hâvi bir kitâb te'lifini ulemâ-yı süllâmdan taleb etmiş de onlar da yazamayız demişler"

Bir işaret üzerine çarçabuk bir Mecelle tertib edildi. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye oldu. Herkes beğeniyor. Sultan Mecid devrinden beri Avrupa devletlerinin Meclis-i Meb'usân küşâdı taleb ve ısrârına karşı onları iğfalen küşâd edilen Şurâ-yı Devlet'e bir alay-ı edânî topluyorsunuz. Onlar Hallac gibi harıl harıl pamuk atarcasına kanun mâddeleri saçıyorlar. Acaba oraya topladığınız zevâtın iktidarı var mıdır? Yok mudur? Bir kere ulemâdan, milletten soruyor musunuz? Bunları da bırak! Ahkâm-ı İslâmîye'ye; acaba Avrupa medeniyet-i hâzırasına, fünûna vâkıf adamlar mıdır? Tedkik ediyor musunuz? Yoksa bunu herkese Şurâ-yı Ümmet gibi telâkki ettirerek âlemi iknâ' fikrinde misiniz? Ne gezer!!! Orası bir takım câhil hâ'in derbederlerden hâli değildir. Sefâhât ve denâ'itten başka bir şey düşünmeyen uyuşmuş beyinleriyle Mâbeyn âgvâtının başhâfiyelerin işâret-i mel'uneleriyle dikkat ve mizâclarına ri'âyeten kânunnâme şeklinde hezeyân mecmu'aları neşr ediyorlar. Allah aşkına yaptıkları şeyi bir akl-ı selîm sahibine okutturunuz! Bu adamlar kanun vaz'ı iktidârını hâ'izmidirler sorunuz. Acaba ne diyecekler dinleyiniz! Bu şurâ-yı devlet â'zası içinde her cins ve mezhebden bir takım felâh bulmaz yâdigârlar mevcuddur.

Taşralarda vilâyetler, sancaklar, kazâlar idâre meclislerinde mehâkim-i hukukîye ve cezâ'îye ve ticârîyesinde yine müsâvât kâ'idesi üzerine bir İslâm bir Hıristiyan â'zası mevcud, onlar Mecelle'den kanunlardan bilir bilmez çatır çatır hüküm verip duruyorlar. Esrâr-ı Hûkûmete vâkıf oluyorlar. Mâliye nâzırları, Hariciye mûsteşarları, Hazine-i Hassa nâzırları, Ticâret, Nâfi'a, Ma'den Nezâretleriyle vâli mutasarrıf mu'âvinleri filânları, filânları oluyorlar. Buraları şer'e muhâlif olmuyor da Meclis-i Meb'usan'da Hükûmet-i İslâmîye'ye emniyet-i re'âyâyı celb için bulundurulabilecek birkaç Hıristiyan a'zâsı mı muhâlif-i şer' oluyormuş ki Meclis-i Meb'usan'ın şer'e uymayan cihetleri olduğu bir câhil-i şerî'at imzâsıyla Tercüman-ı Hakikat'de i'lânla ezhân-ı umumîye tahdiş edilmek isteniliyor.

Evvelki ictimâ'da şer'îate uyduğu hem isâl-i inkılâbda ve hem de Ebu'l-Hûdâ'nın risâlesinde bast u beyân ediliyordu. Ol vakit şer'îat e uymuş da şimdi uymuyor mu? Meşru' olduğuna dâ'ir orada Fâtih ulemâsı imzâlarıyla fetvâlarda münderic olduğu ma'lumdur. Onlar mâliye bütçesini tedkîk ve tanzim edecekler. Vükelânın hârekâtını nazar-ı tedkik ve mehâkemeye alacaklar kanun lâyihaları yazacaklar da yaptıklarını Meclis-i A'yan tedkik edecektir. İşte bu suretle teşkîl eden Şurâ-yı Ümmet; mülkün i'mârına, vâridât-ı Hazine'nin teksirine, hüsn-i sarfına, fenâlığın ref'ine, adaletin te'minine, vükelânın mes'uliyetine hâdimdir. Yunanistan'da, Bulgaristan'daki Meclis-i Meb'usânlar'ın da İslâm a'zâsı bulunduruyorlar. Halbuki Bulgaristan'da bugün yediyüz bine karîb İslâm vardır. Oradaki meb'usîn-i İslâmiye Bulgar ve Yunanistan idâresine ne gibi sû-i te'sîr hasıl ediyor?

Kânun-i Esasî mucibince müşekkil Meclis-i Meb'usân'a cevâz-ı şer'î vardır. Bir şeyin cûmlesi îdrâk olunmamakla hepsinin terki lâzım gelmez. Kâ'ide-i külliyesi münâsibdir.

Zamân-ı se'âdette te'lif-i kulûb için mü'ellife-i kulûba ganimet-i gazâdan hisse verilmez midir? Müellife-i kulûbe dâ'ir olan âyet-i celile tefsirine ve usûl-i fıkıhda mebhusuna mürâca'at olsun, hukukda müslim ve gayrimüslim musâvidir. Hazret-i Ali'den bir musevî alacak da'vası ikâme etmiş Hazret-i Ömer her ikisini mehâkemeye çekmiş Hazret-i Ali`ye esnâ-yı mehâkemede künye ile hitâb eylemiş. Hazret-i Ali hiddet etmiş. Hazreti Ömer, "Ya Ali yahudi ile musavî tuttuğumdan mı hiddet ediyorsunuz" diye istizâh eylemiş Hazret-i Ali de "Mehâkemede adâlet lâzımdır. Sizin adaletten çıktığınızı görüyorum da size hiddet ediyorum. Arablar beyninde ta'zimi müş'ir künye ile bana hitâb ediyorsunuz yahudiye ismiyle söylüyorsunuz. Hukukda nâs mûsâvidir" demiş de Hazret-i Ömer İmam Ali'nin hâkşinâs olduğundan müteşekkir kalmış."E'n-nâsu sevasiyyetun ke esnani meştın la fadle lil-Arab alelAcemi ve La el Aceme ale'l-Arabi ve innema yetefadelune fi't-tekva" İnsânlar tarak dişleri gibi musâvidirler, Arab'ın Acem'e Acem'in –ki Arab'ın gayr-i umum âkvâma şâmildir- Arab'a fazl u rûchânı yokdur. Rûchâniyet takvâdadır.

Padişâhım! Zamânınızda ulemâ hor ve hakir tutuluyor. Câhiller, alçaklar büyük rütbelere geçirilip erbâb-ı ilm ve istikâmet –âdem değil imiş gibi- hidmet-i devlete alınmıyor, zavallı talebe-i ulûm fahrî hâdim-i din û devlet iken dilenci gürûhuna tenezzül ettiniz! Onbeş yirmi seneden beri âhâli-i ulemânın, talebe-i ulûmun böyle

tes'ilini gördükçe yürekleri kan ağlıyor. Dinimiz her nev'i terâkkiyâta mûsâ'iddir. Avrupa mü'ellifleri bile İslâmiyet'in sâdeliğinde ve muvâfık-ı akl u hükümet idüğünden bahisle sitâyişte bulunuyorlar.

Ezcümle Fransız hükemâ-yı hâzırasından doktor (Gustav lö Bon) un "Arablar'ın Medeniyeti nâm kitâbının hatimesinde " bizim bu gün âlî bulunduğumuz pek çok şeyler vardır, ki İslâmiyet onları şâmil olduğu için ehl-i İslâm arasında umur-ı âdiyeden ma'duddur. Bana kalırsa İslâmlar her türlü esbâb-ı bahtiyârîlerini büyük olan dinlerinde aramalıdırlar" diyor. Hükümetimiz ulemâ-yı İslâm'ı mahv etmek için elinden gelen tedâbiri sarf ediyor. Nefi ve habs edilen binlerce talebe-i ulûmun sergüzeşt-i hazineleri perde-i zullâm arkasında kalıyor. Vektiyle açılaı Daru'l-fünûn niçin sedd edildi?

Şimdiye kadar durmuş olaydı nice mütebahhir zevât yetişecekti. Bunun kapatılması için sade dilanı iğfâl hususunda Mâbeyn'den tertîb edilmiş ne gibi fırıldaklar döndürüldüğü erbâbına ma'lumdur. Hulefâ-yı Abbasîye'den Me'mun ve Harunu'r-Reşidler vaktinde ve daha sonraları şimdiki Avrupa medeniyetinin mü'essisi olan ve her fende mütebahhir ve fünûn-i riyâziye ve tabi'iyeden mucidlik mertebesini hâ'iz bulunan Razi'ler, Muhammed bin Câbbarlar, Ebu'l-Vefâ Muhammed Yahyalar gibi bu hakir gördüğünüz medâris-i ilmîyenin yetiştirdiği dehât dinlerine kemâl-i ehemmiyetle sarıldıkları halde dinleri, terakkilerine mâni'mi olmuş?

İmam-ı Gazali'nin Tehafütü'l-Felasefesi'ne İbn-i Rüşd'ün reddiyesi olan Tehafüt'ün mehâkemeleri için Hâcezâde ile Alâ'e'd-din Tusî'yi müsâbaka-i kârâne teşvik eden, birer risâle yazdıran- şimdiki hâlde tehlikede olan- İstanbul'un fâtihi ecdâdınız değil mi idi?

Dünyâdaki mütebahhirîni başına toplayan, Horasanlar'a kadar nâme-i şâhâneleriyle minlâ cami'ler'i yollara çıkaran, Fâtih câmi'i etrâfında ol vaktin Dâru'l-fünun'u add olunan tabiblere bile menşe' olan medreseleri te'sis edip ara sıra medreselere gelerek minlâları teşvîk eyleyen o zevât-ı âlî nihâd değil miydi? Zaman-ı Saltanatınız'da o medrese neşînleri polisler tarafından tutulabildikleri yerlerden – hırkasını almağa meydan bırakılmaksızın- mavunelere takılıp tıkılıb taşralara rezâlete sürülmedi mi?

Fakat galeyân-ı efkâr görülünce güyâ tatyib-i kalbleri için kurbanlar kesildi. İhsanlar verildi. Kıra'a imtihanları afv edildi.

Bu afv sanki bir lütûf mu telâkki olunuyor, hayır! Bu da ulûm-ı şer'îyenin inkırâzına hidmet için üstü kapalı ahmak aldatırcasına bir oyundur. Genç talebe imtihân olmayınca derslerine devâm etmezler de korku bertaraf olurmuş!!!...

Pâdişâhım! Bunları hep yanlış telâkki ediyorsunuz! Altı, yedi sene oldu rü'ûs imtihânları icrâ olunmuyordu. Sebebi de âdet olduğu üzere Şeyhü'l-İslâm kapısına hâceler toplanıp da orada, bir ittifâk vuku'a gelmesin imiş(!) Nihayet bu sene – İstanbul'un fethinden beri emsâli görülmeyen sâde bir usûl olmak üzere- Ders Vekâleti Hey'eti kaçak arar gibi medrese be medrese gezerek ayak ûzere birkaç su'âl tertibiyle ehliyet bakılmaksızın güyâ! imtihân icrâ edildi.

(Zâhir rü'ûs imtihânlarına hatime-keş olmak üzere bu kadarcık olsun müsâ'ade buyurulmuştur.)

Fatih dersi'âm-ı benâmlarından Kurnebatlızâde esbâk fetvâ emini Ömer Hilmi Efendi musahhih nüshası bulunmayan fetvâ-yı kâdıhânın tashihi için ulemâyı hânesine topladığından dolâyı kendisinden iştibâh vâk'i olmuş da gece apansızın Mâbeyn'e da'vet olunmuş ertesi günü hânesinden cenâzesi çıktı. Bundan ma'lumât-ı şâhâneniz oldu mu idi?

Sâbık şeyhü'l-islâm bu durumu Ömer Efendi mevlûd-i Nebevî kırâ'ati için ders hâcelerini hânesine da'vet eylemesi sû-i idârenize fetva verecek vehmi infisâline sebebiyet verdi. Ve el-ân hânesinde mahbus tutulmakta bulunmuştur.

Esbâk şeyhü'l-islâm Uryânizâde selâmlıkta Beşiktaş Karakolhânesi'ne-ihtiyârlığı hasebiyle kuzâ-yı hâcet için girmesi dahi şübhe olduğundan gece hânesinde sabaha kadar istivâbâttan ödü kopmuştu.

Şimdiki fetva emini Meclis-i Meb'usan'ın muvâfık-ı şer' olmadığına dâ'ir fetvâ verilmesi irâde buyurulmuş (muvâfık-ı şer'dir) dediği cihetle fenâ hâlde tahkîr ve tazyik edilmiş bereket versin ki ihtiyarlığı tegarrib ve imhasına mani' olmuştur. ve imhâsına mâni' olmuşdur. Daha neler! Daha neler!!!...

Efendimiz! Bir kere târihlere bakınız! İslâmiyet'in bidâyetinden beri ricâl-i ilmîye böyle tazyike, kütb-i şer'îye böyle tahrife uğramamıştır?!!! Siz ahiretinizi, şânınızı harâb ediyorsunuz! Sahâ'if-i târihinizi lekeliyorsunuz! Bunlar hep Meclis-i Meb'usân'ın küşâdı için hâcelerin ittifak etmeleri ve halka ön ayak olmaları havfından ileri geliyor.

Bir taraftan da Meclis-i Meb'usân'ı küşâd etmeği ihtâr eden Avrupa devletlerine cevâb olarak ulemâ sınıfı kabul etmiyor diyorsunuz! Ba'zen de ehâlimizin Meclis-i Meb'usân'a isti'dâd ve ehliyetleri olmadığını- ecnebi devletlerine i'lân ile din ü devlete tecâvüz ediyorsunuz! Millet-i İslâmiye'yi bu kadar techil büyük tanıdıkları ve cum'a hutbelerinde medhini işitmeğe alışdıkları bir halife-i İslâm'a yakışmaz... Bu devam ederse size besledikleri hüsn-i ihtirâmı kaldıracaklardır. Ve zâten kısmen bu ihtirâm kalkmış ve âsâr-ı ihtilâl zuhur etmiştir.

Meclis-i Meb'usân'a intihâb olacak â'zâ köylüler değildir ki isti'dâdı olmasın! İ'tikâdınızca İslâmlar.? Karadağ, Sırb ehâlisinden de mi isti'dâdsız imişler? "Üssü'l İnkılâb" da evvelce in'ikâd eden meb'usân â'zâlarımızın irâd eylediği nutuklar o kadar âkilâne ve hakimâne idi; ki bunları istimâ'a gelen Avrupa siyasîyyununun dahi mahzar-ı tahsini olduklarını yazdırdığınızı unutuyor musunuz?

Avrupa'nın cebriyle ıslâhât yapmakta olduğunuzu cerideler i'lân ediyor. Bizi Avrupa'nın cebriyle yapılacak ıslâhât ile iknâ' edemezsiniz? Onların yaptıracakları ıslâhât tedrici olarak devletin hukuk-ı hükümrânîsini mahv eder.

Altıyüz senelik millet-i Osmâniye uyandı. Bunun önünde durulamaz. İslâmların metâlib-i umumiyesi olan Şurâ-yı Ümmet'i nâm-ı diğerle Meclis-i Meb'usân'ı küşâd ettirmek için hayatlarının sonuna kadar çalışacaklardır.

"Osmanlı İttihad ve Terakki Cem'iyeti" dahi Cem'iyet-i İlmîye ile esas matlub olan Şurâ-yı Ümmet'de müttehidü'l-efkâr oldukları cihetle Ulemâ-yı İslâm Cem'iyeti'ne cidden yardım edeceklerini te'min ettiler.

Yâr u agyâra karşı ifşâ-yı râz etmemek üzere evvelâ bu istirhâmnâmemizi makâm-ı Şahânenize ref' ediyoruz. Onbeş güne kadar âsâr-ı hayriyesiyle makamınızın ma'nevi ve maddî ulvîyeti nisbette bir büyüklük zuhûrunu iltâfü'l-hiyye'den temenni eyleriz aksi halinde i'lâ-yı din ve tahlis-i vatana son nefese kadar gâyret olunacaktır pâdişâhım.

**Şeyh Alizâde Fâtih me'zunlarından**

**Hace Muhiddin**

Sene:1 Numero:2 s.1-2

23 Receb-i Şerif 1314 / 23 Kanun-i Evvel-i Frengi 1896

**Makale-i Şer'îye**

Makam-ı Hilâfet'in bulunduğu hâl-i hatarnâktan tahlisi, bekâ-yı devleti te'min edecek ve bütün Osmanlılar'ın istirâhatini tekeffül eyleyecek usûl-i meşveret ve adâletin iltizâmı yolunda ihtârât-ı nâfi'a ve hamiyetkârânede bulunanlar, edilen mezâlime karşı nehy-i ani'l-münker vazifesini icrâ edenler, etmek isteyenler gece hânelerinden kaldırılarak ba'zılarının diyâr-ı ba'îdeye teb'id, ba'zılarının da Yıldız'da dayak altında çürütülmek gibi işkencelerle şehid edildiğini peyderpey haber almaktayız. Şu bulunduğumuz asr-ı medeniyette, komşularımız bulunan büyük küçük devletlerin bile tuttukları meslek-i adâletten ayrılıp da Hûlâgü'ye rahmet okutacak surette icrâ olunan numûnesiz dîlhiraş-ı mezâlimi yanıla, yakıla işitiyoruz. Bu engizisyon papazlarına nazire yapan Yıldız kumaşlarına karşı sükûtla vakit geçiştiren milletimiz ekâbirine Mefahar-i kâ'inât (şeytan-ı ahres) okuyor. Kıst ile emr etmeyen kavmimize "Bi'se'l-kavme nida-yi mezemmeti samiahu çak"oluyor da yine büyüklerimizin -mezellet- ayaklarına kapanmaktan- yekdil ve ittifâk olarak bu zâlimlere şeri'atın gösterdiği sille-i te'dibi atmağa vakitleri olamıyor!...

Acaba bu zemin-i meskenette ne vakte kadar rü'esâ acâlet olabilir. Âlem kubbe-i kemâle tevcih etmiş hatve endâz terâkki oluyor. Sizler ise "darb-ı aleyhimü'z-zillet ve'l-meskenet" gürûh-ı lâ yefhalûnuna uzanarak zillet-i esâret uçurumuna atılıyorsunuz. Envâr-ı medeniyet ile istinareden gözünüzü yumuyorsunuz.

Biliniz, ki tahlis-i vatan ve nehy-i an'il-mûnker vazifesiyle ortaya atılarak fedâ-yı cân eden hamiyetmendân-ı ümmet zâhirde olsalar da yine onlar "bellehüm ihyâ'" sırrına ve hayât-ı ebedîye mahzardırlar. Ruh-ı pûrfütuhlar cânib-i firdevse pervâz ile ervâh-ı Hamza ve Ca'fer'e şerefyâb telâkki oluyorlar. O vazife-i mukaddese uğrunda sineleri darbe-i hâ'inîne uğrayanların günâhları nigaşte-i kalm-i â'lâm olmaktan mu'arradırlar. Onlara ne sa'âdet !Ama! Buna göz yumanlara, kulak tıkayanlara âsumân-ı dehşet-i ifşân-ı gazabü'l-Hay'dan bârân-ı la'net yağıyor! Görmüyor musunuz?

Bu feryâdlarımız, meşâkkât-i nübüvvetden dûr oldukça kıymetlenen gevher-i âsâ birer ehâdis-i şerifin me'âl-i hûkm-i âdâlarıdır. Bunları hırzcan edelim! İntibâh hâsıl edelim de kalbinden milletinin muhabbetini silmiş, şeri'at nedir bilmez bir pâdişâhın

zincir-i istibdâdından –hazır zamânı gelmişken- boynumuzu çıkaralım! Habl-i metin-i meşverete tutunalım! Artık bu meskenet yetişir! Eslâfımız bize bu kadar mü'essir-i celile bıraktılar. Biz âhlâfımıza mezar taşlarımızı bırakmakla mı iftihâr edeceğiz? Babalarımız kanları bahasına kazandıkları bu vatan-ı azîz topraklarını emin zannıyle bize tevdi' etdiler. Şimdi bir âlây menfa'atperestlerin ve uşâk makûlelerinin tedâbir-i sakîmânelerine hedef olup gittiğine neden oluyor ki eblehâne bakmak gibi bayağılık gösteriyoruz! Zâlimlerin pây-ı tahkiri altına sokulmakta ne buluyorsunuz? Allah'tan korkmuyorsanız bâri halktan utanın!!!

Hemcinsinin pây-ı istibdâdına prestiş edercesine boyun eğmek şerâfet-i insâniyeye sığar mı?

Bu kadar zamandır gözü açık uyudunuz! Böyle uykudan ne lezzet, ne sa'âdet gördünüz! Aklınızı başınıza toplayıp da bu köhne binâ-yı istibdâdı sarsalım, evlâdımızın solmuş yüzleri gülsün! Âhlâfımıza sermâye-i iftihâr olsun. "Seyyid'ül kavm-i hâdimehûm" rehber-i necâtımızdır. Avrupa, Amerika âhâli-i hıristiyaniyesine bakınız! Onlardan zulm ve istibdâd altında ezilen bir millet kalmış mıdır? Bir kişinin keyfine niye kurbân oluyoruz?

Hemcinsimize edilen mezâlime neme lâzım ile göz yummak bu din-i âli müntesibine yakışır mı? Bu din-i mübîni bize telkîn eden peygamberimiz, âshâb-ı kirâm selef-i sâlihhinin mülûk-ı zulme ve avneleri haklarında gösterdikleri gılzet ve huşuneti fâsıklar ve kâfirler haklarında bile göstermemişlerdir.

Fısk ve küfr hukuk-ı Allah'da birer cinâyet iseler de zulm ve cefâ, bir takım zu'afâ-yı ümmetin eytâm ve acize-i milletin, hukukuna ta'arruz, nûr-ı şerî'atın sönmesine ve şe'â'ir-i dinin mahvına tasaddî olduğundan cinâyet-i müte'adiye ve sâriyedir. Bunun içindir, ki zâlim pâdişâhlar ve umerâ ve avanesi haklarında buğz-ı fillâh her mü'mine şer'ân vâcib olmuştur. Ulemâ-yı ızâm men'-i zulm yolunda vaktiyle minberlerde kürsilerde şifâhen söyleye söyleye ve risâ'il ve mekâtib ile tahriren halka işâ'e ede ede hamiyetli müslümânlar yekdil ve ittikâk olurlardı da o alçakların benizleri, kalbleri ulemânın nesâyıhı havfından evrâk-ı hazân gibi, tir tir titrerdi. Buna sebeb olan hâlifenin ise hal'i esbâbına teşebbüs ederlerdi.

Bir aralık bu vazifeye i'tinâ olunmadığı cihetle zâlimîn tecavüzlerini arttırdılar. Fenalık, za'fiyet o kadar arttı ki Haremeyn'in muhafazası dahî tehlikede kaldı. Bundan hiç tüyler ürpermiyor mu? Ara sıra bu vazife-i şer'îyeyi söyleyenlere sahih mi imiş gibi

alık alık bakan cûhelâ-yı ümmete ma'te'essüf tesâdüf olunuyor. Buna binâ'en bu bâbdaki ketebe-i mu'tebere-i İslâmîye'den şer'îye-i siyâsîyeyi bundan sonraki nüshalarımıza sırasıyla aynen tercüme ederek inzâr-ı kâr'ine arz edeceğiz! Söylediklerimiz hayâlî olmayıp berâhîn-i şer'îye olduğunu göstereceğiz ve selâmet-i din ve muhâfaza-i hukuk ibâd-ı eminîyesiyle ıbadullaha zulm ve cefâ-yı i'tiyâd edenleri ve hususuyla casusluk, münafıklık ederek birçok a'ileleri, hânedânı mahv eyleyenler her kimler ise isimleri, teracim-i âhvâli cinâyetleri bî-garaz olarak tahkîk ve idâremize ihbâr edildiği halde ba'demâ şerlerinden milleti muhâfaza etmek hikmet-i şer'îyesine mebnî ebnâ-yı vatana arz u beyân etmeği şeyme-i mürüvvet ve insâniyetden saydık. Zirâ bu gibi edâni-i insâniyetin i'lânıyla zararlarından ma'sumîn-i milleti kurtarmak, sûbyâna yılanın zehirini ihtâr ile tevkisini tavsiye eylemek gibidir, ki lüzumu da naklen ve aklen âşikârdır.

Sene: 1 Numero: 3 s.1-2

1 Şa'bânu'l-mu'azzam 1314 / Kânun-ı sâni frengi 1896

**– Makale-i Şer'îye –**

Kâle Resullulâh salla'l-lahi aleyhi ve sellem:

"Hadisin Arapça aslı" Meşveretten sonra hiçbir kimse helâk olmaz.

"Hadisin Arapça aslı "Meşveret eyleyen hiçbir kul şakî olmadı.

"Hadisin Arapça aslı"Re'y hodiyle istingâ eden sa'âdet yüzü göremez.

"Hadisin Arapça aslı "İstişare eyleyen nâdem olmaz.

"Hadisin Arapça aslı"Mûşâvere gibi şâyân-ı i'timâd müzâhere olamaz.

"Hadisin Arapça aslı"Akıl ve dirâyet ashâbıyla istişâre ediniz!

"Hadisin Arapça aslı"İstişare olunacak zât şâyân-ı emniyet olandır.

"Hadisin Arapça aslı"İstişâre eden nusret görür.

"Hadisin Arapça aslı"Hiçbir kavim müşâvere eylemedi ancak işlerini yoluna koymağa nâ'il-i hidâyet olanlar müşâvere eyledi.

Ey kâri'in-i kirâm! Dikkat buyurunuz! İşte size meşveretin şer'ân lâzım olduğuna dâ'ir müşakkât-ı Nebevî'den sâdır olmuş dokuz tane ehâdis-i hükm-i â-sâr yazıyoruz! Bakınız! Şeri'at-ı Muhammedîye'de meşveretsiz idâre-i umur-ı mühimme rıza-yı Peygamberi'ye tevâfuk ediyor mu?

Milletiyle meşveret etmeyen padişahtan millet sa'âdet yüzü görür mü?

Görür diyorsanız o menba'-ı hükm-i Seyyid-i veled-i âdem olan zât-ı kerem-i haslet Efendimiz'in em-i nebeviyetpenâhına karşı küstahlık etmiş oluruz. Ne mümkün!

O din-i âlî: Ki her bir medeniyeti câmi', sa'âdet-i dünyevîye ve uhrevîyeyi şâmildir. Buna bir müslümân i'tikâd etmezse hâsırdır. Bu böyle iken pâdişâhımızın tuttuğu meslek-i istibdâd hayret-i efzâ-yı ukûl oluyor.

Umur-ı mühimme-i devlet vaktiyle Bâb-ıâli'de mevki'i müzâkereye konulur, orada tedkîk edilirdi. Mes'ul olan hey'et-i vükelâ idi.

Şimdi Lütfi Ağa'dan re'y bekliyor. Yahud denilişi güzel bir re'y-i hodserâne bulunuyor. Ama sû-i netice hâsıl oluyormuş, millet mahv oluyormuş, Hazine-i Beytü'l-mâl'in seneden seneye milyonlarca borcu artıyormuş, ben saltanatımı sefâ ile geçiştireyim de benden sonra milletin ne hâli vârsa görsün. Cânı çıksın bana ne! Nihâyet İstanbul Rusya'nın eline geçecekmiş; velki gidecekmiş, hazîne-i müslimînden kapa kapa o kadar emlâk-ı şâhâne mi ziyâdeleştiren milyonerlerdenim deyip geçiyor.

Vâkı'â ona ne olacak! Her ne olursa milletin başına!!! Zavallı müslümânlar! Dünyada bekâ-yı devleti te'min etmiş, İtalya kadar olsun bir devlet mü`essise şeklini almış Avrupa'nın müsta'merât nâmıyla meydan alan izmiyât-ı muhribânesinden kendini kurtarmış başka bir devlet-i İslâmîye olsa, bâri onun himâyesine sokulurlardı. O da yoktur.

Enkâzı görünen işbu Devlet-i Mu`azzama-i Osmâniye bir kere sâha-i i`tibârdan büsbütün devrilip düşerse o küçükler kuvvet-i mevcudîyeleri, medeniyet-i hâzıraları te`min-i istiklâllerine kâfi değildir ki müslümânlara mülcâ' olsunlar.

Ey vatandaşlar! Korkunun büyüğünü görüyorsunuz! Bu tasviri Rusya devleti ta'kib etmekten bir ân hâlî kaldığı yoktur. Bu kadar yerlerimiz Padişah'ın hodserâne tedbirleriyle eyâdi-i ecânibe gidi. Zâten Rusya'nın yirmi senede bir; şimâl sahralarından bârân-ı belâ gibi süzülerek başımıza mesâ`ib-i harb çıkarması âdet-i ma'lumesidir. İşte yirmi sene hitâm bulmadan bu kere de dost maskesi altından Sultan`a istibdâd dersi veriyor. Usûl-i meşvereti kabul ettirmemesi için çocuk okuturcasına her türlü aforozları burnuna üfürüyor bizimki de kumâş bulmuş magribî gibi tamam asıl düşmanım Rus idi şimdi o benim dostum bana arka veriyor. Fransa da kendisine mahsus şivesiyle önüne geçmiş Tunus pandomimaları oynuyor. Bu zavallı da pürneşe millete kafa tutuyor.

Hem âlemde vücûdu görülmeyen bir çare teharri etmeği teklif etmiyoruz. Onlardan beklediğimiz hidmet Hulefâ-yı Râşidin'in meslek-i adâletlerinden istinbât edilen usûl-i meşverete devleti sokarak meb'usânı açdırmaktır. Meselâ: Yemen'in âhvâlini Bâb-ı â'li masası'ndan çıkan bir kalem efendisi bilemez, Yemen'in zirâ'atçe sınâ'at ve ma'ârifce kâbiliyet ve terâkkiyâtını ve âdât-ı mahallîyesini yine ehl-i Yemen'in intihâb ve ittifâkıyla şerâ'it-i matlûbeyi hâ'iz olarak gönderecekleri meb'uslârın bileceği güneş gibi âşikârdır. Yemen'de iki kere vergi tahsil eden vâli ve defterdârın seyyi'âtını İstanbul'dan bir ayda vâsıl olabilecek Arabça bilmez bir müfettiş-i urbândan vâlinin nüfûzuna karşı nasıl olup da hakikâte muttali' olacak? Farz edelim, olsa bile tabi'î hırsızların müfettişe de bir hisse ayırmaları âdet hûkûme girdiği cihetle bir hisse-i müfrezeyi bırakıp göğsü açık Arab'ın hukukunu meydana çıkaracak kadar nüsha-i nâdireye tesâdüf olunmuyor.

Ama matbu'ât serbest bırakılır da Yemen valisi Arablar'dan iki kere matlubât-ı emirîye tâleb ederlerse tabi'î o âhâlî derhâl merkez-i vilâyette çıkacak ceridelerine ve saltanat gazetelerine ihbâr-ı hakâ'ik ederler. Vâlinin irtikâbâtı ayyuka çıkar da vâlinin Mâbeyn'deki işi kapatmağa kudretleri yetmez. Çünki matbu'ât-ı mahallîye bir taraftan bir Meclis-i Meb'usan'ın nazar-ı dikkatlerini celb eder.

Tahkikâta kalkışırlar. Ve meselâ iki yüz â'zâyı şâmil olacak bir Meclis-i Meb'usân'ın vali ve defterdârın çaldıklarıyla doyurmak ihtimâli olamayacağı cihetle mazlumînin hukukları meydâna çıkar da ol vakit Bağdad vâli ve defterdârı dahî vaktiyle bunca halifelerce makr-ı saltanat olmuş ve behişt-i âbâd sitâyişinden şimdi harab-ı âbâd vasfına intikâl eden âhâli-i Irak'ı kasr-ı kıllarına varıncaya kadar soyup soğana çevirmekten cehâlet sahralarında koşturmaktan sersem hâline getirmeğe cür'etyâb olamazlardı.

İdâre-i hâzırâyı teşkîl eden ba'zısı vükelânın işte böyle menâfi'-i hâ'inânelerine matbu'âtın serbestîyeti ve Meb'usan'ın küşâdı mâni' olduğunu evvelki teşekkülünde tecrübeten görmeğe başlamış oldukları cihetle şimdi herifler ve onların dalkavukları "Efendim bizde meb'usân olamaz. Türkler, Arablar, Kürdler hâsılı umûmen İslâmlar câhildirler başka ıslâhât yapmalı" diyerek akılların ermeyeceği suret-i ıslâhata hezeyângû oluyorlar. Güyâ zu'âmlarınca herkes kör âlem sersem imiş kendilerinden başka umur-ı devlete akıl erdiren yok imiş! Allah onlara akıllar versin.

**Hoca Muhiddin**

Numero: 4 Sene:1

8 Şa'banu'l Mu'âzzam 1314 / 11 Kaun-i Sânî-i Efrengî 1897

**Makâle-i Şer'îye**

Din-i mübîn-i İslâm'a müntesîb ehl-i imânın zâlim pâdişahlar ve umerâya karşı vazifelerini kütb-i mu'tebere-i İslâmîye`den sırasıyla tercüme ve nakledeceğimizi va'âd etmiş idik.

Dörtyüzseksen sene-i hicrîyesi ricâl-i zûyu`l-ihtirâmından İmam-ı Muhammedü`l-Gazalî hazretlerinin şark ve garb ulemâsının iyâde-i ihtirâmında tuttukları ihyâ-yı Ulûm nâm kitâb-ı müstetâbını ihtiyâr ile sâ'irlerine tercih eyledik.

Sebebi de İmâm-ı Gazâli fıkıh ve hadiste İmâm-ı Şâfî-yi sânî, ve zamânın ulûm-ı hükmîye ve felsefesinde; merâtîb-i müntehâya vâsıl olmuş allâme-i bîmedânî, usûl-i fıkıh ve ilm-i kelâmda; muktedâ-yı ekâbir, fen tasavvuf ve tekavvîde her hakâyık ve`l-hâsıl bi'l-cümle ulûmda mütebahhir bir zât-ı fâzıl olduğu ve Bağdad hulefâsı tarafından münâsib-i âleyhiye ik'âd edildiği hâlde âlâyiş-ı fânîden istignâ göstermiş bir dâhî-yi bî emâsil bulunduğu ve her sözü ümmete hüccet makâmında şâyân-ı i'timâd görüldüğü cihetle ulemâ-yı muhakkikîn-i İslâmiye tarafından "Hüccetü'l –İslâm" lakabı verilmiştir, ki ilm-i usul-i fıkıhtan İbn-i Hâcib`in Münteha'sı ve Kadı İzdeddin şerhi ve hevâşi-i sa'ad ve Seydî ve ilm-i kelâmdan Metn-i Mevâfık ve şerhi ve İmâm Fahreddin-i Râzi`nin Tefsir-i Kebir`i gibi kütb-i muhakkîn karıştırılacak olursa hemân ekser evrâkında (Hüccetü'l-İslâm) ünvânı nazarlara çarpar.

İlm-i ahlâktan İhyâ-yı Ulûm'unu Almanlar bile lisânlarına tercüme ederek defa'atle tab' ve neşr eyledikleri hâlde makâm-ı Hilâfet'te lisân-ı Türkî'ye hâlâ tercüme ile tab' ettirilmemesinin sebebi siyâset-i şer'îyeye dâ'ir muhtevî olduğu mesâ'ile herkes vâkıf olur da zalimîne karşı vazife-i şer'îyelerini tanırlar ihtirâzı olabilir, ki bu da pâdişâhımızın cümle-i siyâsiyesinde ma'dûd olsa gerektir.

Çünki: Kitâb-ı mezkûr ricâl-i ilmîyeden bir zât tarafından tercüme edilmiş ve tab'ına ruhsat istihsâli için efendimize gönderilmiş iken mündericâtı (meslek-i şâhânelerine) tevâfuk edemeyeceği Ebu'l-Hüda Efendi tarafından –Buharî-yi Şerif'in ihrâkı gibi– irşâdâtı arz edilerek müsâ'adeleri keremrîz-i sudûr olmamıştır. Bu gidişle bari Arapça bir kitâb zannıyla Kur'ân'ı çizmeseler yine şâyân-ı teşekkürdür. Bu da

sahâ'îf-i târih-i şâhânelerini tezyîn edecek hidemât-ı dinîyeleri cümlesinden olduğu cihetle müverrihîn-i zamânın sımâh-ı tedkiklerine arz eyleriz.

İmâm-ı Gazâlî İhyâ'sının ikinci cildinde ber vech-i zîr hâmarân-ı tahkîk oluyorlar, diyorlar ki, işbu altıncı bâb zâlim halife ve pâdişâhlar ve onların gayri umerâ ve vüzerâ ile ihtilât etmek, onların meclislerine sokulmak, yanlarına gitmek, kendilerine ihtirâm eylemek helâl olup olmadığını beyân eder.

Biliniz, ki zâlim pâdişâh ve me'murîn ile ihtilât üç suretle olur. Birinci suret –ki en kötüsüdür– o da sen onların yanına gidersin! İkincisi evvelkisinin hafifidir. Onlar senin yanına gelirler. Üçüncüsü onlardan kaçınıp ne onları görürsün ve ne de onlar seni görürler. Eslem olan da budur.

Suret-i evvelî şerî'atta pek mezmumdur bu bâbda tevâtüren söylenegelmiş ziyâde şiddetli ve gâyet ağır haberler ve eserler vardır. Evvelâ onları nakl edelim de şerî'atın zemmi herkesçe bilinmiş olsun. Ondan sonra da bu gibi pâdişâh ve avaneleriyle görüşmenin nerede haram, nerede mübâh ve ne gibi mahalde mekruh olduğu zâhir ilimde fetvânın muktezâsı vecihle bast ve beyânına başlayacağız.

Emme'l-Ahbar– Fahr-i kâ'inât Muhammedü`l -Mustafa Sallallahî aleyhi ve sellem hazretleri zâlim padişah ve umerâyı lisan-ı mu'ciz beyânıyla vasf ettikleri vakitte buyuruyorlardı ki "fe men tabizhum neca ve men itezelehum selime ev ke edane yusellimu ve men vekaa meahum fi dünyahum fe huve münhimun" ya'ni her kim ki böyle zalimlerden sonra kaçınırsa münâfıklık ve müdâhenekârlıktan necât bulur. Ve her kim ki onlar ile dünyayı deni'elerinden bulunursa onların işlediği fenâlıktan mes'uldür. Ve onlardan biri sayılır. Gazalî sebebini de söylüyor. "Bir adam onların yanlarından çekilmekle günahtan selâmet bulursa da lakin o gibi zâlimler seyyi'âtına karşı şer'an lâzım olan gavga ve nizâ-ı terk eylediği halde de azâb-ı kibrîyâdan selâmet bulamayarak hisseyâb-ı şerâre-i nikmet olur.

Kâle Resulullah Sallallahi Aleyhi ve Selem "se yukunu umerau ba'di umeraun yezlimun ve yekzibun fe men sadakahum yekzibuhum ve eanehum ala zulmihum fe leyse minni ve lestu minhu ve lem yerin ale'lhavzı" ya'ni Resul-i Ekrem (sallallahi aleyhi ve sellem) buyuruyorlar ki "benden sonra bir takım padişahlar ve umerâlar gelecekler onlar nâssa zulm ederler. Yalan söz söylerler. Her mü'min ki onların yalanlarını tasdîk eder ve zulmlerine i'âne eyler. O kimse benim ümmetimden değildir. Ben ondan değilim ve yevm-i kıyamette havz-ı kevsere giremez.

(Irâkî diyor ki evvelki hadis-i şerîfi Taberânî ve İbn-i Ebu Şeyb ve ikincisini Nisâ'î ve Tirmizî rivâyet eyledi. Hâkim de tashîh etti.)

Ebu Radıyellahu anhu Hureyre innehu kale : "Kale Rasulullahi S:A:V."Ba'zu'lkura ilellahi teala ellezine yezdirune'l-umerae Ya'ni ınd-i semedânîden ulemânın en buğz ve adavetlisi olan kurrâ-i umerâyı ziyaret edenlerdir buyurmuşlardır "ve hayrun reddun ve fil'l-umerai ellezine ye'tune el ulemae ve şerru'l-umerai ellezine ye'tunel umerae" ya'ni haberde vâki oldu ki umerânın hayırlısı ulemâya gelenlerdir ulemânın şerri de umerâya gidenlerdir. ve "fi'l haber'il-ulemâi umenâu er-Resûl ala ibadillahi teala ma lem yuhalitu es Sultane fe iza feelu zalike fe kad hanu er_Resule fe ehziruhum Revahu Enes" (radıyal'lah-ı anh) ya'ni: Haberde vâki' oldu ki ulemâ sultanla ihtilât etmedikleri müddetçe Resûl-i ı'zâm Hazretleri'nin ıbâdullah üzerine emînleridir. Eğer ulemâ sultanla ihtilât ederlerse Resûl-i Kirâm'a ihânet etmiş olurlar. Siz öyle ulemâdan kaçınız! Onları yanınıza gitmeyip def'ediniz!"

Ve Emmel Asar- Fekad kâle Huzeyfe, iyyâküm vemevâkı fu'l-fiten kıyle vemâli hiye kâle ebvâbu'l-umerâ'i yedhulu ehâdukum ale'l-emiri fetre yasdıkuhu bi'l-kizbi ve yekulu mâleysefi. Huzeyfe bin Yemân (Radıyallahi Anh) dedi ki fitne mahallinden uzak olunuz! –Fitne nedir diye soruldu– Cevâben: "Mülk ve umerânın kapılarıdır, sizden biriniz emir yanına gider onun yalanını tasdîk eyler ve ondan olmayan bir şeyin bulunduğunu söyler" dedi.

Ve kâle Ebu Zerr "li Seleme yâ Seleme lâ tefşi ebvâbe's-salâtîn fe inneke lâ yusıbe dünyahhum şey'en illâ esabu min dinike afdale minhu" ya'ni âshâb-ı güzînden Ebu Zerr-i Gıfârî (Radıyallahi Anh) Seleme bin Kays'a dedi ki "Ey Seleme! Sultanların konaklarına gidip de onlarda olmayan fazilet hilâf-ı hakîkat tasdîk etme! Zirâ onların dünya mallarından bir şeye nâ'il olamazsak elâ nâ'il olacağın şeyden efdal olan kıymetli dininden çok şey kapıp zâyi' ederler."

Süfyân-ı Sevrî (Radıyallahi Anh) dedi ki, Cehennemde bir dere vardır ki orada kimse sâkin olamaz ancak pâdişâhları ziyâret eden ulemâ sâkin olur.

Evzâî (Rahimullah) dedi ki ne kadar kötüdür o âlim ki onun meclisine gidilip de bulunmasın ve neredesin diye sorulunca pâdişâh yanındadır denilsin. Ve ben meşâyîh-i kirâmdan işittim "Dünyayı sever bir âlim gördüğünüz vakitte onu dininde noksan var diye ittihâm ediniz hatta bunu ben tecrübe de eyledim. Her ne vakit ki sultan yanına gittim ise onun yanından çıktıktan sonra nefsimi muhasebe eyledim. Nefsimde tenezzül

gördüm halbuki onunla mukâkeme esnâsında dâ'imâ onlara ağır sözler söylerdim. Ve onların hevâ ve heveslerine muhâlefet ederdim."

Kâle Ubâde bin es-Sâmit-i Ensârî (Radıyallahi Anh) dedi ki âbid olan kâr'in-i umerâya muhabbet eylemesi nifaktır egniyayı sevmesi riyâdır.

Ebu Zerr-i Gıfârî (Radıyallahi Anh) dedi ki zalemenin cemâ'atini teksir eden kimse zalemeden mâ'duddur. Ve kâle bin Mes'ûd (Radıyallahi Anh) "inne'r-recule le yedhule alâ's-sultani ve me'ahu dinehû feyehruce velâ dine lehum, kıyle lehu ve lime kâle liennehu yerzıhî yezhutullah ve ista'mele Ömer bin Abdülaziz recule fe-kıyle amilen li'l-hüccaci fe azelehu fe kale'r-raculü innemâ alimtum lehu alâ şey'in yesiru fe kâle lehu Ömer hasbek lisohbetihi yevmen ev-ba'zı yevmin şuumen ve şerren ale's-sultân" ya'ni: Bir kimse pâdişâhın yanına girerse tabi'î dini de beraberdir, çıktığı vakit dinsiz çıkar dedi. Ondan bunun hikmeti soruldu. Cevâben padişah-ı zalemeden olduğu hâlde ona muhabbet ve rıza göstermesi hasebiyle sıhhat ve gazab-ı İlâhî'ye karşı gelir dedi.

Ve isti'mâl-i Ömer bin Abdül'aziz ricâlen fekıyle "Kâne amilen lihüccâc feizzele e'r-ricâl innemâ amiletlehu ala şeyi yesir fe kale lehu omr hasebek lisahbete yevmen evba'zı yevmi şey'umen ve şerren"

Mülûk-i Emevîye içinde adâletle ma'ruf ve Hulefâ-yı Râşidîn mesleğine sâlik olan Ömer bin Abdülaziz (Radıyallahi Anh) bir şahsî me'muriyette istihdâm eylediği me'murlardan olduğu haber verildi. Bunun üzerine Abdülaziz bu adamı derhâl azl eyledi. O şahıs "Canım! Ben az bir müddet Haccâc'ın me'murîyetinde bulundum dedi" ise de Ömer cevâben "Bir gün veyâhud birkaç sâ'at onun meş'üm ve kötü sohbeti sana kâfîdir." dedi.

Fazıl bin lyâz (Rahimallah) "Bir kimsenin sultana kurbiyeti ziyâdeleştikçe rıza-yı İlahî'den o kadar uzaklaşır dedi.

Sa'd bin el-Mesib et-Tâbi'î (Rahimallah) zeytin ticâretiyle te'ayyiş ederlerdi. Şu ticâretimde şüphesiz o gibi zalim sultanlara gına ve ihtiyaçsızlık vardır diyerek halkına şükürâne sözlerde bulunurdu.

Vehîb bin Derda'l Mekkî (Rahimallah) dedi ki bu herifler ki pâdişâhlar yanına dâhil olurlar onlar ümmet-i Muhammedîye için kumarcılardan daha ziyâde zararlıdırlar.

Fudalâ-yı sahâbeden Muhammed bin Selleme (Radıyallah-i Anh) böyle zâlim umerâ ve mülûkun konaklarına, saraylarına giden refah ile perverde-i na'amlari olan

âlemden necâbet üzerine konan sivrisinîn daha şânlıdır, dedi (bunu Kuvvetu'l-Kulûb-ı Müstetâbın sâhibi Talib-i Mekkî dahî nakleyledi)

Ebu Bekirü'z-Zühdî mülûk-ı Emevîye'den Abdül-melik bin Mervân ve oğlu Hişâm`ın Şâm`da yanlarına gider ihtilât eylerdi ona din karındâşı ulemâdan bir zât bir mektup yazdı ki şöyle başlıyordu: "Ya Ebu Bekir! Cenâb-ı Hak bizi ve seni fitnelerden muhâfaza eylesin sen şimdi bir haldesin ki seni bilen kimsenin senin için Allah'a du'â ve sana rahm eylemesi şi'âr-ı uhûvettidir, sen bûyûk şeyh oldun. Kitabullah'a ve sünnet-i Resulullah'a vukufun hasebiyle Cenâb-ı Hakk`ın ni'metleri senin üzerine ağırlaştı. Halbuki Allah-ı Te'âla`nın ulemâdan aldığı ahd u misâk böyle değildir. Zîrâ Cenâb-ı Hak Celle ve a'lâ " liyentebih(?) li'n-nâsı" buyurdu. Dediğine kulak ver ki senin irtikâb eylediğinin en kolayı, yüklendiğinin en hafifi, hakkı yerine getirmeyen ve bâtılı terk etmen sultanın yanına takarrübün hasebiyle zâlimin vahşetini unuttuk! Ve zulm ve bagîn yolunu teshîl eyledik! O hâ'inler sana yanaşınca seni kutb yaptılar. Esbâb-ı zulûmlerini senin üzerine döndürüyorlar. Ve seni köprü ittihâz ettiler. Senin vücudunla millete yağdırdıkları bela vü musibetlerine fırsatyâb-ı mürûr oluyorlar. Ve seni merdiven kurdular her fenâlıklarına senin kıyâmınla su'ud ediyorlar. Senin bunlara kurbiyetin ulemâ-yı kâmili şekke düşürüyordu. Halk ulemânın hepsi böyledir diye sû-i zan edecekler zâlimler senin sebebinle cühelânın muhabbetlerini kendilerine çekiyorlar. Senin dininden âhiretinden harâb ettikleri şey'e nazarân senin için i'mâr ettikleri şey kârlı çıkmadı senin dininden ifsâd ettiklerine karşı senden âhz eyledikleri şey' çok oldu.

Cenâb-ı Hakk`ın "fe halefe min ba'dihim" âyet-i kerimesini haklarında buyurdukları kimseden biri olmaklığa seni ne gibi şeyler imân ettirdi? Cehilden müberrâ ve her şey'i alim olan zât-ı ecl-i a'lâya karşı bu ma'siyeti bilmemezlikten geliyorsun! Halbuki gafletten münze olan zât-ı akdes senin yaptığın fenâlığı yine senin aleyhine hıfz ediyor. Dinine maraz ve sekâmet ârız oldu. Tedâvi ile gideceğin sefret-i ba'îd için, ki ahirettir, lâzım gelen amel-i sâlih kâtıfını hâzır âmâde eyle! Cenâb-ı Hakka'a arz ve semâda hiçbir şey' gizli değildir! Ve's-selâm! Fe'teberuyâ uli'l-ebsâr.

Ey ulemâ-yı İslâm! Ve ey meşâyih-i-kirâm! Tefekkür ediniz ki âshâb-ı kirâm ulemâ-yı tâbi'în, ve meşâyih-i ızâm ve selef-i salihîn zalim padişahlar vâliler haklarında ne kadar ileri giderler. Ve onlara karşı dâ'imâ nâzâr-ı dikkatlerini uzatıp ahvâlini teftiş

eylerlerdi. Zulme meyl edenler, onlara gidenleri, senâsında bulunanları ne yolda zemm ve takbîh ederlerdi. İ'âli-i eslâfın harekâtı; ahlâfa numune-i imtisâl değil midir? Siz ise sülük gibi vatanın kanlarını emmek için halk olunan idâre-i hâzıra yâdigârlarının eteklerine yapışıyorsunuz; onların yalanlarını birer türlü tevcîhâtla tasdîk etmek gibi bayağılık gösteriyorsunuz. Bu hal nedir? Ümmet sizden bunu görünce üzerinize ellerini silkiyorlar. Başlarınızdaki kâvuk; tac ve külâhların arkanızdaki benişler ve yeşil yeşil haydariyelerin altlarına tıkılıp da halka karşı zühd ve ittikâmı göstermek istiyorsunuz? Onlara aldanacak zamanlar geçti. Siz milletin ulusu iseniz talebenizi, dervişlerinizi arkanıza takınız! Yıldız'a doğru gitmeğe başlayınız, sizi gören ahâli arkalarınıza tapışır hem giydigir! Hem adâlet; meb'usân, hürriyet diye nidâ ediniz. Hükûmet sizi tutarsa diğerleri size peyrû olsunlar. Arkası kesilmesin. Emin olunuz ki hükûmet sizi mahvedemez; çünki sizin harekâtınız ihtilâl olmayıp iştirhâm olduğu cihetle ecnebîlerin dahî nazar-ı dikkatini celb eder.

İdâre-i zâlîme ürker, titrer. Şimdiki hâlde Avrupa devletleri kontrol vazı'ı için uğraşıyorlar. Ol vakit İslâmlar'ın dahi mevcûdiyetini görünce hükümrâniyet-i devleti mahveden rekâbet düvelîye yerine meb'usân-ı milleti taleb etmeğe yüz çevirirler. Yıldıznişinler de her taraftan sayıklayıp âkıbet-i milletin "murad"ını vermeğe mecbur olurlar. Zirâ hâ'inler dâ'imâ hâ'if olurlar. Siz biraz sine-i hamiyetinizi şerî'at uğrunda â-dâ-yı vatana gösteriniz! Büyüklerin arkasısıra küçükler gelirler. Siz ne vakit böyle endâm-ı celâdet ve hamiyet gösterdiniz de gelmediler?

Yok bu sırada siz görünmeyecek olursanız artık bundan sonra zühd ve takva sözlerinizi dinleyecek kerâmetli ellerinizi öpecek bulunmayacaktır. Vâ'izlik mürşidlik böyle yolda lâzımdır eski hikâyelerden usandık böyle yapmazsanız kadriniz daha düşecektir nefiyden korkuyorsanız! Bulunduğunuz hâl nedir? Tefekkür ediniz! Medrese köşelerinde tekye bucâklarında sizi arayan soran var mıdır? Bu hâliniz sürgünlükten bedter değil midir? Barî sürülseniz büyüklüğünüzü gösterir de gittiğiniz yerlerde âhâliden daha ziyâde ihtirâm görür idiniz. Hem de isimleriniz evrâk-ı millete kaydolur bu suretle kıyâmete kadar göz yaşları dökülerek muhabbetle yâd olurdunuz. Vaktiyle nefy olmayan, meşakkat çekmeyen meşâyih-i kirâm var mıydı? Siz onları yanıla yakıla bin lezzetle mürîdânınıza anlatıyorsunuz. O şehrâha gidecek bir merd yok mudur? Ak sakallarınızı âhirete hediye götürmek için mi büyüttünüz! Tabansızlığı bırakıp da biraz bolca nefes alınız!

Bu nefes darlığınız nereden geldi? Allah aşkına şeri'at ahkâmını milletin sa'âdetini bu Yıldız hâ'inlerinin ayakları altında ezdirmeyiniz! Milletinize acıyınız!

**Hoca Muhiddin**

Numero: 6 Sene: 1 s. 1-2

22 Şa'banu'l Mu'âz zam1314 / 25 Kânûn-ı Sani-yi Efrengi 1897

**Makâle-i Şer'îye**

Dördüncü nüshada İmam Gazalî Hazretleri'nin mülûk ile muhâlete ve ülfet hakkındaki ekvâl-i şer'îyesini nakl eylemiş idik. Bu def'a da müşârün-ileyhin yine bu mühim mebhâs hakkındaki serdiyâtına devem edeceğiz. Allâme-î şehir buyururlar ki; "Nakl ettiğim âhbâr ve âsâr sultânlar ile muhâlete ve ülfette envâ-i fesad ve fitneler olduğuna delâlet ediyorlar. Bunu usul-i fukhîye dahilinde teşrîh etmek lazımdır ki bu sayede mehâzîri olan veya mekruh ve harâm bulunanlar mübâhlardan tefrîk olunsun: Sultân ile ülfette bulunanlar Allah-ı Te'ala Tekaddes hazretlerine dört suretle isyan etmeğe me'aruzdur, ki bunlarda ya fi'iliyle ya kavliyle ya sükûtuyla veya i'tikâdıyla olur.

Birincisi sultanın sarayına girilince magsub bir arzda bulunmak ihtimali vardır ki mâlik-i meşû'nun izni olmaksızın girmek harâmdır. Sultan-ı zâlimin sarâyı kendi malıyla yaptırdığı ve arz-ı magsubda oturmadığı mefruz olsa gene hukuk-ı ibâd ile binâ edilen bu saraya girmek haram ile intifâ etmekdir. Sarayın tamamıyla helâl mal ile vücuda getirildiği kabul olunduğu halde sultanın yanına girmek ve selâm vermekte bâ'is yoktur. Fakat sultan-i zalimin yanına girince secde edercesine müte'âbbidâne selamlar vermek yerlere kapanmak ve selâmdan sonra ayakta durmak hidmet eylemek zâlime mükerrem olmağı mucibdir ki zulme âlet olan vilâyet ve saltanatı sebebiyle zalime tevâzu' etmek şer'ân ma'siyetdir. Zulme alet olmatıp mahzâ zenginliğinden dolayı eshâb-ı servetten birine karşı ifrât tevâzu' göstermek el öpmek dahi ma'siyettir. Şer'an mübâh olan sadece bir selam vermektir. Lakin bir mecburiyet muhakkaka tahtında tehlikeden ictinâben el öpmek tevâzu' göstermek haram olamaz, fakat adil bir padişaha muhterem bir âlime, emr-i dinden dolayı müstehak olan zevâta eğilmek el öpmek

câ'izdir. Nasıl ki Ebu Ubeyde el Cerrah Hazretleri Şam'da Hazret-î Ömer-ül Faruk (Radıyallahi Anh) mülâkî olunca elini öpmüş idi ve ânı gören ashâb-ı kirâm nehy ve inkâr etmemişlerdi.

Ba'zı ulemâ zâlim padişahlara karşı daha ileri giderek bunları tahkîr etmek hikmetine mebnî selamlarını bile almağı caiz görmediler.

Anlardan i'râz eylediler ve bu hareketleri Allah-ı Te'alâ'ya en güzel kurbiyetten sayıldı. Lakin fikrimce zâlim padişahların verdikleri selâmı alıp redd etmek lâzımdır. Zirâ redd-i selam vâcib olub zulm ile bu vücûb sakat olmaz.

İşte bu kısım nezd-i sultâna varanların fi'illeriyle yapacakları ma'sîye ve lazım gelen usul-i hareketi gösterir.

İkinci mâ'siyet de sükûttur: Zaleme-i selâtin ve ümerânın yanına gidenlerin orada bir çok haram şeyler görmesi seyyi'âta tesadüf etmesi yalanlar, küfürler ve fuhşiyâta müte'allik sözler işitmesi tabi'îdir ki bunlara karşı sükût etmesi haramdır. Ona emr-i. bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker vacib olur. Fi'lâ men'e mukadder değilse lisânıyla zemm ve takbih etmelidir. Burada bu suretle takbihden nefse tehlike geleceği mülâhezesi vârid olursa da sultan-ı zalimin yanına gitmek dâ'imâ taht-ı mecburiyetinde olmadığından nazar-ı i'tibâre alınamaz, şer'en o zaten sultanın yanına gitmemesi ve nehy-i ani'l-münker ile mükellef olmağa mahal vermemesi lâzımdır. Lakin ba'zı müstesnâ âhvâlde gitmek mecburiyeti olunsa tehlike-i melhuzaya karşı nehy-i ani'l-münker ve vazifepesi sâkıt olur.

Ma'âsi-i erbâ'adan üçüncüsü kavliyle Hakk'a isyândır ki zâlim bir padişah veyahud vezirin yanına gidenler onu medh eyler, bâtıl sözlerini bir takım hulûskârâne tebesbuslar, baş sallamaklar ve hatta gülünç yüz göstermek ile tasdîk eylerse veyahud zâlimin melâkâtına arz-ı iştiyâk eylediğini zâtına hab ve mevâlâtı bulunduğu ve bekâ-yı ömrüne duâ hân olduğuna izhâr eylerse harâmdır.

Dördüncüsü: Zalemeye du'adır ki hiçbir vakitte helâl olmaz. Ancak "eslahekallah" veffekake Allah li'l-hayrât, tavvelallahu ömreke fi taatihi ya'nî (Allah seni ıslâh eylesin hayrâta muvaffak etsin. Ömrün ta'ette uzun olsun) gibi du'âlar

helâldir. Yoksa ale'l imiyyâ devâm-ı ömrüne, ikmâl-î ni'metine du'â "Mevlânâ" veya buna mümâsil el fâz-ı ta'zîmîye ile terkîm-i cân değildir. "mende'a lizâlimin bi'l-bekâi fekâd ehabbel en ebazallahe fi arzıhi" ya'nî Resul-î Ekrem (Sal'um) Efendimiz buyuruyor ki "zâlim bir padişaha dünyada bekâsıyla du'â eyleyen kimse arz-ı Allah'da zâlimin isyânına muhabbet etmiş olur", hele zâlime du'â-yı senâ mertebesine vardırılırsa o pâdişâhta olmayan şeyler zikr edilmek tabi'idir ki o halde kâzib, münâfık, mukerrem, zâlim olmak gibi ma'âsi-i müte'adde irtikâb edilmiş olur.

İnnallahe leyagdube iza medaha el-fasıku ya'nî fâsık medh edilince Cenâb-ı Hak şüphesiz gazab eder men erkeme fasıkan fekat e'ane alâ hedmi'l-İslâm, ya'ni "fâsıkı tekrîm eden kimse İslâmiyet'in hedmine i'âne eylemiş olur. "hadis-i şerîfesinde görüldüğü vechle bir kimsenin zâlimin du'â ve senâsında bulunması âkvâl ve ef'âl-i seyyi'esini tasdik ve medhe kadar varması bekâ-yî dine tecâvüz gibi en büyük ma'âsîdendir. Ma'siyete rağbet umumîyeyi tahkirdir. Nasıl ki tekzîb, zemm ve tekbîh vezâif-i şerîyesi ma'siyeti rağbeti men ve zecrdir.

Süfyan-ı Servî (Radıyallahi Anh) hazretlerine "Zâlim bir yerde olmak derecesine yaklaşsa ser'an su vermek câ'iz midir" diye sordular. "Hayır o halde helâk olmalıdır. Zirâ ona su vermek zâlimei 'ânedir" diye cevab verdi. Lakin ba'zı ulemâ "bir daha etmeyeceğine tövbe ederse su verip geçmelidir" dediler.

Bu bâbda âkvâl-i şer'îye kat'îdir. Her müslime "bûğz fi Allah" vâcibdir. Ve ma'siyeti seven, rızâ gösteren âsîdir.

Ve eğer bir şahısta hayır ve şer ictimâ' ederse hayrından dolayı sevmek, şerrinden dolayı buğz eylemek vâcibtir.

Yok padişah bu sayılan mesâvînin umumundan biri olursa –ki pek az melhuzdur- yine istikbâl için ihtiyât lâzımdır. "Ya m'şere'l-muhacirine la tedhulu ala ehli'd-dünya fi innehâ mezhatun li'r-rızkı" ya'nî (ey âshâb-ı muhâcirîn ehl-i dünya yanına gitmeyiniz. Onlar rızklarına kanâ'at etmeyip nâhoş ve gazabanâk olurlar) hadis-i şerifinde de görüldüğü üzere bu gibi ittihâtların mehâzini pek ziyâdedir.

Sa'id bin el-Musîb mulûk-i Emeviye'den Mervan bin Abdullah'ın oğulları Velid ve Süleyman'a bi'at etmek üzere da'vet olundu. Sa'it cevâben "Gece ve gündüzün ihtilâfı bâkî oldukça ikiye mübâya'a etmem; zirâ Nebî-yi Zîşân hazretleri iki bi'atten nehy buyurdu" demiştir. Bunun üzerine Velid "bir kapıdan gir âhır kapıdan çık" diye teklif etmiş isede Sa'id ona da rızâ göstermeyince kendisine yüz değnek vuruldu. Bu da e'âzim-i İslâm'ın bu gibi nekkât-ı mühimme-i şer'îyeye ne rütbe i'tinâ gösterdiklerine misâldir.

Neticeten şunu da söyleyelim ki zâlim padişahların yanına iki suretle girmek câiz olur: Birincisi mülûk tarafından emr-i icbâr sâdır olursa – emr-i ikrâm değil – ki icâbet edilmeyince yâ ezâyı mucib veyahud fesâd ra'iyeyi, âhvâl-i siyasîyenin ızdırâbını dâ'î olursa menfa'at-ı âmmeye ri'âyeten gitmek lazımdır. Lakin pâdişâhın zâtına itâ'aten vâcib değildir.

İkincisi: Zulme uğranılır veyâhud bir diğer zulme uğratılırsa nehy-i ani'l-münker veya tazlim suretiyle girilir. Lakin bunda da padişahın ef'al-i siyâsîsini senâ etmemek. yalan söylememek ve kabulü ma'mul olan nesâyihî tebliğ eylemek şarttır.

(Mâba'dı var)

**Şeyh Alizâde Muhiddin**

Numero:8 Sene:1 s.1-3

6 Ramazânu'l Mübarek 1314 / 7 Şubat-ı Efrengî 1897

**Makâle-î Şer'îye**

Ne fasıd fikre düşmüşler heveskârân-i istibdâd

O bâtıl iddi'âyı şer'e uydurmak da isterler.

Ba'zı müdâhinler tarafından (x) "Niyork Herald" gazetesine istibdâd da'vâ-yı bâtılından bâhis bir makâle derc ettirilmiş suret-i mütercimesini gördüğümüz o makâlede "bir hükümdâr müstakil olmazsa nâmına hutbe okunmaz binâen'aleyh hükûmeti de sahih olmaz" demek istendiği yazılıyordu. Türkçesi padişah şer'en me'zundur, keyfi istediği gibi yapacak, kimsenin karışmak vazifesi değil!

Fesübhânallah! Mürâyî mi'mârlar medahîn kalfalar mar'rifetiyle mukayyâsız, meşveretsiz tevsi' edile edile hendese-i şer'îyesinde çıkarılarak adalet bile kapısından içeri uğratılmayan da'ire-î istibdâdda yeni bir mes'ele-î fukehâya daha mı ictihâd olundu?

Hakikat bu söz bir mürâ'înin lisân-ı medâhenesinden çıkma sözlere benzer, hem de veresi olmamalı! Bu iddi'a-yı fâside karşı lisân-ı siyâsetle ba'zı keskin keskin cevaplar yazılmışsa da zaten şer'-i şerîfe te'allukû derkâr olan bu mes'eleye lisân-ı şerî'atla cevap vermek böyle sahte müctehidlerin karşı kitaplarıyla müdâfa'a etmek hâcelere borçtur. Binâen'aleyh diye hisseme isâbet eden borcumu işte ben veriyorum:

Cum'anın cevâzı nasıl bir halifenin vucûduyla meşrût olduğunu bilen fukehâ-yı azâm hazerâtı mevki'-i istibdâdıyla ekseriya had-i şer'îsini savaşmak ihtimâl-i galibine mebnî herkesten ziyâde padişahları nezâret-i mütemâddiye altında saklıyorlar. Başı boş bırakmıyorlar, makalecinin iddi'âsına nazarân istibdâdı ile ma'nî-yi murâdif olan istibdâdı kat'iyen kabul etmiyorlar.

Kabul etselerdi indîl-hâce işe karışmak vazifesini erbâb-ı hal ve akde tevcih ve tenbih etmezlerdi.

Bu bâbda en mu'temed fukehâmızın en mevsuk ulemâmızın âsâr-ı şer'îyelerine mürâcâ'at edelim.

İşte hâtemül-evliya "ibni'l-Arabî kuddise sırruhû hazretleri buyurmuşlar ki: İnde'l-hâce ahâliden toplanması iktizâ eden paralar erbâb-ı hal ve akdin inzimâm-ı re'yi ile toplanmalı ve o suretle sarf olunmalı bu husularda zulm ve istibdâd memnu' ve menhîdir.

İbn-i Ala'iddin Rahimallah "Reddû'l Muhtâr"nâm kitabında fukehâdan şöyle nakl-i kelam ediyor: Vefi'l Bezzaziyyet's-sultan izâ utiye gayre'l-mustahakkı ve i'tâ gayrihi âh(?) fe yecidu alâ vulati'l-umuri tevcihuha alâ ehliha venez'iha min eydi gayri'l-ehli"

Ya'ni: Padişah beytül-mâl-i müslimînî kendi âlât-ı seyyi'âtı olan luzumsuz casuslara, istihkâksız ve ehliyetsiz me'murlara dağıtamaz. Dağıtırsa hem erbâb-ı istihkakı incitmiş ve hem de zulmeyî söndürmüş olacağı için iki türlü gadr etmiş olur.

Eğer pâdişâh millet ve hazinenin mazeretini müntic böyle harekât-ı sefihekârane de bulunursa vilât-ı umur hemen işi doğrultuversin, luzumsuz yerlere, istihkâksız heriflere kaptırılan paraları bi'l-müsâdere din ve devletin menfa'at ve terakkisine cidden hâdim olan ashâb-ı namus ve istihkâkı luzumu kadar ta'yin ve tahsis etsin.

İşte bir hükümdâra her keyfi istediğini yapmağa şerî'atın kat'iyen müsâ'ade etmediği anlaşıldı.!

Meş'elenin doğrusu: Nâmına hutbe okunmak vâcib olan hilâfetin şart-ı izamı adâlettir adâlet....

E'imme-i ilm-i kelâmdan "Ömer Nesefî" şürût-u hilâfeti sayıyorken diyor ki "padişah erbâb-ı akıl ve siyasetten olmalı, adil ve insâf dâ'iresinde vereceği o emri infâz ettirilebilmeli hudud-ı memâlik-i İslâm'ı hıfz ve himâye etmeli, mazlumları zalimlerden kurtaracak o evsâf ve hamiyyeti hâiz olmalıdır ki imâmeti sahih olsun"

Müdekkik-i âlî Mevlâna Hiyâlî, Hâşîye-î Akâid'de "cumhur ulemâya göre halife âdil olmak şarttır. Fâsık olmamalı zira fıskî hesabıyla o emrine i'timâd olunamayan bir pâdişâh din ve milletin şeref ve şevkati için iktizâ eden ıslâhâtı icrâ etmez" buyurmuştur.

Binân'âleyh "bir hükümdar adil olmazsa nâmına hutbe okutamaz" denilse isabet etmiş olur.

Mes'elemize te'alluku hesabıyla hutbenin de ba'zı âdâbından bahs etmek lazım gelir:

"Tenvirü'l-Ebsâr" sahibi hutbenin âdâbını saydığı sahifede yazıyor ki "Ve yendibu zikru'l-hulefai er raşidîne ve'l-ameyn el-ekremeyn lâ eddu'a li's-sultan vecevvezehu el-Kahıstanî ibaretehu sümme yed'u e's-sultanu e'z-zamânu bi'l-adli ve'l-ihsâni mücteniben fi medhihi ammâ kâlu innehu küfrü'lve husranu "İbnü'l-Abidin".

Meâlî : Hutbe esnâsında Hulefâ-yı Râşidîn ile Hazreti Hamza ve Abbas efendilerimizi zikr ve terzih etmek mendubtur. Pâdişâha du'â etmek câ'iz değildir. Yalnız meşâhîr-i fukehâdan Kahistanî'ye göre hutbe esnâsında tarîk-i adil ve insaftan inhirâf etmemesi için padişaha du'â etmek câ'izse de zât'en hâ'iz olmadığı evsâf-ı müstahsene ile bir hükümdarı medh ü senâ etmek bi'l-ittifak kerâhet-i tah'îmîye ile mekruh ve bâhusus kûfr ve hüsrâna badî bir lisan ile tebcil ve tevsib etmek kat'iyen ve herhalde memnu'âdır.

İbnü'l-Âbidin bu mes'ele-i muhimmeyi daha ziyâde anlatmak için kütb-i fıkhîden Tatar Haniye'yi gösteriyor. O kitapda mestur olduğu üzere sekkât-ı ümmetten Şeyh Süffâr'a sormuşlar ki padişahları "Es-sultanu'l-adilü'l-ekrem, şahinşahu'l-mu'azzam, mâlik-i rikâbü'l-ümem" gibi tumturâklı terkib-i tavsifîler ile ibcâl ve takdis etmek şer'an câ'iz midir?

"Hayır câ'iz değildir o evsâfın ba'zısını kâle almak küfri mucibdir. Ma'azallah ba'zısı da kezb-i sarîhdir" buyurmuşlar.

Hatta Ebu Mansur diyor ki değil her bir harekât ve sekenâtında en küçük if'âlde bile zulm ve gadri irtikâb eden bir hükümdar-ı bedkârı adil ve zıllu'l-lah gibi mukaddes ünvanlar ile medh ve senâ eden kimse tekfir olunur e'azim kaydına ne hacet sade "şehinşâh" vasf-ı terkîbi zaten Cenâb-ı Allah'a mahsus bir sıfattır. "Malik-i Rikâbü'l-İmâm" terkibi ise kullara nisbeten kezb-i sarihtir.

Böyle sözler lisâna sığmaz, kürsilere yakışmaz, hele minberlere hiç çıkamaz.

Evet ba'zı ulemâ zalimlere itlâk olunan "âdil" sıfatını tarîk-i haktan saymak ma'nâsını müfid "udul" masdarından ahz ile sözü kûfr derecesinden kurtaracak bir te'vile mürâca'at etmişlerse de ma'nâ-yı hakikîsini murâd ederek bir zâlime âdil ıtlâkı sebeb-i küfr olduğunda cumhur-ı ulemâ müttefiktir.

İşte *Mecmu'u'l-inhar* mü'ellifi damadın Bezzâzîye'den nakl ettiği mütâla'a da bitti. Mes'ele de anlaşıldı.

İbnû'l-Abidin "Reddü'l-Muhtar;" nâm eser-i mu'teberini cem' ve te'lif ettiği vakit haritalarda kıta'ât-ı selasenin birer büyücek parçaları ile o kıt'âların önünde

temevvüc eden deryâların kısm-ı âzimî Osmanlı boyasıyla tersîm ve telvîn edildiğini mebnî Fazıl-ı merhum selâtin-i Osmaniye'yi yalnız "Sultanu'l- Berreyn ve Bahreyn, Fazıl-ı ve Hadimû'l Harameyn, Terkib-i vasıflarıyla yâd ve tavsif etmek Allahu alem câ'izdir diyebilmiş.

Fakat şimdi o haritalar bozuldu mülkün yarısı gitti. Diğer kısmını Allah kurtara.

Öyle ise: Öyledir a; Sultanımız mülk ve devletin hal-i hâzırı ile mütenâsib ve hâ'iz olduğu evsâf ile yâd ve tezkâr "sâye-i mu'adelet vâye'-i hazret-ı zullul'l-lahî" gibi mecâzefât-i riyâkâraneden tövbe ve istigfar etmelerini dinini seven her bir ehl-i imâna tavsiye ve ihtâr ederiz.

Bir pâdişâhın namus ve haysiyetini ihlâl değil hakikat halde ikmâl eden meşveret hususuna gelince müşâhîr-î fuzalâdan İmam-ı Mâverdi'nin te'lifâtına mürâca'at edelim. Bu zât "âlim" tenbih akid ile söze başladığı meşveret faslında âyât-ı Kur'ânîye ve ehâdis-i Nebeviye'ye mütemessikân neler yazıyor! Neler söylüyor! Tavsiye ediyor!

Diyor ki " Her âkl-ı ihtiyâtkâr-ı re'y selim âshâbıyla "dikkat!" istişâre etmeden hiçbir işe mübâşeret etmesin. Zirâ Cenâb-ı Hak tarîk-i sevâba irşâdını mütekeffil olduğu halde ba's ettiği peygamberimize bile istişâreyi emr etmiştir. İstibdâd gibi muhâtaralı bir yola sapıp da belâya kalacağına istişâre et de sâha-i selâmeti bul!"

Hele İmam Ali Efendimiz; her suretle vakâr-ı hilâfeti muhâfaza edebilecek bir imam-ı bi'l-hak oldukları halde yine istibdâd aleyhinde bulunmuşlar. Buyurmuşlar ki "ni'me'l-müvâzeretü'l-müşavere ve be'sû'l-isti'dâd" ya'ni: İstişâre ne güzel bir idâre istibdâd ne fenâ bir isti'dâdtır.

" El-istişare aynü'l-hidâye vekad hâtare men istinga bi re'yihi" cümle-i beligâsı dahi İmam Ali Efendimiz'in kelimât-ı hükmiyelerindendir. Ya'ni istişâre ayn-ı muvaffakiyettir. Kendi re'yine marur olanlar mutlaka bir belâya uğrar.

Bu bâbda daha ziyâde ma'lumât almak luzûmuna hâcet görenler İmam Maverdî'nin "El Ahkamu's-Sultaniye ve Siyâsetûl-Mülk" nâm-ı mü'teber kitâblarını mütâ'la buyursun. Vüzerâ-i kirâm hazretlerine de bi'l-hassa imam-ı mezkurun

"Kanunu'l-Vezâre" nâm eser-i âlîkadrini tavsiye ederiz. Hiç olmazsa İmam Gazalî'nin İhya-i Ulûm'unda mündemic; el-emr-i bi'l-ma'ruf" bâbını açarak Hasan-ı Basrî'nin Irak valisi Ömer bin Hebîreye hem de yüzüne karşı "Ya Eba Hebire! Makam-ı hilafetten vârid olan o emr-i şer'-î şerif ile kâbil-i tatbîk ise kabul etmeli denilse kaldırıp atmalısın" diye inat ettiği uzunca bir nasihatı nazar-ı ibrete alsınlar.

İşin şu ciheti de pek tuhaf ve şâyân-ı hayrettir: Millet tarafından müntehâb-ı erbâb-ı hal ve âkd ile istişareyi kendince mültezim ve fakat şer'en memnu' olan istibdâdına yakıştıramayan bir hükümdar nasıl olur da mülk ve millet düşmanlarının lastikli, entrikalı efkârına inkiyâd hem de müteşekkirân-ı mahal-i istibdâd saymıyor?

İşte bak şu suretle istiklâlden mahrum bir hükümdar-ı bedkârın ne nâmına hutbe okunur ve ne de hükûmeti sahih olur denilse buna herkes de inanır.

Ey şimdi gelelim tatbikata bakalım ki şu altında bulunduğumuz usûl-i idare vech-i şer'îyesine muvâfık mıdır? O kadar da it'âb-ı fikr etmeğe hacet kalmadı.

Seyyi'ât ortada duruyor. Azıcık düşünülürse idâre-i hazıra demin iki numunesi gösterilen şer'-î şerîfeye muvâfık olmadığı tezâhûr eder.

Çünkü: Beytü'l-mâl-i müslümîn hiç kimseye sorulmaksızın bir takım luzumsuz fâidesiz yerlere, nâmussuz casuslara, en mühim me'muriyetlere ta'yin olunan en ehliyetsiz en hamiyetsiz murtekeb-i me'murlara bol bol dağıtılıyor. Sonra o tanınmayarak hazinenin müzayakasından bahs olunuyor. Doğrudur. Bu işe ma'den mi dayanır? Hükûmet teb'a-yı hıristiyanîye müstesna tutularak sahipsiz kalan ahâli-i müslimenin etmek parasına, mısır çorbasına muhtaç olanlardan bile i'âne tes'il olunduğu bir sırada kendi ta'birlerince "sadâkat ve ehliyetlerine mükâfaten falan ve falan kimselere zam-ı ma'âş" bu ne? Ne olacak! Cinnet içinde bir rezâlet!...

Bir taraftan da istikrâz, bu borçları kim ödeyecek millet, Allah akıllar vere millette kaşınacak tırnak bıraktılar mı? Millet bârgirân-ı mezâlim altında kuyurâne azalıp mahv oluyor. Mesâlih-i millîyemizi hüsn-i tesviye zımmında hükûmetin idare-i keyfiyesine mâni' olmak selâhiyetini şerî'attan alan hayırhâhân-ı ümmet, heveskârân-ı istibdâdın pençe-i gaddârânesine mukâvemetten bi't-tabi' aciz kalıyor vezâ'if-i

şer'îyelerini ifâ edemiyor. Meşveret lakırdısını kâle almak ne mümkün. İmamlar bile mihrablarda "ve şevârühüm..." âyet-i kerimesini kıra'ata cesâret edemiyor.

Memâlik-i Osmaniye etrâfını ihâta eden düşmanlara karşı büyük bir tehlike altında bulunuyor. Hudud boyunda istihkâm var mı? Askerler ne halde? Limanlarda donanma görebiliyor musunuz? Şimendüfer nerede? İşte şu ta'dâd ettiğimiz âhvâl-i esef-i işti'mâl hep insafsızlık belâsı, ittihadsızlık seyyi'esidir.

Binâen'aleyh din ve milletin bekâ ve hayatına bir hidmet olmak üzere ol bâvel hükümeti pençe-i istibdâddan koparıp vech-i şer'îyesine ircâ' için:

"Vatesibu bihablillahi cemi'an velâ teferraku" emrü'l-hissine imtisâlâ akd ve ittihâd etmek vatanı melhuz olan o mahf-ı mehâzireden o müdhiş vehametten kurtarmak için müttehidân ve müte'âvvünân kemâl-i ihtimâm ile sa'y ve gayret etmek her müslümân ve her Osmanlı için vecibe-i zimmettir.

**Fuzelâ-yı Ulemâdan Vav.Zı**

Numero:9 Sene:1 s.4-6
13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897

**Allah Erbâbını Halk Eylesin!**

Zaruret ve sefâlet içinde doğup; zillet ve hakâret altında büyüyen, şânlı ecdâdının altı asırlık şevketini, azimetini sürükleye, sürükleye mahv u inkırâz uçurumuna yuvarlanıp gitmekte olan şu zavallı milleti, biçâre Osmanlıları bu dâ'ire-i perişânîyete sokup, kolsuz, kanadsız, sessiz, sedâsız bırakan şey nedir? Bilir misiniz? Nezd-i Barî'de makbul olmayacak bir du'âyı diline dolayıp beynine yerleştirmesi, bağlanıp kalmasıdır: O i'tikâd da (Allah erbâbını halk eylesin) du'âsından ibârettir.

Evet! Hâlis bir mü'min, bir müslim olarak söylüyorum ki, eser-i acz ve cebânetten gayrı bir şey olmayan bu du'â, ind-i İlâhî'de müstecâb olmaz. Biz tedkik ve tahkik ettik. Kanâ'at hâsıl etmeyenler varsa kütb-i dinîye ve şer'îyeye mürâca'at

edebilir. Kullar, ancak âdetullaha mutâbık, akıl ve hikmete muvâfık istid'âları huzur-ı Kibriyâ'ya ref' ederlerse kabul buyurulur.

Olur olmaz şeyleri Cenâb-ı Hakk'a arz u havâle etmek ve bâlâdaki şerâ'ite mugâyir du'â etmek kabul u müstecâb olmadıktan başka ma'âzallah ekserî def'a gazab-ı İlahî'yi celb u da'vet etmektedir. Meselâ: Tarlasını sürmeden, tohumunu ekmeden kendiliğinden ekin büyütmesini temenni eden bir rencberin du'âsına kimse âmin demez. Çünkü muhâlî ya'ni âdetullaha mugâyir bir keyfiyeti yalvarıyor. Bunu ise Cenâb-ı Hakk kabul etmez. Ancak enbiyâ-yı kirâm vâsıtasıyla ve mu'aceze nâmıyla izhâr buyururlar. Pınarbaşında uykuya dalıp sürüsünü bilâ-ihtiyâr Cenâb-ı Mevlâ'ya havâle eyleyen çobanın hareketi dahî kezalik meşru' ve makbul olmaz.

Rivâyet olunur, ki nezd-i Resûl-i Ekrem'e ziyâret için gelen bir bedeviye taraf-ı risâletpenâhîden nasıl geldiği su'âl buyurulmuş ve deve ile geldiğini söylemiş. Devenin nerede olduğu sorulduk da meydana bırakıp Cenâb-ı Hakk'a havâle ettiğini arz edince Hazret-i Nebî-yi Muhterem evvelâ havlide bir ağaca bağlayıp ba'dehu Cenâb-ı Kibriyâ'ya havâle etmek lâzım geleceğini tenbih ile irşâd buyurmuşlar.

İşte zâten ayân olan mes'ele şu misâller ile de sâbit oluyor, ki halkça meşru', mahlukça makbul olmayan du'âlar te'sirsiz kalır. Ma'âzallah ba'zen aks-i te'sir bile gösterir.

Büyüğümüzden küçüğümüze kadar herkesin idâre-i müstebîdeye karşı göğüs kabartarak (bu zulümden kurtulmak için hemen Allah erbâbını halk eylesin) diye ettikleri du'âlar binlerce def'a mükerrer niyâzlarda ma'e't-te'essüf gayr-i müstecâb du'âlar sınıfındandır.

Düşünelim, taşınalım! İşi şerh ve tefsir edelim.

Hâlık-ı kâ'inât hepimizi yaratmış idâre-i hayâtîyeye müdürlük, hâkimlik etmek üzere cümlemize akıl, fikir; zekâvet, dirâyet, muhâkeme ve kuvve-i mümeyyize bahş eylemiş. Onunla havâyic-i maddîye ve ma'nevîyemizi tedârik eyliyoruz. Muzırrr ile müfidi, makbul ile merdûdu görüp tefekkür eyliyoruz. Haslet-i tefekkür ile muhâkemâta girişip hükümler, kararlar veriyoruz. Yine ol Hazret-i Zü'l-celâl nev'-i benî beşere destûru'l-amel olmak üzere bir kitâb-ı şeri'at-ı garra ihsân buyurmuş. Her işimizi buna tatbike, her müşkülümüzü bu kitâb-ı mukaddese mürâca'atla hall u tavsiyeye bizleri me'mur etmiş.

Âyâ! Bu kadar vesâ'it-i adîye ve âlîye dururken yine tenbel ve miskin durup yine tezarru'a kıyâm etmek, bahşayişü'l-Hay olan bunca iktidârı metruk ve mu'attal bırakıp başka bir erbâb tâleb etmek Hakk'a karşı ne büyük isyân, ne yaman bir küfrândır.

Evet her işte Hâlık-ı Te'âla'dan istimdâd edeceğiz. Her müşkülümüzü Hazret-i Kadiyyü'l-Hâcât'a arz ile du'âda bulunacağız. Hiçbir şeyden me'yûs ve nevmîd olmayıp Cenâb-ı Mevlâ'ya istinâd eyleyeceğiz. Fakat ne vakit? İstidâdın da, da'anetin de, istinâdın da vakti, sâ'ati, yolu, yakışığı vardır. Aklımıza, zekâmıza mürâca'atla kudret-i beşerîyemiz dâ'iresinde icrâât u fa'aliyâtta bulunacağız da ba'dehu suhûlet ve muvaffakiyet ihsân buyurmasını feyz-i Bârî'den bekleyeceğiz. Cenâb-ı Hakk çalışanı mahrum bırakmaz. Lakin tenbellere yardım etmek de şân-ı ulûhiyetten değldir.

Öyle ise ne derece tazyik olunursa olunsun yine ta'rizden masûn olan vicdânlarımıza mürâca'at edelim. Mâziyi, on sekiz senelik geçmişi, o geçmişin kara günlerini düşünelim! Unuttuksa soralım! Soruşturalım. Şu müddet zarfında, hükûmet hey'eti nikabı altında etmedikleri vahşet ve denâ'et kalmadı, bir sürü haydudların elinden kurtulmak, canımızı, fikrimizi, hayâtımızı, nâmus-ı millîyemizi, muhabbet-i vatanîyemizi, âlem-i medeniyette varlığımızı muhâfaza için ne yaptık?

Utanalım, insâf edelim. Onsekiz senelik hayat-ı umumîyemiz kuru bir (ah! vah) çekmekle, ma'sum ve âciz çocuklar gibi ağlamakla geçti. Hangi yüzümüzle bu belânın def'ini du'â ve niyâz ediyoruz. Bu işin eri olmadığımızı ne ile keşfettik; ki [Allah erbâbını halk etsin] diyoruz?

Abdülhamid Han "melekü'l-mevt" gibi milletin başına çöktü. Lütfen ve a'cilen izhâr ettiği ilk eser-i musibet ve felâket azim bir perişâniyet ve mağlubiyet oldu. Değil hükümdarı olduğu geniş memleketin haritasını, coğrafyasını dahi bilmediği hâlde sarayından kumanda etmesi, kumandanları birbirine düşürmesi Anadolu'daki, Rumeli'deki ordularımızın mağlubiyetini, altı yüz seneden beri dillerde destan olan şân-ı askerîyemizin, nâmus-ı millîmizin silinmez lekelerle kirlenmesini intâc etti. Moskof âlâyı İstanbul'a kadar girdi. Ba'dehu ecdâdımızın can ve kanıyla kazanılıp asırlardan beri idâre olunagelen koca, koca vilâyetleri, vatanın en mu'azzez, en bereketli, en kıymetli parçalarınız, en müstahkem kal'alarını, en işlek limanlarını, yüzbinlerce vatandaşlarımızla beraber feryad u figân içinde çatır çatır koparıp güya ki kendi

mâlikânesinden yüz dönümlük bir tarla bahş ediyormuşçasına bilâte'sir düşmanımıza ihsân u terk eyledi millet buna karşı derûnî bir ah çekip (Allah erbâbını halk eylesin) demekle iktifâ etti. Feryâd-ı hamiyet koparmadı.

Mülk ve milletin sa'âdet ve selâmetini aramakla mükellef tarafımızdan müntehab vekiller, millet meclisi, Meclis-i Meb'usân ictimâ' ile bu hatayı tahkik ve mes'ulleri taharriye başlayınca keyf-i istibdâd-ı Şâhâne'ye hoş görünmediğinden o encümen-i adâlet bagir-i hak ta'til ve ilgâ olundu. Â'zâsı nefî ve tagrib eyledi. Haydudları, câhilleri, alçakları, menfa'atperestleri dereden, tepeden toplayıp, başına cem' ederek İstanbul'dan birkaç fersah ba'iddeki Yıldız'a kapandı. Milletin yıldızını söndürüp, kendi yıldızını parlattı. Gürûh-ı mekrûhe vükelâlık, vüzerâlık, vâlilik, paşalık, beylik verildi. Vatanın sa'âdeti milletin yâ'ni bizim terakkimiz, bahtiyarlığımız için vakf-ı nefs, hasr-ı vücud etmiş ekâbir-i ümmeti, e'âzim-i erkân-ı hamiyeti birer bahâne ile savurup kimini işkenceler altında boğdurdu. Kimini denize attırdı, kimini müdhiş zehirlerle tesmim ettirdi. İksir-i zeheble serhoş olmayanları zindânlarda zincir altında çürütmeğe başladı. Şeri'atı, kanunu düz tabanlarıyla ezib "keyf-i irâdîsini" kânun diye i'lân etti.

[ Lâ devr-i Azizî'ye ] bir hükûmet-i zâlime teşkil edip beğenmediğimiz "devr-i terakki, asr-ı adâlet, zamân-ı hürriyet" dedirtecek bir "devr-i vahşet, asr-ı denâ'it, zamân-ı esâret" küşâd eyledi. Târih-i millî-i Osmânîmiz'e mazlumun kanıyla kırmızı sahifeler yazılmağa başladı. Yazık! Yazık! Biz ne yaptık?

Üç beş hamiyetkârın fedâkârâne ve cihânpesendâne gayret ve himmetiyle ağzımıza konan (Kânun-i Esâsî lokmasını) avucumuza sıkıştıran (berât-ı hürriyet ve necâtımızı) zorluk görmeden ahmak gibi kaptırdık zabt u muhâfaza edemedik.

Bizim için nefislerini fedâ eden vatanperverlerimizi bile idâre-i Hamidîye'nin dest-i cellâdânesinden tahlise dahî teşebbüs edip mukâbele-i şükrânîyede bulunmadık. Sonra da hayâ etmeksizin miskinâne [Allah erbâbını halk etsin] dedik.

Hey'et-i hâzıra; şeytanetkârâne icrââtında devâm etti. Milletin malı, hazine-i millîyenin ârâzi-i hâliyesi, selâtîn-i sâlifenin eshâb-ı hayrât u hasenâtın cevâmi'e, mesâcide, mekteplere, medreselere şurût-ı mazbuta ile vakf u ta'yin ettiği ârâzi ve emlâk-ı mevkûfe tedricen [çiftlikât-ı hümâyûn u emlâk-ı seniyye] sırasına geçti. Haram yemez sultanımız üç milyon lira irâd-ı magsubun öşr-i şer'îsini, resm-i nizâmîsini dahi inkâr edip hazineden onu da esirgedi. Etrâfındaki haşerât sırma esvâblar, parlak

nişânlarda kanamadığından bilâvaris vefât edenlerin Beytü'l-mâl`e kalan konakları, dükkânları, köşk ve yalıları bol keseden bâ irâde-i seniyye o alçaklara ihsân olunmak âdet oldu. Hazine-i celilenin dibi delinip bir boru ile Hazine-i Hassa`ya rabt edilerek devletin mecmu'-ı vâridâtı milyonlarca liralar bilâhesâb u lâkitâb Sultan`ın cebine akıtılmak usulü ittihâz edildi toprak ile doyasıca gözler bununla da kanmadı. Millette bir zerre servet bırakmamağa kasdettiler. Vâlilik, mutasarrıflık, kâ'immakâmlık, mektubçuluk, mümeyyizlik ve sâ'ire vesâ'ire.... müzâyede ile satılmağa başladı. Rütbe ve nişân için Mâbeyn`de pazar küşâd olunup fiy'âtları tâliblere tebliğ edildi. Köylerimizin beyleri, ulları, hanedan-ı kadime Mâbeyn`e haracgüzâr oldular. Bâb-ı Hükûmet dâ'ire-i rüşvet ve irtikâb hükmüne geçti. Verenler verdiklerini çıkarmak ba'dehu icâbında verileceği elde etmek için halkı soymaya mecbur oldu. Pâdişâhtan zabtiye neferine kadar devlet me'muriyeti; gâsıb-ı emvâl nâmını takındı. Bu paralar, bu altınlar Mâbeyn takımı, gerek İstanbul`da ve gerek taşradaki bendegân-ı Şâhâne tarafından kumar salonlarında fuhuşhanelerde mi fabrikalar, Beyoğlu`nda on katlı kal'a âsâ irâdlar, çarşılar, Aydın`da, Selanik`de çiftlikler alındı ve her biri nâmına birkaç bin hatta birkaç yüz bin lira ecnebi bankalarına yatırıldı. Hünkâr da kendi hissesine düşenini hafiyelere, câsuslara, hak sükûtçulara yedirdi, bu hâl gün be gün teşeddüd etmektedir. Bu hâlleri de canlı fakat hissiz, ruhsuz bir cenâze gibi seyredip yine [Allah erbâbını halk etsin] demekle iktifâ ettik.

Hak ve istihkâk, adâlet ve müsâvât meydandan kalktı. Kitaplardan silindi. Söylenmesi yasak edildi. Hafiyelik, casusluk yegâne vâsıta-i tefyiz oldu. Mahdum beylerin kundaklarına, beşiklerine nişânlar asıldı. Elifbâ deyince mülâzım oldu. Mekteb-i Harbiye`ye (zâdegân!!) nâmıyla ayak basınca yüzbaşı olup kolağalık, binbaşılık ile mektebden çıktı. Viladette cülusda birer rütbe, birer nişan alarak paşalıkla girdi.

Damat beyler zifâf gecesinden i'tibâren ayda bir terakki ile bir iki yılda rütbe-i bâlâyı veya ferikliği ihrâz etti. Âshâb istihkâk-ı mülâzımlıkta ve mülkiye ise bilârütbe ve duhûl ettiği ma'âşla saçını, sakalını ağartmağa başladı biz yine zelilâne ve hakirâne (Allah erbâbını halk eylesin) diye durduk.

Merhûm Sultan Abdülaziz devleti borca boğdu. Fakat hiç olmazsa –velev mikdâr-ı istikrâzın binde birini böyle sarf emiş olsun– yoktan bir kuvve-i bahrîye vücuda getirdi, yirmi kadar mükemmel zırhlı aldı, aylık verdi. Nefsi için müsrifâne

yaptırdığı saraylar, köşkler ile şehrimizin letâfet ve zînetini olsun arttırdı. Sultan Hamid ne yaptı? Her iki üç senede bir istikrâzdan geri kalmadı: Ramazan ve bayramlarda ma'aş için edilen avanslar müstesnâ.

Bir sünnet düğününü bir Osman ve İsmâ'il Pâşâzâdeler'in düğününü gördük. Üst tarafını kim yedi yuttu. Me'murînin, asâkir-i Osmânîye'nin yılda beş aylık aldığı yok. Öbürleri sarraflara eksiğine kırdırıyorlar. O da İstanbul'da. Taşralar daha berbâd. Asker çıplak. Un ve pirinç çuvalıyla elbise yapıyor. Fes yerine başına kırmızı mendil sarıyor. Elindeki tüfengden mâ'ada üzerinde alâmet-i resmîye ve mirîye görülmez. Dilenciden farkları yok. Ekmeğini satıp hamama gitmese cünüb gezecek zâbitân ekmek parası tedârik için vazife-i askerîyesini terk etmiş ticâret ve sanâyi'le iştigâl ediyor. İşte ordular bu hâlde umerâ-yı askerîyenin nısfı menfî nısfı hafiye. Hafiyelerin İstanbul'dan câsusluk tahsisâtı geliyor.

O halde devletin vâridatı ne oluyor? İstikrâzlar ne içindir? Askerin bu perişânîyeti nedendir? Zırhlılar ne için Haliç'de çürüyor? Kalkıp sorduk mu? Hayır! Yalnız sormak için (Allah erbâbını halk etsin) diyoruz.

Ma'arif bitti. Matbu'ât azaldı. Kitablardan millet, vatan, hamiyet, hürriyet, istibdâd, ihtilâl, hukuk-ı millet.... sözleri silindi. Tarihler değiştirildi. Mecnun ve vasiy lakırdıları yasak oldu. Düvel-i sâ'ireden sarf-ı nazar on sekiz senelik Bulgaristan'ın Dârü'l-fünûn'u; akademisi, ilmî, fennî, tıbbî cem'iyetleri var. Bizim bir vilâyetimiz kadarki memleketinde birkaç yüz gazete basılıyor. Bizde bunlar var mı? Taklidi olsun var mı? Bir millî gazetemiz var mı? Bunları vücuda getirmek için yine (Allah erbâbını halk eylesin) diyoruz.

Ermeniler'den sıkılalım. Onlar bile tehlikeyi anlayıp ve bizi gaflet uykusunda görüp kıyam ettiler. Üçbuçuk Ermeni varlığını âleme gösterdi. Kıyâmetler kopardı. Biz daha ne güne kadar erbâb arayacağız, bekleyeceğiz? Cevap veriniz! Yangın yanarken kimse seyirci durmaz! Herkes büyük küçük çalışır. Oyunu kurtarmağa, ateşi söndürmeğe, malını çıkarmağa gayret eder.

Gemi batarken kimse (Bana ne!) demez. Herkes gemiyi, olmazsa hayatını kurtarmağa çalışır.

Vatan zulüm ve istibdâd ateşi içinde yanıyor kavruluyor. Sefine-i devletin dümencisi; tâ'ifesi (Vur patlasın çal oynasın) âlemine dalmış. Milletle beraber batıracaklar. Dalgalar içeri girmeğe başladı.

İdâre-i hâzıra cinnet getirmiş. İntihâr edecek fakat devleti de bırakmak üzere mahv etmek azmine düşmüş. Vahşet hançerini çekmiş. Zâten seyyi'ât-ı idâreden hasta düşen bîçâre mâder-i vatanın bağrına çökmüş, ciğergâhına saplıyor. İdâre-i hâzıra cinnet getirmiş dişleriyle vatanı koparıyor. Bu hâle karşı seyirci durulmaz. Yangını söndürmek, gemiyi kurtarmak, mâder-i vatanın imdâdına koşmak şer'ân, aklen boynumuza borçtur.

Ecdâdımız, eslâfımız bizi mes'ud etmek için kendilerini fedâ edip bize bu vatanı emânet bıraktılar. Biz ise ahlâfı düşünmekten başka kendimizi bile mahvedenlere boyun eğiyoruz. Biz de o şanlı Osmanlılar`ın evlâdıyız. Kânımız Osmanlı kanıdır. Endülüs`ü düşünelim! Ne san'at ve ne meslekte olursak olalım. Devlet münkariz olursa, ecnebî boyunduruğuna geçersek hiçbirimizi yaşatmazlar. Uyanalım! Son def'a olsun canlı, kanlı Osmanlı olduğumuzu, hâlâ yaşadığımızı fi'ilen gösterelim.

Hepimiz bir erbâbız. Bu zarardan hepimiz mütesâvîyen mutazarrır oluyoruz. Müstakbelde mütesâvîyen menfa'at göreceğiz. Bu müsâvât içinde nasıl erbâb aranır? Erbâb daha ziyâde mi mutazarrır oluyor? Veya âtîde o mu yalnız müstefîd olacak? Sağ elimize Hazret-i Kurân`ı ; sol elimize Kanun-i Esâsî`yi alalım. Salâhımız budur. Esnâfdan, kâtibden, beyden, ağadan, efendiden, sarıklıdan, fesliden bir cem-i gafîr olalım. Yıldız`a yürüyelim. Asker kardeşlerimiz müslümândır. Kurân`a kurşun sıkmazlar. Kardeşlerine kıymazlar. Hürriyetimizi, hukukumuzu isteyelim. (Millet Meclisi! Millet Meclisi!) diye bağıralım. Ya şehid olalım veya hür olarak yaşayalım. Şöhretle ölmek; zilletle yaşamaktan efdaldir.

**İmzasız**

Numero:10 Sene:1 s.1-3

20 Ramazanu'l-Mübârek 1314 / 22 Şubat-ı Efrengî 1897

**Makale-i Şer'îye**

**Ulu'l Emr Kim Olabilir?**

Ulu`l emre itâ'at lüzumunu emreden âyet-i celîlenin hükm-i münifi, ahkâm-ı Kurânîye`nin hülâsası, siyâset-i İslâmîye`nin de kadr-i kifâyesi imiş gibi efrâd-ı İslâmîye`ye kemâl ehemmiyet ve i'tinâ ile telkin olunageldiği cümlenin ma'lumudur. Kelime-i şehâdeti dürüst okumayan, kimin ümmetinden olduğunu bilmeyen milyonlarca

ahâli ulu'l-emre itâ'at lüzumunu ta'büd derecesinde hisseder, hatta pâdişahı abdetsiz ağza almak günâh olduğunu i'tikâd eyler.

Bu inhisâr-ı ma'rifet, iğfâl-ı ıbâdullah mesleğini ittihâz ile keyfî icrâ-yı âhkâm etmek isteyen bir hükûmetin bekâsını te'min için elverişli olabilir.

Bunun netice-i velhîmesi değil midir ki bu vecihle mukfel ve mu'attal edilen ve ulemâ ve ukalâsı bi't-tabi' ender bulunan ve bir yed-i istibdâda alet olan avâma bir hakikat anlatmak es'ab-ı umur oluyor? Bîçâreler hayr-ı hâhı bedhâhdan tefrike muktedir olamazlar. Onlara iyilik etmek arzusunda bulunan zevât da işine gelmeyen ve kendisine itâ'ati avâmca ale'l-ıtlâk farz-ı ayn i'tikâd olunan bir kimsenin keyfine hâdim olmazsa gazab-ı pâdişahîden evvel ta'n-ı âhâliye dûçâr olur bir emr-i dinîyeyi sû-i isti'mâl bir milleti en vahim neticelere isâl edebildiği tevârihe mürâca'atla ma'lum olur. Umur-ı mahallînin gayrisine vaz' etmekle ta'rif olunan "zulm" ün esası vech-i mezkûr üzere temhid olunur.

Ulu'l-emre itâ'at lüzûmunda iştibâh câ'iz değil ise de ulu'l-emr olmak selâhiyetini kim hâ'izdir? Ve ne gibi şerâ'ite mütevakkıftır? Ve ittisâfı lâzım gelen evsâf nedir? Mesâ'ilinin hal ve izâhı makâsıd-ı İslâmîye ve menâfi'-i Osmanîye nokta-i nazarlarından en ziyâde telakkiye şâyân umur-ı mühimmedendir. Lakin sâ'ir âhkâm-ı şer'îyede olduğu gibi bu hususda dahî keyfi ve re'yi tefsire kalkışmak ekber-i kebâ'irdir.

Çar u nâçâr mazhar-ı teslim-i âmme olmuş müfessirîn-i azâmın tefsir ve takririne tab'îyete mecburuz. Onların beyan buyurdukları hakâyıkı istimâ' ve kabul te'min-i maksada ma' ziyâde kâfidir.

Fahrü'l-müfessirîn Carullah Allame-i Zemahşerî itâ 'at âyet-i kerîmesini tefsir sadedinde vech-i âtî üzere beyân-ı hak ve hakikat buyurmuşlardır. "Ulu'l-emr münküm" lafz-ı celîlinden murâd umerâ-ı haktır. Zirâ umerâ-i cevrden Hüdâ ve Resul berîdirler ki onlar kendilerine itâ'at vücûbunda Allah-ı Te'âla`ya ve Resul-i Kibriyâ`ya ma'tuf olamazlar. Allah ve Resul`e adâleti işâr; insâfı ihtiyârda ve bunun ikisiyle emr; zıdlarından dahî nehiyde muvâfakat eden umerâ ma'tuf olur. Ve böyle olursa ma'tuf ile ma'tuf-ı adîye beyinleri cem' olunabilir. Böyle umerâya misâl; Hulefâ-yı Râşidîn ve onlara hüsn-i amel ve istikâmetle peyrev olan sa'ir hulefâ-yı müslimîndir. Hulefâ-yı Râşidîn (Ben aranızda hak ve adâlet üzere bulundukça bana itâ'at ediniz! Adâlete muhâlefet edersem üzerinize benim için asla itâ'at yoktur.) derlerdi. Ba'zı müfessirîne

göre ulu'l-emr nâssa dini ta'lim ve ma'rufla emir ve münkerden nehyeden dindar ulemâdır. Ba'zılarının re'yince umerâ-i serâyâ ya'ni cihâd veya başka bir maksada mebni gönderilen asâkir kumandanlarıdır.

Murâd her kim ise evâmir-i İlâhîye'ye ve senet-i Nebevîye`ye itâ'at ederse kendisine itâ'at lazımdır "Emrime itâ'at eden bana itâ'at eder". me'âl-i şerifindeki hadis-i Nebevî`de emir, evsâf-ı mezkûreye hâ'iz olan emir demektir.

Müslime bin Abdülmelikü'l-Emevî Ebu Hâzim namında hamiyetli bir zâta "Ve ulu'l-emr" kavl-i kerimiyle bize itâ'atle me'mur değil misiniz? Deyince "fein tenaza'tum fi şey'in ilâ ahirehehi" kavl-i şerifiyle o sözden ref' ve nez' olundu. cevâbını almıştır. Bu âyet-i celîle dahi (siz ve sizden olan ulu'l-emr umur-ı dinîyeden bir şeyde münâza'a ve ihtilâf ederseniz müşkülü hal için Kitâb ve sünnet'e müracâ'at edin) me'âl-i şerifindedir. Umerâ-yı cevre itâ'at nasıl lâzım olur?

Vâcib-i Te'âla ve Tekaddes Hazretleri ulu'l-emre itâ'ati evvelâ edâ-yı emânet ve hükümde icrâ-yı adâlet; sâniyen emr-i müşkilde Kitâb ve Sünnet'e mürâca'at etmeleri ile zâtu'l-cenâhîn eyledi.

Mürg-i itâ'at uçamazsa kanadlarını yolan zalimde kabâhattir. Umerâ-yı cevr ise emâneti edâ; adâletle hükm, bir şey'i Kitâb, Sünnet'e ircâ' etmezler. Ancak şehevâta tâbi' ve münhemik olurlar. Hevesât-ı nefsânîye onları sever ve gelip götürmüştür.

İmdi bunlar ind-i Bârî ve nezd-i Risâletpenâhî'de ulu'l-emr olan zevâtın sıfâtından meslûb ve mahrumdurlar. İsimlerinin en lâyıkı ve münâsibi lüsus-i mütegalibedir. Demek isteriz ki böyle heriflerin ulu'l-emr olması şöyle dursun; haydudlar gibi sirkat ve cinâyetleri nisbetinde ta'kib ve mu'âtebe olunmaları lâzımdır. Müfessir-i şehir Kadı Beyzâvî diyor ki ulu'l-emr vakt-i sa'âdetde ve sonra olan umerâ-yı müslimîn demektir. Bunlara hulefâ ve vilât ve umerâ-yı seriyye dâhildir. Vâcib-i Te'âla Hazretleri hak ve adâlet üzere bulundukları müddetçe onlara itâ'at vâcib olduğuna tenbih için kendilerine icrâ-yı adâlet hususunu emr u fermân buyurduktan sonra nâssa onlara itâ'ati emr eyledi. Ulu'l-emrden murâd ulemâ olmayıp umerâ olduğu mukallidin müctehide hükmünde muhâlefet etmesi câ'iz olmamasıyla mer'usun re'isine hatalı umurda muhâlefeti cevâzıyla mü'eyyeddir.

İşte ulu'l-emr ne gibi evsâfı hâ'iz ve nasıl şurûtu câmi' olması lâzım geldiği makbul-ı ulemâ-yı ümmet olan bu iki tefsir-i şerifden müstebân olmaktadır. Hulâsası: Allah ve peygambere ale'l-ıtlâk itâ'at farzdır. Çünkü bu itâ'at hayrımızdır. Bunda hata

tasavvur olunamaz. Faruk-ı Â'zam Efendimiz'in hükm-i Resûl'e râzı olmayan münâfıkı öldürmesi bu hikmete mebnîdir. Ulu'l-emre itâ'at ise Hüdâ ve Resul'e her hususta itâ'atiyle mukayyeddir. Kurân ve Hadis'e muhâlif her emri kâ'in-i lem yekin hükmündedir. Cenâb-ı Âdil-i Mutlak ma'rufla emr, münkerden nehyi ayetle buyuruyor. Ma'ruf muvâfık-ı şeri'at-ı Ahmedîye ve mutazammın mesâlih-i beşerîye iş demektir. Münker ise mazarratı bedidâr olan şeydir. Bir hükûmetin emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker edip etmediğine nezâret vazifesi ümmete â'iddir. Bu iki emr-i ehemme i'tinâ etmeyen hükûmet ve dikkat eylemeyen millet giriftâr olacakları ve Hamid'ten kendilerinden başka kimseyi mes'ul ve mu'âtab tutmamalıdırlar. Bundan neş'et eden belâyâ u mesâ'ib-i gafletleri seyyi'attan bilinmelidir.

Türkiya'nın ahvâl-i hâzırası bu sözleri isbât için en metîn berâhîn addolunabilir.

Sultan-ı hâzır "ulu'l-emr " medlûlini kendi şahsına hasr ile vezâ'if-i hükûmeti istediği mecrâya çevirdikten sonra şer'-i şerifin asla kabul ve tecvîz etmediği seyyi'ât zeminini tahyi'e etmiştir.

Câhil âhâli bir padişâhın mutâ' olması neye mütevakıf olduğunu bilmez doğru söylemesi me'mul olan ulemâ-yı â'lam teb'id veya tahvif ve tehdid edilmiş; umerâ-yı askerîyede erbâb-ı hamiyet varsa da ekalliyette kalmış. Erbâb-ı hırs ve tama' zemini hâlî bulmuştur. Medâhin-i ulemâ ve menfa'atperest umerâ müstebîd hükümdarın şerîk-i cinâyeti daha doğrusu birisi ilmen, diğeri seyfen tahrib-i vatan ve millet eden berîd-i istibdâdın dehşetli aleti olmuştur.

Dersa'âdet'te câmi' vâ'azlarında yine ulu'l-emre itâ'at lüzumundan bahsetmeleri emrolunduğu işitiliyor. Hatta ba'zı vâ'azlar ale'l-imyâ padişah ulu'l-emr demektir. Emrine muhâlefet küfür olduğunu beyân ile i'lân-ı belâhet veyâhut izhâr-ı hiyânet etmişlerdir.

Ramazan-ı Şerif'te cevâmi'de va'az edenlerin cerâr-ı makulesi, ilm u ma'rifetten hemen bî-behre bir gürûh olduğu ma'lumdur. Altmış pare almak için sadaka-i fıtrın en fakir adama vâcib değil hatta farz olduğunu söylemekten çekinmeyen herifler harîs oldukları beş on altına mukâbil zâten vehâbet-i dinîye ve siyâsîyesini anlamadıkları öyle bir hatâ-yı azîmi de irtikâb etmezler mi?

Bereket versin, ki erbâb-ı hamiyet ve diyânet herifleri tehdit ile iskâta muvaffak olmuşlardır. Himmetleri varolsun. "Ulu'l-emr" erbâb-ı emr demektir. Kendinden başka hiçbir kimseyi işe ve buyrulduya karıştırmak istemeyen bir zâlim tervic-i ıgrâz için

yalnız kendini ulu'l-emr addettirmek isteyeceği bedihî ise de bunu tasdik ve tervic edecek denî ve rezillerin bulunması daha ziyâde telehhüfle telakkiye şâyândır. Siyer-i hulefâyı okuyup muhâkeme edebilseler din u milletlerine ettikleri hiyânet ve cinâyetin derecesini anlarlar. Ulu'l-emrden addetmek istedikleri padişah Hulefâ-yı Râşidîn eser-i âlîsine iktifâen halkın itâ'atini kendisinin adâletine niçin ta'allik etmiyor? Evâmir ve sened-i Nebevîye'ye nerede ve ne vakit ittibâ' eylemiştir? Adâleti isteyenleri niçin mahva sa'y ediyor? "Şeytan-ı ahres" haktan sükût edendir. Biliriz bu heriflerin zulmü umum âlem-i İslâmiyet ve cihân-ı insânîyetin ma'lumu olan ve evsâf-ı imâmet ve hilâfetten hiçbirini ha'iz olmak isti'dâdından mahrum yaratılmış bir şakîye adem-i itâ'ati küfre haml eylemeleri ise nekâl-i dünyevî ve vebâl-i uhrevîye müstelzem olabilen kabâyih-i beşerîyenin en fazihidir.

Zikri yukarıda subk eden Ebu Hâzm birkaç sene İstanbul'u muhâsara eden ve Galata'daki Arab Câmi-i şerifinin bânîsi olan mücâhid-i şehîr Müslime Ebu Abdülmelik gibi bir zâta itâ'ati kabul etmiyor. Kitab ve Sünnet'e muhâlefetleriyle sâkıt olduğunu dermeyân edip sözünü takviye ediyor. Hakâyık-ı şeri'atten bî-behre bir tâkım nâdân mürâ'îlerin Arab Cami'-i Şerifi'ne kadar otuz bin askeriyle korkusundan girmeyen veyâhud sathını ihlâl eylediği Cum'a namazını kılmak cilvesi zımnında yirmi hatve mesâfede bulunan bir mescide gidip gelinceye kadar beklemesi için pek uzak mevki'lerden birçok zahmet ve müşkülâta o kadar asaîr-i İslâm'ı celb ile cümlesinin o gün namâzsız kalmasını tecviz eden hâ'in bir miskine halife deyip de cühelâyı iğfâl etmeleri afv olunur fenâlıklardan değildir. Bu ittihâm sarf-ı diyânet ve ibâdet nokta-i nazarından vârid olur. Hükümdârın mesalih-i dünyavîyemizi teşvîş eden ef'âli nazar-ı i'tibâra alınarak mehâkemesi lâzım gelse akvâm ve haşiyenin en zâlim zannolunan hükümdarları bile geride kalır. Bu hususlarda hiçbirinin inkârına mahal yok iken Allah'dan korkmadan, insândan utanmadan nasıl oluyor da bir takım edânî herif medh ü senâ, bir tâkımı da udüvv-i ekberi bulunduğu şeri'at-ı mütahhare-i İslâmîye nâmına kendisine itâ'ati tavsiye ediyor. Pâdişâha adâlet, şecâ'at gibi evsâf-ı âlîye lâzım değil mi? Memduh-ı eşrâr ve makduh-ı ahyâr Abdülhamid'de bunlardan kangısı vardı, binlerce köy harâb ediyor da zulmen depoladığı paradan mürâ'iyâne bir câmi' yaptırıyor. Bunla da kendini hasenât sâhibi mütedeyyin bir zât göstermek istiyor. Pâdişâha evvelâ adâlet lâzımdır. Adâleti olmayan zâlimdir. Zâlime Allah la'net ediyor. Biz de zulmünden kurtulmak ve ihvân-ı dinimizi kurtarmak için bir an evvel def'ini

teshîl edecek kavlî ve fi'ilî her nev'i vesâ'ite mürâca'at etmeliyiz, şeri'atın istediği ulu'l-emri aramalıyız. Birtâkım havane-i din-i umerâ ve dilsiz şeyâtîn-i ulemâ ve mürevvic-i ebâtil-i udebâ gibi olmayalım.

Fukarâdan kahren ve cebren alınandan biz de istifâde etmişiz. Onları sefâletten kurtarmağa va'ad altına nâ'il etmeğe çalışmakla millete olan borcumuzu ödeyebiliriz, işte bu sa'y u gayret kıvam-ı umur-ı cumhur olan adâlet-i muktezıyâsıdır. Milletten istifâde ile yine o millete ifâde beyninde mu'âdele aramak ulûhiyetin en güzide ve bahtiyâr kullarının hâssasıdır. Bunun hilâvetini mahzar-ı hidâyet-i Rabbânî'ye olan ahyâr _____ eder. Mahrum-ı fezâ'il-i hamiyet olan kesân ise Hakk'a ve halka karşı birer sani'a ve bahâne ile kendilerini ma'zur göstermeğe yeltenirler. Özürleri nezd-i halkta bir vakit makbul olamayacağı gibi nezd-i mahlukta dahî çok geçmeden mâhiyetin anlaşılması muhakkak bulunduğundan ma'zur olmaları şöyle dursun intikâdât-ı şedîdeye mukavemetten âciz olduklarını fehm ü idrâk ettikleri bir zamânda hacâletzade-i sükût ve mebhûtiyet olacakları şüphesizdir.

**Nâsıh**

Numero: 17 Sene: 1 s.3-5

17 Zi'l-ka'de 1314 / 19 Nisan-ı Efrengî 1897

## El-'Ulemâ-i Veresetül'l-Enbiyâ'

Sadaka Resûlullah

"Ulemâ enbiyâ veresesîdir" me'âlindeki hadîs-i şerif ma'lûmdur. İlim olmayınca ahkâm-ı mutahhire-i şer'îyeniz keyfiyet-i icrâsıyla mukteziyâtı bilinemeyeceğinden ulemâdan murâd ilimle âmil olânlar demek olduğu vehle-i ûlâda anlaşılıyor. Veresetül'l-enbiyâdan ma'dûd olmak için ilm-i kadr-i amelin lüzûmu sûret-i kat'iyede beyân olunmuşdur. Amel nedir? Hakk yolunda hîç bir zahmet ve meşakkatden, hattâ îcâb ederse fedâkarlıklardan çekinmeyip kavlen ve fi'len hayrı ta'mîme ve şerri tahdîde çalışmakdan ibâretdir. İşte eser-i enbiyâ budur. Buna teba'îyet edenler verese-i enbiyâdır.

Ulemâ-yı zâhir bu şerefin kendilerine â'id olduğunu iddi'â eder. Ulemâ-yı bâtınız diyen meşâyıh da bu şerefin kendilerine â'id olduğuna mu'tekaddırlar. Bu şeref-i azîmin ihrâzı neye mutavakkıf olduğu ta'yin olunmadıkça hâ'izi kimin olacağı kesdirilemez. Ekmel-i beşere vâris olmak iddi'âsı doğru olabilmek için zâhiri âsâr-ı seniyye-i Nebebiyye'ye tamâmen iktifa ve bâtınen ahlâk-ı fâzıle-i Muhammediye ile tahalluk etmek lüzûmunu inkâr olunamaz.

Burada ulemâ ve meşâyih-i asrın aldandığı veya işine muvâfık göremediği bir dakika vârdır. Hazret-i Muhammed Aleyhi's-selâm gibi niçin olmuyorsunuz? Denilirse "O mu'cize sâhibidir, biz onun gibi olabilir miyiz? Cevâbını verirler. Fazîletlü, reşâdetlü efendilerimiz. Biz sizden O'nun mu'cize ile mü'eyyed işlerinin aynını istemiyoruz. Mümkinü't-taklîd olanlarını bekliyoruz. Ümmet size semâya çıkmak, parmaklar arasından su akıtmak, kameri yarmak gibi tekliflerde bulunmaz, o kadar ahmak değildir. Zalîmeye karşı ümmetin hukûkunu müdâfa'a edin, dâ'imâ ümmet tarafında bulunun, ümmeti fenâ ahlâkını iyi ahlâka tebdîl etmeğe sa'y edin. Bir din kardeşiniz ne kadar fakir ve miskin olursa zerre kadar tekabbür eymeyip fi'ilân olamazsa teşvîken mu'âvenetine şitâb edin.

O miskin dediğiniz âdemin tanıdığınız zâlim pâdişâhtan efdal olduğunu bilip âna göre zâlim padişahı tahkîr ve o miskîni tevkîr ediniz, (Abese vetevellâ) sûresinin ma'nâsı ve sebeb-i nuzûlü nedir? Dâ'imâ ahali arasında bulunarak beyinlerine ittihâd ve ittfâk âsârını izâleye sa'y ve gayret ve cümlesine kendi â'ileniz gibi hüsn-i mu'âmele etmeniz lâzımdır. "Anlar âdem olmazlar, eclâfla ihtilât-ı haysiyete hak verir" gibi lâflar hezeyândır.

Fenâ-yı ıslâhâ sa'y etmek haysiyete halel vermez. O bî-çâreleri aldatmak için zâlimin size verdiği mebâliğ-i haysiyet-i ilmîyenize halel-i îrâs etmiyor da câhil din kardaşlarınızı Muhammed-vârî kavle tergîben, terhîben ıslâha sa'y etmek, yüreklerine dîn ü millet ve muhabbetini ilkâ ve ittihâd ve ittifâk-ı fezâ'ilini ta'lim ve telkin haysiyetinize şeyn verir mi? İşte ulemâ ve meşâyıhdan bu gibi umûr-ı hayriye me'mûldur, bu gibi umûr, âsâr ve ahlâk-ı Muhammedîye'ye tevâfuk eder ki verâset-i sahîha-i Nebebiyyenin şurûtundandır. Âsâr-ı Nebebiye'ye iktifâ ve ahlâk-ı Muhammedîye ile tahalluk gibi hasâ'il-i âliye hem ilm-i zâhire, hem de ilm-i bâtına

mütevakkıftır. Vech-i mezkûr üzre iktifâ ve tahalluktan mahrûmlara hisse-i mirâsın düşemeyeceği ab âşikârdır. Daha sâde söyleyelim: Enbiyâ-yı izâm gibi maddî, ma'nevi fenâlık her ne ise evvelâ onu kalben buğz edip var kuvvetle men' ve tahdîdine, sâniyen iyiliği sâbit ve hakk olan her ne ise âna kalben muhabbet edip i'tinâ-yı tâm ile ta'mîm ve tervîcine sa'y ve gayret olunmazsa ve îcâb-ı takdirinde bunun için fedâ-yı cân edilmezse ûlûm-ı zâhire veyâ gavâmız-ı şer'îyeye vukûf veyâ ulûm-ı bâtıne ve serâ'ir-i şer'îyeye itlâ' iddi'âları akvâl-ı mücerrede sırasında kalır, hatta bu vukûf ve ıtlâ' hâsıl olsa bile vech-i mezkûr üzre olmadıkça fâ'idesiz bir ilm-i bî-me'alden ibârettir.

Enbiyânın hakk yolunda fedâkârâne amellerini bırakıp da yalnız ibâdete müte'allık ba'zı a'mâli taklide hasr-ı ihtimâm eden gerek hâcegân ve gerek dedegân hatâlarını anlamalı, kusûrlarını i'tirâf etmeli, peygamberânın cânsiperâne hareket ve gayretlerine peyrev olmalıdır. Meydân-ı diyânet ve hamiyyette kıbleyi gösterir minâre gibi sebât etmeli, zalemenin desâyisini anlamakda gâyet müdakkik olmalı, iyi fenâ her ne lâzımsa öğrenmeli, öğretmeli, bilmeli, bildirmeli, bu iki maksada hâ'il ve mâni'î def' ve ref'a sa'y etmeli, bu uğurda luzûmunda cânı da fedâ etmeli, zalemeye karşı mazlûmların hukûk-ı müdâfi'î olmalı, işte ilm-i zâhir ve bâtının hülâsa fâ'idesi budur.İlmi zâhir ve bâtın diye ikiye tefrik ederek her fırkanın nevâkıs-ı â'mâliyle berâber kendini verese-i enbiyâ add etmesi ve bu vech ile âdeta esâs-ı dîne â'id bir tefrika-i efkâr irâ'e eylemesi şân-ı mukaddes enbiyâyı anlamamaktan veya büyük tutmamaktan ileri gelir. İlim bir cihete nazaran zâhirîdir, diğer cihete nazaran bâtınîdir, cevher-i insânın zevâhir ve serâ'irine müte'allıktır. Mevcûdât-ı sâ'ire de buna mukayyestir. Hubb-ı me'âlî ve buğz-ı mesâvî hasetleri delâletiyle safvet veya ridâ'et-i serâ'ire kesb u vukuf olunur.

Bir âdem Hazret-i Muhammed Aleyhis-selâm gibi her türlü zahmet ve meşakkâte katlanmalı, zevk ve rahâtı bırakmalı, zaleme ile uğraşmalı, rıza-yı İlâhî'nin fenâlığı kaldırmağa, iyiliği yapmağa ve yaptırmağa çalışmakla istihsâl olunabileceğini de bilmeli de âna göre korkmadan, üşenmeden cibâlen milli fedâkârlık da etmeli ki Nebî-yi zî-şânınıza lâyık ümmet olabilesin. Vârisî olmak nerde kaldı. İbâdullâhın emniyetini sû-i isti'mâl maksad ise avere-i zaleme ulemâ ve meşâyihin mesleğinden a'lâsı tasavvur olunamaz. Cühelâya karşı iddi'â-yı tekemmül ve tefevvuk-ı zaleme

huzûrunda alçakcasına tezellül ve temellük bir takım hayâsız edebsizlerin mesleğidir. Böyle denilerin vücûdu nâmûs-ı mukaddes-i şerî'ate leke getirir mesâ'ibindendir. Tanıdıkları miskin heriften evvel izâle-i vücûdlarını mütehattim uhde-i ehl-i İslâm arasında vukû' bulan fenâlıkların en başlıca mürevvidleri bunlardır. Bidâd-ı dilsizden yanmış bî-çâre ahâlîyi olûr olmaz umurdan tekfir edivermek vürûd-ı zebânları olmuştur. Sanki her birinin ağzı bir tekfir çantası kesilmiştir. Ona da din ve milleti tahkîr eden ve rezâlet ve sefâletlerinin hadd u hesâbı olamayan âdi bir mahlûka serfirû etmekle de kalmazlar her türlü küfrüyâtını bilerek tahsin ederler.

Hazret-i Muhammed'in büyüklüğü bir derece kadar olsun anlamaktan âciz böyle bir gürûhun enbiyâ-yı hilâfet da'vâsına kalkışması gibi noksân-ı edeb, hadd-nâ-şinâslık olamaz böyle derbederliklerin en büyük düşmanı Hûdâ ve Resûl'dür. Hakîkî ulemâ-yı İslâm'ın vazife-i mukaddesesi hükûmetin icra'âtını tedkik ederek zalemeye karşı hukûk-ı nâssı müdâfa'a etmektedir. Anları kendini zahîr ittihâd eden zâlimin rütbesine, ihsân ve ma'âşına mukâbil tervîc-i ebâtıl, setr-i hakâyık ve alçağın hevesine göre te'vîl-i ahkâm cür'etleri ulemâ-yı İslâm'ın şân-ı âlîsine tevâfuk etmez. Müctehidlerin ahvâl-i marziyesini bilmiyorlarsa tevârîh ve siyeri mütâla'a etsinler de öğrensinler. İnsâfları vârsa bu sözleri tasdik ederler, tasdîk etmeseler bile hakîkat-ı ahvâl ahâlîye hafî kalmayacakdır.

Hamd olsun sâye-i şerî'atte hakâyık-ı İslâmîye'yi anlayanlar ve olduğu gibi ümmet-i Muhammed'e anlatanlar çoğalmaktadır. Müstakbelin dilsiz şeytânlara getirmekte olduğu hacâlet ve fezâhatı ashâb-ı basîret şimdiden görmeğe başlamıştır. İmâm-ı A'zam Efendimiz Hazret-i Abbâs'ın torunu Ca'fer-i Mansûr'un habishânesinde kırbâç altında teslim-i rûh etti de sonra gelenler sû-i misâl olmasın diye Mansûr'un ba'zı yolsuz mu'amelâtına rûy-i rızâ göstermedi. İşte vâris-i enbiyâ böyle olur.

İmâm efendimize istinbât eylediği ahkâm-ı fer'îyede mukallid olduğumuz gibi bu eser-i hamiyyet ve diyânetde dahî peyrev olmalıyız.

Ey zalemeye zahîr olan ve doğru söylemeyen bâşı sarıklı efendiler! Buralarını nazar-ı i'tikâdınız vârsa fevâ'id-i ilmi ve keyfiyet-i amel husûslarını bize irâ'e eden hayru'l-beşer efendimizden utânınız. Ve sirâc-ı ümmet olan ve bî-hakk pek âlî avene-i

hamiyet ve diyânet ibrâz etmiş bulunân İmâm-ı A'zam Hazretleri'nin mesleğine peyrev olunuz, herkesin hürmet ve ri'âyetine mazhar olursunuz. İmâm'ın mezhebinde bulunmak ve sizin vârisini da'vâ eylediğiniz seyyidü'l-kevnîynin ümmetinden olmak selâhiyyetinin beyânât-ı mesrûdeden müstebân etvâr-ı hamiyyetmendâneye tavakkuf eylediği anlaşıldı. Artık yâlancılığı, mürâ'îliği bertaraf ve hakikati i'tirâf edelim.

Dâ'imâ ahâlînin ahlâkı bozulmağa müste'iddir. Her zamân ve mekânda bu kâ'ide cârîdir. O ahlâk bozukluğunu men' ve sû-i ahlâkı hüsn-i ahlâka tebdîle sa'y etmek ulemâ-yı dîne terettüb eden bir vazifedir. Müstebid-i hükûmet dâ'imâ fesâd-ı ahlâkdan istifâde edegelmişdir. Şimdi idâre bu mel'anette evâ'ile tefevvuk eylediği gibi evâhirî de âciz bir hâle getirmiştir. Milletin ahlâkını bozmak için Abdülmamid'in bi'l-iltizâm himâye ve taltîf eylediği evâzilin kavlen ve fi'îlen sâçmakta oldukları fesâd-ı ahlâk tohumlarını kendi kendinize anlamaktan âciz iseniz nasıl size anlatmak mümkün olabiliyor. Bu husûsu idrâkte âcziniz varsa size ulemâ değil, mümeyyiz-i etfâl ve cühhâl demekte bile âdem te'edddüb eder. Anlayıp da ihtiyâr-ı sükût veyâ hitâm-ı dünyâya mukâbil arz-ı mutâva'at ediyorsanız şıkk-ı evvele göre dilsiz şeytân, şıkk-ı sânîye nazaran iblîs-i pür-telbîs sıfatında kâbil-i iştibâh ve te'vîl değildir. Bunu asdaku'l-kâ'ilîn söylüyor. Ne de yâpsanız hakîkat budur. Allah'a şükür âyet ve hadîs anlayanlar ve doğru söyleyenler hakîki müslümânlar meyânında bulunduğu gibi ulûm ve fünûn sâyesinde hakâyık-ı ahvâli daha güzel muhâkeme eden Avrûpa feylesofları da âyât ve ehadîsin ne gibi hakâyık-ı mutazammın olduğunu anlıyorlar. Siz ittihâz eylediğiniz bir dâ'ire-i mahdûde içinde kalarak câhilâne ibâdullahı mu'tâdınız vechile tazlîl ve tekfire devâm edeceksiniz. Lâkin hakâyıkı anlaması tekarrüb eden efrâd-ı ümmet size gülmekle kalmayıp belki la'netle mukâbele edecektir.

Devlet-i Aliyye, Allah göstermesin, mu'ammâ-yı istibdâdın dilhâhı vechile batsa veyâhûd ahyâr-ı kavmin arzûsu üzre bâtmayıp da hayırlı bir inkilâba nâ'il olsa her iki hâlde de size hakâret muhakkaktır. Bunu da tedlîsât-ı zelîlânenizin neticesine bilmeniz lâzımdır. Dünyâda hakâretten, âhirette ukûbetten kurtulmanın çaresi varsa o da tabasbus mesleğini bırakıp Hazret-i Muhammed Aleyhi's-selâmın ve sahâbe-i kirâmın ve müctehidin ve mücâhidin-i dîn-i İslâm'ın âsâr-ı aliyyelerine iktifâ'en tehlikeli bir netice görülmeden zulüm ve fesâdı kaldırmak ve selâmet-i dîn ü milleti, bekâ-yı devlet ve

hilâfeti te'min etmek için her ne yapmak lâzım ise ahâlîye rehber olup cevher-i diyânet ve hamiyyetinizi isbât etmektir. Bilmiş olunuz, yîne tekrar ediyorum, gördüğümüz fenâlıklardan size terettüb edecek mes'ûliyet, vükelâ-yı rezâlet ve bendegân-ı habâset-nisâr-i Hamidî'nin mes'ûliyetlerinden dûn kalmaz, eğer sizin ve'l-üsefâ ki hakâyıkını anlayamadığınız- dîn-i mübin nâmına bir tâkım terhîbâtınız olmamış olsa ümmet-i İslâm çoktan beri zulüm ve esâret boyunduruğunu parçalardı. Ve hürriyet sâyesinde arzûgerdeniz olduğunu iddi'â eylediğiniz müslümânlık daha mükemmel olurdu.

Şeyh efendilere de biraz tevcîh-i kelâm edelim: Şeyh efendiler! Asırlar geçti, kor ve teveccühün ve soğuk nefsin fâ'idesi olmadığı anlaşıldı. Hazret-i Muhammed Aleyh's-selâm ile sahâbe-i kirâm yalınız hây u hûy ile iktifa buyurmadılar.

Ümmet sizden ma'nâsız himmet yerine fi'lî bir hidmet bekliyor. Âh, zalemeye sizin de hidmetiniz pek çoktur. Haydar-ı girâr efendimiz zulmü kaldırmak için bu kadar çabaladı, ve hânedân-ı me'âlî ünvânı hep bu uğurda fedâ-yı cân etti. Siz ne yapıyorsunuz? Ezlem-i zâlim bir müstesnâ-yı hilkatin mürâ'iyâne iltifâtlarıyla iftihâr ediyorsunuz. Hem de anlamak şânınızdan olmayan ma'neviyâta dâ'ir kendiniz vaz' eylediğiniz birtâkım me'âlsiz tâmâtla hâ'inin ef'âl-i mezmûmesini daha ziyâde size meçhûl olan ahkâm-ı kazâ ve kadere atf ve isnâd eylemek gibi bir hatî'at-ı fâhişe etvâr ve akvâlinizden istidlâl olunuyor. Hazret-i fahr-i kâ'inât ve dâmâd-ı kirâmât-ı nejâd Ali (Kerreme'llahü veche) ve evlâd ve emcâdlarının zulüm ve fesâdı kaldırmağa uğraşmış olmaları sizin gibi ahkâm-ı kaderi -hâşâ- anlamadıklarından ileri gelmiştir öyle mi? Esbâbsız tevekkülün hatâ-yı mahz olduğunu ve umûrda hüsn-i tedbîrin netâyic-i mergûbesini herkesten güzel isbât eden Celâle'd-dîn-i Rûmî (kuddise sırruhû) gibi küberâ-yı sûfîye de meşâyih-i hâzıra kadar anlamamışlar mı? E'âzım-ı sûfîyenin zalemeden tekaddür-i müteneffir oldukları ve ânlara karşı ne derecelere hilâfkîrâne bir meslek ittihâz eyledikleri âsâr-ı âliyyelerinden müstefâddır. Her hareketleri birer misâl-i ulvî-yi ûlâ bu zevât-ı mübârekenin nâ-halefi veyâ küliyen yabâncısı bir tâkım kâse-lislerin ilm-i bâtın iddi'âsı gibi bir kavl-i bâtıl tasavvur olunamaz. Lokma için hakkı bırakıp bâtıla hidmet ya'nî zalemeye mutâva'ât hüsrân ve delâlettir. Öyle resmî reşâdetlülerin takvâ furûşluğu meslek-i şerîf-i ehl-i tasavvufa muhâlif bir lu'be-i şeytanet, esâs-ı metîn-i dîne mugâyir bir haddi'a-i meskenettir. Şeyh efendilerin zevâyâ

ve tekâyânın mebâdî te'essüsünden haberleri yok mu? Haberleri olsa da amelleri yoktur. Bu doğru sözleri okuyan ba'zı meşâyihin hoşlanmayacakları melhûzdur, fakat ne çâre! Hiddet için Hakk terk olunamayacağı gibi minnet için de bâtıl tervic edilemez.....

Hâcegân ve dedegân efendiler arasında bi-hakk müteşerri' ve mutasarrıfları bulunduğu da kâbil-i inkâr değildir. O misillülere hürmet ve i'tibârımız ber-kemâldir. Lâkin zamân pek dârlaşmış olduğundan âr-ı sükûtu anlara da yakıştıramadığımız gibi şikâyette dâhî kendimizi haklı i'tikâd ediyoruz.

"Enne'z-zamâne müvekkil-i bi-medh-i kirâm ve bi-zemm-i li-'âm". Allahu ahkemül'l-hâkimîn ve adüvvün li'z-zâlimîn ve men yerkenü ileyhim fehüve li-şerî'ati nebînâ mine'l-hâ'inîn. Fela'netu'llâhî aleyhi ve'l-melâ'iketi ve'n-nâsi ecma'în.

**De....Ye Nâsıh**

Numero: 17 Sene: 1 s.5-6

17 Zi'l-ka'de 1314 / 19 Nisan-ı Efrengî 1897

İngiltere'de Kembirîç Dâru'l-fünûnunda Türkçe mu'allimi bulunan ihvân-ı ahrârdan Halil Hâlid Bey'in evvelce Londra ercümen-i İslâmîyesi'nde îrâd ettikleri İngilizce makâlenin sûret-i mütercemesini derc eyledik:

"Ermeni heyecânını ihdâs edenler bu aralık hilâfet-i İslâmîye mes'elesine dahî ta'rîz etmekte olduklarından bu bâbda şer'î ve târihî ba'zı îzâhât vermekliğime a'zâ-yı encümenin müsâ'adesini ricâ ederim.

Mu'ârızların iddi'âlarına nazaran halîfe Kureyşî Arablardan olmalı imiş, Hazret-i Muhammed'in neslinden bulunmalı imiş, Arablar Türkler'den nefret ederlermiş ve Hilâfet-i Osmânîye sahîh değilmiş. Hilâfet mes'elesi bize ya'nî müslümânlara â'id olduğundan ecânibin ta'arruzu şâyân-ı kabûl değildir. Zîrâ garaza mübtenîdir. Bu bâbda bir sarâhat bulunmadığındandır ki peygamberimizin hîn-i vefâtında halife ihtihâbı için pek çok ihtilâf vukû'a geldiği târih-i İslâm'da musarrahdır. İlk halifenin Kureyşlerden intihâbı şahsen iktidârı ve evsâf-ı ber-güzîdesi münâsebetiyle sâ'irlerîne ve Kureyş'in o

zamân beyne'l-Arab tefevvukuna mebnîdir. Asr-ı peygamberîden sonra teşekkül eden nice hükûmât-ı İslâmîyye'de ecnâs-ı muhtelifeden halifeler intihâb ve i'tirâf olunması bu bâbda sarâhat bulunmadığı içindir. Zâten İslâmiyet'de kabileye veyâ cinse pek o kadar i'tibâr olunmaz. Ve hilâfetin Kureyş kabîlesine tahsîsiyle "demokratik" olan İslâm içinde "aristokratik" bir sınıf yapmak usûl-i İslâmiye'ye muhâliftir. Peygamberimiz her ne cins ve milletten olursa olsun İslâm'a i'tikâd eden bi'l-cümle nâsa "Ümmet-i Muhammet" dedi "Ümmet-i Kureyş" diye bir sınıf yapmadı.

Halife, Hazret-i Muhammed'in neslinden olacağı iddi'âsı da bâtıldır. Çünkü peygamberin erkek evlâdı duramadı. Kız evlâddan yetişen kimselerin mü'mînin hâkimiyyetine, riyâsetine sâlih olmayacakları şerî'at-ı İslâmîyye ahkâmındandır. Zâten hilâfet, saltanat değildir ki peygamberin ahfâdına tevârüs etsin. Hilâfet: Ehl-i İslâm arasında râbıtaya ve kelime-i vâhide üzre ictima'larına ve ahlâk ve akîde-i müslîmenin tetarruk-ı fesâddan sıyânetine nezâret eden bir makâmdır. Ma'a-mâfîh papalı gibi bir riyâset-i rûhânîyye dahî değildir. Zîrâ İslâmiyet bu yolda rûhânîyyet i'tikâdını kabul etmez.

Mu'ârızlar, Arabların Türklere münâferetleri olduğunu da hilâfet mes'elesi meyânında zikr ediyorlar, bu rivâyeti Arabca tekellüm eden ve menâfi'leri iktizâ ettikçe kendilerini Arab tesmiye eyleyen ba'zı hristiyânlar tarafından neşr olunur. Arablar fenâ bir hükûmet-i Osmâniyye me'mûruna Türk diye lâ'net ederler velev ki o me'mûr Arab veyâ Arnavud veyâ Çerkes olsun, Anadolu Türkleri fenâ bir me'mûr-ı hükûmete yine o vechile nefret eylerler velev ki o me'mûr Arab bulunsun, yoksa iki kısım müslümân birbiriyle o kadar merbût ve mümtezicdir ki çok kerre Arab'ı Türk'den ve Türk'ü Arabdan tefrîk müşküldür. Memâlik-i Osmânîye'nin bu hâllerini bilmek uzun tecrübeye tevakkuf eder.

Hilâfet-i Osmânîye'nin sahih olmadığı kavlini red için birinci mes'elede serd etttiğim delâ'il kâfîdir. Ma'mâfîh ben bu kavli başka bir nokta-i nazardan dahî cerh edeceğim ma'lûmdur ki bir hakkı ihrâz için şerî'at-ı İslâmîye'de "Mürûr-ı zamân" kâ'idesi vârdır farz edelim ki Hilâfet-i Osmâniye –dedikleri gibi—sahîh olmasın. Dörtyüz sene evvel selâtîn-i Osmâniye'nin hibe-i meşrû'a ile ihrâz ettiği ve şimdiye kadar âlem-i İslâmiyet'in ekseriyetle kabûl eylediği bir hilâfet kat'iyen sahih hükmüne

girer. Bundan mâ'adâ vazife-i hilâfetin îfâsı kuvvete mutevakkıfdır. Bu gün ise Devlet-i Osmâniye'den daha kuvvetli bir müslümân hükûmeti kalmadı. İlm-i mukaddes-i Nebevî bugün hânedân-ı Osmânî'nin yanında bir emânet-i müteberrikedir. O ilme vukû' bulacak ta'arruz kuvvâ-yı İslâmîye'yi arzdan büsbütün izâle demek olacağından ânın muhafazası için –sâ'ir müslümânlar kayıdsız bulunsalar bile– Osmanlı müslümânları öyle şedidâne ve nevmîdâne gavga edeceklerdir ki o gibi dehşetli gavganın tarihte emsâli pek nadir olduğu sâbit olacaktır. Ben dünyâda idrâki olan bir müslümân farz etmem ki hilâfet-i hâzıramızın mahvına ve ecnebî boyunduruğu altında bir şahs-ı âdînin makâm-ı hilâfete nasbına kayıdsızlıkla baksın ve âna tahammül edebilsin. Ecnebî himâyesi altında bir halife nasbı kıt'a-i mübâreke-i Hicâz'ın ecnebî eline geçmesi demektir. Ecnebî eline geçerse ne olacak? Fünûn ve sanâyi'î-i garbîyye oralarda intişâr mı edecek? Heyhât! Öyle bir vak'a-i hevlenâ ki müte'âkib Mekke ve Medîne dâhil olduğu hâlde Hicâz'ın her bir cânibinde – medeniyyet nâmına akvâm-ı za'îfenin hürriyet-i vicdâniyyesine ta'arruz eden – misyonerlerin şu'beleri açılacak ve cevâmi'-i İslâmîye ve hatta kabr-i Nebevî kurbunda âz vakitte meyhâneler ve "vesâ'ireler" peydâ olcak ve az vakit zarfından diyânet ve ahlâk-ı İslâmîye esâsından sarsılacaktır.

Ben bu mes'elede makâm-ı hilâfetten bahsettim. El-yevm makam-ı mukaddes-i imâmeti işgâl eden zâtın halîfe-i meşru' olup olmadığı ayrıca bir mes'eledir.

**Halîl Hâlid**

Numero: 20 Sene: 1 s.5-7

8 Zi'l-hicce 1314 / 10 Mayıs-ı Efrengî 1897

**Makâle-i Mahsûsâ**

Men gaşşena feleyse minnâ sadaka Resulullah

Esdaku'l-kâ'ilîn efendimiz "çürüğü sağlam, mağşûşu hâlis ve bâtılı hak göstermek gibi yalân ve dolanla bizi aldatanlar bizden değildir" buyuruyor. Bu hadîs-i şerîften mefhûm-ı kat'î olan hükümle evvelâ kimin mahkûm olduğu vehleten anlaşılmaktadır. Her kavl ve fi'ili kizb, halef-i vâ'd, ve emniyeti sû-i isti'mâl üzerine müstenid olduğu hâlde "kıllet-i hayâ adem-i îmândandır" me'âl-i dehşet iştimâlindeki diğer bir hadîs-i şerîfe rağmen hilâfet-i İslâmîye iddi'âsında bulunan şevketlünün ahkâm-ı mezkûre ile mahkûm-ı aleyh olduğunu merkûmun yalancılığı, dûbârâcılığı,

nâmûs-ı mukaddes-i şeri'ate karşı küstâhlığını bilenler tasdîkte tereddüd etmezler. Abdülmamid fetvâ-yı şerîfe mûcib-i münîfince yirmi sene evvel i'lân ve yemînle te'min eylediği Kânûn-ı Esâsî'yi ilgâ ettikden başka şimdi şer'-i şerîfe muhâlefetini isteyenleri en ağır cezâlara uğratıyor. Bu cür'et-i gaddârânesi pâdişâh-ı şevket-penâhın gıll ü gışına halef-i ahdîsine ve nakz-ı yemînine basît bir nümûnedir, mahkûmiyetine kâfîdir. Ekâzîb-i sâ'irenin ta'dâdı sevâd-ı kesîre muhtâctır. Abdülhamid'in kârgâh-ı âlemi akıl ve hikmete, nâmûs ve şerî'ate gayr-i mûhtâc sırf bir ârâmgâh-ı telbîs ve mefsedet i'tikâd eylediği etvârından müstebân oluyor. Her mişvâr-ı ihtiyâli bu i'tikâd-ı mülûkânesini irâ'e ediyor! Kendisince dîn ü şerî'at, tedbîr ve siyâset demek utanmadan sıkılmadan bol bol yalan söylemekten dolab çevirmekden ibârettir. Mu'allim-i tenâhî Osman Ağa, ve mürebbî-i siyâhî Hâfız Behrâm Ağa siyaset demek politikâyı yalancılıkla mâhâret ve ihtisâsla, diyâneti de avâm-ı gârîbâne nümâyişle tefsîr ediyorlarmış. Ve tefsîr-i vecîbe fıtraten müstâ'id-i mefâsid ve mekâ'id olan tab'-ı şâhânelerinde gereği gibi temekkün eylemiş ve mesned-nişîn-i saltanat olur olmaz bu yoldaki mahâret-i hümâyûnlarını mülk ve miletin zarar ve ziyânına olarak tatbîk âğâz buyurmuştur. Ve doğrusu semerâtı da iktifâf olunmuştur. Zât-ı şâhâneleri süffâh-ı kebîre taş çıkardı, yalanını, nakz-ı ahdini, halef-i va'adini inkâra mecâl kalmadı. İstanbul gazetelerinin alçakcasına medh ü senâları ise istifâdeler çün dâhil ve hârîcten hayâ etmeden irtikâb eyledikleri vekâhat-ı bî-edebâne kabîlindendir. Ünvân-ı makâlemiz olan hadîs-i şerîf merkûmlar hakkında da tatbîk olunur. Bu kerre de mekrûhun nümûne nemâ-yı mel'anetleri fahre'l-erâzil Ahmed Midhat zındıkıdır ki lâşeye av'ave eden killâya pîşdârlık vazîfesiyle müftehir bir çomardır. Bu misüllû av'ave-i zenân-ı rezâletin kemikle veyâ taşla çâresi bulunmak müşkîl bir şey değildir. Lâkin milletin kuvvâ-yı maddîye ve ma'nevîyesine vekâlet eden ilmîye, seyfîye, mülkîye ve sâ'îre ricâlinin bu derece prestişine ve afv olunamayacak sükût-ı lâ-kaydânesine ne demeli! Buna bir mahmil-i sahîh ve ma'kûlün bulunamayacağını ekseriyet üzere kendileri de i'tirâf ederler.

Memâlik-i Osmâniye'nin zimâm-ı idâresi, zincîrbend olması lâzım gelen ve keyfiyyet-i cinnetinin keşfi huzzâk-ı âlemi âciz bırakan bir u'cûbe-i hilkatın yedd-i istibdâdına tamâmen teslîm edilmiş! Bir vehimden nâşî üç bin talebe-i ulûmu nefy ve istikballerini mahv ediyor. Ulemâ-yı İslâm veresâsı yoktur. Hukûk-ı şikenâneye fedâ-yı cân edercesine mukâvemete dînen vazîfeten borçlu olduğu hâlde bu irâdât-ı seyyi'enin icrâsını ma'a'l-iftihâr der-'uhde ediyor. Emr-i şâhâne vâcibü'l-imtisâldir diyor. Talebe-i

mekâtible sâ'ir hamiyyetdân-ı ümmet şerâi'-i İlâhiye'ye tevfîkan adâletin icrâsını taleb sadedinde ref'-i sâda-yı şikâyet ederlerse ekser ulemânın pek haksız ve gâyet ma'kûl ithâmına düçâr oluyorlar. Ona da Hamîd'le bendegânının mahamileri olan kurt meşrebli iştikbânın koyun gibi halîm olan ahâliye îkâ' eylemedikleri fezâhat ve hasârat kalmıyor. Dinperverler sükût ediyorlar. Meselâ ism ü resmi mazbût bir kadı bin kuruş ma'âşla İzmir tarafında bir kazâya hâkim oluyor. Ayda sefâhetine birkaç bin kurûş sarf ediyor. Müddet-i niyâbeti olan yirmi dört ayda aldığı ma'âş-ı nizâmîden ziyâde bir meblâğı halı ve sâ'ir teşrîfâta veriyor. Ve esnâ-yı me'mûriyetinde zulme karşı kıyâm eden Ermenileri veyâ Dürzileri ve yâhûd Yemen müslümânlarını tenkîl için sevk olunmuş olan asâkir-i İslâm'ın aç kalan genç zevcelerini sıyânet ve it'âm edeceği yerde milletden gasb ettiği para ile itmâ' edip hâkim efendi huzûzât-ı şehevâniyesini istifâ ediyor. Bir hayli ma'sûmları da böyle ifsâd ediyor. Müslimîn meyânında şer'an men' etmekle muvazzaf olduğu fuhşiyyâtın intişârına hidmet ediyor. Ve inkızâ-yı müddetinde hâkim-i şer' olduğu ulemâ-yı İslâm tarafından tasdîk olunan bu kadı efendi elinde tesbih olduğu hâlde da'avât-ı hilâfet-penâhîyi tekrâr ederek bin iki yüz lira ile mukarrer hilâfete geliyor. İş başında bulunan sadr-ıa'zâm ve mevâlî-yi kirâmdan (!) birkaç kişiyle görüştükden sonra çok zamân geçmeden umûr-ı şer'îye icrâsında gösterdiği hasâfet ve diyâneti hasebiyle şayese-i âtifet-i ulyâ dâ'iyân-ı saltanatında bulunduğundan bahisle daha mühim bir me'mûriyete ta'yîn olunuyor. Kadıların harekâtı hakkında îrâd olunan bu misâl başkalarına nisbetle pek ehven kalıyor. Bâb-ı fetvâ ricâlinin ma'lûm olduğu hâlde irtikâb eyledikleri fezâyih ve mesâvîyi nak'ş ve tasvîre hayâ ü edeb müsâ'ade etmiyor. Bu eclâf-ı nâ-pâkle adliyyenin yüzde doksan beş nisbetinde olan zaleme-i bî-bâkına "Cenâb-ı Allah inzâl buyurduğu bir sûre-i şerîfinde ahkâm-ı adâletle amel etmeyenleri kat'iyyen mahkûm ediyor, sizin de ahkâm-ı şerî'atle âmil olmadığınız meydanda iken zâlim misiniz, fâsık mısınız yoksa gürûh-ı sâliseden misiniz?" deyü bir su'âl îrâd olunsa "para ver de ne istersen de"cevâbını vereceklerinde şübhe yoktur. İşte bir nebzesi beyân olunan idâre-i hâzıradan kurtulmak için Ermenilere, Dürzilere, Yemenilere imtisâlen umûmen beyân etmesi lâzım gelen Türk, Kürd. Arnavud, Lâz, Arab ve sâ'ir Osmanlılara -beyinlerinde-uhuvvet ve itttifâkı teşvîk eder -rehber olmak vazîfesiyle mükellef olan hâce ve şeyh efendiler Dersa'âdet'de bir takım destûr-bend ve külâh püş-i medâhin-i kiliselilere taklîden ibâdullahı iğfâl edip bilerek veya bilmeyerek zulüm ve istibdâdın zuhânî mürevvicleri olmuşlardır.

Sû-i idâreden nâşî milyonlarca aç kalan yetimlerin, dul kadınların, ma'lûl ihtiyârların, ağâç kabûğuyla ta'ayyüşe mecbur kalan bî-çâre köylülerin, sâ'ir bin türlü mesâ'ib-i dîde-gânın ahvâl-i esef iştimâllerini görüp müte'essir olmak şânından olmayanlara hitâb ne büyük bir beliyyedir? Beytû'l-mâli huzûzât-ı nefsânîyesine itlâf eden bir hâ'ini takdîs ve mağzûbâtından verdiği ücrete mukâbil halkı itâ'ate tergîb ve teşvîk edenleri takbîh için kelime bulunamıyor. Bu hâce ve şeyhler hükûmetin sû-i isti'mâlâtını görmüyorlar mı? Bu kadar vücûdlarından istifâde olunacak gençler mahv ü perişân oluyor. Kimse düşünmüyor. Hükûmetin fenâlığına karşı kıyâm eden akvâm te'dibe müslümânlar, bâhusûs Türkler me'mûr oluyor da yüzde yirmisi bile yurduna avdet etmiyor. Hükûmet zalemeyi te'dib edeceği yerde ânlara mu'ayyen olub şikâyet eden erbâb-ı hakkı mahv ü istîsâl ediyor. Artık bu gibi fenâlıklar ve daha nice şenâ'atler sâbit iken idâre-i hâzıraya zâhir olmak şân-ı İslâmî'ye tevâffuk etmez. Fitneye sebebiyet vermek mahtûrdur." gibi sözler de merdûddur; Çünki zulm-i hâzırdan daha büyük bir fesâd tasavvur olunamaz ki hukûk-ı milleti muhâfaza için kıyâm fitne add olunsun. Maraz-ı zulm, cism-i devleti ihâte edecektir, kıyâm ise bir da'vâ-yı şâfî hükmündedir, "elinizi tehlikeye ilkâ etmeyin" hükmü de bu gibi ahvâle tatbîk olunamaz. Zira millet ve devletin hayâtı tehlikeye ma'rûz olduğu bir zamanda sükût etmenin fi sebîlillah gaza ve şehâdeti inkârdan hiçbir farkı yokdur.

Ümerâ ve zubbât-ı askerîyede hâcegân ve dervîşân gibi, belki daha ziyâde bahânecû-yı acz ve meskenet oluyorlar. Hâceler fetvâ vermesinler, biz de merdliğimizi isbât ederiz derler. Asıl hademe-i şerî'at ulemâ fetvâları verdiler. Hem de en mu'teber akvâl-i fıkhîyeye müstenîden verdiler. Vazîfelerini îfâ ettiler, Hamid'in yalnız hal'i değil, katli bile lâzım olduğunu isbât etdiler. Öyle ulemâmız az ise de yine iftihâr ederiz. Fenâlığı görmüyor musunuz? Kelbi ukûru tepelemek fetvâya mı tevakkuf ediyor. Bir emr-i hayr için istihâreye hâcet var mıdır? Hamid taraftârı ümerâ ve zâbitâna bu sözleri de söylemeden geçemiyoruz.

Vergi gibi tekâlîf-i hükûmetten ekseriyet üzere mu'âf olması lâzım gelen fukâradan kahren cebren alınan para ile kılıçlarınız, elbiseniz, gıdanız tesviye olunuyor da yine Hazret-i Muhammed'in ve hulefâ-yı İslâm'ın kendi haklarında revâ görmedikleri "pâdişâhım çok yaşa" du'â-yı batılı vird-i zebânınız, belki kelime-i tevhîdiniz olmuştur. "İnşâallah" diyeceğiniz yerde sâye-i Şâhâne'de diyorsunuz. Dinin şeri'atin kat'iyyen ref'ini emr eylediği zulme kılıcınızla mu'în oluyorsunuz. Vekâr-ı

askerî, borçlu olmadığı hâlde aç ve bî-'ilâc, sakat, alîl ve perîşân kalarak sizi besleyen halka kurulmak mıdır? Utanmalı, arlanmalı, kumândân-ı akdesinize şerî'at-i İslâmîye lâ'net ediyor. Âlem-i medeniyet yek-zebân olarak takbîh ve terzîl ediyor. Siz yine onun verdiği rütve ve nişânlara mağrur olarak tekebbür ediyorsunuz. Matbû'u böyle olanların ne gibi izzet-i nefsi olabilir, nâmûs-ı askerî yalancılığın en mükemmel numûnesi irâ'e edenlerde ne gezer!

Fukarâ-yı ahâlî sizi besliyor. Bunu inkâr edemezsiniz? Siz yine "şevketlû efendimizin nân u ni'metiyle perverde oluyoruz" demekten utanmıyorlar. Lâkin efendiniz sizin hukûkunuzu da ibtâl ediyor. Meselâ mektebde okuyan bir çocuk binbaşı, livâ oluyor da kırk sene hidmet eden ânın mâ'dûnunda kalıyor. Ve kumandânınız istediğine para veriyor, istemediğine vermiyor. Eğer siz hiç olmazsa kendi hukûkunuzu müdâfa'a etmeğe müsta'id olsanız böyle bir haksızlığı gördüğünüz ânda haksızlık edeni hal' veyâ kılıçlarınızla terk edersiniz. İşte nâmûs-ı şer'î ve askerî bunu iktizâ eder. Edemiyoruz derseniz ahlâksızlığınızı i'tirâf edersiniz. Bize hak vermiş olursunuz. Halîfe-i İslâm dediğiniz zât niçin size ittihâd ve ittifâk fezâ'ilini ta'lîm etmemiştir. İslâmlık tevhîd üzerine müstenid değil midir? O halde ânın için halîfe-i İslâm demek doğru değildir. Metbû'-ı Osmâniyân sıfatıyla olsun sizi ittihâd-ı efkâra getirmesi lâzım gelirken beyninize nifâk ve şikâk tohumları saçmış. O takdirde millete karşı O'nu müdâfa'a etmek nâmûs-ı insâniye yakışır mı? Ser'askerimizin ahlâksız bir tulumbacı olduğunu kendiniz söylüyorsunuz, niçin ser-fürû ediyorsunuz? Küçükleriniz ve câhilleriniz bir dereceye kadar ma'zûr olabilirler. Ma'lûmât-ı askerîye ile besâlet; hasâfet ve şecâ'at vâdilerinde gezen müşirlerin feriklerin, livâların ve bunların mâdûdunda bulunan ümerâ-yı "hamiyyet-nümâ"nın kibir ve azametlerine ve gurûr ve tahavvütlerine ta'accüb olunur. Hayatın ne olduğunu anlamadıklarına bakılırsa tahavvütleri boş bir şaşkınlıktan ibârettir. Hakâyık-ı ahvâli beyân olunan ümerâ-yı askerîyeye Zeki, Rıza, İsmâ'iller, gibi ıslâh kabûl etmeyen ashâb-ı gavâbet ve denâ'et dâhil değildir. Bunları kabûl edecek bir millet yoktur ki millet-i Osmânîye'ye nisbetleri sahîh olsun. Körcesine büyüğe itâ'at , küçüğe ihânet husûsları ulemâ beynlerinde bir cihet-i cami'a teşkil ediyor. Ulemâ şeyhü'l-islâmların tercüme-i hâlinin fâhişe çingânelerin te'dib edeceği bir halde bulunduğunu hikâye ederler. Ve gece gündüz tezyîfden geri durmazlar. Ulûm-ı Arabîye'den bir şey bilmediğini ve meşîhate ta'yîni şerî'atle ehlini tahkîr olduğunu ve din ü imânın pâdişâha sadakâtten ibâret bulunduğunu

muttasıl söyler. Lâkin huzûrundan etek öpmek için en müsinleri bile kalın enseli, genç ve tüvânâlarıyla müsâbaka ederler. "Veliyy-i ni'am efendimiz müftîyu'l-enâmdır. Avamız-ı şer'îyye kemâlâtına vâkıftır. Ve ulûm-ı şitâda râsihtir" gibi tefevvühât-ı müdâhenâne de bulunmak ayıb bile sayılmıyor. Yâ Rabb bu ne gaflet ve hamâkattir. Ve nasıl hırs ve tama'dır. İşte bir çok ulemâ ve ümerâmızın etvârları vech-i mezkûr üzeredir. Hidâyetleri lütf-i Hakk'dan mütemennâdır.

(Mâba'di var)

**İmzasız**

Numero: 21 Sene: 1 s.2-4

22 Zi'l-hicce 1314 / 24 Mayıs-ı Frengî 1897

**Makâle-i Mahsûsa**

(Mâba'd)

Mülkîye ricâlinin çoğunun âhvâl ve etvârı şâyân-ı tastîr ve belki de vâcibü'l-tahkîrdir. Münâfıkı tahkîr ve terzîl zekât-ı edeb ve sadakâ-i irfân-ı mü'emmendir. Ehl-i imân a'mâl ve ahlâkını Furkân-ı mübînin ahkâmına tatbîke borcludur. Fenâları, alçakları en ziyâde zemm eden ve münâfıkları la'netle cehennemin dereke-i esfeline gönderen yine Kur'ân-ı Azîmü'ş-şândır. Şerlerinden ibâdullahı tehzîr ve vikâye için zâlimleri münâfıkları zemm ve tahkîre me'zûn ve hüsn-i niyetimizle me'cûruz. Vükelâ-yı hâzıranın -rivâyet-i ahîreye nazaran Adliye Nâzırı Abdurrahman Paşa müstesna- naklen ve aklen sâbit olan nifâklarından tevbe ve istiğfâr eylediklerine veyâ niyetinde bulunduklarına dâ'ir cüz'î bir emâre görülmediğinden nifâkla mahkûmiyetleri ber-devâmdır. Zenbutla mâhiyet-i eşyâya muttalî' olan Peygamber Efendimiz münâfıkın ta'rifinde "va'adinde halef, emânetinde hıyânet eden, sözü yalan ve muhâsamada hak ve adaleti gözetmeyib haksızlığı mürtekib olandır" buyurmuşlar. Başta Abdülhamid olduğu hâlde vükelâsıyla bendegânının efrâdını câmi', ağyârını mâni' olmak üzere ta'rîfi bu hadîs-i şerîften müstefâddır. Eski münâfıklar vasıf ve ta'rîflerini işitmekden pek muzdarib olan Sa'id Paşa ba'de't-ta'mîm hâsraten zikre lâyık bir münâfıkdır. Yalnız nifâkda büyüktür. Cem'iyyet-i Hayriye efrâdından birisini olsun bulup görüşmeği mühürdârı olan Hüsnü Beğe musırran tavsiye ediyor, ahyârdan hiçbir ferd emniyet

edemiyor. Yâ li'l-fazîha !... Hamid'e mu'allim-i şeytanet olalıdan beri mahv ettirdiği zevât-ı alîye kifâyet etmiyormuş gibi daha ezkiyâ ve hamiyetmendân varsa ânları da yok ettirmekle ma'zûliyette bile efendisine bir hidmet-i sâdıka ibrâz etmek hevesinden vazgeçemiyor. Kestiği tırnak Sa'id'den değerli olan İsmâ'il Kemâl Beğ'in yalnız kitâbetini takdîr edebiliyor, metânetini de yeni vâkıf oluyor! Ehliyyet âshâbına hased ve adâleti ma'lûm olan küçücük bu kadar i'tirâfı da mürâ'iyâne olmazsa- büyüktür!

Ehl-i hamiyete adâveti olmamak mümkün mü? Seyyi'ât-ı sâbıka ve lâhikâsını mîzân-ı adâletle, kânûn-ı siyâsetle vezn ü muhâkeme edeceklerini biliyor. Sevmediği İngiliz sefârethânesine iltică ediyor, kendi hayât ve ma'âşını te'min ettiriyor. Afganlı merhûm Cemâleddin Efendi'nin dediği gibi Sa'id müfred-i mütekellimdir. "Biz" diyeceği yerde, "ben" der. Biz demeğe muztarr kalırsa efendisiyle kendisinden gayriyi murâd etmez. Seferâthânede "Ben emin olayım! Ben aç kalmayayım! Ben me'mûriyet altında muhtâr olayım, ben istediğim yerde oturabileyim!" gibi başı "ben" li cümlelerde efendisi gibi bir hodperestlik numûnesi olan İngiliz sefîrine ve bi'l-âhere Avrupaya göstermiştir.

Biz millet, biz Osmanlılar şöyle böyle bir hâl-i esef-i iştîmaldeyiz gibi bir cümle-i cemîle sarfı Sa'id'e nâsîb olmamıştır. Denâ'etini müş'ir ve şahsına münhâsır bu sözleri Filib Korirî işidince hayli zamân şaşıb kaldıktan ve defâ'atle yüzüne bakdıktan sonra miskîn mülteciye terahhum ve istediği te'minâtı va'ad etmiştir. İlticâ-yı nâgeh-zuhûrun bir hud'a-i siyâsîyeye mebnî olmak ihtimâline bile mahal görmemiştir. Cemâleddin merhûma göre eğer Sa'id Avrupa'ya firâr veyâ sefârethânede durmakta ısrâr ve Hamîd'in bildiği fenâlıklarını süferâya karşı ikrâr edeydi hem milleti hem de devlet için hayırlı bir netîce serî'an hâsıl olurdu. Ve Türkiyâ'nın sa'âdet ve şevketini arzu eden İngiltere için güzel bir fırsat idi.

Hâtırıma gelmiş iken bunu da yazayım:

Cemâleddin diyor ki: Hânedân-ı saltanat a'zâ-yı alîyyesi isteseler kendilerine herkesten elzem olan devlet ve milleti tahlîs edebilirler. Müttefikan Mabeyn'e gidip Hamid'in kolundan tutarak atabilirler. Ma'iyyeti ne kadar alçaksa da âtîye nazaran kavî bir muhâlefette bulunmağa cesâret edemez. Sultan Selîm devleti kurtarmak için babasını indirdi, kardaşlarını öldürdü. Ânlar da selâmet-i devlet için kendilerinden olmayan bir herîfi def' ve hal' edemezler mi? Böyle bir şey yapsalar ne olur, kıyâmet mi kopar? Umûm millete te'sir eder ve Hamid'i himâye için müttefiki ne müdâhale edebilir, ne de

bir şey diyebilir. Veyâ sefârethânelere mürâca'atla musırran ve müttefikan hükümeti fuzûlî zabt eden bir meşkûku'n-nesebin hal'i veyâhûd Kânûn-i Esâsî'nin i'lânıyla ıslâhât-ı lâzıme icrâsınını taht-ı te'mine aldırılmasını tâleb etseler matlûbun hâsıl olacağında şüphe yoktur; çünki Osmânoğullarının Sultan Mahmûd torunlarının şikâyetleri başkalarınınkine benzemez, vehâmet-i ahvâl-i hâl meydanda olduğundan hüsn-i niyetTen gayri bir şey'e de haml olunamaz. Düvel-i mu'azzamanın hemân cümlesinin hânedân-ı me'âli ünvânın haklı müddeâ'sına zahîr olacakları şüphesizdir. Hakîm Afgâni'nin bu gibi mütâla'atını tasdîke ve burada nakl ve tahrîre mecbûr oldum. Fi'l-hakîka vükelâ-yı rezâlet ve bendegân denâ'etinden sarf-ı nazar milletin nân ü ni'metiyle (?) ve Sultan Selim'in kılıcına sezâ-vâr olan müşîrlerin, kadı'askerlerin hamiyeten, dînen yapmağa mecbûr oldukları bir işi ahfâd-ı me'âlî nejâdı yapsalar cennet-mekânın rûh-ı pür-fütûhunu şâdân ve hepimizi bi-gayr-i hak besleyen bî-çâre milleti handân buyururlar. Cenâb-ı Hakk cümlemizi hayırlı bir işe muvaffak buyursun.

Ricâl-i mülkîyede hayli ahyârın bulunduğu kâbil-i inkâr değilse de eşrârı ekseriyet üzere bulunduğu görülmektedir. Mâbeyn'e sâdık vükelâya peyver olanların istifâde-i şahsîye yalâğında muhâşere-i kelbîyeleri hadseresân-ı ezhân-ı ümmet olmuştur. Kemâl-i zâtı add eyledikleri şey mizâc-ı Şâhâne'ye muvâfık ve hâmilerinin keyiflerine mutâbık birtâkım me'âlsiz ibârât-ı pür-terhât serd edebilmekten ibârettir. Aklen ve ashâb-ı hamiyyeti ta'bîr-ı zarîfâneleri vechile mâ-hitâbe ahmak ve esdıkâ-yı ümmetle alay etmek sermâye-i irfânlarıdır. NifâkTa kemâl-i mahâretten hûnkârla avânesini gıyâben tezyîfte ve huzûrlarında temellukta ibrâz-ı hüner edenler beynlerinde siyâset erbâbı add olunur. Vükelâ-yı şekâvet ve bendêgân denâ'ete mu'âvenetle cühelâyı aldatmak şeytânetini mutazammım lâyihâlar tahrîrinde son derece de iltizâm-ı belâgat ederler. Bir takım müzehhir-i kâtile tervîc-i denâ'et iktidârını en büyük mevhibe-i ilâhiyye bilirler. Mekâtibe ve mehâtibede İstanbul lehcesine mahsûs tezyînât-ı lafzîyeyi maksad-ı aslî zann ederler. Ma'ârif-i evrâk mûdîri Ali Gâlib gibi âyât-ı kerîme ve ehâdîs-i şerîfenin muzırr olduğundan bâhis cumâlleri takdîme ve Ahmed Midhat'la Nâdir gibi kavlen kalemen, fi'ilen müslümânlığa ve Osmanlılığa cân-hırâş hıyânetlere mükâfâten halife-yi rûy-i zemin tarafından avâtıf-ı celîleye mazhar geştini mel'ûnlar cümlesinden olmayıp ıslâhları me'mûl ukalâ dümbeleklerinin en ziyâde istihsân eyledikleri veyâhûd yapabildikleri bir ibâre ilm ü şerî'ate, akl u hikmete tatbîk olunsa dağ başında yaşayan yörük ağasının kelâmı kadar ma'kûl ve maslahata muvâfık

olmadığı tebeyyûn eder, o kadar tenbelleri vardır ki susuz oturur da kadehe su doldurmak gibi işler için çarşıya gitmiş uşâğının avdetini bekler. Sıklet-i bedenîye ve gılzet-i cismîyelerinden betâ'etin rûhlarına te'sir eylediği denilebilir. Emsile lâzımsa Şurâ-yı Devlet, Şehr-emâneti Rüsûm-ı sitte meclisleri ile Adliye mehâkim meclislerinin hemân ekseriyyet üzere rü'esâsıyla a'zâları ve cehâletde mümtâz, gabâvette ifrâz Ma'ârif Nezâret-i Celîlesinin hemân bi'l-cümle hey'eti irâ'e olunabilir. Ânın için ciddi ve rûhlu bir mübâhise dinlemekten gâyet sıkılıp nefsi eğlendirici sehlü't-ma'nâ masallardan pek hazzederler. Bunlar hulefâ-yı Râşidîn'in hutbelerine iki hammâlın meşâtimesini tafzîl ve Kosova muhârebesinde iki tulumbacının musâra'asını tercîh ederler. Fu'âd ve Âli Paşaların meddâh-ı ismete yakışan ba'zı sözlerini hikmet-i bâliğa gibi telakkîde devâm ediyorlar. Fazıl Mustafa Paşa'nın büyüklüğünü anlamaları nerede kaldı? Efrâd-ı ümmete Allah akıl ve fikir versin du'âsına bu misüllü bî-çârelerden ziyâde muhtâc görünmüyor. Hele ba'zılarının cehâletle berâber Frenk taklidi sahte tavırlarını tasvîr edecek Türkiye'de henüz bir edîb yetişmedi. Hükûmet'in turuk-ı müte'addidesine mensûb zevâtın ahvâlini teşrîhden maksad-ı yegâne Abdülhamid'in bî-çâre millet üzerinde şimdiye kadar hüküm-fermâ-yı istibdâd olabilmesinin esbâb-ı aslîyyesini birâz izâh ve her hâlde hakkı olan adâlete nâ'il olmadıkça hükûmete hiçbir şey aklen ve naklen medyûn olmayan efrâd-ı âhâlinin ma'zûr ve ancak havâss-ı ümmetin huzûr-ı Hâlık ve nazar-ı mahlûkda mes'ûl olduklarını isbât etmekten ibârettir. Zâlim hükûmetin kuttâ'-ı tarîkden farkı yoktur. Halkın adâlet ve râhatını şer'a tevfîkan te'min etmeyen hükûmetin ümmetten me'hûzâtı magzûbât hükmündedir. Bu me'sele en celî hakâyık-ı şer'îyyedendir. Mütedeyyin sanılan vezirler, müşirler, kâdı'askerler bunu bilirler ve tasdîk ederler. Memâlik-i Osmânîye'de adâletin aslâ olmadığını, zulmün hüküm-fermâ bulunduğunu da herkesden a'lâ biliyorlar. Bu hâlde hükûmetten aldıkları ma'âşın harâm olduğu sâbit olmaz mı? Bu su'âli lütfiyye gibi telakkî ederek tebessümle geçiştirmek isterlerse kendilerini aldatmış olurlar, Allah aldanmaz, Muhammed Aleyhi's-selâm da hilâf söylemez, İmâm-ı A'zam gibi müctehidler de dalkavukluk etmez. Ve hiç bir ma'zeret kabûl olunamaz. Fakir Türkleri daha bir zaman aldatabilirler, susdurabilirler. Halka da utanmadan ta'azzum ederler. Lâkin kâffe-i bilâd-ı İslâmîye'de husûle gelen intibâh sâyesinde yetişen ve daha çok yetişmesi lâ-büd ve lâzım olan ukâla ve ahyâr-ı ümmet-i Muhammediye'nin tevâlî edecek intikâdâtına ve mü'âhazâtına nasıl dayanılacak. İlmi her şey'e şâmil ve her zerreyi muhîd olan âdil-i mutlakın su'allerine

ne gibi cevaplar tedârik eyleyecek. Devletlûler, semâhatlûler, ahlâksız bir re'îsin taht-ı riyâsetinde bulunan bir eşkiyâ çetesinden hakîkatte farkı olmayan hükûmet-i hâzıranın tevcîh eylediği rütbelere meftûn ve magsûbâtından mu'âveneti şerr ücreti olarak size verdiği ma'âşlara magbûn olup bu hâl-i hande iştimâlinizle bir haysiyet ve şeref tahayyül ederek yediğinizi, içtiğinizi, giydiğinizi ve sâ'irenizi bi-gayr-i hakk veren o fukarâ ve acezeye karşı tekebbür edişiniz ayıcı bir çingâneden hayâsız olduğunuzdan ve yâhûd ândan dûn olduğunuzu henüz idrâk edemediğinizdendir. Birbirinize ihtirâmınız da en dindârâne mu'âhazâta âhrârdır. Hukûk-ı ibâd gibi muharremâtdan ittikâ üzerine müstenid olmayan muhabbetin adâvete munkalib olacağını Kur'ân söylüyor. Gıtânın inkişâfı ve basarın tîz-binliği gününde o sırmalı yakalarınıza kör topal, alîl, fakîr, yetim ve her sınıftan bir çok insânların yapıştıklarını gördüğünüz vakitte ne yapacaksınız? Böyle müdhiş şeylerin tahakkuku yerleri ve gökleri tâbi' eylediği kânûn-ı mu'âdile ile tutan Cenâb-ı Ahkâmü'l-hâkimînin muktezâ-yı adâletidir. Lâkin ızdırâbtan kurtulmanın çâresi şeytânın tesvîlâtına uyup şimdiye kadar ta'kîb eylediğiniz âmâlî-i bâtıla va'dilerinde lezzât-ı dünyevîyyenizi ve sehekât-ı behîmiyyenizi ihlâl etmeyerek veliyy-i ni'metinize hayır du'â ve ta'abbüd ve ümmet-i Muhammed'in mahv ve inkırâzına temâşa ve îcâbı halinde tasrî'ine mu'âvenet ederek müslümânlıktan yalnız salavât okumak ve tesbîh çekmek gibi para vermeye, zahmete katlanmağa tevakkuf etmeyen ve belki de pul ve sağîr çekmeğe yarayan ba'zı sahte işler ibrâzıyla yine rahmet-i İlâhiyye, şefe'ât-i Muhammediye ümîdinde devâm etmelisiniz! -Midhat çomarı pîşdârlık ve Cevdet jâjhâ-yı demdârlık vazîfelerini îfâ eyledikleri İstanbul kilâb-ı âviyâtı erbâb-ı nâmûs ve diyânetten âlârga olduğu halde! (?) Sâ'ir üdebâmız bir âdeme tahkîr sadedinde "hayvân Türk, bilmem ne Türk" gibi tahkîrâmiz sözlerle milletin mâhiyet-i aslîyesini nazarında hâr u hakîr göstermekle en büyük edebsizlik irtikâbından çekemezler. Haysiyet-i millîye hangi esâsa müsteniden muhâfaza olunabilir. Hamd olsun din muhabbeti sâyesinde Türk kavmi hâlâ milliyete lâyık ba'zı hidemât îfâsında usanıp utanmazdı. Ânları o kadar galîz tahkîr eden üdebâ-yı bi-edeb dahî sâ'irleri gibi vucûdlarından istifâde ediyor. Ve yalandan bir takım vâhî iddi'âlara kalkışmağa zamân ve mekân buluyor. Ekser ulemâmıza ya'ni sözleri nâfîz olan ashâb-ı amâ'im-i nufûz-ı dîn ve şerî'atı halkı iskâta ve istibdâd-ı zâlimi tervîce sarf ederler askerîye ümerâsı seyfen, adliyye me'mûrları kânûnen, mülkiyye ricâli de idâreten istibdâd-ı pâdişâhîyi muhâfazadan gayri bir şey yaptıkları ve düşündükleri görülmüyor. Hamid'in ittihâz

eylediği vesâ'it-i sâ'îre-i istibdâd yine başkadır. Binâ'en'aleyh "Türk'ün âhlâkı bozulmuş, bizim ahâli alçaktır, niçin sükût ediyorlar, bu kadar zulme tahammül olunur mu? gibi mülâhazât insâfsızlıktan veyâ hamâkattan gayri bir şey'e haml olunamaz. Câhil âhâli ne bilecek, hükûmetin fenâlığını nasıl anlayacak, anlasa da çâresi nedir düşünemez, düşünse bile yapmağa imkân var mı? Dînen idâreten kânûnen bi-gayr-i hakk o kadar kuyûd ve revâbit altına alınmış iken bir şey düşünüp hareket etmeye mecâl var mı? Taşra halkı şöyle dursun, hattâ Hamid'in ma'iyetinde bulunan cühelâ ulemâ ma'zûrdur. Meselâ Tüfekci cellâdı mütedeyyin bildiği ve du'asını almak istediği ulemânın, gâyet muhterem ve vakûr add eylediği gâzî ve gayr-i gâzî müşîrlerle ferîklerin, zamân-ı hâl ve istikbâlin mizâcını keşfe muktedir i'tikâd eylediği vükelâ ve sâ'ir hergelenin Abdülhamid'e o kadar tapındıklarını görürse Abdülhamid'in millete fenâlık etdiğine dâ'ir bir tasavvurda bulanabilir mi? Böyle bir fikr-i icmâliyi nerede ve nâsıl hâsıl edebilir "bu kadar yerleri düşmana verdi diyecek olursa" sus gâvûr olursun, Allâhın işine karışma gibi itâbları işidecek değil mi? Ve kendisine böyle bir fikir sânih olsa günâha girdim, îmânsız olacağım gibi tasavvurâtla tevbeler tevbesi etmeye başlamaz mı? Devlet-i Osmâniye'ye tâbi' akvâm-ı müslime gibi bi'l-'fi'il âmiyâne itâ'ate tergîb, meşru' şikâyetten bile dünyevî ve dînî ukûbâtla bu derece terhîb ve bi'l-iltizâm veya bi'l-ihmâl vâdî-i cehâlete ve dereke-i fesâda bu kadar sevk ve tesrîb edinmiş bir ümmet yoktur. Mekânı beyân eden coğrafya, zamânı hikâye eden târîh böyle bir şey göstermiyor. Memâlik-i sâ'ire müslümânları Hilâfet-i İslâmîye i'tibâriyle bize mukallid olduklarından ânlarda ulûm ve ma'ârifde terakkî cihetini bulamıyorlar, hem de aramıyorlar. Hükûmet metbû'aları da ânları ma'ârife sevk etmeye lüzûm görmüyorlar, belki de cehâlette kalmaları makâsıd-ı siyâsîyelerine daha muvâffaktır. Ma'ârif-i İslâmîye mes'elesinde hükûmet-i İslâmîyet'e peyrev olsalar ta'accüb olunur mu? Bu bâbda irâ'e-i emsâl vâzifesi Hükûmet-i Osmânîye'nin uhdesinde müterettib ferâ'iz cümlesindendir. Lâkin âsâr-ı yâkıyye-i dîn sıyâneti sâyesinde doğru müslümânlığın ve eski Osmânlılığın fezâ'ilini ihrâza lâzım olan isti'dâdın, havâssımızın! Âvâm tâ'bîr buyurduğu ve ahlâk-ı metînesini henüz külliyen ifsâd edemediği, efrâd-ı milletin hafayâ-yı tabî'âtında daha bâkî ve menkûz olduğu Yunan muhârebesinde sâbit oldu. Bu muhârebe jeng-zidâ-yı tabî'at olacak derecede bir sakîl değilse de cevher-i milletin zâhirini isti'lâ eden kedûret ve fesâd-ı pâsının cevheri tağyîr edecek derecede henüz intişâr eylemediğini müsbet bir mehk oldu. (?) az zamân içinde

latma-i te'dib-i evrân-ı millet hamiyyetli ümerânın, zâbitânın ve dîndâr ulemânın, meşâyihin ve dirâyetli ricâlin ve me'mûrînin cüz'i bir himmet ve delâletiyle Yıldız çetesini ibreten li'n-nazirîn herc ü merc etmeğe müsta'id olduğu meydândadır. Yalnız bî-çârelere hakîkâti anlatmak ve ânlara rehber olmak lâzımdır. Cenâb-ı Hakk dîn ve milletin terakkî ve te'âlîsine sa'y edenleri an-karîbü'z-zamân nâ'il-i murâd ve reşâd buyursun.

**De.Ye. Nâsıh**

Numero:22 Sene:1 s.2-4

14 Muharrem 1314 / 14 Haizran-ı Frengi 1897

**Makale-i Mahsusa**

Osmanlı İttihad ve Terakki Cem'iyeti âhâliyi hâb u gafletten ikâz ile hâsıl olacak intibâh sâyesinde hükûmetin yolsuz mu'amelâtına bir nihâyet vermek maksadıyla hayli neşriyât-ı müfide dermeyân etmiş ise de henüz bir netice-i hasene istihsâline muvaffakiyet hâsıl olmadı. Matlub-ı muvaffakiyetin şimdiye kadar adem-i husûlü halkın cehâlet sebebiyle vehâmet-i âhvâlin esbâb-ı hakikîyesini idrâk edememesinden ziyâde, hükûmetin mütenebbih olup ıslâh-ı umur edeceği yere hâ'inâne bir surette bir taraftan cem'iyetin neşriyât-ı hayr-ı hâhânesini hükümsüz bırakmak için her nev'i vesâ'it-i kavîyeye mühâderet ve diğer taraftan yine âhâlinin umur-ı siyâsîyedeki cehâline istinâden devam-ı istibdâ-yı mu'idi bi'l-cümle vesâ'it-i lâzimeye mürâca'at etmesinden ileri geliyor. Memâlik-i Osmanîye'de sû-i idâreden tahassül eden fenâlıkların onda biri başka bir yerde vuku' bulsa yirmi sene değil yirmi gün bile devamı mümkün olamaz bunun sebeb-i hakikisi ulemânın ve hemen bi'l-cümle ricâl-i hükûmetin istibdâd-ı padişahîye zahir olmasından ve şer'ân uhdelerine terettüb eden vezâ'ifi sû-i isti'mâl etmelerinden başka bir şey'e haml etmek mugâyir-i akıl ve insaftır. Cem'iyet-i Hayriye bir takım erâzilin teşhiri lüzumunu hissederek ba'zı eşhâs-ı bed-ihtisâs hakkında hayli intikâdât-ı ciddiyede bulunmuştur. Buna i'tirâz edemem, arz-ı takdir ederim. Lakin hürriyet-i şahsîyem i'tibârıyla intikâdı yalnız o misullû hayâsızlara hasr etmeği münâsib göremediğimi arza mecburum. Zümm ve kadh olunan meselâ serasker Rıza Paşa ile umumun mahzar-ı tahsini olan meselâ Gazi Osman ve Muhtar Paşalar beyinlerinde ne gibi bir farkın bulunduğunu izâh ve gâzilerimizin ser'askerden hangi delille efdâl olduklarını isbât edene fevka'l'ade minnettâr olurum. Zannıma kalırsa Gazi Osman Paşa'nın kâffe-i müzâyâ-yı merviyesi Polona istihkâmlarında

gömülüp kalmıştır. Oradan infihâkından beri kangi meziyeti görülmüştür? Kendisi Anadolu halkından olmak hasebiyle taşrada vuku' bulan hesâbsız fenâlıklara bi't-tabi' vâkıftır.

Hükûmet-i zâlimenin bagir-i hak âhâliden gasbettiği emvâlin helâl olmadığını da Gazi'nin bilmesi lâzımdır. İmdi Osman Paşa'nın zâlim ve müstebid bir padişaha sadâkatine mükâfâten nâ'il olduğu servet u sâmân sâyesinde yirmi seneden beri sürdüğü zevk u sefa nâzar-ı i'tibâra alınırsa Gazi'nin de derece-i hamiyet ve mâhiyeti tebeyyün eder. Taşra fukarasının şiddet-i fakr u zaruretini ve Osman Paşa gibi zevâtın zevk u sefâhatini bilen adem-i mübârekler de cüz'i bir hiss-i vicdânînin bile bulundmadığına derhâl hükmeder. Osman Paşa ser'askerlikte bulunduğu vakitlerde iktisâd hususunda Rıza Paşa'nın kadr bir eser kifâyet göstermediği aşikârdır. O kadar mühimmât-ı askerîye ile ve öyle mükemmel erkân-ı harb ve zâbitân ma'iyetle Polona istihkâmât-ı metinesinde mütehaşşit kırk elli bin gâyet şeci' ve ma'lum askere Rıza Paşa kumandan bulunmuş olsa kışın ortasına kadar mukâvemet ederek yüzbinlerce nüfus-ı İslâmîye'nin mahvına sebebiyet verdikten sonra âlem-i Osmanîye'de birinci def'a vuku' bulmuş olan kırk bin kişiyle düşmana esir olmak şerefini ihrâz edemez miydi? Belki o şerefi daha erken ihrâz eder de o kadar maddî hasârâta sebebiyet vermezdi.

Birtakım Frenk mukallidleri buna da şeref-i askerîyeyi muhâfaza etti gibi ehl-i İslâm'ın beğenmediği laflarla züğürt tesellisi kebilinden bir ma'nâ vermek isterler.

Böyle laflar da milleti aldatmaktan gayri bir şey değildir. Zâten bu maksada mebni kabul olunmuştur. Avrupalılar'a mukallid isek hani servetimiz, ticâretimiz, zirâ'atimiz ve sâ'ir esbâb-ı ümrâna ve halkın ziyâde terakkiye isti'dâdıyla beraber zaruret ve maskenet nihâyet dereceye vâsıl olmuş! Kangı sâhib-i vicdân buna râzı olur? Ve hayırlı bir şey yapmaksızın bîçâre âhâlinin çoluk çocuklarına yedireceğini zorla ellerinden kapan bir hâ'in hükûmetin hakk-ı sükût veya ücret-i hıyânet olarak verdiğine kangı mü'min tenezzül eder?

Bu sözlerde bir hased râhiyası istişmâm buyurulmasın, çünkü bir mü'min-i âkil tasavvur edemem ki öyle vüzerâya, umerâya, bağıracak gıbtakeş olsun.

İşin en fenâ ciheti neresidir Osman ve Muhtar Paşalar gibi adamlar her nasıl bir hüsn-i şöhret kazanmışlar bu misullular sükût ettikçe âhâli de bir şey demeğe cesâret edemiyor. Çünki mevcud olan fenâlıklara bir çâre bulunmak mümkün olsa âhyâr zannolunan o zevât-ı âlîyenin sükût etmemesi lâzım gelir zannında bulunuyorlar bu zan

ne kadar büyük bir hatadır. Bîçâre, câhil âhâli hep hüsn-i zanna meyyâldir. Paşalarımızın ise umurunda bile değil para gelsin de cihan yansın, himmet ve diyânet sâhibi fenâlığı işitmekten, görmekten müte'ellim olur. Bizim en ziyâde hüsn zan ettiğimiz eşkiyâ çetesine iştirâkten hatta mu'âvenetten bile sıkılmıyor kör, topal gibi yetim çocukların, dul kadınların Beytü'l-mâl'de olan hukukunu gasb etmekle iktifâ etmiyorlar bîçârelerin ellerinde bir şey varsa onu da bir takım hükûmet bahâneleriyle zorla alıp bel ediyorlar. Her terakkiye müste'id birtakım taşralılar gâyet kerih ve sefilâne san'atlara sülûke mecbur oluyor. Telef oluyor. Aç kalıyor. Hükûmet vergisini veriyor da hacelerimiz, paşalarımız bu parayı bir hakk-ı meşrû' gibi telakki ile fukarâdan gasb edip onlara verene sadâkat ve hayır du'a ediyorlar. Böyle şeylere tenezzül din-i Ahmedî'nin kavâ'idini öğrenmemekten veyâhud öğrenip de tam i'tikâd etmeyerek muktezâsına tevfik-i amel etmemektendir. Elden bir iş gelmeyip de hükûmetten ma'âş almağa mecburiyet hissolunursa mikdâr-ı kifâyeye râzı olmalıdır bununla beraber çalışıp kazananların sa'âdetini te'min ve halini terfih etmek elzemdir ki hak ödenmiş olsun yoksa ma'âşın sâ'ir muharremâttan hiçbir farkı olamaz. Bizim alçak hükûmet âhâliden ağnâm rüsûmunu alıyor. Bunun şeri'atte yeri yoktur. Fakat bir lüzuma mebni olması câ'iz olsun diyelim bu bâbda mukallid olduğu Avrupa hükûmât-ı hıristiyaniyesi kadar insâflı olması lâzımdır. Meselâ Fransa'da bir köylünün kırk koyunu olsa orada bir koyun lââkıl kırk frank eder ki bir tanesi satarsa samanıyla koyunun resmini te'diye edebilir.

Anadolu'da bir koyunun fi'atı –yerine göre- onbeş ile otuz kuruş arasındadır. Ve satışı bir mecidiyedir. Kırk koyunun resm-i mirîsini vermeğe mecbur olan bir köylü on adedini satmalıdır ki bu mazlume-i hükûmetten kurtulabilsin. Hükûmetimizin Fransız kadar münsif olup da bir koyundan yirmi para alması lâzımdır.

Şeri'ata muhâlif medeniyete mugâyir olan hükûmetimzin kâffe-i mu'âmelâtı bu mikyâsla ta'yin olunabilir. Avrupa hükûmetlerinin menâbı'-ı servet olan ticâret ve sanâ 'at ve zirâ'at hususlarındaki himmetleri ve âhâli hakkında her nev'i teshilâtı ve hâsılât-ı muhlisenin diğer fi'âtla satılmasına olan gayretleri başkadır, bizim hükûmet böyle şeyleri yapmaz. Devletimiz yapmak kâbiliyetini bile hâlâ isbât etmemiştir. O yalnız olmağı düşünür. Evvelâ zorla alır. Sonra dedikodu olmağa başlar başlamaz dilenciliğe tenezzül buyur. Ol vakit hamiyet, milliyet, vatan, Osmanlılık gibi laflar İstanbul matbu'âtına birinci sermaye olur. Çünki aldatmak için bundan gayri çare kalmamış olur.

Böyle hükûmetin re'isine takarrüb ve rütbe ve nişanlarıyla iftihâr edenler beyninde insâniyetçe bir fark yoktur. Cümlesine hayvan-ı nâtık ta'rifi sâdıktır, hepsi insân-ı medâhindir. Fikrimce şimdiki pâdişâha sadâkat edenler ale't-tesâvi mes'uldürler. Lütfi Ağa ile paşalarımız beyninde ne fark vardır Lütfi câhil edepsiz biri Nedim gibi bir hâ'in-i din ü devletin yanında büyümüş bir heriftir. Bir iki lira ma'âşla bir uşaklığa râzı iken Sultan'ın mahzar-ı lütfi oldu. Müşirler, vezirler, kadı'askerler, milletin en güzide adamlarını tahkir ettikleri halde O'na tevkir ederler. Belki çoğu eteğini öper öyle denî ve câhil bir adam o makâmı terk etmek iser mi? Paşa hazretleri ferikliği zamânında bile gâzi oldu. Çünki hükûmetin zulmüne karşı kıyâm eden Yemen müslümânlarını bagir-i Hakk tarumâr etmiş ve Hersek İhtilâli esnâsında nihvet ve istibdâdına binâen bir fırka-i askerîyeyi Karadağlılar'a mahvettirmiştir. Henüz kimsenin ismini belleyemediği bir mevki'de de Ruslar'ı bir kere mağlub edebilmiş diyorlar. Başka nesi vardır bilen var ise Allah aşkına söylesin. Milletin ahvâl-i sefâlet-i iştimâlini düşünüyor mu? Hayır! Hâşâ! Düşünse binlerce yetime kifâyet eden bir meblağ-ı cesimi bir iş görmeyerek almağa vicdânı râzı olur mu? Sultan Hamid gibi bir zâlimin idâresini bahâne ediyorsa Paşa'nın yalnız vicdânına değil akl u irfânına da şaşmak lâzım gelir. Abdülhamid'in hükûmeti şer'ân sahih değildir. O kadar fâhiş değil en mu'tedil olsa bile onun keyfî verdiği ücret bir vecihle meşru' olamaz. Paşa'nın şâyân-ı takdir bir hidmetini görelim birinci meddâhı biz oluruz.

Ey bîçâre millet! Umerâ-yı askeriyenizin en güzidelerinin hâli vech-i mezkûr üzeredir. Ulemânızın hemen ekserîsi ne kadar müdâhin olduğu ve vazife-i şer'îyesini nasıl berbâd eylediği şimdiye kadar defa'âtle yazılmıştır. Vükelâ ise herkesten erzeldir ricâl-i devlet umerâ-yı askerîye meyânında iyiler de varsa sözlerini dinleyen yoktur. Ağlayın! Size merhamet edecek yoktur. Bir takım herifleri medhederler. Hiçbirine inanmayın hepsi yalandır hep maksad sizi aldatmaktır. Cümlesinin düşündüğü budur. Malınızı, evlâdınızı alıyorlar. Kendi keyiflerine hidmet ediyorlar, bir düşman tarafından bir korku olursa hemen size mürâca'at ederler. Evvelden aldıklarının birkaç mislini isterler. Aç kalan yetimlere, kadınlara, ihtiyar analara, babalara bakmazlar. İşe yarayan adamları muhârebeye sevk ederler. Sizin köy hacelerinizin zannettikleri gibi din ü milleti muhâfaza için değil belki işleri içindir. Çünki bunlarda din kaygısı olsa evvelâ şeri'atımızın emr eylediği adâleti icrâ ederler. Fukarâya zulm etmezler. O alçak, hırsız kâdıları ve sâ'ir me'murları te'dib ederler. Cihâd-ı fî sebilillâh müslümânlara farz

olduğunu i'tikâd ederiz, lakin adâlet olmayınca dünya ve âhirette selâmet olmadığını da bilmeliyiz. Adâlet icrâsı hükûmete lâzım bir vazifedir. Hükûmet icrâ etmezse biz ettirmeliyiz, ittifâk edebilsek bu iş kolay olur. Lakin hükûmet ittifâka mecâl bırakıyor mu? Bir türlü bırakmaz. Üzerimize asker gönderir, kimimizi öldürür kimimizi asar kimimizi nefy eder. Sonra evvelkinden ziyâde fenâlık etmeğe başlar. Yemen'de, Havran'da böyle oldu. Hükûmet'in zulmünden kurtulmanın çâresi bizde bu cehâlet oldukça yoktur. Askerimiz câhil olmamış olsa adâlet ve hak isteyen fakir müslümânları urmazdı. Yemen müslümânları gibi bizde terbiyeli nâmuslu âhâli yoktur. Oraya giden kürek kaçkını insâniyet düşkünü hükûmet me'murları zulm ede ede bîçâreler şikâyet etmeye kalkıştılar. Hükûmet hemen asker gönderdi. Fakirleri perişan eyledi. Çokça da mesârıf etti. O mesârıf da sizin gibi fukarâdan bigayr-i hak aldığı paralardan tesviye olunuyor. Giden askerin de onda biri geri gelmedi. Açlıktan, hastalıktan sıcak havadan telef oldu. Hükûmette adâlet olaydı bunlardan biri olmazdı ve şimdi orada tuttuğu askerin onda biri mikdârıyla orasını muhâfaza edebilirdi. Şimdiki vâliye adamlarının vesâ'ir me'murların yapmakta oldukları mezâlim cildlerle ifâde olunamaz böyle şeyleri bizde düşünün yoktur. Padişah Yemen'de vesâ'ir yerlerde olan fenâlıkların cümlesini biliyor lakin umurunda değildir. Ben tahtta oturayım da ne olursa olsun diyor. Vükelâ, ulemâ, umerâ da bize ma'âş, rütbe, nişan ver ve istediğimiz gibi harekete müsâ'ade et biz de senin her istediğini yaparız diyorlar. Hâsılı fukarâyı düşünen yoktur. Padişah ve O'na sadâkat edenlerin cümlesinin dini, imânı paradır. Biz sükût ettikçe bunlar fenâlığı arttırırlar. İnsâf etmezler. Bunu bilmeliyiz, ki bu alçaklar istediklerini yapabilmek için evvelâ bizim ahlâkımızı bozmuşlar ve bizi câhil bırakmışlardır. Eğer biz de câhillik ve âhlâk bozukluğu olmamış olsa bunlar o kadar fenâlığa cesâret edemezler. Biz cüz'î bir şeyden dolayı birbirimizi öldürmeye kadar varıyoruz. Babayiğit zannettiğimiz adamların ışret, çapkınlık sâ'ikâsıyla birkaç tanesi telef oluyor. Ölen ölüyor. Öldürenler de o zâlim, alçak me'murlardan birkaç tanesini tepeleseler ne â'lâ olur. Bundan büyük gazâ olamaz. Millete de çok fâ'idesi olur. Bunu duyan zulme çekinmeğe mecbur olur. Böyle hayırlı vâkı'alar birkaç yerde tekerrür etse fukarânın çektiği zulmün hayliden hayli önü alınmış olur, hükûmet de adâlet icrâsından gayri çâre bulamaz. Zâlimi öldüren Allah rızâsı için öldürdüm demelidir. Millet ona kıyâmete kadar rahmet okur. Allah da ondan râzı ve hoşnud olur ve Muhammed Aleyhisselâm'a lâyık ümmetten olduğunu isbât etmiş olur. İslâm halifelerinden gâyet âdil olan Hazret-i Ömer Efendimiz'e (kılıcı

göstererek doğru yoldan saparsan seni bu kılıçlarımızla doğratırız) diyen devletlûye Fâruk Efendimiz teşekkür etmişler ve (Beni kılıçla doğru yola götürecek adamlar vardır) diye Cenâb-ı Hakk'a şükr olsun demiştir. Zâlimi öldürmek câ'iz belki de vâcib ve büyük hayır olduğuna bundan daha iyi delil yoktur, öyle bir gâzi tam Fâruk-ı Âzam Efendimiz'in istediği bir zâttır. Şimdiki Yunan muhârebesinin neticesi Allah vere ki fenâ olmasın. Lakin hükûmetimizin şaşkınlığı evvelki gibi ise bundan da bir hayır me'mul değildir. Yenişehir tarafını alabilse bile gâ'ib ettiğimizin onda biri kadar olamaz. İstanbul gazetelerine bakmayın onların yazdığı hep yalandır evvelâ Yenişehir'den, her cihetten değerli olan Girid gitti. Âhâlisi bitti, sâniyen bu kadar asker kırıldı. Sâlisen birkaç yüz bin kişinin memleketlerindeki işleri yüzüstü kaldı. Râbi'ân şehid olmuşların â'ileleri perişân kalacaktır. Bunların onda birine hükûmet ma'âş vermez. Büyük zâbitlerin â'ilelerine bir şey verse de o da göz boyamak içindir. Hâmisen muhârebe korkusuyla Bulgarlar'a, Sırblar'a birçok imtiyâzlar, verâtlar verildi ki bunun neticesi Selanik ve Kosova gibi vilâyetlerin elimizden çıkmasıdır. Allah göstermesin ama öyle görünüyor. Sâdisen biz şimdi malca vesâ'irce hayli ziyânlar gördük düşmanımız olan diğer bir hükûmet bize bir zamân sonra i'lân-ı harb ediverirse şimdiki muhârebeden mütevellid mazârrâtı ol vakit iyice hissedeceğiz. Daha nice mazarratlarım vardır. Harb masârıfi bu sene gider tazminata hiç inanmayın Yunan bizden müflistir nesini alacağız? Hükûmet me'murlarının, gazetecilerin, ahmak hacelerin alkışlarına iltifât etmeyin onlar padişahın keyfi olsun diye sizi iğfâl ediyorlar. Yalan söylüyorlar. Eğer onlarda zerre kadar nâmus ve hamiyet olsa bu medh ü senâları tefevvûh etmezler. Hükûmetin fenâlığını ahâliye anlatırlar ıslâhât isterler. Hükûmetimiz ıslâhât icrâ etmiş olaydı gördüğümüz fenâlıklardan hiçbiri olmazdı. Girid vakı'ası, Yunan muhârebesi bile vuku' bulmazdı. Islâhât dediğimiz âkılâne, âdilâne işi yoluna koymaktır. Bizim hükûmet öyle bir şey yapıyor mu? O meddâh-ı yalancılar böyle şeyleri niçin söylemiyorlar. Hükûmetimiz elinde kalanın kıymetini bilmiyor ıslâhât yapsa harâb sancaklarımızın her biri Yenişehir'den â'lâ olur. Hükûmet ise Yenişehir'i fethettim diye kurulmak istiyor –gazeteciler ve şâ'irler âlemin nısfını feth ve adâletle cihânı ihyâ eden Hulefâ-yı Râşidîn'den ziyâde Türkiya'nın nikbetinin sebeb-i müstakili olan Hamid'i medhediyorlar. Halbuki Hamid'e bir şeref â'id değildir. Her şeref cesur askere ve onu besleyen millete raci'dir.

Hamid'in böyle şeylerle ne münâsebeti vardır? Musâlaha olur ve başka bir gâ'ile zuhûr etmezse bîçâre askerler memleketlerine avdet ederler ol vakit görüyorsunuz hükûmet ne yapar? Evvelkinden ziyâde zulm ve i'tisâfa dûçâr olacağımız şüphesizdir. Hükûmetimizin en büyük edebsizliği hayâsızlığında tecelli ediyor. Harb zamânında askere surî ve muvakkat bir şeref izâfe eder. Sulh zamânlarında öyle şey hâtırına bile gelmez. Sâde soygunluğa devâm eder. Yalancı şâ'irler, gazeteciler de milletin medhine dâ'ir bir şey söylemeleri şöyle dursun nâmus akvâl ve if'âlle ahlâk-ı selîme-i millîyeyi ifsâda bir dakika fevt ettirmezler. Hükûmet zulmesi de ellerinden gelen her mezâlimi icrâya tasaddi ederler, Hükûmetin kendi kendine bir iyilik edeceği me'mul değildir. Böyle bir ümide tecarib-i sâika ve la hakka müsâ'ade değildir. Her çese bâd-âbâd zâlimleri; hâ'inleri Allah rızası çün, ümmet-i Muhammed selâmeti çün mahv u kahr etmeğe çabalamalıdır. Böyle gazâyı tecviz etmeyen hâce efendileri dinlememelidir. Öyle bîçâreler şerî'at-ı Muhammedîye'nin hakâyıkını anlayamadıklarından ma'zurdurlar. Diğer gûnâ zulmden kurtulmak çaresi yoktur. Her millet zalameyi teyellemekle zulmden kurtulmuştur. Kurân-ı Azimü'ş-şan (Idvân ancak zâlimler üzerinedir) buyuruyor. Zâlim Hâmid'in vükelâsı, ulemâsı, umerâsı selâmet çâresini düşünmezler. Bu sabit olmuş bir hakikattir. Zulüm her fenâlıktan beterdir. Allah domuz eti yemeyin, şarab içmeyin, zinâya takarrub etmeyin buyurduğu hâlde "zulmeye meyl etmeyin ve ettiğinizi müte'âkib nâr-ı cehim size yapışır" buyuruyor. Bunu bildikleri hâlde dünyada en büyük bir zâlime sâde meyl değil her vecihle mu'âvenet edenlerin ne derecelerde hâ'in-i din ü devlet oldukları cüz'î bir te'emülle anlaşılır.

E'z-zulm-i zulumâtun yevme'l- kıyâmeti. E'z-zulmu mürte'a ve hıyen.

**İmzasız**

Numero:2 Sene:2 s.1-2

24 Şa'banu'l-Mua'zzam 1315 / 5 Kânûn-ı Sânî 1314

**Makale-i Mahsûsa**

Sâye-i Şâhâne'de hıristiyandan ziyâde ehl-i İslâm'ı aç bulunan, pejmurdenizin, İstanbul şehr-i şehrinde Tâhir'in sâhibi bulunduğu ve yine o sâye-i himâvâyede nanpâdeye muhtâc kalan erbâb-ı kalemden bir hayli zevâtın pek cüz'î mebâliğe mukâbil yazmakta olduğu Ma'lumât ceridesinden iki yaprak geçenlerde ele geçti. Birinde Amerika Re'is-i Cumhuru'nun ma'âş-ı senevîsi On Bin liradan ibâret olduğu rivâyeti

vardı. Diğerinde de Sultan'a itâ'at lüzumuna dâ'ir bir hayli hadisler rivâyet ve mizâc-ı Şehriyâri'ye muvâfık bir suretle şerh ve tefsirlerine himmet olunmuştur.

Birinci rivâyetin sahih olduğu bizim tahkikâtımızla da sâbittir. Lakin gâyet zengin, ma'mur, âhâlisi kırk milyonu mütecâviz ve umumen denilebilecek derecede ulûm ve ma'ârifle mütenevvir bir cumhuriyet-i İncilîye re'isinin tesbitle az görülen ma'âşından Hilâfet-i İslâmîye merkezinde bahs ediş pek ma'nidardır. Acabâ sansörler görmemiş mi?

Âyet ve hadislerin Osmanlı ceridelerine aynen derci de nizâmen memnu' biliniyordu. Galiba fevkâ'l-'ade bir zaruret işbu mahzuru tecviz eylemiş, Ma'lumât Gazetesi'nin neşreylediği itâ'at hadisleri cümleten sahih olsa bile nâdân, zâlim, müsrif, bir kimseye itâ'at lüzumunu ifâde etmezler. Körü körüne itâ'ati ifâde etseler zulüm ve şerre karşı cihâdın, fesâda karşı nizâmın hatta şeri'atle hükûmetin ne muhsinâtı, ne fevâ'idi olabilir?

"Hâşâ ve killâ" rehber-i necâtımız olan ve zulmü her şeyden ziyâde kerih gören ve istibdâdı hiç sevmeyen Peygamber Efendimiz Hazretleri böyle şey söylememiş emreylememiştir.

Ibâdullahı aldatmak için o Nebi-yi Zişân'a iftirâ veyâ hadislerini, keyfî tefsir etmek gibi edebsizlik dinsizlik mi olur. Hükûmet-i İslâmîye re'isine emir, sultan, halife gibi ünvânlardan kangısı verilirse verilsin kendisine ümmetin itâ'at etmesi lüzumu evvela kendisinin Kitab-ı İlahî'ye ve Sünen-i Risâletpenahî'ye mutî' ve münkâd olmasıyla meşrut ve mukayyeddir. İtâ'at âyetlerini müfessirîn-i kirâm böyle tefsir buyurmuşlardır. İslâm Hükûmeti'nin re'isinde bulunması vâcib olan evsâf dahi kütüb-i İslâmîye'de beyân olunmuştur.

Evsâf-ı lâzimeden hiçbirini hâ'iz olmayan sultan-ı hâzır umum âshâb-ı kirâmın tasdikgerdesi olan "e'imme kureyşîlerdir" me'âlinde bulunan hadis-i şerif gibi ehâdis-i Nebevîye'nin tedâvül ve rivâyetini men' ile kitâblarını mahv ü ihrâk ettiriyor, şerh ve tefsir edenleri de şiddetli mecâzâta uğratıyor. Meşverete dâ'ir olan âyetleri, hâdisleri de tefsir ve takrir ettirmiyor da mizâcına göre şerh ve te'vil edilen ve çoğu mevzu' hadislerle hilâfetini kavîleştirmek istiyor.

Zulüm ve istibdâdın nihâyet derecede câri ve padişahın işine gelmeyen bir şey'i söylemek, yapmak memnu' olduğu bilâd-ı Osmanîye'de birtakım düzme hadisleri dermeyân, sahih olanları da mizâc-ı Şehriyârî'ye göre tefsir etmek güç bir iş değildir.

Yalnız hadisleri esbâb-ı vürûdlarına bakmayarak birtakım aç sâfderun veya hebâsetnemûn-i kisâna istenildiği kalıbda tercüme ettirip de kendi imzâsıyla gazeteye derc ettiren Nazif Sururî gibi dilhâh-ı padişahî üzere Allah'dan korkmaz, insândan utanmaz vicdansız, edebsiz olmak kâfidir.

Padişah, Çorbacı Mihran, Takla Paşa gibi hıristiyan gazetecilere hayli pare vererek hilâfetinden, kudsiyetinden bahsettiriyor. Buna tenezzülü âr saymazsa müslümân sayılan, curnalci nezâfetsiz Nazif'in rezâletinden istifâde etmeğe yeltenmez ki? Aman yâ Râb! İmâmet, hilâfet bahsi kimlere kaldı! Ulemâ-yı İslâm yok mudur? Bîçârelere ne oldu? Sükûtları işkence korkusundan değil midir? Şimdiki ulemâdan bile birisi çıkıp da ihsân-ı Şâhâne'ye nâ'il olmak emeliyle padişahın sıhhat-i hilâfetinden, zâlim olmadığından vücûb-ı itâ'atinden bahisle bir şey söyleyecek olursa onun da kelâmı mesmu' olamaz. Riyâya, müdâheneye haml olunur. Çünki pâdişâhın Kitâb ve Sünnet'le hâkim ve olmadığı sâbit bir hakikattir.

Ulemâ-yı İslâm'dan Ebubekir Muhammed el-Fehrî'nin Sirâcu'l-Mülûk nâmındaki kitâb-ı müstetâbı gibi kütb-i İslâmîye'den alınan hülâsa-yı âtîye ehl-i imânın nazar-ı dikkatine arz olunur:

"Vâcib-i Te'âla inzâl buyurduğu kütb-i İlâhîye ile hükmetmeyenler; kâfirdirler, zâlimdir, fâsiddirler buyurdu. Bu takdirde Allah'dan ve Peygamber'den gelenle her kim hükmetmezse kendisinde mezkûr "küfr, zulm, fısk" evsâf-ı selâsesi kâmildir. Vâcib-i Te'âla zalemeye yalnız mu'âvenet ve itâ'atten değil meyl ve rükûnden kat'iyen nehyediyor. Idvân; zalemeden gayrı üzerine yoktur diyor.

Müslim; "Sahih" inde: "Bir ağaç kamışı olsa bile bir müslimin hakkını kat' edene Vâcib-i Te'âla cehennemi vâcib cenneti harâm eder." me'âlinde bir hadis-i şerif rivâyet etmiştir. Diğer hadis-i şerif "Mülk küfürle bâkî olur zulmle bâkî olmaz" diyor. Sûr bin Ziyad: "Bir binâda gayr-ı helâlden bir taş bulunsa harâb olacağına rehn ü nişânedir." Diğeri de: "Cennet-i Dâr-ı bekâ' da olduğu hâlde esâsında zulümden bir taş bulunsa yıkılması yakın olur." Hazret-i Mu'âviye: "Mâdûnuna zulm eden akılca insânların en nâkısıdır." demiştir.

Zâlim olduğunu bildiği hâlde mu'âvenetinde bulunmak üzere zâlimle yürüyen İslâm'dan çıkar ve yevm-i kıyâmette zâlimlerle mu'inleri, hempâları, hatta kalemlerini yontanlar, dividlerini, hokkalarını tertibe koyanlar neredirler diye bir münâdî nidâ eder.

Sonra cümlesi demir bir tabuta toplanıp cehenneme atılırlar. Me'âllerindeki hadis-i şerifler imânları olmak şartıyla zâlim bir padişahın yardımcılarına, kifâyet eder.

Merkum Nazif'in derc ettirdiği hadislerden ba'zıları altmışdört bâbı olan "Sirâcu'l-Mülûk" nâm kitâbda mevcuddur. Hak ve hakikate hidmet maksud ise bütün tercüme ettirip inzâr-ı Osmanîye'ye vaz' etmek lâzımdır. Peygamber Efendimiz ezmine-i muhtelifede mesâlih-i ümmete tatbiki mümkün çok hikmetler beyân buyurmuşlardır. İmâmetin, hilâfetin şürût ve erkânını ta'yin etmiş olan ulemâ-yı uzâm ulu'l-emre itâ'at lüzumuna dâ'ir ne kadar âyet ve hadis varsa cümlesini tedkik etmemişler mi? "veli'l ümmeti hal'u'l-emiri kemâluhum nasbihi" gibi âhkâmı nereden istihrâc etmişlerdir?

Eğer gâzi-i bî-ma'ni Abdülhamid Han-ı Sânî Hazretleri'nin meşhudumuz olan âhvâl-i gayr-i marziyesi hal'ini icâb etmiyorsa dünyaya hal'i lâzım bir hükümdar ne gelmiştir ne de geleceği vardır! İdâre-i mezkur evsâfla ittisâf edenin hükûmete sâlih olamayacağı "Siracü'l-Mülûk" mü'ellifin âyât-ı kerimeye, ehâdis-i şerifeye ve âhvâl-i hükemâya binâen yürüttüğü muhâkemâttan vâzıh bir suretle münfehim oluyor, burada cümlesini zikretmeğe mahal müsâ'id olmadığından mütâla'ası erbâbına havâle olunur. Sa'ir ulemânın, hükemânın, hilâfete, hükûmete kimin layık olabileceğinie â'id âkvâl ve efkârını beyân etmek büyük bir kitâb te'lifine muhtâçtır. Yalnız isâbet re'yi tasdik edilmiş olan Râgıb İsfahânî'nin âkvâlinden hülasa-i âtîye dermeyân edilir:

"İnsâna muhtess ef'âl üçtür. Birincisi: "vatsa'mırukum fiha" kavl-i mezkûr imâre-i arzdır ki kendine ve gayrıya ma'işet tahsil ve teshildir." Ârâzinin vüs'at ve bereketiyle âhâlimiz aç, fakir sefildir. Her işi kendi keyif ve re'yine hasr eden Abdülhamid niçin icâbına bakmıyor? Bu hâliyle hükûmete salâhiyeti olabilir mi? İkincisi: Ibâd-ı tederrüke Vâcib-i Te'âla'ya ibâdette evâmir ve nevâhisine imtisâl demektir." Padişahın Cum'a namâzını edâ etmesindeki bid'atler Cenâb-ı Hakk'a ibâdetle tevfik olunamaz. Üçüncüsü: "veyestahlifukum fi'l-arzı" kavl-i keriminde mezkûr rivâyettir. O da mekârim-i şer'î isti'mâl ile siyâsette tâkat-i beşerîye üzere Vâcib-i Te'âla'ya iktidâ etmektir. Padişahın â'vânı tarafından buna zerre kadar himmet olunduğuna ve aksi iltizâm olunmadığına bir delil var mıdır?

Mekârim-i şeri'at da hikmet ve beyne'n-nâs ifâ-yı adâlettir. Bir de fazl u ihsândır. Vech-i mezkûr üzere hilâfete, ibâdete, imârete sâlih olmayandan ot ile ta'ayyüş eden hayvân hayırlıdır. Bu fezâ'ilden mahrum küssânın zımmı hakkında

Vâcib-i Te'âla "innehum illâ kel en'ami belhum edal" buyurmuştur. Hilâfet siyâsetle istihkâk olunur. O da mekârim-i şer'î taharriyledir. Siyâset ya'ni hüsn-i idâre iki kısımdır. Birisi insânın nefsiyle bedenine ve ona muhtess olana siyâsetidir. Diğeri de kendi mâdûnunda gayra ve ehl-i memlekete siyasettir. Siyâset-i nefse sâlih olmayan siyâset-i gayra da sâlih olamaz. Nefsinde gayr-i mühezzeb olduğu hâlde emir ve nehye ve siyâset-i gayra kıyâm edeni Vâcib-i Te'âla zümm eylemiştir. Re'is olmazdan evvel tefekkuh edin ya'ni: Nefsin menfa'atine, mazarratine lâzım ma'rifeti tahsil edin! Ma'rifet-i fıkıhtan evvel siyâsete, siyâset-i âmmeye yaramazsınız! Eğri cisimden doğru gölge olamadığı gibi siyâset eden dalâlette bulundukça siyâset edilenin de hidâyeti imkânsızdır."

İmdi nakil ve akla muvâfık olan beyân-ı mezkûre Abdülhamid Han-ı Sânî'nin idâresi mutâbık mıdır?

"Ben Allah'a ve Resul'e itâ'at ettiğim müddetçe siz de bana itâ'at edin! İtâ'at etmezsem üzerinize bana itâ'at yoktur" diyen Hülefâ-yı Râşidîn'in bu kelâm-ı adâlet ittisâmı halifeye, mülûke itâ'atin şartını kaydını göstermiyor mu? Size sultan zulmederse siz sabredin! Kalbinin size terahhum etmesi için du'â edin! gibi me'âlde bulunan hadisler sahteleri takdirinde ba'zı zamân ve mekân mukteziyâtıyla âhvâl-i hususîye ile takyid edilip mesâlih-i umumîyeye mutâbık bir surette tefsir olunmak lâzım gelirken şerâyi'-i İlâhî'nin maksadı olan adl ü intizâmı ihlâl ve ifsâd eden zulüm ve istibdâdı mü'eyyed bir vecihle şerh ve tefsir edilmek din-i Ahmedî'ye hiyânettir. Bu misillû hadislerin esbâb-ı vürûduyla vârid oldukları zamân ve mekânı nazar-ı i'tibâra almak lâzımdır. Yoksa pek çok âyât-ı Kurânîye'ye, ehâdis-i Nebevîye'ye, kelâm-ı hulefâya, âkvâl-i ulemâya, efkâr-ı hukemâya, edille-i aklîye ve hissîyeye, siyâset-i umumîyeye, mesâlih-i âmmeye seleften mervî harekât-ı civanmerdâneye tenâkız ve muhâlefet olunmak lâzım gelir.

"Benden size hidâyet ve selâmete delâlet veyâ helâk ve fesaddan redd ü sıyânet eder bir hadis geldiği vakit ben onu demiş olsam veyâ olmasam siz onu kabul edin! Ve eğer, benden size hidâyetten çevirir veyâ helâka götürür bir hadis gelirse siz onu kabul etmeyin! Zirâ ben hakdan gayrı bir şey demem" me'âl-i hikmet iştimâlinde vârid olan hadis-i şerif çok lâflara cevâb olabilir.

Mâba'dı var

**İmzasız**

Numero: 3 Sene: 2

2 Ramazanu'l-Mükerrem 1315 / 12 Kânûn-ı Sânî 1313

**Makâle-i Mahsusa**

**(Mâba'd)**

Sâfdil âhâliyi iğfâl etmek maksadıyla havane-i şeri'at ve millet tarafından yapılan şeylere müslümânlık nokta-i nazarından şimdilik bu kadar cevâb kâfidir. Bir kere de âhvâl-i memlekete atf-ı nazar edelim. Çektiğimiz belâya hükûmetin zulmünden, fenâlığından olduğunu vuku'ât-ı câriye ile de isbât edelim! Ve ma'lumât-ı mesrûde ile sâbit olduğu üzere zuimün her şeyden ziyâde muhrib ve e'azem-i mesâib olduğuna kanâ'at getirelim ve zulüm ve istibdâdın mahv u izâlesine din ü insâniyet nâmına çalışalım:

Gözümüzle görüyoruz ki her hayıra kâbiliyetiyle beraber memleket pek harâb, olan tabi'î isti'dâdıyla beraber âhâlisi fakir ve sefil, zaleme-i hükûmetten gayri tok yok, idârenin fenâlığı misli görülmemiş bir halde, âhâli ûlûm ve ma'ârifte her kavimden geri kalmış, nu'am-ı İlâhî'den lâyıkıyla istifâde edemiyor. Ma'ârifin ne olduğunu anlamayan yüzde doksandokuz nisbetindedir. Cehâlet yalnız dünya işlerinde olsa belki ba'zı sebükmegaz ta'rizimizi yolsuz görür de hükûmeti ma'zur tutmağa kalkışır, müdâfa'a eder. Lakin umumiyet üzere din umurunda dahi Türkiya âhâli-i İslâmîyesi'nin cehâleti mezkûr nisbet üzeredir.

Bu müdde'â-yı şehirlerin, köylerin âhvâl-i umumîyesini tedkik etseler ve ulûm-ı dinîyeden her müslim ve müslime üzerine fariza olarak ne kadar bilmek lâzım geldiğini bilenler tasdik eder.

Cehâlet-i umumîye, fesâd-ı âhlâk günden güne artıyor. Nüfus-ı ümmet; nüfuz-ı devlet gibi azalıyor. Sultan-ı hâzırın zamân-ı hükûmetinde mülkün nısfı elden gitti. Kalan nısfının i'mâr ve ıslâhına bakılacağı yerde tahribine himmet olundu.

Evâ'ilde ondört milyon halkı müreffehen besleyen Suriye kıt'asında şimdi iki milyondan az âhâli ve o münbit, vâsi' iklim harabezâr bulunuyor. O müste'id âhâli hükûmetin zulmünden diyâr-ı ecnebîyeye fevc, fevc kaçıyor. Ârâzi ve emlâkın kıymeti yüzde yetmiş derecesinde tenezzül etmiştir. Sâ'ir vilâyât-ı Şâhâne'nin âhvâl-i umumîyesi bu mikyâsla ta'yin olunur. Ticâret kalmamış, zirâ'at tenâkıs etmekte bulunmuştur.

Sâye-i Şâhâne'de (!) ümmetin âhyârı makhûr, eşrârı mesrur bulunuyor. Bu hakikatlerde iştibâh olunacak bir cihet var mıdır? Mezkûr âhvâl-i gayr-i mücâsebe hükûmetimizin dünyaya yaramadığı gibi, dine de yaramadığını kat'iyen isbât etmiyor mu? Bu gibi âhvâl-i mü'ellimenin mebde'i hükûmetin zulüm ve i'tisâfıdır. Re'yinde müstakil olan ve her şey'i kendi ihtiyârıyla yapan padişahın bu gibi şenâ'atlerden birinci mes'ul olması lâzım gelmez mi?

O padişahın da zâlim olmadığına kangı münsif kâ'il olmaz? Bir sürü medâhin, menfa'atperest yalancıların o zâlimi müdâfa'a etmek maksadıyla dermeyân eyledikleri terhâya kangı âkil ehemmiyet verir?

Zikri subk eden âyât-ı kerime ile ehâdis-i şerife ve sâ'ireden sarf-ı nazar olunsa bile âhvâl-i hâzıradan vuku'ât-ı câriyeden her biri zulm-i hükûmete birer burhândır; ki öyle te'vil kabul etmez. Zulüm, umur ve eşyâyı mevzi'lerinin gayrisine vaz' etmek demektir. Bu ta'rif pek sâde, pek basit görünüyorsa da lede'l-te'mil her şirk, her fesâdın, tedenninin, mezelletin, meskenetin sebeb-i âslîsini gösterdiği anlaşılır. Misâl lâzımsa pâdişâhın idâre-i müstebidânesinden daha münâsibi var mıdır?

Cülûsundan şimdiye kadar kangı işi şer' ve akla tatbik ve ehline tevdi' etti? Mizâcına hidmet etmeyen vüzerâyı, ricâli azl, nasb, teb'id etmekten, umuru keyfine uyduruncaya kadar karıştırmaktan geri kaldı mı? Kangı işe burnunu sokmadı? Neyi kasden ifsâd etmedi?

Tahsil-i ulûma hiç yorulmamış olan zihnini zulüm ve ifsâdın suver-i icrâ'iyesine sarf etti. Hükûmeti istibdâdına muvâfık bir hâle koyduktan sonra ümmeti kendine zebun, hukukunu da pâymâl etti. Âhlâksız, dinsiz avanesine soydurdu!...

Adâlet iltizâm edeydi ne olurdu. Yukarıda zikrolunan seyyi'âta bedel hasenât görülürdü. Lakin kendisinde adâlet muhabbeti yoktur. İnsâna la'ik akıl ve irfân da yok demektir. Umurda adâlet edeydi, o kadar zahmetlere, kiliftlere girmezdi. Adamakıllı bir şey olurdu. La'net-i umumîyeye de mahzar olmazdı.

Fakat; ne çâre kendisine bir hakikat anlatmak şimdiye kadar kimseye nâsib olmamıştır. Nasihat edenlerden her biri birer belâya uğramış evhâmına, istibdâdına hidmet edenlerden her biri ise yanında mu'azzez olmuştur.

Semâya çıkıp da kürre-i arzı temâşa mümkün olsa Abdülhamid Han Hazretleri'nin hâkim olduğu memleket gibi garib bir kıt'a nazar-ı temâşâya tesâdüf etmez, "Hükümdar şehirden ba'id, mürtefi' ve her tarafı esliha-i nâriye ile âlât-ı

müdâfa'a ile memlu, tâbyelerle, hendeklerle, metrislerle mahfuz ve müstahkem bir mahalde birçok câhil ve cesur askerlerle mühât sarâyına; arzusuna muvâfik bulduğu hadm ü hışımla kapanmış fukarâdan soyup soydurduğu emvâl ile envâ'-i müştemiyâtını tehyi'e ve avanesini fukarâ üzerine musallat etmiş, hafiye jurnallerini okumaktan birtakım günâhsız ibâdullahın nefyi, tevkifi, tahkiki gibi mu'âmelâtla uğraşmaktan vakit buldukça nikâhsız câriyelerle eğlenme; tiyatrolar oynatmak gibi fa'aliyetle izâ'e-i evkât ediyor. Bu hâl-i mesâvî iştimâlinde bile kendisini takdisle bekâ-yı hayâtına du'â etmeyen acezeyi "Urun! Öldürün! Rast geleni soyun!" deyu kumanda veriyor. Meslubâttan en büyük hisseyi bana getirin diyor. Avanesi de arzusu vacihle fezâyıha, muzâleme koyuluyor. Fakir, mazlum âhâli, hücum eden kurtlardan ürken koyun sürüsü gibi öteye beriye kaçıyor. Çoğu da kaçmaktan bîtab bir hâlde ağlıyor. Üstleri, başları yıtılmış, aç kalmış hesâbsız ma'sum çocuklar, dul kadınlar, alîl ihtiyârlar figân ediyor. Bîçarelerin hâline acıyanlar habishânelere tıkılıyor. Denize atılıyor. Ebedîyen menfâlara gönderiliyor. Teb'asını bu derke-i sefâlete erdiren padişah haftada bir gün ne İslâmiyet'de ne Nasrâniyet'de, ne de Macusî'nde misli görülmüş bir debdebe ile ihtifâgâhından birkaç metrelik mesâfede bulunan mescide çıkıyor. O gün muhâfazasıyla meşgul olarak namazsız kalan yirmi otuz bin asker avdet ve azimetinde kelime-i şehâdet yerine padişahım çok yaşa bağırıyor. Güzergâhında altına müstegark her rütbede yüzlerce yaverler, mesâhibler, nedimler vesâ'ir bendeler diziliyor.

Bu manzara-i garibe ile âlây eden birçok başı şapkalılar her türlü meskerâtı hâvî bir dâ'ire-i fâhirede sâde ta'accüb edip gülüyor. Hıristiyanlar için bundan â'lâ eğlence mi olur?!...

Bir taraftan padişahtan rüşvet alan yalancı gazeteciler selâmlık resmini tevsif için mutantan makâleler tahrir ve ulûhiyete, nübüvvete lâ'ik evsâfla medh ü senâ ediyor. Bîçâre asâkir de bir vazife-i dinîye ifâ etmiş zannında bulunuyor. Bu bid'at-ı keriheye i'tirâz etmek kimin haddi?

Şehrin ba'zı mahâllerinde muntazam binâlar varsa hükûmetin cehâletinden istifâde eden ecnebilere veyâ bîçare âhâlinin varını kapan haydudlara yetimlerin, dulları, âciz me'mur ve kâtiblerin, hidmetçilerin hukukunu yiyen zâlimlere envâ'ı müfteriyâtla ibadullahın canını yakan casuslara â'id bulunuyor. Merkez-i hilâfet sayılan payitahtta güryan-ı fezâyih taşralarda vuku' bulan rezâletlere, cinâyetlere nisbetle ehven kalır. Hükümdar hazretleri rahatımı ihlâl etmesinler deyu mücâvir hıristiyan hükûmetlerine

milletin; devletinin zarar ve ziyânına olarak imtiyâzlar veriyor mukâveleler akd ediyor. Ba'zı ecnebi hükümdarlarına hesâbsız hediyeler, imtiyâzlar takdimiyle hayatını sigortaya koyup te'min ettiriyor!... Ba'zılarına da hayâtına zâmen olmak şartıyla memleketi harâb, milleti sefil etmekle yaranmak ve ecdâdından kalma mirâsı hâmisine bırakmak istiyor. Böyle istediği her tavrı şâhid-i âdil bulunuyor". görür.

İmdi ey hitâba kâbiliyeti, kitâba imânı vicdânı olan Osmanlılar! Âhvâl-i hâzıramız tasvir-i mezkûra tamamı tamamına mutâbık değil midir? Tamamen mutâbık değilse tasviri kuvve-i müsavere hâricinde bulunduğundandır. Kangı mü'min bu seyyi'âttan hoşnûd olur? Kangı Osmanlı bu kadar müsâviyi irtikâb edenlere buğz ve la'net etmez. Hak ve en âlî bir dine mensub bir hey'et-i İslâmîye'nin hâli böyle mi olmalıdır? Buna sebeb-i aslî hükûmetin zulüm ve fesâdından başka ne olabilir?

Hükûmeti ıslâh-ı umura da'vet ve icâbında icbâr etmek her mü'minin fariza-i zimmeti olduğu halde hâ'inâne müdâfa'asına kalkışmak ve re'isine itâ'atle hayâtına hayır du'â etmek herkese farz olduğu ve kendisinin umum müsliminin hâmisi, hâlifesi bulunduğunu söylemek gibi edebsizlik, ârsızlık tasavvur etmek kâbil midir?

İşkenceden titreyen, şak şefeh edemeyen âhâlimizden hâyâ olunmuyorsa hıristiyanlardan da utanmak yok mudur? Yalan dolanla memâlik-i sa'ire müslümânlarını aldatmak mümkünse de hıristiyanlar aldanır mı? Dinimiz haktır; terakkiye müsâ'iddir gibi kuru laflarla mu'terizleri iskât etmek mümkün müdür?

Evet! Hakikatte dinimiz her sa'âdete müsâ'iddir. Fakat dinimizle olduğumuzu ilmimizle mi isbât edebiliriz? Hem ilmimiz, hem amelimiz yukarıda yazıldığı üzere değil midir? Hilâfını kim isbâta muktedirdir? –Allah'tan; peygamberden ziyâde padişahtan havfın cârî bulunduğu- Türkiya'da erâzilin yaptığı gibi gevezelik ederek mizâca muvâfık söz söylemek kolaydır. Hârice çıkıp o hezeyânları âmmeye kabul ettirmelidir.

Nakil ve akla muhâlif olan hükûmetimizin mu'âmelâtına bakarak dinimize; siyâsetimize i'tirâz edenlere cevâb da "Hükûmetimiz ne şeri'ata; ne de hikmete tevfik hareket ediyor" demekten başka ne olabilir? Abdülhamid Han Hazretleri cumhuriyet kelimesini men' ediyor. Bunları men'e ne hâcet vardır? Hükûmetini cumhuriyete tahvil etmesini hiç kimse arzu etmiyor esbâb-ı temeddünü ikmâl; milletin sa'âdet ve refâhını istihsâl etmek hükûmetin cumhuriyet şeklinde bulunmasına mütevakıf değildir. Her hayır ve sa'âdetin adâlet; hürriyet sâyelerinde husûle geldiği meydândadır. Bunun

içindir ki kendisinden adâlet, ıslah-ı umur; terfiye-i ümmet isteniliyor. Bunları yapsın da şekl-i hükûmet hakkında ne fikir bulunursa bulunsun.

Cumhuriyet, hürriyet gibi kelimâtın men'i fâ'idesiz umurdandır. Cumhuriyete; hürriyete nâ'il olan milletlerden ziyâde kendi memleketini ma'mur; teb'asını mes'ud etmek hünerdir. Adâlet; hürriyet sâyelerinde o milletlerin nâ'il olduklarının onda birine biz (sâye-i Şâhâne'de!) nâ'il olaydık yine emr-i Şâhâne'ye hayır du'â ederdik! O zâyi'ât-ı cesîmeye dûçâr olmayaydık yine müteşekkir bulunurduk! Ma'mâfih şimdiden sonra aklını başına toplasa da idâreyi tanzim etse yine du'â ve teşekkür ederiz.

Mensub olduğumuz hak dinin hakâyık-ı celilesinden sarf-ı nazar ederek yalnız memâlikin idâresine dikkat etsek idâre cihetiyle Müttefika-i Amerika Hükûmeti hükûmet-i hazıra-i Osmanîye'den ziyâde bir insân hükûmetine benzediği görülür. Bunun esbâbı Amerika'da zulüm ve istibdâd yok, âhâli kanun dâ'iresinde hür; hukuk ve vezâ'ifi milletin en nâmuslu âlimleri, âkîlleri ta'yin ediyor. Gazeteler haksız mu'âmelâtından herkesi mu'âheze edebilir. Milletin parası hayrına sarf olunur. Hükûmet re'isine senede yalnız onbin lira veriliyor. Re'isin perâvî birkaç hidmetçisi vardır. Hadm u haşm; bendegân, musâhebân, kurenâ gibi lüzumsuz , fâ'idesiz eşyâ'ı yoktur.

Ey Müslümân! Ey Osmanlı! Bir kere umum ehl-i İslâm'ın hilâfetini hâ'iz olduğunu iddi'â eden Osmanlı hükûmetine bak! Yanılmamak için dikkatle bak! Harekât ve mu'âmelâtını şerî'ata tatbik, teb'asının âhvâlini de tedkik ederek ma'nen, maddeten ihrâzına müste'id iken –sû-i idâreden nâşî- mahrum olduğu sa'âdeti tahayyül et! Bir kere de muhtasıren ta'rif olunduğu üzere Amerika'nın ikbâl ve terakkisini nazar-ı mütâla'aya al! Sonra Abdülhamid Han-ı Sânî'nin fesa'ilinden; hilâfetinden; vücûb-ı itâ'atinden, hükûmetinin adâletinden, uğrunda fedâ-yı cân etmek lüzumundan bahseden hayâsızlara, edebsizlere, dinsizlere bir cevâb verin!

Ta'rif olunan iki hükûmetten hangısı –idâre cihetiyle- Hulefâ-yı Râşidîn efendilerimizin hükûmetlerine daha müşâbih ve karib olduğuna da bir hüküm verin!

Hükûmetimiz de umumun ma'lumu olan bütün fenâlıkları bildikleri hâlde o fenâlıkları rüşvetle neşr ve te'vil ve ıbadullahı i'fâl eden ve –bütün fenâlıkları kaldırabilen- müşâvere-i millîye aleyhinde bulunan alçaklara, zındıklara daha bir münâsib ve saf ta'bir bulabilirsen söyle! Bu makâlede serd olunan efkâr ve âkvâli de güzelce muhâkeme ile yazan hakkında istediğin gibi hükmet!

Hükûmet-i Şâhâne'nin tazminât ve sâ'ireden sonra vâridât-ı sâfîyesi on milyon Osmanlı lirasına bâliğ olamıyorsa da on milyon farz ve Müttefika-i Amerika'nın vâridâtı elli ile otuz milyon arasında ise de o da berâ-yı ihtiyât otuz milyon lira i'tibâr olunup bu iki hükûmetin vâridât-ı senevîyelerine nazaran bervech-i âtî tertib edilen iki tenâsübün inzâr-ı ibrete vaz'ı münâsib görüldü.

Birinci tenâsıb:

10.000.000 ve 30.000.000 = 10.000.000 Lira =

10.000.000 x 10.000 = 3.333 $\frac{1}{3}$ Abdülhamid Han, Amerika re'is-i cumhuru gibi münsif olsa senede alması lâzım gelen tahsisât

İkinci tenâsüb:

10.000.000 ve 1.000.000 = 30.000.000

$$= \frac{30.000.000 \text{ x } 1.000.000}{10.000.000} =$$

Lira

3.000.000 Amerika re'is-i cumhuru Abdülhamid Han gibi insâfsız olsa alması lâzım gelen ma'âş-ı senevîdir.

Eğer mezkûr tenâsıblara Abdülhamid Han'ın emlâk ve arâzi ve sâ'ire hâsılâtı idhâl edilmiş olsa insâfsızlığı iki üç derece daha ziyâde görülürdü. Ve eğer iki zâtın ilim ve dirâyetleri beyninde bir tenâsüb tertibiyle mechul istihrâcı mümkün olsa padişah tarafı hemen elde sıfır kalır!!!...

**Dersa'âdet Fudâlâ-yı Benâmından Bir Zât-ı Âlîkadr Tarafından**

Hadis-i şerifinin Türkçesi: "Sizler hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüzden sorulursunuz" demektir.

Bundaki "siz" ta'biri tâ padişahtan köy muhtarına kadar uhdesine ümmet işi ihâle olunmuş ne kadar me'mur var ise cümlesine şâmildir. Mes'uliyet; dünyevî ve uhrevî i'tibarıyla iki türlüdür.Uhrevîsi Cenâb-ı Allah'ın sormasıdır ki mu'teberât-ı ehadisde mübeyyen olduğu üzere arsa-i mahşerde hâkim-i mutlak olan Vâcibü'l-Vücûd padişahın tac ü tahtına hürmet ve köy muhtarının aczine şefkat etmeyerek dünyada yed-i idârelerine mevdu' olan ıbadullah hakkında ne mu'âmele ettiklerini birer birer su'âl edecektir.

Dünyevî mes'uliyetin envâ'-ı kesîresi olur. Cümleden evvel eğer insân hamiyet ve nâmus sıfatlarına şâyân ise benî nev'i ve emsâl ve âkrânı karşısında kendini mes'ul bilir. Üçüncü mertebede üzerindeki bütün âmirinden ve bi't-teselsil hâmil-i hatub-ı enâm olan padişah tarafından mes'uldir. Eğer ol âmir veyâ padişah vazifelerini ifâda kusur edip sormazlarsa mes'uliyet sâkıt olmaz yine bâkî durur.

Hadis-i şerifin ma'nâ-yı zâhirîsi bu mefhumu mütezammındır. Lakin cihet-i intizâmîyesinde erbâb-ı tahkik o kadar hüküm ve hakâyık bulmuşlardır ki beyân olunsa mücelled kitâblara sığmaz. Ezcümle Hazret-i Fahr-i Risâlet Umur-ı Âmire'de mes'uliyeti mutlak tutup padişah ile bayağı bir me'mur tefrik etmemiştir.

Fi'l-hakika düşünülse padişahların sâ'ir insânlardan fark ve imtiyâzı yalnız bir emr-i itibarîdir. Onlar da sâ'irleri gibi doğar ve âkıbet toprağa girer. Yer, içer, uyur, hasta olur. Her işinde bir adama muhtâçtır. Fakat, üzerinde bir kisve-i mümtâze-i hükûmet vardır ki onu da limaslahatin ya'ni: Levâzım ve hukuk-ı saltanatı icrâ için teb'asının dost intihâb ve bi'ati iksâ eylemiştir. Her ne zâman o hil'at arkasından alınırsa bayağı bir adam kalır.

Hayf ve sad hezâr-ı hayf nev'-i beşere ki her devlette her padişah kendine ve teb'aya lâzım olacak yolda terbiye görmeyip bir takımı nâdânlar ve medâhinler ve garazkârlar ellerinde büyüdüklerinden ve sonra taht-ı saltanata ku'ûd ettikleri zamân vükelâ ve kurenâ nâmıyla hile ve ıgrâz ve hırs u denâ'ette üstâz-ı mâhir birsürü menfa'atperestân ellerine düşerek mülk ve teb'anın hakâyık-ı âhvâliyle kendi aralarında

âhenîn diyorlar çekildiğinden hem kendileri ifâ-yı vazifede kusur ile mahzâr-ı inkisâr ve hem de âhâli ve memâlik mazlum ve tarûmar olur.

Bu sebebtendir ki Avrupa'nın ukalâ-yı gayretpîşesi hükûmet-i âmmeyi şahs-ı vahidîne tefvizden â'zâsı re'is-i muvakkati ittihâb-ı umum ile teşkil olunmuş bir cumhur idâresinde bulunmağı tercih ederler. Tevârîh-i sâlifenin beyân ettiği emsâl ve asrın gösterdiği âhvâl ile anlaşılıyor ki her devlet ve hükûmetin za'af ve inkırâzı hükümdarların hakk-ı vazifelerini icrâ etmediklerinden ileri gelmiş ve hükümdarânın ifâ-yı vazifede olan tenâsülleri dahi zehr-i müdâhene ile mesmum olmalarından terettüb etmiştir.

Bir adama doğduğu günden başlanıp "Senin vücudun; âleme sebeb-i rahmettir. Bu memleketler senin için yaratılmıştır". denilse ve zıd u muhâlefeti âslâ işitmese bu i'tikâd üzere kaldığı hâlde ta'accüb olunur mu? E's-sinede dâir bir meseldir ki selâtin-i sâlifede birine yeni nasb ettiği veziri bir iş için "Olmaz" demiş padişah ise hiç bu lafzı işitmemiş olduğundan kemâl-i ta'accüble ma'nâsını sormuş!...

Vâkı'a bunun mübâlağa olduğunda şüphe yok ise de mukarriblerin ekseriyet üzere huzur-ı padişahîde ağzından "Olmaz" lafzı çıkmaz takımdan oldukları da ma'lumdur.

Bir padişaha ki vükelâsından birkaç kimse ile kurenâsından bir fırka-i mahsuseden ma'adâ kimse sokulup ihtilât edemez. Bunlardan her biri birer menfa'at-i mahsusa için akd-i ittifâk ile padişahın mizac ü mişvârında her gün zuhûr eden cüz'î inkılâbı bile tezkerelerle beraber yine haber vererek "Her sâ'at sâye-i Şâhâne'nizde şu iş ve bu vecihle görüldü. Devlete şu kadar fâ'ide hâsıl oldu. Âhâli gece gündüz du'â ediyorlar. İşte Avrupa gazeteleri medh ü senânızda şöyle yazmışlar. Bu mes'elede Avrupalı şöyle düşünüyor böyle yapılsa şu menfa'at olacak. Ve zıddı yapılırsa şu mazarret görülecek efendimiz her hususu vükelâ kullarınıza havâle buyurmak usûl-i hakimânesini ittihâd buyurduğunuzdan işce mes'uliyet bi'l-cümle onlara a'iddir. Filân bendenizin Avrupa'da şöyle haysiyeti vardır. Hatta imparator onun senâsında şu sözü demiş. Ve filân bendeniz dahi şu hesâ'ile mâliktir. Bunları şu mesnedlerde istihdâm mücerred efendimizin kadirşinâs ve dirâyetleri olduğunu bütün âlem tasdik ediyor. Eğer ma'azallah bunlar gücenip de işten çekilecek olurlarsa bütün Avrupa da'vâcı olur. İşte Hidiv-i Mısır şu efkârda, Bulgaristan'ın, Sırbistan'ın halleri ma'lum.

Karadağ böyle. Girid için Yunan bu tasavvurda. Şu gâ'ileleri tesviye edecek bunlardan başka kimse yoktur. Onların hilâfında olanlar garaz ve hasedlerinden söylenirler. Ve söylenir söylenir âkıbet susarlar. "Zeminlerinde vükelâsı bir taraftan, kurenâsı bir yandan ilkâât ederlerse ve hatta şâyed arz-ı hâl verirken cânı yanmışların birisi bu tertibe muhâlif bir şey söyler korkusuyla selâmlık mevki'inden başka erbâb hâcete arz-ı hâl etmek resmen yasag olunursa artık padişahlık âhvâl-i mülk ve teb'adan katı'ân haberi olmadığında şübhe kalır mı?

Ancak bu müdâhenelere nazar-ı sıhhatle bakıp kanâ'at etmek hükümdarı olduğu bâr-ı mes'uliyetten kurtarır mı? İşte hadis-i şerif, padişahlara nasihat edip siz kendinizi başka bir mahluk zannetmeyin ve müdâhinlere kulak verip aldanmayın! Zirâ mes'uliyet hususunda sâ'iriyle berabersiniz! Diye ihtâr ve ikâz ediyor.

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:14 Sene:2 s.2-3

27 El-Ka'ide 1315 / 7 Nisan 1314

**Makâle-i Mahsûsa**

**-El-İttihâd-**

Mâbeyn-i pâdişâhî havâss-ı bendegâhından ma'hûd Süleymâniyeli Tâhir'in imzâsıyla Dersa'âdetde tab' olunan Ma'lûmât cerîdesinin Arabca kısmında ünvân-ı mezkûrde neşr etmiş olduğu bir makâle-i mühimme resîde-i intizâr-ı dikkat oldu. Beş altı ay mukaddem Arabî Ma'lûmât gazetesinin muharrirliğinde bulunmuş olan Mısır üdebâsından Mahmûd Tâhir Efendi, Süleymâniyeli Tahir'in lütf ve iltifât-ı Şâhâne'ye ziyâde mazhar ve ceridesinin lisân-ı hâl-i pâdişâhî bulunmak meziyyetiyle mümtâz olduğunu El-Mukattam ceridesine derc ettirdiği gâyet ibret-bahş makâlâtıyla sûret-i mukni'ada isbât eylemiştir. Makâlât-ı mezkûrenin keşf eylediği umûr-ı garîbe zamîr-i pâdişâhî hakkında bir hayli efkârın tahavvülüne ve bir çok kulûb-ı İslâmîye'nin te'essürüne bâdî oldu. Mısırlı muharririn de maksadı bu idi.

Bir şahsın keyfine umûm ehl-i İslâm'ın hâdim olması mesâlih-i İslâmîye'yi bi'l-külliye ihlâl edebileceğini tekayyün eylediğinden intibâh-ı umûmîyi da'vet etmek üzre

mezkûr makâlâtı neşrettiği gibi bundan sonra da öyle neşriyât-ı hayriyeye devâm etmek azmindedir. Hamiyetli muharririn himmet ve hamiyeti vâr olsun!... Cenâb-ı Hakk ânın gibi gayret-i millîye eshâbının hem hasenesiyle dîn ü ve devleti müstefid buyursun. Bir müslümân Abdülmamid Han meslek-i sâkîmine mukâvemet ettiği kadar mazhar-ı ihtirân ve tebcîl olmağa lâyıktır.

Nasıl böyle olmaz? Abdülhamid Han millet-i İslâm'ın kıvâm-ı sa'âdeti olan mülk-i Osmânîye'nin bir nısfını re'y-i hodsirânesiyle veya fikr-i hodpür-sitânesiyle zâyi', nısf-ı diğerini de kasden harâb, yeğâne medâr-ı selâmet Kânûn-i Esâsî'yi ilgâ, mühîb bir donanmayı amel-mânde, nüfûs-ı ümmeti taklîl, hamiyyet-mendânıyla ezkiyasını mahv, erâzilini ser-firâz, ahâlîyi zulm ve istibdâdıyla perîşân, ahlâk-ı milleti ifsâd, akvâm-ı Osmâniye'yi birbirine düşman, ma'ârif-i millîyeyi mütedennî, hürriyet-i matbû'atı iskât, evvelki senenin taksîmîne Avrupalıları itmâ' ve vücûh-ı mezkûre ile millet-i İslâm'ın istinâd-gâhı olan devletinin inkirâzını teshîl eyledikten sonra uhdesinde bulunan hilâfet nufûzunu da agrâz-ı şahsîyesine âlet edinmek istiyor. Sebebiyet verdiği belâyâ-yı müdhişeye mukâbil uğurunda umûm ehl-i İslâm'ın kurbân edilmesiyle mükâfât arıyor. Bu kadar bir fikr-i garîb benî-Âdem'den hiçbir kimseye nasîb olmamıştır.

Türkiya'da bulunan ehl-i İslâm'ı tezlîl ya'ni zülm ve şiddetle kendisine secde edecek dereceye getirdikten ve soyup soydurduktan ve kuvvâ-yı maddîye ve ma'nevîyeyi za'îf ve nufûsunu taklîl etdirdikten ve memâlik-i sâ'ire müslümânlarıyla muhâbere yollarını kapattıktan sonra dâhil ve hâricde istîcâr eylediği cerâ'id vasıtasıyla umûm ehl-i İslâm'ı iğfâle ve işidilmemiş bir tâkım yâlân medâyihle kendi şahsının muhabbetine celbe sa'y edip duruyor. Ehl-i İslâm'a îkâ' etmek istediği en dehşetli cinâyeti bu vechile tehyî'e ediyor.

Şimdi cerâ'id-i me'cûresinin en ileri gelenlerinden Ma'lûmât gazetesi bulunuyor. Zâhiren bir ittihâd-ı İslâm fikrini veriyor. Maksad-ı hakîki ise İslâm kuvvetiyle Abdülmamid Han ölünceye kadar tahtında kalmasını te'mîn ettirmektir. Abdülhamid Han taht-ı Osmânî'de muhâfaza değil daha bir zamân bırakmak ehl-i İslâm'a cinâyettir. Fakat ne çâre! Hâricdeki ehl-i İslâm bu hâkâyık-ı müdhişeyi el-yevm güzelce derk ve tefhîm edemediğinden devâmına başka çâre bulamıyor. Avrupalılardan

emniyeti zâ'il bulunuyor. "Evvelkini kendin ıslâh etmezsen biz ya ıslâh veyâ taksîm ederiz". diyeceklerine ve dediklerine, kendisine yaptıracaklarına veyâ kendileri yapacaklarına elbette kanâ'at getirmiştir.

Türkiye'nin selâmeti menfa'atlerine muvâfık gelen devletlerle bi'l-ittifâk bir taraftan bed-hâhların âmâl-i muzırrasını hükümsüz bırakmak, diğer taraftan da ıslâhât-ı lâzimeye başlamak ve bu maksadın husûli için umûm ehl-i İslâmın ma'nen, maddeten mu'âvenetine mürâca'at etmek ve maksadı devleti takviye edecek olan ıslâhât-ı mükemmele icrâsı olduğuna âdeta anlatmak ve bu uğurda kâffe-i mesâ'î sarf olunmak lâzım gelirken, Abdülhamid Hân bunlardan hiç birine yanaşmıyor. Yalnız kendisini medh ü senâ ve ülkesi ma'mûr, milleti mes'ûd, ma'ârifi müterakkî, hazînesi mâl-â-mâl, umûm da'avât-ı pâdişâhîyle dem-güzâr, uğurunda feda-yı câna müheyyâ devletin her düşmana karşı mukâvemate muktedir olduğunu i'lân ettiriyor. Bunlardan hiç birinin sahîh olmadığını kendisi herkesten iyi biliyor. Lâkin böyle yâlân sitâyişlerden ne fa'ide me'mûl olduğunu hîç kimse anlamıyor. Şevket, servet, ma'rifet varsa i'lâna ne hâcet vardır? Her şey kendisini gösterir. Yoksa âlemi aldatmaktan ne fa'ide hâsıl olur. İttihâd-ı İslâm fikri böyle mi olur? Bu âdeta abdestsiz namâz kılmağa benzer.

Abdülhamid Han zannediyor ki kendisini ehl-i İslâm'a âkil, siyâsi ve devletini kuvvetli gösterse umûm müslümânlar güvenirler. Ânın tarafını iltizâmda tereddüd etmezler. Hâtır-ı Şâhâne için kendi devletlerine de isyân etmek isterler. Ve bu vechile Avrupalıların müdâhalâtından kendisini bir zaman emîn bulundurur. Keyfine bakar.

Pâdişâh Hazretleri bu kadar munzır ve husûli gayr-i mümkün evhâmdan vazgeçmeli dâ'ire-i akl ve irfâna rücû' ve mümkün olan umûrla iştigâl ve bu vechile kendi devletiyle milletine ve umûm ehl-i İslâm'a hidemât-ı mebrûre îfâsına ihtimâm etmelidir. Hamd olsun evvelki vâsi' nufûs-ı mevcûdenin birkaç mislini müreffehen geçindirmeğe kâfîdir. Âkvâm-ı Osmânîye'nin cümlesi müsta'iddir. Bu mülk ve milletle akl u tedbir sâyesinde devletin şevketini i'âde etmek kâbildir.

Tahsîsât-ı Hümâyûn'un hiç olmazsa iki sülüsünü hazîne-i millete bırakmalı! Vükelâ ile bendegânı da bu hayra teşvik etmeli! Ülkeyi i'mâra, adâleti, ma'ârifi, ta'mîme, ahlâkı tehzîbe başlamalı! Akvâm-ı Osmânîye'yi birbiriyle ülfet ettirmeli!

Adâletle hükûmete ısındırmalı! Vatanperverlik fikriyle büyütmeli! Şikâyet edenlerin esbâb-ı şekvâsını güzel anlamalı! Kuvve-i berrîye ile bahrîyeye mütesâviyen ehemmiyet vermeli! Fakat bu makâsid-i âzîmenin husûliyle devâmı usul-i müstahsene-i meşveretle olabileceğini takayyün ve umûr-ı devlet ve milleti o usûl-i metîneye rabt etmelidir.

Pâdişâh hazretleri a'mâl-i sâliha-i mezkûreyi nazar-ı i'tibâra alarak cidden icrâsına teşebbüs ettiği anlaşıldığı ânda umûm akvâm-ı Osmânîye ile efrâd-ı İslâmîye zât-ı şâhânelerine zahîr olur. Çünkü Devlet-i Osmânîye'nin selâmetiyle te'âlisine ma'nen, maddeten alâkadârdırlar.

Haremeyn-i Şerîfeyn'in hâdimi olmak bir müslimin nâ'il olabileceği en büyük bir ni'met-i İlâhîye'dir. Bu ni'met-i cihân kıymete îfâ-yı şükrân vazîfesi umûmu kendine hâdim etmekle müyesser olamaz. O iki makâm-ı mukaddes bi'l-cümle ehl-i İslâm beyninde müşterektir. Umûmun teveccüh-gâhıdır.

Hâdimü'l-Haremeynü'ş-Şerîfeyn cümle mü'minîni ahvâl-i âlemden ve mukteziyât-ı asırdan haberdâr ve maddeten olamazsa ma'nen olsun müstefîd etmeğe borcludur. O makâm-ı mukaddeslere hâdim olmak bu demektir. Ehl-i İslâm'a irşâdât-ı hasene, telkînât-ı hayriyede bulunmak ve efrâd-ı İslâmîye beyninde uhuvvet-i İslâmîye efkârını ilkâ ve takviye etmek elzemdir. Netekim akvâm-ı Osmânîye meyânında dahî vatanı bir cihet-i câmi'a tes'sisi lüzûmu vardır.

Uhuvvet-i İslâmîye muktezâ-yı dindir. Cihet-i câmi'a-i vatanîye de muktezâ-yı zamân ve mekandır. "Ben Hâdimü'l-Haremeynü'ş-Şerîfeyn olduğumdan umûm ehl-i İslâm da benim keyfime hâdim olacak ve şahsıma hidmeti şeref bilecek, uğrumda fedâ-yı cân edecek" gibi vâhî fikirler dîn-i İslâma mugâyirdir. Ehli hakkında a'zâm cinâyettir. Ehl-i İslâm'a ber-vech-i ma'rûz bir hidmet etti mi ki ânlardan bir mu'âvenet beklesin, beklemeye de müstehâk olsun! Ehl-i İslâm ândan hidemât-ı mebrûre bekliyor. Uhdesine terettüb eden hidemât-ı İslâmîye'yi îfâ ederse hayır du'âya lâyık olur. Tahir gibilerin nâmlarıyla gazeteler neşr ettirip de kendini takdîs ve ehl-i İslâm'ı iğfâl ettirmek ayıb ve günâh olduktan başka devlete de, millete de umûm ehl-i İslâm'a da muzırrdır. Ehl-i İslâm'a hidmet matlûb ise herkes olduğu yerde ulûm ve ma'ârife ve umûr-i hayriyeye ve a'mâl-i nâfi'âya teşvîk ve tergîb etmeli! Böyle teşvîkât için gazete,

risâleler neşr ettirmeli! Her türlü tedâbîre mürâcaa'at eylemeli! Din bunu iktîzâ ediyor. Akıl da bu vechile fevâ'id-i azîme hâsıl olabileceğini gösteriyor. Ülkesinde hürriyet-i matbû'at olmadığı hâlde Mısır, Hind ve Bulgaristan matbû'ât-ı İslâmîyesi'nin hürriyetinden şahsı için istifâde ümîdinde bulunuyor... Emr-i pâdişâhî ile Ma'lûmât'ın neşr ettiği makâleye sâde (el-ittihâd) ünvânı verilebiliyor. İttihâdü'l-İslâm terkîbi isti'mâline cesâret edilemiyor. Hind'de, Mısır'da (İttihâdü'l-İslâm) nâmıyla günde bin gazete çıksa kîmse men' etmez. Hatta bir şey demez. Nitekim bundan birkaç ay mukaddem o nâm ile bâ-emr-i pâdişâhî risâle neşr ettirilmişti.

Ve Hind matbû'atında böyle tâ'bîrât ve mebâhis hîç eksik olmuyor. Pâdîşâhın fikri şahsına hıdmete münhâsır olmamış olsaydı. Bu yolda i'tirâz ve ta'rîzler edilmezdi. Ma'mâfîh akl u imkân dâ'irelerinde hareket ederse her akıllı müslümân kendisine zâhir olur. Lâkin Türkiya'da bâ-emr-i pâdişâhî ittihâd, cem'iyet, vatan, hürriyet, meşveret gibi kelimeler memnû' bulundukça kelimât-ı mezkûrenin medlûlâtını Abdulhamid'den beklemek nasıl ma'kûl olur? Diğer yerlere ta'mîmi nasıl tasavvur edilir?

Lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi'llahi'l-'aliyyü'l-'azîm

**İmzasız**

Numero: 21 Sene: 1 s.4-5

22 Zi'l-hicce 1314 / 24 Mayıs-ı Frengî 1897

**Lâ ya'lemü'l-gaybe illa Allah**

Allâmu'l-guyûb olan Cenâb-ı Hakk'dan gayri kimsenin esrâr-ı gayba vukûf ve zuhûrundan evvel vekâyı'ı kâşif olamayacağı mu'tekadât-ı umûmîyedendir. Lâkin a'mâl-i şerrden mücânebet ve a'mâl-i bürre mesâberetle rezâ'il-i ahlâktan tahliye-i bâtın ve fezâ'il-i ahlâkla tahliye-i kalb fâtin eden ebrârın lisânlarından vâkı'a mutabık akvâlin südûr edebileceği ba'zı âsârla sâbit olmuştur.

Bu husûs intâk-ı hakk kâbilindendir. A'lâm-ı hakk olmak şartıyla alâ'ik-i dünyevîyeden ve kedürât-ı süflîyeden tasfiye-i derûn eden evliyânın diğer insânların muttâli' olamadığı umur-ı hafiyye-i kevni müşahedeye ve zuhûr-ı mukteza-yı âhkâm-ı

kaza ve kader olan havâdis-i âlemi bir dereceye kadar münâzaraya mazhariyyetini inkârı müstelzim-i mahzûr olan kerâmet-i evliyâ cümlesindendir. Cenâb-ı Hakk hâs kullarına istediğini vâsıtâ-i ilhâm ve keşifle ihbâra kâdir ve böyle bir fazl u keremin merâhim-i gayr-i mütenâhiye-i İlâhîye'den istib'âd olunumayacağı emr-i bâhirdir. Cenâb-ı Zü'l-celâl'in (ale'l-ıtlâk) "benî Âdem'e tekrîm eyledik" meâl-i şerîfindeki âyet-i kerimîyeye nazarân insân maddî ve ma'nevî her hayrın masdarı olmak isti'dâdında bir mahlûk ve diğer âyet-i şerîfeye göre tezkiye-i nefs ya'nî âsâm ve denâyâdan tathiri sâyesinde fûcûr ve takvâsının mülhemiyeti mevsûktur.

Bu mukaddimenin serdinden maksad-i âcizânemiz Bingâzi'den aldığımız Arabiyyü'l-'ibâre mektûbun muhtevî olduğu haberi istibşâr-ı hayr kabîlinden bi't-terceme cerîdemize derc ederek şerî'at-ı Muhammedîye'nin kıyâmete kadar bekâsını te'mîn buyuracağını va'ad eden Cenâb-ı Kâdir-i Kayyûm'un lütf-i lâ-yezâlînden temennîye her vakit vesîle aradığımızı der-meyân etmekten ibârettir.

Sultan Hamid'in mürâ'iyâne hil'at ve in'âmını redd eden ve Hilâfet-i İslâmîye makâmında bulunmasının ümmet-i İslâm'a bir beliyye-i uzmâ olduğunu söylemekten çekinmeyen ve binâberîn asrının gavsı olmak salâhiyetini hâ'iz olan Cagbüb emiri Esseyyidü'l-Muhammed es-Senûsî Hazretleri'nin ehass mürîd ve müstahliflerinin el-Bahîra vekili Şeyh Muhammed İmrân Hazretleri'yle mektûbun müfsili mülâkî olduğunu yazdıktan sonra beyinlerinde cereyân eden muhârebeyi de ber-vech-i âtî nakl ediyor.

"Cifir, kırtâsiye vefk-ı havâss ve ilm-i sırrü'l-harf gibi ulûm-ı garîbede ve behre-i küllîsi mütevâtir olan şeyh-i müşârun ileyh rûha ve selâmet-i İslâm'a müte'allik hayli beyânâtta bulunduğu sırada âhvâl ve hayme-i hâzırâdan çok te'essüf ve müsebbible a'vânını şimdiye kadar pây-ı dâr-ı telvîs olabildiklerine ta'accüb ve telehhüf izhâr buyurmuştur. Ve pây-ı taht-ı Osmânîye'den ulemâ ve sâ'ir sanâdîd-i ümmetin sükût ve ihmâli keffâret kabul etmez hatâyâ-yı azîmeden ma'dûd olup def'-i eşrâr vazîfesinin evvelâ ânlara ve sâniyen âsıme-i Osmânîye ile mülhakâtı ahâlisinin uhdesine müterettib bulunduğu ve bu hâlin devâmıyla umûm ehl-i İslâm'a sirâyet eden mazarratlardan ânların Hazret-i İlâhîye huzûrunda şedîden mes'ul ve mu'âtab olacaklarını adâlet-i İlâhîye'ye istinâden tasrîh buyurmuştur"

"Ve nihâyetinde demiştir ki: Cihet-i ma'nevîyesi pek berbâd ve belki mahz-ı fesâd olan şahs-ı adîmü'l-felâhın bir sûret-i fecî'ada dâr-ı mucâzâtına intikâline ancak bir iki mî'âdın kaldığı münkeşif oluyor.

Benî Eşkar'ın benî Safara cemîlesi hükümsüz ve bundan fâ'idecû olan uğursuz Enî Cemr'in Beni Esmer'e fi'ilen mu'âveneti vukû'unda ol tâlihin zevâli ve ândan sonra taht-ı hilâfete geçecek sâlihin zamân-ı adâletine Osmanlı'nın kemâli lisân-ı kâlin tâbi' edemediği mustahberât-ı sâredendir. (Saferin safere) muhabbetinden evvel bi'n-netîce-i inkılâbın zuhûru kaviyyen me'muldür.

Bunun da bizâ'i esâbî' veyâ şuhurda vukû'u istitlâ' edilmektedir. Süfûrun cüfûra mukâreneti hengâmında mevt-i ra'dînin hatt-ı sürûr-ı ihtiyâra fâtihahusûl ve vüfûr olacağından iştibâh ehl-i basîret ve inkişâf-ı merkûm rakûm-ı cevâz değildir. Eşkâr ve ahmerle sâ'ir cüberânın esmeri mazarrat-ı ahd-i sâbık emeline de keşif ve istihbâr mu'ânid görülmemektedir.

Mezkûr mektûbu aynen terceme ederek buraya derc ettik. Son fıkralarının neye delâlet ettiğini pek anlayamadık cüfûr ve kırtâsiye gibi ulûm-ı garîbeye vâkıf zekâta müraca'atı erbâb-ı merâka tavsiye ederiz.

**İmzasız**

Numero: 4 Sene: 2 s.1-2

9 Ramazanu'l-Mükerrem Sene 1315 /19 Kanun-i Sânî Sene 1313

**Kullukum Râ'in ve Kullukum Mes'ulun An Ra'iyetihi**

(Makalesinden Mâba'd):

Hadis-i şerifin bir ma'na-yı tazminisi dahi tâbi' ve metbu' beynindeki hukuk-ı mütekâbilenin hıfz ve ri'âyetini emreder. Bir cemâ'atin devam-ı cem'iyeti bir imâm-ı sâhib-i emrin vücuduna muhtâc olduğu gibi imâmın hükûmeti de cemâ'atin devamına mevkuftur. Hak bir padişahın hükûmeti olmadıkça âsâyiş hâl bulamaz. Halk olmazsa padişah da yalnız saltanat edemez.

Demek olur ki iki taraf dahi ihtiyâc mes'elesinde musâvidir. Şu kadar var ki imâm cemâ'atin murâd etiği gibi icrâ-yı adâlet etmezse onun tebdiliyle yerine bir başkasını getirmek iktidârı cemâ'atin elindedir. Lakin hâkim istediği gibi cemâ'ati tebdile muktedir değildir. İşbu ihtiyâc ile hukuk-ı mütekâbile bahislerine gelince:

Milyonlardan mürekkeb bir cemâ'at için mâl ve cânlarını fedâ ederek bir zâtın debdebe ve saltanata ve emr u nehyine hidmet ve mütava'at mecburiyeti ne içindir?

Hazineye gelen akçeyi âhâli verir. Padişahın ma'âşı hazineden çıkar. Giydiği elbise, verdiği atiyeler, yaptırdığı ebniye bütün hazinenin ya'ni âhâlinin akçesiyle yapılıyor. Hastahanelerde, muhârebelerde telef olan askerine âhâlinin ciğerparesi, evlâdıdır. Pâdişâhın haşmet ve şevketi ise asker sâyesindedir. İşte bu fedâkârlıklar, bu mecburiyetler, bu itâ'atler bi'l-cümle ihtiyaçtan husûle gelmiş ya'ni iki şahıs münâzi'-i ıslâh-ı beyin için bi't-tabi' bir hükme muhtac oldukları gibi efrâd-ı kavmi cân ve mal ve nâmus hususlarında tesellut-ı agyârdan vikâye edecek ve mazlumun hakkını zâlimden alıverecek bir kuvvet-i gâlibeye lüzum-ı tabi'î olduğu ve böyle bir kuvvet-i külliyeyi idâme ve ikâme için istikmâl-i esbâb-ı saltanata ihtiyac göründüğü sebeblerle usul-i hükümet şu gördüğümüz suret üzerine teşekkül eylemiştir.

Bunun ma'nâsı: "Güya! Âhâli bir yere gelip bizi adl ü hakkâniyet üzere kullanacak ve zulüm görüp hâlimizi arz ettiğimiz vakit ihâle-i sem' ve i'tibâr ve can ve mal ve nâmusumuzu ve hakkımızı muhâfaza ve istihsâl edecek bir hükümdara muhtâcız ve bu işe seni münâsib gördük. Şu şartlar üzerine idâre-i hükûmet edersen biz de senin emir ve nehyine itâ'ati ta'ahhüd ederiz! Ve bu hidmetin ücreti olarak sana şu kadar kese de aylık veririz". demişler. Padişah dahi bu teklif ve şartları kabul ve ta'ahhüd etmiştir.

Benâberîn teb'asından itâ'at ya'ni emir ve nehyine mütâba'at aramak ve onlardan bir fırka bu ta'ahhüde de sâbit olmazlarsa dâ'ire-i vazifelerine getirmek için eline verilen kuvvet-i kâhireyi isti'mâl etmek padişahın hakkıdır. Kezalik padişah vezâ'if-i meşrûte-i hükûmeti ifâda kusur eder ise dâ'ire-i vazifesine da'vet dahi teb'asının hakkıdır. Hulâsa padişah çoban ve âhâli sürü mesâbesindedir.

İmdi bir çoban, ki koyunları kurdtan muhâfaza ve güzel yaylalarda re'y için tavzif ve istihdâm olunduğu hâlde koyunları kurdun kaptığı ve hayvanlar çoraklarda otlayıp hastalandığı hâlde "Sen niçin vazifeni ifâ etmiyorsun?" su'âline "Ben sürüyü köpeklerime havâle etmiştim onlara su'âl ediniz!" cevâbını verse kabul olunamayacağı gibi padişah dahi "Ben âhâlinin umurunu vükelâya ihâle etmiştim hüsn ü kabah onlardan mes'uldür" dese kezâlik ma'zur kendisi taht-ı saltanata iclâs edildiği zaman vükelâsı berâber iclâs edilmiyor. Zirâ vükelâ intihâbında erbâb-ı iffet ve liyâkat aramak murâd edildiği zaman kimse mâni' olmuyor.

Hadis-i şerifteki zamir-i hitâb padişahlardan sonra ulemâ-yı asra râci'dir. Çünki her devlet-i İslâmîye şeri'at-ı mutahhara üzerine mebni ve şeri'at dahi ulemâ-yı i'lâmın

taht-ı nezâret ve muhâfazalarına mevdu‘ olmakla ona ârız olan rehneden dünya ve âhirette mes’ul olacakların biri de ulemâdır.

Âhâli-i İslâmî’ye mutâba‘at-ı şer‘î ile mükellef olduklarından onların necât ve selâmeti müstelzem olan hükm-i şeri‘ate ri‘âyet dahi ulemânın vazifesidir. Biz urve-i vüskâ-yı şer‘i elimizden kaçıralı şu girdâb-ı belâya düştük ve merbut olduğumuz şu lenger-i selâmeti bırakmağa ulemânın kusur-ı himmeti bâ‘is oldu.

Zamân-ı idâreyi ele alanlar hakâ’ik-i şer‘îyede câhil ve hevâ-yı nefs-i emmâreye mâ’il olduklarından meydanı hâlî bulup istedikleri gibi oynadılar ne yapıyorsunuz diyen bulunmadı. Hâl dahi bu merkeze geldi. Lakin burada dahi durmayıp daha ileri gidecek ve bir menzile gelecek ki ne geri dönülmek ve ne de durulmak mümkün olacaktır. O zamân ne yapacağız? Sebeb olanlara la‘netten başka yapılacak bir şey kalmaz. Ve hakikatte sebeb olanlar kimdir?

Pâye, arpalık, ma‘işet ve kazâ ve niyâbet gibi bir cihet-i dünyevîye için bir mes’elede ketm-i hukuk eden ulemânın cezâ-yı uhrevîsi avâmdan eşedd olduğu ehâdis-i sahihe ile sâbittir. Ya bu ketm-i hakikat sebebiyle millet-i beyzâ-yı İslâmîye’ye (Allah göstermesin) halel gelirse onun mes’uliyet ve cezâsı nasıl olur?

Çünki bu asırda mülken ve mevki‘en Devlet-i Osmanîye’den başka din-i Muhammedî’nin mecmu‘ ve muhammisi olmağa kâbil rûy-ı arzda bir hükûmet yoktur. Lakin padişah şu kadar. Saltanat-ı Osmanîye’nin hey’eti bozulup perişan olursa bunca milyon nüfûs-i İslâmîye çil yavrusu gibi dağıldıktan mâ‘ada yeryüzündeki İslâmiye’nin cümlesi mahrum-ı himâyet ve hassa olurlar. Bu kadar milyon nüfûs-ı ma‘suma arasında çocuk, çoluk, ihtiyâr, alîl, benât nisvândâr u diyârlarından ve me’luf oldukları huzur ve ârâmdan âvâre düşüp hiç bilmedikleri memleketler, milletler içinde garib ve bînüvâ olurlar. Ve bir de kıt‘a-i arzın her tarafında hıristiyan devletlerinin kuvvet-i galebeleriyle ve efkâr ve politikiyyelerine nazaran bir daha bir merkezde böyle bir devlet-i kaviye-i İslâmîye teşkiline meydan bırakmazlar. Ve o sebeble sâhibsiz kalan nüfus-ı müslimîn, Yahudiler ve Çerkesler ve Kıbtîler gibi devletsiz, memleketsiz göçebe ve muhâcir ve misâfir hâline girerler. Ve bu hâlin sebebi; Devlet-i Alîye’nin izmihlâli!... Ve onun izmihlâline bâ‘is; şeri‘atın indirası!... Ve şeri‘atın da indirasına bâdî, hakikatte ulemâ-yı asrın ihmâl ve tekâsili olmuş olur.

Ulemâ; bu mes'uliyetin altından nasıl kurtulur? Huzûr-ı Rabbü'l'âlemîn'de ne cevâb verirler? Cenâb-ı Şâri'in yüzüne nasıl bakarlar? Ve bu belâlara düşen ümmet-i Muhammed'in ellerinden nasıl halâs olurlar?....

Hadis-i şerifte ta'yin buyurulan mes'uliyet-i maslahat-ı âmme hususunda şu zikrolunan iki dereceden sonra eşrâf ve erkân-ı ümmete ve belki âlî meratibehûm birer cihet ve i'tibâr ile her bir ferd-i millete â'id olur. Zirâ sefinenin selâmetinde efrâd-ı cümlesi hissemend-i menfa'attir. Zirâ tehlikenin vuku'unda ibtidâ ayaklar altında kalacak ehâddir.

Garib değil mi ki tehlikenin vuku'unda kimsenin şübhesi olmadığı hâlde "Bakalım ne olacak?" diye eli; gözü bağlı kurbanlar gibi herkes muntazırr durur... Şaşılmaz mı ki bugün birlikte etmek bulmak için yarın fırının yıkılması muhakkak bilinirken sükût olunur. Nasıl ta'accüb olunmaz ki yirmibir seneden beri be'is-i tedenni-i hâl olmuş bir sebeb ki esâs binâ-yı hayât-ı İslâm olan şeri'ata adem-i ri'ayettir. Ve bu da elyevm dâ'im ve bâkî iken başka yollarda mev'ud olan ıslahâttan ümid-i necât edilir.....

La'net o rütbeye, o pâyeye, o mansıba ki onun istihsâli din ü devletin meydânda görünen esbâb-ı izmihlâline karşı haber-i sükût eyleye!...

Nefrin o servet ve ni'mete ki ebnâ-yı cinsinin mezellet fakr u helâk olmasına mucib-i rızâ ola!....

Zehir olsun o lokma ki aç yatan vatandaşların rızkından sirkat oluna!....

Vah Devlet-i Osmanîye'ye!... Eyvâh millet-i İslâmîye'ye!!... Yazık bize!... Yazık bize!...

**Ebrârî**

Numero: 4 Sene: 2 s.2-4

9 Ramazanu'l-Mükerrem Sene 1315 /19 Kanun-i Sânî Sene 1313

Arab ulemâ-yı benâmından ve ehl-i takvâdan bir fakihin **(Hitâbu'l- Ümmet Fi'l- Hukuk El Vacibetü Ale'l-E'imme)** nâmıyla tertib ettiği bir misâle Kanun-i Esâsî Ceridesi Arabça kısmının ilk nüshâsına derc edildiği gibi Türkçe'ye tercüme olunarak mezkûr ceridenin Türkçe kısmıyla da neşri münâsib görüldü:

Kâlellahu Te'ala fi-kitabihi'l-kerim "innallahe ye muru bi'l-adli ve'l-ihsân ve kâle Te'alâ veltekum minkum ummetun yed'ude ile'l-hayrı ve ye'murune bi'l-ma'rufi".

Mülk, kâder, adil, hâfız, kahhar olan Allah-ı Te'âla'ya hamd ü senâ ve seyyid-i enâm, hâtm-i Resul-i Kirâm olan Muhammed Mustafa'ya ve âl ve âshâbına ve insâr u âhzâbına salât ve selâm olsun. Ve ba'dehû işte bu risâle hak olan şeri'atın ziyâ'ından dolayı yüreği yanmış; göğsü hastalanmış bir kimsenin dilsiz nüfhasıdır; ki onunla ümmetin ricâline hitâb ve onda e'imme (Hulefâ-yı İslâmîye) üzerine lâzım olan hukuk ve vezâ'ifi beyân eder. Tâ ki şeytanların desiselerinden hissi uzâk ve iblislerin vesiselerinden nefsi ırâk olanlar ehl-i batılânın mazharefâtına ve erbâb-ı hıyânetin tezvirâtına aldanmaya.

Cenâb-ı Hakk'dan meded isteyerek derim ki Âdemoğulları memleketlerinin birbirinden uzak ve dinlerinin ayrı olmasıyla beraber padişahın âhlâk-ı marziye (haz edilen huylar) ile mutasarrıf bulunması behemehâl lâzım olduğuna ittifâk etmişlerdir. Yoksa memleket üzerine sâde bir musibet olur.

Çünki; Şeci' olmazsa ehl-i harbe mukâvemetten âciz olur. Âhâli de hakâret nazarıyla bakar. Helim olmazsa dehşetiyle onları ihlâk etmesi istib'âd olunmaz. Hakim

olmak şart kılınmıştır ki umuru bilerek irâd ve ısdâr eylesin. İlimde rütbe-i ictihâd ve imâmetten kâsir olursa umurda müşâvere edeceği muhakkak ve müctehid-i ulemâ intihâb-ı şer'in vârid olduğu üzere o umuru icrâ ve hususâtı bu tabakaya havâle etmesi üzerine vâcibtir. Bu tabaka erbâbı ukalâya nihân kalmaz. Onların ehl-i ilim olduğunu nâs tanıyacak kadar Cenâb-ı Hakk onları sayt ve şöhret sâhibi eder.

İmâm (Halife) müctehid olmazsa dine müte'allık umurda istibdâd ve husûmât faslıyla nâs beyninde hükme kendini idhâl etmeğe hakkı yoktur. Çünki bu salâhiyet rütbe-i ictihâdı ihrâz edene â'iddir. Âdil olması ise adâlet-i kıvvâm-ı umur ve muhavver-i devâ'irdir. İmâmdan maksud olan umuru âdilden gayrısı tesviye edemez ki âdilin âkvâl ve ef'âli ve tedâbiri rızâ-yı Bârî üzeredir. Adâleti olmayan kendi nefsine emniyet edilemez. Nerede kaldı ki ıbâdullaha emniyet ve din ü dünyalarını tedbir etmesine i'timâd olunsun.

Ma'lumdur ki din gibi münkerden mâ'ni yoktur. Din ve dünya umuru da ancak kasd-ı takva ile kıvâma gelir. Olmayan celâlet ve dalâlette halt eder. Yuvarlanır. Ve nefsine ittibâ'ıyle şehveti rızâ-yı Bârî ile rızâ-yı ıbâda tercih eder. Zirâ sıfât-ı vera'dan hâlî olmasıyla ve adâlete temessük etmesiyle Kitâb ve Sünnet'in nevâhîsine ehemmiyet vermez. Nâs üzerine emir ve nehyi nâfiz ve onlara hâkim olduğundan onlara da kulak asmaz. Âdil olmadığı sâbit olana bi'at etmek ehl-i hal ve akd için yoktur. Bu şurûtu câmi' olana âhâlinin edâ-yı tâ'ati ve Kitâb ve Sünnet'te varolduğu üzere evâmir ve nevâhisine imtisâli kendisinin hakkıdır. Onların hukukunu müdâfa'a zâlim elini men' , benderlerini muhâfaza-i şer'-i şerif mucibince ebdân, emvâl, nüfus, âhlâk, a'mâl-i akâ'idde tedbir, emvâli sarfı lâzım gelen yerlere tefrik etmek, kifâyeden ziyâdeyi kendine tahsis eylememek, siret ve serire ıslâhında çok i'tinâ etmek hususları da âhâlinin padişah üzerinde hukudur. Bunun cümlesi Kitâb-ı Aziz'den ve senet-i mutahhereden ma'lumdur. Burada ziyâde tafsile mahal müsâ'id değildir.

Bunların halife üzerine vâcib olduğunda hilâf yoktur. Bu umur için Vâcib-i Te'âla nasbını meşru' buyurmuştur. E'imme ve selâtinden her kim bunlardan bir şey'i ihlâl ederse âhâlinin hayr-ı hâhı ve menâfı'ının hâdimi değildir. Belki bu bâbda vârid olan ehâdis-i şerife mucibince dubaracı bir hâ'indir.

Zikri subk eden umur ve hususâtı halife ifâ ederse imâmetinden maksad-ı hâsıl olur. Âhâli de onun hükmünden intifâ' eder. Emniyet ve rahat içinde bulunurlar. Ma'işetleri hoş olur. Nefislerine, mallarına, ırzlarına emin olurlar.

Vezâ'if-i mezkûreyi ifâ eden hükümdârdan ilmce, ibâdetçe, takvâca ekser diğeri bulunsa ona bakılmaz, Zirâ vezâ'if-i lâzimeyi ifâdan aczi olanın ilim ve ibâdet ve takvâsından ve umuru ıslâhla mecârî-i şer'îyede icrâsını yalnız istemesinden âhâliye bir fâ'ide â'id olamaz.

Düşmanları, âsileri def' ve kam' etmeğe hükümdârı sevk edecek kuvvet-i kalb ve şiddet-i be'is kendisinde bulunmak lâzımdır.

Bu hususdan kendisini men' edecek derecede cehâneti olursa Cenâb-ı Hakk'ın buğz ettiği bu haslet sebebiyle imâmetten e'azim-i makâsıdın fikdânıyla isâbet edilmiş olur. Zirâ mevâki'-i kıtâlden nukûl eder; muhârebe de metânet-i lâzımeden za'if olur. Cinâyeti gayrisine sirâyet eder. Bu sebeble bile ta'mim ve â'dâ-yı millet üzerine tesellut eder. Bununla beraber za'if-i kalb ve cinâyeti kendisini hudud ve kasâsı ikâme etmemeğe, memlekette ehl-i fesâdı kaldırmağa da bâ'is olabilir.

İki kişinin re'yi bile re'y-i vâhidden daha kuvvetli olduğu ma'lum iken re'y-i vâhide bir cemâ'atin muvâfakati nasıl olur? Vâcib-i Te'âla istişâre ile Resul-i ma'sumuna emrederse buna diğeri nasıl iktidâ etmez? Resulullah'ın sahâbe ile istişâre eylediği sâbit olmuştur.

Umurda müşâverenin hüsnüne ukalâ ettifâk eylemiştir. Bâhusus ehl-i re'yle müşâverede Kitabullah'a ve Sünnet-i Resulullah'a iktidâ olunursa.

Ervâh, emvâl, ı'râz teslim edilen imâmet-i mansıb-ı celilenin vezâ'ifinde asr-ı sahâbeden bu güne kadar ulemâ-yı İslâm'ın, e'imme-i â'lâmın ittifak eylediği budur. Ümmet üzerine bu destur-ı İlâhî'nin tenfiziyle mucibince amel etmekten gayri çâre-i necât ve selâmet kalmamış olur.

İrâd ettiğimizle ehl-i basirete zâhir oluyor ki hükûmet-i İslamîye hükûmet-i mukayyededir. Çünki sultanın hükümfermâlığı mahdud Kitâb ve Sünnet'le mukayyeddir. Hükûmet-i mutlakada olduğu gibi tasarruf-ı mutlakî yoktur. Hükûmet-i mutlakada, padişah fâ'il-i muhtar nefsinin sevk ettiğini infâza mutedir ve zâ'ifi kuyûd-ı mâ'lume ile gayr-i mukayyeddir. Öylesi hem vaz'-ı kanun, hem hâkim; hem de hısımdır.

Şübhe yoktur ki sâde irâdesiyle istediğini katl, istediğini afv, sevdiğini takrib, sevmediğini teb'id eder. Din-i İslâm hükümdara hükûmet-i mutlakada olduğu gibi tasarruf-ı mutlak veriyor zanneylemek hata-i mahazdır. Hükümdâr-ı İslâm âhkâm-ı

şer'le mukayyeddir. Kendisine şer'-i şerifin hükemâ bulunmadığı bir şey'i icrâ etmeğe ruhsat verilmemiştir.

Hükümdar-ı İslâm mesâlih-i dinîye ve sâ'irede re'yini ehl-i ma'rifetin re'yine inzimâma mecbur bulunmak gibi takarrüb eylemiştir. Cumhuriyetten daha fâ'ideli, daha terakkibahş ve netâyici daha mükemmel ve adâlete muvâfiktır. Devlet-i Alîye'nin gayrisinde kavânin sarf-ı siyâsî iken kavânini hükümdarın te'adisinden hıfz edeceklere ihtiyâc vardır. Sultan cüz'iyât ve külliyatta Kitâb-ı Kerim'le mukayyeddir. Hilâfında hareket ederse itâ'at olunmaz.

Ricâl-i ümmet, ehl-i hal ve akd çok selâtîn ve mülûku hal'iyle ve hududu-ı şer'îyede durduracak ve yüreklerine korku verecek, âkıbet, istibdâddan hazer ettirecek sâ'ir âhkâmla nice def'alar mahkum eylemişlerdir.

Şimdiki sultanda zâhir olan istibdâd câdde-i hidâyetten hurûc misli ondan evvel bir padişahta görülmemiş derecededir. Buna hamiyet ve din ü mürüvveti omayan kötü kurenâsı, fenâ avanesi yardım etti. O derece ki yüz binlerce ehl-i İslâm'la ehl-i zimmenin âhlâkına vech-i meşru', re'y-i metbu' olmayarak umum milletten emvâlin ziyâ'ına bâdî oldu. Hâlbuki âhâlinin mesâlihe dikkat; umur ve menâfi'ını siyânet edeceğine âhâliyi hayırhahlıkla emânetle ma'ruf ehl-i re'yle müşâvere etmeksizin kendi re'yile hareket ve hakk-ı meşru' olmadan emvâl-i nâsda tasarruf etmeyeceğine umur-ı devlet ve millete ehl-i istikâmet ve iffetten habîr ve emin olanları nasb ve ta'yin edeceğine yemin-i ahd ve peymanı alınmadan kendisine saltanat teslim edilmemiştir. Hukuk-ı ıbâda ri'âyet edeceğine ism-i Bârî ile kasm ettiği bu vâcibi ihlâl ve verdiği ahd-i nakz eyledi. Ümenâ-yı ümmetin meşakkatle vücuda getirdiği ve devleti sükûttan ve ümmeti hebuttan vikâye edecek olan mesâlih-i nâfi'a, makâsıd-ı râfi'ayı ifsâd etti. İstibdâdıyla ve ma'iyetindeki müfsidlerin hârekâtıyla devlet ve ümmeti fenâ neticeye vardırdı.

Ey i'yân-ı bilâd ve eşrâf-ı ibâd! Ve ricâl-i ümmet ve insâf-ı hak ve ulemâ-yı din! Bu sükût-ı muzırr ve teslim-i mühlik nedir? Tehlikeler büsbütün ihâta etmeden millet külliyen dûçâr-ı sükût olmadan şetâbân olun! Gayret edin! Ümmet yıkılacak bir kenara geldi. Bir sefine halkı gibi olunuz ki onların içinden birisi kalkar. Oturduğu yeri tahribe koyulur. "Yerimdir istediğim gibi onda tasarruf ederim" der. Eğer onu yerini tahrib etmekten men' ederlerse kendileri de kurtulurlar. Herifi amelinden men' etmezlerse o da helâk olur. Onlar da helâk olur.

Ey küberâ-yı evtân ve ehl-i İslâm ve imân! İçinizde hayra da'vet-i ma'rufla emr, münkerden nehy eder bir cem'iyet zuhûr etti. Kitabullah'a ve Sünnet-i Resulullah'a, ittibâ'-ı hakka, terk-i bâtıla çağırıyor. Onlara yardım elinizi uzatın! Mu'âvenetlerine kıyâm edin! Elele verin! Hakka nusret, istibdâd ve zulme müdâfa'a edilecek zamân işte bu zamândır.

Allah'a yemin ederim,ki bu da'vete lehv ü la'able, şaşkınlıkla, hoppalıkla, âhz-i sâr niyetiyle kıyâm etmediler. Sefâhetine dalmak üzere bir devlete nâ'il olmak ümidleri de yoktur. Lakin vatana kuraklık çöktüğünü me'âlim-i cevrin zuhûr ettiğini dinde yalan iddi'a çoğaldığını hevâ ve hevesle amel-i âhkâmın ta'til, adaletperestlik katl, hak söyleyenin işkence olduğunu gördüklerinden ihâta eden hatırların, ihlâk eden fenâlıkların önünü almağa da'vet ve nidâ ediyorlar. Allah rızası çün bu insâr-ı hakka ve i'vân-ı hayra yardım etmeğe müsâra'at edin!

Ey ehl-i bilâd! Ne vakte kadar hakdan nükûl etmekte bâtıla rızâ göstermekte devam edersiniz! Şerden gâfil olarak uyursunuz! Desâ'is-i ecânib her tarafınızda emvâlinizi kapan soyan elinde; siz ise bu mesâ'ib ve belâyâdan bîhaber bulunuyorsunuz! Ne vakit gafletten uyanacaksınız?

Ebyâtının mazmunu tahakkuk ettiği vakit keşke böyle yapaydık! Şöyle edeydik! diyeceksiniz! Lakin ol vakit nedâmet fâ'ide vermez. Yok! Yevm-i kıyâmete kadar da halâs göremezsiniz! Mesâ'ib hulûl ve nevâ'ib terâdif etmezden evvel uyuşmuş himmetlerinizi; dirigmiş fikrilerinizi açın! Uyandırın! Şürûr-ı müntehâsına bâliğ; â'dâ-yı müştehâsa nâ'il oldu. İşte i'vân-ı hak zuhur etmiş! Padişahı hayr-ı âm olan umura dâ'vet ve adâlet-i icrâsını taleb ediyor.

**Hâdimü'l-İlmü'ş-Şerif**
**Lisâne'd-din El-Hatib**

Numero:6 Sene:2 s.1-2
23 Ramazanu'l-Mükerrem 1315 / 2 Şubat 1313

**Açık Arîza**

Zât-ı şevket-semât hazret-i pâdişâhîye arz olunmak ricâsıyla Kânûn-ı Esâsî cerîdesi idâresine:

Şevketlü mehâbetlü şehinşâh-ı âlî-câh hazretleri!

Memâlik-i mahrûsenizin ıslahı lüzûmuyla imkânına ve neye mütevakkıf olduğuna ve icrâsından husûli tabi'î olan menâfi'-i Osmanîye ile fevâ'id-i İslamîye'ye ve terki takdîrinde vukû'u melhûz belki de muhakkak bulunan millet-i Osmanîye fecâyi'iyle umûm ehl-i İslâm'a terettübü zarûrî mazarrât-ı gûna-gûne dâ'ir olmak ve nazar-ı rakîk-i şâhânenizle intizâr-ı İslamîye ve Osmâniyân'a arz olunmak üzre bir takım mülâhazât-ı muhlisâneyi hâvi "*İstinsâf*" nâmında bir risâle tertib edilip bu kere nazar-ı âlî-yi mülûkânemize takdîm olunduğu gibi edinmesiyle mütâla'asına çare bulan, rağbet eden sâ'ir Osmanlılar'ın intizârını da vaz' olundu. Arabî ve Fârisî lisanlarına dahî tercüme edilerek umûm intizâr-ı İslamîye'ye takdîmiyle ta'mim-i intişârı esbâbına tevessül olunmaktadır.

Mezkûr risâlede serdedilen efkâr-ı âcizânenin tamâmen musîb olduğu iddi'â edilmiyor. Maksad-ı merhamet-i şâhânenizi, himmet-i pâdişâhînizi istid'â eylemek ve ehl-i İslâm'a fikren olsun bir hidmet-i acizânede bulunmalıdır.

Memâlik-i mahrûsenin ahâlîsinin isti'dâdıyla arâzîsinin kâbiliyetine, mevâki'inin ehemmiyetine nisbet kabul etmez ve bir vechile istihsân olunmayacak derecede umrân ve terakkîden mahrûm bulunuyor. Halkın zarûreti perîşanlığı tezâyüd ediyor. Bu derde devâ bulmak himmet-i Şâhâneniz'e kalıyor.

Âmâl-i hüsrevânenizin teshîli husûsundaki iktidâr-ı pâdişâhânîze nazaran ıslâhât-ı lâzıme icrâsıyla devletinizi takviye ve milletinizi terfîh etmek müşkil görülmüyor. Bu husûs mezkûr risâlede bir dereceye kadar isbât olunmuştur.

Hisse-i muhlisânene düşer daha bir iş varsa o da millet-i Osmânîye'nin terakkisi, Devlet-i Alîyye'nin izdiyâd-ı şevketi her neye mütevakkıf ise istikmâl ve isti'mâli husûsuna himem-i mü'essire ve seri'a biderig buyurulmak ricâsı bâbında Osmanlılar'ın pâdişâhı ve – miknet i'tibâriyle- müslümânların en büyüğü olan zât-ı hilafetpenâhînize gâyet müsterihmâne, niyazmendâne yalvarmalıdır. Ve umûm Osmanlılar'la müslümânların bu yolda istirhâmâta mürâca'at etmeleri müslümânlık, Osmanlılık namına ricâ olunur.

Padişahımız!

Merhamet edin! Kerem buyurun! Fukarânıza uyun! Hallerini terfîhe himmet edin! Devletimizin (Allah göstermesin) inkırâzından ehl-i İslâm'a terettüb edecek mazarrât-ı bî-nihâyeyi nazar-ı i'tibara alın! Vikâyesi tedâbirini düşünün! Kendinizden Cenâb-ı Hakk'ı, Hazret-i Resûl'ü hoşnud etmeğe çalışın! Dünya fânidir. Âhiret bâkidir. Bir âdemin ömrü ne kadar uzun olsa ahiretin ebediyyetine nisbetle hiç hükmündedir. Böyle kaziyyeler dâ'imâ zebân-zed olduğundan kelimât-ı âdiyye hükmünde tutuluyor. Ahretin ebediyyeti ne demektir? Bir kere düşünmeliyiz bir insan bir iki sâniyede yüzler, binler, milyonlar, milyarlar, trilyonlar, katrilyonlar ve daha nice isimler; hâneler ilâvesiyle müfâd ve ma'dûdu havsala-i beşer hâricinde erkâm ve a'dâd terkim edebilir. Kürre-i arzın bütün insanların hatta geçmiş ve geleceklerin hayatları müddetince müteselsilen vech-i mezkûr üzre erkâm-ı terkimine devâm etseler ve erkâm-ı merkûmeden her biri en uzun bir ömrü gösterse ta'dâdı gasîr-i kâbil olan bu ömürlerin kâffesi bile ahıretin ebediyyetine nisbetle hiç mesâbesinde kalır.

Böyle bir mülk-i bâkîye yarar a'mâl tedâriki ehl-i îmânın ilk vazîfesidir. Ahıret için âmâl-i hasene tedâriki mezra'ası olan dünyada olur. "Hayru'n-nâsi men yenfe'un-nâs" haberine nazarân zâd-ı ahıret istihsâlinin en sağlam çâresi ibâdullahın ve bâ-husus ümmet-i Muhammed'in ahvâlini terfih, umûrunu teshil eylemektir. Çünki o sâyede ânlardan herbiri hem dünyâda râhat yaşamağa hem de ahıretine yarar bızâ'a sâhibi olmagla muvaffak olabilir.

Bu terfîh ve teshîl husûsları bu zamanda Zât-ı Şâhâneniz'den ziyâde kime nasib olabilir? Ve buna sizden ziyâde kim borçludur? Taşralardaki miskinleri, fakirleri görmüyorsanız İstanbul'a gelenlerine bir kere nazar-ı ref'et ve ibretle bakın! Bîçâreler ekmek tedârikinden âciz, üstleri, başları yırtık, ahıretden, dünyâdan bî-haber bulunuyorlar. Aç kalıyor. Yine size hayır du'â ediyorlar. Sizi babalarından ziyâde seviyorlar. Şerefinizi muhâfaza için canlarını fedâ ediyorlar. Bu kadar saf-derîn, istirâhatlerine bakmâmak, bunun için her ne lâzımsa yapmamak, vücûdlarından daha ziyâde istifâde edebilecek derecede ta'lîmlerine çalışmamak ve bu vechile mülk-i bâkîsinin berbâd olmasından müte'essir olmamak Zât-ı Şâhâneniz'e bir vakit yakışmaz.

Böyle bir hâl-i esef-i iştimâlde kalmalarından dolayı huzur-ı Rabb'ul-âlemîn'de en ziyâde siz mes'ûl olacaksınız! Resulûllah'dan utanacaksınız! Elinizde vedi'a-i İlâhîye olan ümmet-i Muhammed efrâdından her biri kazanmağa müste'id olduğu mükâfât-ı uhrevîyyeden ihmâliniz sebebiyle mahrûm kaldığını gôrünce sıkılacak sizden da'vâ edebilecektir. Mezâlim da'vâlarına istihkâkları ise şüphesizdir. Hakimimiz ise ahkamu'l-hâkimin olacağını ve med'inîn da'vâsını seyyidü'l-mürselînin te'yid etmesi melhûz bulunduğunu hâtır-ı şâhânenize getirin! Bizim gibi Fukarânın pençesi yakanıza yapışacağına hiç şüphe etmeyin!

Lüzûm-ı derece-i bedâhete vâsıl olan ıslâhât-ı mülkîye ve terakkiyât-ı millîyeye himem-i Şâhâneniz biderig buyurulursa hiddetden nâşî hakk-ı Şâhâneniz'de her ne yazılmış ve söylenmiş ise cümlesinden tevbe ve istiğfâr edilecek, hatta i'tirâf olunacak ve her takbîh ve tahti'eye rızâ gösterilecektir.

Bu fakîrden gayri mu'terizler de sükût eder, nâdim olurlar. Cenâb-ı Hakk'a, Resulullah'a kütüb-i mukaddeseye, rûz-ı cezâya, âhiretin ebedi olduğuna îmanımız var ise eskiden ve yeniden birtakım gayr-i makbûl töhmetlerle nefy ve tağrip ve mütenevvi' cezâlarla mahkum edilmiş bî-çâreleri afv edin! Mehfâlardan, meclislerden itlâk ettirin! Hukûk-ı medîne ve meksûbelerini kendilerine i'âde edin! Bu vechile büyüklük gösterin! Bîçârelerin akrabâsını sevindirin! Hayır du'alarını alın! Vâcib-i Te'âlâ ve Tekaddes hazetlerinin rızâsına ve Resulullah'ın ahlâk-ı azîmesine afv ve merhametin, insâf ve adâletin ne kadar muvâfık ve afv-ı hudâya, şefa'at-ı hâtem-i enbiyâya büyüğün, küçüğün muhtâc olduğunu unutmayın!

Müslümânların, Osmanlıların hayr ve sa'âdetine kendiniz hadim olunuz! Siyâseten ba'zı ecânibin ittifâk ve mezâhiretine ihtiyâc varsa vech-i matlûp üzre ıslâhâta mu'Âvenet ve mevcûdiyyet-i Osmaniyye âmâl-i siyâsiyyesine muvâfakat edebilenleri tercih edin!

Her hâlde emru fermân ve adl u ihsân pâdişâh-ı hilâfet-penâh hazretlerinindir.

**Mim...Kaf Nâsıh**

Numero: 7 Sene: 2 s.3-4

7 Şevvâl 1315 / 12 Şubat 1313

**Zât-ı Şâhâneye Açık Âriza**

Şevketlü pâdişâh-ı âlî-câh!

Vâcib-i Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri "inne's-salâte kânet ale'l-mü'minîne kitâben mevkûten" buyurmuştur. Bir müslümân her nerede ve ne hâlde bulunsun beş vakit namaz kılmağa borcludur. Bunda biri diğerine vekîl olamaz ve emîr, esîr, ganî, fakîr müsâvîdir. Cuma günü öğleyin şurûtun ictimâ'ında Cum'a namazı kılınır. Cum'a namazı kılınmazsa be-heme-hâl öğleyin namazı kılınmak farzdır. Başka çare yoktur. Harb zamanında salât-ı havf ikâmesine vârid olan emr-i Rabbânî nazar-ı i'tîbâra alınırsa namazın ne kadar ehemmiyeti olduğuna ve terkine hiçbir vechile cevâz bulunmadığına kesb-i ıtla' olunur.

Bu bâbda zîyâde tafsîle hâcet yoktur. Cum'a günü selamlık resminde bulunan yirmi, otuz bin kadar asâkîr-i Şâhâne ne Cum'a namazını ne de öğle namazını kılıyorlar. Bunu setr ü te'vîl etmek mümkün değildir. Çünkü o askerin ma'lûmu olduğu gibi umûm İstanbul ahâlîsinin de ma'lûmudur.

Emîrü'l-mü'minîn bu vechile terk-i salâta râzı olamaz. Vukû'unu da idâre edemez. Nasıl râzı olabilir? Bir müslümânın terk-i salâttan hoşnûd olan dîn-i İslâm'dan çıkar. İradesi de bu neticeyi bulur.

Hilâfet-i Muhammedîye vâki' olalı beri bir hâlife zamânında böyle bir şey vukû' bulmamıştır. Ezhân-ı umûmîye bu işten daha gâfil bulunuyor. Buna sebeb olana ileride la'net olunacaktır. Türk milleti milel-i sâ'ireye karşı utanacaktır. Buna tecvîz eden zâta hilâfet-i İslâmîyye nasîb ü lâyık olabilir mi? Umûr-ı dinde bundan büyük tecâvüz, tecâsür saygısızlık olur mu? Cuma günü selamlıkta bulunan asâkir bunu bilseler, îtâ'at etmezler. Ederlerse cümleten âsî ve mücrim olurlar. Bu bâbda sükût eden ulemâ şeytân-ı âhrestir.

Selâmlık bahânesiyle istihlâk edilen emvâlden ve ecnebîlere müskirât i'fâsı ve namazın çalgılı olması gibi menhiyyâttan burada bahs edilmiyor. Yalnız namâzın imâdü'd-dîn olduğuna ve terkine sebebiyet vermek bir vechile câ'iz olmadığına ve buna ulemâ-yı âlemin bir te'vîl bulamayacağına ve kalbinde zerre kadar iman olan bundan sonra müte'essir olacağına ve böyle bir bid'at-i kerîhe keyfiyyetinden dolayı halîfenin mensûb olduğu Türk milletine silinmez bir lekenin konduğuna ve daha bir eyyâm buna sükûtu gabâvet ve hemciyetle ve iz'ân –ı hakka ve fehm-i hakâyik-ı dîne ve adem-i kâbiliyetle ithâmını müstelzim olacağına ve bu kadar müslimînin terk-i salâtına râzı olan halîfeyi hutbelerde zikretmek umûmen ehl-i İslâm için ayıb ve âr olduğuna nazar-ı Şâhâneleri celb ve buna bir tedbîr bulmaları dîn-i İslâm'ın hakkıyetine ve Osmanlı kavminin şerefine ricâ olunur. Her hâlde fikr u tedbîr ve zikr u tevkîr Zât-ı Şahâneleri'nindir.

**İmzasız**

Numero:8 Sene:2

14 Şevval 1315 / 23 Şubat 1313 s. 4

**- Bâ'is-i İnhitât-**

Her millet bir hükm-i zamânı muktezâsınca zirve-i bâlâdan zir-i ednâya iner. Efrâdı tarafından bu inişin bâ'isi ne olduğunu taharrî eden ve bilindiği takdîrde de ne ile def' edebileceğini bilmek isteyen bulunur. Çünki her inhitât devr-i mahsûsunu alıp aksine dönmez. Ve her illetin devâsı mümkinü'l-husûl olmaz.

İşte biz ki Osmanlı nâm-ı me'âlî ittisâmıyla yedi asra mukârib büyük bir zamânda satvet ve heybetimizle kürre-i zemîni lerze-nâk-ı dehşet ve hayret ettik. Âkıbet devr-i inhitâtın râdde-i vüstâsında bulunduğumuzu derk ederek çâre-i selâmetimizi aramak maksadıyla meydân-ı hamiyette şitâbân olduk. Bundan daha iki sene evvel "*el-Mikyâs*" ve "*el-Nil*" gazetelerinde birbirini müte'âkıb sayhât-ı câhilâneyi âsumâna is'âd ettiğimin pişmanlığından hâlâ kendimi alamıyorum.

Vatan harâbezârı olan İstanbul'a giderken âhrâr-ı Osmânîyân vatandaşlarımın serdiyle kâ'inâtı mahsun ettikleri hâlimizin bu noktaya geldiğini tasdik edemiyordum.

Bir hükümdâr-ı zîşân kendi milletine böyle vahşi bir surette üzeceğini hiç inanmıyordum.

Meğer! İnsânın tasavvurâtı dâ'iresinden hâric neler varmış!...

Subhâne min tahayyara fî sunfihi'l-kavle

Subhâne men bi-kudretihi ye'acceze'l-fuhûli

Müddet-i ikâmetimde müşâhede ettiğim mezâlim ve ifsâdâtın tafsîli şöyle dursun ba'zı mücmelâtını serd etmek bile mertebe-i mahâlde olduğunu kati'ân biliyorum. Ebnâ-yı vatandan menfâlara gidenler, cürm ve günâhsız habs veyâhûd katl olunanlar, daha başka türlü felâket ve mezelletlerde kalanların hadd ve hesâbı yoktur.

Acabâ! Bu bî-çâreler ne yalân iftirâlara uğrâdılar da şu belâlara giriftâr oldular? Ne kabâhat etdiler ki katl gibi ukûbât-ı şedîdenin derece-i kusvâsı olan bir ıkâb ile te'dîb edilmeğe müstahakk oldular? Orasını bilmeyen kalmamıştır.

Bir vakit Fransızlarda dahî böyle bizden bedter olan [Pastil]leri, ki o zamân kütüb-i târihîyede gördüğümüz vechile müctebâ-yı milletin mahbeshânesi idi. Fakat ânlar öyle bir kâbûs-ı mezelleti kabûl edemediler. Hamiyetleri galeyâna geldi. Ölümlerini gözlerine alarak kendilerinden binlerce nüfûs devlet ve millet uğruna fedâ ederek binâ-yı devleti, ebnâ-yı ümmeti kurtardılar. Biz hâlâ bir tavr-ı miskînâne ile gûyâ birisi gelip de bizi halâs edecekmiş gibi bekliyoruz. Avuçlarımıza birkaç altın sıkıştıran olursa derhâl şikâyetimizden vazgeçerek sükût ediyoruz. Âkibetimizin neye müncer olacağını hiç derk edemiyoruz.

Demek ki bâ'is-i inhitâtımız biziz. Hafiye diye meydâna atılan müfsidlerin ellerinde kaldık! Cehâlet gittikçe kesb-i ta'ammüm ediyor. Ticâretten bir eser yok. Hazineler boş bir kere baş kaldırıp hürriyet-i meşrû'amızı taleb etsek olmaz mı? Niçin mevâ'îd-i Hamidîye'ye mağrûr oluyoruz? Efsevs!...

Bunca ahrâr-ı ümmetin kimisi Fransa'da, kimisi Ceneva; Londra, Afrika, Mısır gibi her biri bir cilvegâh-ı hürriyet sayılan memâlikte garabet meşakkâtini ihtiyâr ederek derûnlarında alevlenen hamiyet ateşinin duhân-ı siyâhiyle safha-i vucûdu

karalıyorlar. Niçin devletler, atûfetlü, sa'âdetlülerden ba'zıları ve hiç olmazsa birisi ânlara inzimâm edip de bunlarla vatan hukûkunu mutâlebe etmiyor? Emin olsunlar ki böyle bir vazîfe-i hakkşinâsâneyi kabûl etmiş olaydılar milleti mes'ûd edip kendilerini ve evlâd ve ahfâdlarını dahî halâs ederlerdi.

Ma'mâfîh ânlara ihtiyâcımız yoktur diyebiliriz. Ancak zikirlerinden maksad kendileri de bâ'is-i inhitât add edilen "biz"den olduklarını bilmeyene bildirmekten ibârettir.

Vatanperverler yaşasın, sâye-i himmet ve hamiyette her ıslâh husûl-pezîr olur, devr-i inkılâbda o ma'hûd elleri biraz hâtırlârız!

Adâlet öyle bir pâdişâh-ı âlînihâddır ki dâ'imâ kendini mahfûz tutar! Mağlûb olamaz!

**İmzasız**

Numero:9 Sene:2

21 Şevvâl 1315/2 Şubat 1314

**İttihâd-ı İslâm**

Osmanlılarca "İttihâd-ı İslâm" terkîbinin medlûlu kürre-i arz üzerinde bulunan umûm müslimânların birleşip milel-i sâ'ireye karşı hukûk-ı İslâmîye'lerini müdâfa'a da ve kelime-i dini i'lâ etmek niyetiyle fî sebîlillah mücâhedede bulunmak gibi bir ma'nâdan ibârettir. Tatlı bir emel olduğu için herkes husûlünü arzu eder. Dînen birleşmeleri matlûb ise kelime-i tevhid cümlesini cem' ediyor. Fikren müttehid olmaları demek ise ittihâd fikri ittihâd-ı siyâsîyi müntec olabileceğinden mevâni'-i kaviyyeye tesâdüf eder. Belki de (Hûdâ-negerde) ehl-i İslâm elinden hükmün zevâlini müntec olur.

Asr-ı hâzırda hıristiyan devletlerinin şevket ve miknetini ve umûr-ı siyâsîyeye vukûfu inkâr olunamaz. Müslümânların da maddî ve ma'nevî servet ve teceddütünün pek tenâkus ettiği meydândadır. Hükûmetlerinin meskenet ve cehâleti ise bir zamânda görülmemiş bir dereceye vâsıl olmuştur. Evâ'ilde bile cümle müslümânları bir fikr-i

siyâsîye tâbi' etmek birkaç def'a mümkün olmuş ise de hiçbirinde o kadar devâm edememişdir.

Resûllullah'ın âhireti teşrîflerinde şeyhiyn-i mükerremînin hikmet ve hüsn-i tedbîrleri bir fitne-i hâ'ileye meydân bırakmadı. Hayru'l-beşer efendimizin halife-i Râbi'i ilm ve şecâ'atin ser-firâzı Haydar-ı Girâr'ın zamânında ihtilâf-ı efkâr zuhûr etti. Şiddetli mukâteleye sebebiyet verdi.

İttihâd-ı efkârın ne kadar müşkil bir şey olduğu bundan anlaşılıyor. Hazret-i Hasan Efendimizin hüsn-i niyyet ve dirâyeti ve Hazret-i Muâviye'nin kemâl-i sehâvet ve siyâseti sâyelerinde zâhiren olsun bir ittihâd-ı efkâr hâsıl olabildi. Lâkin çok geçmeden ihtilâf zuhûra geldi. Abdülmelik'in fıkıh ve siyâsetiyle ve ümerâsından Hallâc'ın kahr ve şiddetiyle bir ittihâd-ı efkâr husûle gelmiş ise de Abbâsîler'in zuhûruna kadar güç hâl ile devâm edebilmiştir.

Abbâsîlerin emr-i hilâfete fevka'l-'ade ehemmiyet vermeleri hatta ulemânın, e'immenin ta'addüdü câ'iz olup olmadığına dâ'ir ihtilafı siyâsete ictimâ'-ı umûmî-i İslâmî mes'elesinden neş'et eylemiştir. Arab erbâb-ı siyâseti bu husûsu cemi'-i kelime ile ta'bîr ve bunu ehemm-i makâsîd add ederlerdi. İbn Haldûn Hazret-i Mu'âviye'nin oğlu Yezid'i kendine veli'ahd etmesi tefrîk-i kelimeden hazer ettiğine mebnîdir diyor. Bununla da ma'zûr olduğunu göstermek istiyor.

Abbâsîler'den Mansûr'un cem'i kelimeye şiddet azmiyle ve fikr-i siyâsîne her muhâlefet edeni kahr ve tezkîliyle ve gâyet mâhir cevâsîs istihdâmıyla berâber Endülüs'de ikinci Devlet-i Emeviyye teşekkül etti. Asâ-yı ittihâd münşakk oldu. Sonra diğer hükûmetler de türedi.

Halife Nâsuri'ddinullah zamânında umûm memâlik-i İslâmîye'de hutbelerde bir halîfenin ismi zikr olunacak kadar bir ittihâd-ı İslâm husûle gelmiş ise de halîfe istifâde edemedi, umûrda istibdâd ve tecessüse i'timâd ve mesâlihu'l-İslâmîye'yi berbâd eyledi. En dehşetli mülûk-ı İslâm'dan Timurlenk, Haccâcvârî bir şiddet batîşiyle ittihâd-ı İslâm fikrini teksîr, memâlikini tevsî'a himmet ve hidmet etmek istemiştir. Bununla berâber futûhâta ziyâde meraklı bulunmuştur. Yıldırım Bâyezid'in fenâ tahkîrine uğramamış olsa idi Osmanlı Devlet-i İslâmîyesi'yle muhârebeye geleceğine bedel Çin mecûsîlerini

îmâna geçirmeğe gidecekmiş. Çok insân kesdirmesi hep îmana getirmek niyetinden ileri gelirmiş.

Devlet-i Osmânîye'nin şevketi müzdâd olduğu zaman e'âzım ricâline ittihâd-ı İslâm fikrinin tulû' etmiş olduğuna vukû'ât-ı târîhiye muhâkemesiyle istidlâl olunabilir. Cennetmekân Fâtih, İstanbul'u feth ve Avrupa ile Asya'da ba'zı memâlik-i mühimmeyi zabt ettikden sonra fikr-i mezkûre tab'iyetiyle açtığı seferin ilk merhalesinde dâr-ı bekâya irtihâl eylemiştir. Hafîdi Yavuz Sultan Selim ancak bu fikre binâ'en Şâh-ı İran İsmâ'îl Safevi'yle, Mısır Sultânı Gavri'yle muhârebe etmiş Hicâz'ı teslim ve Hâdimü'l-Harameynü'ş-Şerîfeyn ünvânını kabûl ederek hayli muvaffakiyetlere nâ'il olmuş ve hilâfet-i İslâmîye ve zâ'ifinin îfâsını der'uhde eylemiştir. Lâkin husûl-i maksadı daha çok zamân ve mekâna mutevakkıf idi. O maksad hâsıl olmuş olsa idi daha iyi mi olurdu?

İşte bu sû'âle bir cevâb-ı mukanna' i'tâsı müşkildir. Fakat hâl-i hâzır delâletiyle (daha iyi olmazdı) cevâbı hakikate daha yakın görünüyor. Elimizde olanı her zamân muktezayâtına nazaran idâre edip de ecânibin müdâhele ve istilâsından muhâfaza edemediğimiz âşikârdır. Hikmet-i umûra hâkim olmadıkca vüs'at-i memâlik nisbetinde müşkilât artar. Zâyi'ât çoğalır.

Millet-i Osmânîye'nin evvelki şecâ'ati bile bu asırda kifâyet etmez. Yürekteki şecâ'ate kafada hikmet munzam olursa umûrda muvaffakiyyet tecelli eder. (Ve mân yü'te'l-hikmete fekadâvetî hayran kesîrâ) millet yek-pâre vucûd gibidir. (Ve küllü şecâ'aten fi'l-mer'i teganni ve lâ misli'ş-şecâ'ati fi)

**İmzasız**

Numero:10 Sene:2, s.1-2

28 Şevval 1315/9 Mart 1314

**İttihâd-ı İslam Makâlesinden**

(Mâba'd)

Rusya'da on beş milyon kadar ehl-i İslâm vardır. Makâm-ı Hilâfet'in öyle bir da'vetine icâbet edecek olsalar silâhsız ve müteferrik bir hâlde bulunduklarından Rusya'nın muntazam ve müsellah ordularına karşı ne iş görebilirler? Böyle bir icâbetle başlarına belâ da'vet ederler. Kahr ve tenkîl olunurlar. Biz ânlara bir mu'âvenette bulunamayız. Çünkü halîfenin öyle bir da'vetiyle âlem-i nasrâniyet'e muhârebe-i dinîye i'lân etmiş olacağımızdan Rusya'dan gayri bi'l-cümle milel-i nasârânın hucûmuna ma'rûz olacağız.

Rusya müslümânları meyânında bunun vehâmetini anlayıp dindâşlarına anlatacak âdam yok mudur? Hangi âkil böyle bir tehlikeye atılmalarını tecviz eder. Rusya'da sâkin bulunan müslümânlardan çoğu bizden kat'-i ümîd etmiştir. Çoğu da ahvâlimizden külliyen bîhaberdir. Cümlesi Rusya'ya alışmıştır. Büyükleri devlet metbû'alarına sâdık bizim hâlimize de tamâmen vâkıftırlar. Müslümânlık bitiyor, batıyor gibi lâflarımıza kulak bile vermezler. Bu gürültülerimize cevâben:

Müslümânlık sizde bitiyorsa bizde bitmiyor. Bunca zamândan beri Rusya'nın idâresinde bulunuyoruz. İbâdetimize dokunan yoktur. Gerçi ma'ârifçe terakkîmiz yoksa da sizin de yoktur. Ticâret, san'at, zirâ'at husûslarında sizden ileriyiz. Bizim köylülerimiz sizin şehirlilerinizden daha müsterîhdir. Müslümânlıkta bizden sağlam olduğunuzu ne ile isbât edersiniz? Sefâhatinizle bizi Rusya'ya teslim ettiniz. Akıllanmadınız. Yine sefâhet ve hamâkatle başınıza da'vet ettiğiniz belâları def' etmeğe çalışmak niçin bizim boynumuza borc olsun? Beyhûde medâyih, ma'nâsız tefâhür gürültüsüyle âlemi doldurdunuz. Şimdi de hilâfet-i İslâmîye batıyor diye feryâda koyuldunuz. Batmasına sebeb sizsiniz biz değiliz. Şeri'at ve hikmete tevfik a'mâl ederek terakkî ve bi'lâhere bize mu'âvenet edeceğiniz yerde fenâ idârenizle tedennî ettiniz. Bu hâle dûçâr oldunuz. Şimdi ümîd-i muvaffakiyyet munkati' olduğu hâlde sizi kurtarmak için mâlımızı, ırzımızı canımızı tehlikeye mi koyalım? Makâm-ı Hilâfet'in şânı bizi ecnebîye teslîm sizi de bu hâle tenzîl ettikden sonra müstakil ve âlî bir devlet-i İslâm'ın mahv olacağını âleme i'lân etmek miydi? İstiklâlinizin, hilâfetinizin neticesi böyle mi olacaktı? Memleketinizin vüs'at ve bereketinden, ahâlînizin zekâvet ve cesâretinden her vechile istifâde mümkün olduğu hâlde bir hayır yapmadınız. Şimdi böyle can-hırâş figânları bize işittirmekle mi bir hayır ümîdinde bulunuyorsunuz? Hey

hât!... derler. Hem böyle demeleri de ma'kûl ve haklarında hayırlıdır. Tehlikeden ihtizâzlarını kimse ta'ayyüb etmez. Cenâb-ı Hakk da tehlikeden tahzîr buyurmuştur. Buhârâ'da Rusya'nın himâyesindedir. İstese bile cüz'î bir hareket de bulunamaz. Rusya'nın bir ordusuna bile mukâvemet edemez. Buhârâ emîri de – dinleyen olsa – hilâfet da'vâsındadır. Teb'asının azlığına meskenetine bakmıyor da hilâfet da'vâsını Rusya sâyesinde yürütmek fikrinde bulunuyor.

Biz eski kitâblara bakarak şimdiki Buhâralılar da bir hüsn-i hâlde zann ederiz. Bîçâreler hükûmetlerinin istibdâdından maddî, ma'nevî her terakkîden geri kalmış, cehâletle, sû-i ahlâka dalmışlardır. Bizden haberleri yok gibidir. İstanbul'da siyâsî me'mûrları yoktur. Devlet-i Âlîye de Buhârâ'ya bir sefir göndermeğe daha tenezzül etmemiştir. Bu da hilâfet rekâbetinden nâşîdir.

Halîfe Abdülmamid Hân muhârebe-i dinîye i'lân edecek olursa Bulgarya ile Romanya müslümânları bize mu'âvenet niyetiyle hükûmetlerine rağmen kıyâm ederlerse haklarında iyi mi olur? Fenâ mı olur? Hükûmetleri kıyâmlarında hoşnûd olurlar mı? Kıyâmları kuvve-i müsellaha ile teskîn etmezler mi? Bu bâbda mütâla'ât-ı müfîde beyânı "gayret" sâhibi Rızâ Paşa'dan ricâ olunur!...

Milel-i sâ'ireye nisbetle adedi kalîl ve esbâb-ı müdâfa'adan mahrum bulunan memâlik-i mezkûre müslümânlarının delâ'il-i kât'îye ile netîcesinin vehâmeti zâhir olan böyle bir kıyâmlarını hangi âkîl tecvîz eder?

Merâkeş Hükûmet-i İslâmîye'si de bizim için bir şey yapmaz. Şimdiye kadar hükûmet-i müşârunileyhânın hâl ve hâtırını hiç sorduk mu? Pay-i tahtına bir sefîr mi gönderdik? Temeddün etmeyen ba'zı kabâ'ilinin ricâlinden biri bir Avrupalıya cüz'î tecâvüzde bulunsa hükûmet ağır tazmînâta mecbûr ediliyor. İkide birde umuruna müdâhele olunuyor. Bu müdâhelât ve tazmînâtın haklı olup olmadığını sormak bir kere olsun Hükûmet-i Osmânîye'nin hâtırına gelmiş midir? Hâlbûki hilâfet da'vâ ediyor diye musîbetinden hazz olunduğu hafâyâ-yı umûra muvâfık olanlarca müsellemdir. Meşhûr "*el-Cevâ'ib*" cerîde-i Arabîyesinin Merâkeş'le münâsebât peydâ olunmasını tavsiye ettiğinden ilgâ olunduğunu söylüyorlar. Merâkeş hükûmet-i hâzırası geçmişten sarf-ı nazarla bizimle ittifâk edip nasârâ aleyhine muhârebe-i dînîyeye girişecek olursa nasıl

ve ne tarafdan cihâda başlar? Gemisi yok. Olsa bile nasıl sevk eder? Bir sefîne bulup gönderecek olsa yüzlerce hıristiyân zırhlısına tesâdüf eder. Karadan hareket ederse şark veyâ cenûb tarafına teveccüh etmesi lâzım gelir. Marâkeş'in şarkında Fransanın mugallem, müsellah, muntazam orduları müheyyâ duruyor. Marâkeş gayr-i muntazam kabâ'ilini silâh altına almazdan evvel Fransa orduları Fas memleketini istîlâ eder. Belki de Fransa'dan evvel İngiliz veyâ İspanya veyâ diğer bir devlet-i ecnebiyye askeri memleket-i mezkûreye müstevlî bulunur. Cenûba yürüse bizi nerede bulur?

İmdi Fâs hükümdârı vech-i mezkûr üzre vukû'u bedîhî olan muhâtarâta memleketini ilkâ eder mi? Hükümdâr-ı müşârun-ileyhin bunu nazar-ı mütâla'aya alacak kadar aklı yok mudur?

Cezâyir, Tunus müslümânları ise Rusya müslümânları gibi hareket edemezler. Bize fâ'ide-bahş bir iş yapamazlar. Trablusgarb'a hücûm edecek İtalya'ya veyâ diğer bir devlete mukâvemet etmeğe Devlet-i Osmânîye'nin orada kuvve-i kâfiyesi mevcûd mudur? Trablusgarb Arabları bizim idâre-i hâzıra seyyi'âtını unutarak bir gayret-i vatanîyye sâ'ikasıyla Tunuslular'dan istimdâd, onlar da imdâd edecek olsalar Fransızlar'ın şiddetli mukâvemet ve tenkîline uğramazlar mı? Bir iki vilâyet ehl-i İslâmı'nın silâhsız olarak büyük devletlerle muhârebe etmesini hangi âkil tecviz eder?

Devlet-i Alîyye'nin eczâ-yı mütemmimesinden add olunan Mısır ehl-i İslâm'ı dahî halîfenin da'vet-i dinîyesine icâbete hiç acele etmezler. Onlar da silâhsız, kuvvetsizdir. Fazla olarak küberâsı beyninde ihtilâf-ı efkâr çoktur. Ba'zıları İngilizler'i Mısır'dan çıkarmağa yardımı olur ümidiyle sultân-ı hâzıra taraftâr bulunuyorlar. Lakin fi'ilen bize mu'âvenet etmeleri gayr-i me'mûldür. Devlet-i Aliyye-i Osmânîye'ye taraftâr olmayanlar da hâl-i hâzırlarından pek hoşnûddurlar. İşleri yolunda, hürriyet, emniyyet ber-kemâl, kimseden havf ve hırâs yok. Memleketi muhâfaza ediyor. Mısırlılar'ı neticesi emîn bir harekete getirmek muhâle garîb bir emr-i müşkildir. Sonu şübheli, muhâtaralı bir işe teşebbüsleri ise hâtır ve hayâle gelmez.

Sûdân ehl-i İslâm'ı şaşıp kalmıştır. Halifelik iddi'âsıyla birisi kıyâm etmiş bir tâkım cühelâyı başına toplamış zulüm ve istibdâdla memleketini harâb ediyor. Mısır İngiliz asâkirînin şedâ'ine topsuz, tüfenksiz olarak sâde du'â ile, da'vâ ile mukâvemet

etmek istiyor. Sûdân kıt'ası istîlâ olunmak üzeredir. Bizim halîfe ise ne oluyor diyerek bir su'âle cesâret edemiyor. Sûdân halifesinden şaşkın bulunuyor.

Zengibâr tarafları İngiliz ve Almanların istîlâsına geçmiş bulunuyor. Zengibâr hâkimi de sultân, halîfe taklîb olunuyor. Lâkin nev lakablarını bizim halîfe tasdîk etmiyor. Zengibâr hükûmdârı İngilizler'e mudârâ edib râhatına bakıyor. Bizi hâtırına bile getirmiyor. Biz de Zengibâr'a dâ'ir ma'lûmâtı harîtalardan alıyoruz. Zengibâr müslümânları ise harita nedir bilmiyorlar. Afrîka'nın sâ'ire mahallerinde bulunan ehl-i İslâm dahî cümleten ahvâl-i âlemden bîhaber bulunuyorlar. Bizim ismimizi işitmeyenler işitenlerden ziyâdedir. Ümid Burnu taraflarında da bir kaç yüz bin müslümân vardır. Ataullah ve birâderi Hişâm Efendilerin delâletiyle isminizi işitiyorlar. Bizim için edilen hayır du'âya âmîn derler. Diğerleri gibi fi'ilî bir mu'âvenette bulunamazlar. Avusturalya'da Felemenk devletine tâbi' bulunan Cavalılar'ın ne kadar za'îf bulunduklarını istimâ' eden ağlar. Hükûmetlerinin her nev'i zulüm ve hakâretine düçâr oluyorlar.

Batavya'da oturan Devlet-i Alîyye şehbenderi yâlnız ma'âşını alır. Felemenk hükûmetinin ahâlîye gösterdiği şiddete i'tirâz etse de dinleyen olmaz. Bîçâre Cavalılar Hicâz'a gittikçe Osmânlı devletinin mevcûd olduğunu öğreniyorlar. Mahall-i mübârek elinde olduğunu düşündükçe selâmetine hayr du'â ederler. Devletimizi fevkâ'l-'âde kuvvetli zannederler. Bu zavâllılar lisân-ı hâlleriyle "niçin bize yardım etmiyorsunuz?" diyorlar. Bizim ânlardan istimdâda tenezzül edeceğimiz hâtır ve hayâle gelir mi?

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:11 Sene:2 s.3-4

6 Zi'l-ka'de 1315 / 16 Mart 1314

**İttihâd-ı İslâm Makâlesinden**

(Mâba'd)

Sözün hülâsası Avusturalya'da ehl-i İslâm Abdülmamid Han'n da'vetine icâbet ve bize fi'ilen mu'âvenet edebilecek bir hâlde bulunmuyor. Bîçâreler bir şey yapabilseler dirig mu'âvenet etmezler. Şimdiki hâlde ma'zûrdurlar.

Ehl-i İslâm'ı çok ve hükümsüz, hükûmeti müte'addid ve bi'n-nisbe bize karîb ve alışık olan Şimâlî Afrîkıyyâ ehl-i İslâm'ı bir şey yapmak iktidârında olmazsa o kadar uzak, ahvâl-i âlemden bîhaber her silâhdan mahrûm ve hilkaten za'îf bîçâre Cavalılar ne yapabilir? En ziyâde ümîd olunabilen Hindistân ehl-i İslâmı'ndan sünnî kısmı hayrımıza yalnız du'â eder aceze gürûhudur. Salâbet-i dîniyyeleri vardır. Fakat harb ve darbe meyl ve hevesleri yoktur. Hâllerini vâkıf olanların ifâdesine bakılırsa umûmiyet i'tibâriyle Hindliler Mısırlılar'dan geridirler.

Hayât-ı siyâsîyeleri bizim hayâtımızla kâ'im olan Mısırlılar'ın bize fi'ilen mu'âvenetleri ümîd edilirken Hindliler'den ne mu'âvenet beklenebilir? Hind ehl-i İslâmı'nın ulemâsıyla küberâsı siyâset husûsunda kimseye danışmazlar. İngiliz idâresini umûr-ı dinîyelerine hiçbir vechile münâfî görmediklerinden sükût edip işlerine bakıyorlar. Hâllerinden râzı olduklarına delîl ise doksan bin kadar İngiliz'in koca Hindistan'ı idâre edebilmesidir. Hindlîler'in dîn bâbında hür olmaktan gayri emelleri yoktur. Bu ise memleketlerinde berkemâldir. Bize ba'zılarının tarafdârlığı müslümân olduğunuzdan, iyiliğimizi arzû ettiklerinden nâşîdir. Bunlar bizim iyiliğimizi arzû ettikleri gibi Buhârâ, Zengibâr, Marâkeş, İrân ve sâ'ir memâlik müslümânlarının da iyiliğini isterler. Herkes istediği halîfeye du'â edebilir. Hind ehl-i İslâmı teşvikât-ı hasene ile biraz para toplayıp bize nakdî yardımda bulunmuşlardır. Diğer müslümânlara da bu yolda elde gelen mu'âveneti dirig etmezler.

Malakka şubh-ı cezîresinde ve İngiliz himâyesinde birkaç ufak İslâm hükûmeti varsa da bizimle mu'ârefeleri yok gibidir. Birkaç sene evvel seyâhatle İstanbul'a uğrayan Ebûbekir Han'ı görenlerimiz oldu. Lâkin diğerlerini gören yoktur.

Hindistân'ın şimâl tarafı müslümânları oldukça cesûrdur. Bir takım kabâ'ilin ihtilâli bir istiklâl fikrinden veyâ ecnebî teşvîkinden ileri geliyor. Bunların bize iltihâk veya mu'âvenet fikri hâtırlarına gelmediği gibi bi'l-fi'il vukû'u da imkânsız olduğu meydândadır. Aradaki bu'd-ı mesâfeden gayri havâ'il-i siyâsîyye ve tabi'îyye herkesin

ma'lûmudur. Şimdi hâl-i ihtilâlde bulunan kabâ'ilin hareketi kendilerine de fâ'ide-bahş olmak ümîdi pek za'îftir. Umûr ve tedâbîrinde dûrendîş ve ahvâl-ı hâzıraya vukûfu âşikâr olan Afganistan emîri Abdurrahman Hazretlerinin mezkûr kabâ'il-i muhârebeye zahir olmaması hareketlerinin yolunda olmadığına delîl-i kâfîdir.

Bi'l-farz umûm Hindliler ayaklanıp da bizim tarafımızı iltizâm ve memleketlerinden İngilizler'i çıkarsalar Rusya'nın istîlâsına düçâr olacakları şübhesizdir. Çünki eskiden beri haricî bir mütegallibin zîr-i hükmünde yaşadıkları ma'lûmdur. En kuvvetli bulunduğumuz ve sûretâ hakîmâne hareket etdiğimiz devr-i Kânûnî'de bizden istimdâd eden bîçâre Hind müslümânlarına ne mu'âvenette bulunabildik? İmdâdlarına giden paşalardan bazısı kuru bir şöhrete ba'zısı da bir çok servete nâ'il oldu. Devlet bir şey kazanmadı. Ol vakit bir Portekiz hükûmetine mukâvemet edemeyerek bizden istimdâd eden Hind müslümânlarının şimdikî ahlâfı – ki İngilizlere, Ruslar'a ve memleketlerine göz diken sâ'ir bi'l-cümle ehl-i tama'a rağmen düvel-i mu'azzamanın en za'ifi olan ve işe yarar bir gemisi bulunmayan – Osmanlı Devleti'ne hayır du'âdan gayri bir şey yapamazlar. Sâ'ir İslâm hükûmetlerinden Osmanlı hükûmetine ziyâde hüsn-i zannları varsa o da Haremeyn-i Şerifeyn'in elimizde bulunmasıyla kâ'imdir. Bi'l-farz müteferrik ve birbirinden ba'îd memleketlerde bulunan Hind müslimânları bize fi'len mu'âvenet etmek isteseler beyinlerinde muhâbere edip bu bâbda bir karâr ittihâzıyla ittifâk etmeleri mümkün müdür?

Bu husûsda ittifâkları da farz olunsa ne taraftan ve ne vechile bize dest-i mu'âvenetlerini uzatabilirler? Bunun ne karadan ne de denizden imkânı olmadığı âşikârdır.

Biz de i'lân edeceğimiz muhârebe-i dinîye sebebiyle üzerimize müttefikân hücûm edecek olan hristiyânlara galebemiz farz olunsa Hindlîler'e mu'âvenet vazîfesini nasıl îfâ edebiliriz? Sevkiyât-ı berrîye ve bahrîyemiz böyle bir emr-i azîmin husûlüne mütekellif midir? Böyle bir şey şimdiye kadar hiçbir vakit olmamış ki şimdi husûl-i imkânı tahayyül olunabilsin.

Abdülmamid Hân-ı Sânî istibdâdını daha bir zamân muhâfaza etmek niyetiyle İslâm ve Hıristiyânlık âlemleri arâsına bir muhârebe-i dinîye îkâ' etse müslümân teb'ası

yok gibi olan muhibbi Almanya İmparatoru bile en dehşetli hâsıması adâdine dâhil olur. Rusya'ya, İngiltere'ye "ben Bahr-i sefîd sevâhilinde ba'zı yerleri zabt edeyim de siz ne yaparsanız yapınız" diyeceğinde şübhe mi var. Çin mecûsîlerinin uyanıp Avrupa'yı tehdîd etmelerinden şimdiden endişe eden imparator muta'assıbı bulunduğu hıristiyânlığa ve kendi âmâl-i müstakbelesine mazarratı olan ittihâd-ı İslâm'a Krup toplarıyla, zerrepûş askerleriyle nihâyet derecede mukâvemet etmez mi?

Hind ve diğer memâlik müslümânlarının İngiliz idâresinde kalmalarını veyâ Rusya istîlâsına dûçâr olmalarını İslâm kuvvetiyle Türkler'in Avrupa'yı tehdid edebilecek bir hâli kesb etmelerine her vechile tercîh edeceği şübhesizdir.

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:13 Sene:2 s.2-3

20 El-Ka'ide 1315 / 30 Mart 1314

**İttihâd-ı İslâm Makâlesinden-**

(Mâba'd ve Hitâm)

Dirâyet ve rivâyetine i'timâd olunur zevâtın âhbârâtına ve suver-i sâ'ire ile elde edilen tahkîkâta nazaran ahvâl-i İslâmîye'ye dâ'ir bir nebze arz olundu. Müstakil memâlik-i İslâmîye'de evvelâ ziyâde hüsn-i idâreye ihtiyâc vardır. Türkiye, İran, Marakeş, Afgan hükûmetleri memleketleri dâhilinde her istediklerini yapmağa muktedirler. Bu iktidârdan hemân istifâde etmeğe sa'y etmeleri muktezâ-yı akl ve hikmettir. Zamânın mukteziyâtına tevfîk hareket ederek tevsi'-i hürriyetle ehl-i İslâm ulûm ve ma'ârifle tenvîre ve ahlâkı fesâddan muhâfazaya nihâyet derecede i'tinâ lazım gelirken bu cihetler tamâmen nazar-ı i'tibâra alınmıyor. Bir tarafda birâz ma'ârif terakkî ediyorsa ahlâk bozuluyor. Diğer tarafta hüsn-i âhlâk bir dereceye kadar muhâfaza

olunuyorsa da ma'ârife tergib edilmiyor. Ba'zı mahallerde biri mefkûd diğeri de gayr-ı mevcûddur. Çok yerlerde ulûm-ı cedide ile hüsn-i ahlâkın zâ'il olacağı zann ediliyor.

Ticâret gibi vesâ'il-i ülfet çok olmadığından, vesâ'it-i nakliye de teshîl edilmediğinden akvâm-ı İslâmîye yekdiğerini az tanıyor. Vesile-i hac olmamış olsa çoğu diğerlerinin şekil ve kıyâfetini göremezdi. Belki bulunduklarını işitmezdi. Her memleket müslümânları diğerlerini kendilerinden daha mes'ûd ve hükûmetlerini kendi hükûmetlerinden daha müstakim zannederler. Görmediklerine sû-i zan etmezler. Bu da ehl-i İslâm'a mahsûs bir hüsn-i zandan ileri gelir.

Mısır'ı görmemiş bir Türk her Mısırlı'yı müterakkî, mütenevvir ve refâha nâ'il i'tikad eder. Mısırlılar da her Türk'ü bahtiyâr, hürriyetine mâlik, güçlü, kuvvetle bir şey kıyâs ve hattâ pek çoğu Türk'ün hâline gıbta eder.

Bir İranlı; sefîrin himâyesiyle Türkiya'da hür yaşadığından Türkiya hükûmetini âdil zanneder. Yalnız kendi hükûmetinden gördüğü mezâlimi hatırlar.

En büyük garâ'ib ise her memleket ehl-i İslâmı'nın hükûmetinin her yaptığını ma'zûr görmesi ve diğer gûnâ yapamayacağını zanneylemesidir.

Devlet-i Aliyye'nin bu kadar tedennîsine en müsâ'id hâl halkın her nasılsa böyle bir hatâya zâhib olması, hükûmetin de işine gelmiş gibi bu hatâ-yı âmiyâneye revâc vermesidir. Böyle vâhî şeyler öteden beriden işâ'a edilmiş bir tâkım i'tikâdât-ı bâtıladan ileri geliyor. Her şeyden evvel maslahat-ı âmmeye muzırr, akla muhâlif, hîç bir nassa gayr-i müstenid böyle vâhî zunûn ve hurûfâtın ref'i lâzımdır. Gûyâ her fenâlığı zaman iktizâ ediyor. Şerî'at-ı Ahmedîye kıyâmete kadar bâkî olduğu ve icrâsı dârînde mûcib-i sa'âdet olacağı i'tikâd edilir. Hükûmetinde ahkâm-ı şer'e ehemmiyet vermediği sâbit bulunur iken her fenâlığı zamândan zannetmek gibi hatâ olamaz.

Fenâlık zamânda olmaz. Fenâlık halkta olur. Halka da hükûmetten sirâyet eder. Bizde olduğu gibi ahâli hükûmetin hiçbir emrine muhâlefet etmezse her fenâlıktan hükûmet mes'ûl olmak lâzımdır. Çünkü istediği tarafa halkı sevk edebilir. Ahâlî hükûmeti fenâlıkdan men' etmezse iyilikten de hiç men' etmeyeceği besbellidir.

Hükûmet-i Şâhâne hakîkaten ehl-i İslâm'a hidmet fikrinde ise evvelâ kendi milletini mâ'nen, maddeten terakkî ettirmeğe sa'y etmelidir. Kendi mülkünü tahrîb, milletini tezlîl etmekle, dâhili, hârici aldatmakla bir şey kazanamayacağından başka elinde olanı da zâyî' eder. Hükûmetimizin her hükûmet-i İslâmîyye'den kuvvetli ve hilâfeti hâ'iz olduğundan umûm müslümânlara şâh-râh terakkî ve temeddünde rehber olması kat'iyyen lâzımdır.

Defa'âtle yazıldığı üzre her neye mütevakkıf ise kendi milletini okutmak, âdem etmek fesâd-ı âhlâk varsa tedâbîr-i hakîmâne ile izâle eylemek ve bu vechile memâlik-i sâ'ire müslümânlarına güzel numûneler göstermek vezâ'ifi hükûmet-i pâdişâhîye terettüb eder. Pâdişâh-ı Osmânîyân'ın sâ'ir mûlûk-ı İslâmîye'den daha nüfûzlu olması ancak kendi milleti sâyesinde olduğunu Osmanlı milletinin terakkiyât-ı sâ'ir müslümânlara numûne olabileceğini ve ehl-i İslâm şerefinin mebde'-i izdiyâdı Türkiya devletinin kendi milletini terakkî ettirmesinden başka türlü olamayacağını kat'iyen bilmelidir.

Osmanlı pâdişâhının uhdesinde hilâfet bulunmak hasebiyle muktezâ-yı asra muvâfık a'mâl-i nâfi'adan her kabûl ettiğini memâlik-i sâ'ire müslümânları da kabul eder. Ve her ameline mukallid olur. Bu vechile memâlik-i İslâmîye'de ûlûm ve fünûn sür'atle intişâr edebilir. Devlet-i Aliyye'nin ezdiyâd-ı kuvveti nisbetinde idâresinde olmayan müslümânların hukukunu muhâfazaya muvaffak olur. Her türlü delâlet-i haysiyede, müzâherât-ı siyasîyede bulunabilir.

Devlet-i Aliyye sâ'ir müslümân hükûmetlerin her birinden ziyâde nüfûs ve arâzîye ve mevâki'-i mühimmeye mâlik olduğu gibi teb'asında bi'n-nisbehu, ma'lûmâtlı zevât bulunuyor. Bervech-i ma'rûz müslümânlara rehber telakkî olmak vazîfesinin îfâsı müşkilâta tesadüf etmez. Şimdiye kadar ta'kîb ettiği mesleğe rehberlik vazîfesini îfâ edemez. Bi'l-âkis zâyi' eder. Diğerlerini de zâyi'âta uğratır.

Abdülhamid Han Hazretleri ciddiyet ve sâfiyet iltizâm ederek bi'l-cümle İslâm hükümdarlarıyla muhâbereye girişmeli. Nezdlerine süferâ göndermeli; birâderâne mu'âmele ile memleketlerini i'mâra ve milletlerini ta'lime delâlet buyurmalıdır. Post kavgasının mazarrattan başka bir şey intâc etmeyeceğini artık anlamak lâzımdır.

Halbûki şimdi o da yokdur. Yalnız kuru bir şeref da'vâsı vardır. O ise mesâlih-i İslâmîye'yi ihlâl ediyor. İran, Marâkeş hükümdarları ne unvan beğenirlerse ittihâz etsinler. Böyle şey için mu'âdât câ'iz olmaz. İran şâhının şehinşâh-ı âlem ve Marâkeş hükümdârının halîfe-i zamânım demesi bir zarar terettüb etmez. Öyle da'vânın isbâtı kuvvete mütevakkıfdır.

Pâdişâhın ânlara birâderâne mu'âmelesinden cümlesinin hoşnûd olacağı ve irşâdını dinleneyeceği şüphesizdir. İrân hükûmetiyle münâsebet-i hasene tezyîdiyle sünni, şi'î beynindeki ma'nâsız mu'âdâtı kaldırmağa çalışmak da büyük vezâ'ifdendir.

Pâdişâh hazretlerinin sâ'ir müslümân hükûmetlerine numûne olmak ve kendi devletini takviye etmek üzre ve hükûmetin usûl-i müşâvereye hemen rabt etmesi nef'-i umûmî-i İslâm nokta-i nazarından elzemdir. Millet meclisi olmadıkca terakkiyât-ı matlûbenin istihsâli değil hatta elde kalan mülkün muhâfazası bile mümkün olmadığı umûr-ı bedîhiyye sırasına geçmiştir.

Sâ'ir hükûmât-ı İslâmîye'de mecâlis-i müşâvere küşâdına henüz isti'dâd hâsıl olmamış ise pâdişâhın delâlet buyuracağı ulûm ve ma'ârifle az bir müddet içinde husûle gelir. Müşâvere-i millîye sâyesinde her memlekette unsûr-ı İslâm tenevvür ve bi'lâhare takavvî ve tekessür eder. Bundan fevâ'id-i azîme görülür. Herkes menâfi'-i İslâmîye nedir anlar. Muhâfazasına sa'y eder. Ol vakit sa'y da beyhûde olmaz.

Pâdişâh ehl-i İslâm'ı tahsil-i ulûm ve ma'ârife ciddi olarak teşvîk ederse Kıbrıs'da, Bulgarya'da, Romanya'da, Mısır'da, Hind'de, Ümid Burnu tarafında bulunan müslümânlar sâ'irlerinden evvel istifâde eder. Çünkü memâlik-i mezkûre de vesâ'it-i tâ'lîm ve mütâla'a ile matbû'ât serbesttir. Uyânık âdemler de bulunur. Lâkin halîfe-i İslâm tarafından delâlet, teşvîk olmadıkça istifâde edemiyorlar. Çoğu da ma'ârif-i cedîdenin şerî'ate gayr-i muvâfık olduğunu zanneder. Halîfenin tergîbi bu zann-ı fâsidi kaldırır.

Felemenk, Avusturya, Rusya, Fransa, hükûmetleri ta'lîm ve ta'allüm husûslarında ehl-i İslâm'a hürriyet vermediklerinden pâdişâh hazretleri beyhûde da'vâlardan vazgeçerek hükûmât-ı mezkûreye siyâsî bir hüsn-i niyet ibrâz etmelidir. Müslümânlara da hukûk-ı millîyelerini ne yolda muhâfaza ve tevsî' edebileceklerini

göstermeli. Müslim teb'aları hakkında ta'lim ve ta'allüme müsâ'adât-ı münâsebe istihsâline sa'y etmelidir. Ma'kûl ve mümkün olan hidmet bu vechile îfâ edilebilir. "Hayır ben halifeyim nüfûz-ı rûhânîmi tanıyacaklar şerefimi muhâfazaya borçludurlar" gibi mütâla'âtıyla iktifâ bîçâreler hakkında tazyîfâtın ziyâde edilmesinden ve ehl-i İslâm'ın câhil kalmasından ve bi'lâhare nâdim olmasından başka bir şey hâsıl etmez.

Hâsılı aklen, naklen terakkiyât-ı İslâm'ın mebdei Türkiya olmak lâzım geldiği görülür. Müslümânlar ma'ârifte terakkî ederlerse hilâfet-i şer'îyenin müzâyâsını daha ziyâde takdir ederler. Bilenlerden istifâde edilmezse bilinmeyenlerden hiç istifâde olunamayacağı âşikârdır. Şeref-i İslâm'ın medârı olabilen Türkiya'nın bekâsıyla terakkîsi âmâl-i siyâsîyelerine münâfi olmayan devletlerle ziyâde iyi geçinmek menâfi'-i Osmânîye'de ve bi'lâhare fevâ'id-i İslâmîye'ye hâdim bir siyâset-i hakîmânedir.

**İmzasız**

Numero:11 Sene:2 s.2-3

6 Zi'l-ka'de 1315 / 16 Mart 1314

Ulûm-ı zâhirde ve bâtınede yedd-i tûlî sâhibi, fahr-i fukâhâ-yı enâm, serfirâz-ı ehl-i kelâm bir zât-ı sütûde-sıfât tarafından tertib ve **"Risâle-i Hilâfet ve İmâmet ve Rehber-i Necât-ı Ümmet"** nâm-ı ibtihâc ittisâmıyla tesmiye olunarak Kânûn-ı Esâsî Gazetesi'yle neşr ve ba'dehû ayrıca tab' edilmek üzere taraf-ı âcizânemize tesrîb edilmiş olan şu risâle-i hakîkatâsâleyi derc ile tezyîn-i sütûr müfehheret eyleriz.

**Mukaddime**

Hilâfet ve imâmet ve ulu'l-emre itâ'at ve usûl-i meşveret gibi umûr-ı mühimme-i şerî'atimizin ahkâm-ı celîlesinden, bunlardan maksûd olan şey ise te'sîs-i medeniyet ve muhâfaza-i milliyet olduğu cihetle evvelce bu metîn esâslara ve bu kavî mebnâlara bî-hakkın ri'âyet ve dikkat olunmuş ve binâ'en'aleyh Hükûmet-i İslâmîye (bir hükûmet-i fâzıla ve mahkeme-i âdile) unvânını almış ve bu sebeble az bir zamân zarfında

İslâmîyet bütün aktâr-ı cihâna neşr-i envâr-ı adâlet ederek fazilet ve meziyetini yâr u agyâra teslim ettirmiş idi.

Fakat hayfâ ki sonradan zuhûr eden mulûk-ı mütegallibe bunu sû-i isti'mâl ettiler. Huzûzât-ı nefsâniyyelerine mağlûb olub ibrâz-ı saltanat ve icrâ-yı sefâhet dâ'iyyesine düştüler. Şeri'atimizle kâbil-i tevfîk olmayan bu agrâz-ı hod-pesendânelerini icrâya vesîle için de erbâb-ı rezâlet ve denâ'eti i'lâya ve ashâb-ı hamiyet ve diyâneti dahî imhâya başladılar. Nihâyet gıbta-bahş-ı cihân olan o hükûmet-i mukaddesemiz, o usûl-i meşrû'amız bi'l-külliye esâsından çıktı. Âdetâ bir hükûmet-i vahşîye hâline girdi. O millet-i necîbemiz bir vâdî-i cehâhette kalıp, hilâfet ve imâmeti mulûk-i zâlimeye mahsûs bir idâre-i keyfîyeden ve ulü'l-emre itâ'ati de mulûk-i mezkûreye ale'l-immiyâ inkıyâddan ibâret zannettiler. Bu cihetle mâlen ve bedenen taht-ı esârete alınıp her türlü ni'metten ve âsâr-ı medeniyetten mahrûm kaldılar. Hattâ ecânibin masharası oldular. Bâ-husus devr-i Hamîdî'de ehl-i İslâm'a öyle bir durgunluk arz olundu ki hemân (ve darebet-i aleyhimü'z-zillet) âyet-i celîlesine mâ-sâdık olmağa yaklaştılar. Kendilerine (Yâ hû! Nedir bu esâre? Nedir bu hakâret? Siz bu dünyâya bir âdemin keyfine hidmet etmeğe ve ânın sefâhetine kurbân olub gitmeye mi geldiniz?) denildik de bî-çâre millet! Şerî'at-ı Ahmedîye'nin kendilerine ihsân buyurmuş olduğu hürriyet ve müsâvâttan gâfil olarak gürûh-ı mekrûhîn tarafından papağan kuşu gibi bellemiş oldukları şu: "Ulü'l-emre itâ'at vâcibdir. Halîfe-i rûy-i zemîn öyle istiyor. Biz ânın emrinden başka bir şey tanımayız. Ânın yolunda mâl ve cânımızı fedâya mecbûruz" tarzında birtâkım tefevvühât-ı câhilâne ile mukâbele ederler. Ânların bu derece cehâlet ve hamâkatleri ise gerek haricen ve gerek dâhilen bi'l-cümle ashâb-ı hamiyyet ve erbâb-ı mürüvveti dûçâr-ı ye's ve fütûr etmekte idi.

Hele hamden sümme şükran ba'zı vatanperverânın himmet ve gayretleriyle birkaç seneden beri millet bir parça oynadı yavaş yavaş hilâfet ve imâmet ve ulü'l-emre itâ'at ve usûl-i meşveret ne demek olduğu öğretilmeğe bağlandı, şurada burada idâre-i hâzıra-i müstebide aleyhine sözler işitilir oldu. Nihâyet (müceddidîn) ünvânıyla vatanperver ve hamiyyet kester birtakım zevât zuhûr etti. Lâkin bu zevât-ı kirâm ve ulü'l-efhâmın vâsıta-i neşr ve efkârı bi't-tabi' gazeteler olmak lâzım gelip hükûmetimiz ise bu gibi ahrârâne ve muhakkâne evrâkın neşrine müsâ'ade etmek şöyle dursun öyle

bir emr-i hayra teşebbüs edenlerin i'dâmlarına hüküm vereceği derkâr bulunduğundan bu gayyûr âdemler bi'z-zarüre terk-i vatan ederek İsviçre, Pâris, Kâhire gibi merkez-i medeniyyet ve hâdim-i insânîyet olan mahallere iltică eylediler. Ve oralarda birer matba'a küşâd ederek Osmanlı; Meşveret, Kânûn-ı Esâsî ve sâ'ire gibi ünvânlar altında gazeteler neşrine başladılar. Vâkı'ân İstanbul ve sâ'ir bilâd-ı Osmânîye'de neşr olunan gazeteler umûr-ı siyâsîye-i cedîdeden asla bahs etmeyip ancak pâdişâh-ı zamânın bir takım icrâ'ât-ı ebleh ferîbânesini bir çok sâhte elfâz-ı ta'zîmiyye ve tekrime ile halka neşr ederek efrâd-ı milletin gözlerini bağlamakla evkât-güzâr oldukları cihetle milletimizin şu hâl-i gaflet ve vâdî-i cehâlette kalmalarına nazaran müceddidîn taraflarından neşr olunan mezkûr gazetelerin bir netîce-i hasene intâc edebilecekleri evvel emirde me'mûl değil idi ise de artık milletin bunca senelerden beri dûçâr olageldiği felâket ve esâretten halâs ve necât bulunacağı zamân gelmiş olmalıdır ki bi-'avn-i Hûdâ bu gazeteler milletin gözünü iyice açtı. Ahâlînin bir kısmına vezâ'if-i hükûmeti ve hukûk-ı milleti anlattı.

Fakat diğer kısmı ulül'l-emre itâ'atin vücûbu mes'elesini meydâna atarak müceddidînin bu teşebbüslerine mu'terizâne ve fakat pek câhilâne bir nazarla bakıp (bunlar, şöyle böyle diyorlar ammâ Sultân Hamîd halîfe-i rûy-i zemîn olduğu ve binâ'en'aleyh bizim de âna itâ'atimiz şer'an vâcib bulunduğu cihetle biz âna karşı aslâ bir hareket-i muhâlifânede bulunmayız) gibi tefevvühât-ı eblehâneden vazgeçmedi. Binâ'en'aleyh hem milletimizi şu girdâb-ı dalâletden ve vâdî-i cehâletten kurtarmak ve hem de bu cem'iyet-i hayriyeye nâçizâne bir hidmette bulunmak maksadıyla kütb-i İslâmîyemiz'in mu'teberlerinden hulâsa ederek iki bâb ve bir hâtimeyi müştemil olmak üzere hilâfet ve imâmet ve ulü'l-emre itâ'at ve usûl-i meşverete müte'allık bir risâle tahrîr ve te'sîrini Hüdâ-yı müte'âl hazretlerine tefviz eyledim ve bi'llahi't-tevfik.

**Bâb-ı Evvel**

(İmâmet ve Hilâfet Beyânında Olup)

(İki faslı hâvîdir)

Birinci Fâsıl – İki matlabı mutazammındır.

Birinci Matlab- Ta'rîf-i imâmet beyânındadır. İmâmet iki türlü ta'rîf olunmuştur.

Birinci ta'rîf – "İmâmet" din ve dünyâ umûrunda riyâset-i âmmedir.

İkinci ta'rîf – "İmâmet" kendîsine ittibâ', kâffe-i ümmete vâcib olur derecede Resûl Aleyhi's-selâma hilâfet ve vekâletidir.

Bu iki ta'rîften birinci ta'rîf ise bu gibi mahzûrdan sâlimdir. Binâ'en'aleyh ikinci ta'rîf, birinci ta'rîften evlâ ve râci'dir.

**İkinci Matlab**

(Nasb-ı İmâmVucûbu Beyânındadır)

Ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at indinde bir imâm nasb etmek üzerimize şer'ân vâcibtir. Mu'tezile ve Zeydiyye indinde şer'an değil aklen vâcibdir. Mu'tezile'den Câhız ve Ka'bî ve Ebu'l-Hüseyin "nasb-ı imâm hem aklen hem de şer'ân vâcibtir" dediler. İmâmîyye ile İsmâ'ilîyye de "nasb-ı imâm bize değil belki Allah'a vâcibdir" re'yinde bulundular. Havâric tâ'ifesi dahî nasb-ı imâm ne nâsa ve ne de Allah'a vâcib olmayıp belki ânın câ'izâtdan olduğuna kâ'il oldular. Hişâm-ı Gûtî ve etbâ'ı gibi havâricden ba'zıları ise bu mes'eleyi tafsîl edib "emn ü âsâyiş zamânında nasb-ı imâmın vucûbuna fitne ve fesâd zamânında dahî adem-i vücûbuna" kâ'il ve bir kavimde bunun aksine zâhib olmuştur.

Bu gibi mesâ'ilde akıl için bir hüküm ve bir tarîk bulunmadığı hiç bir şey dahî Allah'a vâcib olmadığı mahall-i mahsûsunda berâhîn-i adîde ile tahakkuk ve tebeyyün etmiştir. Binâ'en'aleyh nasb-ı imâm Allah'a vâcib olmadığı gibi bize de aklen vâcib değildir. Belki şer'an vâcibdir ki bu da berverch-i âtî iki vecih ile sâbittir.

Vech-i evvel – Vaktin bir halîfeden ve bir imâmdan hulüvvi câ'iz olmadığını sadr-ı evvelde ya'nî ibtidâ-yı İslâm'da vefât-ı Nebî'ye müte'âkib bi'l-cümle ashâb-ı kirâm icmâ' ve ittifâk ettikleri tevâtüren sâbit oldu. Hattâ Resûl-i Ekrem efendimizin irtihâl-i dâr-ı bekâ buyurduğu gün Sıddîk-ı A'zam meşhûr hutbesinde: "Ey cemâ'at-ı müslimîn! Ve ey zümre-i muvahhidîn! Âgâh olunuz ki Hazret-i Muhammet Sallallahu

aleyhi ve sellem vefât etti. Bu din-i mübîni ikâme ve ahkâm-ı münîfesini hıfz ve himâye edecek bir kimse lâzımdır". dedikçe cemâ'atin hepsi Sıddîk'ın bu sözünü kabûle mübâderet ve büsâra'at eylediler. "Böyle bir kimseye hâcet yoktur" demediler. Belki kâffesi bu re'y-i sedîd ile ittifâk edip " Bu emr-i azîme sen bâk!" dediler. Ve ale's-sabâh – kendilerince ehmm-i umûr olan defn-i Resûl'den evvel – Sakîne-i Benî Sâ'ide'ye toplanıp Hazret-i Sıddîk'a bî'at ettiler. Ve ba'dehu Resûl-i Ekrem'i defn eylediler. Ândan sonra dahî tâ zamânımıza kadar (sâhib-i mevâkıf Kâdı İzzed'in zamânına kadar) her asırda ehl-i islâm bu meslek-i müstakîm üzere olup hiçbir vakit zamanlarını halifeden hâlî bırakmadılar. İmdi edille-i şer'îyye-i erba'adan bulunan (icmâ'-ı ümmet) delîl-i şer'îsiyle nasb-ı imâm üzerimize vâcib oldu.

(Mâba'dı var)

Numero:12 Sene:2,s.

13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314

**İmâmet ve Hilâfet Risâlesinden**

(Mâba'd)

Vech-i Sânî – Nasb-ı imâm zarur-ı maznûnu def'i mutazammındır. Zarur-ı maznûnu def' ise – muktedir oldukları halde – ibâda şer'an vâcibdir. Nasb-ı imâmın zarur-ı maznûnun def'i mutazammın olduğu ber-vech-i âtî sâbittir.

Şâri'-i Te'âlî'nin mu'âmelât ve münâkehât ve cihâd ve hudûd gibi meşrû' kıldığı şeylerden maksûdu ma'âş ve ma'âd cihetiyle halka bir takım menâfi' ve mesâlihi îsâl olup bu ise ancak her umûr ve husûslarından nâsa murecca' ve melce' olabilecek cânib-i şer'îden ta'yîn olunur bir imâm-ı hak ile tamâm olur. Çünki ihtilâf-ı ehvâ ve teşettüt ârâlarıyla berâber nâsın ba'zısına pek az ve pek nâdir itâ'at ve inkıyâd edilebileceği cihetle bu hâl ya'ni zamânın bir imâmdan hulüvv-i hâli beyne'l-halâ'ik münâfese ve münâza'ayı ve ba'zen de bütün, helâk-ı nâsı mûcib olan mukâteleyi mûcib olur. Nasıl ki bir vâli ve emîrin vefâtında diğerinin nasbına kadar zuhûr eden fitneler buna şehâdet eder.

Nasb-ı imâm ne şer'ân ve ne de aklen vâcib değildir diyenler bizim şu iki vechile istidlalimize vucûh-ı âtiye ile mu'âraza eylediler.

Vech-i Evvel – İnsanlar sevk-i tabi'iyyet ve ilcâ-yı diyânetle mesâlih-i dinîye ve dünyevîyelerini tesviyede yekdiğerine te'âvûn ve tenâsura mecbûrdurlar. Binâ'en-'aleyh başlı başına göre.

**-Fasl-ı Sâni-**

(Şurût-ı imâmet beyânındadır)

Cumhûr muvahhidîn, imâmete ehil ve müstehak olacak kimsenin sıfât-ı âtiyeye hâ'iz olması şart olduğuna ittifâk ettiler:

Sıfât-ı evveli- Umûr-ı dini ikâme için usûl ve fürû'da müctehid olmak. Zîrâ: Ehemm mekâsid, imâmet ikâme-i hücec ve def'-i şübhe ile hıfz-ı akâ'id ve fasl-ı hükûmet ve ref'-i muhâsamât olup şu şartsız tamâm olmaz.

Sıfat-ı sâniye - Umûr-ı memleketi ve harb ve sulhu hüsn-i tedbîr ve ordû-yı İslâm'ı tertîb ve tanzîm ve serhadleri hıfz-ı himâyeye muktedir olabilmek için sâhib-i basîret ve re'yinde istikâmet olmak.

Sıfat-ı sâlise -Mu'arek ve mevâzı'-ı harbde sebât ile beyzâ'-ı İslâm'ı hıfza ve havza-i milleti düşmanın tecâvüzünden himâyeye kâdir olabilmek için şecî' ve kavîyyü'l-kalb olmak. Nitekim Vak'a-i hanînde ordû-yı İslâm'a ârız olan bir inhizâm-ı şedîd zamânında aslâ fütûr etmeyip yirmibin kadar düşman ordusuna karşı sebât ve mukâvemet ederek süvâr olduğu "*Düldül*" nâm esteri kemâl-i şecâ'atle düşman üzerine sürmüş ve bu esnâda "İnnâ e'n-nebiyyü lâ kezebe innâ ibn-i Abdülmuttalib buyurmuş olduğu bi'-tevatür nakl olunmuştur.

Sıfat-ı râbi'a- Teb'aya cevr u cefâ etmemek için âdil olmak

Sıfat-ı Hamse- Erkeğin kadından efdal ve ekmeliyyetine binâ'en zükûr olmaz.

Bu şartlar imâmetin nasbı vücûbuna kâ'il olan fırak-ı İslâmîye beyninde müttefiku'n-aleyh olup ânlar arasında muhtelefü'n-fîh olan şartlar dahî ber-vech-i âtîdir. (mâba'di var)

**İmzasız**

Numero:13 Sene:2 s.3-4

20 El-Ka'ide 1315/30 Mart 1314

**İmâmet ve Hilâfet Risâlesinden**

(Mâba'd)

Şurût-ı evvel- İmâm olacak zât Kureyş'den bulunmak. Bunu bi'l-cümle ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at ile ba'zı mu'tezile şart kılmıştır. Zîra Resûl-i Ekrem Sallallahü Teâlâ aleyhi ve's-sellem "el-lâ'imeti min Kureyş" buyurmuştur. Me'âl-i münîfi "hep imâmlar Kureyş kabilesinden olur. Başka kabileden olmaz" demek olup ashâb-ı kirâm hazerâtı da bu hadîs-i şerifin mazmûnuyla amel etmişlerdir. Zîrâ Resûl-i Ekrem vefât etdik de ferdâsı gün ale's-sabâh bir halîfe ta'yîn etmek için ashâb-ı kirâm sakîfe'-i Benî Sa'îde'ye toplandıklarında beynlerinde nizâ' vukû' bulmagla ensâr-ı kirâm muhâcirine hitâben:

"Bir emir bizden bir emir de sizden olsun" demeleri üzerine Hazret-i Sıddîk "el-lâ'imetü min Kureyş" hadisini zikr ederek bu hadîs ile imâmetin Kureyş'e mahsûs olduğunu istidlâl etmesiyle kâffe-i sahâbe bu hadîsi kabûl etmişler ve imâmetin Kureyş'den olması lâzım geleceğini yakînen ifâde etmektedir.

Şart-ı sanî –İmam olacak şahıs Kureyş'den Benî Hâşim koluna ya'nî sülâle-i Resûle mensûb olmak. Bunu da tâ'ife-i şî'îyye şart kılmışlardır.

Şart-ı sâlis –Usûl-i furû'uyla berâber bi'l-cümle mesâ'il-i dinîyyeyi bi'l-kuvve değil bi'l-fi'l âlim olmak. Bunu da İmâmîyye şart kılmışlardır.

Şart-ı râbi' –İmâm olacak zâtın yedinde mu'cîze zuhur etmek. Zîrâ ânın ismeti ve da'vâ-yı imâmetinde hakkı ancak yedinde zuhûr edecek mu'cîze ile bilinir. Bunu da gulât-ı şi'îyye şart kılmışlardır.

Şart-ı hâmis –İmâm olacak zât hatâdan ma'sûm olmak. Bunu da İmâmîyye ile İsmâ'iliyye şart kılmışlardır.

**Tenbih**

İ'lâ-yı umûr-ı din ve intizâm-ı ahvâl-i müslimîn için ber-vech-i meşrûh şurûtu câmi' bir imâm nasb etmek ümmete vâcib olduğu gibi ahvâl-i müslimînin ihtilâlini ve umûr-ı dînin inkırâzını îcâb edecek şeyler imâmdan zuhûr etdik de ânı hal' etmek ümmete vâcibtir. Her ne kadar o imâm hal'iyle bir nev' fitne ve fesâdın zuhûru muhakkak olsa da....

Zîrâ bu misillü imâmın makâm-ı imâmette bulunmasıyla zuhûr eden fitne hal'ına kıyâm olunduğu takdirce zuhûr edecek olan fitneden daha azîm olup ehven-i şerri irtikâb ise muvâfık-ı hikmet ve bâ'is-i selâmettir.

Şerh-i Mevâkıf'dan melhûsen tercüme olunmuşdur.

**-Zübde-**

Tafsilât-ı sâbıkadan anlaşıldığı üzre imâmet-i din-i mübîni ikâme ve havza-i milleti hıfz u himâye husûsunda Resûl-i Ekrem Efendimiz Hazretleri'ne hilâfet ve vekâletinden ibâret olup biz ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at indinde dahî âyât-ı Kur'ânîye ve ehâdîs-i Nebevîye'den istinbât-ı ahkâma ve istihrâc-ı fetvâya kudret ve lüzûmu takdîrinde harb ve sulha, tedbîr-i cüyûşa re'y ve basîret, hudûd-ı İslâmîye'yi müdâfa'a ve muhâfaza için şecâ'at ve metânet, ihkâk-ı hakk için adâlet, erkeğin kadından efdal ve ekmeliyyete binâ'en zukûrat ve "-el e'immeti min Kureyş" hadîs-i şerif-i mantûk-ı münîfince Kureyşîyet gibi sıfat-ı fâzile ile meşrûttur.

İmâmetin ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at indinde şu şartlarda meşrût olduğu yalnız sâhib-i mevâkıf değil bi'l-cümle e'imme-i din-i imâmetin şurût-ı mezkûre ile meşrût olduğunda yek-zebândır. Zîrâ imâmetin ta'rîfinden dahî anlaşıldığı üzre imâmet Resûl-i Aleyhi's-selâma hilâfetten ibâret olup Resûl-i Ekrem Efendimiz hazretleri ise zikr olunan şartların cümlesini ma'a-ziyâde câmi' olduğundan O'na halîfe olacak zâtın dahî şurût-ı mezkûreyi câmî' olması elbette lâzımdır. Öyle ya! Ulâm-ı evvelîn ve âhirîni câmi' olmakla berâber bi'l-cümle vekâyi'-i harbde bi'z-zât bulunup her birinde

beşeriyetin fevkinde şecâ'at ve metânet göstermiş ve müddet-i ömründe hiçbir kimsenin hakkına aslâ tecâvüz etmemiş ve hatta vefâtından üç gün mukaddem minber-i sa'âdete su'ûd ederek esnâ-yı hutbesinde "Her kimin malını aldım ise işte mâlım gelsin alsın ve her kimin arkasına urdum ise işte arkam gelsin ursun" buyurmuş olan Kureyşiyyu'l-asl Peygamber-i Âlî Tebâreke makâm-ı akdesine şurût-ı mezkûret-i câmî' olmayan bir şahs-ı cebbârın ve bir racül-i gaddârın geçmesi ve ânın nâmına icrâ-yı hükûmet etmesi nasıl câ'iz olur? Tedrîs-i ulûm ve fünûn ile mükellef olan bir allâme-i zî-fünûna bir şahs-ı nâdânın vekâlet edebileceğini kim tecvîz edebilir? {Şu mes'ele-i mühimmeyi bir az daha teşrîh ve tevzîh için sadr-ı İslâm'da hilâfet nasıl îfâ olunduğunu târîh-i hulefâdan bi'l-iktibâs icmâlen beyân etmeği vâcibeden add eyledik.}

Sâhib-i Mevâkıf'ın beyân eylediği gibi Resûl-i Ekrem Efendimiz irtihâl-i dâr-ı bekâ buyurduk da ashâb-ı kirâm Sakîfe-i Benî Sâ'ide'ye toplanıp şurût-ı imâmeti tamamıyla hâ'iz olan efdalü's-sahâbe bulunan Hazret-i Sıddîk'ı imâmet ve hilâfete nasb u ta'yin ettiler. Hazret-i Sıddîk ise fevka'l'âde sâhib-i kiyâset ve adâlet ve ehl-i fazl ve kanâ'at olduğu hâlde vezâ'if-i ümmeti bi-hakkın îfâdâki müşkilâtı görünce iki ay sonra minbere çıkıp hutbe okurken:

"Ey nâss! Benden başka bir zâtın bu işi uhde etmesini cidden arzu ediyorum. Eğer siz beni tamâmiyle peygamberimizin mesleğinde tutarsanız ben âna kâdir değilim. Zîrâ o şeytandan ma'sûm olup kendisine gökten vahiy gelir idi" diye i'tirâf-ı acz ve kusûr etti. İki sene üç ay on gün makâm-ı hilâfette bulunup bu müddet zarfında meslek-i Râsûl'den aslâ ayrılmadı. Vefât-ı Nebî'yi müte'akib zuhûr eden o dehşet-numâ irtidâd vak'alarını kemâl-i mahâret ve tamâm-ı muvaffâkiyetle ber-taraf ederek şu müddet-i kalîle zarfında İrân ve Rûm devletlerine mukâvemet edebilecek bir kuvve-i İslâmîye dahî hâzırladı. Evlâd u iyâli i'âşe için icma-i ümmet ile beytü'l-mâlden takdîr olunan nafaka ile orta hâlde geçinmiş ve binâ'en'aleyh hîn-i vefâtında aslâ nakdî bulunmamış idi. Emvâl-i emîriyyeden yanında bir köle ile bir deve olup bunlardan başka kendisine beytü'l-mâlden bir de kaftân verilmiş idi. Marâz-ı mevtinde kerîmesi Ümmü'l-mü'minîn Hazret-i A'îşeyi çağırdı. Ve "Biz halîfe olalıdan beri müslimînin dirhem ve dinârını yemedik. Kaba ve bayâğı ta'âmlarını yedik. Ve katı urbalarını giydik. Bu köle, deve, kaftan beytü'l-mâlindir. Biz mesâlih-i müslimîn ile meşgûl iken ânlarla intifâ'

eder idik. Vefâtımda üçünü de Ömer'e gönder". buyurdu. Vefât ettiği gibi Hazret-i A'îşe ânları Hazret-i Fârûk'a gönderdi. Bunlar Hazret-i Fârûk'a gönderildik de Abdurrahman b.Avf Fârûk'un yanında idi. Hazret-i Fârûk bunları görünce:

"Ey Ebûbekir! Kendinden sonra gelenleri zahmete soktun! Mevki'-i müşkile koydun!" diye ağladı. Gözlerînin yâşı yere dökülürken: "Alın bunları beytü'l-mâle teslîm edin" dedi. Bunun üzerine Abdurrahmân b. Avf "Subhân Allah Ebûbekir'in iyâlini müsâdere mi edeceksin? Bir köle, bir deve ile beş dirhemlik bir kaftânın ne değeri var? Emr etsen de ânları geri çevirseler olmâz mı?" demesiyle Hazret-i Ömer "O benim zamânımda olmaz. Ebûbekir ânların beytü'l-mâle reddini emr etmiş ben âna ittibâ' ederim" cevâbını verdi.

(mâba'di var)

Numero:14 Sene:2 s.3-4

27 El-Ka'ide 1315 / 7 Nisan 1314

**İmâmet ve Hilâfet Risâlesinden**

(Mâba'd)

Hazret-i Sıddîk hicret-i Nebevîyye'nin on üçüncü senesinde ve Cemâziye'l-'âhir'in yedisinde hasta olup kendisinin irtihâl-i dâr-ı bekâ buyuracağını idrâk edince kendisinden sonra makâm-ı hilâfet-i muhâfazaya ve umûr-ı hükûmetî idâreye bi-hakkın muktedir olan Hazret-i Ömer'i hilâfete münâsib gördü. Kibâr-ı ashâbı birer birer çağırıp Hazret-i Ömer'in hilâfete münâsib olduğuna dâ'ir hepsinin re'yini aldı. Ba'dehu Hazret-i Osman'ı ihzâr ile ahidnâme yâzdırdı ki sûret-i tercümesi şudur:

"Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm ahd'ı âtî Muhammed Rasûlullâhi salla'llahü aleyhi ve's-sellemin halîfesi Ebûbekir'in dünyâca en son ve âhiretce en evvel zamânında ve kâfirin îmâna ve fâcirin îkâna geldiği bir hâlde ettiği ahid ve hamiyyettir. Ben Ömer bin el-Hattâbi hilâfete intihâb ettim. O'nu dinleyin! O'na itâ'at eyleyin! Ben

hayrı taharrîde kusûr etmedim. Eğer hayr ve adâlet ederse beni tasdîk etmiş olur. Ve eğer cevr ve tagyîr-i meslek eyler ise ben gaybı bilmem ma'zûrum ben ancak hayır murâd ettim. Herkes amelinin cezâsını bulur. Ve zulm edenler yakında ne hâle giriftâr olacaklarını bilir. Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâh"

Hazret-i Sıddîk bu ahidnâmeyi yazdırdıkdan sonra başını pencereden çıkarıp dışarıda müctemi' ashâb-ı kirâma hitâben: "Size bir halîfe intihâb ettim râzı mısınız?" diye sordu. Ashâb "Râzıyız ey halîfe-i Resulallâh" diye cevâb verdiler. Ba'dehû Hazret-i Sıddîk bu ahidnâmeyi kölesine verip dışarı gönderdi. Ahidnâme dışarıda alenen kırâ'at olundu. Herkes sem'ân ve tâ'aten dedi. Cum'a'dan evvel Hazret-i Ali, Ömer'in yanına vardı. Ve "Bu işin uhdesinden gelecek olan işte şu kavî ve emîn olân zâttır" diye buyurdu. Ba'dehû Hazret-i Sıddîk, Fârûk'u yânına ihzâr ile O'na bir çok nasîhât ve vasiyette bulundukdan sonra (teveffenî müslimen ve el-hakkanî bi's-sâlihîn) diyerek âzim-i cennet-i âliyyât oldu.

[Radiyallahû anh]

Hazret-i Ömer halîfe olduk da her hâl u kârda Hazret-i Sıddîk'in civâr ve mişvârına tevfîk hareket ederek kemâl derece hakkânîyet ve adâlet tarafını iltizâm eyledi. Zamânında hîçbir fitne ve fesâdın zuhûruna meydân vermedi. Gâyet âkil, âdil, sâbir , âbid, zâhid bir zât-ı kesîrü'l -mehâmid olup sözünü dinletir. Ursa acıtır. Bir emr-i dinî icrâda lâ'imin levminden, tâ'inin ta'nından hazer etmez. Bir husûsta hâtır gözetmez. Her hâl ü kârda adâlet ve müsâvâtı bi'l-iltizâm kat'an tarafdârlık yoluna gitmez. Beytü'l-mâl'den bir akçe isrâf etmez idi. On sene altı ay ve bir kâç günden ibâret olan müddet-i hilâfetinde bir kaç imparatorlukla memâlik fethine muvaffak olarak beytü'l-mâli hazîneler ile doldurmuş ve herkese derecelerine göre milyonlarca mâl tâksîm etmiş iken kendisi Beytü'l-mâle ziyân ederim diye ekseriyyâ pâpûşlarını eline alıb yalın ayak gezerdi. Hatta medyûnen vefât etmekle emlâkı satılıp düyûnu îfâ olunmuş idi. Bir gün hutbe okurken gömleğinin iki yerinde yama olduğu görülmüş idi. Her işine dikkat ve bi'z-zât takayyüd eyler. Ve emn-i âsâyişi muhâfaza için gece sokaklarda gezer idi. Binâ'en'aleyh O'na bir kimsenin bir diyeceği olmayıp herkes O'ndan utanır ve mehâbetinden sakınır idi. Memâlik-i İslâmîyye ziyâde vüs'at bulup iş çoğaldık da adalet-i kâmile icrâsı müşkîl olduğunu mülâhaza ederek ve bu hâlden

fevka'l-âde sıkılarak "Yâ Rabb rûhumu kabz et" demeğe başladı. Hatta bir gün ağlarken sebebi sorulduk da "Nasıl ağlamayayım ki Fırât kenârında bir oğlâk zâyi' olsa korkarım ki Ömerden sorulur" diye cevâb verdi.

İşte vezâ'if-i imâmet ve hilâfet böyle dakîk olduğu cihetle Sıddîk ânı istihlâf eylediği gibi kendisi kimseyi istihlâf etmedi. Bu emr-i mühimmi şûrâ-yı millete havâle eyledi: Şöyle ki

"Ebû Lü'lü'" nâm nasrâni kölesi tarafından cerh olunub hânesine getirildik de kendisine "Ya emîrü'l-mü'minin Ebubekir seni istihlâf ettiği gibi sen de birisini istihlâf et!" denildi. Hazret-i Fârûk bunlara "Ebû abîdehu berhayât olsa ânı istihlâf ederim. Ne için ettin diye taraf-ı İlâhîye'den sorulur ise yâ Rabb! Rasûlün Ebu abîdehü bu ümmetin emînidir dediğini işitdim de diye cevâb verirdim. Yâhûd Ebû abîdehünun azadlısı sâlim bir hayât olsaydı ânı istihlâf ederdim. Ve Rabbim su'âl ederse yâ Rabb! Rasûlün sâllimu'llâhı en ziyâde seven zâttır dediğini işittim diye cevâb verirdim." cevâbını verdi. Ba'dehû "Oğlun Abdullâh'ı istihlâf et!" denildik de ânlara da "Bir hânede bir kurbân yetişir" cevâb-ı dindârânesiyle mukâbele etti. Ve nihâyet bu emr-i hilâfeti Hazret-i Resûl'ün yaptığı gibi şûrâ-yı millete havâle eyledi. Şöyle ki emr-i hilâfet ve idâre-i maslahatı aşere-i mübeşşereden Ali ve Osman ve Talha ve Zübeyr ve Sa'd bin Ebî Vakkâs ve Abdurrahman bin Avf hazerâtının meşverette bulunmasına müsâ'ade etti ise de ânın hilâfete intihâb olunmamasını ekiyyeden tenbîh ve vasiyet ederek şerbet-i şehâdeti nûş eyleyip Hazret-i Resûl-i Ekremin yanına gitti.

[Radıyallahu anh]

Ba'dehû şûrâ-yı millet ve meclis-i meşveretin ittifak ve ittihâdıyla Hazret-i Osman bin Affân makâm-ı hilâfete ta'yîn buyuruldu. Çünki Hazret-i Osman dahî cennetle mübeşşer bir zât-ı celîlü'l-kadr olmakla berâber şurût-ı imâmeti tamâmen câmi' idi. Âlim, fâzıl, sâlik, sehî, kerîm, selîm ve pek nâzik ve mahcûb ve Kureyş indinde gâyet memdûh ve mahbûbu'l-kulûb idi. Hazret-i Sıddîk'ın da'veti üzerine en evvel îmân edenlerin birincisi olub seksen kadar ahâlî-i müslimeyi Mekke'den alıp evvelâ diyâr-ı Habeş'e ve ba'dehû Medîne-i Münevvere'ye hicret etmiş ve te'yîd-i İslâm için emvâl-i kesîresini bezl ederek nîce, nice hidemât-ı memdûhada bulunmuş idi. On iki seneye karîb olan müddet-i hilâfetinde şer'-i şerîfe muğâyir bir harekette

bulunmak şöyle dursun zengin olduğu cihetle mesârifini dahî beytü'l-mâlden almâmış idi. Fakat ne çâre ki ânın zamânında ehl-i İslâm pek ziyâde zengin olduğundan agrâz-ı dünyevîye çoğalmış ve ibâdet kabîlinden ma'dûd olan me'muriyyetler medâr-ı ta'ayyüş ittihâz olunmağa başlamış olduğundan Emeviler'in sû-idâresi netîcesi olarak âhir-i ömründe bir fitne'-i uzmâ zuhûr etmekle hâne-i hilâfetpenâhîlerinde sıyâm hâlinde ve tilâvet-i Kur'ân-ı azîmü'ş-şân ile meşgul olduğu bir sırada bagîler tarafından şehîd ettirildi.

[Radiyallahu anh]

[Mâba'di var]

Numero:16 Sene:2

17 Muharremu'l-Hirâm 1316 / 25 Mayıs 1314

**İmâmet ve Hilâfet Risâlesinden**

(Mâba'd)

Hazret-i Osman'ın şehâdeti üzerine ashâb-ı kirâm ictimâ' edip makâm-ı hilâfet Esedallahul-Gâlib Ali bin Ebî Tâlib Hazretleri'ni nasb ve ta'yîn ettiler. Çünkü Hazret-i Ali (Kerremallahû veche ve radiyallahû anh) efendimiz dahî gâyet âlim, fâzıl ve ârif billâh bir zât-ı hakâyık iktinâh olup ezher cihet imâmete lâyık ve müstehakk idi. Azimetle amel etmek âdet-i seniyyelerinden olmagla ruhsat tarafına aslâ meyl ve rağbet buyurmazdı. Mesâlih-i müslimîni ru'yet ve tesviye ile meşgûl olmadığı gecelerde karanlıkta evkât-güzâr olarak beytü'l-mâlden kendîsine verilen mumu bile (harâm olur) diye yakmaz ve şer'-i şerîf uğurunda adâlet ve hakkâniyetden aslâ ayrılmazdı. Hattâ kendisi halîfe-i rûy-i zemîn olduğu hâlde sırf kizb ve iftirâ olarak üzerine ikâme-i da'vâ eden bir Yahûdi'yle yan yana gelerek huzûr-i hâkimde muhâkeme olmaktan kat'iân çekinmedi. Ve bu hâl-i adâlet iştimâliyle o Yahûdi'nin İslâmîyetine sebeb oldu.

İşte hilâfet böyle din ve millete fîsebîlillah hidmet demek olduğundan sadr-ı İslâm'da şurût-ı imâmeti kâmilen câmi' olan bir zât halîfe ta'yîn olunurdu. Bu şartlardan birisini hâ'iz olmayan kimse makâm-ı hilâfete geçirilmezdi. Lâkin bi-hikmetullah-ı Te'âlâ cehâr-yâr-ı güzîn zamânlarından sonra bir tâkım mütegallibe zuhûr

eyledi. Şurût-ı imâmete ri'âyet olunmaz oldu. Fâzıl dururken mefzûl halîfe nasb olundu. Ve bu sûretle emr-i hilâfet saltanata tahavvül etti. Her halîfe kendi oğlunu veyâ birâderini velî-âhd etmeğe kalkıştı. Binâ'en-'aleyh murûr-ı zamân ile avâm-ı nâs hilâfetin babadan evlâda intikâl eder bir saltanat olduğunu zannetti. Şurût-ı imâmetten yalnız Kureyşiyyet şartına ri'âyet olundu idiyse de, bu da devr-i Sultân Selîmî'de mahv olub gitdi. Ve ândan sonra nâs (ne'ûzü billâh) bütün bütün dalâletde kaldı.

Evet cümlenin ma'lûmudur ki gerek Selâtîn-i Selçûkîye ve gerek Selâtîn-i Mısrîye, yüzlerce seneler icrâ-yı hükûmet ettikleri hâlde ânlardan hiçbirisi halifelik iddi'âsında bulunmadı. Her melik kendi zamânında Abbâsîler'den bir halîfeye itâ'at ve inkıyâdı ve hürmet ve ri'âyeti kendisine bir vazife-i dinîye addeylemiş idi. Fakat hayfâ ki Sultân Selîm hâ'iz olduğu saltanatına kanâ'at edemeyerek Mısır hükümdârıyla muhârebeye kıyâm eylemiş ve nihâyet orada yüzbinlerce müslimânın kânına girmiş ve orada bulunan emânetleri bi'l-gasb gûyâ kendisine hilâfet nâmını vermiştir.

**Bâb-ı Sânî**

Ulû'l-emre itâ'at ve usûl-i meşvret beyânında olup iki faslı müştemildir.

--Birinci Fasıl--

Ulû'l-emre itâ'at beyânındadır.

Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'de "Etî'ullahe ve etî'u'r-rasûle ve ulu'l-emre minküm" buyurdu. Bunun ma'nâsı: "Ey mü'minler Allah'a ve resûlüne ve sizden ulû'l-emre ya'ni emir sahîblerine itâ'at ediniz" demektir. Bu âyet-i kerîmede bâ-emr-i ilâhî itâ'atlerine sûret-i kat'iyyede me'mûr olduğunuz ulu'l-emrden murâd avâm-ı nâs beyninde meşhûr olduğu vechile selâtîn ve ümerâ değil belki ehl-i hall ve akd olan ulemâ ve ehl-i icmâ'dır. Nitekîm Fahreddin Râzî bu âyet-i kerîmeyi tefsir ettiği sırada "ve ulu'l-emre minküm" kavl-i şerîfindeki "ulu'l-emr"den murâd ehl-i hall ve akd olan ya'ni: âyet-i Kurân'îyye ve ehâdîs-i Nebevîyye'den ahkâm istinbâtına muktedir bulunan bi'l-cümle ulemâ-i kirâm ve müctehidîn-i izâm olduğunu ve bu âyet delâletiyle ânlara itâ'at bize vâcib olduğundan bir hükm-i şer'î ânların icmâ' ve ittifâkları hüccet-i kâtı'a hükmünü aldığım bir sûret-i hakîmânede tefsir ve beyân ettikten sonra kendisinin bu tefsir ve beyânına vârid olan iki su'âli dahî cevâblarıyla berâber zikr ve ityân eylemiştir ki ber-vech-i âtî hülâseten tercüme olunur.

{Su'âl-i Evvel}

"Eğer deniyorsa ki müfessirîn (ulu'l-emr) kavlini tefsirde sizin zikrettiğiniz vecihden başka birçok vecihler zikrettiler.

Vech-i evvel : - Buradaki (ulu'l-emr)den murâd Hulefâ-yı Râşindîn'dir.

Vech-i sânî : - Buradaki (ulu'l-emr)den murâd ümerâ-i seriyye ve kumandân-ı askeriyyedir. Zîrâ Sa'îd bin Cübeyr "Resûl-i Ekrem Abdullah bin Huzâfe'yi bir seriyyeye emîr nasb etti. Bunun üzerine bu âyet-i celîle nâzil olup asker-i İslâm'ın O'na itâ'at etmeleri emr olundu" dedi. İbn-i Abbâs'dan dahi "Resûl-i Ekrem Hâlid bin Velîd'i bir orduya kumandan nasb edip göndermişti. Ammâr bin Yâsir' de o orduda idi. Bir mes'elede beyinlerinde nizâ' ve ihtilâf buyuruldu" rivâyeti nakl olundu.

Vech-i sâlis :-Buradaki (ulu'l-emr)den murâd hükkâm-ı şer'îyede fetvâ veren ve nâssa mesâ'il-i dinîyelerini ta'yîn eyleyen ulemâdır. Bu vechi Sa'lebî İbn-Abbâs'dan rivâyet edip, Hasan-ı Basrî ve Mücâhid ve Dahhâk dahî buna kâ'il olmuşlardır.

Vech-i râbi' :-Bu ulu'l-emrden murâd e'imme-i ma'sûmîndir. Bu vecihde Revâfizîd'den nakl ve rivâyet edilmiştir.

{Su'âl-i Sânî}

Bu âtîdeki ulu'l-emri ümerâ ve selâfîne haml etmek sizin dediğiniz gibi ehl-i icmâ' olan müctehidîne haml etmekten evlâ olup buna da vucûh-ı âtiye delâlet etmekdedir.

Evvelâ:- Ümerâ ve selâtînin emirleri halk üzerinde nâfiz olup ehl-i icmâ 'ın ise emirleri halk üzerinde nâfiz değildir. Binâ'en-'aleyh hakîkat ve nefsu'l-emrde ulu'l-emr denilen zevât ancak ümerâ ve selâtîndir.

Sâniyâ :- Âyet-i kerîmenin evveliyle âhiri bizim bu dediğimiz şey'e münâsibtir. Zîrâ: Hakk Te'âlâ evvel âyette edâ-yı imâmete ve adl ve hakkâniyete ri'âyeti hükkâma emr edip, âhir âyette de "Fe'in tenâze'tüm fî şey'i ferdûhun ilâ allahi ve ila er-Resûl"

diye yine hükkâma eğer bir mes'elede müşkilâta tesâdüf ederler ise o mes'eleyi kitâb ve sünnete ircâ' etmelerini ya'ni o mes'eleyi kitâb ve sünnet ile hall ve fasl eylemelerini fermân buyurdu. Bu ise ehl-i cemâ'at değil belki ümerâya lâyıktır.

Sâlisan:- Nebî Sallallahû Aleyhi ve Sellem nâsı ümerâya itâ'at-ı inkıyâda tergîb ve teşvîk husûsunda mübâlağa edip "Bana itâ'at eden Allah'a itâ'at eder. Emîrime itâ'at eden de bana itâ'at eyler. Bana isyân eden dahî Allah'a isyân eder. Emîrime isyân eden de bana isyân eyler" buyurdu.

Fahr-i Râzî bu iki su'âli ber-minvâl-i meşrûh îrâd etdikten ve bu makâmda kendisine irâd olunabilecek su'âllerin bundan ibâret olacağını beyân eyledikten sonra cevâba âğâz ederek diyor ki: "Sahâbe ve tâbi'înden bir cemâ'atin buradaki ulu'l-emri ulemâya haml etmemiş olduklarından ya'ni: Şu ayetteki "ulu'l-emr"den murâd ulemâdır demiş bulunduklarında nizâ' yoktur. Binâ'en'aleyh eğer "Biz bu âyetteki ulu'l-emrden murâd hall ve akd olan ulemânın mecmû'udur" der isek bizim

(Mâba'dı var)

Numero:18 Sene:2 s.4

2 Safer 1316/10 Haziran 1314

**İmâmet ve Hilâfet Risâlesinden**

(Mâba'd)

Bu kavlimiz âkvâl-ı ümmetten hâriç olmaz. Belki akvâl-i ümmetin bir kavlini ihtiyâr ve o kavlin sıhhatini huccet-i kâtı'a ile isbât emiş olur. Ve bu sûretle su'âl-i evvel dahî mündefi' olur. Su'âl-i sâniye gelince bu da mündefi'dir. Zîrâ mu'terizler tarafından zikr ettiğimiz vucûhun hepsi za'îf olup bizim kendi müdde'amızı isbât sadedinde ityân eylediğimiz delil ise burhân-ı kâti'dir. Bununla berâber biz mu'terizler tarafından zikr ettiğimiz vechile ânlardan daha kavî vucûh ile de mu'âraza ederiz.

Evvelâ – Ehl-i hall ve akd olan ulemâ ve müctehidîn icmâ' eylediler ki, eğer ümerâ ve selâtînin emr eyledikleri şey'in hakk ve savâb oldukları delil ile ma'lûm olursa o zamân ânlara itâ'at vâcib olur. Bu delil ise ya Kitâb ya'ni Kur'ân ve yâhûd

sünnettir. İmdi ümerâ ve selâtînin emr ettikleri şey'in hakk ve sevâb olduğu Kitâb ve Sünnet ile ma'lûm olduk da ânlara itâ'at vâcib olunca bu itâ'at Kitâb ve Sünnet'e ve Allah ve Resûlü'ne itâ'atten ayrı bir kısım olmaz. Belki ânda dâhil olur. Zevcenin zevce, vâlidin valideyne, tilmizin üstâda itâ'ati anda ya'ni Allah ve Resûlüne itâ'atta dâhil olduğu gibi binâ'en'aleyh "Etî ullâhe ve etî'u'r-rasûle" buyrulduktan sonra ve ulû'l-emri minküm buyrulmaya lüzûm kalmaz. Ama eğer biz o ulûl'l-emri ehl-i icmâ'a haml edersek onlara itâ'at Allah ve Resûlü'ne itâ'ata dâhil olmaz. Çünki; ba'zen icmâ'-ı ümmet bir hükm-i şer'îye delâlet eder ki Kitâb ve Sünnet'te o hükme delâlet bulunmaz. Bu takdîrce şu kısmı ya'ni: Ulû'l-emre itâ'at kısmını Allah ve Resûlü'ne itâ'at kısımlarından ayrı kısım kılmak mümkün olur. Bu ise (şâ'ibeyi tekrârdan hâlî olmakla) evlâ ve râcihdir.

Sâniyân – "Ve ulû'l-emri" kavli ümerâ ve selâfîne haml olunursa bu haml âyet-i kerîmede bir şurût idhâlini iktizâ eder. Ya'ni: Nazm-ı kerîm "Ve ulû'l-emri minküm in kânû ma'a'l-hakkı" takdîri olmak lâzım gelir. Zirâ eğer emr-i hakkı iltizâm eder ve hakk ve savâb olan şey'i emr eylerler ise o vakit kendilerine itâ'at vâcib olur. Hâlbûki biz bu kavli ehl-i icmâ'a haml edersek yan'ni: Ulû'l- emrden murâd ehl-i icmâ'dır dersek âyet-i kerîmede böyle bir şartı idhâl ve takdîre lüzûm kalmaz. Âyet-i kerîmeyi mümkün oldukça takdîrât ve mahzûfâttan masûn ve mahfûz kılmak ise evlâ ve râcihdir.

Sâlisân – Allah ve Resûlü'ne itâ'at kat'îyen vâcib olduğu gibi bizim indimizde ehl-i icmâ'ada itâ'at kat'îyen vâcibtir. Halbûki ümerâ ve selâtîne itâ'at kat'iyen vâcib değil belki anlara itâ'at ekseriya haramdır. Çünkü ânlar ekseriyâ ancak zulm ile emr ederler. Vâkı'a ba'zı mevâdde ya'ni emr ettikleri şey'in hakk ve sevâb olduğu takdîrce ânlara dahi itâ'at vâcib ise de bu vucûb, bir zann-ı za'îfe mübtenîdir. Binâ'en'âleyh âyet-i kerîmedeki ulû'l-emrin ehl-i icmâ'a hamli evlâ ve râcihdir. Çünki Cenâb-ı Hakk Rasûl ile ulû'l-emri lafz-ı vâhidde cem' ederek ya'ni her ikisine de itâ'at vâcib olduğunu bir cümlede derc eyleyerek "Ve eti'u'r-resûle ve ulû'l-emri minkûm" buyurmazdı. Öyle ise "er-Resûl" lafzına mukârin olarak zikr olunan "ulû'l-emri" lafzını ma'sûma hamil facir ve fâsıka hamilden evlâ ve râcihdir.

Râbi'ân - Ümerâ ve selâfînin işleri ulemânın fetvâlarına mütevakkıf olduğundan hakikat ve nefsu'l-emirde ulemâ ümerâü'l-ümerâdır. Binâ'en'aleyh ulû'l-emr lafzı

ulemâya haml evlâ ve râcihdir. Râfizîler'in dedikleri gibi buradaki "ulû'l-emr" lafzını e'immeye haml etmek dahî ber-vech-i âtî vucûh-ı selâseye binâ'en gâyet ba'îddir.

Vech-i evvel – Bâlâda zikr ettiğim vechile e'imme'-i ma'sûmîne itâ'at ânları bilmek ve kendilerine vuslat ve mukârenete muktedir olmakla meşrûttur. Binâ'en-'aleyh e'imme-i mezkûreyi bilmeden evvel ânlara itâ'ati Hakk Te'âlâ üzerimize vâcib kılarsa bu teklîf, teklîf-i mâ-lâ yıtâk olur ve eğer biz ânları ve mesleklerini bildiğimiz vakit kendilerine îtâ'ati bize vâcib kılarsa bu halde de şu îcâbın bir şey ile meşrût olması gerekir. Ya'ni nazm-ı kerîm "ulû'l-emri minküm in kûntüm ârifîne bihim" takdîrinde olmak icâb eder, hâlbûki "eti'ullahe ve eti'u'r-resûle" kavli böyle bir kayıd ile mukayyed olmadığından ânlara ma'tûf olan "ve ulû'l-emri minkûm" kavlinin dahî bir kayıd ile mukayyed olmayıp mutlak olmasını iktizâ eder.

Vech-i sânî- Cenâb-ı Hakk bize ulû'l-emre itâ'ati emr etti ulû'l-emr ise sîga-i cemî'dir. Hâlbûki Râfizîler indinde bir zamanda ancak bir imâm olabilir eğer ki cemî' lafzını "ta'zîm için" ferd-i vâhide hamil ve ıtlâk mümkün ise de bu da hilâf-ı zâhirdir.

Vech-i Sâlis – Cenâb-ı Hakk "ve ulû'l-emri minküm" kavlinden sonra "fe in tenâza'tûm fî şey'in fe-redduhû ilallâhi ve ile'r-rasûlî" buyurdu. Eğer ulû'l-emirden murâd "imâm-ı ma'sûm" olsaydı "fe reddûha ile'l-imâmı" buyurur idi. Öyle ise âyet-i kerîmeyi bizim zikr ettiğimiz vechile tefsir etmek ya'nî buradaki ulû'l-emrden murâd ehl-i hall ve akd olan müctehidîn-i ızâm hazerâtının mecmû'udur demek hakk ve savâb olduğu tahakkuk eyledi.

(Mâba'dı var)

Numero:19 Sene:2 s.4

15 Safer 1316 / 23 Haziran 1314

**-İmâmet ve Hilâfet Risâlesinden-**

**(Mâba'd)**

Hazret-i Râzî'nin sözü burada nihâyet buldu. Âcizâne olarak biz dahî şunu ilâve ederiz ki "ulû'l-emr" den murâd mülûk ve selâtîn olamaz. Zîrâ: Cenâb-ı Hakk Kur'ân'da "inne'l-mülûke izâ dahalû karyeten efsedûhâ" âyet-i celîlesiyle mülûk ve

selâtîni zemm etti. Rasûl-i Ekrem de bir hadîs-i şerîfinde "Benden sonra hilâfet otuz üç sene olup ândan sonra gelenler mülk-i azûzdur. Ya'ni kelb-i akûr gibi teb'ayı ısırıcı mülkdürler". buyurdu. İş bu merkezde iken Cenâb-ı Hakk'ın bize hitâben (mülûk ve selâtine itâ'at ediniz) diye fermân buyurmuş olması nasıl sahîh olabilir?

**-Fasl-ı Sanî-**

**Usûl-i Meşveret Beyânında:**

Hakk Celle ve Alâ Hazretleri Resûl-i Ekrem ve Nebiy-yi muhterem sallallâhû Te'âlâ aleyhi ve sellem Efendimiz'in hazretlerine hitâben "Ve şâvehüm fi'l-emr" buyurdu ki ma'nâ-yı münîfi "dünyâya müte'allik her işte ümmet ve ashâbınla meşveret et" demektir.

Kâffe-i ins ve cinnin mislini ityândan âciz kaldıkları Kur'an-ı mu'ciz-i beyânın delâlet ve şehâdetiyle Rasûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz hazretleri ulûm-ı evvelin ve âhirîni câmi' oldukları hâlde dünyâya müte'allık bir işde ashâb-ı kirâmıyla müşâvereye me'mûr buyurulursa artık usûl-i meşveretin ne derece câ'iz-i ehemmiyet olduğunu anlamalıdır. Binâ'en'aleyh müfessirîn-i kirâm bu bâbda cilt cilt dolduracak kadar makâlât yazmışlardır. Fakat risâlemizin sagir hacmine binâ'en biz ânlardan yâlnızın Fahreddîn-i Râzî'nin bir makâle-i hakîmânesini derc ile iktifâ edeceğiz müşârünileyh diyor ki: "Resûl-i Ekrem'in dünyâya müte'allık umûrda ümmet ve ashâbıyla müşâvereye me'mûr olmasında min vücûh fâ'ide vardır. Evvelâ: Resûl-i Ekrem efendimizin ashâb ve ümmetiyle müşâvere buyurması ânların ulüvv-i mertebe ve rif'at derecelerini îcâb edip bu ise bi'l-âhere ashâb ve ümmetin de âna şiddet-i muhabbet ve hulûs-i tâ'atlerini iktizâ eder. Eğer Resûl-i Ekrem her işi kendi kendisine yapmış olsaydı bu hâl ashâb ve ümmete bir nev'i hakâret demek olacağından ara yerde berûdet ve gılzet hâsıl olarak emr-i intizâm muhtel olurdu.

Sâniyen: Resûl aleyhi's-selâm her ne kadar akıl cihetiyle ekmel-i nâss idise de ulûm-ı halk nâ-mütânâhî olduğundan hâtır-ı risâlet-penâhîlerine hûtûr etmeyen bir maslahat ve bir menfa'atin âhâd-ı nâsdan birisinin hâtırına hutûr edivermesi hiç de ba'îd değildir. Bâ-husûs dünyâya müte'allık olan bir işde zîrâ: Zât-ı Nebevîyetpenâhîleri ashâbına hitâben: "Umûr-ı dinîyenizi ben sizden zîyâde bilirim ve siz de umûr-ı dünyevîyenizi benden ziyâde biliyorsunuz!" buyurmuştur. İşte emr-i müşâvere böyle bir mühimm fâ'ideyi mutazammın olduğu çündür ki Resûl-i Ekrem bir hadis-i şerifinde de

(herhangi bir kavîm müşâvere ile iş görürlerse be-heme-hâl erşed ve esahh-ı umûrlarına hidâyet ve vuslat olunurlar) buyurdu.

Sâlisân: Hasan-ı Basrî ve Süfyân bin Uyne dedikleri üzere Resûl-i Ekrem'in ümmet ve ashâbıyla müşâvereye me'mûr olması ancak başkaları da müşâverede kendîsine iktidâ etsinler de bu emr-i müşâvere ümmetinde senet olsun içindir.

Râbi'ân: Ma'lûmdur ki bu âyet-i kerîme Uhud Vak'asında vuku' bulan hezîmet-i ma'lûmeyi müte'âkib nâzil oldu. Resûl-i aleyhi's-selâm efendimiz ibtidâ bu Uhud Vak'asında ashâbıyla müşâvere etti. Ashâb-ı Kirâm harbe çıkmak tarafını re'y ve iltizâm eylediler. Meyl ve arzû-yı risâletpenâhîleri ise harbe çıkmamak cânibinde idi. Ashâb-ı kirâm tarafından vuku' bulan ikdâm ve ibrâm üzerine harbe çıkıldı. Ve mâ'lûm olan hezîmet vâkî' oldu. İmdi eğer Resûl-i Ekrem bundan sonra müşâvereyi terk edeydi, O'nun bu terki evvelce âshâbıyla müşâvere ettiğinden dolayı kalb-i risâletpenâhîlerinde o vak'a-i dil-sûzdan ashâb hakkında bir eser-i igbirâr kaldığını i'lâm için Cenâb-ı Hakk bu âyet-i kerîmeyi inzâl buyurup ba'demâ dahî dünyâya müte'allik işlerde ashâb ve ümmetiyle müşâvere etmesini Habîb-i Ekremi'ne fermân buyurdu.

Hâmisân: Resûl-i Ekrem ashâbıyla müşâvere etdik de herkesin akıl ve fehmî ne kadar olduğu ve Zât-ı risâlet-penâhîlerine sohbet ve sadâkati ne derece bulunduğu ma'lûm olur. Ve bu takdîrce fâzıl-ı mefzûlden temeyyüz ederek Rasûl-i Ekrem her ferdin lâyık olduğu menzîlet ve mertebesini kendisine beyân eyler. (Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:21 Sene:2 s.8

8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314

**İmâmet ve Hilâfet Risâlesinden**

(Mâba'd)

Sâdisân: Resûl-i Ekrem bir vak'ada ashâbı ile müşâvere buyurduk da ânlardan her biri vak'a hakkında eslah ve enfa' olan tedbiri istihrâç için kemâl derece cehd ve gayret edeceğinden ervâh-ı nâs o vak'adaki eslâh ve enfâ' olan vech ü tedbir ne ise

tahsil üzere tevâfuk eyler. Bu kadar ervâh-ı tâhirenin şey-i vâhid üzerine tevâfuku ise o şey'in husûl-pezîr olmasını teshîl eder.

Sâbi'ân : Cenâb-ı Hakk, Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz'e ashâbıyla müşâvereyi emr ettik de bu emr ashâb-ı kirâmın indillah kadr u kıymetleri olduğuna delâlet eder. Ve bu ise o ashâb-ı pür-safânın hem indillah hem ind-i Resûlullah ve hem de inde'n-nâs kadr u menziletleri bulunduğunu ifâde eder.

(İhtihâ-yı kelâm er-Râzî)

Hakk Celle ve Allâ Hazretleri, Resûl-i Ekrem ve Nebî-yi muhterem salla'llahu aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretleri'ne hitâben şu: "Veşâvirhûm fi'l-emr" kavl-i şerîfiyle müşâvereyi emr etmiş olduğu gibi diğer bir âyette de ehl-i İslâm'ın işi şûrâdan ibâret bulunduğunu ve binâ'en'aleyh sa'âdet-i dünyevîye ve sa'âdet-i uhrevîye ânlara mahsûs olduğu beyân makâmında dahî "ve emrühüm şûrâyı beynehüm" buyurmuştur.

**Hâtime**

Ey ehl-i İslâm! İşte kütüb-i dinîyemizin en mu'teberlerinden bi'l-iktibâs imâmet ve hilâfet ve ulû'l-emre itâ'at ve usûl-i meşveretin ne demek olduğunu bu risâlede size beyân ettim. Binâ'en'aleyh aklınızı başınıza alınız! İttihâd ve ittifâk ediniz! E'imme-i din tarafından beyân olunan şurût-ı imâmeti câmi' bir zât arayınız! Eğer bulabilirseniz ânı halîfe nasb edniz! Ve eğer bulamaz iseniz Hazret-i Ömer'in yaptığı gibi bir (şûrâ-yı millet) ya'ni (cumhûriyet) teşkîl eyleyiniz. Çünkü şurût-ı imâmeti câmi' bir zât bulunmadığı takdirde imam nasb etmek üzerimize vacîb olmadığını bâb-ı evvelde ehl-i sünnet ve'l-cemâat tarafından fırka-i muhâlifîne verilen cevâbta bilip öğrendiniz, öyle ise şurût-ı imâmetten hiçbir şartı hâ'iz olmayan bir takım mütegallibeye "hulefâ" ve "ulu'l-emr" nâm-ı mukaddeslerini vermekten artık vazgeçiniz ve şimdiye kadar böyle hataya cür'et ettiğinizden dolayı da tâ'ib ve müstağfir olunuz. Zîrâ ez-cümle imâmetin Kureyş'e mahsûs olduğuna delâlet eden "el-e'immetü min Kureyş" hadîs-i şerîfinin fem-i sa'âdetinden sudûru o kadar sahîh ve o kadar muhakkak ki bunu inkâr ile Kur'ân'dan bir âyeti inkâr beyninde fark yoktur ve bunun için bâlâda zikr ettiğimiz vechile gerek selâtîn-i Mısrîye ve gerek selâtin-i Selçûkîye yüzlerce sene icrâ-yı hükûmet ve ibrâz-ı saltanat ettikleri hâlde hiç birisi hilâfet iddi'âsına cesâret edemeyip

ânlardan her melik kendi zamânında Abbâsîler'den bir halife nâmına olarak ifâ-yı vazife edegelmiştir.

Bu sözden maksûdumuz imâmette şurût-ı sâ'ire ile berâber imâmın Kureyş'den olması dahî bir hadis-i sahîh ise sâbit olduğundan şurût-ı sâ'ireyi hâ'iz olsa bile Kureyş'den olmayan bir kimseye halîfe nâmını vermek ve öyle bir iddi'âda bulunmak hadîs-i mezkûru inkâr demek olduğuna ve bu ise ne'ûzü bi'llâh-i Te'âlâ Kur'ân'dan bir âyeti inkâr mesâbesinde bulunduğuna binâen mülûk-i selâtin-i mezkûreden hiç birisnin hilâfet iddi'âsına cesâret etmemiş olduğunu beyândır. Yoksa imâmette yalnız Kureyş'den olan bir kimseyi nasıl olursa olsun halîfe ta'yîn etmek câ'iz olabileceğini beyân değildir. Zîrâ, âyet-i Kur'ânîye'nin beyânât-ı sârihasından ve ehâdîs-i Nebevîye'nin delâlet-i kat'îyyesinden ve Resûl aleyhi's-selâm ile hulefâ-yı erbâsının hayret bahşâ-yı ukûl olan o mu'âmelât-ı âdilânelerinden kat'îyen ma'lûmumuz olmuştur ki İslâmîyet, hürriyet ve müsâvât ve adâlet ve fukarâya mu'âvenet gibi hâdim-i insânîyet ve hâmi-i beşerîyet olan esaslar üzerine mübtenî olduğundan şeri'at-i beyzâ-yı Ahmedîyye, mulûkâne ve zâlimâne icrâ-yı hükûmet eden bir kimseye halîfe nâmını vermez ve makâm-ı hilâfette bulunan bir emir, Kureyş'den olsa dahi Resûl aleyhi's-selâm ve Hulefâ-yı Râşidîn mesleğinde olmadıkça ve kendisini âhâd-ı nâs menzilesine tenzîl etmeyerek her fî'ilinde de adâlet ve hakkâniyetinden ayrıldıkca âna ittibâ'ı tecviz eylemez.

Hazret-i İmâm-ı Â'zam'ın hulefâ-yı Abbâsîye'nin ikincisi olan Mansûr'a itâ'at etmeyip ve ânın kâdılık vazifesini der'uhde eylemeyip habishânede yediği dayaklardan müte'essiren şehîd olarak vefat etmiş olması dahî şu müdde'âmızı isbâta kifâyet eder.

Bir kere düşünelim Hazret-i İmâm, Mansûr'a niçin itâ'at etmedi? Ve ne için O'nun kâdılık vazifesini kabûlden imtinâ' eyledi? Ve hattâ bundan dolayı habishânede dayak altında şehîden vefât edip gitti. Mansûr Kureyş'den olmadığı için mi? Hayır! O'nun için değil; zîrâ Mansûr, hem Kureyş'den ve hem de Kureyş'in sülâle-i Resûl olan Benî Hâşim kolundan idi. Acabâ kâdılık fenâ bir me'mûriyet olduğu için mi idi? Hayır! O'nun için de değil! Zîrâ Hazret-i İmâm eğer kâdı olursa kendisinin ber-vechi hakkâniyet ifâ-yı vazife edeceğini ve bu hâlde indıllah ecr-i cezile nâ'il olacağını pek â'lâ biliyordu. Hazret-i İmâm'ın Mansûr'a itâ'at etmemesi; şunun için idi ki, Mansûr

her ne kadar Kureyş'den ve hem Benî Hâşim'den idi ise de şurût-ı imâmeti kâmilen câmi' değildi. Şurût-ı imâmeti kâmilen câmi' olan Cağfer-i Sadık ver iken Mansûr'un hilâfeti sahîh olmadığını ve eğer o'na bî'at eder ve kâdılık vazîfesini de der'uhde eyler ise hilâfetin adem-i sıhhatine binâ'en şer'an hükmü nâfiz olmayacağını bildiği için Hazret-i İmâm habishânelerde dayaklar altında şehîden vefât etmeği, Mansûr gibi nâ-meşrû' bir hâlifeye bi'ât ve âna itâ'ate tercih eyledi. Hazret-i İmâm, şurût-ı imâmeti kâmilen câmi' değil diye Resûl-i Ekrem Efendimiz Hazretleri'nin amcazâdelerinden bulunan Mansûr'a bi'at etmez ve O'nın kâdılık vazîfesini der'uhde eylemez ve kendisine halife nâmını vermez ise biz de o makâm-ı akdese aslâ münâsebet ve liyâkati olmayan bir melik-i cebbâra halîfe nâmını vermek ve onun tarafından kâdı nasb olunup icrâ-yı âhkâm etmek ne derecede bâtıl olduğunu erbâb-ı diyânet ve ashâb-ı hamiyetin vicdânlarına havâle ederiz.

Ey millet! Şerî'at nâmına tekrâr ederim ki aklınızı bâşınıza alınız! Böyle Alalh ve Resûlü'nün takbîh eylediği birtâkım mülûk-ı cebbâreye ve gürûh-ı mütegallibeye inkıyâd ve itâ'atten sarf-ı nazar ediniz! Zîrâ sizin onlara karşı göstermiş olduğunuz ve göstermekte bulunduğunuz inkıyâd ve itâ'at ne İslâmîyet'e, ne de insâniyyete tevâfuk eden şeylerden değildir! Dünyâ ve âhiret sa'âdetlerine nâ'il olmanız için şerî'at-ı Ahmedîyye size iki meslek gösteriyor: Birisi, bir halîfe-i hakka tabi'îyyet; diğeri de. ru'yet-i umûr için te'sis-i cumhûriyyet, hâlbûki siz bunlardan hiçbirisine sülûk etmiyorsunuz. Emvâl ve evlâdınızı bir hükûmet-i zâlimeye teslîmde devâm ediyorsunuz. İslâm'da agniyâdan münâsib bir vergi almak ve o vergi ile fukarâya mu'âvenet etmek ve karşı esbâb-ı mukâvemeti ihzâr eylemek ve sâi're gibi maksadlara binâen hükûmet teşekkül edip halbûki şimdi bu maksadların hiçbirisi ifâ olunmadığını ne için düşünmüyorsunuz? Kütüb-i şer'îyemizin beyânından nazar-ı kat' edelim; bir milletin bir takım zalemeye esir olmasını ve anların sefâhetleri uğrunda mahv olup gitmesini ukûl-ı selîme erbâbı acabâ tahsin eder mi? Ve acabâ Allah-ı Te'âlâ insanlara böyle bir şey'i emr eyler mi?

(Mâba'di var)

**İmzasız**

Numero:15 Sene:2 s.1-3

2 Zi'l-hicce 1315 / 14 Mayıs 1314

**Herze'-i Câhilâne mi? Küfr-i Anûdâne mi? Tekfîr-i Kâfirâne mi?**

Cenevo'da neşr olunan *Osmanlı* gazetesi Bosna–Hersek, Bulgaristan, Kıbrıs gibi eczâ-yı munfasıla ihtiyâr müslümânlarına hitâben bir mektûb-i hakâyık-üslûb neşr eylemiş olduğundan Mabeyn-i Hamidî cehâlet-fürûş, küfrâmîz essine-i hâlinden en pisi bulunan *Ma'lûmât* cerîdesiyle mektûb-ı mezkûr âshabını evvelâ bir takım mukaddemât-ı âmmiye serdiyle techîl, sâniyân istediği gibi netice -tüm hâline muvafık- olarak tekfîr, sâlisen kendisinin evsâf-ı gayr-i münfekkesi olan bir hayli rezâ'il-i ahlâk-ı ashâb-ı mektûbe isnâd etmiş ve lâkin müslümânlığın asıl ve esâsını henüz öğrenmediğini şu küstahlığıyla âleme i'lân eylediğini düşünememiştir.

Osmanlı İttihâd Cem'iyeti Mâbeyn-i Hümâyûn'un müslümânlığın yabancısı olduğunu biliyor muydu? O me'âlde mektûb neşrine ne hâcet vardı? Bosna, Bulgarya ve sâ'ir müslümânları Mâbeyn'in eşkiyâ yatağı ve kendilerinin sebeb-i mesâ'ibi olduğunu öğrenmemişlerse ta'accüb ve Abdülhamid'in de her hayırdan hâlî bir mahlûk bulunduğunu bilmiyorlarsa te'essüf olunur. Belki de bilmiyorlar. Çünki murdâr idâresinde bulunmuyorlar siyâset-i iblîsâne-i Hamidîye'nin ahkâm-ı (?) tatmaya Berlin mu'âhedesi vakit bırakmadı. Yoksa herifin idâre-i meş'ûmesinde kalan din kardaşlarıyla berâber kân ağlamakta bulunurlardı. Memâlik-i sâ'ire müslümânları siyâset-i Hamidîye neticesi olduğunu bilmelidirler.

Osmanlı İttihâd ve Terakkî Cem'iyyeti zîr-i idâre-i pâdişâhîde ateş-i zulm ve i'tisâfla yanıp kavrulmakta olan Osmanlılar'a hitâb etmelidir. Cem'iyetin her dediğini o bîçârelerin tasdîk edeceklerini hattâ az göreceklerini bilmiyor mu?

İşte (Kânûn-ı Esâsî) o mazlûm fukarâya hitâb eder, der ki: Ey Rumeli'de Türkiya idâresinde kalan Türkler, Pomaklar Arnavudlar-ki (?) -vay! Anadolu'da bulunan bîçâre Türkler, Kürdler, Lazlâr, Gürcüler, Cezîretü'l-Arab, Irak ve Trablusgarb ve Yemen! Ve Hicâz Arabları vesâ'ir bi'l-cümle sâkinleri cümleniz işitin! Rumlar'a Bulgarlar'a Ermeniler'e Ulahlar'a Yahûdîler'e Mârûniler'e Yezîdîler'e ve sâ'ir kimler

varsa hepsine haber verin onlar da dinlesinler, hattâ Istanca ormanında bir kömürcü, Bişi dâğında bir katırcı (?) Edirne sahrâsında bir deveci, Prîzren dağlarında bir avcı, Tikveş taraflarında bir hergeleci, Radob Balkanı'nda bir eşekci ve daha kimler varsa içinizden hiç işitmemiş kalmasın, işiteceğinizi evde çocuklarınıza, haremlerinize de anlatın. Kânûn-i Esâsî'nin cümlenize tevcîh edeceği hitâba biraz kulak verin, belki azıcık gülersiniz sonra yine mu'tâdınız üzre ağlamak elinizdedir. Cennet mekân peder-i mükerremimiz Midhat Paşa'nın a'zâm-ı âsârı olan (Kânûn-i Esâsî)'yi beğenmeyen ve şerî'at-ı garrâ-yı Ahmedîye'ye ve mesâlih-i umûmiye-i Osmânîye'ye muvâfık değil diyerek ilgâ eden ve hilâfet-i İslâmîye da'vâsında bulunan nâdân-ı müstebid, ma'nâsız Gâzî Abdülhamid Hân-ı Sânî mensûbiyetini iddi'â eylediği din-i kavîmin ya'nî Türkcesi – Müslümânlığın- asl u esâsı ne olduğunu bilmiyor. Hattâ mezheb-i Hakk-ı İslâmîye tevfîkan Müslümânlığın aslı akıldır diyenleri tekfîr ettiriyor. Allah aşkına bir kere olsun "kah kah kah" gülünüz! Sonra yine hüngür hüngür ağlâyınız! Size teveccüh edilen şu haberin sıdkına i'timâd etmiyorsanız pâdişâhın vâsıta-i müdâfa'a ve tecâvüzü olan *Ma'lûmât* gazetesinin (*341*) adedine bilenleriniz baksınlar, bilmeyenlere anlatsınlar. Bakın pâdişâh, ceridesi vâsıtasıyla ne diyor!

"Bunların (mektûb-ı mezkûr ashâbınız) fikrince müslümânlığın esâsı nakle değil akla müstenîd olup bunun aksini iddi'â edenler câhil imiş nukûl-i şer'îyenin hiç ehemmiyeti yok imiş anlaşılıyor ya! Ahkâm-ı Kur'ân ve ehâdîsi alenen tezyif etmek istiyorlar. Bu câhiller bilmiyorlar ki nakil asıl, akıl füru' olup ahkâm nukûl, ictihâd ukûl ile mü'evvel ve binâ'en'aleyh kâffe-i husûsât-ı dinîyyede hükm-i nukûl evveldir. Bunun aksini iddi'â eden dalâletpîşegâna müslümân nâmını vermek nasıl câ'iz olabilir. İşte bunların kâffe-i neşriyâtı hep böyle din ve devlet aleyhine câhilâne ve mütecâvizâne bir takım küfriyat ve terhâttan ibârettir ki, vucûdları âlem-i İslâm için bir leke bir şeyn olmak hasebiyle vâcibü'l-izâledir. Tuttukları vetîre-i dalâle sâlik olanlar, hilye-i imân ve İslâm'dan külliyen insilâh etmiş olurlar. Zîrâ vucûd-ı akdesi kıblegâh-ı İslâmiyân olan halîfe-i Resûlullâh hakkında bir misüllû buhtânlâra cür'et eden ve ahkâm-ı şer'îye-i İslâmîye'yi tahkîre çalışan müfsidîn-i bî-dînin şer'an vucûb-ı katli hakkında nice nusûs ve ehâdîs-i şerîfe vârid olmuştur. En garibi şurâsıdır ki, bu dinsiz denîlerin yazdıkları şeylerde te'yîd-i müdde'â için ityân ettikleri delâ'il ve berâhîn-bâr doğrudan doğruya kendi iddi'âlarını cârih bir tâkım câhilâne terehhâttan ibâret olmağla ilah."

Gördünüz mü doğru söyleyen bî-çâreler hakkında neler söylemişler? Dinsiz denîdirler, katlleri vâcibdir. Ve daha çok hatâ etmişlerdir. O bîçârelerse Abdülhamid'in hilâfeti sahîh olmadığını naklen ve aklen isbât eder bir mektûb neşr etmişler, o mektûbda müslümânlığın esâsı nakle değil akla müsteniddir demişler. Ve böyle dedikleri çün dinsizlikle ithâm olunmuşlardır.

Ey müslümânlar! İnd-i İlâhî'de din ki ashâb-ı ukûlu nezd-i peygamberîde olanı kabûle dâ'vet eder bir vaz'-ı ilâhîdir. – İslâm ya'ni müslümânlıktır. İ'tikâdımız böyle değil mi? Müslümânlığın ahkâmı –ki nukûlle ma'lûmdur– şer'-i şerîfte beyân buyurulmuştur. Şer'-i şerîf ne üzerine bîna olunmuştur? Ya'ni asıl ve esâsı nedir, diye size sorarlarsa akıldır dersiniz. İmdi müslümânlığın esâsı akıldır diyen müslümânları techîl edenler câhildirler. Ve tahti'e edenler muhatti'dirler. Ve hakîkâtı bilerek agrâz-ı tekfir edenler –müslümân iseler– tekfir olunurlar.

Şer'-i şerîf akla mı mübtenî derseniz evet! Akla mübtenîdir. Bilen ve doğru söyleyen hâcelerinizden sorun! Doğrusunu size söylerler. A'zam-ı ulûm-ı İslâmîye'den olan ilm-i kelâma ve usûl-i fıkha müte'allık en mu'teber kütüb-i İslâmîye de ber-vech-i âtî beyân-ı hakk ve hakîkât olunmuştur.

"Bi'l-icmâ' akl-ı mezât teklîftir. Akıl olmayınca teklîf sâhih olmaz. Zîrâ: Aklı olmayan mahlûka hitâb sefîh ve cehâlettir. Vâcib-i Te'âlâ ve Tekaddes Hazretleri'ni böyle şeyden tenzîh etmek vâcibtir. Mahkûmunaleyhin hükme ehliyeti bulunmak lâ-büd ve lâ-zemmdir. Hükme ehliyet ancak akılla sâbittir. Ya'ni aklı bulunmazsa insan ahkâmdan hiç biriyle mahkûmun'aleyh olmaz. Burada mahkûmun'aleyh mükellef demektir ki, fi'iline hitâb te'alluk etmiştir. Buna ehil olması akla mütevakkıftır. Zîrâ sabîye, mecnûna teklîf yoktur şer' akla mübtenidir. Bu umûrda şer' ile değil akıl ile tânılır. Şâri'in sıdkı, vucûd ve kelâmı bile ancak akılla bilinir.

Beyânât-ı mezkûreden şeri'at-ı Muhammedîye'ye münkâd ve mu'tekâd ve ahkâmıyla âmil olmaktan ibâret olan müslümânlığın neye mebnî ya'nî asıl ve esâsının ne olduğu anlaşılıyor. Ya ahkâm-ı şer'îye aklî değil naklîdir derseniz, dediğimiz doğrudur, evet naklîdir. Lâkin vucûd-ı Bârî'yi ve şerâyi'i inkâr edene karşı Vâcib-i Te'âlâ'nın bir ve mevcûd olduğu ve emr-i İlâhî'yle teblîğ-i şerâyi' eden peygamberânın

nübüvveti sahîh idiği akılla isbât olunur. Cenâb-ı Hakk'ın bir ve mevcûd ve Muhammed Aleyhi's-selâm'ın hak peygamber olduğunu tasdîk eden âdem, dîn-i İslâm'a dâhil olur. Bunun üzerine de akla değil nakle istinâd eder.

Her bir hükm-i şer'îyye olduğu gibi inkıyâda muztarr olur. Meselâ akşâm namâzının farzı niçin üç rek'at oluyor da dört veya iki olsa olmaz mı? Veyâhûd zekât kırkta bir olacağına otuzda bir veyâ yirmide bir olsa daha münâsib olur gibi i'tirâzlarda bulunması câ'iz olamaz. Şâyed câhil bir müslümân bu misüllü i'tirâzâta kıyam etse kendisine naklî cevâb verilir. Kitâb ve Sünnet böyle emr ediyor denilir. Umûrda şer' hâkimdir bir çok ahkâm-ı şer'in sır ve hikmetini akıl idrâk edemez. Nakle inkıyâd zarûrîdir.

Abdülmamid'in vasıta-i intişâr-ı cehlî olan *Ma'lûmât* gazetesi nakil asıldır akıl furu'dur diyor. Acaba o makâleyi yazan kangi fâzıldır . Ey Osmanlılar ! Ulemâ-yı İslâm bu mes'elede ne buyurmuşlardır bakın! İbâre-i âtîye müsellem-i umûm olan allâme-i şehîr Kâdı Beyzâvi kuddise sirruhu hazretlerinin "*Tavâli'u'l-envâr*" nâmındaki kitâb-ı celîlinin şerhi olan ve en mu'teber kitâb-ı İslâmîye'den bulunan "Metali'u'l-enzâr"dan aynen tercüme olunmuştur.

"Hüccet-i naklîye sâdık olmaları aklen bilinmiş zevâttan nakli sahîh olan delildir. O zevât da enbiyâ aleyhimü's-selâmdır. Zîrâ delîl-i aklî onların sâdık olduklarına delâlet etti. Çünkü sıdkı -haber verdiklerinin doğruluğu- iddiâ ettiler. Ve iddi'â ettiklerinin vefki üzerine mu'cize izhâr eylediler. O da sâdık olduklarına aklen delâlet ediyor."

Musannıfın "aklen" demesi sâdık olmalarını nakîlle bilmek mümteni' olduğundandır. Delil-i naklî indimizde ancak mütevâtir olduk da yakîni ifâde eder, zirâ tevâtür olmazsa nâkliyetin kezbi muhtemel olur da yakîn hasıl olmaz, tevatürün behemehâl indimizde bulunması lâzımdır. Çünki gayrimizin indinde, tevatür bize yakîn ifade etmez. Rüvvât-ı Arabîye'nin de ismetini bildik. "Arabîye'den murâd müfredâtıyla Ârâbî ve tasrikiyle terkîbâtıdır. Zîrâ delil-i naklî ancak delâlet-i vaz'îye hasebiyle maksûdu ifade eder. Delâlet-i vaz'îye ancak rüvvât-ı Arâbîye'den istifâde edilir. Eğer onlar ma'sûm olmayaydılar kâzib olmaları muhtemel bulunurdu da yakîn hâsıl olmazdı.

Delil-i naklîye mu'ârız aklînin -ki bulunaydı müteraccih olurdu- bulunmadığını da bildik, zîrâ akıl naklin aslıdır. Çünkü naklin sıdkına ilm-i akılla mütevakkıftır eğer mu'ârız-ı aklî nakliye müteraccih (râcih) olmayaydı naklin dahî ona müteraccih olması veyâ her ikisinin hîz-i ta'âruza düşmesi lâzım gelir. Şıkk-ı evvel furu' olan nakli tasdîk içûn aslı olan aklın tekzîbini îcâb eder. Tasdîk-i furu' için tekzîb-i asıl muhâldir. Tasdîk-i furu' için tekzîb-i asıl yine tekzîb-i fer'îde müstelzimdir. Çünki fer'i tasdîk aslı tasdîke mübtenîdir. Nakil akılla müteraccih olmak takdîrinde furu'da hâsıl olmaz. Binâ'en'alâ mâ zikr-i mu'ârız aklî ile adem-i yâkîn sâbit olur. Ya'nî aklı mu'ârız ve müşkil bulundukca yakîn hâsıl olamaz".

İşte gördünüz mü? Osmanlılar! Ulemâ-yı şer' ve din ne diyor? Asıl ne imiş, furu' ne imiş?... Halife demekten ihtirâz etmediğiniz Abdülmamid Han âmil olması lâzım gelen şer'in daha aslını bilmiyor. Ahkâmını icrâ etmesi nerede kalır?... Utanmadan da halifelik da'vâsında bulunuyor. Zikri sâbık eden mektûbun ashâbını tekfir ettirmesi kendi hakkında neyi iktizâ ediyor? Bütün ulemâ-yı şer'in mebnâsını, müslümânlığın esasını size doğru haber veren ve küfürlerine kâ'il olmak hiçbir vechile câ'iz olamayan bir tâkım müslümânları müslümân olan tekfir eder veyâ ettirir mi?

Ahrârın yazdığı mevâdd-ı sâ'irede mezkûr mektûba mu'âdil ve Kitâb ve Sünnet'e muvâfık bir tâkım mebâhis-i nâfi'a ve metînedir. İmdi yazdıklarının cümlesine "terahhat ve küfriyât" demek küfür değilse ya nedir? Niçin pâdişâhımız mektûb-ı mezkûrun tekmîlini gazetesine yazdırıp da cevâb verilmesini emr etmemiştir?

Abdülhâmid Han cerîdesine derc ettirdiği makâlât-ı bî-edebâneyi Tâhir'e imzâlattıracağına huzûr-ı hâcelerine imzâlattırsın da ahrârın yazdığına cevâb verdirsin. Fakat ahrârın her yazdığını da İstanbul gazeteleriyle i'lân ettirmek şarttır.

"Vucûd-ı akdesi, kıblegâh-ı İslâmiyân" gibi ta'bîrâtı hakk-ı pâdişâhîde isti'mâl etmek müslümân işi değildir. Pâdişâhın zâlim olduğunda zerre kadar şüphe yoktur. Bir zâlimin pis vucûdu, murdâr cismi, akdes, mukaddes ve kıblegâh-ı İslâmiyân nasıl olur? Cenâb-ı Vâcibü'l- Vücûd mukaddesdir. Kangı halîfeye mukaddes denilmiştir. Yâhû! Utanmak, ârlanmak yok mu? Bu kadar arsızlıkla ve bir takım küfriyâtla mı hilâfet

tasarlıyorsunuz? İşinize gelmeyen ayetleri, hadisleri çizdirmekten, kitâbları yaktırmaktan haya etmiyor musunuz?...

**İmzasız**

Numero:24 Sene:2 s.4

21 Rebî'u'l-âhir 1316 / 26 Ağustos 1314

**İmam-ı Gazalî (Rahmetu'l-lahi Aleyh) Hazretleri'nin "İhyâ- i El-Ulûm" Nâm Kitâb-ı Müstetâbından İktibâs Olunup "Mürşid" Tesmiye Edilen Risâlenin Mâba'dı**

Abdülhamid Beytü'l-mâl-i Müslimîn'in altından girer üstünden çıkar. Hazine-i eytâm ve erâmili tahrib eder. Siz bir şey söylemedikten başka onu alkışlarsınız. Cenâb-ı Hakk'ın şu: (Veleküm fi kısası hayatu) fermân-ı celiliyle bir nefsi katl eden kimsenin kısâssı lazım geldiği hâlde o cânı tedbir-i câhilânesine göre güyâ âlemi aldatmak için "hâşâ ve kellâ" Rabbü'l-Âlemin'den âdil imiş gibi Cenâb-ı Allah'ın bu emrine de karşı gelerek, müstehakk-ı kısâssı olan binlerce erâzil-i nâssı terkle bir ferdi o gürûh-i hazelenin binine değişilmeyen nice ma'sumîni ve vatanın selâmetine hâdim bir çok fudalâ ü ezkiyâ-yı milleti, kimisini teb'id ve kimsini emr-i cellâdanesiyle i'dâm etmek suretiyle zâyi' eder. Ve daha söylemekle tükenmez nice cinâyetler yapar da siz yine susar ve fazla olarak ona yardım edersiniz de sonra herkesi Allah'dan korkmadan kendinize bend etmek istersiniz öyle mi?... Öyle ise işte: (femen fa'lizalik feu fi'n-nar) mucib-i celilince gayyâ-yı cehime düşersiniz! Câmi'lere birtakım sarıklıları dağıtarak onlar vâsıtasıyla (şarâb içilirse şöyle olur; zinâ edilirse böyle gider) yollu birtakım sözler, birtakım hikâyeler söyler ve (bir âdem borc olan namâzından birkaç vaktini terk ederse yarın kıyâmet gününde siyâh hınzır şeklinde ve muntazamân edâ edemezse alacası şeklinde gelecektir. ) ve (Deccâl çıktığı zamân onun her biri bir kılı bir sadâ verecektir. Daha şöyle olacaktır böyle olacaktır) diye yalnız bu gibi masallarla iktifâ ile zâten cehl ü dalâlette kalmalarına kendiniz sebeb olduğunuz âhaliyi yine eski hâllerde bırakmağa çalışırsınız. Bu hakikat-i İslâmiyet olan adâleti emr ve zulmü nehy buyuran (Emenallahu Ye'muri bi'l-'adl ve'l-ihsân ve ite'zi'l-kurba ve yenha ani'l-fahşâ'-i ve'l-

münker ve'l-bagî ya'ızıküm le'alleküm tedekkerûn) âyet-i celilesinin şu: "Cenâb-ı Hakk kullarına her işlerinde adâlet etmelerini emr ü nevâhisine inkiyâd ile gizli ve aşikâra itâ'atte bulunmalarını ve akrabalarına gidip her cihetçe onlara mu'âvenet etmelerini emr ve kullarını her türlü kötülüklerden ve zulümden nehy eder. Ve size iyiyi ve kötüyü fark ile ona göre Rabbinizin evâmiri mucibince hareket etmeniz için nasihat eyler. Umulur ki siz nasihati kabul edersiniz" ma'nâ-yı şerifini ve yine zulümden nehy buyuran şu: (vela te'avenu ale'l-ismi ve'l-udvan) fermân-ı Rabbânî-nin mefhum-ı celîlini halka şerh ve tefsir etmeği hatırınıza bile getirmeyip yalnız Cum'a günleri câmi'lerde birtakım câhil hatiblere makâm ile gıygıy ile okutturursunuz. Dinleyenlerin çoğu anlamaz. Anlayanların da çoğu dinlemez. Yirmi seneden beri hâlâ okunuyor. Bununla beraber yirmi seneden beri edilen zulm ü i'tisâf kadar dünya kurulalı mezâlim vuku' bulmamıştır. Böyle yapıyorsunuz sonra, içinizden biri çıkıp Allah'ın emrini söyleyecek olsa onu memleketten koğduruyorsunuz.

Dinleyiniz! Hazret-i Peygamber (sal'um) Efendimiz ( Lâ ene (?) min gayri'd Deccal ehvâf aleyküm mine'd Deccal) mefhûm-ı âlîsi: "Ben size mazarrat edecek olan Deccâl'den korktuğum gibi Deccâl'in gayrı olan kimselerden daha ziyâde korkarım" buyurduklarında "Ya Resulullah Deccâl'den başkaları kimlerdir?" diye Zât-ı Risâletpenâhîleri'ne vuku' bulan bir sû'âle cevâben, mine'l-e'immetü'l-mezalîn ya'ni "onlar müslümânları tarik-i dalâlete sevk eden imâmlar ya'ni kötü alimlerdir" buyurmuşlardır. Halkı Deccâl-i ma'lumdan korkutacağınıza peygamberinizin şu hadis-i şerifini düşünüp meslek-i sakiminizden dönseniz daha iyi olmaz mı? Hazret-i Peygamber Fahr-i Kâ'inât Efendimiz sevgili ümmetine sizin zarar-ı irâs ve hatta böylece mahv etmenizden kokuyor. Bu ümmet-i Muhammedîye-i merhûmeye hıyânetlerinden dolayı peygamberin kendilerini Deccâl'den daha muzırr addettiği kimselerin yazık hâline, Allah ıslah eyleye.

Halk, zevâl-i celâlinizin vahdaniyeti aşkına doğru söyleyin! Hâl-i hâzırınızla hadis-i şerifte beyân buyurulan e'imme-i mezalim arasından, siz dâhil değilseniz kimler dâhldir? Bakınız! Dinlemek, anlamak istemediğiniz şu hadis-i şerifi de bir kere cân kulağıyla işitiniz size hâlisâne ihtâr ederiz. ( men ezdâde ilmen felem yezdid rüşden lem yezdid minallahi illâ ba'den ) ki: " Her kim ki ziyâde ilim kazanıp da tarik-i hidâyete sâlik olmazsa bârgâh-ı Rabbânî'den ziyâde uzaklaşır" demektir. Bakınız Hazreti İsa "Âla Nebiyyinâ ve aleyhi's-selâm" da ne buyuruyor: " Ey ulemâ sıfatında bulunan

kimse, hidâyetin aydınlık yolunu ta'yinde müterediddid ve mütehayyir olduğunuz hâlde ne vakte kadar dalâlet karanlığında insanlara yol ta'rifinde devam edeceksiniz?" fâ'itbervâ.

Hazret-i Seyyide'l-Mürselîn "sal'um" buyuruyor (Helâk-ı ümmeti min âlimin fâcirin ve ağabeydin cahilin ve'ş-şerru'l-eşrâri şiraru'l-ulemai ve hayru'l hıyaru'l ulema ) ümmetimin helâkı fısk u fücûr sahibi âlimler ve yalnız ( ser bezminden behu mikuned ) fehvâsınca bir namâz kılmağa tenbelce müdâvim olup o emr-i şeri'atı bilmeyen bir takım âbidler yüzündendir. Ve kötü âdemlerin en fenâsı ulemânın kötüleri hayırlı insânların en iyisi ulemânın hayırlılarıdır demektir.

Âshâb-ı kirâm-ı zü'l-ihtirâmdan Ebu'd-Derdâ" "Radıyallahi anh" Hazretleri (bilmeyene bir kere ve bilip de amel etmeyene yedi kere yazıklar olsun) buyurmuşlardır. Hem bilmeyene öğretmedikleri ve hem de amel etmedikleri için yüzyedi kere te'essüf edilse azdır. Kirâm-ı Tâbî'inden İbrahim bin Uyeyne (?) "rahmetullahi aleyh" Hazretleri dahi (Âhirette insanların en ziyâde pişmân olanı vazifelerinde kusur eden âlimlerdir) buyurmuşlardır.

Ey hüdâm-ı şeri'at olacak zevât! Aklınızı başınıza toplayınız da iyice düşününüz! Gerek siz, gerek biz cümlemiz acınacak bir hâldeyiz. Cümlemiz müslümânız değil mi? Elhamdülillah hamden kâmilen ne için yek diğerimize acımıyoruz da, düşman-ı cânımız olan bir kâtile üzerimize hücum ile ba'zı a'zâmızı paraladığı hâlde hâlâ mukâbele etmiyoruz. İtâ'at ediyoruz. "inneme'l mu'minune ihvetün" muktezâ-yı celilince söylediğimiz gibi yekvücûd ihvân olmaklığımz lâzım geldiği ve o vücudun bir tarafına dokunulduğu zamân tabi'î olarak diğer tarafın onu hissetmesi icâb ettiği halde Allah için olsun bu halinize sebep ne oluyor? Siz ki Allah'ın emrini daha iyi bilen kimseler olacaksınız. Kardeşleriniz müslümânlara edilen zulm ü cinâyeti duymamak isterken Cenâb-ı Hakk'ın şu : (Ve azbi ve celâli lâ tedkâmin mimmen rea mazlumen velem ya'nihi ) hadis-i kudsî-i celilindeki şiddeti düşünmüyor musunuz ki ma'nâ-yı dehşet-i iştimâli "mazlumu görüp imdâdına yetişmeyenden izzetim celâlim hakkı çün intikâm alırım" demektir. Nasıl Cenâb-ı Kahhar-ı zu'l-'izze'nin bu gazabına uğramağa râzı mısınız?

Eyvah kardeşler! Şu hadis-i şerifi bilmiyor musunuz ( inne'l-alime yu'zebu azaben yutifu bihi ehlu'n-nari isti'zâmen li şiddeti azabihi ) ya'ni: "Alim olduğu hâlde diyâneten me'mur olduğu emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker vazifesini ifâ

etmeyip fısk u fücûr sâhibi olan kimse nâr-ı cehîmde öyle bir azâb görecek ki ehl-i cehenneme onun gördüğü azâbın şiddetine karşı hayran kalarak etrafında dolaşacaklardır. ( Yu'ti bi'l-alemi yevme'l-Kıyameti ve yukâ fi'n-nâri fefezliku ektabihi feyeduru yevmen kemâ yeduru el-hımari bi'r-rahi feyetifu ehlu'n-nâri feyekulune maleke feyekulu küntü amiren bi'l-hayrı velâ atihi ve enhâ ani'ş-şerri ve atihi) "Yevm-i kıyâmette fâsık olan ulemâdan her birini getirip cehennem ateşine attıkları zamân bağırsakları dışarı çıkacak ve o hâliyle merkeblerin değirmen çevirdiği gibi ateş içinde dolaşacak ve o zamân sâ'ir ehl-i cehennem gelip onun etrâfında dolaşıp sırıtacaklar ve "Ey insân bu hâlin nedir? Sana ne oldu?" diye ona soracaklar. O da "Ben dünyada Cenâb-ı Hakk'ın evâmirine itâ'at etmelerini ve adâlet etmelerini herkese emr ederdim. Kendim o yolda hareket etmezdim. Ve Cenâb-ı Hakk'ın nehy buyurduğu şeyleri işlemelerini ve zulm etmelerini men' ederdim. Kendim yapmazdım" diye cevâb verecektir. Aman yâ Rabbi! Ey ihvân sizin hâliniz ne olacak?..

"bakiyesi var"

Numero: 29 Sene: 2 s.

11 Ramazanu'l-Mu'âz zam Sene 1316 / 11 Kanun-i Sânî Sene 1314

**Hırka-i Sa'âdet'i Ziyâret Câ'iz mi?**

Halife şevketlü Abdülhamid Han'ın yaptığı gibi sefîhâne, masrafâne, hukukşikenâne olursa cevâzına fetva verecek âkîl mütedeyyin bir müftü bulunamaz. İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda mahfûz ve hırka-i Resûl olması maznun bulunan hırka ile onun gibi tebrik edilen emânât-ı sâ'irenin kâffesi hakikaten Fahr-ı Âlem Efendimiz'in muhallefât-ı şerîfesinden olduğu teslim edilse bile, ziyâreti zarurât-ı dinîyeden addolunamayacağı gibi hâlifeyi uhdesinde müterettib vezâ'if-i şer'îyesin hiçbirisinden dahi müstağni edemez.

Kabr-i Nebevi ziyâretinde tergîb eder ba'zı ehâdis mervîdir. Turâb-ı şerifine yüz sürmek muktezâ-yı muhabbet ve diyânet ise kadve-i ehl-i İslâm sayılması lâzım gelen halifeye herkesten alık ve âhrâdır. Hacc-ı Beytullah ise sebile-i istitâ'atı olana şurût-ı İslâm'dan ma'dud bir fariza-i İlâhî'dir. Bu vazife-i mukaddese-i dinîyyenin ifâsı da herkesten zengin ve kuvâ-yı hükûmeti istediği gibi isti'mâle muktedir olan halifeye

farz-ı ayn olacağı ve â'mâline hiçbir vecihle me'zun ve ma'zur olamayacağı irâd-ı edilleden vârestedir.

Halife Abdülhamid Han emvâl-i milletin batakhanesi olan haşmetli ihtifâgâhından mesâfesi bir sa'ât bile imtidâd etmeyen Emânet-i Şerîfe mahallini senede bir def'a ziyaret bahânesiyle israfını tecviz eylediği emvâl-i re'âyâ, o halifenin kırk elli def'a Beytullah'ı kemâl-i rahatla ziyaret etmesine kâfidir. Kurân-ı Kerîm mucibince evâmir ve nevâhî üzerine vâcib ve umuma fezâ'il-i numûnelerini göstermesi müttehim bir halife, Beytullah'ı ziyârete mâşiyen gitse yol meşakkati kalbinde bulunması lâzım gelen ezâ'im-i âlîye aşk ve muhabbetine göre o kadar i'tibâr ve takdire sezâ değil iken bir sa'atten ekall bir mesafede Hırka-i Sa'âdet mekânını o debdebe-i müsrifâne ile ziyâret eylemesine ve bunun için dindârlık da'vâsı gulgulasını ayyuka çıkartmasına ne demek lâzım ve münâsibtir. Erbâb-ı ilim ve insâfa havâle olunur.

Gâyet basit ve kanâ'âtkârâne bir üslûb-ı ulvî üzere emr-i mübârekini imrâr eylemiş olan Resûl-i Ekrem Efendimiz'e nisbeti mürevvî bir hırka mahfazasını öyle halifenin senede bir def'a açması için gidip mahal-i sefâhetine avdet edinceye kadar lüzûm gördüğü fâhiş masarrufâtı, re'âyasından binlerce fakirin yegâne mâlik oldukları hırkalarını sattırıp da asumân-ı bâliğa ile tesviye eylemesi cevâzına ka'il olmak ve böyle bir hareketi müslümânlığa muvâfık addeylemek o halife gibi hakâyık-ı şer'îye ilminden bîbehre ve mashare-i şeytân olan câhil kesâna mahsustur.

Belki bu kazıyyede birçok cühelânın fıtrî irfânına tecâvüz vardır. Çünki biraz aklı,muhâkemesi olan âdî bir kurevî bile öyle şey'in cevazına kâ'il olmaz, hâli böyle olan bir halifenin emrinde bir def'a olsun berâ-yı hac Hicâz'a gitmesi ve bütün mülûk-ı İslâm'ı da da'vet ederek mesâlih-i İslâmîye müşâveresinde bulunması hâtır ve hayâle gelir mi? Resul-i Ekrem dünyada iken tekabil hırka gibi giliftlerden müteneffir ve sahte işlerden müte'ellimdi. Ruh-i şerifi de ümmetine edilen ezâ ve cefâlerdan müte'ezzibtir. Ümmet-i merhûmesine nihâyet decede zâlim ve –velev kendisinin olsa- bir hırkayı takbîl ve ziyâret eylemesini setre-i mezâlim ve desâ'is eden bir hükümdardan hoşnûd olması mütesavvir midir. Öyle sahtekâr bir halifeden Resulullah Efendimiz kati'â berî ve öyle bir zâlim seyihnâmeye adüvv-i ekberdir. Bu gibi hâkâyıkı öyle kasiu'l-kulûb maskeli bir halife fehm ü idrâk edebilir mi? O halife korkusundan mülkü dâhilinde olan Hicâz'a gidemezse bir ay cihâd-ı dârü'l-harbe gider, veyâhud mülk-i mevrusunu â'dâya karşı müdafa'a eder kimdir? Evvelkisinde âsâyiş olmadığı çün Hicaz'a

gidemiyor denilirse o hâlde yine hilâfetinin bâtılânına kâ'il olmak imâmet evsâfıyla âhkâmının muktezâsıdır. Teb'asından korkuyorsa adâleti yok demektir ki, yine hilâfet şerâ'itinden bu asırda en mühimi eksik oluyor. Şart olmayınca meşrût da yoktur. Ecdâdından hiçbiri fariza-i haccı ifâ etmedi denilirse bu söz de ne şâ'î bir hacettir ne de siyâsî bir ma'zerettir. Bâhusus öyle hâlife-i garibü'l-etvâr-ı cebânet-i ma'lumasıyla beraber hilâfet da'vâsını Osmanlı padişahlarından değil hulefâ-yı Abbasîye'nin her birinden bile ziyâde ileri sürdü. Gürültüyle cihânı doldurdu. Ecdâdım hacca gitmiyordu sâ'ir mülûk-ı İslâmî de bırakmıyordu gibi bahâneler sürdü, kürre-i arz hilâfetini kuran ve her gûne fazl u kerâmetle kendini medh ettiren ve her halifeye fâ'ik göstermek isteyen zâta hiç yakışmaz.

Bi'l-cümle emânât-ı mübârekenin nisbet-i sıhhîyesi teslim olunmakla beraber Kur'ân-ı Azimü'ş-şan beyanât-ı münciye-i celîlesinden ve ehâdis-i Nebevîye ta'limât-ı seniyye-i mürşidânesinden efzal ü enfâ' ve ehem âkdestir denilemez. Gerek emiru'l-mü'minîn gerek sultanu'l-müslimîn, Kitabullah üzere temâmâ icrâ-yı hükm ü amele kat'îyâ me'mur iken öyle bir ismi almış bir halife veya sultan Kur'ân-ı Kerim'in evâmir ve nevâhîsini ve hükm-i nâmütenâhîsine hiç iltifât etmezse ve tefsir-i Kur'ân demek olan hadis-i şerife de âslâ bakmazsa ve müsâmahası hiçbir vecihle câ'iz olmayan bu gibi taksirât fâzihasıyla beraber lâ-âkl altmış bin lira fukarâ malını sarf ederek bir ebhet-i bahire ile ve bin türlü nâz ü istingâ ile ve her gûne nümâyiş ve sitâyişle eylediği bir hırka ziyâreti sâyesinde üzerine edâsı lâzım-ı ferâ'iz-i İlahî ile bütün vezâ'if-i şer'îyeyi ifâ etmiş kendini addederse ve bu kavl-i mücerrediyle Resulullah'ı hoşnûd eylemiş ve rızâ-yı Bârî'ye nâ'il olmuş ve melâ'ike-i kirâm muhâfazasına mahzar bulunmuş gibi müd'iyât-ı bâtıla zu'amında bulunursa ve teb'asına bu misillû mezâ'im-i vâhîyeyi hakâ'ik-i şer'îye gibi yuttursa, artık öyle halifenin cehline, mi hıyânetine mi nefrîn-ihân olmalı yoksa teb'asının fesad ve gabâvetine mi ağlamalı bilinemez. Ramazan-ı Şerîf hulûl etmeden birçok mebâlig-i mühimmeye mütevakkıf her çeşid esbâb-ı tahfızdan mâ'adâ şürû' olunan ve onbeşine kadar devam eden müte'addid ebriyâ tevkifâtıyla âhâli hakkında her bahâne ile görülen tazyikât günâgün ve halifenin mahall-i Emanât'a varan güzergâhında vâki' büyût ü mesâkinde ve hânât ü mekâzirde vuku' bulan taharriyât-ı garâ'ibnemun ve beldenin her bucağına izâl edilen tahkikât-ı cevâsis-i bînâmus nazar-ı i'tibâra alındık da, ziyâret mebhus-ı inhânın o vech-i gayr-i marziye ile ifâsı ayıp ve günah olduğuna hükm edilmekte tereddüd bile hâtır-ı erbâb-ı elbâba vâid olmaz o kadar

mecnûnâne teklifler ihtiyâriyle dinen zarurî olmayan bir ziyâretin sûret-i edâsı ehl-i hakikat nazarında Türkiya hilâfet-i hâzırasının batıl ve muzır olduğuna burhân-ı kat'îdir. Güzergâhda lağım gibi berhevâ edici bir şey vaz' olunmak vâhime-i hilâfetpenâhîsini def' etmek için bir hayli asâkir-i devlet, soğuk ve rutubetlik mahallerde günlerce nöbet beklemeğe muztarr olur. Hiçbiri ferâ'iz-i İlâhî ifâsına vakit bulamaz. Çoğu hastalanır. Telef olanları da bulunur. Bu gibi mülâhazâttan her biri sâlifü'l-vasf-ı sultanın batılân-ı hilâfetine birer seneddir. Âlây günü berâ-yı istigrâb yolun etrâfına toplanan halktan sâye-i hilâfette çoğalan yankesiciler neler kaparlar. Fâsid halifenin arabasını takaddüm ve ta'kib eden altunlara müstegark yüzlerce atlı herifler bîçâre seyircilerin başına az belâ mı getirirler. Az insân mı çiğnetirler. Hak ve hakikate meftûn olan müslümânlar mütâla'ât-ı meşrûheyi nazar-ı im'âna almalarıyla halife-i hâzır hakkında münsifâne bir hüküm vermeleri mercûdur. Yalnız Hırka-i Sa'âdet günü misli gayr-i mesmu' o lebhet-i fâhire ile pâyitaht-ı saltanatta ve vilâyât-ı Şâhâne'de hükmfermâ fakr u meskenet beyninde bir mukâyese buyurmaları da mütemennâdır.

Mutâla'ât-ı mezkûreye halife-i fâsidin birtakım câhil bahadırlarıyla ücretli meddâh ve müdâfi'i muharrirler i'tirâz ederek â'dâya izhâr-ı satvet lüzumu iddi'âsıyla ezhân-ı cühelâyı taglite muvaffak olmaları vârid-i hatırdır. Lakin â'dâ-yı devlet olan ecnebiler Hazine-i Celîle'nin şiddetli müzâyakasını ve teb'a-i Şâhâne'nin şedâ'id-i zaruretiyle her ilim ve ma'rifetten mahrumiyetini ve Memâlik-i Mahrûse'nin ne kadar harab olduğunu ve aceze-i devlete ma'âşâtın verilmediğini vesa'ir her türlü hükûmetin mezâlimini yakînen bildikleri için o fahfaha-i câhilâneye hiç aldanmazlar, belki acı acı istihzâ ederler. Devletle milletin o kadar ihtiyâcat-ı mübrimesine rağmen o satvet-i eblehferibâneyi istihsân edenlere eşek, ayı, çingane gibi evsâf-ı münâsebe ıtlâkında yekzibân olurlar. Fakat alenâ tahkir-i erâzil ve iclâf vazifeleri haricindedir. Bu sene olmazsa inşâ'allah gelecek seneye kadar her kalb-i mü'mini müte'ellim eden o fezâyih-i nâşenîdeye bir hâtime-i hayrîye verilmek kerem-i nâmütenâhî-i İlâhî'den müstercâdır.

Vallahü'l-müste'ân

İmzasız

Numero:30 Sene:2 s.3-4

18 Ramazanu'l Mua'zzam 1316 / 18 Kânûn-i Sâni 1314

## Yeni Bir Muvaffakiyet-i Hilâfetpenâhî

Ramazan-ı Şerif'den birkaç gün mukaddem şevketlû Şehriyâr (Gâzi Halife) Abdülhamid Han-ı Sânî Hazretleri umum âsdikâ ve bendegân-ı Cenâb-ı Hilâfetpenâhî ile ulemâ-yı â'lâm ve ricâl-i benâm taraflarından hâkipâ-yı tevtisâ-yı Şehinşâhîleri'ne takdim edilen tebrikât-ı hulûs-ı âyâtı istimâ' ve telakkiyle fevka'l-gâye dilşâd ve mesrur olmuştur. O gün Galata, Tophane, Fındıklı, Dolmabağçe, Beşiktaş vesâ'ire âhâlisi aşağı yukarı sür'atle mürûr u cevelân eden mezîn fayton ve arabalarına temâşâ ile sirâb-ı istigrâb olmuşlardır. Fakat sebebini anlamaları birkaç gün te'hir eylemiştir. Sultan Bâyezid Han-ı Evvel ahdinde bir kâ'ide-i istiglâle rabt edilmiş ve sâye-i Hilâfetvâye-i Cenâb-ı Abdülhamid Han-ı Sânî de emâretten memlekete inkılâbıyla küllîyen kesb-i istiklâl eden Romanya Devleti'yle yine o sâye-i Hilâfet'de teşkil eden Bulgaristan Emâreti'nin Türkiya Saltanat-ı Seniyyesi'nden daha çok istifâde eylemek âmelinde bulundukları ma'lûm-ı âlî Cenâb-ı Şehriyârî olup iltâf-ı hüsrevâne bezliyle mezkûr iki hükûmeti de Dergâh-ı Hümâyûn'a arz-ı hulûs ü muhabbete icbâr eylemeğe halife-i rûy-i zemin hazretleri muvaffak olmuş bulunmakla âhiren vuku' bulan istirhâmât-ı hâlisâne-i hilâfetpenâhî üzerine Romanya kralı haşmetlû Şart ve Bulgarya emiri fehâmetlû Prens Ferdinand Hazerâtı kendilerine takdim edilen hedâyâ-yı Hilâfetpenâhî'yle hükûmetlerine bahşi sezâvâr-ı âtıfet-i Şehriyârî buyurulan imtiyâzât-ı mühimmeye ri'âyeten hâkim oldukları ârâziden kâ'imakâm beğ ile sefâret kâtibi Halil Beğ'i ihrâc ettirmişlerdir. İşte bunun için o yevm-i mes'ud da bervech-i ma'ruz ubudiyetkesterâne tebrik ve tehniye delâ'ili atabe-i felekmertebe-i Cenâb-ı Hilâfetpenâhî'ye takdim ve mahzuziyet-i seniyye-i hüsrevâne tetmim buyurulmuştur. Halife-i müslimîn ve emiru'l-mü'minîn lâkablarıyla melkub, umum Osmanlılar'ın tâcdârı ve nusrânîlerin bâcdârı şevketlû şehriyâr İkinci Abdülhamid Han Hazretleri merhum Nâmık Paşa'nın Edirne'de Grandük Nikola ile akd ettiği mütâreke haberini işitir işitmez muvaffakiyet-i Hilâfetpenâhî'ler için merâsim-i tebrik ifâsını emr ü irâde buyurmuştur.

Ayastefanos Mu'âhedesi'nin akdini müte'âkib icrâ buyurulan merâsim-i lâzıme-i tehniyetsâzı esnâsında cüz'i bir kusur ve fütûru nazar-ı Hilâfetpenâhî'ye çarpan her vezir ve müşir hûne-i Hilâfet'ten addolunmuştur. Rumeli-i Şarkî, Mısır, Tunus mesâ'ili sâye-i Hilâfet'te pek suhûletle halledilmiş olduğundan her birinin râhat-ı Halife'ye

dokunmaksızın cism-i devletten seyf-i zamânla sır'at-i kat'i münâsib birer zeri'a-i arz-ı tebrikât ve vesile-i âhz-i berekât olmuştur.

Halife-i rüzgâr hazretleri Romanya ile Bulgarya'nın devletten infisâl ettiğine hiçbir vakit zerre kadar mahzûn olmaz. Oralarda bir iki müslümânı bîhuzur ettirebildiğini tebrike sezâ fevka'l-'ade bir muvaffakiyet-i siyasîye addeder. Merhûm Midhat Paşa'yı kabz ü mahv edebilmek için Tunus iklimini Fransa'ya ihsân eylediği gibi her bir vesile ile Mısır'da bîhuzur ettirmek istediği birkaç müslümâna bedel Mısır ve Sudân iklimlerini de satmağa hâzır olduğu ve bu alışverişten ziyâde mesrûr olacağı şübhesiz ise de İngiltere Devleti sâye-i Hilâfet'de mezkur iki iklimi dilhâhınca zabt ü temellük eylemiş ve hiçbir lütf-i Hilâfetpenâhî'ye asla ihtiyâcı kalmamış olduğundan velini'met-i bîminnet-i âlem hazretlerinin o üslûb-ı hüsrevâne üzere âhz ü redde dâ'ir vuku' bulan teklifât-ı Şehinşâhîleri'ne hiç rûy-ı muvâfakat göstermiyor.

Ve Halife-i Rûy-ı Zemin tarafından yağdırılan şiddetli aforozlara hiç kulak da asmayıp emlâk-ı cedîdesine dâhil olan Mısır ve Sudân iklimlerinin umur u âhvâlini zabt u tanzime bakıyor. İhtirâm ve kıymetini bilmeyen evlâdını red ve hukukşinâs ecânibi kabul eder bir vâlideye benzeyen ârz-i İlâh'ı i'mâr ve ıslâhla meşgul oluyor. Yolsuz hilâfet da'vâsının mesâ'ib-i azimesi Osmanlılar'la umum müslümânlara bu vecihle tevâli ediyor demektir.

Sâ'ir emârât ve hükûmâttan sarf-ı nazarla yirmi senelik Bulgarya'nın her hususta terakkiyâtı nazar-ı i'tibâra allınsa altıyüz senelik Türkiya'ya ümrân ve irfânca fâ'ik ve pek ziyâde müterakki olduğu görülür. Bunda başlıca mes'uliyeti insân yüreğini eritmesi şânından olan Rusya Muharebesi netâyic-i vehimesinden zerre kadar ibret alamayan ve istibdâd ü ifsâd kavâ'idini evâ'ilde geçmiş her müstebid-i hunhâra rahmet okutturacak derecelerde temhid ve ta'min eden ve hiçbir mü'minin nush u pendini dinlemeyen ve her nâsıh-ı emini mahv etmekle mütelezzid olan halife-i hâzıra â'iddir. O halife ki ahd-i şi'âmatında emlâk-ı Osmanîye'den teşekkül eden Bulgarya, Karadağ prenslerine bile temelluk eylemekten ve onları milletinin zarar-ı sarîhına olarak kendine bend edebilmekle ibrâz-ı fahr u sürûrdan hiç sıkılmıyor ve böyle bir fezâhatı bîçâre teb'asına karşı siyâsî bir muvaffakiyet sayıyor. Delâ'il-i bâhire-i hilâfetten görüyor. O kadar meşâgil-i siyasîyye arasından Halil ve Şefik Beğleri Romanya ve Bulgarya

ârâzisinden tard ettirmekle iştigâl buyuran Haliye-i Rûy-ı Zemin hazretleri oralardaki müslümânları hıristiyanlar mahv u nâbûd eyleseler menhûs ağzını açmağa cesâret edemez. Bîçâreleri ızlâl ve ifsâddan da hiç geri kalmaz. Öyle şahısla muhiblerine nefrinler olsun.

**İmzasız**

Numero: 30 Sene: 2 s.5-6

18 Ramazanu'l Mua'zzam 1316 / 18 Kânûn-i Sâni 1314

**Huzur Ders-i Hümâyûnu**

Huzur-ı Şâhâne'de tefsir-i şerif üzerine takrir-i ders ve hitâb, Hırka-i Sa'âdet'i ziyâret, Mevlüd-i Şerif'i kırâ'at, Mâ'ide-i Seniyye'de iftâr, resm-i mu'âyede-i Hümâyûn gibi âdâb-ı saltanata dâ'ir ve hak ve hakikate muvâfık idâre-i kelâm pek müşküldür. Meselâ halife-i Resûlullah huzurunda verese-i enbiyâ olan ulemâ-yı İslâm'ı Kitâbullah'dan ders takrir ve istimâ'ı ve hakâyık-ı Furkanîye mübâhasesi ve bu vesile-i cemile ile emiru'l mü'min'e nesâyih-i dinîye telkini ne kadar istihsâna şayân umurdandır denilse müslümânlığa müte'allık bu yolda kelimât-ı tabi'adan mürekkeb bir kelâm-ı istihsâna ufacık bir i'tirâz-ı haccac-ı kavîyyeye binâ-yı vecihât-ı adideye nazaran ne kadar musib bulunsa dermeyân eden bîçâreyi nazar-ı avâmda tekfir ettirmek, hele halife-i hâzır gibi mahâreti her kötü işini bile bir sıbga-i dinîye ile boğmaya münhasır bir kimse için gâyet kolaydır.

Geçmiş Âl-i Osman hulefâsı, Benî Abbas hulefâsı gibi ya kıble-i reşâd ve hüdâya oldukça müteveccih veyâ tarik-i fesâd ve hevâya mâ'il diye başlıca iki kısma taksim edilebilir. Hulefâ-yı Abbâsîye'nin ehl-i hevâ gürûhu ya ayıbını setr-i ihfâya muktedir olmazdı veya âhvâlini gizlemeğe çalışmazdı. Zamânlarında herkes halifesinin iyi kötü bütün â'mâl-i hususiyesini biliyormuş. Nâssın ba'zısı halifesinin salâhına du'â edermiş. Kimisi de nefs-i emmâre-i Hilâfetpenâhî'nin alıştığı ezvâk-ı şehavâniye ile tecebbür ve istibdâddan kabre kadar fârig olmayacağını ve her nasılsa avâmca mukaddes tanılan şahs-ı hilâfetin o zamânda bir kuvve-i umumîye ile ifsâd ve

istibdâdından ferâgat ettirilmesiyle dâ'ire-i afl ve salâha götürülmesinin ümid edilemeyeceğini düşündükçe, halifenin -kuddisiyetiyle beraber- bir an evvel âhirete naklini Erhame'r-râhimîn'den istermiş. Lakin halifenin esâsen kuvve-i istibdâdîyesini itmâm ve âmâl-i icrâ'îyesini fi'ile ihrâc vazifelerini bir zamândır deruhde etmiş olan Türkler öyle du'âların icâbetini beklemezlerdi. Belki biraz hiddet ettirilir mi ıbâdın en zâhid ve sâlihi olsa bile halifeyi hemen yaka paça âhiret yolcusu etmek kusurunu hazm edememekte bulunmuş oldukları hulefâ târihiyle müsbettir . Şimdiki Osmanlı Türkler'i ise ifsâd-ı mahluk olduğu herkesten ziyâde kendilerince sâbit bir kimseye pek âmiyâne ve hâserânâ itâ'at ediyorlar. İsteseler veyâ yolunu bilseler veyâhud mazaretleriyle menfa'atlerini fark etseler halifeyi âhirete göndermeksizin bile dârına yarar bir adam edebilirler. Öyle bir şey yapmadıklarının esbâbı çoktur. En esâslısı şöyle olsa gerektir. Hulefâ-yı Osmanîye'nin –fesade gürûhu denilmesinde- aceze kısmı Hulefâ-yı Abbasîye miskinlerinin hilâfet hakkındaki politikasını ta'kibe başlamış; vezâ'if-i lâzımeyi ifâ edebilmek üzere zevk ü râhatı bırakarak ve zamân ve mekân mukteziyâtına göre â'ile-i saltanatla milletin hüsn-i ta'lim ve terbiyesine ihtimâm ederek ilmen ve amelen idrâk-ı me'alibe, ıhrâz-ı fezâ'ile, kavâ'id-i metine temhidine çalışacağına bir hâyli erbâb tedlis-i mu'âvenet ve dalâletiyle her ne evsâfta ise âshâb-ı Hilâfet'e melekûtî, ceberrutî, ulvî, ruhânî, samedânî, semâvî ve kudsî her türlü mezâyâ-yı şerife ve kuvâ-yı ma'nevîye isnâdıyla zâten âhkâm-ı şer'den bîhaber ve ruhâniyât ve ulviyâta tab'â-mâ'il olan Türkiya avâmını sebil-i hakâyıktan ızlâl ve yalnız ismen şeri'ata müntehî birtakım revâbıtla ancak bir nokta-i matlûbeye –ki hakikatte salâh merkezi iken sonra fesâd merkezi kesilmiştir- rabt edip istediği gibi keyf-i Hilâfetpenâhî üzere oynatmağa muvaffak olmuş ve bu bâbdaki muvaffakiyetine kendi acz ü taksiri bile hiç mâni' olmamıştır. Ma'mâfih hulefâ-yı âl-i Osman müte'âhhirînden iki üç zât fezâ'il-i semât-ı takdis-i halife ile ızlâl-i avâm politikasına bedel ta'lim ve tenvir-i âhâli mesleğini ihtiyâr buyurmuş ise de daha evvelkilerinden mirâs kalan gavâ'il-i bekâyâsı seri'â muvaffakiyetlerinin husûlüne mâni' olduğu gibi makâsıd-ı hayrîyelerini itmâma ömürleri de vefâ etmemiş.

"Mâba'dı var"

**İmzasız**

Numero:31 Sene:2 s.7

25 Ramazanu'l-Mu'âz zam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314

**Huzur Ders-i Hümâyûnu**

"Mâba'd"

Yüz seneden ziyâde bir zamandan beri Ramazan-ı Şerif'de Huzur-ı Şâhâne'de takriri âdâb-ı saltanata, merâsim-i hilâfete dâhil olan tefsir-i şerif dersine Kur'an-ı Âzimü'ş-şân'a te'allıkı cihetiyle i'tirâz câ'iz değildir. Lakin o vecihle taleb-i feyz ü bereket, halifelerin cevâmi'-i şerifeye devâmla Hulefâ-yı Râşidîn gibi huzur-ı İlahî'de herkesle müsâvi olmağa ve mevâ'ız-ı umumîyeye hâzır ve nâzır bulunmağa tenezzül etmediklerini ve ıbâdullahtan ihticâbla şerâ'it-i hilâfete gayr-ı muvâfik bir hâlde râhat ve ehmâle râzı olduklarını ve ehl-i İslâm'a ilkâ edilen mevâ'ız-ı dinîyye ile ifâ olunan vezâ'if-i ıbâdâtı vazifeleri iken Ramazân'da olsun teftiş eylemediklerini gösteriyor. Şer'-i şerifin usûl ve furu'una halifelerin vâkıf olmaları şurût-ı hilâfetten bulunduğuna ve ihticâbları hiçbir vakit câ'iz olmadığına göre cevâmi'-i şerifede kendilerinin bile umuma ta'limât-ı müfide ve nesâyih-i dinîyyede bulunmaları ve bu vecihle ulemâya; nâs ta'lim ve numunelerini göstermeleri hem lâzım hem de fevâ'id azimeye müstelzem olur. Bu gibi umur-ı mühimmeyi terk etmekle beraber kendilerine mahsus bir ders-i şerif takriri çün Beyt-i Hilâfet'e birçok ulemâ da'vet ederek bunun için fukarâ ve aceze Beytü'l-mâl'ından bir hayli mal sarf eylemeleri ve bundan dolayı kendilerini umur-ı dinîyye ile mütekayyid ve ulemâ-yı İslâm'a muhib ve muhsin göstermeleri mu'âhezeye şâyân âhvâldendir. Bir iki asırdan beri hulefâ-yı Osmânîye'nin âhvâli tafsilât-ı mesrudeye mutâbık idi ise de yine elden geldiği kadar devlet ve milleti gözetirlerdi. Arasıra mütenekkir ve gayr-i mütenekkir hâliyle gezerek âhvâl-i re'âyâya muttali' olurlar ve ıslâhına sa'y ederlerdi. Umur-ı şer'îyeye az çok vukufları da vardı.

Halife-i Şehriyâr Abdülhamid ise hâ'in, mekâr, câni olduğu çün memlekette gezmek şöyle dursun sarâyında korkusundan titriyor. Bu hâl-ı kabâyih iştimâliyle beraber kasd ettiği fenâlıkta da hiçbir hâ'ile tesâdüf etmedi. Yalancılara bezl eylediği emvâl re'âyâ sâyesinde kendini cühelâya dindâr göstermeğe muvaffak oldu. Devlet ve milletine kasden ikâ' eylediği mesâ'ib ise öşrî mikdârını evâ'il ve evâhir-i nasarası bile ikâ' edememiştir.

Böyle bir mahlûka tefsir-i Kur'ân ne te'sir edebilir. Mu'tekid değil ki müte'essir olsun. Mu'tekid ise Kur'ân mucibince niye amel etmiyor. Evvelkisinde adâletten bir eser var mıdır? Müşâvere vücûbu nass-ı Kur'ân ile sâbit iken niçin kelimesini men' ediyor. Taleb nedenleri de öldürüyor. Bu yoldaki cerâ'iti Kur'ân-ı Azimü'ş-Şân'a alenen tahkirdir. Memlekette o kadar mezâlim ve fevâhiş irtikâb olunurken nefsinin her istediğini yapmağa çâre bulan Abdülhamid Han o mezâlim ve münkerâtı men' edemez mi? Hepsini men' edebilir lakin istemiyor. Belki âhâliyi ifsâd eden fevâhiş ve şehevâtı tervic ve ta'mim ediyor. Bu hakikat; büyüttüğü ve her lütfuna mazhar eylediği küssânın âhvâliyle sâbittir.

Huzur dersi şimdiye değin "*El-İnfâl*" süre-i celilesine kadar ilerlediği ma'lumdur. Bu sure-i şerife ganâ'im demek olan infâlin kimlere â'id ve mahall-i sarfı nasıl olmak lâzım bulunduğundan su'âl edenlere Resul-i Ekrem'e taraf-ı İlahî'den vârid cevâbı hâvidir.

Şevketlû şehriyâr-ı Abdülhamid Han! Senin ganimetlerin nerededir? Hazine-i Hâssa'da mıdır dersin? Oradaki emvâl infâl değildir. Belki aç ve bî-ilaç eytâm ve erâmil ve sâ'ir fukâradan magsub mebâlig-i metarâkemedir ki senin şehevât-ı behimiyene ve â'dâ-yı din ü devletin müştehiyâtına itlâf olunuyor da müslümân değil iken yine kendine gâzi ve halife lakablarını revâ görüyorsun.

Huzur dersini küşâd eden hulefâ-yı Osmânîye bu hususta dahi bir kâ'ideye ri'âyet ediyordu. On mukarrerle ve her mukarrerin onar muhâtabıyla iktifâ olunuyordu. Mukarrer mevleviyete terakki ettikçe vazifesi diğer ulemâdan müstehakına teveccüh ediyordu. Sen halife her şey'i bozduğun gibi bu kâ'ideyi de bozdun. Mukarrerleri kâdı'asker yaptın ve hiç azl etmez oldun. Bu sene mukarrerlerin adedini onbeşe ve her birinin muhâtablarını da onbeşer kişiye iblağ eylediğin işitildi. Hâceleri rezâ'il-i hükûmetine karşı dilsiz şeytan ve kendine meddâh yapmak istiyorsun da o gibi şehriyârâne cilvelerde bulunuyorsun. Hâcelere hukuk-ı nizâmîyelerini vermek kâfîdir. Huzur dersi bahânesiyle onlara verdiğin emvâl yetimlerin, alîllerin vesâ'ir âcezelerin hukuk-ı şer'îyesindendir. Senin ganâ'imin fukarâ-yı ümmetten gasb ettirdiğin emvâl ü eşyâdan ibârettir. Re'âyâ maslubâtıyla ulemâperverlik mi ibrâz etmek istiyorsun?

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:37 Sene:2 s.3

21 Zi'l-hicce 1316 / 19 Nisan 1315

**Huzur-ı Hümayun Dersi**

**(Mâba'd)**

Mukarrer ve muhâtab efendiler hazerâtı! Şer'-i şerifin ta'yin ettiğini bildiğiniz hilâfet şürûtunu bulunduğunuz Türkiya müslümânlarına hiç anlattığınız var mıdır? Hatta bir padişahta bulunması aklın iktizâ ettiği evsâfa dâ'ir söz söyler âkil bir adem gördükçe bilâ-tahkik bîçareyi âhâli huzurunda birtakım mugâlatalarla bozup bir indî te'vilâtınızla tahti'esine ve sizce lüzûm görülürse tekfirine himmet buyurmadığınız var mıdır? Âhkâm-ı şer'îyeyi ihfâ ve âhkâm-ı aklîyeyi ibtâl ediyorsunuz demek olmuyor mu? Şüphesiz padişah hazretleri himmetinize teşekkür ederek fakir kardaşlarınızdan soyduğu emvâlden birkaç mangır ihsânını irâde buyurur ve "muhibb-i ulemâ ve etkiyâ" sıfatını ibrâz ve sizden tasdikini ihrâz eder. Tahti'e veya tekfir ettiğiniz bîçareden dahi bi'l-fi'il intikâm alır da hakk-ı Şahaneleri'nde tilâvet eylediğiniz te'yid-i İlahî (du'â-yı beyriyânıza) yeniden nâ'il olur. Aklın iktizâ ettiği evsâf-ı padişahî nakle de muvâfık olduğunu bilseniz bile yine mu'tâd-ı mugâlatanıza devam eder, keyfî hükümler verirsiniz. Her hâlde ukalâyı susturup cühelâyı aldatmak için hep öyle yaparsınız. Âhâliye talebeye karşı "_____ _____" âyet-i celilesini okuyarak ictihâd devirlerinden ulemâ-yı İslâm'ın ittifâk eylemiş olduğu hilâfet şurûtundan hiç birini hâ'iz olmadığını yakînen bildiğiniz efendiniz Abdülhamid Han-ı Sânî'ye her kayıdtan mutlak ve her şâ'ibeden mücerred itâ'atın her hâlde umum müslümânlar üzerine farz-ı ayın olduğunu söyler durursunuz. Lakin esrârınıza mahrem, emir tuttuğunuz zevât yanında alenen ulu'l-emr dediğiniz o Abdülhamid Han Hazretleri'ni tavîl, arîz-i zımm ü seb edersiniz.

Çoğunuz tekfirinde bile tereddüd etmez. Küfrüne edille-i kâfiye serd eder ki hiçbirisi nakz olunmaz. Türkiya hâricinde olan ehl-i İslâm'ı izlâl için ihsân-ı Şâhâne elân birtakım müftilerle hocaların zâhiren ve bâtınen yaptıkları da sizin yaptığınız

gibidir. Yalnız intikâm-ı Şâhâne Türkiya hâricinde hükümfermâ olamıyor. Gerek nakle ve gerek akla tevfikân mebâhis-i nâfi'aya iştirâk eden âkil müslümânlar müstefîd oluyorlar. Türkiya'da böyle mübâhaselere âslâ müsâ'ade-i hilafetpenahî bulunmadığından olmalıdır ki her yaptığının hem akla hem müslümânlığa muhâlif olduğunu mahremlerinize anlattığınız esnâda (söz beynimizde) tenbihini birkaç kere tekrâr edersiniz. Ara sıra o yana bu yana bakarsınız.

"Mâba'dı var"

**İmzasız**

Numero:38 Sene:2 s.3

9 Muharrem 1316 / 7 Mayıs 1315

**Huzûr-ı Hûmâyûn Dersi**

"Mâba'dı"

İkâmetgâhda bulunursanız kapı ve pencerelere dikkatli dikkatli nazarlar atarsınız. Küçük bir mahdûm efendi veyâ kerîme hanım meselâ bir kahve getirince hemen sözü keserek veya saded-i kelâma hiç münâsebeti olmayan bir şeyi yumurtlayarak kahveyi daha almadan vâlidesi yanına gitmesini ve hâricden gelen olursa kendisine (efendi orda yok) demesini veyâhut kim olduğunu sorup duhûl için kapıyı açtığı gibi koşarak öğrendiği ismini gördüğü kıyâfetini bir ân evvel bildirmesini ihtâr buyurursunuz. O gibi gizli yerlerde tafsîl ettiğiniz hakâyık-ı şer'îyeyi ahâlîye anlatmağa himmet buyursanız intisâbıyla müftehir bulunduğunuz din-i mübîne büyük büyük hidmetler îfâsına muvaffak olur, devleti de melhûz tehlikelerden (bi'avnihî Te'âlâ) kurtarırsınız. Biz onu yapmağa cesâret edemeyiz. Pâdişâh'dan korkarız derseniz dindâr ulemâ-yı İslâm Allah'dan korkar pâdişâhtan korkmaz. Mahlûk bir pâdişâh hâlik-i âlem olan Allah'a âsî olur ise hâlika ma'siyette hiçbir mahlûka hiç itâ'at yoktur. Resulûllah Efendimiz buyurmuştur. En büyük müfessirler itâ'at âyet-i kerîmesinin tefsirinde o me'âldeki hadîs-i şerîfi îrâd eylemişlerdir. Cümlesi ulu'l-emre itâ'at vâcib olmak için kendisinin evvelâ Allah'a ve Resûlü'ne mutî' ya'ni Allah'ın kitâbıyla Resûlullah'ın sünnetiyle tamâmen amel etmesi vâcib (farz) olduğuna müttefiktir.

(mâba'dı var)

Numero:39 Sene:2

20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315

**Huzûr-ı Hümâyûn Dersi**

Mukarrir ve muhâtab Efendiler!

Siz bunca ulûm-ı Arabîye tahsil edersiniz. Lisân-ı Arabîye dekâ'ıkına vâkıf olmaya çalışıyorsunuz. En ziyâde iştigâl ettiğiniz ilm-i nahivin her risâlesinde vâv-ı âtıfenin cem' için olduğunu görüyorsunuz.

İmdi "Etî ûllahe ve etî ü'r-resûle ve ulu'l-emr-i minküm" âyet-i celîlesinde "ulû'l-emr" kelimesi Allah ve Resül kelimelerine vâv-ı âtife ile atf ya'ni ulû'l-emrin itâ'at hükmünde Allah ve Rasül ile cem' olduğu şüphesizdir. Vâvın mukabili ma'tufun aleyh ve mâba'dı ma'tûf tesmiye olunduğu ve ma'tuf ma'tuf-ı aleyh hükmünde olduğu mâ'lumdur.

Bütün ukâla-yı enâmla ulemâ-yı İslâm nezdinde gâyet makbul olan tefsîr-i Zamehşerî'de mâl-i âtî üzere idâre-i kelâm olmuştur ki "ulû'l-emr"den zâlim emirler , fâsık sultanlar gibi umerâ-yı cevr ve sû-i murâd edilmek câ'iz ve sahîh olamaz. Çünki fâsıklar zâlimler mahv ve tetmîri lâzım eşkiyâ ve lusûs makûlesidir. Ki Allah'a ve Resûlü'ne ma'tûf olarak itâ'at hükmünde Allah ve Resûlü'yle cem' edilemez. Fahru'l-müfessirîn Allâme Zamahşerî demek ister ki "ulû'l-emr" den zulme ve erbab-ı fısk ve hevâyı murâd edilmek ca'iz olsa ekser âhyânda mezkûr âyet-i celîlelerin tefsîridir. "Allah'a ve Resûlü'ne ita'at edin ve sizden ulû'l-emr denilen fâsıklara, zâlimlere dahî ita'at edin demek lazım gelir, bu vecihle tefsîr ise bütün eshâb-ı tefsîrin re'yine ve mütekellimînle fukahânın âhvâline muhâliftir. Zirâ zâlimler ve fâsıklar Allah'a ve Resûl'e düşmandırlar. Kitâb ve sünnetle âmil değildirler.

Bundan başka Allah'a ve Resül'e itâ'at emr olunurken "eti'u" kelimesi tekrâr buyurulmuş olduğu halde "ulû'l-emr" gelince zikr olunmamış olmasını ulû'l-emre mutlak ve müstakil itâ'at edilemeyeceğine işaret içindir denilmiştir. Kitab ve Sünnet'le ameli olmadıkça kendisine ale'l-ıtlâk vücûbu nerede kaldı.

(Maba'dı var)

**İmzasız**

Numero:40 Sene:2 s.3

28 Muharrem 1317 / 26 Mayıs 1315

**Huzûr-ı Hümayûn Dersi**

**"Mâba'd"**

Müfessir-i Kur'ân Fahreddin Razî hazretleri gibi e'âzim ulemâ-yı İslâm'dan ba'zı zevât-ı âlîye ulû'l-emirden murâd, ehl-i hall ve akd olduğunu edille-i kâfîye ile isbât eylemiştir. Bu isbât ise zulme ise zaleme ile avanelerine karşı ayrıca şâyân-ı ihticâcdır ki nakl û akle muhalif sözlerini ibtâle ve hatta ender hata bulunup halkı bir takım terhât-i fâside ile izlâl yolunda sâ'î olduklarını izhâra kâfîdir.

Ehl-i hall ve akd mesâlih-i ümmete vakıf, fazl u salâhla muttasıf erbâb-ı akıl irfândan zevât demektir. Salih hükümât-ı İslâmîye'de birer hall ve akd hey'eti bulunarak zalemeye mukâvemet ve Kitab ve sevâbı müşâverelerine dahil oldukları hulefâya ümerâya irâ'e ve mesâlih-i umumîyeye müte'allık müdâvele-i efkâr gibi vezâ'ifle iştigâl eylemiştir. O hey'et-i muhteremenin zamâna göre etvâr ve eşkâli tebdil edebilirsek vezâ'if-i aslîyesine hiçbir halel getirilmek câ'iz olamaz.

Bu asırda en büyük, en dindâr ve âkıl ulemâ-yı İslâm'ın dâhil olabileceği öyle bir hey'et-i aliyenin Türkiya'de bulunmadığına ne kadar te'essüfler edilse yeri vardır. Bundan ötürü en büyük mes'uliyet şimdiki ulemâ-yı İslâm'a râci'dir.

Hukuk-ı umumiye-i millîye ile kendi hukuk-ı mahsusâlarının mahv ve ifsâdı ve Kitab ve Sünnet'le alenen istihzâ ve sırf heva ve hevesle amel edildiğini ve re'âyâ-yı devlet hakkında en müdhiş mezâlim icra olunduğu gördükleri hâlde fenâlıkları irtikâb eden müfsidleri müstehzi'leri, hevaperestleri, zalimleri te'yidle â'mâl-i kafirânelerini tasvib ediyorlar. Zâlimlerin azlemi müfsidlerin ifsadı, müstehzi'lerin erzeli, hevaperest, câhil, edebsiz, mekâr-ı Mâbeyn'e her hususta itâ'atin umum millet üzerine farz-ı ayn olduğunu söylüyor. Allah'a ve Resulü'ne iftirâ ediyorlar. Ve alçağı tebcil ve takdis eylemekle demenzâr oluyorlar. Din-i İslâm'ı külliyen ızrâra müsâ'adeler gösteriyorlar. Adüvv-i Allah öyle bir dinsize en sadıkâne hizmetlerde bulunuyorlar. O hizmetler ise mensub oldukları din-i kavime en vâzıh ve azim mazeretlerden gayri bir şey değildir.

Uydurdukları yalanlara kâni' olmayan ve hilâfını söyleyen müslümânları bilâ-delil tekfir ve erbab-ı din ve hamiyet ukelâyı tahki ediyorlar. Âkvâl-i mürâ'îyâneleriyle

hükûmet-i İslâm'ı –kezalik sâlih, nafi' ve hayırlı bir hükûmettir – dünyâda en fenâ ve en muzır bir hükûmet hâline isâl ettiler. Biz isâl etmedik bir takım zalimler, hainler hükümet-i İslâm'ı o hâlet-i seyyi'âya irca' etmekte bulundular derlerse sözlerine bu yolda cevâb verilir ki:

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:32 Sene:2 s.7-8

10 Şevval 1316 / 9 Şubat 1314

**İstavrozlu Halifenin Da'vâsı**

Şevketlû Şehriyâr-ı Abdülhamid Han Hazretleri!

Âhbâra ilim hâsıl olduktan sonra o âhbâr evsâf olur derler. Meselâ beş, altı ay mukaddem Kânûn-i Esâsî Ceridesi'yle neşr edilmiş olan bir makâlede sâbit "Halifenin Göğsünde İstavroz Vardır" cümlesinden "İstavrozlu Halife" terkib-i tavsifini yapılmak câ'iz midir. Papa cenâbları kelime-i şehâdet yazılı bir İslâm nişânını takınmaktan imtinâ' edeceği ma'lum ve müsellem olduğu hâlde sen Halife Abdülhamid Han sadr-ı şehriyârına ara sıra istavrozlu nişân koymakta olduğun mezkûr makâle ile inzâr-ı İslâmiyân'a arz u isbât edildiğine zâtın çatlarcasına hiddet ve tehevvür eylediğini ve gayri bir şey yapamayınca biraz teşeffi-i sadr ( Çaliçe Peyond ) hilâfetpenâhî ümidiyle ceride-i mezkûre aleyhine asule-i ikâme-i da'va ettirmek istediğini velakin bâbında Ferid böyle bir da'vanın ikâmesi salib-i hâmil ü hâdimi olmaklığını henüz işitmeyen müslümânlarla gayr-i müslimlerden mâ'adâ umum kütb-i erba'a mensublarıyla mecusîlere varıncaya kadar herkese işittirmekten başka bir şey'e yaramayacağından bahisle şahsına â'id o gibi bir teşhir-i küfrâmizden seni vazgeçirinceye kadar Mabeyn-i Şehriyârî küberâ-yı ricâlinin çok yorulduğunu etrâfında dolaşan asdıkâdan biri bu tarafa ihbâr ediyor.

Halife-i çaliçanişân hazreti? Sen kendin sevinerek yaptığını esef-i azimle yazanlara niçin hiddet buyuruyorsun. Muhammedîliği tahkire seni kim icbâr ediyor. Fahren ihtiyâr edildiğin küfrbazlıktan dolayı sana terettüb eden mes'uliyeti de

başkalarının üzerine mi atmak istiyorsun? Ba'zı milel-i gayr-ı müslime hükümdârlarını kabul ettikçe -her vasıta ile ibrâz eylediğin âmâl-i hâlise-i Şâhâne'n üzerine- sana verdikleri haçlı hıristiyan nişânlarını göğsüne ta'allik ve o hükümdârlara gâyet kerih temellûk eder olduğunu inkâr edebilir misin. Ahd-i hilâfetinde vuku' bulan her türlü müsâviye râci' en celî hakâyık bile Avrupa'daki süferâ-yı Osmânîye vâsıtasıyla tekzib ettiregeldiğin gibi göğsüne istavrozlu nişân ta'lik eylediğini de tekzim ettirmeğe bir irâde-i şâhâne'nin ısdârı hâlisâne ricâ olunmaktadır. Sen umum müslümânlara halifelik da'vâsında musırr olduğun hâlde öyle sayılı nişânları taleb ü kabul ü te'allik eder olursan kime darılmağa ne demeğe hak ve salâhiyet vardır? Böyle bir ameli kendine lâyık görmüyorsan irtikâbına seni zorlayan kimdir? Mes'uliyeti de fâ'iline â'id değil midir? Sen kendin haçlı nişanları beğeniyor ve seviyorsun göğsüne de pek münâsib gördüğün için asıp hıristiyanlara yaranmak ve mütemeddin görünmek istiyorsun. Hak ve adâlet isteyen âhrâr-ı İslâmîyan'dan hiçbiri öyle bir şey kabul etmediği hâlde cümlesini bilâ-delil ü bagir-i hak tekfir ettirdiğine mukâbil o hâlis müslümânlar her hakka ve delile bi'l-istifâde seni tekfir ediverseler ne cevâb verebilirsin? Halife-i bedkîş! Öyle nişânları sadr-ı hilâfetpenâhîne ta'lik veyâ ta'likini sana tavsiye edenler kimlerdir? Genç Osmanlılar mıdır? Söyle herkes işitsin onlar o ameline hezâr-ı te'essüf ve müslümânlık nâmına telehhüf ediyorlar. İ'tikâdları da pek sağlamdır. Öyle bir iş şer'an câ'iz ise cevâzına fetvâ vermek için ayaklarına yüz sürmeği şeref bilen Cemâleddin Efendi'yle avanesine emr ü ferman buyur. Umum ulemâ-yı İslâm da anlasın. Ta'lik-i salib mes'elesi ehl-i Kur'ân'la ehl-i İncil beyninde e'azim mesâ'il-i hilâftan olduğu ma'lum-ı hilâfetpenâhî değil midir?

Haçlı nişan göğsüne koydukça İsa Aleyh's-selâm'ın sulben katl olduğunu fi'ilen i'tiraf ediyorsun. Buna ise hiçbir Muhammedî kâ'il olmaz. Nerede kaldı ki öyle nişân hâmilî olsun. Halifeyim diyen zâtın çalipadâr bir nişânı eliyle göğsüne bi'l-ihtiyâr ta'lik etmesi o halife-i fâsidi din-i Muhammedî'den çıkarmayacağına şer'î bir delil ve hüccet var mıdır? Halife-i İslâm'ım diyorsun söyle herkes bilsin şer'-i şerifin usûl ü füru'una vukuf şart-ı hilâfettir. Göğsüne haç takmaklıkla Avrupalılar ârza ve bu vecihle Devlet-i İslâm'a bir hidmet ifâ olunur sanıyorsan âmâl-i siyâsîyye tebâyını sebebiyle hıristiyan Avrupalılar'dan her biri diğerlerinden râzı olmadığı meydândadır. Sen nişânlarını ta'lik edersen mi İslâm devletinden râzı ve âmâlini mü'eyyed olurlar? Menâfi'-i siyâsîyyeleri

İslâm devletinin menâfi'-i hayâtîyesine tevâfuk edebilenleri yalnız hüsn-i idâre ve siyâsetle hoşnud eylemek mümkündür. Senin nişânlarını ta'lik ettiklerin ise Develet-i İslâm'a şer ve mazarratlarından gayri hiçbir işleri görülmedi ve görülmüyor. Avrupa hıristiyanları halifenin göğsünde haçlı nişan gördükleri hâlde Türkiya'da o halifenin emriyle vukû'a gelen mezâlim ve mezâbihten Devlet-i İslâm'ın idâresini hiç ma'zur tutmayıp o devletin izâle-i vücudunu arzu eden bedbâhlara hak vermeğe başladılar.

Sen halife ta'lik-i salible hıristiyan teb'amı hoşnûd ediyorum dersen müslümânlar senin cehl ü istibdâdına ilâveten ta'lik eylediğin istavrozdan hoşnûd olmadıkları gibi Osmanlı hıristiyanları da senin hükm-i zâlimânenden hiçbir vakit râzı olmazlar. Boyunduruğundan kurtulmak için her ân çalıştıkları kâbil-i inkâr değildir. Sen alenen hıristiyan olsan bile zulm ü i'tisâfın bulundukça Osmanlı hıristiyanları sana meyl ü muhabbet etmezler. Gerek müslümânları gerek hıristiyanları devletten memnun ve birbirinden hoşnûd eder bir şey varsa o da adâlettir. Demek ki şahsına himâyelerini dilediğin bir takım ecnebilere hoş görünmek için müslümânlığa külliyen muhâlif ve keyfine muvâfık herşeyi irtikâbla Devlet-i İslâm'a bir fâ'ide değil her türlü mazarrat murâd ediyorsun.

Kânûn-i Esâsî Gazetesi aleyhine bir da'va açarsan o cesâret-i şehriyârî bu tarafça pek büyük meserretle telakki olunur. Kasden irtikâb edegeldiğin fezâyih ve mezâlim meyânında istavroz muhibb ü hâmili bir halife olduğun da Mısır Mehâkim-i Nizâmîyesi'nde mufassıla tescil ettirilmek ve âlem-i İslâmiyet'e öyle haçlı bir halife arz u i'lan olunmak tevârih-i beşerin zabt ettiği ve edeceği gârâ'ib-i rüzgârın ıgrâbı olur. Sâye-i hilâfetinde vukû'u kalan yalnız bu garibe-i hayretefzâda görülür ve işitilir. Lakin ol vakit haçlı nişânlarını göğsüne ta'lik eylediğin hükümdârlara ne cevâb vereceksin. Sana demezler mi ki din-i İslâm'ca öyle şey'in cevâzına mâdem ki mahal yokmuş irtikâbına ne zorun vardı. Bizden olduğu ve devlet ve milletine her gâvurdan ziyâde düşman bulunduğunu yazan gazete aleyhine ikâme-i da'va ediyorsun. Ama o belâhatinle bizim menâfi'-i siyâsîyemize mugâyir hareket ettiğini düşünmüyor musun? Bizim işittiğimizden iyi Türkiya âhâlisini ezdin devletini de tehlikeye koymakla o güzel ve münbit memâlikin beynimizde taksimini tehiyye ve teshil eyledin. Memâlik-i sâ'ire müslümânlarını da yalanla dolanla aldattın. Bizim arayıp bulamadığımız bir halife iken

bizim o kadar i'tibâr etmediğimiz istavroz ta'likiyle müslümânlara ne olduğunu anlattın. Şimdi seni makâm-ı hilâfetten hal' ve seni himâye ettiğimizden dolayı âmâlimizi def' eylemeğe kıyâm ederlerse menâfi'-i siyâsîye ve fevâ'id-i ticârîye ve sâ'iremizi çok zarar ve ziyânlara uğratabilir. Ahmak bir dost olduğun tebeyyün etti. Allah belânı versin.

**İmzasız**

Numero:33 Sene:2 s.3-4

25 Şevvâl 1316 / 18 Şubat 1314

**Makale-i Mahsûsa**

**E'uzi Billâh "Ve'l-fitnet-i Eşedd-i Mine'l-Katl"**

Sadaka'l-lahi'l-'azim

Ey Cenâb-ı Hakk'ın ism-i şerifini lisânlarıyla zikr edip varlığını kalbleriyle tasdik eylemedikleri, icrâât-ı mel'ûnâne ve müşrikâneleriyle zâhir olan zaleme ve mü'inleri (Ehli'l-lahi'l-arz men vücûduhûm) şu bâlâda zikr olunan âyet-i celile manzurunuz oldu mu? Bakınız! Müfessirîn-i kirâm hazerâtı tefsirinde nasıl buyurmuşlardır. Fitne ya'ni sizleri vatan ü diyârınızdan ihrâc eyledikleri gibi siz de onları ihrâc ediniz ki bu hâl katlden eşeddir. Anlaşıldı ya! Bir adamı da vatanından ihrâc ve nefy ü tagrib eylemek katlden eşeddir. Çünkü katl ile ölmek her ne kadar acı ise de bir def'alık tadıp, hâlâs olmaktan ibârettir. Ama vatandan cüdâ olmakta ise ta'ab ve meşakkat devâm eylemek vardır. Evlâd u âkrabâ ve ehibbâdan teba'üd ile eziyet ziyâdeleştikçe her gün ölmek kadar acı tatmak vardır. Bunun için nefy ü tagrib katlden eşeddir. Nitekim buna bir Arab şâ'iri de şu ( li katli behd es-seyf ehveni vakı'a ale'l nefsi mine'l-katli bahdi'l firak ) işâret eylemiştir. Ya'ni (elbette kılıç keskiniyle öldürmek, firâk keskiniyle öldürmekten şiddet-i te'sirce nefse ehvendir) demektir.

Ey şimdi görüldü ya! Şu bâlâdaki evsâftan daha şenî' ve şedidine lâyık olan zevât daha ( bir mü'minin nefyi katline müsâvidir) me'âlindeki hadis-i şerifi de bilirsiniz. Ve ( min katli mü'minen müte'ammiden feczâ'e elahe ) âyet-i celilesini de elbette işitmişsinizdir. Eğer kalbiniz de tasdik etmişse, nasıl olup da bu kadar ümmet-i

Muhammed'i pervâsız mahv ü nefy ü tagribe cür'et edebilirsiniz ki yukariki evsâf ile ittisâfa şimdi lâyık değil misiniz? Ama diyebilirsiniz ki biz bunu kânun ile yaptık, kânun muvâfık-ı şer' değil mi? Bu hâlde biz ma'zûruz. Evet! Pek â'lâ biz de sizden bunu isteriz. Demek siz mevâdd-ı kânûnu, âhkâm-ı şer'-i şerifi tanıyorsunuz ve buna mutî' ve münâkâdsınız değil mi? Zâten Cenâb-ı Hakk da ( felâ ve rabbik yü'minune elahe ) ayet-i celilesiyle hükm-i Kur'ân'a mutî' ve münkâd ve hükmüne râzı olmayanın imânı sahih ve makbul olmadığını buyuruyor ya! Evvelâ kânunu ele alalım. O kânun ki ibtidâsında bizim matlûbumuz olan meclis-i meb'usânın küşâdı lüzumu gösterilmektedir. Siz ki bugün icrâ me'muru ve bunun muhâtabısınız bir mâddeyi kendi nefsinizde icrâ eylemediğiniz hâlde milletin sa'âdet ve selâmeti şu zamânda ancak buna mütevakkıf olan millet meclisinin küşâdını taleb eden bizlere nasıl olup da binlerce mâddesini infâz ve o kânun ile mahkûm edebilir ve hükmü ona isnâd edebilirsiniz. Çünki ol kânun ile hükm eylemek evvelâ başında emr eylediği meclisin vücûduna tevkıf eder. Olmadığı sûrette kânun ile hükümde bâtıl olur ve's-selâm. Kezâlik bizleri hükm-i şer' ile de mahkûm edemediğiniz gibi hükmünüz de bâtıl olur. Çünki bizim matlûbumuz olan meclis-i meşvereti Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Azimü'ş-şân'da şu ( ve emrihum şurâ-yı beynehüm veşaverehüm fi'l emr ) âyet- i celileleriyle emir buyurduğu hâlde bu emr-i İlahî'nin icrâsını taleb eden kimselerin hükm-i şer' ile mahkûm olmaları muhâldir.

Elhamdülillah biz müslümânız. Kitâbullah'ın hükmüne elbette lehimizde ve aleyhimizde dahi olsa mutî' ve münkâdız. Siz de münkâd iseniz ve hakka razı iseniz bâdi-i ihtilâf olan bu gibi âhvâli def'ü ref' eylemeğe ve ( ve en tâ'ifetan elahe )kavl-i celiline tâbî' olup ıslâhına berâhîn-i kâtı'a ve delâ'il-i mukni'a irâdıyla bizi elzem eyleseniz ne olur. Ama nerede! Birinci müdâfi'ınız kırk anbarcı medâhin değil mi? Bu gibiler inâyet-i Hakk'la ilk hamlede "febehtüllezi küfr" sırrına mazhar olurlar. Ancak iki taraf da ta'arruzdan masûn olarak serbest irâd-ı makâll ve edille eylemek üzere her nerede olur ise bir meclis akd olunmalı, ba'dehu vermiş olduğu hükme her iki taraf da râzı olmalı bu ihtilâf bertaraf olur ve's-selâm. Velâkin sizde o insâf ve imân nerede "kün yehudiyân sürefâ ve'l-üfelâ tel'ab bi't-Tevrât" Ya eyyühe'l-münâfikûn insâf yâhû insâf! Menâfi'-i zâtîye ve şahsîyenizi milletin selâmet ve sa'âdetine fedâ etmek. Bu kadar ümmet-i Muhammed'i iz'âc ve mahv u ıtlâftan vazgeçsin. Hem siz müstefid olunuz ve hem de millet mes'ud ve bahtiyâr olsun. Dâhil ve hâricde köpekten alçak olan

nâmınız te'âlî eylesin. Ecânibden kundura boyacısına nâfiz olmayan nüfûzunuz hükümdârlara kadar nüfûz eylesin. Hukuk-ı hükümrânî muhâfaza olunsun, mülkte istiklâl-i tam hâsıl olsun. Burasını biraz izâh edelim. Bundan onbeş yirmi sene mukaddem Sırb kralı sabık Milan Millet Meclisi'nde irâd eylediği nutkunda (Biz Berlin Ahidnâmesi'yle müstakil olmadık. Ancak şimdi müstakil olduk. Çünkü Devlet-i Alîye'den infikakımızda onlarda câri olan uhûd-i atika bize sârî olduğundan biz mülkümüzde müstakil-i hakikî değil idik. Şimdi bunun lağvını devletlere kabul ve tasdik ettirmekle müstakil olduk) demiş idi. İşte mülkte istiklâlin ne demek olduğunu bilen kimse kendi timsâl-i mücessemi olan meselâ bir zâbıta me'murunun kendi mülkünde bir ecnebiyi lüzumunda tevkif edemediğini ve bir hâkimin sefârete mürâca'at eylemeden veyâ tercümân bulunmadan muhâkeme edemediğini ve ba'del'l-hükm bu mücrimi kendi mahbesinde habs edemediğini gördük de o mülkte hükümdâr-ı müstakilim demekte hayâ edip bunun ilgâsına sa'y eder. Avâmı igfâl ve hevâzım bâ'is-i istigrâbı ve ecânibin mucib-i mizâh ve handesi olan birtakım elfâz-ı bîma'nâ ile kendini medh etmez. Ve hüve ala külli şey'in kadir.

Denilebilir ki bunda hazret-i Şehriyâr'ın kabâhati nedir? Eslâfın her sûret ve nâmla verdiği imtiyâz-ı seniyyesidir. Evet! Burası müsellemdir. Bu gibi imtiyâzları diğer devletler de vermişler idi. Zamânın nezâketi bunlara işin vehâmetini bildirdiğinden ve ilgâsı da hâl-i hâzır muktezâsınca ıslâhât icrâsıyla kesb-i kuvvete mütevakkıf olduğundan mülklerinde ıslâhât-ı lâzimeyi icrâ ile ilgâsına muvaffak oldular. Buna ise misâl bir iki değil. Bulgaristan, Sırbiya, Romanya ve Japonya'dır. İşte bunların ba'zılarını bizden infikâk eyledikleri zamân intikâl eylemiş ba'zıları da eslâfının yâdigârı olarak kalmış idi. Şimdi bunların levni ıslâhâta mütavakkıf olduğu hâlde zulm ü te'addisiyle ezdiği kadar bir de ecnebî boyunduruğu altında mahva çabalamaktan daha büyük cinâyet ve kabâhati olur mu? Ecnebî imtiyâzı illet-i sariye gibi burada câri olduğundan geçen gün bir İtalya'lı iki Arab'ı birden öldürüyordu. Şimdi tabi'î mehâkim-i Osmânîye sefâretten bi'l-istîzân bunu tercümân huzurunda mehâkeme ile lâzım gelen hükmü verdikten sonra devlet-i metbû'asına teslim edecek. Ne ma'lûm bu âdem orada cezâsını görecek mi? Islâhâtın hiçbir fâ'idesi me'mûl değil ise bile hiç olmazsa uhûd-i atikayı ref' edip Devlet-i İslâm'ın üzerinden barbar-ı girân kaldırılmış olur.

**İmzasız**

Numero:36 Sene:2 s.1-3

2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315

## Makale-i Mahsusa
## Abdülhamid'i Tövbeye Da'vet

-Ehl-i Zühd ve Tasavvuftan Bir Zât-ı Muhterem Tarafından-

(Lâ kebîratün me'a'l-istipgâr ve lâ sagîratün ma'a'l-ısrâr) Kebâ'ir ya'ni büyük günâhları terk ile irtikâbına nedâmet ve bir daha işlememeğe azm ü cezim eylemek ile ind-i İlahî'de afv ü magfiret olup sagirada ısrâr ve devam ü idmân sebebiyle kebire olur demektir. Ekber-i kebâ'ir demeğe şâyân olan zulüm ıbâd ve mahlûkâtı terk ü nedâmet ile değil belki (illâ velâ büdde en yutâlibûhâ) kavl-i Nebevî'siyle yevm-i cezâda mutâlebe olunacağı beyân ve izâh buyurulduğundan erbâb-ı mezâlim ile istihlâl eylemeğe mütevakkıftır.

Ey Abdülhamid! Bugün senin ma'lum olan seyyi'âtta ısrâr edişinin netâyic-i vehimesi her nev'i hak sahibi mazlumlar için mütehakkık olduğundan musırr olduğun âsâm ve cerâ'imi yalnız terkle nedâmetîn ve mazlûmînden gasb eylediğin hukuk-ı meşrû'alarını i'âde eylemekliğinin her mazlum için kâfî görülüp velek(?) mâhalif denilerek seyyi'ât-ı sâbıkandan tecâvüz olunarak, artık Türkiya'ya lâzım gelen esbâb taharrisiyle iştigâl edilecektir.

Hem bu kadarla da kalınmayacak, şahsın "ilâ la'netullah ale'z-zâlimîn" ve "inallah lâ yühibbü'z-zâlimîn" kavl-i Rabbanî'siyle terhib ve zâlim lakabıyla telkîb olunup kulûb-i avâm ve havâsta Allah karibân vücudunu arsa-i âlemden izâle eylesin deyu hakkında beddu'â olunurken "En Allahi yuhibbu't-tevvabi'v-ve yuhibbi'm-mutahhirîn" kavl-i celilinde imtisâlle taltif-i kulûb-ı ümmet ettiğin gibi senin için Allah ömrünü müzdâd eylesin du'â-yı hayriyyesiyle du'â olunmağa başlanacaktır.

Ey Sultan Abdülhamid! Artık kendi kendine insâf eylemez misin ki sînin altmışa erdi. Bu kadar daha yaşamak muhâl değilse de elbet birgün şerbet-i mevti nûş edeceksin sakın "Tövbe ne vakit olsa makbuldür. Hevesât ve müştehiyâtı bırakmakla niçin şimdiden isti'câl edeyim diye nefsinin agvâsına aldanma! Çok def'a bugünün ahşamı ve ahşamın sabahı olmaz. Sana yakın misâl istersen Fransa re'îs-i cumhuruna bak adam iki üç sâ'atte âhirete gidiverdi. Hem senin için mâsebak seyyi'âtını ta'mir ve makâmına teksir-i hasenât eylemeğe zamân lâzımdır. Çünki tövbe-i mezâlim ve mesâviden geçmek ise de âhirette el-müflis-i fi-imanullah kalırsın "E'z-zulm-i zulumât yevmû'l-kıyâme" şiddetini görürsün. Tövbeye muvaffak olmadan gidersen Allah imdâd eylesin du'ası adl-i ilahî'yi tagyir eder mi? Çünki ma'âsı; hukuk-ı ibâd olursa afvı cümlesini ırzâya mütevakkıftır.

Ma'âzâllah nice yüz bin kadın, erkek, müslim ve gayr-i müslim ibadullahtan erbâb-ı mezâlim ve bunca eytâm ve erâmil huzur-ı Rabbu'l-alemîn'de yakana sarılır. Daha o senin milletten gasb edip aldığın paralar ile zulme sevk eylediğin me'murların avanenin cümlesi ( ve iza dahiletu ümmeti la'neti ihtihâ ) medlûl-i münifince sana sövüp sayacakları da caba "zalikhu el hüsran el mübeyyen" orada kimden istimdâd edeceksin? Cenâb-ı Hakk'ın afvı hukuk-ı İlahîyesi'nedir. Erbâb-ı mezâlim hukukunu isterse ne yaparsın? Yazık hâline şu âhvâl-i âhireti münkirsin diyemem lakin huzuzâtına inhimâkın mesâvî üzere ısrârın kalbini kasvetlendirmiş, birtakım menfa'atperest heriflerin müdâhenâne alkışları seni mağrur etmiş ve işte şu tasvir olunan hâlin vak' ve azimetini idrâk isti'dâdını izâle eylemiş ve belki külliyen bâdi-i nisyânın olmuştur.

Şimdi bilesin ki muhlisâne olan şu sözler ile istihzâ eder ve makâm-ı tezyifde bizi de Fatih Câmi'i'ne vâ'izliğe göndermeğe kalkarsın.

Ama biz de ne kadar teşekkürler ile o vazifeyi âcizâne deruhde ederek ibadullaha senin mezâlimini ve â'mâlinden mütevellid ve vuku'ı mütehakkık olan hezimet-i umumîyeyi beyân ve izâh ile irşâdda vus'umuz mikdârı kusur olunmaz. Lakin nerede o cesâret?....

Bak sana seyyi'âtından birini söyleyeyim. Trablus câmi'lerinin zamân-ı kadimde hîn-i inşâsında kıble iyi ta'yin olunamamış olduğu erbâb-ı fen tarafından olunan tahkik

neticesinden müstebân olduğu cihetle bu hakikati bütün cemâ'at-i müslime kabul eylediği hâlde senin debdebe ve dârât ile ıbâdullahın başına musallat eylediğin vâli sizin fenninize ben i'tikâd eylemem diye izhâr-ı belâhet ederek yüzünü kıbleden çevirmiş idi.

Şimdi Allah için insâf etmeli bugün iki kere iki dört eder gibi olan bir hakikat-ı fennîyeyi re'y-i hoduyla kabul eylemeyecek kadar câhil olan bir herif ibadullahın başına (vâli)lik namıyla musallat olursa ne olur? Oradaki tahribâtı kifâyet etmemiş gibi şimdi de Bağdad'a musallat oldu. Allah imdâd eylesin.

İşte senin bu gibi kullandığın heriflerin âhvâline muttali' olduğun hâlde onları edersin. Gider zulm ederler başlıca vizr ve vebâl senin olur.

Meclis-i Meb'usân olsa idi bu gibilerin fenâlığı derhâl ma'lum olur ibadullahın başından şerleri def' olunur, sen de hiçbir şey'den ne indullah ve ne de indun'n-nâs mes'ul olurdun. Yalnız memleket değil mesâcid bile daha ma'mur ve semt-i kıble daha ma'ruf olur. Sâyende görülen seyyi'ât yerine hasenât kâ'im ve hakkında du'â-yı hayır dâ'im olur. Hakk böyle der ve's-selâm. Islâhına Allah cemi'ân (?) ve kereme âmin âmin âmin becâhü'n-nebi salla'l-lahi aleyhi ve sellem âmin.

**İmzasız**

Numero:36 Sene:2 s.2-3

2 Zi'l-hicce 1316 / 13 Mart 1315

**Marakeş Hilâfeti'ne Bi'at**

Haber-i Müdhişi

Bakâyâ-yı şevketi mevcud olan Türkiya devletinin umum ehl-i İslâm'a pîşvâ olup sâ'ir hükûmât-ı İslâmîye ile münâsebât-ı dostâne ve mu'âmelât-ı mu'âvenet kârânede bulunması âhs-ı amelimiz ise de haber aldığımız bir mes'ele-i azime hakkında bervech-i âtî cidden nazar-ı dikkat celb ederiz.

Âsdıkâ-yı devletten ba'zı zevât-ı kirâmın sûret-i mahsûsada nazar-ı Şâhâne'ye arz olunmak üzere ihbâr ettiğine göre Merakeş "Fas" emiri İslâm halifesi tanılıp

Türkiya halifesine bedel kendisine bi'at ve bu maksadı hatır için lâzım gelen müzâkerât icrâsıyla mukarrerât ittihâzına hidmet etmek üzere Mısır'da bir cem'iyet teşkil eylemiştir cem'iyetin â'zâsı Türk ve Arap'tan mürekkeb imiş, ma'â'l-iftihâr te'min edilir ki yeni âhrâr-ı Osmanîyân'dan hiçbir ferd öyle cem'iyete dâhil değildir.

Bu haberin sathını sûret-i kat'îyede te'min etmiyor isek de ehemmiyetine binâ'en zikrine mübâdelet ediyoruz.

Şevketlû Abdülhamid Han'ın mesâlih-i İslâmîye'yi gözetmesinde bu def'a himmetsizliği demeyelim de muvaffakiyetsizliği tamâmâ zâhir olup Merâkeş kuvâ-yı hukûmet nokta-i nazarından Türkiya'dan za'if ise de emiri Kureyşî evlâd-ı Arab'dan bulunduğundan ve tarafından hiçbiri makâsıd-ı İslâmîye'yi te'min edebilecek derecede bir siyâset koymaya mâlik veyâ sâlik olmadığından Türkiya hilafetine merbut olmadan ise Merâkeş hilafetinin nüfûz-ı ruhânîsini tanıyıp sarf-ı umur-ı dinîyyede riyâsetine münkâd olmayı kısm-ı e'azim ehl-i islâmı'nın münâsib göreceği ithimâli pek kâvidir. Bu husus-ı mühimde ba'zı düvelin garezi bulunup bulunmamak mes'elesi ayrıca şâyân-ı ihtimâmdır. Mısır Müslümanları Merâkeş hilâfetine meylederlerse Afrika'nın sâ'ir umum müslümânları da onlara peyrev olurlar. Ceziretü'l-Arab, Irak, Suriye âhâli-i İslâmîyesi'nin de cümleten Arab olması Türkiya idâresinin fesâdı sebebiyle o kadar hoşnûd olmadıkları hilâfetinden i'râzla Arabî halifeye teveccüh eylemeleri akla pek yakındır. Hindistan ve Cava âhâli-i İslâmîyesi'nin de Arablar'a teba'ân tebdil-i bi'ata müsâra'atleri hiç istib'âd olunmaz. Yalnız Hâdimû'l-Haremeynü'ş-Şerifeyn ünvanı kalır ki Hicaz kıt'asına hâkim hükûmet-i İslâmîye'nin re'isine ıtlâk olunması hasbu'l-mevki' lâzımdır. Lakin umur-ı İslâmîye'ye alakadar ba'zı düvel-i kavîyenin siyâseti ona da çare bulmakta âciz olmayabilir.

Allah etmeye, Memâlik-i Osmanîye'ce nâmarazî metâmi'-i düvelîyye teskini bir daha tecviz edilirse kıt'a-i Hicazîyye'nin ilk verilecek eczâdan bulunacağına iştibâha mahal yoktur zannedilir. Mes'ele gayet mühimdir. Melhuz-ı muzarratının def'i padişahın çok kusurlarını afv ettirir.

**Vâllahü'l-Müste'ân**

Numero:39 Sene:2 s.6-7

20 Muharremu'l-Harem 1316 / 18 Mayıs 1315

**Su'al ve Cevâb**

Makâlesinden (Mâba'd)

Farzet ki biz Hükûmet-i Seniyye'yi mudâfa'a edenlere mümâşatla re'âyâ ve ahâlinin mübtelâ olduğu her inhitât ve tedennîden hükûmet mes'ul olmaz ve âkıbetiyle mu'âhaza ve ahâlîyi terakkîye sevk ve teşvikle mutâlibe edilmez diyelim. Bu hâlde ahâliyi ihâta eden mesâ'ibi o müdafa'acılardan sorarız.

1-Ahâli dâ'im inhitât-ı tedennîde midir? Değil midir? Değildir demek bâtıldır. Evet demek çâresizdir. Bunu teslîm ve ikrâr ettiklerinde ahâlinin takahhur ve inhitâtı mes'uliyeti kime terettüb ediyor?

2-E'l-'ıyâzü billah bu inhitât (tedenni) uzar ve avâmil ve esbâbı tezâyüd ederse akıl, bekâ, ve devâm imkânını tasavvur eder mi? Veyâ bu muhal midir? Sonra (e'l-'ıyâzü billah) mahzûr vâki olur da mes'ele-i Şarkîyye kuvveden fi'ile çıkarsa umûm müslümânların işi ne hâlete varacak ve husûsen onların başına bu belâyı getiren âmillerin (ricâl-i hükûmet) hâli ne olacakdır? Eğer onlar hazinelerinin kendilerini kurtaracağını sayıklamakta iseler bu sayıklamaları pek kötü ve pek boştur. Belki o hazineleri sebeb-i zevâlleri olacaktır. Amma ola çünkü Vâcib-i Te'âlâ kelâm-ı azimü'ş-şânında buyurmuşdur ki "Tahkik Allah-ı Te'âlâ müfsidlerin amelini ıslah etmez ve hâ'inlerin keydine muvaffakiyet vermez." Allah-ı Te'âlâ'nın da va'ad-ı celîline halef etmesi muhâldir. Ve amma sâniyen dehr ve zemaneden sorsunlar ki onlar gibi dinlerine, devletlerine ümmetlerine, vatanlarına hâ'inlik etmiş kimselerden biri olsun kurtulmuş ve felâh bulmuş var mıdır? Eğer o kabîl hâ'inlerden nefsini kurtarmış birini bulusa onun yaptığını kendilerine de câ'iz görsünler. Ve eğer bulamazlarsa "feseya'lemüllezine zalemû ey muntalibün yentalibûn "mantûk-ı celîlince ibâdullaha zulm edenler neye münkalib olacaklarını ya'ni ne kötü hâlete döneceklerini bileceklerdir.

Vallah-i Te'âlâ ben kendi gözümle meşhûr Sadrazam Reşid Paşa'nın evlâdından birinin ahbâsından bir zâta arz-ı ihtiyâc ettiğini ve o zât kendisine bir Fransız altını verdiğini gördüm. Böylelerin nice nice emsâli görülmüş ve işitilmiştir!

3-O garazkâr mudâfa'acıların me'mûrların ıslâhı mes'ûliyyetini kime tahmîl ediyorlar. O me'mûrlar ki hâllerine sabır ve tahammül, dâ'ire-i imkânda kalmadı, setri nerede kaldı?

4-Mu'ayyen ve muhassas emvâli seneden seneye ezdiyâd eden bahriyeden kim mes'uldür ki seneden seneye sükûtu, tedennîsi ezdiyâd etmektedir. Hattâ Yunan Muhârebesi esnâsında bir zırhlı çıkarmaktan âcîz bulundu.

5-Her sene altı milyon lira alan ve birbuçuk milyon liralık bir mikdârı ashâb-ı duyûna verip bâkîsini igtinâm eden Duyûn-i Ûmûmîye idâresinden kim mes'uldür? (Acaba bir nasîb-i mühimmi her mel'anette ecânible müttefik olan Cenâb-ı Gâzî-yi Şehriyâr'ın Ceyb-i Hümâyûnu'na dahil olmuyor mu?)

"Ve'ş-şey'i bi'i-şeyi yüzekkir" fehvâsınca şunu da irâd edelim ki târihe biraz vukûfu olanlar Devlet-i 'Aliyye'nin 1272 senesinde Kırım Muhârebesi'nden mansûr ve muzaffer çıktığını ve o târihte kırk paralık borcu olmadığını biliyorlar. 1298 senesinde Duyûn-ı Ûmûmîye idâresi teskîl olunduğu vakit mecmû-ı duyûn-ı devlet ikiyüz milyon lira mikdârında idi. Farz edelim ki sonraki Rusya Muhârebesi esnâsında yirmi milyon lira sarf edilmiştir.

Ma'hazâ o esnâdaki i'ânât-ı ûmûmîye beş milyon liradan ziyâdeye bâlig oldu. Acabâ o iki yüz milyon liranın bâkîsî nereye gitti? Ve ondan mes'ul kimdir? (mikdârını ancak Allah'ın bildiği ) kâ'imelerin yüz guruşluğu on guruşa tenezzül etmişti. Kısm-ı e'azımı biçâre elinde kalıp telef olmuştur. Yalnız kâ'imelerden Ceyb-i Hümâyûn'un istifâdesi yirmi milyon liradan aşağı olmadığı erbâb-ı vukûfca müsellemdir.

5-Devletin büdçesine bir kere nazar edin. Â'şâr, agnâm, vergi ve temettu' vâridâtını tenâkısda görürsünüz. Vilâyetteki devâ'irînin defâtirine de nazar edin hepsini tezâyüd te bulunrsunuz. O tenâkısın sebebi nedir? Ve ondan mes'ul kimdir?

6-Bu dereceye bir daha bakın her dâ'irenin mahsûsâtını tamâmen mukayyed görürsünüz. Asâkir-i Nizâmîye'nin hâlinden de sorunuz. Cünûd "Zafer-i mev'ûd"ı bir guruşa muhtâc bulursunuz. Zîrâ her sene üç aylıktan ziyâde almıyorlar zâbıta efrâdı da böyledir fakat ümerâsı müstesnâdır.

Erbâb-ı sadâkât ve emsâli de asâkir-i mensûre gibi adl-i hilâfetpenâhîden müstefid olmaktadır!!!

Ve lâkin müfsidlere ve onların re'islerine ve umerâ ile vüzerâya ve deccâllere milyonların itâ-yı seniyye olarak verildiğini görürsünüz.

7-Asâkir ıslahasıyla melbûsâtı, süvâri hayvânâtı bile ecânibten iştirâ olunuyor. İmtiyâzât ve ma'âden ecânibe satılıyor. Millet kanıyla fethedilmiş olan bilâd pervâsız ecânibe teslim ediliyor. Rüşvetle âhkâm-ı istibdâdîye zâhir ve alenîdir. Hürmet-i dîn ve

mahrûmât-ı şer'îye istibâha ediliyor. Bu müsâvînin cümlesi şe'â'ir-i medenîyeden oldu. Âhâliye kötülük ve i'tisâf eden, memlekette fitneler koparan her müfsîd , hârici hüsn-i mükâfâta nâ'il oluyor. İyilik eden nâsıh-ı emîn önde habs veya nefy olunuyor. Bu rezâ'ilin hepsinden ümmet mi mes'ûl olur? Sonra necâh ve muvaffakiyet nasıl olur diye sorarsınız. Kâtil Allahu'l-garaz ve'l-maraz

8-Niçin Yemen müslümânlarının sebeb-i isyânından bahs etmezsiniz? Ve niçin inletilerini, tazarru'larını dinlemez işitmezsiniz? Ve niçin kanlarını dökmezden evvel onları me'murlarla berâber muhâkeme ve esbâb-ı iştikâyı tahkîk etmezsiniz? Ümmet-i İslâmîye'nin salâh ve musalâhına ne kadar da harissiniz? Nasıl oluyor da Afrika ve Girid emsâli muhâcirlerini tâ Ermenistan'a gönderiyorsunuz? Ve Çerkezistan, Dağıstan, Sibirya gibi soğuk ve uzak mahallerin muhâcirlerini Suriye'ye Filistin'e getiriyor sunuz?

Bunun ve onun hepsi avâmil-i harâbdan değil midir? Lâkin bilâd-ı agniyâsının taksîri ve ûlemâsının ihmâli esbâb-ı harâbdandır ha! "Nefsinden başla da onu gıy ve dalâlinden nehy ve men' et nefsin tugyânından vazgeçtiğinde sen âl-i makâm-ı hakim olursun. O makâmda va'az edersen va'azın kabûl ve râ'ine iktidâ olunur. Ta'limin de fâ'ide bahş olunur." demiş olan âkıla Allah rahmet eylesin. Âmîn.

Suriye, 14 Zi'l-hicce sene 1316

**Suriyeli Bahis**

## 4. Siyasî Yazılar

Numero:1 Sene:1 s.4-5

12 Ramazan-ı Şerif 1314/ 21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896

### Hâl- i Hâzır

Avrupa dûvel-i mu'âzzaması şark mes'elesi hakkında hâlâ bir ahenk-i i'tilâf teşkîl etmekde acz gösterdiğinden ma'nidâr bir sükûn u sükûnet içinde yuvarlanıp gitmek mecburiyetinde bulunuyor. Mütemâdiyen Petersburg ve Londra kabineleri beyninde şiddetle muhâbere te'âti olunuyor. Geçenlerde ba'zı sefirler İstanbul'dan iftirâk etmişlerdi. Baron Kalis Mısır'a gelmiş idi. İngiltere sefiri Bursa'da su ile meşgul idi. Fakat bu günlerde cümlesi birleştiler. Yalnız Rusya devleti ve İgnatiyef'in rolünü güzelce ifâ itmekte olduğu meşhûdumuz olan sefiri Nilidof cenâbları hâla Petersburg'da kalıyor. Rusya Haricîye Nezâreti'ne ta'yin kılınacağı şâyi'ası Avrupa mehâfil-i siyâsîyesinde bir hayli vakitten beri devrân idiyor. Bir rivâyete göre de sene başı yortularını orada geçirdikten sonra İstanbul'a 'avdet ederek Çar'ın ittihâz ettiği karâr-ı kat'îyi alâkadâr olan süferâya beyân edeceği söyleniyor.

Demek oluyor ki bizce şâyân-ı memnuniyet bir teşebbüs yoktur. Ve olamaz. Çünki her devletin umur-ı siyâsîyesi kendi menâfi'-i şahsîye ve mahsusasuyla kâ'im ve dâ'im oldığundan "sâye-i hükümetvâyede" dostluk maskesini takınmış olan hasm-ı canımızın hememât-ı uhuvvetkârâne ve devr-i endişâneleri idâre-i hâzıra-i mümkün olduğu kadar temdid etmek re'y ve fikrinde ısrâr ve te'anüd göstereceğinden menâfi'-i mütekâbile ve müştereke hasebiyle bize mu'in olan ve cidden ıslâhât taleb eden ba'zı devletler tarafından vaz' olunan ıslâhât programlarının Rusya'nın âmâl ve makâsıd-ı istilâ cüyânesi önünde hükm ü te'siri olamayacağını ma'e'tte'essüf i'tirâf etmek icâb eyliyor. Bu eyyâm-ı mâtem ve felâket, bu keşmekeş-i rezâlet girdabları içinde bakalım bu zavallı millet, bu biçâre, ma'sum ümmet ne vakte kadar yuvarlanmağa tahammül edebilecektir.

Hâk-ı vatanın her zerresi ateş, zulüm ve istibdâd ile cayır cayır yanıyor. Bunun semere-i tab'îyesi ve neticesi olarak fakr u zaruret takat fersâ bir râddeye geliyor. Efrâd-ı vatanımızın en âdi bir ferdi bile yanıyoruz, mahv oluyoruz diye feryâd ediyor. Hele askerimizin âhvâli ne acıklı manzaralar teşkil ediyor. Yazık ki göz göre göre kasd olunuyor da bir kişi ortaya sancak-ı ittihâdı açarak intikâm diye atılmıyor. İdâre-i hâzıra

ise ıslâhât bahânesiyle büyük bir istikrâz akdi için öteye beriye baş vurduktan sonra bir netice hâsıl edemedi. Lakin dâhilî bir istikrâz emeline düştüklerini işittik. Gazete sütunlarında gördüğümüz cebri demek olan i'ânât da buna bir mukaddime imiş. Hükûmet'in gayr-ı kâbil ta'dâd hatalarına kurban olan vatandâşlarımız milletimizin selâmeti devletimizin bekâsı için vâkı'â her nev'i fedâkârlıktan çekinmezler. Rusya muhârebesinde her yerden fevc, fevc i'âneler gelmiş idi herkes varını yoğunu satıp vermişti. Köşe-nişîn-i inzivâ olan da dükkân bile hırkalarını ihdâ etmişdi. Bu i'ânât nasıl sû-i isti'mâlâta uğranıldığı hâlâ hatırlarda harik u zelzele i'ânelerine ne olduğu meydândadır. Bu surette dahilî bir istikrâza kimsenin beş pâra vereceği yoktur. Zâten muhtâc-ı i'âne olan bir ehâli nasıl ikrâz edebilir. Olsa olsa idâre-i hâzıra için ma'lum olan mesleğe devâmdan başka çare yoktur. Zorla i'âneye gayret etmelidir. Gelecek senenin â'şâr ve agnâm vâridâtlarına şimdiden el uzatmalı. Zirâ'ât, ma'ârif, eytâm, tekâ'ûd sandıklarını tam takır etmeğe kadar ikdâm etmelidir. Böylece edilecek idâre-i maslahat bir müddet daha idâme-i zulm ve istibdâd edebilir.

Islahât lafzından murâd devâm-ı tahribât ise ona bir diyeceğimiz olmadığını i'tirâfa mecburuz. Bu hafta mükerreren tevârûd eden telgraflar "sâye-i kudretvâye-i hazret-i pâdişâhîde" bu gibi ıslâhâtın kat kat icrâ olınduğunu haber verdiler. Bir takım ıslâhât taraftârı olan gençler ve ba'zı me'murîn ve softalar şübhe üzerine yakalanarak isticvâbsız bir semt-i mechule nefy olundular. Ecel-i mev'udileriyle terk-i hayât ettiler!! Sâbık zabtiye nâzırı ve ma'iyetinin nefi ve tenkili muceb-i intibâhdır. Hatta beriki nefiler olmasa bu icrââtı mukaddime-i ıslâhât olarak kabul idebilir idik. Nekaye giden mazlumîn-i ümmetin â'ilelerini beyân-ı ta'ziyetten daha ziyâde şâyân-ı tebrik görürüz. Vâkı'a âşiyâne-i â'ilenin şevk ü zevk -ihtimâl ki nur-ı ikbâli- söndü lakin ziyânı yok ecdad-ı ızâmımızın ervâhı sevindi.

Bekâ-yı millet uğrunda yüz kişiyi fedâ edecek kadar millette azm-i niyet gençlerde bu sebât ve gayret var oldukça istikebâlimizden emin olabiliriz. Ancak vaktimizin darlığına binâen kâbus-ı gaflette zullâm-ı cehâlette kalan efrâd-ı ümmetimiz azıcık kımıldamalıdır. İktidârlarının ne merkezde olmadığını anlamalıdır. Şeri'ât-ı garrâ-yı Muhammedî'nin gösterdiği yola gitmelidir. Bu terbiyesiz hükûmete haddini bildirmelidir. Çamura götüren çobanı bir tos vurarak devirmelidir. Çamura götüren çobanı bir tûs urarak devirmelidir.

**Selami**

Numero: 17 Sene: 1 s.6

17 Zi'l-ka'de 1314 / 19 Nisan-ı Efrengî 1897

## Hâl-i Hâzır

## ve yâhud

## Sâye-i Şâhâne'de

Girid yine bildiğimiz hâldedir. Âsiler silâh be-dest şekâvetde ber-devâmdır. Âhâlî-i İslâmiye'nin havf ve hırâsı bir dereceye kadar zâ'il olmuş ise de ısâtın ta'arruzundan hücûmdan her vakit korkuluyor. Devletlerin sevk edildikleri askerin mikdârı gayr-i kâfî göründüğünden bir mikdâr daha sevk ediliyor. Ahâlî-i hıristiyanîye otonomîye iltifât etmeyip Yunan'a iltihâk fikrinde ısrâr eyliyorlar. Cem'an kırkbin imzâyı hâmil varakalar bu husûs için konsoloslara geldiğini ba'zı gazeteler yazıyor.

Bize kalırsa Girid mes'elesi pek çabuk hall olunacak bir şekilden çıktı. Buna da bizim ahmaklığımız bâşlıca sebeb olduğu gibi ikinci derecede de devletlerin Girid hakkındaki mütâla'alarının noksânîyetidir. Bir iki sene bu mes'elenin sürüncemede kalması ağlebe-i ihtimâlâttandır.

Hudûd-ı Yunânî'ye atf-ı kelâm edince hamd olsun askerimizin hâli şâyân-ı memnûnîyettir. Avrupa gazetelerinin fikri bu husûsta müttehiddir. Ahirân Kerebina civârına duhûl eden eşkıyâ hudûd hâricine püskürtüldü. Yunanistan'da harb tedârikâtına kemâl-i sür'atle devâm ediyor. Muhârebe vukû'unda bizim Mehmedciklere karşı koymak mümkün olamayacağı bedihî ise de cümlemizi endiş-nâk eden Yıldızın müdâhalât-ı câhilâne ve eblehânesîdir. İ'lân-ı harb hâlinde iki devlet içinde mazarrat şübhesiz ise de karşı karşıya iki ordunun uzun bir müddet kalması ihtimâli yoktur, Avrupa devletleri bir sûret-i tesviye bulmak için işi uzatacak olurlarsa tabî'atıyla muhârebe olacaktır. Bu takdirde bizim taraftan icrâ olunacak en akılâne hareket hücûmdur, Yıldız'ın abûk sabûk telgrâflarına kulak vermeyerek icâbât-ı ahvâle göre hareket edecek olan kumandan millet nazarında mahbûb olacağı gibi aks-i hâlde de mes'ûl edileceği şübhesizdir. Çünki oradaki kardaşlarımız Sultan Hamid'in eğlencesi değildir.

Yukarıda mülâhazamız boşuna gitti. Muhârebenin başladığını son telgraflar bildiriyor. Başka bir diyeceğimiz kaldıysa o da Cenâb-ı Hakk'dan nusret ve muzafferiyât du'âsıdır.

Numero:1 Sene:1

12 Ramazan-ı Şerif 1314/21 Kânun-ı Evvel-i Frengi 1896

**İttihad ve Terakki Cem'iyeti'nin mesleği cem'iyetimizin mesleğine tevafuk edegeldiğinden efrâdından "Fe.Şın." imzasıyla aldığımız varakayı kemâl-i memnuniyetle aynen derc ediyoruz :**

Vatandaşlar! Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyeti'nin yevmen feyevmen ilerlemesi bütün dünyanın nazar-ı dikkatini bizim üzerimize celb etti. Birkaç ay evvelleri bize ehemmiyet vermek istemeyen ba'zı Avrupa cem'iyet-i siyâsîyeleri bugün her hareketimizi kemâl-i ehemmiyetle tedkik ediyorlar. İşte az bir zamânda vuku'a gelen bu muvaffakiyet-i azîme için Cenâb-ı Hakk'a ne kadar teşekkür etsek azdır.

Evet vatandaşlar! Bu son iki sene zarfında millet-i Osmanîye nâmına cem'iyetimiz biraz iş görmüştür. Bir Osmanlı, bir İslâm farz olan bu vazife-i mukaddeseyi ifâ için hamd olsun içimizde canını tehlikeye koyan, en aziz bildiği hısm u akrabasını, huzur ve rahatlarını selb eden fedâkâr arkadaşlarımız vardır. Fakat vatanın bu günkü hâl-i perişânını görüp dururken bu fikrimizi tasdik etmeyen Osmaniler kendi menâfı'ını; menâfi'-ı millet u devlete tercih etmiş bulunacaklarından alçaklığı namussuzluğu irtikâb etmiş olmasıyla beraber şer'ân ve aklen müslümân ve Osmanlı nâmını taşımağa hakları olamaz. Zaten bizim söyleyeceğimiz sözler de bu gibilere râci' değildir.

Biraz iş görüldü demiştik. Eğer ne iş görüldüğünü bilmek istiyorsanız cem'iyetin gayreti olan ba'zı mühim işlerden sarf-ı nazar yalnız bugün devletler beyninde cereyân eden muhabere-i siyasîyeye kat'î olan te'sirini zikr etmekle iktifâ ederiz.

Ma'lum ya! Bundan üç sene evvel Sultan Hamid öteden beri kurduğu dolabların semeresi olarak ne kadar zulm edilirse edilsin artık millette ses çıkaracak mecâl kalmadığını zannederek Avrupa'nın tevcihini kazanmak niyet-i fâsidesiyle Türkler'i

barbar, kendini mütemeddin olarak göstermeğe gayret etti. Türk milleti câhil ve gâyet muta'assıb olup bunları bir dereceye kadar yola getiren kendi sû-i idâresi neticesi ve eser-i teşviki olarak vuku'a gelen valî-nihâye te'essüf edeceğimiz Ermeni kıtal mes'elelerini dahi Türkler'in, İslâmlar'ın barbarlıklarına cehâletlerine haml ettirerek kendisini şöylece işin içinden sıyırmak yolunu tutmuştu. Avrupalılar, öteden beri bizim âhvâl-i dâhilîyemizi lâyıkıyla bilemediklerinden iftirâlarına inanmak üzere idiler. Çünki; Avrupa efkâr-ı umumîyesine te'-sir-i küllîsi bulunan gazeteler; Saray'ın parasıyla –ya'ni milletin göz yaşıyla- satın alınmıştı. Bu tedbire muvaffak oluna idi devletimizin bekâsı cidden tehlikede kalacak idi. Zira; "Terakki ve temeddüne liyâkatleri yoktur." diyerek Memâlik-i Osmânîye'yi taksim edivereceklerdi. Hıristiyanları, barbarların elinden kurtaralım diyecek ba'zı haris kükûmetler yok değil idi. Cem'iyetimizin en büyük hidmeti bu taksim meselesini ortadan kaldırdı. Vatanın hâli dünyaya i'lân olundu. İslâmlar'ın hıristiyanlardan ziyâde mağdur oldukları bildirildi. Ve şu onsekiz sene zarfında her ne uykusuzluk ve her ne felâket gelmiş ise Yıldız tepelerinden geldiği anlaşıldı. Cem'iyetimizin bu hidemâtı her sınıf düşmanlarımızın ağızlarını kapatacak kadar âlî olduğundan bu bâbda fazla bir şey söylemeğe lüzum görmüyorum.

Vatandaşlar! Ta'dât ettiğimiz hîdemât, cem'iyetimizin müsâ'adesizliği zamanında icrâ olundu. Zira bu son zamanlara kadar teşkilâtı itmâm olunmamış ve elzem olan nice nice vesâ'itte mefkûd idi. Mâzi ve hâlde iş gören komiteler senelerden beri teşkil etmiş ve milyonlarca pare sarfından sonra icrâât-ı cüz'îye gösterebilmişlerdir.

Halbuki, bunlara nisbeten şimdiye kadar cem'iyetimizin ahvâli nisbet kabul etmez bir derecede idi. Fakat hamd olsun bu gün işlerimiz de pek yolundadır. Delili dahi şunlardır:

Evvelen: - Cem'iyetin teşkilinden maksad ehâliye memleketin derece-i harâbetini bildirmektir ki- bu da matbu'ât sâyesinde olabilir- bu emr-i mühimin icrâsı için şimdi beş gazete vardır. Paris'de: Mizân, Meşveret (Fransızca), Londra'da: Hürriyet, Cenova'da: Hakîkat ve hamden sümme hamden elyevm Mısır'da da neşr-i hakâyıka ibtidâr eden Cem'iyet-i İlmîye'nin mürevvic-i efkârı olan Kânûn-i Esasî'dir. Fazla olarak her zaman haric ve dâhilde ve muhtelif lisânlarda neşr olunan risâleler buna dâhil değildir.

Sâniyen-Dâhil ve haricde bulunan cem'iyet şu'bâtı taht-ı intizâma alınmış ve efrâd-ı cem'iyet ise akıllara hayret verecek derecede teksir etmiştir. Haricde bulunan şu'beler: Londra, Paris, Cenova, Mısır, Romanya, Yunanistan, Bulgaristan olup Bosna Hersek ve Sırbistan'da ayrıca vesâ'ir yerlerde münevvi' ajanlar bulunduruyor. Dâhildeki şu'bât ise erbâbına ma'lumdur.

Sâlisen:-Umum Avrupa matbu'âtında ve gerekse her memleketin efkâr-ı münevveresinde cem'iyetimizin neşriyâtı bir mevki-yi ihtirâm kazandığı gibi mehâfil-i siyâsîyede dahî nüfuz-ı siyasîyeleri mûsellem olan zevât-ı âlîyenin de mu'âvenât-ı ma'nevîyede bulunacakları va'adi alınmıştır.

Râbi'ân:- Neşriyâtın idhâline me'mur olan vatandaşlarımızın zâlim pençesine geçtikten sonra telhis için cem'iyetimiz her türlü fedâkarlığı icrâ ediyor. Bir taraftan hükûmetin harekât-ı fâsidesini vakt u zamanıyla haber alıyor.

Şimdi saray esrârını bilmek, vilâyâta yazılan evâmiri hafiyenin aynını almak ve sâ'ire gibi umur-ı mühimme ile iştigâl olunuyor.

Hâmisen: En ziyade cem'iyetin maksadını vûcûda getirmeğe kavî ümidler verenlerin birisi de gerek bu günlerde ve gerek öteden beri beyne'l-millet himmetleriyle meşhûr olan ve gerekse on sekiz sene zarfında ettiği hareketlerden pişmân olan ba'zı mühim zevâtla muhâbere kapıları açılmış olmasıdır.

Ey Vatandaş! Görüyorsunuz, ki cem'iyetimiz istibdâdı yıkmak ve vatanı kurtarmak için elden geldiği gayreti dirig etmiyor inşaallah Cenâb-ı Hakk'ın avn ü inâyetiyle me'sul olan muvaffakiyât bir dereceye kadar te'min edilmiş ve yakında maksadımızın husûlpezir olması da pek kolaylaşmıştır.

Ey âlî himmet hemşehriler! Onsekiz seneden beri bir gâyret-i fâsidâne ile mahvımıza çalışan o idare-i hükûmetin ta temelinden fenâ halde sarsıldığını görmüyor musunuz?

Ma'mâfih şurasını da tehattur etmelisiniz, ki var kuvveti pazuya vererek zâlimlerin elinden kendimizi kurtarmak, şer' u akla muvâfik bir idâre-i adile te'sis ettirmek üzere on sekiz seneden beri âhkâmı muvakkaten mu'attal kalan Kânûn-i Esâsî ile ibtidâr edecektir.

"Vemen Allahu tevfik"

**Fe.Şın**

Sene: 1 Numero: 3 s.3-4
1 Şa'bânu'l-mu'azzam 1314/ Kânun-ı sâni frengi 1896

## Nazar-ı Hikmet

Gerek tarafu`l-Hay`dan ilhâm olunan şerâyi‘ ve gerek inkılâbât-ı asrın ilcâsıyla vaz‘ olunan kavânin bir millet efrâdının dûnyevî ve uhrevî esbâb-ı sa‘âdetini istihsâl içindir.

“Evâmir-i şer‘îye hatadan ne kadar mu‘arrî ise zamanın ilcââtıyla vaz‘ olunan kavânînin –onları vaz‘dan esas maksad olan– selâmet-i millîyeyi istihsâl eyleyecek yerde o millet efrâdını bir girdâb-ı felâkete atması o kadar mümkündür. Bu imkânın vücûduna binâ’endir ki vaz‘ olunan kavânîn eğer ta‘dilât ve ikmâlâta muhtac ise onu meydâna koymak milleti teşkîl eden her ferdin aklen ve naklen mükellef olduğu vezâ’iftendir.

Bu hakikate mebnîdir, ki uzmet ve ikbâlîmizde görünen ve hürriyet-i mevhubemizi kâmilen esâret-i umumîyeye tahvile isti‘dâd gösteren tedenni-i kâmile bu makâlemizde bir sebeb taharrisi vazifeden addeyledik.

Etrâfımızı ateş sarmış ecdâdımızın dereler dolusu kanlar dökerek her bir taşına cevâhir-i canlarını bedel vererek yed-i istilâlarına geçirdikleri mukaddes topraklarımızı düşman eziyor. Şûhedâmızı da bizi de tahkîr ediyor!... Bizi bu felâkete uğratan kimdir?... Sergerde bulunanlar mıdır? Bunlar da bu vatanın evlâdı, bu dinin bu devletin hâdîmi iken neden icâb eyliyor ki, kendi vâlidelerini itlâf için elleriyle hançer çekiyorlar?!..

Belki bu ihânetin, bu zulmün, bu şerr ü fesâdın fâ‘ili onlar değildir.

Öyle ise kimdir? Böyle bir müşkil mes‘eleyi olsa olsa nazar-ı hikmet halledebilir.

Biz her türlü sa‘âdet ve ikbâlimizin, rahmet ve selâmetimizin istihzâr esbâbını dâ‘imâ hükûmetin re`y ve tedbirinden bekleriz. Ma‘ârîfi,in terakkîsini, hürriyetin intişârını –ellerinden geldiği kadar men‘e çalışmak menâfi-i zatîyelerini icâbından olan- erkân-ı idârenin ikdâm ve himmetinden ümid eyleriz.

Eyvâh ki insan denilen mahluk-ı garib hasenâttan ziyâde, seyyi`âta mâil olduğu için her zamânda, her mekânda müşâhede olunduğu gibi kükûmete karşı

göstermediğimiz emniyet ve teslimiyet-i kâmile devletimizi idare ile muvazzaf olanları ile`l-ebed lîsan-ı takbîh ve nefrinde gezdirecek tedâbîr-i iblispesendâneye sevk ediyor.

Meselâ: Aleme karşı i'lân ettiği bir hattında kendinden evvelki hükümdârın istibdâdından bahisle "Hükümetce bir kâ'ide-i sâlime ve muntazîmenin ittihâzı iktizâ edip bu dahi kuvve-i hükûmetin meşru' ve makbul olan hukukunun muhafazasıyla gayr-i meşru' harekât ya'ni ferd-i vâhidin veya efrâd-ı halilenin tahakküm-i müstebîdânesinden neş'et edecek hati'ât ve sû-i isti'mâlâtın men' ve mahvına ve hey'etimizi terkîb eden âkvâm-ı muhtelifenin bir hey'et-i ictimâ'îye-i medenîyeye lâyık olan hak ve menfa'at ki cümlesinin ni'met-i hürriyet!... ve adâlet!... ve musâvâtdan bilâ-istisnâ müstefîd olmalarıdır. İşbu fevâ'idin te'min ve takrîrine mütevakkıf olup bu usullerin mâyehtâc-i ileyhi ise kavânîn ve mesâlih-i umumîyenin kâ'ide-i meşrû'a-i meşveret!... ve meşrutiyete merbutiyeti emr-i sâbibü`l-hayrı olduğundan...

Gibi sözlerle kendisini adâlet-i mücesseme suretinde göstermeğe çalışan ve kâ'ide-i hükûmette ferd-i vâhidin tahakküm-i müstebidânesi mucib-i hati'ât olduğundan bahs eden pâdişâh hey'et-i müctemi'a ile akd olunmuş bir nev'i mu'âhede senedi demek olan işbu hattının tarih-i sûdurundan otuz gün sonra bilâ-muhakeme sadr-ı â'zam nefinden başlayarak onbeşer onaltışar yaşında mekteb çocuklarını nefsânîye ve hevasât-ı şehvânîyesi uğruna hânımânlar söndürmek gibi mezâlîm-i istibdâdkârâneyi bipervâ icrâ etti kimse ses çıkarmadı.

Düşman devlet ile ittifâk ve mülkün vesâ`il-i izmihlâlini tehyi`e ettiğini, irtikâbını, hiyânetini, hırsızlığını kendisi i'lân ettirdiği bir müddet sonra getirip sınıf-ı vükelâya idhâl eyledi ikimse ağzını açmadı.

Devlet-i İslâmîye'nin hayat ve memâtı mes`elesi demek olan bir muhârebede kendi keyfine göre kumandalar vererek asâkir-i İslâmîye'yi varta-i inhizâma isâl ve altı yüz senelik koca bir devleti altı ay içinde karîn-i izmihlâl ettikten sonra kendi seyyi'âtını isnâd için –muhâkemelerini ferdâ-yı kıyâmete ta`allik ile- üç dört veziri kal'abend etti. (Bunların kusuru var ise muhâkeme olunsun hükümsüz cezâ câ'iz olamaz) diyen bulunmadı.

Kendi enişteşi olan Mahmud Celâleddin Paşa`nın sarayda dönen bir entrika üzerine teb'îdine lüzum gördü. O maksadı icrâya vesile olmak üzere muhârebe mağlubiyetini mucib olan hataların kâffesini ona isnâd ve hatta pâyitahtta ihtilâl hazırladığı fıkrasını dahî ilâve ve resmen i'lân ile kendisini İstanbul'dan çıkardı. Arası

pek çok geçmeksizin yine da'vet eyledi. Evrâk-ı resmîye ile i'lân ettirdiği seyyi'âttan cinâyâttan Mahmud Celaleddin Paşa beriyyu'z-zımme idi ise niçin teb'îd edildi? Değil ise mazlumîn-i sâ'ireden istisnâen tekrar niçin getirildi? Diyecek ve münâsebet-i sıhrîyenin hiçbir kânun nazarında hüccet istisnâ olamayacağını iddi'â eyleyecek bir ferd görülmedi.

Kavânîn ve mesâlih-i umumîyenin kâ'ide-i meşru'a-i meşveret ve meşrutiyete merbutiyeti te'minât-ı vâkı'aya esâs ittihâz olunmuş iken bugün evvelki tanzimât ve kavânîn bile külliyen pâmâl edilerek cûmlesine bedel olmak üzere bir idâre-i örfiye kanunu vaz' olunmuş ve buna istinâden icrâ olunan âhkâm-ı zâlimâne "hükûmetin meşru' ve makbul olan hukuku hükmüne konmuş olduğu hâlde hâlâ ses çıkaran bulunmuyor!.....

Pâdişâh hey'et-i müctemi'anın bu hezim asar-ı tenevvürânesini igrâz-ı istibdâdkârânesine müsâ'ade gördüğünden fıtrat-ı reddi'e hûkmünce din ü devletin selâmet ve ikbâlini mukaddes addeylediği nefsinin huzuzât ve şehevâtına kurban ediyor!...

Vâkı'â Devlet-i Osmanîye`nin zuhuruyla bir müddetler ikbal ü şevketin mertebe-i ulyâsında şerefsâz olmuşuz, cihânı hayrette bırakan o kudret ve şevket-i adâlet ve gayretin birer timsâl-i müşahhası olan ve istilâ-yı âleme isti'dâd gösteren milletler içinde nâdiren zuhur eden selâtin-i ızâmın hümem ve ikdâmât-ı cihânpesendâneleri ve millet efrâdının âleme numune-i imtisâl olan mekârim-i âhlâkı kuvvetiyle husûle gelmişti. O şevket ve ikbâl o e'âzımın vücudu ve halkın devam-ı ittifâkı ile pâyidâr olabilmiştir.

O e'âzımın zuhuru ahâlinin hükümete karşı gösterdiği emniyet-i kâmile eseri değil belki vekâyi'-i fevkâ`l-'adenin vuku'una inanmayan sâdedilâna karşı ibretbahş olacak hevârıktan ma'dudtur.

Bu misâl ve mukaddemâttan zâhir olur ki bir pâdişâhın zâlim olması âhâlinin hükûmete karşı gösterdiği emniyet-i kâmilenin neticesidir. Çünki; bir me'mura kesret-i emniyet vazifesinde istibdâd ve istiklâl göstermesine meydân verir.

Kavânin efrâd-ı milletin esbâb-ı sa'âdetini istihsâl için vaz' olunur. Kânun hakkında icrâ-yı ta'dilât-ı ikmâlâta her ferdin hakkı olduğu gibi bir müstebîdin igtisâfâtı altında mahkum kalan millet efrâdının bir çâre-i halâs aramağa hakkı dergârdır.

İnsana hürriyet Cenâb-ı Hakk tarafından ihsân olunmuş bir ni'mettir. İhsanu`l-Hay olan hayâtımızı muhafazaya nasıl mecbur isek hürriyet-i hüdâdâmızı zirpençe-i müstebidânesinde mahv etmeğe çalışan bir zalime boyun eğmemek çaresini istihsâle de öylece mecburuz.

Efrâd-ı milleti adâletten mahrum eden bir müstebid-i mahbub halk olamaz. Def'-i mezâlim için teşmir-i sâk-ı gayret eyleyen âshâb-ı himmet-i ile'l-ebed lisân-ı takdir ve teşekkürde dâ`ir olur.

Düşman mülkümüze girdi. Ecdâdımızın kemiklerini sinesinde saklayan toprağımızı pâ-mâl tahkîr eyledi. Bu da zâhiren hey`et-i hükûmetin –hakikaten hey'et-i hükûmeti de câmâl-i gâlibânesinin icrâsına âlet eden Abdülhamid`in seyyi' âtı eseri ve bizim de ona karşı gösterdiğimiz emniyet-i kâmilenin neticesi oldu. Dinimizi, vatanımızı, hâlimizi, istikbâlimizi muhâfaza ve te'mîn için salâh bedest olan asâkirimiz kendisinin muhâfaza-i hevesâtına me'mur edildi. Bugün memleketimizde bir idâre-i zâlimâne hüküm sürüyor. Biz hâlâ bu felâketleri, bu musibetleri ahkâm-ı mukadderâna isnâd etmeğe çalışıyoruz. Menşe-i hakikilerini taharrî etmiyoruz.

Pek çok def'alar dedik yine tekrar ediyoruz. Efrâd-ı millet Meclis-i Meb'usan`ın küşâdını dâ'vâ etmeli. Sâ'ir milletler gibi her türlü hukukunu taharrî ve muhafaza eylemelidir. Efrâd-ı milleti teşvik her hususta kendilerine mu'âvenet âshâb-ı iktidâra â'id vezâ'iftendir.

Hayıf! Sad hayıf !!! Ki uğradığımız bu belâlar bu felâketler bizi bulunduğumuz hâb-ı girân-ı gafletten ikâz etmeyecek olur ise eslâfımızın azimet ve şânına bedel âhlâfımıza zillet ve meskenet terk edeceğiz. –Kendi hayatımızın teczî etmiş bir silsile-i tabi'îyesi hükmünde olan- âhlâfımızı öyle bir varta-i esârete takrîb ediyoruz ki semere-i hayâtımız olmak üzere şu dünyâda yalnız "kâtil-i evlâd" nâmı bırakmış olacağız.

İ'tikâdımıza göre Yıldız`ı ve onun bihar-ı istibdâdıyla ufk-ı şevketimizi istila eden veba-yı hürriyet dumanını def' ve izâle etmedikçe milletin selâmet-i umumîyesine dâ'ir düşünülen çâreleri mevki'-i icrâya koymak mümkün olamayacaktır.

**Ali Şefkatî**

Sene: 1 Numero: 3 s.4-5
1 Şa'bânu'l-mu'azzam 1314/ Kânun-ı sâni-yi Frengî 1896

**Türkiye'nin İnkırâzı ve Çâre-i Selâmeti**

Bu kere, "Türkiye`nin İnkırâzı ve Çâre-i Selâmeti" nâmında bir eser-i ber güzîde İngiliz âlem-i matbû'âtını tenvîr ederek ahvâl-i hâzıra hakkında birçok esâslı ma'lumât vermiştir. Mü'ellifi "Antoni Salmone" Efendidir ki meşveret kar'ilerince bu isim pek de mechul sayılamaz.

Bütün Osmanlılar`ın çekmekte oldukları zulüm ve istibdâdın menba'-ı aslîsini ta'yin etmek ve Garplılar`ın; Şark ve Şarklılar`ın hakkında öteden beri besledikleri bir takım efkâr-ı bâtılayı gidermek –ıgraz-ı şahsîyeden ârî âshâb-ı vukuf ve ma'lumât tarafından sık sık neşr edilecek âsâr sayesinde olabileceğinden "Antoni Salmone" Efendi`nin muvaffakiyetleriherkesçe şayan-ı tekdîr ve tebrîk-ı mevâddan bulunacağı bî iştibâhtır.

Şark hakkında bir asırdan beri Avrupa`da neşr edilen seyahatnâmelerin had ve hesâbı ta'yin edilemeyecek kadar çoktur. Lakin üç beş aylık bir geşt ü güzârdan sonra çalakalem yazılan bu gibi seyahatnâmeler serâpâ hatalar ve mübâlağalarla memlû olduğunu söylemeğe bile lüzum yoktur.

Âhlâk ve âdâtımız hakkında tercümânlar vâsıtasıyla alınagelen ma'lumât ne kadar doğru olabileceği tasavvur edilirse hâlâ Şarklılar'ın Garp efkâr-ı umumîyesinde bir "mu'ammâ"lıktan kurtulamamasına ta'accüb edilemez zannındayız.

Garplılar bizi anlamak için uğraşıyorlar. Elden geldiği kadar doğru ma'lumât istihsâl edebilmek sevdâsıyla birçok gafletlere de dûçâr oluyorlar. Ya! Bizim erbâb-ı kâlemimiz ne ile meşgul oluyor? Biz; efkâr-ı millîyemizi dâhilen ne kadar tenvîre muhtac isek kökleşmiş olan efkâr-ı garibe-i Garbîye`yi de tagyîre, lehimize celb ve da'vete ol kadar ihtiyâcımız dergârdır. Binâen'aleyh ecnebî lisanlarına vukûfu olan vatandaşlarımız bu vazife-i mu'tenâbehâyı nazar-ı mutâla'adan dûr etmemelidirler. Sâfîyet-i kavmiyemizi, isti'dâd-ı fıtrıyemizi âleme i'lan eylemelidirler. Bi'l-cümle Osmanlılar'a isnâd edilmek istenilen ef'âl ve harekât ve haşiyâne –nefret ettiğimiz- sû-i idâreden mûtevellîd bulunduğunu göstererek hak kazanmalıyız.

Asrımızda kılıçtan ziyâde kâlemle her iş olup bitiyor. İki asır evvel Avrupa`da (İslâmiyet)in ne olduğunu bilen yok idi. Garazkâr papazlar tarafından neşr olunan

terhâte avâm-ı nâs pek kolay inanıyordu. Halbuki o vakitten beri "İslâmiyet" hakkında ba'zı bîtaraf hükemânın neşr ettikleri hakâ`ik "İslâmiyet"i bütün dünya nazarında başkalaştırmıştır.

Din-i mübîn-i Muhammedî`nin; adâlet ve hürriyet esasları üzerine mü'esses bir kânun-ı temeddün olduğunu teslim eylemiştir. "Salmone" Efendi kitabının ba'zı fasıllarında İslâmiyet`in ulviyetinden bahs ediyor. Hilâfetin ne olduğunu gösteriyor.

**İmzasız**

Numero: 4 Sene:1 s.1-2

8 Şa'banu'l Mu'azzam 1314 / 11 Kanun-i Sânî-i Efrengî 1897

**İcmâl-i Âhvâl**

Beş on günden beri devam eden senebaşı yortuları münasebetle –zâten şiddet-i intizâra nisbeten pek ruhsuz görünen havâdis-i siyasîye– büsbütün renksizleşmiştir. Bir ay evvel Nilidof`un Petersburg seyâhati netâyicini bekleyip bekleyip de infâz hayallerine karşı elleri böğründe kalanlar; şimdi de "Noel" yortularının akîbinde vukû'ât-i mühimme-i siyasîyenin cereyânını beklemektedirler.

Bu babta herkes birer fikirde bulunuyor, her gazete bir türlü bend neşr ediyor; ki ârâ ve efkârda görülen taban tabana zıddiyetler arasında efkâra hayret gelmemek mümkün olamıyor. Ma'mafîh bu karışıklık içinde tahminimizi mümkün mertebe doğru bir cereyân üzere sevk edebilecek bir yol bulunur ki o da mesa'il-i hâzıra netâyicine Rus âmâli nokta-i nazarından bir hüküm vermeğe çalışmaktır:

Nilidof`un Petersburg seyâhati netâyici Rus`un hakkımızdaki ma'lum olan niyyât-i müdhişesini bilenlerce mucib-i hayret olmamıştır: Nilidof başlıca çarın hatt-ı destiyle yazılmış bir nâmeyi takdîm eylemiştir ki hülâsa-yı me'âli "Hıristiyanlar Hâmîsi" sıfatıyla teb'a-i hıristiyanîyenin muhâfaza-i hukuku ile ıslâhât-ı icrâsını gayet mübhem ve ma'nîdar surette tavsiye eylemekten ibârettir. Kezâ Nilidof da ma'ruzât-ı şifâhîyesinde –ba'zı şâyi'âta nazaran- bir lisân-ı şedîd isti'mâl etmedikten başka bi'l-'akis zât-ı Şâhâne'ye (hakimiyet-i müstebîdesine halel gelmeyecek surette) efkâr-ı umumîyeyi teskin edecek ba'zı şeyler icrâ etmeyi tavsiye eylemiştir ki; senede altı ma'âş veremeyen, hudud boyunda evlâd-ı vatana hemen çıplak ve aç askerlik ettiren, bu haliyle beraber istikrâz için âleme avuç açan hükümetimizin i'lân etmekten sıkılmadığı

82000 lira fazla vâridâtlı bütçe ile "ıslâhât" hezeyân-ı bîma'nâları bu tebligât-ı dostânenin ibret bahşâ mahsulleridir!

Rusya`nın bu suretle hareketinin ma'nası pek âşikâr olmakla beraber gerek Rus politikasından hayır umanları uyandırmak ve gerekse müstakbel için verilecek hükme bir esâs vermek üzere biraz mâziye irca'-ı nazar gerektir:

Rusya'nın aleyhimizde üssü'l-harekâtı olmak üzere bir Deli Petro vasiyetnâmesi bulunduğu, bunun da hülâsasının "Ruslar'ı İstanbul`un fethine, Devlet-i Osmânîye`nin inkırâzına sevk etmek üzere Türkler`i hiç göz açtırmaksızın ikide birde muhârebe ve hıristiyan unsurlarının isyânları gibi bin müşkûlâtla işgâl ederek terâkkîyât-ı hâzıradan bîgâne bırakıp kendi yağlarıyla kavurmaktan ve bu suretle Ruslar`ın piş-i iştihâlarına bir kebap hazırlamaktan ibâret olduğu!" ma'lumdur. Bu menhûs vasiyetnâmenin dahî ne kadar harfi harfine ta'kib edildiği başlıca 1240, 1270, 1293 muhârebeleri ve Romanya Sırbiyye, Bulgaristan, Bosna ve sâ'irenin elimizden gitmesine sebep olan ihtilâl-i dâhililer ile görülmüştür.

Şimdi Rusya`nın hep bu seylâb-ı belâyâyı üzerimize sevk için o zamanlar tuttuğu mesleği ta'kîb eder ve hâlâ tatbik ederse mes'ele pek ayân olur.

Rusya`da Deli Petro ve Büyük Katerina`nın zamanlarında Devlet-i Osmânîye aleyhinde hazırlanan tertibât Birinci Nikola devrinde daha ziyâde vuzuh ve intizâm peydâ eylemiş ve bir kat daha keremiyetle ta'kîb edilmiştir.

Rusya evvelâ mes'elede en ziyâde alâkadâr olanlardan ve hâtırı sayılır rakiblerden bulunan İngiltere ile anlaşmak istemiştir. Bu yoldaki harekâtın fatihâsı Birinci Nikola`nın Londra`ya seyâhati münâsebetiyle o zamanlar Rusya sergâr-ı umurunda bulunan (Kons Dönislord) tarafından İngiltere`ye verilen muhtıradır ki: "Hükûmetinin ya'ni Rusya ve İngiltere`nin kanâ'at hâsıl ettikleri üzere Devlet-i Osmanîye`nin bekâsı ve tamâmiyet-i melikesini muhâfaza eylemesi menafi'-i müşterekeleri icâbından ve bekâ-yı sulhun levâzımındandır" gibi sözlerle göz boyandıktan sonra: Bu maksadın husûlü için dahî Bâb-ıâlî`yi râhat bırakıp bir tâkım müdâhelât-ı siyâsîye ile işgâl etmemelidir.

"Yalnız bir taraftan Bâb-ıâlî`ye mu'âhedâtına ri'âyet etmesini ve hıristiyan teb'asını hoş tutmasını kaviyân tavsiye eyleyip diğer cihetten de teb'a-i hıristiyanîyeyi hükûmet-i hakîmelerine karşı dâ'ire-i itâ'atte bulundurmağa sarf-ı nüfuz etmelidir. Bu suretle hareketi umum kâbinelerin ta'kibiyle müşkilât bertaraf olur ve Türkiye`nin

bekâsı bir esâs metin üzerine te'mîn edilmiş bulunur. Ma'mâfih bu hükûmetin esbâb-ı ihtilâliyesi pek çok olduğundan ba'zı vuku'ât-ı gayr-î muntazıra dost kabinelerin tahlis edemeyecekleri surette Türkiye'nin sükûtunu icâb ederse başlıca Rusya ve İngiltere'nin müştereken ve müte'âvvünân hareketleri tehlike-i melhûzayı pek tenkıs eder". demiştir.

Muhtırada pek ziyâde kapalı geçilen Rusya nıyyâtının dehşeti, ya'ni Bâb-ıâlî'yi o zamanlar cidden ıslâhâta sevk etmek isteyen Garb kabinelerinin ve bi'l-hassa Fransa'nın te'sirinden kurtarıp bulunduğu keşmekeşte devam ettirmek bir taraftan da hıristiyan teb'ayı şımartıp başımıza büyük gâ'ile açarak kendi kendimize bile aklımızı başımıza alacak kadar bir nefes aldırmamağa çalışmak istenildiği takdir olunur. Bundan sonra da Türkiye'nin tahlisi mümkün olmayacak bir sükûtunda ittihâz olunacak tedâbir-i müşterekeye sıra gelir. Bunu da bi'z-zât Birinci Nikola'nın ağzından dinleyebiliriz; ki artık hiç su götürür yeri kalmaz.

1853 senesi Kânûn-ı Sânîsi'nin dokuzunda Granddüses Olga'nın vermiş olduğu bir müsâmerede Birinci Nikola o zamanlar İngiltere'nin Petersburg Sefiri olan "Lord Saymor"a Türkiye'nin mukarrer olan inkırâzı sebebiyle her ihtimâle karşı bir "Rus ve İngiliz ittifâkı lüzumundan bahs açarak iknâ'a çalışmış ise de Lord Saymor'un i'tirâzâtı üzerine söze netice verilememiştir. Birkaç gün sonra sefiri saraya da'vet edip gene aynı mes'eleye nakl-i kelâm ederek "İngiltere'nin Türkiye'nin bekâsı tarafdârı olması hâlâ muvaffak olduğu gibi Rusya'nın dahî tevsi'a ihtiyâcı olmadığından bu noktada müttehidü'l-efkâr olmasında ye'is yoktur! Ma'mâfih her halde bir inkırâz-ı melhuza karşı İngiltere ile anlaşmak lâzımdır; ki o halde ben İngiltere'nin Mısır'ı ve Girit adasını işgâlinde be'is göremem ve Rusya için de yalnız Türkiye'nin Avrupa'daki kısmının himayesiyle İstanbul'un muvakkaten işgâli lâzımdır! Bu bâbda İngiltere'nin fikrini öğrenmek isterdim." diyerek pazarlığa revâc-ı tam vermiştir!

Bunun üzerine İngiltere'nin Türkiye'nin ıslâh ve bekâsı tarafdarlığına müstenid cevâbı ve mes'eleye biraz daha izâhât taleb etmesi Çar'ın mâfi'z-zamîrini büsbütün ortaya koymasına vesile olmuşdur; ki o da hulâseten şu sözlerden ibârettir: "İstanbul'un mü'ebbeden Ruslar tarafından işgalini istemem! İngiliz veya Fransız gibi diğer bir hükûmet-i kebîrenin taht-ı hükmüne geçmesine de kat'iyyen râzı olamam! Hâlâ bir İkinci Bizans imparatorluğu'nun ihyâsına veyâhud Yunanistan'ın tevsi' ve kesb-i kuvvet etmesine hiç müsâ'ade eyleyemem! Kezâ Türkiye'nin ufak cumhuriyetlere

inkısâmıyla birtakım ihtilâlcilere mülcâ' olması da menâfi'ıma mugayirdir, bu uğurda icâb ederse bir asker, tek tüfeng kalıncaya kadar harb ederim."

Bu sözlerin mukaddimesinde Çar`ın İstanbul`dan istignâsının ne derece şâyân-ı ehemmiyet olduğunu söylemek lâzım gelmez!

Sonradan resmî muhtıralar, lâyihalar ile te`yîd olunan hep bu fikirler, niyetler ta'kib oluna oluna iş bu seraseye gelmiştir. Şimdiki dakikada hâlimiz hep evvelki mesâ'ib-i harbîyenin ferdâsını andırıyor. Devlet-i Osmanîye`nin bekâsında alâkadar olanlara karşı Rusya resmen "Sultâna bir tazyîk icrâsına müsâ'ade etmeyeceğini" bildiriyor. Açıktan açığa işlerimizin düzelmesine, ciddi ıslâhât icrâsına mâni' oluyor.

Evvelki entrikalarında kendisine karşı bekâmıza çalışan İngiltere ve Fransa`yı ayırmağa muvaffak olamadığı gibi dâhilde de âmâline bu derece muvaffak bir idâre bulamamıştı. Bu sebeble Kırım Muhârebesi teskîn-i istihâ ûmidlerini rehinedâr etmişti. Şimdi ise bir taraftan dâhilde her âmâline lübbin-i beyân-ı bendegânın vücuduyla hâricin bîkarar harekâtı, tervîc-i âmâli için en muvafık bir zamandır, binâen'aleyh netice-i hâl bu iki noktanın alacağı renge bağlıdır, şu kadar var ki daha şimdiden Avrupa`ya göz ağartmaktan geri durmayan dübb-i ekberin muvâzeneyi bozacak kadar kesb-i kuvvet etmesine müsâ'ade edinceye değin Avrupa sersemliğinin devam etmeyeceği mazî i'tibârıyla kavîyen melhûz ve mukaddemâtı Paris ve Petersburg`un yeni âsâr-ı ihtilâfıyla zâhîr olduğu gibi dâhildeki Rus tıfılât-ı muzırrasının dahî mâhiyetleri meydâna çıkarak milletimizde selâmetcüyâne arzular uyanmıştır.

Binâ`en'aleyh ekâbir-i vatan bu buhrân-ı damende-i harekât-ı umumîyeye pişvâ olub da kalb-i millete sarılmış olan Rus pençesini def' etmeli, ve bu suretle Rus istîlâsına sed çekmeğe mecbur olan kuvâ-yı hâricîyeye muzâheret etmelidir. Aks-i hâlde neticenin pek felâketli olması tabî'îdir ki o günde ağlayacaklar için bu günden çalışmak ve şu belâ-yı mübremi başımızdan def' etmek lâzımdır. Yoksa (Rus dostumuzun) nesâyihini hüsn-i telakkide devâm olunur, ve Osmanlılığa yakışacak bir büyüklük gösterilemeyip de millet ululaı merkez-i istibdâdın havfıyla –Allah`dan korkmaksızın– meydân-ı mücâhededе bulunan vatan evlâdından dirig-i himmet ederlerse bugün yarın her ümidin inkıtâ'ı muhakkaktır.

İşte sene başı yortularının akîbinde sâha-i zuhura gelecek vuku'ât bu noktalara mu'allıktır fikrindeyiz.

**Necdetî**

Numero: 5 Sene: 1 s.1

15 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314 / 17 Kanun-i Sâni-yi Efrengî 1897

## İcmâl-i Ahvâl

Henüz İstanbul'da suferânın müzâkerâtıyla bir ıslahat lâyihası tanzimine nihâyet verilemediği gibi bu bâbda bir havadis işâ'e olunmayacak kadar sükût-ı hükm-i fermâ bulunmaktadır.

Bir taraftan meydâna konulacak bu lâyihanın müslim ve gayr-i müslim umum Osmanlılar'a şâmil son bir proje olduğu haber verildiği sırada diğer cihetten de zât-ı Şâhâne'nin bu esrarengiz müzâkerâttan pek ziyade rahatı kaçtığı söyleniyor. Halbuki Rusya Devleti'nin sefir-i mizac perveri Nilidof cenablarının da bu müzâkarâtta dahil olduğu düşünülürse zât-ı Şâhane'nin zannolunduğu kadar rahatsız olmayacağı ve hatta meslek-i zulm ve istibdâdın netice-i tabi'îyesi olan efrat-ı vehm ve havf olmasa hiç de mühimsemeyeceği derkârdır. Zira ıslâhât hususunda düvel-i sa'irenin tekâlifini nâzar-ı i'tibara alınması çün Nilidof zât-ı Şâhane'ye takdim edildiğinden uzun uzadıya bahs olnan "lâyiha-i şedîde!" havâdis kısmımızda görüleceği vecihle Düyûn-ı Umumîye ve dayinlere terk olunan vâridâta el karıştırılması cihetine münhasır kalıyor ki bunun – Rusya'ya ordularından ziyâde hidmeti dokunan- meslek-i istibdâd-ı Şâhâne'ye dokunmadığı ve muhâfazasına itinâ gösterdiği pek ayândır! Hatta Düyûn-ı Umumîyemiz'de en ziyade hissedâr olan Fransızlar'ın teskîn-i telâşı için Rusya tarafından bu kadarcık bir himmet ibrâzına lüzûm görülmese mezkur notanın hiç de verilmeyeceğini Nilidof cenabları son pâdişâhlığa göz diken zâta imâ etmiş olsa gerektir.

Süferânın tanzim etmekte bulundukları lâyihanın netâyic-i melhuzasına gelince: Evvelden beri tahmin olunduğu vecihle tebeddül vükelâ, serbesti-i matbû'ât, afv-ı umumî gibi zaten kökünden sarsılan istibdâd-ı hâzırı hâk-ı yeksân edecek şeyleri hâvî olduğu halde- müridi Rusya dostumuz olacağı unutulmamak şartıyla- reddi hususunda suduruna şüphe olmayan irâde-i celâdet âdeye karşı Avrupa'nın ne gibi bir yola sülûk

edeceği câ-yı su'âldir! Yahud ki gene birçok müzakerâta kapı açtırılarak uzun uzadıya yahudi pazarlığıyla –ve şüphesiz yapılmamak şartıyla- bir şeyi kabul olunduktan sonra tatbiki için luzumu gösterilecek olan "istikrâz" a iş dayanacaktır; ki verildiği halde bir müddet daha Yıldız'ın devam-ı istibdâdına hidmetden başka bir şey çıkmayacağı; verilmediği halde de "ma'zeret-i meşru'a!" önünde mutâlebe devâma mahal kalmayacağı ya'ni her halde sadre şifâ verir bir şey olmayacağı pek âşikârdır.

Bir de Solisbori tarafından teklif olunarak ve Avusturya ve İtalya'nın da mazharı kabulu olduğu halde Rusya ve Fransa tarafından red olunan vesâ'it-i cebrîyeye müraca'at olunursa-ki pek az melhuzdur- mukaddime-i ıslâhât olarak bir tebeddül-i vükelâ vukû'unun muhakkak olduğu te'min olunuyor! Fakat bununda bir sebeb-i te'hîr olmaktan başka ne hayrı olur? Zîr iki hey'ete bir karar-ı mahsus verinceye kadar müsâ'ade edilmek tabi'î olduğu gibi ondan sonra da verecekleri mukerrerâtın re'y-i Şâhane'ye müvâfık gelememesiyle işin yine eski noktaya avdeti pek melhuzdur.

Binâen'aleyh - zaten vatanperverânece matlub olmayan – müdahale-i ecnebîyeden bir Uhayr-ı küllî kelimesi gayr-i me'mul olduğu gibi günden güne rehîn-i harâb olan vatanın âfâkat-i ümitleri de azalmakta olduğundan milletini, vatanını cidden seven gayret verân ümmetin bir an evvel ifâ-yı vazifeye teşebbüs eylemelerini ve husûl-i muvaffakiyetlerini temenniden başka çâre yoktur zannındayız.

Ba'zı menâbı'dan da Bâb-ıâlice (?) Avusturya ile muhâberâta girişildiği ve tahsiline çalışılan muvâffakatle cidden korkulmağa başlanılan Rusya istilâsına bir sed çekilmeğe çalışıldığı havadisi tereşşuh etmiştir.

93 muhârebesinde Rus ordularını İstanbul kapılarında durduran Bismark telfrafının istinâd ettiği cihet düşünülür ya'ni Rusya'nın hatt-ı ric'atini tehdid eden Avusturya ordularıyla Osmanlı asâkiri bakâyâsı arasında tahayyür edildiği nazar-ı i'tibâra alınırsa rivâyet-i mezkûreye pek de esâssız denilemez; lakin yirmi seneden beri alem-i siyasîde vuku'a gelen tebdilât Bosna ve Hersek'in Avusturya'ya intikâlî ve Makedonya'dan Selanik'e dergerû akan Avusturya entrikalarıyla şerâ'it-i

evveliyâsından çıkan Balkan muvâzenesi bu rivayetin sihhati hâlinde zuhur edecek netâyic-i muhtemeleyi pek mübhemleştirir.

Binânen'aleyhe işin daha kısa yolu intihab olunarak gırtlağımıza sarılan Rus pençesini def'e himmet olunursa daha emin ve şân-ı millete daha muvâfık hareket edilmiş olur ki bunun ta'alluk ettiği nokta da izâha muhtâç değildir.

**İmzasız**

Numero:7 Sene:1 s.1-2

29 Şa'banu'l-Mu'azzam 1314/1 Şubat-ı Efrengî 1897

**Sultan Murâd-ı Hâmis**

**veya**

**Çırâğân Mahbusu**

Bu sernâme altında söylenecek sözlerin hiç birisi Murad Han Hazretleri'nin tekrâr cülûsunu temennî emeliyle yazılmayacaktır. Zirâ hâl-i hâzırda ittihâzını sevâb gördüğümüz meslek-i makâm-ı hükümdârînin şahsiyeti olmayıp usûl-i idârenin umumiyet i'tibariyle ıslâhı ve umur-ı devletin "şahs-ı ve vâhid" in istibdâdından alınıp bir "şurâ-yı ümmet" in uhde-i emniyet ve kifâyetine tevdi'yle evvelîyesi ma'e't-te'essüf zâhir olan beliyye'-i inkırâzın önünü alarak milletimizin mevcudiyet-i siyâsîyesini te'mine çalışmak olduğu cihetiyle bu gibi mesâ'il -umumiyet maksada nisbeten derece-i tâliyededir.

Maksad-ı aslîmiz yirmi seneden beri devletimizin başından geçen vuku'ât-ı mühimmenin şerh ve tahliliyle bunların âhvâl-i hâzırdaki netâyicini inzâr-ı ibrete arz eylemek ve bu hususta umumda yalan yanlış ma'lumât ve muhâkemât üzerine te'sis eden efkârın ta'dîl ve tashîhiyle bir mecrâ-yı selîme sevkine kudretimiz dahilinde-hidmet eylemektir. Ve âtîde görüleceği vecihle tarih-i Osmânîmiz'in en büyük inkılâb ve buhranlarından biri ve belki de –netâyici i'tibariyle – en birincisi olan 93 vekâyi'inde mihver-i aslîsi ise Murâd-ı Hamis Hazretleri olduğundan nâm-ı âlilerini sernâme ittihâz eyledik. Zirâ tercüme-i hâl-i siyâsîleri söylenecek vuku'âtın hemen umumuna şâmildir.

Fakat bundan evvel biraz da hakan-ı müşârün ileyhin tercüme-i hâl-i hususilerinden dahi bahs olunacaktır ve bu nukkât-ı nazardan hem mazlum-ı ekberin sergüzeşt delsizi ile mezâlim-i Hamidîye'nin ibretnümâ birlevhâsı arz edilecek ve hem de o nâdire-î hilkatin böyle cinâyetkârâne bir surette hayatnesâr olarak gömülmesiyle milletin nasıl bir "Osmanlı pâdişâhı" gâ'ib eylediği ve hatta üzerine – belki i'âdesi gayr-i mümkün – bir (istikbâl) de verdiği anlaşılacaktır ki hâl için rehnumâ, veya müstakbel için bir ders olabilirse maksad da husûle gelmiş olur.

Sultan Murad-ı Hâmis Hazretleri şimdiki halde elliyedi yaşlarında olup Sultan Mecid Hazretleri sulbünden ve bir Çerkez vâlideden tevellüd eylemişlerdir. Pederlerinin fevkâ'l-'ade mazhar-ı muhabbeti olup terbiyelerine gayetle i'tinâ edilmiş ve daha küçük yaşından i'tibâren dâyeler ve hâdimlerin müfsid âhlak-ı idârelerinden alınıp ciddi surette tahsiline ihtimâm edilmiştir. Kendileri de zekâvete ve şâyân-ı dikkat bir hâfızaya mâlik oldukları gibi tahsile de hevâhişker bulunduklarından ibtidâ Türkçe'yi Ferid Efendi ve Gerdankıran Ömer Efendi nâmlarındaki zavâttan öğrenmişlerdir. Hususiyle Ömer Efendi'nin himmetiyle Türkçe'de fevkal'âde denebilecek kudret-i kalemiyeleri hâsıl omuştur ki mukaddemâ tab' olunmuş olan birkaç hususî mektubları buna pek güzel numunedirler. Sonraları Şeyh Hâfız Efendi nâmında bir zâttan dâhi ulûm-ı dinîye ve Arabîye'yi tahsil eyledikleri gibi tarih ve riyâziyât ve fen-i tersime de çalışmışlardır. On dört yaşlarına vusullerinde Fransızca tahsiline başlamışlardır ki birbirini müte'âkib Sadr-ı esbâk merhum Edhem Pâşâ, Kemâl Paşa ve Mösyö (Gârde) nâmında bir fransız mu'allimliklerinde bulunmuştur.

Tabi'îyen pederleri gibi insâniyetkârâne bir hilm ve şefkatle mümtâz olup hatta yirmi üç sene hidmetinde bulunan bir zâtın te'minine göre hiçbir vakit bu mümtaz sıfatlarından biri görülmemiştir. Pederlerinin en ziyâde mazhar-ı muhabbeti olduğu şehzâdelik hengâmında emmisi Abdulaziz merhum gibi e'itlâfı muhâl olanlara bile muhâsiniyle bir hüsn-i hürmet ve muhabbet ilkâ ettiği gibi ezcümle birâderlerine karşı amcasının devr-i istibdâdında şâyan-ı dikkat bir muhabbet ve himâyet göstermişdir ki bu gibi bir timsâl-i insâniyetin hâlâ âlem-i medeniyete leke ve Osmanlılığa bir menbe'-i belâ olmaktan hâlî kalmayan sarây âleminde vücûd bulması tasavvur olunursa fikre bir hüsn-i hayret ve incilâb gelmemek mümkün olamaz.

Pederlerinin vefâtıyla Sultan Âziz'in cülûsu üzerine müşârünileyh bi't-tabi'î eski serbestîsi peyderpey gâ'ib ederek münzeviyâne bir ömrü geçirmeğe başlamışlar ve münâsebet-peydâ ettikleri Osmanlı ve ecnebî efkâr-ı münevvere âshâbıyla ülfette devâm eylemişlerdir ki bu sâyede esâsı oldukça metin olan tahsilleri ve isti'dâd-ı fitrileri kendilerinde ûmumun mazhar-ı tasdîk ve takdîri olan bir fikr-i tecdid hâsıl etmiş ve devr-i Azizî'nin müsâvî-i bî nihâyesi içinde istikbâle mustaribâne bakan erbâb-ı gayrete ciddî ümidler bahş eylemiştir.

Sultan Aziz'in hengâm-ı saltanatında başlıca geçen vuku'ât meyânında Mısır ve Avrupa seyahetleri zikre şâyândır.

Sultan Aziz'in ibtidâ-yı devrinde Said Paşa'nın vefatıyla Mısır Vilâyeti'ne geçen İsmail Paşa o zamânlar câri olan valilik ünvanını hidivîyete tebdîl eylemek ve fermânını istihsâl eylemek üzere İstanbul'a gitmiş ve istihsâl-i maksada vesile olmak üzere sultana "Feyz-i Cihâd" nâmında (şimdiki sultâniye) 150 bin liralık bir tenezzüh vâpuru takdim eylemiş idi. Ve bunun tecrübesi âmeliyle Mısır seyâhati takarrür eylemişidi ki bir ay devam eden bu müddetçe Sultan Aziz yeğenlerini İstanbul'da bırakmayarak beraberce Mısır'a getirmiştir. Lakin müşârünileyhin günden güne umumda hâsıl eylediği âsâr-ı muhabbet Sultan Aziz'in evhâm ve hasedini ziyâde tahrik eylediğinden İstanbul'a avdeti müte'âkib ehemmiyetsiz bir vesile ile bir sene saraya hapsini emr eylemiştir. Bu münâsebetle Sultan Murad Hazretleri'nin diğer bir eser-i ulvîyetini de söylemek lâzımdır:

Ma'lum olduğu üzere hidiv-i esbak İsmâil Paşa arasıra İstanbul'a pâdişâhtan, vükelâdan, ağalara kadar götürdüğü hediyelerle celb-i kulûb ederek bir çok imtiyâzât istihsâl ederlerdi. Bunlardan birinde, ki pâdişâha (800,000) lira takdîm edilmiş idi, velî'ahd bulunan Sultan Murad Hazretleri'ne de devr-i endişâne bir mülâhaza ile üç milyon frank hediye etmek istemiş ise de : "Paranızı hediye olarak kabul haysiyetime muvâfık olamayacağı gibi mübâya'ası kâbil olmayan bir himâyenin de bedeli olamaz" cevâbını almıştır. Sarayda, Bâb-ıâlide küçüklü büyüklü irtikâb ve irtişâ içinde yüzüldüğü bir demde bir şehzâdeden sûdûr eden bu büyüklük eseri elbette kulû-i ümmeti bir hüsn-i fahr ile meşhûn eder. Ve müşarünileyhi ulviyeti hakkında –başka ma'lumât olmasa da – bir fikr-i mahsus peydâsına kifâyet eyler.

Mısır seyâhetinden dört sene sonra Sultan Aziz'in Avrupa seyaheti vuku' bularak oğlu Yusuf İzzeddin Efendi ile beraber yeğenleri Sultan Murad ve Hamid de beraber bulunmuşlardır.

Bu müddetçe dahi müşârünileyh, Paris, Londra ve Berlin'de fevka'l-'ade takdir ve muhabbete mazhar olmuştur. Âvdette ise Sultan Aziz'in istibdâdı büsbütün artarak Kurbağalıdere Köşkü'nden çıkmasına müsâ'ade verilmemiştir. Ma'mâfih gene ba'zı zevât-ı münevvere ile gizli olarak münâsebâtta devâm eylemişler ve bu suretle Sultan Aziz'in evâhir-i saltanatına kadar vakit geçirmişlerdir, ki bu devr-i mahrubun son günleriyle cülûsları ve onu ta'kîb eden üç aylık vuku'ât dahî müşarünileyhin tercüme-i hal-i siyâsîlerini teşkil eyleyecektir.

Hal'lerini ta'kîb eden yirmi senelik devr-i felâkette ise altmış asırlık târih-i beşeriyetin misâl-i sânisini gösteremediği bir garibe-i istibdâdın milletine mezâr-ı inkırâz kazmakta olan dest-i zulmünde esirâne emrâr-ı hayat etmişlerdir ki bu da medeniyet-i insânniyenîn vâsıl-ı âksâ-yı kemâl olduğu asr-ı hâzırın kıymet-i hakikîyesini gösteren vuku'âttandır.

**(Mâba'dı var)**

**İmzasız**

Numero:9 Sene:1

13 Ramazanu'l Mübarek 1314/15 Şubat-ı Efrengî 1897 s.1-2

**Ne Hâldeyiz?**

Vatanımızı dembedem bir vâdi-i inkırâza sürüklemekte olan idâre-i hâzıra aleyhinde milleti intibâha, âlâkadârânî vazifeye da'vet emeliyle bir seneden beri yükselen hamiyetkârâne sedâların, fedâkârâne ikdâmların âlem-i siyâsîde husûle getirdiği netâyîc-i hayrîyeyi takdir etmeyecek bir akl-ı selim sâhibi tasavvur olunamaz. Bir taraftan pek yakın zamânlara kadar tabakât-ı âlîyede bile hâ'iz olduğu mevki-i mühimi ihrâz edemeyen âhvâl-i siyâsîye-i hâzıra hemân milletin her sınıfına karşı kıymet-i hakikiyesiyle inkişâf ederek umumda bekâmızın mevkuf-ı aleyhi olan bir

gayret-i vazifeşinâsâne uyandırmıştır, ki hâl u müstakbel i'tiyârıyla bunun ne kadar mühim bir muvaffakiyet olduğu ma'lumdur.

Diğer cihetden de pek kıymetdâr olan bu kuvvet-i dâhilîyeye mukâbil haricen de bir hidmet-i azîme törülmüştür, ki o da liyâkat ve necâbet-i fıtrîyenin hakikaten timsâli olabilen milletimize idâre-i hâzıranın seyyi'âtı ve zât-ı Hazretin (kasdî) isnâdâtı ile sürülmek istenilen lekelerin def'i ve mes'ul-i mutlakın inzâr-ı âlemde teşhiridir.

İki cihetle olan bu hidmetin birincisi başımıza bir kâbus-ı belâ-yı idâre-i hâzırayı kökünden kesip atmağa isti'dâd gösterdiği gibi ikincisi de bu dâhilî kuvvet-i nâciyenin hakkıyla semeredâr olmasına müsâ'id zemin hazırlamıştır.

Binâ'en'aleyh âhvâl-i âhîrenin cereyânınca bir ikinci safhaya geçilmiştir: Ya'ni elde edilen kuvveti tavsiye edilen zemin üzerinde semeredâr eylemek lâzımdır.

Hidmetin bu birinci kısmında milletimizi teşkil eyleyen sınıfın gayret ve himmet-i nisbîyeleri arasında umumu me'yus değilse de dilhûn eyleyen bir tezâd-ı garib görülmüş idi; o da (küçüklerin) her müşkilâtı iktihâm edecek kadar civânmerdâne fedâkârlığına mukâbil (büyüklerimizin) tavsifden te'dib olunacak kadar bir gayret ve hamiyet düşkünlüğü göstermeleridir.

Ma'mâfih bu noksânı büyüklerin harekâtında "hikmet" arayan ekseriyet iki tarafı da sıkıp utandırmayacak suretde te'vîl cihetine gitmiş olduğundan hissolunmayacak kadar cüz'î zararla defter-i â'mâl kapatılabilmiştir. Lakin hidmetin henüz inkişâf eden ikinci safhasında da bu cebri tevâzunun muhâfazasına imkân yoktur. Herkesin ilcâât-ı vukû'âtla hükm-i kât'î kesmesi zamânı gelmiştir; zirâ küçüklerin her müşkülâta rağmen ihzâr ettikleri bu kuvvet büyüklerin himmetle hüsn-i isti'mâl olunmak lâzımdır.

Binâ'en'aleyh gâ'ib olunan her bir dakikada vatanımız sür'at-i müdhişe ile rehin-i mahv ve inkırâz olmakta olduğundan safha-i ulâda "devletlû" ağızlarından bir kelime çıkaramayacak kadar velini'metleri millete karşı bir garib hamiyet gösterenlerin bu ikinci kısımda cidden vazife-i gayret ve nâmusu uhdedâr olarak fedâkârâne işe girişmelerini ve bu suretle hem birinci kusurlarını setr edip hem de hakikaten bulundukları mevki'e liyâkatlerini isbât eylemeleri lâzımdır. Aksi hâlde bizi, düşecekleri haziz meskeneti şimdiden tasvir ettirmek mecburiyetinde bırakmış olacaktır.

Sözümüzün bu kısmına hitâm vermek üzere şunu da ilâve etmek lâzımdı; ki hedefi pek güzel idrâk edebilecek olan muhâtablarımıza karşı bu da'vetimiz arz-ı iftikâr

olmayıp hayr-ı hâhâne bir ihtârdır. Yoksa gayretverân-ı ümmet onların bu son dakikada da gösterecekleri noksânî-i mürüvete rağmen tahlîs-i vatan için her fedâkârlığı isâra hâzırdır.

Bir de ba'zı cihetlerde yükselen feryâdlara karşı "Ne yapabiliriz?" tarzında garâbetâmîz istifhâmlar hâsıl olduğu haber alınmaktadır. Hasbü'l-icâb bu ciheti de cevâbsız bırakmak istemeyiz:

Bizce herkesin yapabileceği şeyleri herkesin bulunduğu mevki'e göre tatbik etmek zarurîdir ki o hâlde birkaç nokta-i nazardan beyân-ı mülâhaza lâzımdır; evvelâ: Bâlâda söylediğimiz vecihle idâre-i mahrebe-i hâzıraya karşı meydân-ı mücâhedeye atılan bir fırka vardır ki hakikaten şerâ'it-i hâzıra dâhilinde mümkünâtı yapmaktan çekinmemiş olduğu gibi ilcâât-ı âhvâle göre her teşebbüse hâzır bulunduğunu da i'lân eylemiştir.

İkinci "Büyükler" kısmı vardır, ki şimdiye kadar gösterdikleri küçüklük ile millette bir hüsn-i hayret ve ıztırâb uyandırmış olmalarıyla beraber müstakbelce bu kusuru tazmin eylemeleri kaviyyen melhûzdur. Bunun için de ne yapmaları lâzım geleceğini söyledik.

Bunlardan başka herkesin de müstakilen ifâ edebileceği hidemât vardır, ki ezcümle aramıza adem-i emniyet ve nifâk saçarak bir ân evvel husûl-i ittihâdımıza mâni' olan hafiye-i erâzilenin, Yıldız ekâribinin temizlenmesi bu meyândadır. Bunlar milletin ebeveyn kâtili (evlâd-ı nâmeşrû'ası) bulunmaları hasebiyle denâ'itlerinin cezâsı ne kadar şedid-i intihâb olunsa gene azdır. Zannedersek beyânâtımız her türlü istifsârları iskât edecek kadar şûmullüdür.

**İmzasız**

Numero:10 Sene:1

20 Ramazanu'l-Mübârek 1314/22 Şubat-ı Efrengî 1897

*

Şark mes'elesinin en müdhiş perdesi şimdi Girid hâdisesiyle açıldı. Gâsıb-ı hukuk-ı millet olan bir şahsın evhâmına, iğfâlât-ı gûnâgûnunua yirmibir seneden beri miskinânesine ettiğimiz mütâva'at-ı nâmeşrû'anın semere-i tabî'iyesi kemâl-i dehşetiyle gözümüzün önünde duruyor. Bugün Girid gidiyor. Yarın da neler olacak. Daha nereleri

gidecek bilinemez. Ancak bizde bu fütursuzluk, bu sersemlik, bu hamiyetsizlik, bu insâfsızlık devâm edecek olursa yakında başımızı taştan taşa urmaktan, ağlamaktan gari çâre kalmayacağını bilmeliyiz. İdâre-i Hamidâne bir iki sene daha tahribâtta mukaddem olursa mahvolmaklığımız muhakkaktır. Ölmesek de –bu da muhâldir– öyle bir derkeye tenezzül eylemiş, öyle bir fakr u zaruret deryâsına batmış bulunacağız ki dünyanın en müdebbir diplomatları en mütefennin adamları bir araya gelmiş olsalar yine derdimize devâ bulmaktan âciz kalacakları ednâ bir mülâhaza ile anlaşılıyor.

Ey vatandaşlar! Yana, yana söylediğim şu acı sözler. Can u gönülden çıkan bu nidâ-yı hakikatleri mübâlağaya, hayâle atfetmeyiniz. Heyhât! Ki yazdığımız şeyler hep harfi harfine çıkıyor. Görünen köy kılağuz istemiyor.

Fransa'nın beşi cesâmetinde bulunan devletimiz, İstanbul şehrinin nüfusu mikdârınca âhâliye mâlik olan ufak bir devlete zebûn kaldı... Târihleri açınız. Okuyunuz, bakınız böyle bir garibeye tesâdüf edebilir misiniz? Ağlayınız... Bedbahtlar!...

Ah bilmem! Size ne te'sir eder ve adam olmak ve hukukunuzu müdâfa'a eylemek için bilmem size daha ne gibi bir ders-i ibret ve intibâh lâzımdır? Hakikaten bizde kabiliyet mi yoktur? Yoksa son nedâmeti mi bekliyoruz? Ne halt ediyoruz? Söyleyiniz! Girid'in gitmesiyle, Makedonya'nın ihtilâliyle kurtulacak olsak yine yüzbin kere hamd ve şükredebiliriz. Lakin vatandaşlarım! Size kasm ederim ki hâtır ve hayâlimize sığdıramayacağımız müdhiş belâlar yaklaşmaktadır. Başımızın taşa urulduğu ve mahmuzlarla beynimizin delindiği zaman(Eyvah!) diyeceğiz ama atı alan Üsküdar'ı geçmiş bulunacaktır. Vatanın ne gibi bir hâle giriftâr olduğunu cümlemiz biliyoruz, görüyoruz. Dileniyoruz. Evlâd-ı vatanın bir kısm-ı â'zimi zindânlarda işkenceler altına inim, inim inliyor! Her şeyi işitiyoruz. Buna nazire-i ma'kuse olarak hırsızlar;deniler, alçaklar, câniler kahkaha ile bizim bu gafletimizle istihzâ ediyorlar. Bizim bu hâle müstehak bulunduğumuzu iddi'â ediyorlar. Avf! Halbuki biz hâlâ onlara inkıyâd etmekten,tabasbas-ı kelbîyeden vaz geçemiyoruz. Hâlâ... hâlâ da Allah'tan imdâd bekliyoruz. Utanmıyoruz.

Evet târihlerde görüyoruz ki zevâl bulan milletler çoktur. Hele zamânın âhkâm-ı tahribiyesine mukâvemet edebilecek hiçbir şey yoktur. Cenâb-ı Hakk'ın en'âm ve ihsânına gufrân-ı ni'met eden bir millet, bir cemâ'at tarihte görülemiyor. Ah! Bizim gibi hayâtına kasteden ve sa'âdet-i umumîyeye bu kadar küsen hiçbir millet görülmemiştir.

İnsânların nefislerine sû-i kasd edebiledikleri hergün işittiğimiz vukû'ât-ı âdiyeden ise de bunun bir hey'et-i mu'azzamaya tatbikini târih-i âlem, henüz bizimle görmüş olacaktır.

Evet karındaşlar. Biraz da tali'imize la'net okuyalım. Sultan Murad kalmış, Midhat-ı şehid umûr-ı devleti der'uhde eylemiş ah! Hiç olmazsa, hiç olmazsa Hamid başımıza musallat olmamış ola idi. Bugün evet! Bugün! Biz de bu âlemde bir mevki' kazanacak idik. Böyle yetim kalmayacak idik. Asiliz, Türk'üz, Osmanlıyız demeğe sayıklamayacak idik.

Avf! La'net ol tali'e ki Murad Çırağan'da zincir-i bend-i istibdâd eyledi.

La'net ol bahta Midhat'ı Hamid gibi bir zâlimin, bir gaddarın pençesinde bıraktı. Fakat bunlarla müteselli olacak! Zamânda değiliz... Çünki emin olalım ki gafletimize okunacak la'netler; tâli'imiz daha ziyâdedir. Artık buna da şübhe eden var ise...

**İmzasız**

Numero:15 Sene:1 s.1

3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897

**« Uzun Sözün Kısası »**

Girid Mes'elesi âlemi velveleye verdi. Rub'-i meskûnun efkâr-ı umûmîyesi bununla iştigâl ediyor. Buna karşı biz Girid Mes'elesini o kadar ehemmiyetle telakki etmiyoruz diyecek isek kâri'lerimizin hayretini da'vet edeceğimiz tabi'îdir.

Vâkı'ân Girid'in hâl-i hâzır i'tibâriyle pek mühim olduğuna şübhe yoktur. Ancak yarın Girid Mes'elesi biter. Muhârebe olsun olmasın « temâmiyet-i mülkîye » nakarâtı ile şimdiden Girit gitti.Murâd Beğ Efendînin dediği gibi « hükümetsizlik, donanmasızlık, kûmandansızlıktan gitti. »

Fakat o bir gün tevellüd edecek olan mes'eleler devlet ve milletin bekâsı için daha ziyâde mühim olacağı ve şimdiki Girid Mes'elesî ona nisbetle pek küçüleceği ve belki de hükümsüzlük derecelerine tenezzül edeceği bedîhîdir. O zamân da

hükümetsizlikten, donanmasızlıktan, kûmândansızlıktan gidecek olan Girid ceziresi olmayıp Memâlik-i Osmânîye, sa'âdet-i millîyedir. Bunlar kahr olası Yıldız'ın bitmez, tükenmez olan kasd-ı hunhârâna kurbân gideceklertir.

Bu hakikatleri görelim. Henüz vatanı kurtarmak vakt u zamânı geçmemiş iken derin düşünelim.Vehâmet-i istikbâli azıcık tefekkür edelim. Ne olur.

Bugün öyle bir günde bir sâ'atte bûlunuyoruz ki devletin felâketinden ve bîçâre vatandâşlarımızın sefâletinden cümlemiz mes'ûlüz. Bu mes'ûliyet de hâlâ Hamid'i telvîs ettiği makâmdan tard ve teb'îd edememekliğimizle kâ'îmdir. Vatanını kasden mahv eden bir hükümdârdan ziyâde ona mutâva'at eyleyenler mecnûndur. Hepimiz de mecnûn ve mel'ûn muyuz? Bu acı sözlere kızmayalım. Gözümüzü dört açalım. Yârınki nedâmet para etmez.

**İmzasız**

Numero:15 Sene:1 s.2-3

3 Zilka'de 1314/5 Nisan-ı Efrengî 1897

**Bizde Nâmuslu Vükelâ Var mıdır?**

Dâhil ve hâricte, dünyânın her köşesinde bir fikr-i tâm hâsıl edilmiştir ki Devlet-i Aliyye-i Osmâniye hamiyetli vükelâya mâlik olsaydı Osmânlıların başlarına son senelerde gelen felâketlerin ve ez-cümle bu sıralarda Türk kavminin hedef olduğı ta'arruz ve tahkîrlerin vukû'u gayr-i mümkün idi. Geçen sene Lord Salisbori'nin Berayton'da îrâd ettiği bir nutukta Londra sefîri merhûm Rüstem Paşa'nın hastalığına izhâr-ı te'essüf ederek « yirmibeş otuz sene evvel Türkiyâ'da Rüstem Paşa gibî ricâl çoktu bugün öyle ricâl kalmadı » dedîği belki hatırlarda kalmıştır.

Bû hakîkat acı olduğu kadar doğrudur. Bizde cidden vatanı seven, vatanına, milletine karşı vazifesini bilen vükelâ ve ümerâ yoktu. Bunun isbâtı güç değildir. Bugün düçâr olduğumuz ahvâl değil vazîfe-şinâs nâmûslu bir âdemi hattâ taşları bile çatlatacak derecelerde müdhiştir, fecî'dir. Vatan birkâç hâ'inin pençeleri altında kanlar içinde yuvarlanıyor.Sa'âdet-i millîye gidiyor. Zeytûn'da, Havârın'da, Makedonya'da, şurada

burada sâhibsiz câmîsiz kalan ana kuzuları düşman âteşinden ziyâde elbisesizlikten, açlıktan, tedbirsizlikten mahv oluyor. Kurbân gidiyor. Bunlara mukâbil devlet ve milletin selâmeti için ortada ne gibi bir muvaffakiyet var? Hîç... Millet buna kan ağlıyor. Pâdişâh ne yapıyor? Niyetini icrâ ediyor. Milletin ocağına incir dikiyor. Âlemin felâketiyle mütelezziz oluyor, ne garib hilkat!

Vükelâ ne ile meşgûl? Sükûtlarına bedel verilen ihsânları ziftlenmekle . La'net olsun bunlara

Söyleyiniz vatandaşlar. Fikrimiz yanlış mıdır? Bu husûsta mahcûb kalmak isteriz. Çe fâ'ide ki iş böyledir.

Hamid'in mâhiyeti meydâna çıktığı zamân millet, Sa'îd, Muhtâr, Kâmil, Fu'âd Paşa, Şâkir Pâşâlar ve sâir meşhûr olan ricâlin ittihâz edecekleri hareketlere binâ-yı ümîd etmişîdi. Hakkı da vardı ya. Çünkü bunları korsân Hasanlar, müsta'mel Mahmûdlar, şakî Memdûhlar, cânî Zekiler gibî Hamidciler sırasında göremezdi. Bunların ba'zı hareketlerinden idâre-i mel'ûnâneye karşı menfûr bulunduklarını hisseyliyordu. Şimdi bu zevâtın defter-i hayâtlarını hülâsa edelim: Sa'îd Pâşâ bidâyet-i devirde Hamid'in ders hâcesi ve şehîd-i mukaddes Midhat'ın, ve Hayreddin ve Safvet Pâşâlar gibi ricâlin bâ'is-i imhâsı idi.

Lâkin sadârete geldikten sonra tashîh-i fikir eder gibi olarak ıslâhât yapmak sevdâsına düşmüş ise de şâkirdi daha yamân çıkarak hafiye mikroplarının fenâ hâlde türemeye başladığı zamânlarda riyâset-i umûrdan çekildi.

Kâmil Pâşâ'nın bidâyetde gösterdiği meskenete bedel sonraları ibrâz ettiği eser-i hamiyet ve cesâreti şâyân-ı takdirdir.

Sa'id ve Kâmil Pâşâların iş başından çekildikten sonra Ermeni ihtilâli gittikçe vehâmet peydâ etti. Yıldız'ın tedâbîr-i sâ'ibesi (!) bu ihtilâlin önünü alamadı. Bil'akis işi alevlendirdi. Kıtâller başladı. Hamid yakayı sıyırmak için Avrupa'ya karşı milleti kabahatli göstermek desisesiyle uğraştı. İşte bu zamânda idi ki vatanını seven genc vatandaşlarımız ortaya atıldılar. Mes'ûlün kim olduğunu âleme tanıttırdılar. Bunun üzerine Hamid azdı. Çünki mevki'inin müşkilleştiğini anladı. Erbâb-ı nâmus ve hamiyete saldırmağa başladı. Fakat vukû'ât dalgalar gibi birbirini ta'kîb ettikden çâre-i selâmet olmak üzere dostumuz(!) Rusya'nın kucâğına atıldı.

Burada bir su'âl vârid olur ki o da yukarıda isimlerini zikr ettğimiz ricâlin bu sırada ne yaptıklarıdır.. Bir, ikisi müstesnâ olmak şartıyla uyudular. Kendileri millet ulûları olur iken Hamid bendeleri ile omuz öpüştürmek derecelerinde cebânet gösterdiler.

Ermenilerin Bâb-ıâli nümâyişinde Sa'îd Pâşâ yerine Kâmil Pâşâ Sadrazam oldu. Fakat bu def'a yük pek ağırdı. Bir çok senelerden beri netâyicinden korktuğu Hamid politikasının müdhiş bir sûrette devleti inkirâz-ı kat'î önünde bulundurduğunu gördü, hamiyet-i millîyesi buna dayanamayarak ve dâhilen bir şey yapılmak mümkün olmadığını hissederek çâre-i yegâne olmak üzere Hamid'i hal' etmek lüzûmuna i'tirâz kabûl etmeyecek edille ile ba'zı süferâyı iknâ' etti. Pâşâ-yı müşârunileyh her fedâkarlığı göze aldırmış idi. Fakat işten Yıldız haberdâr oldu. Nefy edildi. Lâkin inkılâb vuku'a getirilmediği halde de Pâşâ'nın bu hareketi Avrupa devletlerine büyük te'sîr-i ecir etmekten hâlî kâlmadı. Bu husûsta millet nâmına müşârunileyhî tebrik ve tebcîl ederiz.

Sa'îd Pâşâ ise Nişântaşı'nda ikâmete me'mûr idi. Kâmil Pâşâ'nın İzmir'e nefyinden sonra âpansız İngiltere sefâretine ilticâ ve bu sûretle memlekette emniyet ve âsâyiş kalmadğını âleme i'lân etti. Dâhil ve hâricde Pâşâ'nın bir teşebbüs-i siyâsî uğrunda Avrupa'ya azîmetine intizâr olunurken bu iltihâtın âdî bir korkudan ileri geldiği anlaşıldı. Şahsı için te'mînât aldıktan ve ma'aşına da zam ettirdikten sonra kös kös konağına avdeti cihânı hayrette bıraktı. Fikrî meziyeti anlaşılarak herkesin hüsn-i zannı mübeddel-i nefret ve la'net oldu.

Muhtâr Pâşâ'ya gelince: Ma'lûm olduğu üzre bu zât kendi meziyeti, iktidârı ve tâli'i sâyesinde bulunduğu makâma gelmiştir. Anadolu Umûm Kumandanlığı esnâsında tedâbîr-i askerîye hisse-i liyâkat göstermiştir. Hamid müşârunileyhi ibtidâ-yı cülûsunda bir iki me'mûriyette tecrübe ederek âhlâkını sâ'irleri gibi bozmak kolay olmadığı görünce pâyitahttan uzak ve Yıldız'ın icra'ât-ı cinâyetkârânesine te'sîri olamayacak bir me'mûriyet olduğu vakitte idi ki Mısır Mes'elesi üzerine müşârunileyhi Mısır Komiserliği gibi bir me'mûriyetle buraya i'zâm etti. Muhtar Pâşâ'ya herkesle berâber hürmetimiz vardır. Fakat müşârunileyhin milletin teveccühünü sû-i isti'mâl etmekte olduğuna da şübhe yoktur. Yüksek ma'âşlarla taltîf mukâbilinde sarayın arzûsu vechile ihtiyâr-ı sükût etmesi iktizâ eder miydi? Türkçesi Yıldız, Pâşâ'nın za'îf damarını keşf ederek dolgun ma'âşlarla müşârunileyhi de millet nazarında çürütmektedir. Şimdiye

kadar gösterilen tatlı yüzlere bedel merdâne ve nâmûskârâne bir mukâbele ile Yıldız'a haddini bildirmek için henüz vakit geçmemiş olduğundan müşârunileyhten bir eser-i hamiyyet me'mûl ve muntazırımızdır.

Müşir Fu'âd Pâşâ ise nâmuslu olmakla berâber ciddî değildir. Çünki ciddî bir âdem Hamid'in ihsânlarına, imtiyâzlarına vatanını fedâ etmez. Bu aldığı paralarla vatana hizmet etmek istemiş olsaydı nelere muvaffak olmazdı. Bir ma'den imtiyâzından aldığı yüzbin lirayı mecnûncasına birkaç sene zarfında itlâf etmiştir. Vâkı'ân bu son günlerde bir iki kere horozlanmış ise de onu da yüzüne gözüne bulaştırarak yine Yıldız bendegânına yakışır bir sûrette zelîlâne imrâr-ı hayât etmekte bulunmuştur.

Şâkir ve Recep Pâşâlar'a gelince bunları mevâdd-ı sâlife ile ithâm edemeyiz. Müşârun-ileyhim şurada burada süründürülüp vücûdları İstanbul'da muzır add olunmakta ve nâmûs cezâsını Kerbelâ sahrâlarında çekmektedirler.

.....

Maksada gelelim. Pek açık olarak söyleyeceğiz. İki seneden beri alenen İttihâd ve Terakki Cem'iyeti Yıldız çetesiyle uğraşıyor. Bu uğurda habs ve nefy sûretiyle pek çok kurbân verdi. Ve dahâ da verecektir. İcâb ederse seller gibi kan da dökeceği şübhesizdir. Hepimizin maksadı birdir. Mazlûm milleti kurtarmak için çâresiz Yıldız'ı kökünden mahv etmektir.

Ey küberâ-yı millet! Vatanı kurtarmak yalnız bize münhasır bir vazife değildir, umûma â'idtir. Hele bu husûsta siz bizden daha büyük bir vazife ile mükellef olduğunuz hâlde ne oturuyorsunuz? Hizmet etmek için ne bekliyorsunuz? Girid rezâletleri gözünüzün önünde! Tarîh böyle bir siyâsî komedyayı hiçbir asırda görmedi. « Tamâmiyet-i mülkîye-i Osmânîye » vatanı muntazaman lîme lîme doğramak için kuru bir düstûrdan ibâret kaldı. Siz hâlâ sükût içinde bulunuyorsunuz.

Tekrâr ediyoruz. Vazifeniz mukaddesdir. İcrâ ediniz. Millet nâmına ihtâr ederiz. Bulunduğunuz makâmın ehemmiyeti, giydiğiz üniformaların şân ve meziyeti milletin vücûduyla kâ'imdir. Devlet dahâ münkariz olmadan her yerde hedef-i nefret oluyoruz. Ya yârın bu gidişle neler olacak, düşünemiyor musunuz?

Makâmınız büyüktür. Ticâret değildir. Milletin iki pençesi dünyada da ukbâda da yakanızdadır, Cenâb-ı Hakk taksîrât-ı husûsîyenizi afv edebilir. İbâdullah hakkını afv etmez!

Ey nâmuslu vatandaşlarımız! Bu sükûnunuza bir nihâyet veriniz. Şimdiye kadar topladığınız servet size de, â'ilelerinize de yetişir. Servetinizde gözümüz yokdur. Vatanı kurtarmak vazifesi için de başkaca mükâfât-ı nakdîye istiyorsanız söyleyiniz de i'âne toplayalım. Yoksa gidiyoruz, bitiyoruz.

Size ri'âyetimiz vardır; size acıyoruz. Mes'ûliyyeti bir hâ'ine isnâd ile elimizden yakayı sıyıramazsınız. Devletin inkırâz bulursa da biz halâs buluruz fikr-i vâhîsinde bulunmayınız. O gün - Allah o günü göstermesin –yapacağını şaşıran ve intikâm arayan milletin kılıcından geçecek Yıldız'cılardan ziyâde siz olacaksınızdır. Nâmûslu olanların cebâneti nâmûssuzların cinâyetinden eşni'dir. Çünki bunlar atlarını oynatacak meydânı cebânetiniz sâyesinde buluyorlar.

**İmzasız**

Numero:16 Sene:1 s.1-2

10 Zilka'de 1314 / 12 Nisan-ı Efrengî

**Panislavizim**

**-I-**

Devletimizin son asırdaki vukû'ât-ı siyâsîyesinden bahs edildiği sırada (Panislavizim)in dahl-i küllîsi, hele netâyic-i müdhişesi hasebiyle ehemmiyet-i mahsûsası nazar-ı dikkate çarpar. Vâkı'ân bu düstûr-ı siyâsîyenin mâhiyetini, umûmiyetle mâhiyetini değilse bile bize karşı olan âmâlini sâha-i hâkimiyetimizi Kafkas ve Tuna arkalarına sürükleyerek bahr-i sefîde doğru ilerlemekte bulunan seylâb-ı şimâli istîlâsından anlayabilir isek de neş'et ve hakikati hakkında bir fikr-i vâzıh edinmekliğimiz de elzemdir; zîrâ hayât-ı müstakbelemizce hâzırlamak üzre bulunduğu dâm-ı esâret-i mâzînin darebât-ı müdhişesinden dahâ bedter olacaktır. Ve altıyüz senelik bir mevcûdiyet-i fâhireden sonra bir müstebid hûnhara karşı bekâyı ve fenâ hükmüne intizâr Avrupa önünde zelîlâne boyun büktüğümüz bu dem-i felâkette (Panislavizim) gâyet mühim bir rol oynâmak üzredir.

Panislavizim asr-ı hâzır ibtidâlarında ( Çek) ve ( Bohem) edebiyâtında husûle gelen teceddüd ile ibtidâ eylemiştir : Almânlar'ın mahkûm-ı istibdâdı kalan ( Jân Hûs) tarafdârları (Prâg) da tecemmur ederek Viyana'nın zincir-i esâretinden halâs olabilmek vesâ'etini taharrî eylediler : Lâkin millîyet-i mahsûsalarını münferiden tahlîs ve ihyâya muktedir bulunmadıklarından târîhân ve lisânen müttehid bulundukları milel-i müteşâbiheyi de dâ'ire-i ittifâka idhâli tasavvur ederek (Cermân) kavmine mukâbil ( İslâv) neslini sevk etmeği ve bu sûretle kısmen Avusturya, Türkiye idârelerinde kalân İslâvları da – had ve hudûd tanımaksızın – bir merkez etrâfında cem' eylemeği karârlaştırdılar. Ve bir ...-ı mu'azzam ile (Köllar) nâmında bir İslâv şâ'îrine sânih olan uzun bir manzûme-i millîye hemân panislavizmin ilk programını hülâsa eder ki hâl-i hâzır i'tibâriyle Rusya, Avusturya Purûsya'nın nısf-ı şarkileri ve Balkan şübh-i cezîresini İslâv dâ'iresi dâhiline almıştır. « Duhter-i Zafer » veyâhut « İslâv Kızı » ( aslı olan « Sılaviserâ » kelimesi iki sûretle de tercüme olunabilir) nâmı verilen bu şi'rin ba'zı pârçaları âtîde nesren nakl edildi:

« Mâzîde bir millet-i mu'azzamanın mehdi olan, ve hâlde lahdî bulunan arâzî-i vası'ayı serşek-i âlâm arasından görmekteyim: Her zerre-i hâkî müsakkat re'sim olan bu yeri nasıl çiğneyip geçeceğim? Zamânın dest-i tahribinden emân bulan Mişeler'e ilticâ edelim? Fakat dest-i fenâ nesâr-ı beşerden nasıl halâs olacağız? Zîrâ burada insânlar zamândan dahâ fa'âl, âteşten dahâ harîs, sâ'ikadan dahâ muharrib olarak İslâvlar'ın cânına kasd etmektedir.

Ey â'sâr-ı mâziye! Hâtıra-i hazîniniz liyâl-i mazalleme gibi yatmadadır.

Elbet menâbi'inden Baltık sevâhiline kadar tanîn-endâz olan âvâz-ı şevket ve azamet niçin hâlâ aks etmiyor!

Hasûd ve fettân Alman! Hacîl-i evvel! Seyl gibî akıttığın kânımız. Deryâ gibi nisâr ettiğin ekazib içinde hâtırât-ı mukaddesemizi boğmak emeline düştük, eğer hürriyet için vücûda gelmiş olâydın diğerin de hürriyetine ri'âyet ederdin: Lâkin sen karını, hemcinsini mahkûm-ı esâret ediyorsun ki bu da fıtraten der-zincir olduğunu gösterir.

Âleme en kıymettâr sa'âdet dersleri veren bu çalışkan milletin ulûları ne oldu? İslâv nesli vahşî Avrupa'ya yün dokumağı, arâzi ekmeği, mahsûl yetiştirmeği öğretmiştir ..... şimdi ise bu millet şânı, lisânı, her vârı ile Almanlar'ın dest-i gadrinde heder olmuştur! Yalnız ormanlar, nehirler, dâğlar hâtırâtını hıfz ediyor.

Hâlâ leb-rîz-i hayât olan bu hûnin cesedi mezârından kim çıkâracak, çok zamândan beri hakkı ma'zûb bulunan bu vâris-i meşrû'u taht-ı azimet ve ikbâline kim i'âde edecek? Şübhesiz dumû'-ı hicr ile kararan gözler değil nahl-i ümid gars eden metîn eller bu vazifeyi görecektir.....

Zamân-ı hakîkate te-mîn-i zafer eder. Ve en felâketâmiz â'sârın mesâ'î-i bînihâyesi mahsûlünü bir ân-ı muvâfık-ı imhâya kifâyet eder..... »

Köller'in şi'iri panıslavizm mebde'indeki hudûd-ı mefrûzunu gösteriyor. Bu şi'ir 1839 târîhinde tab' olunmuş ise de 1843 târîhinde Köller « Kolej dö Frans »da Lehlî şâ'îr « Mikyeviç » tarafından şerh oluncaya kadar kimsenin nazar-ı dikkatini celb edememiş idi. Bu perverde-i hıyâl şâ'irin tasvirine nazaran panıslavizmin mu'ayyen bir gâye-i şekli yokdur: Esâs İslavlar'ın « Cermen » boyunduruğundan kurtulmalarıdır ki ondan sonra bir hükûmet-i mutlaka, cumhûrîyye, veyâ hükümât-ı müttehide şeklinde husûlünde be'is görmüyordu. Lâkin muâhharan bu maksadı ta'kîb edenlerce « hükümât-ı müttehide-i cumhûriyye » şekli tercih edilmiştir ki Birinci Nikola'nın cülûsundaki ihtilâli tertîb eden « Pestel » bu tarafdâr idi. Ve hattâ bu yolda müşekkil müte'addid cem'iyyetlerden mühim biri de « Müttehid İslavlar » nâmını eylemiş îdi.

1848 de İslavlar'ın Prag'da bir kongreleri daha olmuştur. Lâkin garibi şudur ki Rus, Leh, Çek ve Sırb âkvâmından müşekkil bu kongrede hiçbiri dîğerinin lisânını anlayamayarak nihâyet taht-ı esâretinden kurtulmak istedikleri Almanların lisânını isti'mâle mecbûr kalmışlardır. İşte Panıslavizim bu suretle meydân aldıktan sonra nihâyet Rusya'nın elinde bir düstûr-ı istîlâ kesîlmiştir. Lâkin bununla berâber küllîyen tagyîr edilmiştir. Vâkı'ân henüz Rusya'da ( Köller), (Pestel) ve (Bakunin) gibi eslâf-ı mücâhidînin efkârını ta'kib edenler varsa da az olup asıl siyâset-i hükûmeti sevk eden hey'et-i resmîyenin üssü'l-harekâtı İslâv anâsırını Rus idâre-i mutlaka-i müstebidesi altına cem' eylemek ve rakîb-i siyâsî gördüğü Türk ve Cermen kavimlerini bir birini müte'âkib Asya ve Avrupa'da rehîn-i izmihlâl eylemektir.

(Aksakof) ve sâ'ire gibi aleyhimizde muhârebe-i ahireyi sevk eden fırka-i mücâhidlerinin muharrerâtı bunu mü'eyyeddir, hülâsası : « Tahlîs ni'mâtıyla zincir-i esâreti dâ'ire-i âmâl îçinde gördükleri âkvâmın Yunanîyye takımından ibârettir. » Sırblar'ın, Bulgarlar'ın ... sahne-i siyâsete gelmeleri de bu istîlâ politikasının neticesidir.

**İmzasız**

Numero: 17 Sene: 1 s.1-3

17 Zi'l-ka'de 1314 / 19 Nisan-ı Efrengî 1897

**"Ferdâ-yı İnkılâb"**

Yirmi seneden beri devâm eden ve bitmek tükenmek bilmeyen devr-i tahammülsüz istibdâdın defter-i â'mâlini, kitâb-ı seyyi'âtını, tefsir ve izâh için şimdiye kadar pek çok kâğıdlar karalandı ve göz yaşlarıyla okundu. Yazılan bu varakpârelerin her biri "devr-i Hamidî" cinâyetlerin birer zabıtnâmesidir. Ki her satırı, her kelimesi hey'et-i hâzıra için bir hükm-i iskât ve i'dâmdır.

Bu hükümnâmelerin herbiri mahkeme-i kübrâ-yı ümmetin birere sütûn-ı adâletidir ki ferdâ-yı inkılâbda âhkâm-ı adâletin icrâsını beklemekte olduğuna şübhe yokdur.

Hâlbûki elyevm otuz kırk milyon ahâlî-i mağdûre ve mazlûme elleri bu böğründe oldukları halde istibdâd topûzları altında inliyorlar. Ni'met-i hayretten. mahrûm bulunuyorlar. Gün geçmiyor ki bir-iki felâket serzede-i zuhûr olmasın. Sâ'at olmuyor, ki bu devirde bulunduğumuza bin kere feryâd-ı peşimânî edilmesin. Dakika bulunmuyor, ki mâteme, bir mâtem-i diğer inzimâm etmesin. Â'ile kalmadı ki yanmasın. Âşiyâne'de zevce vârsa zevc yok.. Çocuk varsa hâmileri, velileri yok.. Bunlar varsa zevk yok, sefâ yok, neş'e yok; medâr-ı mâ'îşet yok...

Bu ahvâle bâ'is olanlar "cezâsız mı kalacaklardır" istifhâmı arasıra bilâ-ihtiyâr insânın hâtırına tevârüd etmekten kurtulamıyor.

Bize kalırsa nasıl bu gün hakâyık-ı ahvâlin gizlenememesiyle teşfiye-i sadr eyliyor isek, yârın da muhakkak hâ'inler, câsûslar, hırsızlar câniler; birer birer cezâ-yı sezâlarını göreceklerdir. Ve hiçbir fenâlık mazhar-ı nisyân olamayacaktır.

Hamid de avânesi de adâletin vücûdunu göreceklerdir.

Vârsınlar, elde henüz fırsat varken yıldızlarını tahkîm etsinler, sâdık bendelerle bi'l-müşâvere Şeddâd'a, Yezîd'e rahmet okutsunlar! Biz, mazlûmîn, adâlet-i Rabbânîye'nin, hikmet-i samedânîyenin tecellisâz olacağına eminiz, mütemmi'niz.

Sultan Hamid göçtükten sonra acabâ avânesi, rezil ve bednâm ve daha bedter olan vüzerâsı vükelâsı ne yapacaklardır? Ettikleriyle mi kalacaklardır?... Hayır..... Yüzbin kere hayır!

Bunlar mücâzât-ı şedîde göreceklerdir. Ve içlerinden hattâ dâr ağacında hükm-i hakkı öğrenecekler vardır.

[basım hatası olan kısım]

erâzili mahv ve nâbûd edecektir.

Ey sersem vükelâmız! Vüzerâmız! Ümerâmız! Bu hakikatleri, tehiyye etmekte olduğunuz bu dehhâş-ı istikbâli bu netâyic-i tabi'îyeyi hâlâ göremiyor, te'emmül eyleyemiyorsunuz. Hâlâ âlet-i denâ'et ve habâset olmaktan hazer eylemiyorsunuz. Gözlerini kân bürümüş kâtiller gibi evlâd ve ahfâdınız vatanınızın sebeb-i inkırâz ve indirâsı olduğunuzu göremiyorsunuz. Sükûnetimize bir nihâyet verelim demiyorsunuz....

Bu yazdıklarımızın son nedâmetiniz zamânlarında ayn-ı kerâmet olduğunu söyleyeceğiniz bedîhîdir. Fakat biz yeni bir şey keşif ve icâd eylemiyoruz.

Mâzîye nazar-ı im'ân ile bakınız. Târihleri karıştırınız. Okuyunuz. Zincir-i esâreti mütegâllibenin başında parçalayan milletlerin pek bî-emân olduğunu idrâk eder.. Ve istikbâlinizi keşf eylemiş olursunuz.

Kânûn-i tabi'îye-i ictimâ'îye bu merkezdedir. Zamân dediklerimizi birer birer tasdîk eyleyecektir. Bakalım o vakit milletin seyf-i intikâmından kimlere ilticâ edeceksiniz?

Tâc ve tahtı başına yıkılmakta ve her sâniyede bir hatve hükm-i ezele yaklaşmakta ve mukadderât-ı Subhânîye'ye doğru gitmekte olan Sultân-ı e'azımınıza, Hakk'a isyân ile velîni'met-i âlem dediğiniz efendinize konmak ihtimâli kalmayacaktır.

Âh! Zâlimler size nasıl hitâb edeceğimi şaşırıyorum. Fazıla-i faziletinde başka bir kusûru olmayan millete bu kadar cevr u cefâ lâyık mıydı? Siz insân değilsiniz. Canavar da değilsiniz. Canavarlar te'mîn-i hayât ve müdâfa'a-i nefs için canavarlık ederler. Acâba sizin için te'min ma'îşet-i insânîyet dâ'iresinde mümkün değil midir?

Ocâğımıza, otâğımıza incir diken bir şahsın hevesât-ı agrıbânesine arz-ı hidemâtla bile bile bizi bu derekeye getirdiğinizden dolayı vicdânınız sizi râhatsız etmiyor mu? Hiss-i merhamet ve adâlet sizde yok mu? Yok.. ve vicdân yok.. Hamiyet ve merhamet yok.

Âh! Musîbetler. Bu gerdûn-i dûn ve fenâlık üçbuçuk günlük bir ikbâlî için bin türlü mezelleti, yüzbin türlü denâ'eti irtikâb etmekte sakın vâzgeçmeyiniz. Bir rütbe, bir nişân almak için yerlerde yılânlar, çıyânlar gibi sürükleniniz. Evinize rast gelen bî-çârgân-ı ümmeti sokûp telef ediniz. Bitiriniz bunlar da vatandâştır. (?) ender deyiniz. Zîrâ me'mûl etmeyiniz ki hakkınızda (?) pek yakın bir zamânda müstehak olduğunuz cezâya (?) merhamet edecek bir Osmanlı bulmak nasîbiniz olmayacaktır.

Zâten millete hakk-ı intikâmını almağa gelecek evlâd-ı hükümdâr-ı âdil ve âkil o hakkı bırakmayacaktır. Çünki sizin hanedân-ı âl-i Osmân'a ettiğiniz ihânetleri de hesâba dâhil etmeliyiz. Vatan-ı mukaddesin inkırâzından en ziyâde mutazarrır olacak şüphesiz efrâd-ı hânedândır. Onlar bizimle berâber vatanı gâ'ib edecekleri gibi bizim gâ'ib etmekliğimizin imkânı olmayan daha pek çok esbâb-ı sa'âdetler vardır ki bunları bî-hak takdir eyleyecek nâmzed-i taht-ı âlî-i Osmânî olan efrâd-ı hânedân olan vatandaşlarımızdır.

Ey Hamid! Birâz da seninle hasbihâl edelim nasıl? Yaptığın ma'rifetleri beğeniyor musun?

Geçen gün sâdık bendelerinin verdiği jurnal üzerine hâlin pek yamân imiş. Dinamitler fikir ve hayâlinde tecessüm ede ede başında patlâyacak zannıyla deli divâne olmuşsun. Elliiki sâ'at gözüne uyku girmemiş telâşından ortalığı kasıp kavurmuşsun. Oh! Böyle telâş et; kork, ürper, titre, sarsıl mahv ol.

Kim bilir ne hâller geçirdin? Dâr bir odada dört döndüğünü, bin helecân içinde şafaklara intizâr ettiğini, semâdan arasıra sukût eden yıldızları şâ'imet ile telakki eylediğini, gecenin sukûn ve sükûneti ara sıra ihlâl eden av'ave-i kilâbın bir hücûmu ihbâr eylemekte olduğu tefekkürât ve tevehhümâtıyla zıngır zıngır ra'şedâr olarak çenelerinin kilitlendiğini, tüylerinin dik dik olarak, sâçların, sakâlların kabararak insân şeklinden çıktığını, vecihinin sarardığını morardığını duya duya görmek isterdim.

Yorularak yumuşak kanepene yattığın vakit vücûduna dikenler, iğneler işler. Gözünü kapar kapamaz müdhiş bir sahne-i intikâm gözünüz önüne gelir ki kurbân-ı istibdâdın olan şühedâ-yı âhrar-ı ümmet kânlı kefenleriyle ilk saflarını teşkil ederler. Âshâbını kahr u tedmîr eylediğin faziletleri o zamân sayıklamağa başlarsın.

Millet, vatan, hürriyet, müsâvât, adâlet, nâmûs, haysiyyet kelimeleri ağzından dökülür. Ay şimdi beni götürecekler.... asacaklar..... öldürecekler... dersin... kâbûs! Evet. Bu kâbûslar azdır. Çünkü zulmüne bedel – öyle bir millete ki cihânda emsâli yoktur – öyle bir asırda ki ileride târîh mütâla'a eyleyenler şimdiki cereyân eden vukû'âta ihtimâl veremeyerek mebâliğaya haml edeceklerdir. Her lemha-i basarda bin sâ'ika beynine inse ve seni yerin dîbine geçirse revâdır.

İşte âh! Yine merhamet bırakmıyor. İşte yine sana acıyorum. Te'essür eyliyorum. Gel! Dünyâda fazilete, insânîyete i'tikâd et. Islâh-ı nefs ederek âshâb-ı nefs ederek âshâb-ı nâmusun feryâd-ı hazini kalbinde aks etsin. Dahâ a'lâsı terk-i saltanat edecek git. Evâhir-i eyyâm ki tevbe ve istiğfar içinde geçir.

Ey millet artık hâb-ı gafletten uyân. Atâletten vâreste ol. Kalk. Kâbûs-ı Hamidî'nin neticeleri senin başında patlayacaktır. Sükût edilecek sıra değildir. Hukûkun pâ-mâl oluyor. Vatan, mukaddes vatan gidiyor. Öyle bir vatan ki her zerre-i hâki ecdâdının kanıyla yoğurulmuştur. Bunun muhafaza-i istiklâliyeti te'mîn-i sa'âdeti senin elindedir. Vazifendir.

Hâydi Osmânlılar, kahramânlar. Neredesiniz? Diriliniz. Feryâd-ı kâ'inâtı çınlatan o mâder-i akdes ve e'azımın imdâdına gidelim. Seve seve cânımızı onun mevcûdiyeti, bekâsı yolunda fedâ edelim. Vatan için ızdırâbta zevk vârdır... Onun için ölmekte bir neş'e, bir şevk vardır. Ne duruyorsunuz erler. Kendiniz gösteriniz. Hakkınızı isteme. Alınız.

Vatan uğrûnda fedâ-yı cân etmek bir vakit senin faziletin değil eğlencen idi. Merdlik hasletin değil zâde-i tab'ın idi. Ya şimdi bunlar nereye gitti. Ne oldu.

Siz yine osunuz... Ey vatandâşlar, ey Osmanlılar. Vatanımız gidiyer. Evimiz başımıza yıkılıyor.

Hamid-i bî-insâfın peyke-i âteşin ve zulmünde daha ne vakitlere kadar böyle zelîlâne gözyaşları döküp oturacağız.

**İmzasız**

Numero: 18 Sene:1 s.1

24 Zi'l-ka'de 1314 / 26 Nisan-ı Efrengî 1897

**-Harb-**

Beyne'd-düvel câri olan kevânîn ve nizâmât-ı mevzû'ayı nazar-ı i'tibâr ve ehemmiyete almaksızın Yunanlılar'ın bir eşkıya çetesi gibi Girid cezîresinde kadem zen-i tâ'arruz olmaları hukuk-ı mukaddese-î hakimiyetimizi pâymây eylemiş iken Yıldız nişîn-i cebânet olan şevketlûmuz Devlet-i Aliyye'ye örülen bu zorba-î hukuk-ı şikenâneyi hazm etmiş idi. Zaten yirmi seneden beri cümle-i icrââtı her dem vatan ve milletin inkırâzına mesruf olan bir sefilden başka türlü bir mu'âmele beklenemezdi. Girid'deki vatandâşlarımız eşkiyânın kılıçlarına hedef oldukları bir esnâda sefirimiz

olacak herif haysiyet-i millîyeyi nâmus-ı vatanı te'ammül ve idrâk edemeyerek Kral Jorj'un ziyâfîlerinde bulunmaktan sıkılmamış idi. Binâ-en'aleyh geçen hafta Yunan'a edilen ilân-ı harbi Sultan Hamid'in vikâye-i nâmus ve haysiyet uğrunda imzâ etmediği âşikârdır. Harb, hududta askerimizin gösterdikleri galeyânın neticesidir. Bu bâbda millete askere â'id olan şerefe Yıldız'ın iştirâki muhâldir.

Yirmi sene evvel Rusya gibi bir devleti tehdid etmiş olan ordularımızın bugün Yunan palîkâryâsına karşı muzaffer olmalarını Osmanlılar'ca büyük bir şeref sayılamaz. Ancak askerimizin kuvâ-i ma'nevîyesi şeçâ'at-i fıtrîyesinin Yıldız'ın tahribât-ı imütevâliyesinden büsbütün rahnedâr olmayışı elbette mucib-i teselli âhvâlindendir. İşte bu sayededir ki Taselya'ya hâkim olan nükkât-ı mühimme bir hafta zarfında zabt ve istilâ edildi. Tırnava Yenişehir'e girildi.

Berlin Kongresi ziyâfetinde Yunan'ın hissesine isâbet eden vatan paraları mehmetçiklerimizin savlet-i gazanferâneleri sâyesinde tekrâr kazanılmağa başladı. Gene âhvâle cidden vâkıf olmayan efkâr-ı garibe-i Garbîye'nin iddi'âsı vechle Osmanlı milleti bir "meyyit" olmayıp hâ'in mürebbiyelerinin elinde zebun kalmış bir tıfıl-ı nuzâddır.

Kuvvâ-yı bahriyemizi yok edinceye kadar uğraşmış olan mel'unlara verilecek sıfatı tasavvurden âciz bulunuyoruz.

Bir iki kalefâttan sonra sâfdilânı-ı ümmeti aldatmak üzere iki filodan mürekkeb olan donanma çıkarıldı. Kal'a-i Sultanîye'de lengerendâz ikâmettirler. Donanmanın bugünkü mevcudiyeti ile âdmî beyninde hiçbir fark olmadığı görülüyor. Yunan istediği sevâhilimizi topa tutuyor. Halbuki Bahriye Nâzırı hâlâ mevki'inde oturuyor.

Yirmi seneden beri bahriye badçesine dökülen paralar nereye gitti? Sefâ'in-i harbîyemizi böyle işe yaramayacak hâle kim getirdi? Bi'z-zat Hasan Pâşâ hâ'ini midir? Yoksa efendisi midir?

Eğer Hasan Paşa ise cezâsını bekliyoruz. Sultan Hamid bu bâbda ihtiyâr-ı sükût edecek olur ise fâ'il-i muharrebin kendisi olduğu resmen i'lân ve tasdik etmiş olacaktır. Bugün donanmamızın küllîyen mahv olduğu müsbettir: Beyân-ı ma'zeret kapıları kapanmıştır.

**İmzasız**

Numero: 18 Sene:1 s.5-7

24 Zi'l-ka'de 1314 / 26 Nisan-ı Efrengî 1897

**"Gidiyoruz!"**

**Gidiyoruz, Gidiyoruz!**

**Nereye?**

Bir zamanlar ortalığı şüphe ve tereddüd, "Olur mu?" "Kabül mü?" sesleri ihâta etmiş, nereye gittiğimiz, bir zulmet-i meçhuliyet içinde seçilemiyor idi!

Kâh. kâh kulağımıza ikâz sadâları gelse de, o riyâ görültüleri... o, tershât dimâgîye fırtınaları arasında ne demek olduklarını anlayamıyorduk!

Fakat şimdi... Şimdi şems-i tâbân-ı hakikat, o sisleri zâ'il ve bertaraf etti. Şimdi, artık hep hîssediyor, hep işitiyor, hep anlıyor, hep söylüyoruz ki -müsbet olan cinnetinden dolayı gayr-i mes'ul olması lazım gelen bir .....yalnız bir şahsın .....başka birşey için değil, mahzâ cinneti bunu icâb ettiği için mahv-ı âbâd-ı zillet ve inkırâza gidiyoruz!

Bir vapur tasavvur ediniz ki kaptanlığını... hem de kimseyi karıştırmamak üzere, bir deli deruhde etmiş!

Bu gemide kim var?

Yirmi milyon âhâlî!

Ne yapıyorlar?

Deli, deccâle mahsus bir meharetle ceyblerini insanı ovalar, aldatır herşeyle... Ama kadınlara, kadın huylu erkeklere mahsus düzgüne varıncaya kadar herşeyle doldurmuş etrafından, yakınında olanlar: Bu ceyblerden, delinin ma'lumâtıyla, birşeyler aşırıyorlar, kimi yaş kimi kuru yemiş, kimi altın! Kimi de düzgün!

(Bizde askerî rütbelerinin mâ'adâsını, umûm nişânları düzgünden başka telakki etmek, beyinsizlik demek olduğuna göre dediğimiz hakikattır, hayal değil! Devam edelim:)

Delinin ötesinde, ikinci safta, bu adamların yakınında olanlar, bunların, üçüncü saf, ikinci safın, dördüncü saf, üçüncü safdaki adamların...alih ceyblerini karıştırıyor, biri diğerinden yine bu şeyleri aşırıyor, bir hırsızlıktır, ortada fermân fermâ bulunuyor!...

Müte'addid, her tarafa kavl etmiş olan bu sınıf âshabında doğru yoktur, hep yalan söylüyorlar, bunların ve hatta cem'iyetin herbiri kendi fukuna umumu deliye, her hareketi, her hali...hatta delinin bu cemâ'atin... Kendilerinin canına kast etmesi hakkında münâfikâne tahsîn hevân oluyor! Nihâyet-i mesâvî-i âhlâkın hilkat-ı âdemden biri irtikâb olunmuş her çeşidi burada hüküm sürüyor! İşte o deli...Bu hırsızlık bu denâ'it ocağı, vapur makinasının bütün hayzı bütün kuvvetiyle salıyormuş. İnsanı korkutur tüyler ürpertir bir fâyer ile götürüyor! Aman Ya Rab! Ne müthiş manzara!

Önümüz... birkaç saniye sonra kimimizin üstünde parçalanacağı önümüz, her bir dalı, her çıkıntısı böyle bir değil bin gemi paralayacak sivri, keskin müthiş kayalıklar! Vapurumuz şimdi çarpacak!... Şimdi her şey mahvolacak!...

Orada... o kayalıklarda, o ölümün küme küme gezdiği o yerlerde fâ'idesinden başka bir şey düşünmez, fâ'idesine müte'allık lisândan başka bir lisân anlamaz bir takım düşmanlarımız da var, bu hadise-i kıyâmetnumünde kazâen ölmeyeceklerimiz nâmusumuzun bu â'dâ tarafından pâmâlhânet ve tahkir olduğunu görecekler!...

Berikiler... Daha doğrusu biz hale hayâle gelmez desiselerle birbirimizin cebinden aşırdığımız o şeyleri, bilmem nasıl bir vahşetle... Ağzımızın gaytanını yırtacak bir çirkinlikle, elimizden kapılacak diye bilmem nasıl bir telaşla, vahşi, garip ve denâ'itkârâne bir hâvuletli karkunç, mühib ve sefilâne bir inilti ile çaldığımız o eşyaların ceblerimize dolduramadığımızı boğazımıza tıkıyoruz!...

Mi'demiz çok def'a bu süprüntüleri hazm edemiyor, dışarıya atıyor! Bunu köpekler gibi bir kere olsun koklamadan yine o telâşa, yine o hâvultular yine o iniltiler ile tekrar yutuyoruz!...

Gariptir ki bu sırada, aşırdığı düzgünüyle tevâlit ediyor, bilmem niçin bilmem kime güzel görünmeğe çalışıyor!...

Vapur eski ve daha dehşetli bir hızla muttasıl ilerliyor!...

Cehenneme kadar!... mı dediniz? Ah! Evet ben de içinde olduğum halde cehenneme kadar!...

Fakat aramızda iktidarsız, binâen'aleyh günâhsız ma'sumlar da var!...

Ey kılıçlarıyla cihânı lerzân eden ecdâd! Âhfadınızın teşkil ettiği bu iğrenç manzaraya 'atf-ı negâh nefret ve nefrîn etmeğe yetişmek için -kalmış ise- kanlı kefenlerinizle medfun olduğunuz mevâki'-i hevlenâk-ı harb ve vegândan her biriniz kendi kibr cesaret ve hamasetinizden dışarıya fırlayınız! Ötede bir kısmı kendi mezharafâtını yutmak, bir vebâ-yı denâ'it teşkil etmek için bir delinin tecâvüzât-ı namusşekenânesini hazm etmekle iftihâr ediyor! Bunlara bakmayınız!...

Biri de, nâmusluları göme göme ölmüş! Kemâl-i havf ve vahşetle bana hayır, kemâl-i zill ve meskenetle yekdiğerinin kulağına birşeyler söylüyor! Lütfen tahammül ediniz de dinleyiniz:

-Deli! ...Evet bugün birinden "mebni öldürecek" diye şüphelenir, bunun için eline bir hançer, bir tabanca, bir tüfenk, bir top, bir ordu teslim ediyor!... İnanmaz mısınız?... İşte Kâzım Paşa!...

Diğeri emniyetini kazanmış kendisine "Aman! Kuruntunuz!" dediği için "Ah beni öldürecek!" diye onu gizlice tesmime çalışıyor! İşte küçük Sâ'id Paşa!...

Mütevhiş, mütevhem! Kendi canını kurtarmak deliliğiyle bütün âlemi öldürmek istiyor! Zihnini fikrini hep buna hasr etmiş, kendi selâmeti için çalışanları da boğduruyor! İşte Genç Osmanlılar!...

Bunu az görüyor... Bütün âlem çâpek olmuyor. Çâpek bitmiyor.! Deliliği içinden İblis-i pesendâne birtakım deşbeler çıkarıyor, bunlarla etrâfında olanları birbirine boğduruyor! İşte Ermeni ve Kürt, hatta Girid hâdisâtı!...

Sefine-i devleti inkirâz uçurumuna sevk ediyor! İleriye bakmıyor!... Hayır bakıyor. Fakat "bütün âlemi mahv etmek cinneti" kendisinin bu vapurda bulunduğunu kendisine unutduruyor!...

-Deli!...Deli!... Muhakkak deli!. Tabiî böyle yapmazsa garib!...

-Peki o deli, bize ne oluyor! Bir delinin bilmem nasıl bir delilik için, bütün bu ümmet mahv mı olsun!

Ey azimperver ecdâd! Birtakımları cemâ'atler teşkil ediyor. Kendilerini bahribi pâyân-ı meşkükiyet ve helâka atıyor! Bunlar Giridliler'le, Ermeniler'dir.

Bir kısmı o bahr-i dehşet içinde yüzerek sahile çıkmış! Bir taraftan yanıbaşlarındaki â'dâya: "-Aman ! Deliyi tutunuz!" diye me'yusâne yakaran diğer taraftan bize seslerinin yettiği kadar bağırarak ağlayarak: "Deliyi men' ediniz! diyor!...

Heyhât! Ortada hükümferma olan hissizlik nihâyet sizi mahv edecek!...

Erbâb-ı nâmusun gemide kalanlardan ba'zısı:

-Ah! Ne yapalım? Deliye dokunmağa da gelmez! Etrâfında silâhlıları var! diye meskenetini gösteriyor.

-Ah! Ya işin hakkından gelemezsek! diyor.

Büyücek tanılan bir başkaları ise, meskenet içinde celâdet ibrâzına yeltenerek:

-Korkmayınız! Kayalık kafamızı parçalamaz! Oradaki â'dâmızda, tecâvüz hırsıyla, birbirine mâni'olur!... demekle bir iş yaptım zannında bulunuyor!...

Ey ruh-ı Nebî! Şekl-i şerif ma'ruf ki barun! Pek denilmiş olan şu cihâna bak! Bir zamanlar bu kadar azîz olan bu ümmetin için ağlamaya başla!... Ağla ağla! O

mübarek demu'un o şerif ve münevver sakalının üstünden cereyânına müsâ'ade et!... O mübarek gözyaşları arasından, ümmetinin şu halini seyret!

Siz, ey ervâh-ı tayyibe! Sizde ruh-ı Nebî'ye peyrev ve olunuz!...

Aman Allah! Vapur sahile çarptı! Bir velvele-i kıyametnemûndur, koptu! Ezilenin yaralananın çiğnenmiş olanların, ölenlerin had ve hesabı yok! Adam adamın, kardeş kardeşini, zevc zevcesini, valide ciğerpârelerini çiğniyor eziyor!... Bir deli etrafındaki hissiz alçakların tehiyye ettiği o hıyanet ocağını o denâ'it yangınını, o ölüm volkanını... bu nâmuslu ma'sumlar da telâştan dehşetten mutahassıl bu hediyeleriyle arttırıyor! Artık gayret, hamiyyet, namus, gayretsizlik, hamiyetsizlik, namussuzluk hep birbirine karışmış, birbirinden tefrik olunmuyor!... Bu kadarlar da yetmiyor.

Etrâftan millet, ümmet, din düşmânları üşüştüler. Bizim gözümüz önünde muhtarât-ı İslâmîye'ye... Gözlerimizden kıskandığımız, kendi zevcelerimize ellerini okşamaya kıyamadığımız mu'azzez kızlarımızı yüzlerine dik bakmadığımız ak saçlı vâlidelerimize hücum ediyorlar!... Onların nâmusu bizim namusumuz...Senin, ey, ruh-ı ka'inat senin bir zamanlar bu kadar sevdiğin ümmetinin nâmusu bu â'dânın tecâvüzât-ı şeni'ası arasında yuvarlanıyor. Ayaklar altında pâmâl oluyor!...Kadınlarımız: Ah! Kocam!...kızlarımız: -Ah! Babam!... Analarımız: -Ah! Evladım!... Çocuklarımız : - La'net! Diye feryâd ediyor!.....

Nisbeten bahtiyâr yalnız bir adam görüyorum:

Bu adam, bu denâ'etlerin tâ ibtidâsında, vatanın selâmeti için bir hayli uğraşmış olduğu hâlde millette hususân ümmette gördüğü hissizlik üzerine:

-Çehrenizi görmemek sesinizi işitmemek için tâ Japonya'ya kadar kaçıyorum demiş idiş

Namuslu vatandaş! Bu zamanı mı bekliyorsun ?...

**Nejad**

Numero: 20 Sene: 1 s.

8 Zi'l-hicce 1314/10 Mayıs-ı Efrengî 1897

**"Te'emmül"**

Bahriyemizin yoksulluğunu, hükümetimizin, rezâlet ve habâsetini unutturacak sûrette Yunanistan'a meslek-i te'dib aşk etmekde olan askerimize, zâbitân ve ümerâmıza satvet-i millîyemizin şân ve şerefini i'lân edercesine gösterdikleri gayret ve hamiyyet-i hüdâpesendânelerinden dolayı, cümlesine kemâl-i iftihâr ile arz-ı tebrîkât ve teşekkürât eyleriz.

Ancak evvelce de yazdığımız vechile zâten Yunan'a galebe çalmak ve Avrupa devletlerinin sâyesinde ve daha doğrusu kendi sû-i idâremizin netîce-i tabi'îyesi olarak birer devlet-i müstakîle şeklini almış olan Balkan hükûmât-ı sagîrelerine kötek atmak altıyüz seneden beri târîh-i askerîmizi tezyîn eden nîce nîce muzafferîyât-ı azîmeye nisbetle pek ufak kalacağı bedîhî olduğu gibi lüzûmu takdîrinde de bir milyon askeri tehaşşüd ettirebilmesi iktizâ eden bir cism-i cesîm devletin yüz, yüz elli bin askeri hüsn-i idâre etmeğe muvaffak olması da lüzûmundan fazla bir muvaffakiyet-i azîme hükmünde telakkî edilemeyeceği âşikârdır.

Ma'mâfîh bu muhârebede kuvâ-yı esâsîye-i millîye ve cevher-i ma'nevîyemizin Yıldız'ı tahrîbât-ı maddîye ve ifsâdât-ı ahlâkîyesine rağmen elân pâyidâr olduğuna bir bürhân-ı kat'î olmak ve hayât-ı ictimâ'îyemizin bir nümâyişi bulunmak i'tibârile de Yıldız'a karşı büyük bir fütûhât-ı millîye hükmünde bulunacağı derkârdır. Avrupa devletlerinin ve bütün cihânın akıl erdiremediği burada bir garîbeye tesâdüf olunuyor ki o da kuvvâ-yı hayâtîyesini muhârebe meydânlarında gösteren bir milletin hâlâ Yıldız'a haddini bildirmemiş ve istihsâl-i hürriyet ve müsâvât ve adâletle âhenk-i rıkkiyât-ı umûmîyeye iştirâk etmek için cüz'î, hem de pek cüz'î, bir fedâkârlık gösterememiş olmasıdır. Ümmetimiz şu son senelerde hakâyık-ı ahvâli tamâmıyla anladı. Düşman-ı ekberin kim olduğunu ta'yîn etmek için bundan sonra yazılacak makâleler fazla gibidir. Artık vazîfeye şurû'undan başka yapacak bir şey kalmadı. Yoksa atâlet ve meskenetimiz yine eskisi gibi devâm edecek olursa çok geçmeden hayât-ı millîyemize sû-i kasd eylemiş olacağız.

Sultan Hamid'den ıslâhât beklemek, hayır me'mûl eylemek zehirden şifâ beklemek gibidir. Vukû'at da bu du'âmızı te'yîd etmektedir. Donanmamızın hâli meydândadır. Selânik Körfezi ve Arnavûdluk sevâhili Yunanistan ablukasında kaldı. Adalar Denizi düşmanın galebe-i mutlakası altındadır. Hâlbûki devr-i Azîz istikrâzâtı

yâdigârları Çanakkal'adan ilerlemiyorlar. Sonra da korsan Hasan'a utanmadan murassah kılıçlar kuşatıyorlar. Dünyâ dünyâ olalı böyle bir rezâlet hiçbir yerde vâki' olmamıştır.

Sultan Hamid bu fırsattan istifâde ederek cüz'î bir eser-i nedâmet ufak bir hüsn-i niyet göstermeliydi. Meselâ Bahriye Nâzır'ının taht-ı îstintâka alınması gibi vicdân-ı umûmiye bir tarziye vermeği tahattur eylemeliydi. Nefs-i hümâyunlarına şahsî bir garazımız olmadığından o zamân ıslâhât icrâ olunacağına bizde de bir parça ümidler tevellüd etmeğe başlıyacak idi.

Lâkin görüyorsunuz ki: Sultan Hamid millete alenen "ben sizi mahv edeceğim" demekten çekinmiyor. Fikr-i hâ'inânesini vuku'ât-ı tefsîr ve îzâh eyliyor. Kim bilir sâf-dilân-ı ümmeti aldatmak için şimdi ne yavân manevralar, planlar hazırlıyor. İpliği pazara çıktığını düşünmüyor. Bundan sonra milletimiz dervîşâne eyvallah ile vakit geçiremeyecektir. Ve bu dediklerimizi vukû'ât-ı mustakbele isbât edecektir.

**İmzasız**

Numero: 21 Sene: 1 s.1-2

22 Zi'l-hicce 1314/24 Mayıs-ı Frengî 1897

**Mütâreke**

Muzaffer Osmanlı ordusu önünde matbû'ât-ı âleme sermaye olan kahkarî ric'atlerle Teselya'yı terk ederek "Orti" dağlarına ilticâya mecbûr kalan Yunanlılar nihâyet sulh temenniyâtıyla Avrupa'nın tavassutunu taleb eylemişlerdir. Ma'lûmdur ki harbin ibtidâsından beri düvel-i mu'azzama Yunanistan'a karşı bu tavassutun bedeli olmak üzere Girid'in tahliyesini, muhtârîyetinin resmen tanınmasını ve taraflardan tensîb edilecek şerâ'it-i sulhîyenin kabûlünü teklîf ediyorlardı. Hâdisât-ı harbîye mağlûbiyetinden sulhîyenin kabûlünü teklîf ediyorlardı. Hâdisât-ı harbîye mağlûbiyetinden makhurîyete, vukû'ât-ı siyâsîye fenâdan bedtere gitdiği halde hâlâ hakîkâte hayal-i esâtîri fedâ etmekte mütehayyer kalan kabine nihâyet Atina'daki süferâya verdiği bir notada Girid'in tahliyesiyle muhtâriyetinin kabûlünü ve menâfi'-i Yunânîye'nin düvel-i mu'azzâmanın himmetine tevdi' olunduğunu teblîğ etmişdir. "Tensîb edilecek şerâ'it-i sulhîyenin kabûlü" kısmının "menâfi'-i Yunânîye'nin düvel-i

mu'azzamaya tevdî'i" suretiyle uğratıldığı tebeddül ile Yunanistan'ın bırakmış olduğu kaçamak yolu bir çokların dikkatini celb eylemiş olmakla beraber düvel-i mu'azzamaca tekrâr muhâberât kapısı açtırmayarak derhâl tavassut vuku' bulmuş ve İstanbuldan müzâkerât-ı sulhîye zımnında mütâreke taleb edilmiştir.

Bu sırada (?)'de (?)'da bulunan asâkirimiz henüz kıt'anın hudûd-ı cenûbîsini teşkîl eden Dömeke'yi zabt etmemiş idiler. Lâkin bu sıraya müsâdif bayram münâsebetiyle cevâb verilinceye kadar Dömeke dahî zabt edilmiş ve hattâ gece kemâl-i rezâletle ecnebî gönüllülerini mevki'-i harbde bırakarak firâr eden Yunanlılar'ın ta'kîbi sırasında daha ileride birkaç mevki' daha ele geçirilmiştir.

Bu sûretle kabûlü haber verilen on yedi günlük bir mütârekenin bidâ'inden evvel Tesalya kıt'ası tamâmıyla istîlâ edilmiş bulunduğu gibi Epir ya'ni Yanya havâlisi cihetinde dahî arasıra baş göstermiş ve hattâ mütâreke talebi sırasında bir hücûm ile ilerleyerek Tesalya'ya mukâbil bir mikdâr arâzî-yi Osmânîye'yi zabt eyleyerek müzâkerât-ı sulhîyeye (hâllice) girmek istemiş bulunan Mirâlay Mânûs fırkası da hezimetle püskürtülerek (Arta) kal'ası da zabt edilmiştir. Ya'ni müzâkerât-ı sulhîye zemini askerî nokta-i nazarından ne kadar mümkünse o kadar mükemmel sûrette hazırlanmışdır. Şimdiki hâlde ise Devlet-i Osmânîye tarafından der-miyân olunacak tekâlif-i sulhîyenin müzâkerâtı sırasındayız; fakat bu ana kadar gerek Avrupa cerâ'idinin ve gerekse telgraf ajanslarının vermiş oldukları ma'lûmat pek muhtelif ve karışıktır.

Tesalya'nın Memâlik-i Osmânîye'ye ilhâkı veya yalnız tazmînât i'tâsına kadar Galos limanının işgâli veyâhûd hudûd boyunda fenn-i harb nokta-i nazarından ba'zı ta'dîlât-ı cüz'îye icrâsı, 75 milyon Franktan 230 milyon Franka kadar tazmînât i'tâsı, kapitülâyonların lağvı, Selanik körfezinde ve Yanya havâlîsi sevâhilinde bombardumanla tahrîb olunan emlâk-i ahâlînin tazmîni gibi birçok şerâ'itten müşekkil tekâlîf-i sulhiyye der-meyân olunuyor ki bunlar içinde ekseriyetin kabûle mâ'il oldukları: Tazmînât, hudûdda askerî nokta-i nazarından tâ'dîlât, kapitilasyonların lağvıdır. Ve bir de tazmînât i'tâsının te'mîni zımnında mâliye veyâ yalnızca gümrüklerin kontrolüde (?) husûsan ekseri Yunan dâyinlerinin Almanyaca da matlûb bulunması hasebiyle-melhûz zann olunuyor.

Bu tekâlif meyânında en mühimi kapitülasyonların lağvıdır, zirâ evvelden beri umûr-ı hâricîye ve dâhilîyece en büyük rahnelerin açılmasına sebeb olan bu

kapitulasyon mes'elesi ortadan kalkarsa diğer emsâlinin dahî başımızda def' edilmesine bir hüsn-i mukaddime olacağı gibi Memâlik-i Osmânîye'de çekirge gibi münteşir olarak bu muhârebede hükûmetlerine i'ânât-ı harbîyye îsâr eden teb'a-i Yunânîye'nin sû-i isti'mâlâtına da bir güzel sedd çekilerek külli menâfi' dahî te'min edilmiş olacaktır.

Lâkîn müzâkerât esnâsında Yunân'ı iltizâm eyleyecekleri derkâr olan düvel-i mu'azzamanın i'tirâzâtına karşı lâzım gelen metânet acabâ gösterilecek mi? Mîzân refîk-i gayretimizin on dokuzuncu nüshâsında harbin i'lânına muvaffakiyet oluncaya kadar Yıldız'da vuku'u haber verilen rezâletler tekrâr eder ve işe ber-mu'tâd karışması mukarrer olan uğursuzun kanlı parmaklarına yine bir sille urulmazsa bu parlak muzafferiyete karşı te'diyesi muhâle müte'allık bir tazmînat tesellisi ile kalmaklığımızda rûş-i âhvâle nazaran pek melhûzdur.

Ahiren Avusturya imparatorunun Petersburg'a seyâhatiyle te'âtî olunan nutuklar ve bunu müte'âkip tarafeynin hâricîye nâzırları Kont Moraviyef ve Galohofski taraflarından Romanya, Bulgaristan, Sırbiyye ve Karadağ'a teblîğ edilen notalar ile Viyana ve Budapeşte matbû'âtının nîm resmi neşriyâtı dahî umûr-ı şarkiyyece bir ehemmiyet-i mahsûsa ile telakkî olunmuştur.

Balkan hükûmetlerine teblîğ edilen notalarda rekâbet-ği mufrate ve âmâl-i gayr-i ma'kûle ile Avrupa'nın sulh ve müsâlemetini ve şarkın muvâzene-i hâzırasını ihlâl etmemeleri hükûmeteyn nâmına kat'îyen ihtâr olunmuştur. Viyana, Peşte ve Bükreş matbû'âtı da bu müdde'âyı te'yid eylemekte ve hattâ Viyâna'nın "Novel Pres Libr" nâmındaki mühim bir cerîdesi iki imparatorların bu kararını müsennâ ve müselles ittifâklar üzerinden –kıymetlerine halel vermemek üzere- akd olunmuş bir (ittifak içinde ittifak) sûretiyle telakkî eylemiştir. Vâkı'an şarkta müsâlemetin devâm ve te'eyyüdü hâlinde bu içli dışlı ittifâkların zarâfet ve san'atı halîl-pezîr olmaz ve sulh-i cüyâne medar-ı tesellî olursa da Devlet-i Osmânîye'de âhvâl-i mü'ellime-i hâzırânın devâmıyla şimâl dostumuzun planlarının mevki'-i icrâya tatbîki dakîkasında -İngiltere bir lâ-kaydî-i zahîrî ile etrâfta dolaştığı hâlde- bu el ile müttefiklerin kesb edecekleri ahvâl şâyân-ı dikkattir! Hatta henüz za'îf bazı rivâyâta nazaran İngiltere, Fransa ve İtalya arasında şark mes'elesine dâ'ir bir takarrübün mebâdisine kâ'il olmak lâzım geliyor ki bu da müsennâ ve müselles ittifâklarının kıymet-i vâhâmetini ihlâl etmiyorsa iki imparatorlara güzel bir nazire olur, fakat herhâlde kendi yakamızı elimizle düzeltmek için en münâsib olan şu hengâmeden de istifâde edemeyecek olursak sûret-i tertibi ne olursa olsun

netâyic i'tibârıyla bu ittifâkların hep beka-yî ve istiklâlimize kasd etmekten başka bir te'sirlerini göremeyeceğimiz tabi'î ve tecrübeten sâbittir. Hâlbûki böyle bir selâmetcüyâne hareketin âsârı henüz görülmemektedir. Ma'mâfîh müsâlahanın ferdâsına mu'allık hayli ümîdler mevcûd olduğundan şimdilik intizârla kifâyeti münâsib görmekteyiz.

**İmzasız**

Numero:22 Sene:1 s.1-2

14 Muharrem 1314 / 14 Haizran-ı Frengi 1897

**Ne Kazanacağız?**

Mütâreke kabul edileli bir ayı tecâvüz ettiği hâlde henüz müzâkerât-ı sulhîye bir neticeye iktirân edememiştir. Matbu'ât, telgraf ajansları, her gün bir başka tarzda Tesalya'nın terk olunamayacağını, bu bâbda düvel-i mu'azzamanın müttefik bulunduklarını, tazminât-ı harbîyenin külliyen tenkıs edileceğini kapitülasyonların lağvına müsâ'ade olunamayacağını ve'l-hâsıl bu zaferden istifâdemize mahal bırakılmayacağını haber veriyorlar; fakat buna mukâbil hükûmetimiz tarafından – hasbe'l-vazife– icrâ edilmiş bir müdâfa'anın, bir metânet-i siyâsîyenin henüz ne bir eseri görülmüş, ne de bir haberi duyulmuştur. Bi'l-'akis düvel-i mu'azzamanın her türlü hak ve hukuka mugâyir bulunan bu mütâlebâtına karşı Yıldız müsâlemetperverânın! Boyun eğmek istediklerine, Tesalya'nın tahliyesinin Sultan tarafından Rusya'nın İstanbul sefiri vâsıtasıyla düvel-i mu'azzamaya va'ad edildiğine dâ'ir bir takım havâdisler işâ'a edilmekte ve günden güne te'yid olunmaktadır.

Binlerce evlâd-ı vatan kanı, milyonlarca masraf ile istihsâl olunan bu muzafferiyetten istifâde edilememesi yirmi seneden beri bir mevcudiyet-i hayriyesini göremediğimiz ve her gün bir başka eser tahrib ve ihâneti ile dilhûn olduğumuz hükûmet-i Hamidîye'den kavîyyen me'mûldür. Nasıl olmasın ki bi'l-hassa şecâ'at u besâlet-i fıtrîye-i Osmanîye'nin te'min ettiği bu şanlı muzafferiyet esnâsında bile en büyük bir eser-i ihânet ve daha doğrusu cinâyeti inzâr-ı esef ve ibrete arz etmekten utanmamış ve yokluğu yüzünden Girid mes'elesine mahal verilerek bunun neticesi olan muhârebe esnâsında dahi gene noksânı ile birtakım büyük fedâkârlıklar icrâsına mecburiyet görülen donanmamızın muharreb-i zâhiresi olan bir idâreden neler beklenmez ve bu gidişle neler gelmez! Binâen'aleyh rivâyât-ı âhire te'yid ederse

mes'ele-i hâzıraya âdetâ mağlubâne bir netice verilecek ve bu da muvaffakiyât-i mübeccele-i Şâhâne'yi tetvic etmiş olacaktır! Hâlâ hamiyetmend geçinen şâ'ir-i Ekrem ve muharrir-i mükerremlerimiz zafernâmeler, fetih târihleri söylesinler. Adem-i muvaffakiyet hâlinde bırakacakları acıklı te'sirlerle sâye-i Şâhâne'de Tesalya ile beraber evbelce giden Bosnalar, Hersekler, Tunalar, Batumlar hakkında uyandıracakları mersiyelerin efkâr-ı umumîyede bir te'sir-i şâfîsi melhûzdur.

Lakin me'mul olmamakla beraber aks-i hâli tasavvurca da selâmet-i umumîye i'tibarıyla bir cihet-i teselli yoktur. Bugün Tesalya'nın tekrâr Memâlik-i Osmanîye'ye ilhâkına muvaffakiyet hâsıl olduğu ve külliyetli tazminât alındığı farz olunsa da bu halin devâmıyla Teselya'nın da emsâli ve hatta i'lâsı pek çok olan sâ'ir kıt'aât-ı vatan gibi rehin-i.harâbî olacağı, tazminâtın da diğer vâridât-ı memleket gibi bir sürü makbullere ihsân edileceği muhakkak olduğundan ferdâ-yı muzafferiyetin gene milletçe, vatanca bir hayırlı eseri görülemeyecektir. Vâkı'â ayn-ı zamânda bu maddi istifâdelerden başka belki onlardan daha mühim bir fâ'ide-i ma'nevîye de istihsâl olunmuş ya'ni üzerindeki mazharâfât-ı Hamidîye sebebiyle kıymeti halelpezîr ve belki de hiçe mütenezzil zannolunan Osmanlılık cevherinin henüz kıymet-i aslîyesinden düşmediği Arab'ın inzâr-ı hürmet ve gıbtasına arz edilmiş ise de tabi'aten burnunu mezbeleden çıkaramayan hey'et-i hâzıranın ünü gölgede bırakacak ma'rifetler ibrâzından geri kalmayacağı muhakkaktır! O halde de bîçâre millet için:

"Eyvâh bu baziçede bizler yine yandık"

"Her yerde ziyân ortada bilmem ne kazandık"

demekten başka bir şey kalmayacaktır.

Bize lâzım olan vatan-ı mukaddese -bugünkü keşmekeşten tahlis ile- bir mevcudiyet-i dâ'ime bir sa'âdet-i müstakbele te'min edebilecek, şevket-i kadimesini i'âde eyleyecek ıslâhât-ı ciddîyedir.

Millet bugün usûl-i meşru'a-i meşveretle âhkâm-ı adâletin infâzını istiyor. Yoksa böyle sathî yaldızlarla göz boyanmanın mütesellî olabilmenin zamânı çoktan geçmiştir. Henüz Yıldıznişinler âsâr-ı evliye-i inkılâb önünde bu lûzumu, bu hakikati idrâk edemediler ve etmeyecekler ise emin olsunlar ki istirdâd-ı Hak uğrunda âhkâm-ı şeri'at ve hukuk-ı insâniyet nâmına yükselen eller levâzım-ı adâleti yerine getirecek ve selâmet-i din ü milleti te'min eyleyecektir; garbın hâtıra-i hunîni henüz taze olan bir asırlık (89) İnkılâbı'nın şarkta kariben ve ihtimâl ki (98)'de teclisi muhakkaktır; zirâ ki

dâ'imâ aynı esbâb aynı netâyici mucib olduğu gibi târihte bu gibi kâ'idenin âhkâm-ı lâyetegayyürüne vuku'ât-ı sâlifenin icâbât-ı hâzıraya göre tekerrüründen ibârettir.

Yunanistan'ın bu sırada ittihâz ettiği meslek-i siyâsîye de pek gariptir. Kablu'l-harb donanmamızın yokluğu yüzünden Girid'de istihsâl eylediği ba'zı muvaffakıyâtla sermest olarak Avrupa'nın mümana'âtına karşı "Anâsır-ı Yunanîye'yi cem' ederek ya'ni Girid'i ve Makenonya'yı zabt ederek şarkta mükellef olduğu vazife-i medenîyesi ifâya müsâ'ade etmeyen âlem-i medeniyete" ithâmlar yağdırmasına mukâbil şimdi de za'ifin ezilmesine mahal bıraktıklarından dolayı yine o hey'eti zebunkeşlikle ithâm ediyor! Vâkı'â Yunan muhibliğine hadd u pâyân olmayan Garb'a karşı bu nazlı yarım sağların ihtiyârı azdır bile! Ezcümle onu Yunan hükümeti de takdir ederek Devlet-i Osmanîye'ye Tesalya'yı vermekten veyâ hudud boyunda ta'dilât icrâ ettirmekten sarf-ı nazar tazminât-ı harbiye vermeği bile istemiyor! Ve şayet Devlet-i Osmanîye ısrârında devam edecek ve düvel-i mu'azzama da bir şey demeyecek olurlarsa hey'et-i umumîyeyi cihâd-ı ekbere da'vet ederek vatanı bir türbe-i millîyete kalb edeceği hayâl-i hamını ortaya sürüyor ki ve dehle-i evlâda pek esâtırî görünürse de bu asr-ı medeniyette salib gayretiyle âlem-i hilâle ders-i ta'assub veren hıristiyanîyete te'siri nokta-i nazarından pek de münâsebetten hâlî değildir! Ma'mâfih hey'et-i Yunanîye'ye bu gürültüler arasından bir nazar-ı tedkik atf edilirse de her hâlde yenilen sillenin te'siriyle o eski şımarıklıkların sükûnetpezîr olduğu ve bu iddi'âların son bir sermâye-i Yunanîye bulunduğu pek güzel anlaşılıyor.

**İmzasız**

Numero:22 Sene:1 s.4-7
14 Muharrem 1314 / 14 Haizran-ı Frengi 1897

Sıhhat-i münderecâtı ve vüs'at-ı ma'lumâtı müsellim olan ehl-i akl u insâf olan "El-Mukattam" ceride-i meşhûre-i mu'teberesinin 2494 nümerolu nüshasında neşretmiş olduğu bir makâle-i ibretisâlenin tercümesiyle gazetemize nakl ve derci münâsib görülmüştür. Bu makâlenin mutâla'asından hükûmetimizin keyfiyet-i idâresi hakkında bir fikr-i sahih peydâ edilebilir. Ve hükûmetimiz de hüsn-i idâreden gayri her şeyini kesîr ve mebzûl olduğu anlaşılır. Allah ıslâh eylesin.

**( E's-Saltanatu'l- Osmanîye ve'l-Kutru'l-Mısrî )**

Kutr-ı Mısrî Saltanat-ı Osmanîye'ye küllen şedidü'l-iftisâl ve fi'ilen ondan tâm el-infisâldir. Beyinlerindeki alâka-i siyasîyeden bahis bu makâlede murâd olmadığından bundan ziyâde ona ta'arruz etmeyiz. Belki maksuda hasr-ı mahâl ederiz. O da beyinlerinde mukâyesedir ki kârii her ikisinin hakikat-i hâlini fehm ü idrâk eylesin. Saltanat-ı Osmanîye ya'ni Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne'nin mesâhası bir milyon yüz kırkyedi bin mil-i mürebba'ı dır.(61) bin mil-i mürebba'ı Avrupa ve (688) bin Asya'da ve (398) bin Afrika'dadır. ve sâ'ir bilâd-ı Sudânîye'den gayri katr-ı Mısrî'nin mesâhası (400) bin mil-i mürebba'ı dır. Mesâhe-i hakikiyesi ya'ni meskun olan kısmı (13) bin mil-i mürebba'ından azdır. Demek ki kutr-i Mısrî-i hakiki Devlet-i Alîye memâlikinin (88) cüz'inden bir cüz'inde müsâvi olmakla hemen takarrüb ediyor. Memâlik-i Osmânîye'nin sekenesine gelince aded-i hakikisi gayr-ı ma'lumdur. Zirâ devlet 1885 senesinde ta'dâdına şûru' etmiş ise de şimdiye kadar ittimâm etmemiştir. Buna binâen ehl-i tahkik adedlerini ta'yinde ihtilâf eylemiştir ba'zısı yirmi milyondan dûn olduğuna kâ'ildir. Ba'zısı da (27688000) mikdârında bulunduğuna zâhibtir. Burada zikrine mahal olmayan ba'zı esbâba binâ'en indimizde müreccah olduğuna nazarân aded-i mezkûr (22) milyonu tecâvüz etmiyor. ($4\frac{2}{4}$) milyonu Avrupa'da ve ($16\frac{1}{4}$) milyonu Asya'da bir milyonu da Afrika'dadır. Kutr-ı Mısrî sükkânının ise ta'dâd-ı cârî (9) milyonu olduğunu gösteriyor.

Ta'bir-i âhirle Memâlik-i Osmanîye'nin (88) cüz'inden bir cüz'i mikdârında olan Kutr-ı Mısrî bi'l-cümle Memâlik-i Osmanîye sekenesinin iki hımsından ziyâdesini besliyor. İki memleketin mesâheleriyle sekeneleri beyninde bu fark-i azimi bir kere görün Memâlik-i Osmanîye'de birçok çöllerin, evet bitmez sahrâların bulunduğunu tahmin ederim. Hakikat şibh-i ceziretü'l-Arab'da ve gayrisinde çöl ve sahralar varsa da mesâhesine nisbetle azdır. Eğer târihine mürâca'at etsek memâlik-i mezkûrede şimdiki mikdâr sekenenin iz'âf-ı muzâ'afası ta'ayyüş eylediğini buluruz. Asrımızda Türkiya memâlikinin cevânib-i azimesinde ta'mim eden râzı-ı gayr-i münbite ve ıssız sahâri-i vâsı'a kurûn-ı mâziyede çok şehir ve kasabaları ve nüfus-ı keşireyi hâvî memâlik-i müterakkiye idi ki bugünü bilâd-ı Mısrîye'nin zirâ'at ve umrânına ve vefret-i hâsılâtına mümâsil olur. Vech-i icmâl üzere Mısır toprağının Türkiya toğrağından daha ciyâdetli

olduğu gayr-i münkirdir. Lakin Mısır toğrağına ciyâdetçe musavi veya fâ'ik olan ârâzisi cem' olsa mesâhası ârâzi-i Mısrîye'nin ezgâf-ı kesriyesine bâliğ olur. Erbâb-ı vukuf şimdi Türkiya'nın yalnız Avrupa ve Asya'daki ârâzi-i zirâ'îyesinin mesâhesini (44) milyon kadar takdir eyliyor. Türkiya'da ma'den kömürü, nühâs, resâs, fızza, hadid, mengis, kibrit-i âhmer, kurum, şabb-ı ebyaz ve daha nice ma'âden-i kesire vardır. Mısır'da bu ma'denlerden bir şey yoktur. Hâsıl-ı kelâm Türkiya'da servet-i tabi'îye masâdırı Mısır'ın servet-i tabi'îye masâdırına tefevvuk ediyor. Mısır bereket ve ciyâdet-i turâb hususlarında Türkiya'nın çoğuna fâ'iktir bununla beraber Türkiya'nın ticâretiyle Mısır'ın ticâretini mukâyese etsek bizi hayret ve ta'accüb alır. Ve gözümüzle gördüğümüze inanamayacağımız gelir. Fitn-i âhireden evvel Türkiya'nın idhâlâtı gümrükten alındığı üzere ($24\frac{1}{2}$) milyon lira-yı Osmânî (şimdi daha azdır) ve ihrâcâtı ($15\frac{1}{2}$) milyon Osmanî miktarındadır.

Mısır'ın şimdi ihrâcâtı ise (14) milyon Osmanlı altınından ziyâdedir. İdhâlâtı da (10)milyon Osmanlı lirasını mütecâvizdir.

Osmanlı gümrüklerinde her ne kadar halel varsa da ticâret-i Mısrîye ticâret-i Osmanîye'ye cidden mükaddim olduğu güneş gibi âşikârdır. Geçen beş senenin sed ve satışı üzere ticâret-i Mısrîye devam ederse bu asr-ı müntehî olmadan Mısır'ın ihrâcâtı Türkiya'nın ihrâcâtından ziyâde olacaktır.

Bu asır esnâsında Sudan istirdâd olunduk da ihrâcâtı Türkiya'nınkine az zaman sonra fâ'ik olur. Hükûmet-i Mısrîye mâliyesiyle hükûmet-i Osmanîye mâliyesi beynindeki fark ve tefâvüt daha ziyâde göze çarpar. Hükûmet-i Osmanîye irâdının mütevassıtı (fitn-i âhireden evvel) (18) milyon (927) bin lira-yı Osmanî'dir. ($10\frac{1}{2}$) milyonu vergi ve ($4\frac{2}{4}$)milyonu gümrük resmi bakiyesi de zâtu'l-irâd mesâlihtendir masrafı da bütçesinden zâhir olduğuna göre (19) milyonu (796)bin lira-yı Osmanî'dir. ($6\frac{1}{1}$)milyonu tazminât-ı harbiye ve düyûn fâ'izidir. Mısır'ın irâdı (12)milyon Osmanlı altına mikdârındadır. Beş milyonu vergilerden iki milyonu gümrüklerden bâkisi de zâtu'l-irâd mesâlihindendir.

Masrafı on milyondan azdır. $(4\frac{1}{4})$milyonu devlete ve düyûn fa'izine â'idtir. Bu erkâm-ı ifsâh-ı lisânla nâtık ve ziyâde efsâh u tıbyândan müstagnidir. Zikre şâyân olan dahi Türkiya'nın senede emvâl u emlâkından sultaniyle â'ilesine iki milyon lira infâk etmiştir. Mısır ise hidivle â'ilesine (260)bin liradan gayri bir şey vermez. Türkiya asker ve harbiyesine senede $(5\frac{1}{2})$milyon lira-yı Osmanî ve Mısır işgâl askeriyle kendi askerine senede (500) bin lira sarf eder. Mısır bir senede demiryollardan bir milyon lira ediyor.

Türkiya şimendüferlerden bir şey kâr etmez belki her sene (869) bin lira kadar ziyan verir. Ecnebi şirketleri ve ticâretini ihrâz ederler. Mısır turuk-ı hadidiye ve zirâ'îyeyi her cihetine temdid etmektedir ki hâsılât nakli sehl u âsân oluyor. Türkiya ise ekser bilâdından hâsılât nakli fi'âtına musâvi veyâhud gâlib olmaktadır. Onun için mahsulât-ı arziyesi para etmemekte ve zirâ'ati toprağında ölmektedir. Sayılmayan ve iki memleket arasında fark-ı azimi mucib olan umuru buna kıyâs ile kâr-ı mezkûrla gayb-ı mezkûru mukâyese buyursun!

**İmzasız**

**Kanun-i Esasî**

Bend-i mezkûr ziyâde nazar-ı dikkate alınmağa şâyândır. Pâdişâhımızla vükelâsının ne kadar iş bilmez olduklarına dâ'ir bundan kuvvetli ve meknu' delil ve burhân aramamalıdır. Kırım muhârebesinden beri Türkiya ıslâhât-ı lâzime icrâ ederek mukteziyât-ı asra göre terekkiyâta devam etmiş olsaydı dünyanın pek ma'mur bir kıt'ası olabilirdi. Devleti de en kuvvetli devletlerden biri olurdu. Âhâlisi de her kavimden ziyâde zengin ve mes'ud bulunurdu.

Ne fâ'ide! Re'is-i hükûmetle bendegânında akl u hikmet, fazl u himmet bulunmadığından memleketimiz harâb âhâli fakir, hükûmet de ârsız bir dilenci halinde bulunuyor. Cenâb-ı Hakk'ın bize verdiği nü'am-ı celîleden şimdiye kadar istifâde edemediğimizin çok esbâbı varsa da cümlesinin mebde'i sonraki pâdişâhlarımızın umurda cehâlet ve istibdâdları ve hakk u hakikate münkâd olmayıp izhâr-ı azimet u inâdlarıdır.

Ma'mâfih cennetmekân Sultan Mahmud'la Sultan Abdülmecid'e rahmetler okuruz. Hayır du'âlar ederiz. Sultan Abdülmecid'in ulu himmeti ve hüsn-i tâli'i ve millete hayırhâhlığı sebebiyle zamân-ı hilâfetinde Devlet-i Alîye mühim bir mevki' ihrâz etmiş ve millet-i Osmanîye hakikaten bir devre-i râhat ve sa'âdeti görmüş idi. Bu pâdişâhın israfından gayri âhlâkî şayân-ı istihsândır. Müntehir Sultan Abdülaziz bir sürü çobanına lâzım-ı müzâyâ-yı aklîyeden mahrûm bir zât idi. Tekebbür ve ceberrutunun ve lüzumsuz azimet ve nihvetinin numûneleri kurûn-ı evvelî ve vustâda ba'zı Moğol ve Turan pâdişâhlarında görülebilmiştir. Oradan tevârüsle gelen o misillû hasâ'il bu pâdişâhta tecelli etmiş idi. Çünki ilm ü irfân ve akl u iz'ânı yoktu ki ma'nâsız tehaşşüm-i tuvvârına hâ'il ve mâni' olsun. Hevesât-ı nefsâ ve sâ'ireye inhimâkı ise Emin bin Reşid'e rahmet okutturur böyle bir adam umum ehl-i İslâm halifesi ve her ne kadar o derece kuvvetli değil ise de cehâlet ve hıftı sebebiyle en kuvvetli zannedildiği bir devletin pâdişâhı olursa ve yanındakiler her hatâsına kerâmet isnâd ederse artık böyle bir hey'etin idâre ettiği devletin, milletin hâli ne olur cüz'i bir te'emmülle anlaşılır?! Sultan Mahmud ve Abdülmecid devirlerinde bahş olunan hürriyet bereketi olarak yetişen ba'zı e'âzim-i ümmet bir mahâret-i cihanpesendîde ile Sultan Abdülaziz'in tahribâtına nihâyet verdiler. Ve maddî, ma'nevî mehâsin ve fezâ'il-i insânîyenin timsâl-i mücessemi denmeğe lâyık olan Sultan Murad Han-ı Hâmis Hazretleri taht-ı Osmanî'ye cülûs eyledi. Lakin biraderi olduğu iddi'a edilen bela-yı müberrem Abdülhamid'in saltanat hırsıyla ba'zı desâ'is-i gaddârânesine mebni üç ay mürurunda Sultan Murad Han tahttan indirildi. O vakitten beri mahbus bulunmaktadır. Yerine gelen Abdülhamid'in ta'rifi dünyada en değerli ve hayırlı bir insânın fezâ'il u fevâzılının zıd ve nakıslarını birer birer saymakla nâm olur. Bu adam şimdiki her fenâlığın kasden fâ'ilidir. Kendisini başka bir şey saydıran âhvâlden başlıcası budur. Çünki bu hâl Osmân'ın evlâd u âhfâdında hiç görülmemiştir. Başımıza sebebiyet verdiği mesâ'ibden birisi de şimdiki muhârebedir. Neticesi ne olacağını Allah'tan gayri kimse bilmiyor. İstidlâl-i aklîye ve ihbâr-ı vârideye göre fenâ neticeler verecektir. Hamid'in şe'âmeti gâlibiyetimizden istifâdeye mâni' olacağı tecârüb-i adîde ile sâbit olmuştur. Bu adamı bir an evvel def' etmek zimemdârân-ı hükûmetin ve bi'l-cümle efrâd-ı ümmetin uhdelerine müterettib bir vazifedir. Yenişehir'i istimlâk edebilen Hamid'in şimdiye kadar düşmana verdiği memâlikin yüz cüz'inden bir cüz'i kadar bir mahal bile olamaz. Hatta verdiğinin cümlesini istirâd edebilse bile yirmi seneden ziyâde bir müddetten beri

Hamid'in ikâ' ettiği dehşetli cinâyetler ve ma'nen maddeten vukû' bulan hıyânetlerinden afvını mucib olamaz. Islâh ve i'mâr etmeyecek ise Yenişehir'in ne lüzumu vardır? Sû-i idâre-i hâzıra her ay belki her hafta Yenişehir menâfı'ı kadar mazarratı müstelzim oluyor. Meselâ havârında birkaç edebsiz me'mur yüzünden kıyâm eden Dürzilerin millete ve devlete kaça mâl olmuştur? Sâ'ir yerleri buna kıyâs etmeli. Düvel-i sâ'ir gibi idâresini yoluna koysa devletin yalnız Asya'daki ârâzisinde altmış yetmiş milyon nüfus müreffehen, müsterihen, müterakkiyen geçinebilir. Efkâr-ı umumîye ulûm ve ma'arifle tenvir edilmiş ve milletimizi terkib eden âkvâm gibi müste'id, cesur, cengâver âhâli san'at ve ticâret ve zirâ'atle terakki etmiş olsa devletimiz dünyanın en kuvvetli hükûmeti olabilirdi. Şimdi bile hayrhâh ve âkîl bir pâdişâhla sâdık ve dirâyetli vükelâya nâ'il olsa şevket-ı sâbıkasını i'âde edebilir. Toprak Allah'ındır. Ni'metine şükretmek ve kıymetini bilmek lâzımdır. Şükür demek halkı aldatmak için dudak oynatmak değildir. A'zâ-yı bedenin her birinin bir şükrü vardır. Bir uzvun şükrü demek ona mevhibe-i İlahîye olan isti'dâd-ı tabi'îsini hüsn-i isti'mâl etmektir. Sultan Hamid'le umerâsı ve vükelâsı hatta ulemâsı böyle şey anlayamazlar anlamış olsa millet böyle mi olurdu? Burada tafsiline girişemeyeceğim. Delâ'il-i kat'îye ile isbât olunabilir ki şimdiki vükelâ ve umerânın hemen kâffesi ve bendegân-ı Hamidî'nin âmmesi devletin şimdiye kadar selâmeti devam edemeyeceğini i'tikâd ederlerdi. Bunların hemen umumiyet üzere umur-ı siyasîyede ne kadar bîbehre ve Avrupa devletlerinin efkârını anlamaktan ne derecelerde âciz bulundukları pek kolay idrâk olunur. Eskilerin yenilerin hemen cümlesi devletin zevâl-i muhakkakına mu'tekid ve kâ'il bulunmuş olduklarından ileride sıkıntıya dûçâr olmamak emniyesiyle Sultan Hamid'in evâ'il-i saltanatından çoğu da Sultan Aziz'in devre-i hükûmetinden beri para idhâr ve emlâk ve akâr tedârik etmekten başka bir şey düşünmemişlerdir. Ya'ni Hamid'in intihâbgerdesi vezirlerin, müşirlerin kâdı'askerlerin cümlesi cehâlet-i siyâsîyeleri ve gabâvet-i fıtriyeleri cihetiyle devletin devâm-ı hayâtı mümkün değildir i'tikâdında idiler. Ve mevti takarrûb ettiğini çoktan beri hükmetmişlerdi. Onun için halkı soyup küplerini doldurmağa veyâhud birer bahâne ile bol ihsân ve ma'âş almağa müsâbaka ederlerdi. Sultan Hamid'e sadâkatlerinin sebeb ü hikmeti de budur. Hamid'i de bu i'tikâdda olmayanları bir me'muriyette kullanmaz.

Çünki öylesinde sadâkatin! Rükn-i eâ'zımı yoktur bu câhil herifleri devletin pâyidâr olabileceğine ümidvar eden esbâb Ermeni vuku'âtında Avrupa devletlerinin

fi'îlen müdâhale edememesi ve bâhusus Yunan Muhârebesi'nde askerimizin şanlı muzafferiyetini Avrupalılar'ın alkışlayıp Yunan'ın o kadar kayrılmasına müsâ'ade etmesi gibi şeylerdir.

Lakin hayât-ı siyasîyemizin maraz-ı aslîsi sû-i idâre olduğunu unutmamaları lâzımdır. Zaferden istediğimiz fevâ'idi istihsâl edemezsek ve elimizde kalan yerleri birer birer gâ'ib edersek sebeb-i aslîsi sû-i idaremiz olduğunu bilmeliyiz. Toprak tavrı ciddi bir vâlideye benzer. Hürmetini ifâ etmeyen ve kıymetini bilmeyen öz evlâdını bile hukuk-ı verâsetten iskât eder. Muhallefâtve terke hususlarında zuyü'l erhâm ve sâ'ir ekâribe de o kadar terehhüm etmez. Hubb-ı vatan imândandır hikmetini idrâk ederek hüsn-i hidmetle vâlidemizin devâm-ı himâyesini te'min etmeliyiz. Dünyânın ulemâ ve hükemâsı ictimâ' etseler usûl-i idâre için (arza sâlih ya'ni işe yarayan kullarım vâris olur) me'âl-i şerifindeki âyet-i celileden müstefâd düstûr-ı hikmetten daha ma'kul bir kanun vaz' edemezler. Hâsılı kazanırsak hüsn-i amelimizden gâ'ib edersek sû-i â'mâlimizden bilmeliyiz, Hamid'le hempâlarının bizi ızrâr eden hâletleirnden en dertlisi hakkı kabul etmemelerdir. Ne olursa olsun ne niyetle söylenirse söylensin istemediklerini söyleyeni zicr ü tahkir ederler. Ellerinden gelirse öldürürler. En büyük bela burasıdır. Mukattem Gazetesi'nin bu bâbda sû-i idâremize dâ'ir yazdığı hep doğrudur. Fazla olarak suret-i ıslâhını da göstermektedir. Hükûmet bu gazeteyi adv ü ekber addeder. Diğer bir misâli dinleyen Rusya muhârebesinde Vidin'e takarrüb eden Rusya fıkra-i askerîyesi kumandanına ulemâ-yı mahalliyeden bir zât gönderdiği bir mektupta âhâlinin mâl ve menâlinin ve cân ve ırzının muhâfazasını ricâda sonra "bizim devlet emr-i İlâhî üzere adâlet gözetmediğinden bu hâle dûçâr oldu onun için adâlete ri'âyetiniz me'muldür. Fıkrasını ilâve ederek mektubu göndermiştir. Birkaç sene sonra Hamid Mahmud'dan bunu duyar o kumandanın ismini öğrenir hayli para fedâ eder. O mektubu getirttirir. Bîçâre hâceyi de buldurur. Mâbeyn de hayli dayaktan, işkenceden sonra Yemen'e nefyeder.

Gördünüz mü insâflı, akıllı muhabbetli pâdişâhı! Müşirler, vezirler, kadı'askerler; alçak gazeteciler; yalancı şâ'irler; vesâ'ir müdâhinler ve hâ'inler efendinize Allah'tan ziyâde tapının! Muhammed'den ziyâde hürmet edin! Hulefâ-yı Râşidîn'den ziyâde takdir eyleyin! Ondan kendinize lâyıkını bulamazsınız! Böyle olmamış olsanız Allah'ın tenziline Muhammed'in tebliğine Hulefâ-yı Râşidîn'in tatbikine her kul ve fi'ili şer'e muhâlif bir şahs-ı bedsiretin evâmir-i hâ'inânesini tercih

etmezdiniz Hamid'in beter olduğunu bizden iyi bilirsiniz. Doğrusu bilmek işinize gelmiyor. Binâen'aleyh hakkınızda her kim ne derse haklı ve ma'zurdur işittiğiniz şimdiye kadar ta'kib ettiğiniz ukbât-ı dalâletin aks-i sedâsıdır.

**İmzasız**

Numero:22 Sene:1 s.7

14 Muharrem 1314 / 14 Haizran-ı Frengi 1897

**Aynen**

**(Beyân-ı Mahsus)**

"Hakikat" in te'hir-i intişârı kâr'iîn-i kirâmımızın efkârına hiçbir türlü şâ'ibe tereddüdü dâ'î olamaz ümidini kalbim kemâl-i emniyetle beslemektedir.

Meşru' olmayan hiçbir ma'zeret devam-ı "hakikat"e heylulet edemez. Vazifemiz, ölünceye kadar vatana hizmettir.

Namuslu adamlar, mültesaku'l-intihâ iki tarik tarkib ederler:

Biri: Nâmusuyla yaşamak; diğeri: Namussuz ölmemek tarik.

Hamd olsun dünyaya ayak basalı birinci tarikte vehruz Mevlâ'dan niyâz ederiz ki Kabzu'l-ervâh bizi ikinci tarikte müsâdif olsun.

Birgün gelir -"Hakikat"in (nussâb-ı te'hiri) sâye-i hamiyette hitampezir olur. "Hakikat" gâ'ib olmaz. **Tarsusîzâde Münif**

Numero:23 Sene:1 s.1-3

28 Muharrem 1315 / 28 Haziran-ı Efrengî 1897

**Mukâyese-i Akl u Cehl**

İngiltere kraliçesi ve Hindistan imparatoriçesi Viktorya Hazretleri'nin devre-i hükûmetinin altmışıncı senesi olmak münâsebetiyle icrâ olunan merâsim-i ihtifâlîyeye iştirâk etmek üzere on milyon kadar İngiliz Londra'ya ictimâ' eylediği gazetelerde görülmüştür. Bir iki sene mukaddem İngiltere'nin Dersâ'adet sefiri Sir Filib Gurri Cenâbları Huzur-ı Şâhâne'de ıslâhât-ı lâzimeyi ta'mim ederek sür'at-i icrâsını musırrâne taleb eylediği sırada Hamid evvelce ezber etmiş olduğu Fransızca bir ibâre ile sefire mukâbele eylemiş ve bununla haddini bilmez ve küstâh bir mahluk olduğunu göstermişti. O ibârenin Türkçe'si "Sefir Efendi, menzile-i âlîyemin kraliçenizinkinden dûn olmadığını ferâmuş ediyorsunuz" dan ibârettir! Sefir Hamid'in bilmediği Fransız

lisânıyla böyle bir cevâb-ı garibi işitir işitmez deli diye dışarıya çekilmeğe lüzum hissetmiştir!

Hamid'in nasıl bir mahlûk olduğunu yâr u agyâr anlamıştır. Menzile-i âlîyesinin de neden ibâret olduğu kimsenin bilemediği bir şey değildir. Cehli mâni' olmazsa tafsilât-ı âtîyeden haddini öğrenir. Edeb takınır:

İngiltere'ye dost ve düşman matbu'âtın kraliçesi hakkında yazdığı medâyih meyânında cümle-i âtîye nazar-ı dikkate şâyândır:

"Şarklılar eyyâm-ı mahsusa münâsebetiyle hükümdârları hakkında tebrikâtı sözlerle icrâ ve hakikatten ı'râz ederek mecâza mürâca'atla ifâ ederler. Şu'ur, zihin ve istidlâl den tecerrüd ederek guluvv ü mûbâlağada akrâna fâ'ik ve teşbiye ve isti'ârede kasbu'l-subku muharrez olmak üzere meyâdin-i vehim ve sahâri-i hayâlde müsâbaka ederler. Bu teklif erbâb-ı nazm ve nesrin hülle-i beyânîye ile giydirdiği ve tezyinât-ı lafziye ile bezediği bir hile-i siyasîyedir ki sebeb-i ihtiyârı memduhlarında şâyân-ı zikr u tavsif bir şey bulamamalarında ve cevher-i hayâlden fazl u kemâl el fâtını âsâgaya mecbur kalmalarındandır! İngilizler ise bunların cümlesinden müstagnidirler; zira kraliçelerinin hükûmeti esnâsında nâ'il oldukları hayrât ve berakât medh ü tehniye ve takrizde muhayyelât ve bahşayiş udebâya ve karâyih-i şua'rânın ihtirâ'âtına tefavvuk ediyor, ki meşhûdât-ı hâzıra ve hakâyık-ı mâziye bunu isbât eder.

Britanya-yı Uzmâ-i hâkimesi Viktorya Hazretleri taht-ı saltanata cülûs buyurdukları vakit aded-i âhâlisi yirmi altı milyon idi. Bugünkü günde kürre-i arzın kâffesi iktârına lisânlarıyla usûl-i hürriyeti neşr, İngiliz bayrağını rükn ve ticârethâneler küşâd etmek üzere dokuz milyonu dağıldıktan sonra kırk milyon âhâlisi bulunuyor. Eyyâm-ı saltanatında (280) bin mil merbu'unda ârâzi Hind'de tevsi' eyledi ki vüs'atçe Fransa'ya nazırdır. (80) bin mil-i Asya'nın diğer cihetlerinde istimlâk eylemiştir ki Britanya'ya musâvidir. (200) bin mil-i merbu'u da Afrika-yı Cenubî'de alınmıştır ki Almanya imparatorluğu mukâdderindedir. Bir milyon merbu'u da, Afrika'nın şark ve garbında zabt olunmuştur ki Rusya'nın Avrupa'daki memâlikinin nısfı kadar olmuyor. Amerika'yı şimâliyle Avusturalya'da olan vüs'at-ı emlâkı ise kürre-i arz üzerindeki kara kısmının dokuzda biri miktârına iblâğ olunmuştur. Avrupa'dan gayri bütün kıta'âtta bir buka'a-i tayyibe ve mahsuldâr bir memleket bulunmaz ki külliyen veya kısmen ona â'id bulunmasın. Avustralya müsta'merâtında nüfus (175) binden dörtbuçuk milyona ve Kanada'da altı mlyona bâliğ olmuştur. Hind'de nüfusu bugün (287)milyonu

tecâvüz ediyor. Esbâb-ı refah ve hıfzu's-sıhha o kadar tekemmül etmiştir ki vefayâtın had ü vüstâsı hükûmetinden evvel binde yirmiiki nisbetinde iken bugün binde onsekize tenezzül eylemiştir. Usûl-i terbiye ü ta'lim ve tehzîb o derece tevsi' eylemiştir ki evvelden erbâb-ı tahsil (250)bin idi. Şimdi altı buçuk milyondur. Beyinlerinde yetişen ulemâ ve felâsefe ve âshâb-ı ihtirâ' ve fünûn-ı nakliye ve akliye ile iştigâl edenler o kadar çoğalmıştır ki milel-i hâzıra ve sâlifeyi tekaddüm eylemişlerdir. İbtidâ-yı hükûmette ma'ârif bütçesi yarım milyon lira idi. Bugün on milyon İngiliz lirasına yaklaşmıştır. Zamân-ı hükûmetinde dâ'ire-i ticâret duhûr-ı mâziye ve â'sâr-ı sâbıkada misli işitilmemiş derecede tevsi' etmiştir. İbtidâ-yı hükûmetinde idhâlât ve ihrâcât (260)milyon lira idi. Şimdi (728)milyon lira oldu ki sâ'ir memâlikin en müterakkisinin iki mislinden ziyâdedir. Sefâ'in ticâriye-i hamulesi (2 ½ )milyon ton idi. Şimdi (9)milyon tondur. Şimendüferler dokuz misli tezâyûd ederek (2400)milden (21000)mile bâliğ olmuştur. Mıntıka-i ticâret gibi nıtâk-ı sanâ'at dahi tevsi' etmiştir. İngilizler senede yirmi milyon ton kömür bir milyondan ziyâde demir ihrâc ederlerdi. Şimdi ise senede (190)milyon ton kömür ve (12)milyon ton demir çıkarmaktadırlar. Servet-i umumiye iki milyardan on milyara tezyid eylemiştir. Esbâb-ı refâhiyet yine bu nisbetten fazla olarak mütezâyid olmuştur. Fukarâ-yı milletin bankalarda iktisâd eylediği usûl (18½) milyon liradan (150)milyon liraya bâliğ olmuştur.

Viktorya'nın cülûsunda memleketi saltanatu'l-bihâr ya'ni deryalar hâkimesi idi. Altmış sene icrâ-yı saltanat eyledi de memâlik-i sa'ire kemâl-i gayretle rekâbete çalıştıkları halde yine denizler hâkimesi sayılmakta ve donanmayı heybet-nümûnu ictimâ'ı mümkün olan devletlerin donanmalarına mugâlebe edecek derecede bulunmaktadır.

İngiltere'nin Viktorya'nın zaman-ı hükûmetindeki tekaddüm-i edebî ve ictimâ'îsi tekaddüm-i aklî ve maddiyesinden daha ziyâde kemâldedir. Hükûmetinin en mümtâz hâssası re'âyâsı meyânında hürriyet ve müsâvât ta'mimidir ki mülkünde büyük küçük, zengin fakir, mesihî gayr-i mesihî, mü'min ve kâfir her İngiliz müsâvîdir. Beyinlerinde vecihen mine'l-vücuh yoktur. Mülke serir-i ârâ-yı saltanat olduğu esnâda kavânini taraftarlıktan biri ve müsâvâtla hükm-i fermâ idi. Lakin menâfi' ve müzâyâyı bir kumandan diğerine münhasır kılmak gibi –şarklıların bildiği- diğer esbâb-ı mucibe var idi. Umur-ı hükûmette, harbiyede, bahriyede hidmet cümleye mübâh idi. Lakin hidmete ta'yin ve terakki yok idi. Yalnız âshâb-ı ıgrâzın istifâde eylediği bir

kuyûd u şurût ve revâtıb-ı kesire mevcud idi. Kezâ Dâru'l-fünûnlar'a ve Meclis-i Meb'usân'a duhûl ve hak-ı intihâb birtakım kuyudla mukayyed idi. Nihâyet insâr-ı hak ve hürriyet kıyâm ve o kuyûd ve revâbıtı kat' o şürûtu nesih ve terakkiyi fakire de teshil eylediler, ve elyevm bu vecihle umûr u mesâlih cereyân ediyor. Viktorya'nın zamanında İngilizler'in hürriyet-i re'y, hürriyet-i matbu'ât, hürriyet-i siyâset ve hürriyet-i diyânet hususlarındaki terakkisi dahi o kadar büyük ve hayretbahiştir ki izâh ve tavsifine mahal müsa'id değildir. Viktorya Hazretleri altmış sene re'is-i hükûmette bulundu, Kırım Muharebesi'nden gayri mühim bir muhârebe etmedi. Zamanında daha birtakım küçük muhârebeler olmuş ise de bir ikisinden gayri cümlesinde zaferyâb olmuştur. Hâsılı altmışıncı sene-i hükûmetiyle tebcil olunan mülke müzâyâ-yı hâkimiyetle âhâlisinin kulbûnu celb eyelemiştir. Fütühâtıyla vüs'at-ı mülkünü zikr edersek İskender, Kayser, Napolyon Bonapart onun dûnundadırlar, zirâ onun gibi sekene-i arzın rub'una kimse hâkim olamamıştır. Ve onun gibi sâhasından güneş gurûb etmeyen bir saltanata mâlik bulunmamıştır. Mecdû servet ve ebhet zikr olunursa kürre-i arzda mülkü O'nun mülküne bâliğ olmuş bir hükümdar yetişmemiştir. Hürriyet ve adâlette ise hangi pâdişâh Viktorya'ya mu'âdil olabilir? Melike-i Mesihîye olduğu halde altmış milyondan ziyâde müslümâna, yahudilerin en çoğuna ve (260) milyondan ziyâde putpereste hâkimedir. Teb'a-i müslime kesretince mülûk ve selâtin meyânında birincidir. Putperest re'âyasınca ikinci, ve İsevî re'âyasınca üçüncüdür. Cümlesi âhkâm-ı ibâdet ve diyânetlerinde, âhlâk ve âdâtlarında ve ârâî ve akvâllarında hürdürler. Bilâd ve memâliki tevattun ve kesb-i ticâret edecek garibe küşâdedir ki memâlik-i sâ'ireye muhâlif olmak üzere kendi âhâlisi o garibten bir vecihle mümtâz değildir. Viktorya'nın kendi kavmi nezdinde menzile-i âlîyesi böyle olursa ve her muhibb-î adl u hürriyet ve her hevahîşeger ve terakki onu tebcil ederse ve kendi memleketinin O'nun memleketi gibi ve âhkâm-ı bilâdının O'nun âhkâm-ı bilâdı gibi muntazam ve müterakki olmasını arzu ederse ta'accüb olunmaz."

İngiltere kraliçesinin kendi devletiyle milletini is'ad eylediği derece-i irtifâyı ve Hamid'in devletini, milletini tenzil eylediği derge-i inhitâtı gören âkil Viktorya'nın dirâyet ve sadâkatiyle Hamid'in hamâkat ve hıyâneti beyninde mukâyese edebilir:

Hamid mülkünün yarısını elinden kaçırdı, ki Bulgaristan; Rumeli-i Şarkî, Bosna, Eski Sırbîye ve Romanya beyleri! Tesalya, Dobruca, Batum ve havâlisi, Tunus, Mısır ve âhiren istiklâliyet kesb eden ya'ni elden giden Girid müsâha-i sathıye'leri

(2.065.000) kilometre merbu'u ve nüfusları (21.380.000) dir! Podgoriçe, Mas'ua , Kotor, Kıbrıs gibi sersemlikle giden yerler de başka! Ya'ni âdetâ müsâha ve nüfus i'tibâriyle nısf-ı nısfa zâyi'ât vardır. Bugünkü günde devletin istifâde edebildiği teb'asının mikdârı ( )yı tecâvüz edemiyor. Hele giden mahâllerin harben, ticâreten, siyâseten kalanların üzerine ecr eylediği sû-i te'sir de başkadır. Meselâ Tuna ve hiç olmazsa Balkanlar gâ'ib edilmekle Rumeli müdâfa'asız kalmıştır. Mısır'ın ma'lum olan berbâd ma'rifet-i Hamidî ile işgâl-i muvakkat nâmıyla belki mü'ebbeden kaptırılmasından hıtta-i Hicâzîye ve Yemenîye ile Suriye'nin müstakbeli tehlikede kaldığı gibi Süveyş kanalının siyâset-i dergâr olan ehemmiyet-i mahsusasından istifâde ümidleri mahvolmuştur.

Tunus'un Fransa'ya bahş edilmesiyle ittihad u ictimâ'-i İslâm mes'ele-i hayâtiyesine fenâ bir cerhe açılmıştır. Trablusgarb da İtalya'nın büsbütün matmuh-ı inzârı kesilmiştir.

Bosna'nın Avusturya'ya muvakkaten!! terkiyle Makedonya'ca zâten başta mevcûd belâlar yetmiyormuş gibi daha bir müdhiş rakibin iştihâsı kabartılmış ve evvelce siyâseten cebrî me'mul olan Avusturya da Rusya dostumuz gibi can satan düşmanlarımız defterine kaydolunmuştur. Hele son def'a Girid'in de "taht-ı hâkimiyet-i Şâhâne'de!" muhtâriyet-i idâre ile bugün bize meydân okuyan Bulgaristan eyaletimiz nazire olarak hudud-ı Osmanîye hâricine çıkarılması o eski acıların hepsini unuttursa gerektir, o yalan yanlış medâr-ı teselli olan "temamiyet-i mülkiye-i Osmânîye"nin mührü bununla fekk edilmiştir ki bu bâbda mirâsçılara karşı gösterilen mesâlemet-i cuyâne! Za'fiyet müstakbel i'tibârıyla pek fenâ netilceler verecektir: Meselâ yarın Makedonya içinde lutfun işârı iltimâs olunacaktır!... Sâniyen Bahr-i Sefid'de bulunan sâ'ir cezâ'irin de revâbıt-ı mâddiyeleri bununla halelpezir olarak ma'nen Osmanlılık âleminden çıktıkları gibi Bahr-i Sefid'in sevâhil-i mühimmesini işgâl eden memâlik-i Osmânîye'nin de aralarındaki yegâne râbıta kalmamaıştır. İşte Sultan Hamid-i Gazi'nin mülk ü millete ettiği hidemât!

Ne ise, olan oldu, bari kalanın kadrini bilse idi. Bil'akis kalan halkı soyup soğana çevirdi. Servet-i millîyeyi alçak cevâsis ve bendegânına yedirdi. Hükûmet paraca sıkıntı görünce ( şeya'ullah ) yâr u ağyârdan, ekârib ve ebâ'ıddan dilenciliğe sulûk eyledi. Memâlik-i sâ'irede bulunan ukalâ inâyet ola dediler. Hamid ise fukarâdan

gasb eylediği parayı bankalarda fâ'izle işletiyor. Kendi hükûmetine fâhiş fâ'izle para ıkrâz etmekten utanmıyor.

Gâyet girân bahâ hedâyâ ile bize âkıbette fâ'idesi olamayacak ba'zı Avrupa hükümdarlarına temelluk ediyor. Tahribde devam için tahtta bekâsını te'min ettiriyor. Memleketi, milleti mâddî, ma'nevî her terakkiye müste'id olduğu halde sû-i idâreden âhâli fakir, memleket harâb bulunuyor. Ticâretimiz idhâlât (25) ve ihrâcât (10) olmak üzere otuzbeş milyon lirayı geçmiyor. Mu'âmelât-ı bahriyemiz ancak yirmi milyon tondur ki kısm-ı â'zamı ecnebi vapur ve gemileriyle yapılıyor. Bu rezâlettir, beğenmediğimiz dünkü Yunan'ın idhâlât ve ihrâcât-ı dâhile olarak ticâreti (9:8) milyon raddesinde olup mu'âmelât-ı bahriyesi kendi gemileriyle icrâ olunmak şartıyla $(7\frac{1}{4})$milyon tondur. Ya'ni her iki noktadan bizim kâribdir ki nüfus i'tibârıyla o hükûmet bizim onikide birimiz kadardır ârâzi i'tibârıyla da altmışta birdir. Hele mülkünün feyz u bereketi âdetâ bizimle nisbet edilemeyecek derecede dûn olup kayalıktan ibârettir. Umur-ı idâresi muntazam denilebilecek bir derece-i tekemmülü bulmamıştır. Mülkümüzde bulunan bîhesâb ma'denler, ormanlar ve sa'ir menâbı'-ı servet de başka. İşte böyle bir menâbı'-ı servet ve refâh bolluğunda hemen açlıktan ölüyor ve âleme avuç açıyoruz. İşte Sultan Hamid'in menzile-i âlîyesini gösteren mikyâsiar! Ma'hû dun, düşmanlarımızın ıslâhât-ı icrâsı talebinde gösterdikleri ebrâma rağmen her şey'i berbâd eyledi. Kendisinin sebebiyet verdiği fenâlıkların hayr-ı hâhımızın tahrikâtıyla olduğuna cühelâyı iknâ' eyledi. Bunun kezb-i sarih olduğunu Kırım Muhârebesi'yle Ayastefanos Mu'âhedesi'nin feshi ve Berlin Mu'âhedesi'nin akdi gibi vuku'ât ve cism-i marız devletin şifâ-yı âcili mesâbesinde bulunan ıslâhâtın icrâsını taleben vuku' bulmuş olan ibrâmât isbât eder. Lakin bunu kim düşünür! Hamid'i def' etmekle Türkiya'ya en büyük iyilik etmek dâ'iyesinde bulunmuş olan İngiltere Hamid'in iğfâlât-ı hâ'inânesiyle cühelâca en büyük düşmanımız addolunuyor! Şimdi de Hamid İngiltere devletinin idâresinde bulunan müslümânara mürâca'atla para dilenir. Halbuki bu sene Hind'de kaht u galâ nihâyet derecede hükmfermâ idi. Hafiyelere verdiği paranın yüzde biri kadar olsun o memleketin fukarâsına göndermeği akl edemedi. Artık böyle eblehin sözüne kulak verilir mi? Öyle bedbaht muhalifu'l-'ahde zahir olurlar mı! Yıldız baykuşunun zıl-i menhûsuna kim iltică eder.

İngiltere kraliçesi ecdâdından mevrus emlâk ve ârâziyi milletine hebâ eylemiştir. Milletinden aldığı tahsisât-ı mukannene Hamid'in kendi milletinden gasb eylediği çiftlikler hâsılâtından yüzde otuzuna musâvi değildir. Bununla beraber kraliçe fazl u kanâ'ati sâyesinde en mütemevvil hükümdârlardan ma'dûdtur. Müslümânlara israf şer'ân münha olduğu hâlde makâm-ı hilâfeti terzil eden Hamid bir milyonu mütecâviz-i mâliyeden bagîr-i hak alıyor. Gasbettiği ârâzi ve emlâkı da bir milyon liraya karib irâd getiriyor. Vâli ve sa'ir büyük me'murlardan ve birtakım imtiyaz âshâbından aldığı rüşvetler yine başkadır. Hâlâ da dileniyor! Milletin vâsıta-i ticâreti ve mahsul-i iktisâdı olarak bugün ellerinde beş ve nihâyet altı milyon liradan fazla tahmin olunamıyor ki sefâlet-i külliye demektir. Padişahın ise Amerika bankalarında yirmi milyonu var!

Şevketlû gâzinin Viktorya Hazretleri'yle mukâyesesine hitâm vermek üzere ma'ârif, adâlet, ve müsâvât gibi şeyler kalıyor ki bunların da idâre-i Hamidîye'ye ne kadar yabancı şeyler olduğunu yerlerinde sâye-i Şâhâne'de cehl, zulüm, esâret ve denâ'etperverînin kâ'im bulunduğunu kâr'ilerce bilmeyen yoktur.

Bu makâleyi yazmaktan maksad cehl u gabâvetle akl u dirâyet beyninde bir mukâyese zemini teşkil etmekten ibârettir, hükm kâr'îîne muhavveldir.

**İmzasız**

Numero:23 Sene:1 s.5-6

28 Muharrem 1315 / 28 Haziran-ı Efrengî 1897

**Kanun-i Esasî**

Taşra ve İstanbul'da askerî idâre me'murlarının neferâtın ta'yinât, ma'âşât ve elbiseleri hususundaki ihtilâsât-ı hâ'inânelerine ve ba'zı umerâmızın ne kadar merhametsiz ve hamiyetsiz olduklarına biraz vukufu olanlar muhbir-i mumâileyhin âkvâlini tasdikte tereddüd etmezler. Halbuki diğer muhbirlerin evvelce bi'l-mecburîye vermiş oldukları sâbit olan havâdislere nazarân hükûmet-i Hamidîye'de eser-i istikâmet ve insâfın vücud veya daha doğrusu zuhuruna kâ'il olmak lâzım geliyor ve bu da yirmi senelik tecârüb-i adîde ile sâbit olmuş umura muhâlif görünüyordu. Halbuki hakikat zâhir olmağa başladı, ya'ni evvelki gibi hiyânet ve denâ'et ve mecnûnun câmi' olduğu envâ'-ı fezâhat berdevam demektir.

Ey Hamid! Sen ne vakit adam olacaksın! Adam olmak şöyle dursun sen bir vakit insâna bile benzeyemezsin! Zirâ yed-i hükûmet ve kudret senin tabi'-î menhûsundur. İyi

olmak isti'dâdını sülb eylemiştir veya hiç vermemiştir. Senin belid bir câhil, kâbiliyetsiz bir mahluk olduğunu herkes anladı. Sâf bir halkı aldatmak hususundaki mahâretine akıl denmez, netice i'tibâriyle sarf-ı cehl ve bilâhettir. İblis'in muttasıf olduğu şeytanet kabilindendir. Hâlbuki nazar-ı irfânda şeytandan gabî yoktur, zirâ hüsrân-ı ebedîsine kendi küstahlığı sebebiyet vermiştir. Sana hitâben bir zât hakâyık-ı dânen "vücudun masdar-ı hebâsettir, dünyada fenâlık kalmasa sen icâd edersin" dediğini o zât-ı kâmilin bu kelâmı intâk-ı Hakk kabilinden olmuştur. İhtimâl ki senin gibi bir habis-i kenûdu bu milletin başına musallat etmekteki hikmet-i ilahîye sa'âdet ve hürriyet-i müstakbelenin kadrini bilmekliğimiz içindir.

İslafta Mustafa, İbrahim gibi deliler geçmemiş olsa seni Türk milletinden de saymazdık. Lakin onlar yalnız kuvâ-yı aklîyenin noksânı ile mecnûn idi, sen ise fezâ'il-i insanîyenin fikdânı ile de büsbütün berbad bir şeysin! Binâen'aleyh seni o zevâtın torunu gibi saymak da hakikate muhâlif gibi düşüyor. İbrahim ( makarr-ı cennet olsun) Venedikliler'in hakâreti andırır bir müsâ'adesine tahammül edemedi de i'lân-ı harb etti. Senin ise Yunan'ın tahammülendâz küstâhlıklarına karşı harb edebilinceye kadar gösterdiğin âsâr-ı cebânet ve rezâlet âleme sermâye-i makâl olmuştur.

Bunda da mahzâ sâye-i millette te'min olunan zaferle berâber seyyi'âtın yüzünden asâkir-i İslâm'ın dûçâr olduğu sefâletler sâbit oluyor. Mecrûhleri yolsuz ve vakitsiz olarak İstanbul'a getirtmek –bu kahramanların hayâtları bahâsına- milleti aldatmaktan başka ne olabilir, bu da cümle cinâyâtını tetvîc etmiştir. Hele istikbâllerine Lütfi gibi bir hâ'ini göndermekliğin milletle karşı hüstâhâne bir tahkirden başka nedir? Şimdiki hâlde İslâm'a, Osmanlı'ya ne kadar muzır bir mahluk olduğun anlaşılmıştır. Musâlaha akd olunursa Osmanlı'ya zarardan gayri bir neticesi olmayan Yunan muhârebesinde muzafferiyet-i İslâmîye'ye dalâlet eden Edhem Paşa ve sâ'ir umerâ o bahâdırân-ı Osmânîyân'a rehber olup seni o makâm-ı vâlâdan def' etmekle millete bir hidmet ifâ etmezlerse yazıklar olsun, zirâ selâmet imdi kalmayacaktır. Nesâyih-i makuleye adem-i kâbiliyetini bildiğimizden Musa Aleyhi's-selâm'ın Fir'avun'a ettiği beddu'â kabilinden, ebedîyen makhûr olmak için râh-ı dalâlette devamına bir mevt-i müdhiş ve serî' hitâm versin, azâb-ı elîmi görünceye kadar basiretin bağlı kalsın" du'âsıyla sana hitâb etmekten keff-i hâma ediyoruz.

Vezirler, müşirler, kad'askerler! Abdülhamid'in ikâ' etmiş olduğu hasârâtı biliyorsunuz. Ve daha millet-i İslâm'ı çok mutazarrır edeceğini ve hilâfet-i İslâmîye'nin

zâyi‘ olmasıyla umum kürre-i ârz müslümânarını (Allah etmesin) hesâbsız mazarrat-ı ma‘nevîyeye uğratacağını da anlıyorsunuz. O hâlde ne duruyorsunuz? Hind'li, Tunus'lu ve sâ'ir yerli Müslümân ulemâsıyla, ukalâsıyla görüşüyoruz. "Rivâyet olunan fenâlıkların yüzde biri sahih olsa vükelâ, umerâ ve ulemâsının durmayıp O'nu hal‘ etmesi lâzım geliyor, onların sükûtundan Abdülhamid'in rivâyet olunduğu kadar olmadığını istidlâl ediyoruz" diyorlar. Bu adamların hakkı vardır. Vukufların noksandır, lakin siz işin içindesiniz. Her fenâlığı herkesten iyi bilirsiniz. Binâen‘aleyh sükûtunuz dine, millete, devlete, Hanedan-ı Âl-i Osman'a karşı büyük bir ihânettir, cinâyettir. Bu adamı bi an evvel def‘ etmek cümlenizin uhdesine müretteb vazife-i İslâmîye'dir.

Gâ'ib edilenle edilecek arasında gâyet bir fark olduğunu düşününüz. Şimdiden sonraki zâyi‘ât-ı İslâmîye'nin mukaddimesi Devlet-i Osmânîye'nin külliyen inkırâzıdır. Bosna'yı, Kırım'ı hatırlayınız, bir de Mustafa Paşa‘ya ya‘ni İstanbul kapılarına kadar hududun darlaştığını göz önüne getiriniz bizi bu derge-i inhitâta indiren esbâbtan birincisi Saray‘ın cahilâne, ha'inâne mu‘amelâtına sükûtumuzdur. Biz şimdi memâtımızda fâ'idecû düşmanlarımıza mümâşât ve hayâtımızda menfa‘attâr dostlarımıza ma‘âdât ediyoruz. Bu siyâsetten muzurı yoktur. Gözümüzü açmalıyız. Abdülhamid'in keyfî hareketine meydân vermemek muktezâ-yı selâmet-i devlet u millettir. Sükûtumuzun netâyic-i vehîmesini Rusya muhârebesinde gördük. Bundan sonra da Midhat, Süleyman Paşalar ve sâ'ir zevât-ı âlîyenin mahvedildiklerini sâde seyrettik, felâketler tevâlî etti, hepsi bu sükût-ı cenâna cezâsı oldu. Bu gidişle muhakkak mevtimizi mucib olacaktır. Evvelce Midhat Paşa'nın vez‘ eylediği Kânûn-ı Esâsî belki ba‘zı zevâtın nazariyâtına muvâfık düşmemiştir de onun için mehâkemesinde ihtiyâr-ı sükût eylemiştir! Ve müsta‘mel gibilerin tezvirâtına, müteveffa Cevdet gibilerin sadâret ümidiyle hasûdâne ifsâdâtına ve Sâ‘id gibilerin ahz-i sâr ve gasb-ı iştihâr emniyesiyle cinâyetkârâne teshilâtına sâde nekrân olmuştur. Lakin şimdi hiçbir te'vil kabul olunamaz. Hamid'in def‘ine o kadar lüzum görülüyor ki Memduh ve Mahmud gibiler bile buna muvaffak olsalar hatâyâ-yı sâbıka afv ve seyyi'âtları hasenâta tebdil olunur.

Şu tehlike hengâmında gazve-i hakikiye cism-i devlette ruh bulundukça Hamid'in seyyi'âtına hitâm vermek için hareket cansiperânedir. Ölen şehid-i hakki, öldüren gazi-i bîmedânidir. Cenâb-ı Hakk ve feyyâz-ı mutlak hazretleri mahz-ı şer olan o vücud-ı habâset-alûdu bir an evvel mahv u kahr etmek üzere müşirlerimizi, ve hâcelerimizi millete rehber ve delil eylesin. Ve dünyada, âhirette ecr-i cezîl ihsân

buyursun. Ve o hâ'if-i bed âmâli müstehak olduğu hezâ-yı sezâya kavuşmak üzere an karibe'z-zaman vâsıl hafre-i nirân eylesin du'âlarına âmin tekrar ile öyle bir beşâret-i can fezânın vürûduna intizâr ediyoruz.

Bedin müjde gircân feşâni,m revâsıt

Ki în müjde âsâyiş cân mâsıt.

**İmzasız**

Numero:24 Sene:2 s.1-4

11 Şa'banu'l-Mu'âzzam 1315 / 25 Kânûn-ı Evvel 1314

**Zat-ı Şâhâne'ye Açık Mektub**

Şevketlû Padişah-ı Osmâniyan!

Hükûmetin ilk vezâ'ifi olan i'mâr-ı memleket ve ıslâh-ı hâl-i ümmet ve muhâfaza-i şan-ı devlet hususlarını mutazammın bulunan "Kânûn-i Esâsî"yi dâ'imen âhâliye indirmek ve hükûmeti uhdesine müterettib vezâ'ifi ifâya da'vetle beraber millet-i Osmanîye'ye müstehak iken her nasılsa zâyi' ettiği hukukunu isteyip tekrâr istihsâl etmeğe delâlette bulunmak üzere "Kânûn-i Esâsî" nâm mehâsin-i ittisâmını hâ'iz bir ceride-i Türkiye'nin bundan bir sene akdem memâlik-i mahrusenizin icrâ-yı masunesinden bulunan Mısır'da neşr olunduğu bilmem hatır-ı Şâhâneniz'e geliyor mu yoksa bundan hiç haber-i Şâhâneniz olmadı mı?

Şimdilik şu kadar ma'lum-ı Şâhâneleri olsun ki mezkûr ceridenin ism-i mübârekine her tarafta hürmet, münderecâtına umum âhâli tarafından rağbet edildiği görülmüş ve mesmu'-ı meserretle işitilmiş olduğundan Osmanlılar'ın hükûmetlerince Kânûn-i Esâsî'nin mer'î bir destur-ı mu'azzam olmasına candan, gönülden şükür oldukları tebeyyün etmiştir. Bu vesile-i hasene ile cennetmekân, vâsıl-ı Rahman, mahzar-ı Gufrân-ı menân, Firdevs-i iştiyân Midhat Paşa merhûmun ruh-ı pürfütuhlarına rahmeler, hayır du'âlar, zikr-i cemiller ihdâ edilerek o güzide şühedâmız hakkında havâtır-ı cemile tekrir ve tecdid edildiğine dâ'ir teminât mı isteniliyor?

Kânûn-i Esâsî ceridesinin evvelki nâşirleri ve Avrupa'da olan birçok meslektaşları Zât-ı Şâhâneleri'nin âdî sefirleri lisânıyla ve mahsus murahhasları vâsıtasıyla dermeyân eylediği ıslâhât va'ad ettiğini işitince kimisi bir va'ad-i kerim gibi şâ'ibe-i bîvefâ'iden hâlî tahayyül, kimisi de ehl-i nâmus borcu gibi ödenmesi sağlam bir

din-i sahih gibi tevehhüm edip hele pâdişâhları tarafından Dubaracı Ahmed Paşa'nın tebliğ ettiği: "Beni kendi hâlime bırakırlarsa her işittiklerini tedricî yaparım aksi takdirinde azimet-i Şâhâne'me dokunacağından te'annüd ederim. Onlar da bir şey'e muvaffak olamazlar. Ara yerde bir millet mahv olur. Kabâhat da cem'iyet üzerine yüklenir." gibi sözleri deli saçması veya yalancı atması addedemeyerek doğru bir ma'nâya delâlet eder mülûkâne bir kelâm gibi telakki eylediklerinden birkaç aydan beri ta'til-i neşriyât eylemişlerdir.

Yirmi senelik tecrübeler meydânda iken efrâd-ı cem'iyetin bu kadar olsun iğfâl olunması umur-ı garibeden addedilebilirse de imân ve nâmusla te'min edilmiş olan va'ad-i Padişahî'ye ri'âyeten ihtiyâr eyledikleri sükût-ı muvakkat yâr u ağyâra karşı kendilerini her mes'uliyetten kurtardığından ba'zı küssânın zu'am ettiği gibi şâyân-ı tevbih bir azâzilpesendâne sayılamaz.

Neşriyâtın ta'tilinden beri beş, altı ay geçtiği halde ehl-i nifâk ve riyâca elfâz-ı merdum-ı feribâne cümlesinden sayılan din ü imân mü'ekkedâtıyla derhâl şurû'ı te'min olunan ıslâh-ı umur tarafına yanaşmağa bir tavır ve hareketin Mâbeyn-i Padişahî'de bulunmadığı âlem nazarında sâbit oldu.

Hulf va'ad burada kalaydı. Mâbeyn-i Hümâyûn'ca i'tibâr edilen devekuşu politikasına haml olunurdu. Doğru söylediklerine, milletin hayrını işittiklerine töhmet ve cinâyet nazarıyla bakılarak müdhiş ve mütenevvi' cezâlarla mahkum ve bagîr-i hak menfa olmuş ve mazlumiyetleri her müslümânı değil her insanı müte'ezzî edecek derecede bulunmuş olan binlerce âhyâr-ı ümmet ve ibrâ-yı millet müslümânık şerefine, Osmanlılık nâmına, insanlık keremine va'ad edilen afv-ı Padişahî'ye hanüz mahzar olamadılar.

Bîçâreleri, şeri'at mahkum etmedi. Şeri'atın tecviz edeceği bir siyâset de mahkum etmedi. Berî ve mazlumdurlar. Kimseye bir fenâlık etmediler. Adaletten gayrı bir şey istemediler. Milletin hayrını arzu ettiler haklarında edilen zulüm ve vahşet ecdâdınızın birtakım serkeşlerin hakkında revâ gördüğü mu'âmelât-ı te'dibiyeye olamaz. O serkeşler ekseriyet üzere sizin bendegân ve tarafdar-ı engîz gibi tenkile müstehak idiler. Zât-ı Şâhâneniz'in büyük bir muvaffakiyet-i siyâsîye bildiği ve herkesin anlayıp artık bıktığı hem dûrug-zinâne hem merdum-ı keşâne manevramızla dâhil ve hâriçte bulunan âhrâr u ahyârı bütün bütüne mahv ve fikr-i hürriyeti ezhân-ı ümmetten külliyen sülb edip huzur-ı bâl ile tabi'ân hoşlandığınız ve nâmus-ı din-i

millete tercih eylediğiniz fâ'ide-i sefâhet ve istibdâdı her halel ve zelilden emin ve masum bulundurmak istediğinize bu da bir burhân oldu ki âmâl-i bedhâhânenizden şikâyet ve hayra adem-i isti'dâdınızı rivâyet eden erbâb-ı irfânın sözünü isbât ediyor. Ma'lum ve mücerreb olan idârenizin fenâlığına ve siz o mâkâmda bulundukça mülk ve milletin ma'nen, mâddeten zarar ve ziyânına hitâm verilemeyeceğine ve size emân vermek, sözünüze i'timâd etmek câ'iz olamayacağına dâ'ir serd edilen re'y ne kadar ve hakikat binâne imiş!...

Bu re'y-i sâlimle amele imkân olaydı neşriyât-ı hayırhâhâne ukde-i te'hire uğramazdı! İbadullahın başına bela-yı müberrem kesilen şahsınıza da cüz'î bir rahat verilmezdi!...

Bir taraftan nama'kul tebzir ve sefâhetiyle diğer taraftan da hodbinliğiyle beraber hüsn-i ta'akkul ve idrâk eshâbında bulunmayan harekâtıyla ehl-i İslâm'ı cem'iyette müteneffir ve ümmeti bu yüzden mutazarrır eden ve binâen'alyh teveccühünüze lâ'ik bir bende olan Murad Bey'le ahlâkça mâhiyet-i Şâhâneniz'in bir cüz'ünü olsun hâmil ve benâberin denâ'etinin ta'rifi gayr-i kâbil bulunan hikmetin zelilâne inkıyâdı sadrınıza şifâ verdi mi? Cem'iyetin efrâd-ı sâdıkanesi ye'is ve fütûra getirdi mi!....

İdâresince her nasılsa tekevvün eden zaruretten nâşî "Kânûn-i Esâsî" ceridesinin ta'tili devam edeceği zannolunmakta ve buna ziyâde te'essüf edilmekte idi. Ahirân ba'zı ihyârın mu'âvenet-i âlîcenâbânesi üzerine bi'avne-i Te'âla tekrâr neşrine ibtidâr olundu.

Kânûn-i Esâsî'nin ebediyen müdâvemetine, badullaha hidmetine du'â ve tevcihât-ı Şâhâneniz'e mazhariyeti ricâ olunmaktadır.

Osmanlı İtihad ve Terakki Cem'iyeti'nin evrâkı-ı resmîyede mülgâ kaydıyla zikr olunmasına irâdenizin sâdır olduğu işitildi. Cem'iyet irâdenizle mi ihdâs olunmuştu ki ilgâsına irâde isdârı ma'kul olsun? Böyle zikrolunmasını idâre ederken pek temkinsiz bulunmuşsunuz. Hiç ihtiyâta ri'âyet etmemişsiniz! Her irâdeniz böyle midir?

Şimdi cem'iyetin ülkenden daha sağlam bulunduğu haberini de bilâtereddüd tasdik buyurunuz! İmdi muvaffakiyeti daha kavî olduğu hasbe'l-vazife tebşir olunur. Emvâl-i milletten Kumarcı Ahmed Paşa'ya verdiğiniz oniki bin beşyüz liralık mükâfâttan fazla olarak verilmiş olan bir mikdâr-ı ma'lumun ümmete hâdim neşriyât-ı nâfi'aya ve ef'âl-i hayriyeye sarf olunacağına emniyet ber-kemâldir. Bu da ayrıca sezâvâr-ı tebriktir ki Zât-ı Şâhâneniz'e bir adâlet numûnesi olabilir.

Cem'iyetin maksadı ne kadar âlî olduğunu, bayağı anlamışa benziyorsunuz! Çünkü âmâlin hükümsüz bırakmağa sa'y-ı dâ'iminiz sebebsiz değildir. Mevtini i'lân ettiğiniz efrâd-ı cem'iyetin sükûtu farz olunsa bile efkâr-ı Osmanîye'yi tenvire sa'y edecek diğer zevât peyderpey yetişmektedir. Kânûn-i Esâsî Gazetesi'nin bu def'aki intişârından bir ay evvel Türk ve İngiliz lisânlarıyla Osmanlı nâmıyla bir cerîde-i mergube Kahire'de erbâb-ı mütâla'anın inzârına vaz' olundu. Sadâsı kulaklarınıza henüz varmadı mı?

Çok geçmeden Cenova'da diğer bir ceride-i feride reside-i inzâr-ı takdir oldu. Neşreylediği Hürriyet râyiha-i tayyibesi burnunuza yetmedi mi?

Şehlâ gözleriniz ceridenin dilâviz-i hatvetini göremiyorsa billur gözlük takınız bu ceridenin Fransızca kısmı da vardır. Her iki kısmının lisânı mahzar-ı istihsân-ı şehriyârî olacak derecede mu'tedildir. Mesleği ümmetin efkârını tenvir, hukukunu müdâfa'a vezâ'ifi beyân ve tarik-i selâmete irşâd eylemektir.

Himmet-i Şâhâneniz'le asıl cem'iyetten suretâ ayrılıp mahâret-i siyâsîye ve ehemmiyet-i şahsîyenizi ta'yin eden, muhâkeme, ma'lume ile hüsn-i saytı artan ve Paris'te muttasıl neşriyât-ı müfidede bulunan ve anlasanız hayırhâhınız olan Rıza Beyefendi ile rüfekâ-yı hamiyet intimâsı bir cemâ'at-ı âhrâr teşkil edip iki lisân üzere "Meşveret" nâm dilrubâsıyla bir ceride-i mu'tebere neşr etmektedirler.

Tedâbir-i Şâhâneniz sâyesinde Fransızca kısmı Paris'de Türkçe'si Brüksel'de çok i'tibâr buldu. Müşterileri çoğaldı. Her tarafa sevk olunmağa başladı böyle şeylerden haberiniz yok diye bahsedilir.

Dördüncüsü olmak üzere "Kânûn-i Esâsî" ceridesini yeniden ihyâ ederek vâsıta-i neşriyât ittihâz eden daha bir şu'be Mısır'da teşekkül etti. Bu şu'benin Arapça dahi bir gazetesi olmak müsammemdir. Cenâb-ı Hakk cümlemizi hüsn-i emele muvaffak buyursun du'âsına âmin demekte zinhâr tereddüd buyurulmasın.

Memâlîk-i Mahruseniz'de bulunan cem'iyet şubelerinin ta'dâd ve beyânı cevâsis-i Şâhâneniz'e â'idtir. Şimdi mezkur cerâ'id dört ise de lisânları sekizdir. Cümlesi bir maksad-ı hayra hâdimdir. Mâbeyn-i Hümâyûn sâ'ir umûru ihmâl edercesine o kadar ihtimâmdan sonra cem'iyeti dağıtmağa muvaffak olamadı. O kadar emeklere fedâkârlıklara acınmaz mı? Bu bâbdaki bütün mesa'isi bir yerine dört görmekle netâyice pezîr oldu. Mesa'î-yi tâcdârane böyle netâyicle tetevvüc etmelidir ki bendegân-ı sadâkat nişan gürûhu vesâ'il-i tebrik ve tehniyet bulmakta sıkıntı çekmesin.

Padişah-ı Osmanîyân Hazretleri!

Bu âsvât-ı millîyeden ürkmeyiniz! Teb'anızın sa'âdetinden, devletinizin selâmetinden gayri bir şey istemiyorlar. İstediklerini kabul ederseniz millete borcunuzu edâ edersiniz! Hükûmetten maksad-ı aslî umuma hidmettir. Bu kadar bir hakikati anlamıyorsanız mekteb çocuğu gibi emsile-i âtîyeyi dinleyiniz!

"Bir mektebin küşâdından maksad-ı aslî talebesinin hüsn-i ta'lim ve terbiyesidir. Mekteb müdürüyle sa'ir me'murları talebeyi kendilerine hâdim addederek maksad-ı aslîye muhâlif hidemât-ı zâtîyede istihdâma ve keyfî mecâzât ve mükâfâta kıyâm ederlerse vazifelerini sû-i isti'mâl ederler. Talebe de matlub olan terakki ve hüsn-i terbiyeden mahrum kalır. Ve bi'l-âhare sefil ve perişan olur. Mektebin küşâdından illet-i gâ'iye de zâyi' edilir. Talebe müdürle mu'âvinlerine itâ'at etmeğe mecbur ise de bu itâ'at hey'et-i idârenin nizâmat-ı mektebe hüsn-i ri'âyetiyle meşrut ve mukayyeddir. Hilâfında evliyâ-yı itfâl tarafından diy'et azl ve tebdil ve icâbında bir hey'et-i teftiş ve murâkabe ta'yin olunur. Demek ki mektebin hey'et-i idâresi zâhirde talebenin âmiri ise de hakikatte hâdimidir."

Kezâlik bir köy ağasının menfa'ati için te'sis edilmez. Bir cemâ'at-i azîme, içinden bir veya birkaç kişiye hidmet için hükûmet teşkil etmez. Umuma hâdim olacak birkaç adam intihâb ve ta'yin eder ki onlara cemâ'at hâdimi ve hükûmet adamı denilir. "yedullah-i ma'e'c-cemâ'a" sırrı ancak ol vakit zuhur eder. Böyle ufak emsile ile size hitâb olunduğuna hiddet buyurmayın! Çünki siz okumamışsınız! Câhil kalmışsınız! Öteden, beriden işittiğinizi de yanlış anlamışsınız! Makâsıd ve muvâfık derecâtını bilmiyorsunuz! Siyâsetiniz mazarrattan gayrı bir şey'i intâc edebildi mi? Kendiniz de tahayyül ettiniz mahâret-i siyâsîyenin netâyic ve haymesi meydândadır. Böyle bir sekâmetle iftihâr etmeyiniz! Sizce yalnız pâdişâh olmak lâzım ve bunun için her şey'i irtikâb etmek câ'iz imiş!... Böyle bir fikir nâdânlıktan, işi ters anlamaktan ileri gelir. Yaptığınızı kasdınıza nisbet etmekten cehlinize nisbet etmek hakkınızda hayırlıdır. Bu yolda nisbet size en büyük hidmettir. Cüz'î irfânınız var ise bu te'vile müteşekkir olursunuz.

"Seyyidü'l kavm-i hadimehûm" hadis-i şerifi kavmin efendisi hidmetçisidir diyor. Siz milletin hidmetçisi olmağa râzı mısınız? Bu hadis-i şerif mucibince ümmete hidmet bi'l-isâle hükûmete şerefi bi't-tabi'îye maksuddur. Akıl da böyle olmak lâzım geldiğine hâkimdir. "Ben böyle yaparım, şöyle ederim, keserim, biçerim.! İşime kim

karışsa bilir! Onların dediğini yaparsam azimet-i Şâhâne'me dokunur. Onlar kimlerdir? Bana hidmetle iftihar etsinler. Uğur-ı Hümâyûn'umda fedâ-yı cânı şeref bilsinler" gibi lafları şeri'at-ı Muhammedîye gâyet takbih ve tahtiye eder. Medeniyet de kabul etmez, böyle tirhâti sarf eder bir hıristiyan hükümdarı var mı? Bu misillû kelâm-ı iclâf makulesine ya'ni dâ'ire-i insâniyetin haricinde kalanlara ve hayvâniyet alâ'ıkına galebe edemeyenlere lâ'iktir. Daha doğrusu cibilliyeti kötü ve nâdân bir tulumbacıya yakışır.

Her şey'i benimsemek şeri'at ve hükûmeti hidmet-i şahsiyeye tâbi' etmeğe sizde olan meyl-i vühûs gibi hiçbir barbar hükümdarında bile görülmemiş işitilmemiştir. Mutlak hükûmetlerde maksad-ı aslî âhâlinin ma'nen, maddeten feyz ve terakkisinden ziyâde ehl-i hükûmetin şan ve şerefine hidmettir. Zât-ı Şâhâneniz ise hem ümmetin sa'âdetini hem hükûmetin şerefini sarf-ı menâfi'-i şahsîyenize fedâ eder buyurursunuz. Kuvâ-yı hükûmet, hukuk-ı ümmet şer'î siyâsî, ta'lim ve tehzibden ve hüsn-i hayr ve adâletten mahrum bir kimsenin keyf-i eğlencesi olmak ne vakit ve nerede görülmüştür? Bu garibe, rüzgâr-ı asr-ı medeniyette Osmanlı milletinin nasibi oldu! Bir bağçe ile işcâr ve ismârı nebâtâtı ve bi'l-cümle letâ'ifi bülbülün zevki için bile değil iken siz hepsini baykuşun keyfi için i'tikâd ediyorsunuz. Bir pâdişâh bir çiftliğin mâlikine değil nâzırına veya kahyasına teşbih edilir. Çiftliğin hademesi, hayfanı, menâfi'ı kahya beyin müştehiyâtını tehiyye etmek üzere vücuda gelmez.

Nebâtât hayvânât için hayvan da insan için halk olunmuş ise de bir insan diğer insan için yaratılmamıştır. İnsân, âkıl, kendi â'mâlinden Cenâb-ı Hakk'a karşı mes'ul ve ıbadullah me'murdur. Bir pâdişâh galat olarak kul, bende, köle ta'biriyle kendine esir ittihâz eylediği eşhâsın huzur-ı İlâhî'de hesap ve cevâbını der'uhde edebilir mi? Edemezse kendisini mallarına, canlarına, ırzlarına mâlik i'tikâd etmesi cehâlet olmaz mı? Rızâ-yı Bârî'ye nâ'il olmak, isterse kendini benî Âdemin ve bâhusus ümmet-i Muhammed'in sadık bir hidmetkârı bilmeli ve ona göre davranmalıdır. Ümmeti yalnız kendine değil umerâsını, ulemâsını, vükelâsını eşrâfını alçak edebsiz bendegânına esir ettiren pâdişâh-ı şevketpenâha ne demelidir? Huzur-ı Şâhâneniz'de –zevk-i şehriyarınıza göre- "sadr-ı â'zam kulları ser'asker köleleri, şeyhü'l-islâm dâ'î-yi kemteri, asâkir-i Şâhâneleri, donanma-yı Hümâyûnları gibi terâkib çok isti'mâl edilmektedir. Siz de teb'a-i mülûkânem, asâkir-i şâhânem gibi laflardan tabi'î çok hata edersiniz. Kul, köle gibi elfâz, ma'nâsız yalandır. Kelimât-ı mezkûre Türkiya, İran, Çin hükûmdar saraylarından gayri yerde isti'mâl olunmıyor. Terâkib-i mezkûre gibi şeylerin

Zât-ı Şâhâneniz'e izâfiyetle isti'mâli şâyân-ı tedkiktir. Siz bu gibi kelimât ve terkibi çok işittiğinizden müdâvelâtını hep kendi mal ve mülkünüz i'tikâd ediyorsunuz! İşte fehm-i Hümâyununuz'un sekâmeti bunda tahakkuk ediyor.

Hükümdara isnâfatla o gibi terâkib ve kelimât isti'mâli en müterekki milletlerde en mütemeddin hükûmetlerde câridir. Fakat sizden gayri bir hükümdar öyle vahî bir i'tikâdda bulunmuyor. Böyle isnâfatler ednâ mülâbeseler içindir. Temellük ma'nâsını ifâde etmiyor. Sade zabt u rabta ri'âyete bir merci'e izâfetle isti'mâl edilir. İzmir valisi "Benim İzmir'im" "İzmirliler'im" dese İzmir'le âhâlisi vali paşanın mülk ü malı olduğunu ifâde etmez. Kendisinin orada vali bulunması gibi mülabese-i cüz'îye ile o yolda terkib isti'mâli sahih olur. "Deve kömürü" terkibi deve kömüre mâlik olduğunu ifade etmez. Beyinlerinde yalnız hâmâl, mahmul olmak münâsebet-i cüz'îyesi vardır. Daha çok emsâle irâd olunabilir.

Böyle ufak tefek mesâ'il lisânıyla çocukların okuttuğu kavâ'id-i Osmânîye kitablarında tafsil olunmuştur. Siz de okumuş olaydınız o kadar sekâmet-i fikriyede kalmazdınız! İşittiğinizi, söylediğinizi güzel anlardınız! Padişah olmak ve milletin çocuklarından câhil bulunmak gibi bir ayıp var mıdır? Bu cehlinizle beraber millette kâbiliyet ve isti'dâd yoktur diye nasıl hükmediyorsunuz?

Size padişah olmak fikrini kim verdi? Bu fikri size ilkâ edenler çok hatâ etmişler!... Pâdişâhlık ümmetin âdeta hayât ve memât mes'elesinin faysalıdır. O makâm ne kadar muhâtaralı ve mühimdir? Ne çok ma'rifete, hezâfete, kerem-i âhlâka, hüsn-i niyete mütevakkıftır? Hatrınıza pâdişâhlık fikrini getirmezden evvel sizi biraz olsun okutmak, güzel terbiye etmek, cenetmekân pederinizin lisânını anlayacak kadar inşâ ve dürüst yazacak kadar imlâ öğretmek lâzım imiş ki pâdişâhlığa â'id hitâb ve kitâba kabiliyet kesbedesiniz!

Uhdenizde bulunan hilâfetin ehemmiyetini takdir edecek ma'lumâttan bahsedilmiyor. Çünki saltanat levâzımını anlamaktan acziniz varken hilâfetin hukuk ve vezâ'ifinden ne anlayabilirsiniz? Bu gibi doğru sözlere hiddet ederseniz kendinize yazık edersiniz! Haddinizi bilmeğe, kendinizi tanımağa –hiç olmazsa- bu kadarcık irfân sâhibi olmağa çalışın! Şimdiye kadar yaptığınızı beğenecek kadar ahmak mısınız? Yoksa âlemi sersem mi sanıyorsunuz?

Zamân-ı hükûmetimizde vuku' bulan fenâlıkları herkes anladı. Bi'l-cümle müsâvinin masdarı sû-i idâreniz olduğu güneş gibi âşikâr oldu. Sefâlet-i umumîye

gözünüzün önündedir. Memleketin âhvâli meydândadır. Mâbeyn'inizden gayrı hiçbir yerde emniyet yok! Sizden ve bendegânınızdan gayrı bir kimsede para yok! Ve hiçbir tarafta salâh emâresi yok! Hükûmetin mezâlimi nihâyet derecede. Fukarânın kanını içinler size olan ubudiyetleri sâyesinde her mes'uliyetten emin bulunurlar. Can yakmakta müsâbaka ediyorlar. Hayâle gelmeyen vesâ'itle fukarânın yevmî nafakasını, nan parasını gasb ediyorlar. Ve ta'dâd olunamayan daha nice, nice şenâ'atleri, cinâyetleri parasız irtikâb ediyorlar. Çoğu artık gazp edecek şey bulamıyor da her türlü işkencelere mürâca'at ediyor.

Nebzesi mezkûr mesâvide zerre kadar şüphe yok iken ve cümlesi herkeseten ziyâde size ma'lum iken birtakım imânsız, edebsiz gazetecilere büyük bir vilâyet irâdı kadar paraya mukâbil kendinizi en âdil halifelerden, en âlî hükümdarlardan ziyâde medh u sitâyiş ettirmeniz Zât-ı Şâhâneniz'de gâyet fâhiş bir cehâletin bulunduğuna veyâhud edeb ü irfândan eser bulunmadığına kat'iyen delâlet etmez mi? Vuku'ât-ı sâbitenin aleyhinizde ikâme edilmesi berâhin-i kat'îyeyi cerh edecek neniz vardır? Size hitâben yazılan bu doğru sözleri bir garez veyâ vekâhet eseri addederseniz kendinizi aldatmış olursunuz! Bu sözlerde âslâ garazgûluk, arsızlık şâ'ibesi, emâresi yoktur. Çünki: Her sözün menba'ı olan bir zulm-i sarihi umuma anlatıp vehâmetini göstermek niyetiyle söyleniyor. Zulmü zümm etmek, anlatmak edeb-i insâniyete tam muvâfıktır. Kelâmın vâkı'a ve muktezâ-yı hâle mutâbık olması belâgat ta'rifine dâhildir. Kur'ân-ı Kerim, Hadis-i Şerif en ziyâde zulmü zümm ve takbih ediyor. Binâen'aleyh her müslümân hasbe'l-vazife ifâdesini Kur'ân ve Hadis'e tatbik eder.

Zât-ı Şâhâneniz'e ne yolda yalvaralım? Nasıl tefhim-i merâm edelim? Şaşırdık! Arz olunan her doğruyu eğri telakki ediyorsunuz! Her ricâ-yı hayırhâhânenin tersini yapıyorsunuz! Nasihat dinlememeği de büyüklük sanıyorsunuz! Nasihat hayırhâhlık demektir. "E'd-dinü'n-nâsihate" hadis-i şerifinden de haberiniz yok mu? Ne zaman öğreneceksiniz? Lütfi ve Râgıb gibi küssân-ı nâsıh emin olabilir mi? Tuttuğunuz meslekten ne vakit vazgeçeceksiniz? Hükûmeti hükümdarın şahsı için âhâliyi de hidmeti için yaratılmış i'tikâd-ı bâtılanda bulunuyorsunuz! Bu i'tikâdda bulunduğunuzu her tavır ve hareketiniz isbât ediyor.

Bu i'tikâdın batlânını artık anlayın! Hükûmetten maksad-ı aslîye hidmet edin! Bu vech ile dünyada şerefyâ ve âhirette halâsyâb olacağınızı biliniz. Size olan ma'ruzât-ı hâlisânemize terdifen Cenâb-ı Hakk'ın lütf u keremine istinâd ederek çıkardığımız

"Kânûn-i Esâsî" Gazetesi'yle ve çıkarmak üzere bulunduğumuz Arabî ceridesiyle efkâr-ı Osmanî'ye ve izhân-ı İslâmîye'yi tenvir ve teşhize var kuvvetle çalışılacağı ve idâre-i zâlimanenize karşı sükût zull ve denâ'et, cürm ve cinâyet addedileceği ihtâr olunur. Olbabda

**İmzasız**

Numero:2 Sene:2 s.2-3

24 Şa'banu'l-Mua'zzam 1315 / 5 Kânûn-ı Sânî 1314

**Mâbeyn-i Hümâyûn'un Siyâset-i Cedidesi**

Mâbeyn-i Hümayûn-i Şâhâne Avrupa devletlerinin ıslâhât istemeleri korkusuyla dehşetli bir ıztırâb içindedir. Defa'âtle zulme karşı kıyâm eden yerli hıristiyanları ehl-i İslâm'a adâvetlerinden, Hükûmet-i Şâhâne'den ayrılmak istiyorlar gibi töhmetlerle müttehim ederek hükûmetimizin fenâlığından istifâde eden ve daha çok edeceği muhakkak olan devletlere güzel vesileler tedârik edip kendi seyyi'âtını mu'terizlere karşı müdâfa'a ettirmeğe muvafık olmuştur. Bu gibi düzme sözlerle dahi yerli müslümânarla hıristiyanlar arasına çok tefrikalar, münâza'alar, mukâteleler ilkâ ederek emeline nâ'il olagelmiştir. O emel de fesâd ve sefâhetine nihâyet verecek olan ıslâhâtı yaptırmamaktır. Bu da ıslâhât talebine müslümâna hıristiyanın ittifâk etmemesiyle olur.

Her iki taraf ayrı fikirde bulundukça birini diğerine kırdırır. Sonra müslümânarı ta'assubla, müttehim eder de "Ne yapalım müslümânar muta'assıb, câhildirler. Söz anlamıyorlar, hâl-i hâzırlarından dahi pek hoşnud bulunurlar. Bunların hâlini izyâde ıslâha kıyâm edecek olursam serkeşlik ederler. Hükûmete âsî olurlar. Hadd-i inkârda her şey yaparlar". gibi lâflarla Avrupalılar'ı kandırmağa çalışır. Avrupa ukâlası bu yalanları tasdik etmese de Almanya ve Rusya imparatorlarının hâtırı için sükûta mecbur kalıyor. Mâbeyn-i Hümâyûn da aradığına nâ'il oluyor. Sefâhetine, rezâletine devâm ediyor. Eğer bi'l-ittifâk hâriçten Avrupalılar, dâhilden müslümânlar ıslâhât talebine kıyâm ederlerse ol vakit Mâbeyn cami'le kilisa arasında şaşıp kalacaktır. Hangi bir tarafa meylederse ekâbir keva'irden ziyâde kerih gördüğü "ıslâhât" kelimesini, canhırâş sadâsını işitecektir.

Böyle çıkılmaz bir vartaya uğramamak için mâddî, ma'nevî her vâsıta ile gerek dâhilde bulunan müslümânları, gerek hâriçteki hıristiyanları iğfâl ve ızlâle çalışıp çabalıyor.

Bu kere diyâr-ı ecnebîdeki süferâya tebligât-i âtîyede bulunmalarını emretmiştir diyorlar:

"Islâhât isteyen âhrâr ettiklerine beşimân ve hâl-i hâzırdan râzı oldular. Cem'iyetlerinin vücudu kalmadı. Hıristiyanlar idâre-i hâzıradan hoşnud olmağa başladılar. Hükûmet-i Seniyye dahi bundan böyle şikâyeti mucib şeylerin vuku' bulmayacağını ta'ahhüd ediyor. Benâberîn hâl-i hâzırı ibkâ etmek evvelî görülmektedir. Zamânın iktizâ edeceği ve mekânın müsâ'id olacağı üzere ıslâhâtın tedricî icrâsı mukarrerdir"

Bir taraftan dâhilde müslümânları ızlâl edip ıslâhât tâlebinden etmek üzere güvendiği vâlilerle sâ'ir büyük me'murlarla: "Avrupalılar'ın ıslâhât bahânesiyle İslâm hükûmetini ve bi'l-âhere müslümânığı kaldırmak istemeleri melhuz bulunduğu ve ehl-i İslâm'ın te'âlisinin gece, gündüz sa'y eden pâdişâha yerli ve ecnebi hıristiyanların düşman oldukları" gibi rivâyetlerin ehl-i İslâm beyninde işâ'a ettirmeleri için evâmir-i mahsus vermiştir.

Bir taraftan da birtakım şarlatanları gizli, gizli her tarafa sevk edip "halifenin her emrine itâ'ât etmeyenin din-i İslâm'dan çıkacağından ve ehl-i İslâm için yegâne medâr-ı selâmet pâdişâha sadâkât ve her irâdesini infâza mesâre'âttan ibâret olduğundan..." bahsettiriyor. İslâm kuvvetiyle en ziyâde müslümânların zararına ve kendi menâfı-ı mahsusasına hidmet etmek sadedinde bulunduğunu ukalâ anlıyor. Bu kuvveti sû-i isti'mâl ederek her emel-i hâ'inânesine şimdiye kadar muvaffak olmuştur.

Almanya, Rusya imparatorları bir siyâset ilcâsıyla Abdülhamid Han âmâl-i muhrebânesini takviye etmekten vaz geçerler de Avrupa'nın büyük devletleri bi'l-ittifâk ıslâhât icrâsına" icbâr edeceklerini hissederse bunu kuvveden fi'ile çıkarmağa mâni' son tedâbir olmak üzere Mâbeyn-i Hümayûn'ca şimdiden mukarrerât-ı âtîye ittihâz olunmuştur.

Evvelâ: Payitahtta ve düzel-i mu'azzama konsolosluklarının bulunduğu şehirlerde cühelâyı, avâmı para ile vesâ'ir vesâ'it-i hafiye ile ayaklandırıp "Avrupalılar'ın istediği ıslâhâta bir vakit râzı olmayız. Hükûmetimizin icrâât-ı

hâzırasından hoşnûduz. Uğur-ı pâdişâhîde cânımızı feda etmeğe hâzırız gibi nümâyişlerde bulundurmaktır.

Sâniyen: Yine vesâ'it-i mezkûre ile taşra kasabalarından; köylerinden me'âl-i mezkûrde birçok mühürlerle memhûr lâyihaları; çok imzâları hâvi telgrafnâmeleri Dersa'âdet'te Makâmât-ı Âlîye'ye seferât-ı ecnebîyeye keşide ettirmektir. Taşra halkının cehâletinden istifâde kolay olduğundan hesâbsız sâhte mühürler Mâbeyn'ce tedârik olunmakta ve taşradaki eminlerine gönderilmektedir.

Sâlisen: Yehud ile nasârânın ehl-i İslâm'dan râzı olması onların dinlerini ehl-i İslâm'ın kabul etmesine mütevakkıf olub bu ise câ'iz olmadığından nasârânın istediği ıslâhâtı da kabul etmek din-i İslâm'ca câ'iz olamaz me'âlinde fetvâlar ısdar ettirmektir.

Lakin Mâbeyn-i Hümâyûn böyle bir fetvânın illetinde hatâ ediyor. Çünki bir şey'i istemek başka o şeyden râzı olmak başkadır. Dinden siyâde menâfi-i siyasîyeye hidmet eden şimdiki Avrupa devletleri bizden râzı olmamakla beraber ıslâhâta mütevakkıf olan bekâmızı limaslahatin istemeleri mümkündür. Nitekim pâdişâh hazretleri hoşnud olmadığı hâlde birçok şeyler için irâde ısdâr eder. Nakil ve akla tevfikân Mâbeyn-i Hümâyûn ıslâhât-ı lâzimeyi icrâ ederse ne öyle fetvâların ısdârına ne de düvel-i nasârânın ıslâhât talebine hâcet kalıyor.

Râbi'ân: Sancak-ı şerif çıkarıp umum ehl-i İslâm'ı müdâfa'asına da'vet etmektir. Islâhâtı men' etmek üzere Mâbeyn'in ittihâz edeceği tedâbirin en dehşetlisi bu tedbir-i râbi' olsa gerektir. Mâbeyn ricâlinden çoğu bunun vehâmetini idrâk ediyor. Fakat Zât-ı Şâhâne'nin fikrince Avrupa devletleri böyle bir tedbirin Osmanlı hükûmetiyle milletinden gayri hiçbir devlet ve milleti ezrâr edemeyeceğini biliyorsa da teb'a-i müslimeleri bulunan devletler hissiyât-ı İslâmîye'yi cerh ve tehyic eden böyle bir vakı'a-i hâ'ile ikâ'ına Mâbeyn-i Hümâyûn'u icbâr etmekten ihtirâzla lezzât ve müştehiyâtına hitâm verecek olan ıslâhâtı yaptırmaktan sarf-ı nazar ederler.

Mâbeyn-i Hümâyûn'ın tedâbir-i mezkûreden gayri daha çok tedâbir-i mâni'aya mürâca'at etmesi melhuzdur. Osmanlılar âgâh olup Mâbeyn'in hiçbir yalanına kapılmamalı ve bir an evvel ıslâhât-ı ciddiye icrâsını istemelidirler. Avrupalılar'ın yaptıracağı ıslâhât belki bizim menâfi'mızdan ziyâde onların menâfi'na hidmet eder. Mâbeyn-i Hümâyûn'un Rusya, Almanya imparatorlarına istirhâmnâmeler takdim ederek kendisince en büyük beliyye sayılan ıslâh-ı umur kelefetinden kurtulması da melhuzdur. Onun için Osmanlılar Almanya imparatoruna ricâna'meler göndererek

idâresi Osmanlı milletini tahrib eden bir âdemi himâye etmekten umum milletin muhtâc olduğu ıslâhâta delâlet etmek Almanya menâfı'-ı müstakbelesine daha iyi hidmet edeceğini anlatmalıdır. İmparator-ı müşârünileyh devr-i endîş ve kendi milletinin hayırhâhı olduğundan bu yolda ricâları nazar-ı i'tibâra alması me'muldür. Rusya imparatoruna da hâlâ münâsib ricânâmeler irsâl olunsa fâ'ideden hâlî olmaz zannolunur.

Hâsılı ne yapmak lâzımsa yapmalı Mâbeyn'in ifsâd ve tahribine nihâyet verdirmeli Avrupalılar'ı işimize karıştırmamağa çalışmalıyız.

**İmzasız**

Numero: 5 Sene: 2 s.3

16 Ramazanu'l Mükerrem 1315 / 26 Kânûn-i Sânî 1313

**Garâ'ib**

Rusya politikası bize hayırlıdır diyenlerin daha aklı başına gelmedi mi? İşte Rusya Yunan kralının ikinci oğlunu Girid beyliğine ta'yîn için şiddetli ısrâr ediyor. Muhârebeden evvel Yunan'a hiddeti ne idi? Şimdi istediği nedir? Her ikisi bizim mazarratımızdan başka bir fikre mebnî midir?

Rusya bizi muhârebeye sevk etti. O kadar zararlardan sonra hakîkatte Girid'in Yunan'a ilhâkından farkı olmayan böyle bir neticeyi de dostumuz sayesinde göreceğiz.

Acabâ ıslâhâtın icrâsını men' icün pâdişâha koltuk veren kimdi? En zarûretli bir zamânda devleti sıkıştırarak tazmînât istemek hayırhâhlıkdan mıdır? Bulgarya'yı te'sis ettiren kimdir? Türkler'i Avrupa'ya barbar gösteren kimdir? Rusya muharebesi olmayaydı o kadar memleketleri zâyî' eder miydik? O mâ'hud Ayestefanos Mu'âhedesi'ni ağlatarak bize imzalâttıran kimdir? Kırım, Kafkasyayı, Şirvâni, Dağistan'ı ve Bahr-i siyâh sevâhilinde daha nice yerleri bizden kim aldı?

Bunlardan ibret almayıp da hâlâ Rusya politikasının iyiliğinden bahseden bir takım me'cûr gazetelerin edepsizliklerine karşı ne yolda vasıf bulacağımızı şaşırdık!

**İmzasız**

Numero:7 Sene:2 s.2-3

7 Şevvâl 1315 / 12 Şubat 1313

**Zât-ı Şâhâne'ye Arz Olunmağa Şâyândır**

Mısır'da tab' ve Şark'ın en mühim gazetesi add olunan "*el-Mukattam*" cerîde-i Arabiyye'si geçen arefe günü "*el-Beşîr el-Uzmâ*" ünvânlı bir makâle-i hayret-efzâ neşr eyledi. Îd-i fıtr müddetince kutr-ı Mısrî mahâfil-i umûmiyesinde sermâye-i kîlükâl ve müstakbel endîşesi olanlara bâ'is-i ızdırâb bâl oldu. Makâle-i mezkûre Mısır üzerinde hakk-ı siyâdeti olan Devlet-i Aliyye evliyâ-yı umûrunca ihtimâm olunmağa elzem mesâ'il-i siyâsîyiden bir indin bâhis idi. Ceride-i mezkûrenin ahbârâtı heman cümleten vâkı'a mutâbakât ettiğine ve ma'lûmât-ı siyâsîyesini İngiliz menâbi'inden ahz edegeldiği rivâyet-i mevsûkasına nazaran bu misüllû münderecâtı ehemmiyetle telakkîye şâyândır.

Şevketlû pâdişâhımız hazretleri Mısır tershânesiyle bi'l-cümle sefâ'in ve sâ'iresinin geçenlerde bir İngiliz şirketine satıldığını duyar duymaz vaktiyle hayır vermedi diye devletlû Gazi Muhtar Paşa Hazretlerine serzenişli iş'ârâtta bulundukları mevsûkân müstahberdir. Vâkı'ân Mısır tershânesinin bu vechile satılması ferâmîn-i hümâyûn ahkâmına mugâyirdir. Muhtar Paşa Hazretleri vazîfesinde kusûr ve tekâsül göstermemiş ve belki mütebassırâne hareket ederek işi vakt u zamânında merci'i-lâzımına iş'âr eylemiş olduğuna şüphe yoktur.

Gâzî-yi bi-medânî Abdül Hamid-i Sânî Hazretleri ise -öteden beri âdeti vechi üzre- kendi taksîrini başkasına yükleterek Mısırlılar'a karşı kendisini tebri'eye çalışır. Fakat bu tebri'e mesâ'îsi ba'de harâbe'l-Basra vukû bulduğundan Zât-ı Şâhâneleri hakkında sû-i te'sîre bâdi oldu. Bu husûs da vukû'ât-ı mâziye sırasına geçtiğinden artık zikr ve îrâdından bir fâ'ide ümid edilemez.

Şimdi "el-Mukattam" cerîdesinin beşâret-i uzmâ dediği hâdiseye atf-ı nazar olunmak lâzımdır. Söylediği sahîh ise Mısır hıtta-i vâsı'a ve münbitesi İngiltere'nin işgâl-i dâ'imîsi altına geçmiş oluyor. İstikbâl i'tibârıyla istimlâk demektir. Makâle-i mezkûrenin mütercim hülâsâsı nazar-ı âlî-i mülûkânelerine vaz' olunuyor ki îcâb-ı siyâsîyesine atfu'l-haza'h i'tinâ buyuracakları me'mûldür. Hülâsâsı işte budur:

İki sene mukaddem böyle bir yevm-i mübârekte el-Mukattam hükûmetin Sûdânı istirdâda karar verdiği beşâret-i seniyyesini kurrâ-ı kirâmına tebliğ eylemişti. Bu tebliğde îd-i fıtr eyyâmınca kutr-i Mısrîyye'nin her tarafında tanîn-endâz olmuştu. Bu gün de Mısır fellâhın e'azım-ı beşâ'ir add edeceği ve Mısırlı'nın arz-ı iftihâr ve mehâbetle evâ'il-u âhire nice mühim umûr terk eylemiştir demeğe müstehâk olacağı bir müjdeyi kurra-yı kirâmına takdîm ediyor. O da Isvan cihetlerinde su mahzenlerinin inşâsıdır. Vâsi', müstahkem hendekler vâdilerden ibârettir ki artık vech-i kıblî ve vech-i bahrîde ne kadar arâzi varsa kış, yaz irvâsı müyesser olacağından fellâh gözü aydın olacak kalbi müsterih yatacak; iskâ münâvebesi, kuraklık endişesi, âlât terkibi mu'ârızası kavâ'ilden muzdarib olmayacaktır. Çünki su bol, mahfûz, icrâsı âsâr olacak her katresi kıyâs ve mîzân üzre bulunacaktır. Bu mahzenlerin inşâsı la-büd olan umûr-ı hamseden olduğunu çok def'a söylemiş idik. Çünki bunun Mısır üzerine servet oluklarını akıtacağını ve hayr u ni'met yağdıracağını şûr-setân hâlinde bulunan ovalarını revnak-dâr bağçelere tahvil edeceğini ve ıssız kumluklarına yeşil hil'atler giydireceğini biliyoruz. Lâkin Mısır terakkîsini çekemeyenler ve servetinin ezdiyâdını istemeyenler ve İngiliz işgâlinin mehâsinini izhâr etmek güçlerine gidenler bu su mahzenlerinin inşâsına mukâvemet ve Mısır'a kendi parasını vermekten imtina' ettiler ve erbâb-ı himmetin gayretini kesmek istediler.[1] Mısır'ın arkasında bitmek tükenmek bilmeyen Britanya'yı Uzmâ hazâ'ininin bulunduğunu düşünmediler. İmsak hasûd-âneleri tâ'dâda kelimeyn-i hazâ'in-i cesimesinin açılmasına münteni' olacağına akıllarını erdiremediler. Birkaç gün evvel İngiliz şirketlerinin diyâr-ı Mısrîye'de isti'mâl-i emvâle başladığını ve önünde bir sedd-i mukâvemet edemeyen ve kilini alıp seyl gibi meyl ettiğini söylemiştik dün sefâ'in-i Hidivîyye idâresine bu gün de Asvan ve Asyût'ta kânâtır-ı hayrîyeye memâ'il köprüler inşâsına başladılar. Hazâ'in-i İngiliziyye'den Mısır'a altın akıttıkca bunda sonra kim bilir Mısır'da ne gibi ameliyât vücûda gelecektir. Şüphesiz bir kaç seneden beri Mısır'ın kendi parası var iken çektiği müzâyaka-i mâliye İngilizler'den gayrîsine mukayyed olamazdı. Zîrâ İngiltere işgâl-i askerîsi esbâbını za'îf düşüreceği yerde takviye etti. Ve İngiltere hükûmetini millet ve devletleri mahv ve perîşân edecek umûmî bir muhârebesiz munkatî' olmayacak altın bağlarıyla Mısır'a rabt eyledi. Bu sûretle hükûmeti rabt eylediği gibi İngiliz şirketlerini de arz-ı Mısır'a idhâl etti. Mısır'ı

[1] Devletlerin taht-ı himâye ve murâkebesinde bulunan Mısır Duyûn Sandığı hey'etine ve İngiliz aleyhinde bulunanlara tâ'rîz

işgâli muvakkat olması muhtemel iken dâ'im ve sâbit oldu. Eğer Mısır â'mâlinde hür olaydı böyle bir şey hâdis olmayacaktı. Şimdi ise Mısır mesrûr oluyor. İstibşâr ediyor. Zîra bu yüzden beş seneye kadar Asvan ve Asyût kanâtırının resîde-i hitâm olacağı takarrur etti. Ve inşasını der'uhde eden İngiliz şirketi sarf edeceği emvâli hitâmından i'tibâren otuz sene zarfında istîfâ edecektir. Mısırlılar'ın ziyâde sürûruna bâdi esbâbdan biri bu kânâtır binâsının vâhim-i avâkıbend emîn, vaz'ı muhkem olmasıdır. Zirâ bânileri yaptıklarından mes'ûl ve her amel kavîm-i milletlerine mûcib-i iftihâr ve kendilerine bâdî-i şükr ve imtihân olduğunu bilen kavimden bulunuyorlar. Bu kuturda ehl-i vatana değil ecnebîye hidmet edenler bu emr-i mühimmi İngilizler'den gayri bir şirkete tefvîz etmediğinden yârın hükûmet-i Mısrîye'yi mu'aneze edeceklerdir. Bugün yapıp yarın hesâb ve hendesede hatâdan ve amelde bir halelden ve ona benzer bir şeyden dolayı bûzâr bir şirkete ihâle olunmadığından mu'âhezeye hakları vardır. Lakin doğru söylenirse bu mahzenlerin inşâsı vezâret-i fehmiyyeye (Fehmi Kabinesi) şimdi mevki'-i iktidârda bulunan bu mü'essire-i azîmeye nâzîrî olan feth-i Sudan hâtırası ilâve olunduk da vezâret-i fehîmiyyenin hikmet ve sedâdını ve ebediyyen zikrini karîn-i şükrân edecek ve hidmet-i vatanîyesini dosttan evvel düşman i'tirâf edecektir. Her kim bu hakîkatı înkâr ederse en büyük mühendislerin ve sâ'ir ehl-i sükkanın âkvâliyle müdde'âsı cerh olunur. Mısr-ı ulyâ arâzîsinin kıymeti yirmi üç milyon kırk dokuz bin lira ve îcâr-ı senevîsi bir milyon dörtyüz bin lira artacaktır. Mısr-ı vustâ arâzîsînin kıymeti de yirmi üç milyon yüzkırk dokuz bin lira ve îcâr-ı senevîsi dört milyon altı yüz seksen beş lira tezâyüd edecektir. Vech-i bahrîde mükâsib ahâlî pamuktan üçyüz seksen bin lira ve yazın suyun yetişmediği ityândan dokuz yüz yetmiş beş bin lira ve pirinçten altıyüz altmış bin lira ve sahrâlarda kış hâsılâtından yediyüz doksan beş bin lira ve darıdan dört yüz seksen bin lira olacaktır. Ukûla hayret veren bu mekâsib hep bu mahzenlerin inşâsından sonra husûle gelecektir. İngiliz şirketinin bu bâbda vaz' ettiği sermâye ise yedi milyon liradan ibarettir."

İşte pâdişâh hazretlerinin nazar-ı dikkatini celb etmek istediğimiz makâlenin hülâsâsı budur. Naklinden maksad İngilizler'e i'lân-ı harb etmesi lüzûmunu beyân etmek olmayup yalnız feth-i Sûdân ve Kânâtır-ı cedîde inşâsı gibi ameliyyât-ı azîmenin -duhân-ı Hümâyûn'dan hiç eksik olmayan ve herşey'e bahâne olan- hukûk-ı Şâhâne'ye dokunup dokunmadığını ve netice ne olacağını ve mezkûr gazetenin Mısır'da

İngiltere'nin kalmasına dâ'ir söylediği doğru olup olmadığını bir kerecik olsun İngiltere hükûmetinden sorması ricâ olunur. Buna nisbetle sefâ'in-i Hıdivîye'nin satılması ehven kalıyor. Ma'hezâ milletinin, devletinin hayrını isteyen her âkil; pâdişâhımızın her devletten ziyâde İngiltere ile hoş geçinmesini arzu ve böyle müstâkîm, nâfi' bir meslek-i siyâsî ittihâzını tavsiye eder.

Yalnız şu Kıbrıs Mu'âhedesi'yle amele himmet oluna idi şübhesiz memâlik-i Şâhanê'nin eczâ-yı sâ'iresi Mısır gibi müterakkî ve mes'ûd bulunurdu. Bu müdde'âyı tasdîkte bir âkil tereddüt etmez. İngilizler hem müstefid hem müfiddirler. Diğerleri ise yalnız kendileri müstefîd oluyorlar. Buna Almanlar'ın bize yaptıklarından daha kuvvetli delil mi ister? Mülk de ıslâhât-ı millet de ma'ârif ve servet olmadıkça kuru asker tâ'limi ne işe yarar? Pâdişâhımızın mütenebbih olup hâkîkî ve ciddî ıslâhâta muvaffak olması fâ'idesizlerden ya'ni bize ma'nâsız kabadayılık ilkâ ve keyf-i pâdişâhîye hidmetle millet-i Osmânîye'yi zerre kadar düşünmeyenlerden ve bir verirlere bin alanlardan i'râz etmesi lütf-i hakktan mütemennâdır.

**İmzasız**

Numero: 9 Sene: 2 s.1-2

21 Şevvâl 1315/2 Şubat 1314

**Fezâyıh-ı Cedîde**

Avrupa cerîdeleri Üsküb Kosova taraflarında sâkin bulunan Bulgarlar hakkında her türlü tecâvüzâtın îkâ' olunduğunu yazıyorlar. Rivâyetlerinde mübâlağa vardır demekle tesellî buluyoruz. Onda biri sahîh ise hamiyetli her dûr-endîşi ağlatıyor. Bosna Hersek, Rumeli ihtilâllerini hâtırına getirir.

Hükûmet-i Azîzîye evâhirinde bir taraftan ıslâhât-ı serî'aya başlamak diğer taraftan da bir siyâset-i münâsebe ile ihtilâli bastırmak lâzım gelirken Mahmud Nedîm, İgnatiyef gibi bed-hâhların tedbirleriyle hareket olundu. Mülâyimet yerine şiddet yerine mülâyemet gösterildi. Avrupa efkâr-ı umûmîyesini aleyhimize çevirmeğe Rusya'ya yardım edildi.

Memleketin ihtilâli üzerine Avrupa efkârının aleyhimize galeyânı başladığını esnâda Abdülhamid Han-ı Sânî taht-ı Osmânîye culûs etti. Ukelânın irşâdıyla ciddî, samimî hareket edeceği yerde cehl ve inâdına istinâd ve sarf-ı hidmet-i şahsîyesine münhasır bir politika ittihâz eyledi. Umûmun ma'lûmu olan netâyic-i vahîmeye sebebiyyet verdi.

Elinde kalanı da hüsn-i siyâsetle idâre etmek menfa'at-ı şahsîyesine muvâfık gelmediğinden Abdülaziz Han'ın fenâ olan idâresini aratırdı. Cehlen veyâ umden Rusya'nın emeline muvâfık idâre-i umûr eden Abdülhamid Han'ın meş'ûm siyâseti Rusya muhârebesiyle politikasından ziyâde Osmanlı mülk ve milletini tahrîb ve şimdi çeşm-i esefle gördüğümüz hâle îsâl eyledi. Siyâset-i Hamidîye'nin netâyic-i vahîmesinden birisi de Makedonya mes'elesinin tehlike andırır bir sûretle tecellî etmişdir. Hâl-i hâzır Bosna, Rumeli ihtilâli ibtidâsına müşâbihtir.

Ehl-i İslâm cühelâsından biri bir tecâvüzde bulunsa Türkler Bulgarlar'ı kesiyorlar, ırzlarını pây-mâl ediyorlar diye Avrupa matbû'âtı yaygaraya koyuluyor. Bu misillü şamâtalarda Balkan şubh-ı cezîresinde bulunan veyâ menâfi'i çok olan hükûmât matbû'âtının ziyâde bulunması ve Türk isminin her kavme bedel zikr olunması ne kadar ma'nîdârdır. Bulgar kethüdâsı bir sefire yaraşır bir lehçe ile Bâb-ıâlî'ye notalar verdi. Tehdîd etti. Berâ-yı tahkîk Üskûb'e bir hey'et gönderildi. Ettiği tahkîkâtın vâkı'a mutâbık olmadığı iddi'â ve süferânın bu iddi'âyı te'yîd eylediği mevsûkan rivâyet olunmaktadır. İşte Makedonya kıyâmetinin birinci alâmeti budur.

Rusya o kadar hasmâne değil gibi bir tavrı hâlâ muhâfaza ve hafî teşvîkâtla iktifâ ediyor. Makedonya mes'elesi gibi hayâtımıza muzırr olan Girid mes'elesiyle ziyâde meşgûl bulunuyor.

Bugün telgrafların getirdiği ahbâra nazaran Prens Corc'un Girid Beğliği'ne ta'yîni husûsuna umûm düvel-i mu'azzama muvâfakat eylemiştir. Sâye-i Şâhâne'de Girid mes'elesi bu vechile hitâm bulur bulmaz Rusya'nın Makedonya işine girişeceği şübhesiz gibidir. Girişmezse bile mu'âvenet-i pâdişâhîyle yetiştirdiği Bulgar, Sırp, Karadâğ hükûmetleri müşkilât-ı azîme ihdâsına ve bize mazarrat-ı adîde îkâ'ına kâfîdir. Bizim ile muhârebe edip mağlûb olsalar bile Rusya sâyesinde yine istifâde ederler. Yeni

mağlûbumuz olan Yunan da geri kalmaz. O da bir hareket de bulunacaktır. Prens Corc'un Girid Beğliği'ne ta'yîn olunması bizimle ettiği muhârebe hasârâtına bedel olur.

Makedonya taraflarında edeceği istifâde yanına gelir kalır. Yunan'ın şimdilik en mühim meşgalesi Tesalya'dan asâkir-i Osmânîye'nin çekilmesidir. Bu da olmak üzeredir. Çünki tazmînât-ı harbiyye ve sâ'ireye karşılık olmak üzere ettiği istikrâza Rusya, İngiltere, Fransa devletleri kefîl olmuştur. Bu üç devlet Prens Corc'un Girid'de i'âde-i âsâyiş etmesine mu'âvenet edecekleri rivâyet olunuyor.

Balkan şubh-ı cezîresinde Avusturya'nın Arnavudluk taraflarında İtalya'nın âmâli de ma'lûmdur. Ânlar da ihsân-ı pâdişâhîden istifâde etmek üzre hazırlanıyorlar.

Melhûz olan muhâtarât-ı azîmeye karşı hükûmet-i Hamidîye komisyon irsâli gibi âdî işlerle iştigâl ediyor. Vakit kazanmak istiyor. Lâkin ıslâhâta başlamak hâtırına bile gelmiyor.

Pâdişâha muhabbet ve sadâkatlerine halel gelmesin diye Arna'ûdlar arasına vâ'izler gönderiyor. Pâdişâhın bî-çâre müslümânlara hilâfetini tasdîk ettirmekten gayri derdi yoktur. Ehl-i İslâm'a hidmet fikri hâtır-ı pâdişâhîye bir vakit gelmemiş geleceği de yoktur. Yalandan evrâd ve ezkârla mülümânları kendine bend edip hıristiyanlar tarafından hazer ettiği bir tecâvüze karşı İslâm kuvvetiyle kendini muhâfaza ettirmek istiyor.

Bu kadar vâhi ve ehl-i İslâm'a muzır bir fikir hâl-i Hamidî'ye tam muvâfıktır. Kendi mülke ve milletini ızrâr ederek Avrupalılar'a her ne kadar en'âm ve ihsânda bulunmuş ise de heriflere yaranamadı.

Mülk-i Osmânî'ye vâris olmak şartıyla Abdülhamid hayâtına zâmin add eylediği Rusya'nın bu günlerde fikr-i Hâmîdî'ye muhâlif bir siyâset ittihâz eylemesi bî-çâre pâdişâhın zihnini büsbütün teşvîş eyledi. O kadar en'âmât ve imtiyâzâtla kendi şahsına ikinci zahîr ittihâz eylediği Almanya siyâseti de dâ'ib-i kadîmi üzre Rusya âmâline müsâ'id olmağa başladı.

Almanya Girid müslümânlarının hukûku da nazar-ı i'tibâra alınsa iyi olur diyecek kadar bir mürüvvette bulunabildi. Bununla da bizden ettiği o kadar istifâdelere

mukâbil bir cemile göstermek istedi. Başka bir şey yapmadı yapmayacağını da i'lân etti. İdâre-i Hamidîye'nin seyyi'âtına şimdiye kadar tahammülümüz muhiblerimizin bizden kat'-ı ümîd etmesine bâdî oldu. Büyüklerimizin bilerek seyyi'ât-ı pâdişâhîye her vechile mu'ayyen olmaları cihân nazarında en fenâ âdemlerin bizde bulunduğunu isbât etti. Küberâsı bu kadar rezîl, alçak bir milletten nefret etmelerine ve ülkemizi taksîme râzı olmalarına ta'accüb bile olunmaz.

Pâdişâh gûyâ bir tâkım tedâbîr-i siyâsîyeye mürâca'ât ediyor. Âlemi güldürüyor. Cümlesinden maksad-ı yegânesi daha bir zamân Avrupalılar'ı aldatmak ve Osmanlılar'ı avutmaktır. İhtilâfa düşürmek niyetiyle vükelâsından her birîne sadâret va'ad etmek âdeti olduğu gibi korktuğu Avrupa devletlerinden her birini bir şeyle itmâ' ediyor. Lâkin fâ'idesiz gibi görünüyor. Bîçâre pâdişâh Yunan muhârebesiyle müslümânların gözlerini kamaştırmak istedi. Netîce fenâ çıktı. Tesalya'nın Yunan'a i'âdesine devletlerce karâr verildi. Girid de devletten ayrıldı zâyi'ât-ı muhârebe yanımıza kâr kaldı.

Şimdi de sıra Makedonya'ya geldi. Bir iki sene taksîm-i umûmî te'hîr edilebilirse Abdülhamid'çe büyük bir muvaffakiyet sayılabilir. Tavr-ı hâzırına nazarân Bulgar hükûmeti metropolidlerine verilmiş olan berâtları arâzi tapûları gibi telakkî ediyor. Kemâl-i ihtimâmla hâzırlanıyor. Sırb hükûmeti de tedârikâtta geri kalmıyor. Karadağ dâ'imâ harbe hâzır bir hâldedir. Başka yerde olmazsa bile Avrupâ'yi Osmânî hududunda nâr-ı harbin işti'âli muhakkak gibidir. Cenâb-ı Hakk encâmını hayr eyleye.

**İmzasız**

Numero:11 Sene:2

6 Zi'l-ka'de 1315/16 Mart 1314

**(Gayret)** gazetesinin nüsh-ı ahîresinin bir bendinde (Râvî) imzâlı bir makâle gördük: Bu makâle mesleğimizin, maksadımızın aleyhinde yazılmış. Şahsımız aleyhinde bulunulmuş olsa idi sükût ile mukâbele etmek mesleğimiz îcâbâtından olurdu. Gayret Gazetesini henüz İstanbul gazeteleri râddesinde süflî ve (râvî) beği pây-i taht

cerîdeleri muharrirleri nisbetinde sefîh ve sefîl kıyâs etmediğimiz için cevâb ve intikâdı tenezzül add etmedik.

Makâle, "mezheb-i cumhûra göre kelâm-ı belîğ vâkı'a değil muktezâ-yı hâle mutâbık olandır". cümlesiyle başlıyor. Bâsıra-i intikâda batan fıkarât-ı sâ'iresi aynen şunlardır:

"Hastalığının şiddetli zamânında etrâfını alan lâ-yü'add düşmanlarının ezâsıyla zâten zâr ü zebân olan bir hastanın karşısına hem de â'ile efrâdından biri olarak oturup da işte ettiğini buldun! Sen bu hastalıktan gebereceksin! Cânın çıksın!) sözünü - mazmûnu hakk ve vâkı'a tamâmına mutâbık olsa da- söylemek belâgat değil hamâkattir..."

"Memâlik-i Osmânîye hâricine çıkıp da türlü, türlü nâmlarla kisve-i hamiyete bürünerek hükûmet-i Osmânîyesi'nin endâz ta'rîz olanlar acabâ hareketlerinin delâlet ettiği ma'nâyı düşünüyorlar mı?..."

"Hamiyet, herkesçe ma'lum olan hastalığı hastanın bedhâhâne mevtini temenni edercesine zikr etmek değil devâyı ve çâre-i necâtı hastanın mizâcına tevâfuk edecek kelimât-ı hayırhâhâne ile söylemek ve hastayı devâ almak teşvîk etmektir."

"Hamiyet, mâsıbkı ve herkesçe ma'lûm olan seyyi'âtı ta'dâd ve hasenâtı bile seyyi'ât sûretinde tasvîr etmek değil celb-i hayr yollarını hayr-hâhâne göstermek ve mecrûhun yaralarına merhem bulmağa çalışmaktır."

Râvî Beğ hükûmeti hasta sûretinde tasvîr ediyor. Hâlbûki bu tasvîr ve teşbîh istişhâd ettiği cümlenin medlûluna zıddır. Hükûmet hasta değil; hasta, mazlûm olan millettir. Milleti hasta eden, milletin kanını emerek fakr-ı eldeme uğratan, â'sâbını meflûc kılan, dimâğını uyuşturan hükûmettir. Merhametsiz, cânî, kâtil ve bir eşkiyâ çetesi hâl ve refâkatinde bulunan bir hükûmeti hasta ve şâyân-ı merhamet göstermek nasıl muktezâ-yı hâle mutâbık olur? Râvî Beğe sorarız:

Ne yapalım? Hükûmetin, ferd-i vâhidîn, istibdâd ve hıyâneti yoluna koca bir âlem-i İslâm'ı tahrîb ve şân-ı Osmâniyet ve İslâmîyet'i tenzîl etmesini tebcîl mi edelim? Hükûmet bu gün hemân Sultan Abdülhamid'den ibâret gibidir. Felâket-i umûmîyyenin

mes'ûl-i evvel ve hakîkisi O'dur. Yirmi iki seneden beri lâyihalarla, istirhâmnâmelerle, şifâhî irşâdât ile hakk-ı tarîka, hilâfet ve İslâmîyet'e muvâfık ve sa'âdet-i umûmîyeyi kâfil tarîk-i meşrû'a-ı eser-i Muhammedî'ye da'vet olundu. Bu gidişin netîce-i müdhişesi zuhûrundan evvel ihbâr ve irâ'e edildi. Sultan Hamid vâki' olan irşâdât ve vesâyâya hande-i istihza ile mukâbelede bulundu. Tahrîb ve ifsâdâta şiddet vermekte dâ'im ve musırr oldu. Saltanat ve hayâtından başka bir şey düşünmediği tahakkuk etti. Bir böyle âdeme siz nasıl hastadır, hasta mu'âmelesi yapmalı diyorsunuz? Bu alçak mahlûk zu'amınca yükselmek için koca bir milletin istikbâl ve şânını murdâr ayakları altına aldı. Eğer bu hakâ'ik-i elîmeyi söylemek muhâlif belâgat ise belâgate, tâb-mahşer la'netler olsun!... Bizim yazdıklarımız muktezâ-yı hâle muvâfık değil de bir zebânîyi bir mülkü's-sıyâne sûretinde tasvîr eden pây-i tahtın riyâkâr gazetelerinin yâveleri mi muktezâ-yı hâle mutâbıktır? Biz herşeyden evvel müslümânız! Müslümânın rehber-i harekâtı her şeyden evvel ahkâm-ı şerî'attir. Bânî-i şerî'at olan peygamber-i zî-şân "iltizâm-ı istibdâd eden her kim olursa olsun beni istihkâr etmiş olur" diyor. Meclis-i Meşveret'i sedd ve a'zâ ve mürevviclerini nefy ve katl ile ahkâm-i siyâsîye-i şer'îyenin en mühim bir rüknünü tahkîr ve tahrîb eden bir cebbâr-ı anîdin tecâvüzâtına afv olunur unutulur küçük hatâlar nazarıyla mı bakalım?

"Memâlik-i Osmânîye hâricine çıkıp... Hükümet-i Osmânîye'ye senin endâz-ı ta'riz olanlar acabâ hareketlerinin delâlet ettiği ma'nâyı düşünüyorlar mı?" deniliyor. Hareketimizin delâlet etdiği ma'nâ şudur:

Biz biliyoruz! Memâlik-i Osmânîye umûmî bir habishâne hükmünü almıştır. Orada kimse doğruyu söylemeye muktedir değildir. Herkes zulüm görüyor. Kimse için tazallüme müsâ'ade olunmaz. Biz hâricte bu millet-i mazlûmemiz lisân ve şekvâsı oluyoruz. Peygamber-i zî-şânımız "zulmü elinizle, elinizle muktedir olmazsanız lisânınızla, lisânınızla da muktedir olamazsanız his ve fikrinizle tahrîb ve tağyîr ediniz" buyurmuşlardır. Bu emr-i peygamberîye iktifâ ediyoruz. İşte hareketimizin delâlet ettiği ma'nâ budur.

Eşkiyâ çetesinden bedter olan bu hükümet-i Hamidî'yi salâha ve hasenâta çıkar yollara sevk etmek ümîd ve çâresi kalmadı. Tekrar ediyoruz. Mazlûm ve bî-huzûr eden hükûmettir. Meydânda insâf ve salâha ric'at edecek hükûmet yoktur. Zâlimiyet ve

mazlûmiyetin ref'i, zâlimin pençe-i adâlete düşmesine milletin mazhar-ı intibâh olmasına mevkûf olur. Biz de ancak bu iki emeli ta'kîb ediyoruz. Hayât ve mukadderetimiz oldukça da ta'kîb edeceğiz! (Râvî)lerin (râvî) olduğunu sakîm diye pâdişâh tarafından iftirâlara uğrâtılanların müstakîm bulunduğunu izhâr edeceğiz. İzhâr-ı hak etmiş olmakla hissettiğimiz zevk-i ma'nevî, bigâneler tarafından hedef edildiğimiz ta'rîzât ve tecâvüzâtı hükümsüz bırakıyor ve bırakacaktır.

**Bir Kürd**

Numero:12 Sene:2 s.1-2

13 El-Ka'ide 1315/23 Mart 1314

**Gayret'in Hiddeti**

Filibe'de neşr olunan Gayret Gazetesi sâhibi Rızâ Paşa doğru söylemekten vazgeçtiğine te'essüf etmiş olduğumuza hiddet edip hâline münâsib müdâfa'alarda bulunuyor. (140) numerolu Gayret'in Kânûn-i Esâsî'ye verdiği cevâb o kadar şeyler hâtıra getirdi ki cümlesinin zikr ve tafsîline yüzlerce cerîdemiz kifâyet etmez. Cevâbının pek ehven bir fıkrasını intihâbla hâtıra gelen mütâla'ât beyânına şurû' olunur:

Gayret "delâ'il-i seyyi'ât olmaktan vatan ne istifâde edebilir ma'rifet tarîk-i savâbı gösterebilmektir" ibâresiyle biz de seyyi'âtın bulunduğunu ve makâm-ı Hilâfet'e tarîk-ı sevâb gösterebilmek ma'rifet olduğunu i'tirâf ediyor. Biz de deriz ki:

O kadar seyyi'âtın bulunması zarûrî midir? Kur'ân-ı Kerîm'in ahkâm-ı kudsîyesi nerededir? İcrâsı hasenâtı müstelzimdir. Orada hilâfet varsa neden ahkâm-ı Kur'ân icrâ olunmuyor da seyyi'âtın vukû'una meydân veriliyor? Mâbeyn cerâ'idinin hakk-ı pâdişâhîdeki medâyihinin ne hükmü oluyor?

Halîfe, tarîk-i savâbı diğerlerinin göstermesine nasıl muhtâc olabilir? Kendisi bilmiyorsa hilâfeti sahîh olamayacağına ulemâ-yı İslâm müttefiktir. Ebû Hanîfe gibi âlim olmuş olsa bile ahyâr ve ukelâ-yı ümmetle istişâreye me'mûrdur. Ebû Hanîfe dedik Muhammed Aleyhi's-selâm bile me'mur idi. Halîfeyim diyen Abdülhamid Han niçin istişâre hey'etlerini dağıttı, iyi âdemleri mahv etti, istişâreye lâ'ik olmayan bir takım

nâdân-ı edânî vâsıtasıyla idâre-i umûra râzı oldu. Gördüğümüz bütün seyyi'âta sebebiyyet verdi. Pâdişâh tarîk-i savâbı bulmuşken niçin ta'kîb etmek istemedi? Ne sebebe mebnî aksini iltizâm ve memleketi bu hâl-i esef-i iştimâle isâl eyledi? Tarîk-i savâb pâdişâhın bıraktığı yoldur. O tarîk-i savâba rücû'unu kim men' ediyor? İş bu su'âllere Gayret gibi Mâbeyn taraftârı cerîdeler ucûbe-i mukanna'a bulamazlar. Ahkâm-ı şer'e ve ahvâl-i zamâna azıcık vâkıf olanları aldatamazlar. Âdetleri vechile avâmı veyâ ahvâl-ı âlemden bî-haber küssânı birtakım vâhî lâfları ile idlâl ederler. Buna binâ'en herkesin anlayabileceği ve şübhesiz teslim edeceği es'ile-i âtiyyeyi îrâd ve cevâblarını Ahmet Midhat gibi alçaklardan değil Rızâ Paşa gibi ashâb-ı gayretten intizâr ederiz.

Siyâset-i şer'îyeye â'id ba'zı umûrun şimdilik icrâsı müşkil ise adâlete, ibâdete müte'allık ahkâm nerededir? Gerek mehâkim-i şer'îyede gerek mehâkim-i adliyede şer'î, kânûnî âhkâm icrâ olunuyor mu? Olunmadığı seyyi'âtın kesretiyle sâbittir. Ne vakit bunun icâbına bakılacaktır? Mülkün zevâlinden sonra mı? Hem de iki türlü mehâkimin ne luzûmu vardı? Şerî'at kifâyet etmiyor muydu? Mehâkim-i Nizâmîye Avrupalılar'ı iskât için küşât olunmuş ise ne fâ'idesi oldu? İmtiyâzât-ı atîka mı kaldırılabildi? Seyyi'ât îkâ' eden ve kavânîni hükümsüz ve mukarrerâtı netîcesiz bırakan me'mûrları kim ta'yîn ediyor? Avrupalılar ta'yîn ediyor veyâ ettiriyor" denilirse bundan büyük mükâbere olamaz. Türkiyâ her vechile terakkiye müste'id iken neden her memleketten harâb bulunuyor. Memleketi Avrupalılar harâb veyâ hükûmetimizi i'mârından men' ediyor demek akıllı çocukların bile kabûl edemeyeceği bir iddi'â-yı vâhîdir.

Hıristiyanlardan sarf-ı nazar edelim de müslümânlardan soralım kendilerini soyanlar, memleketlerini harâb edenler, çift öküzlerini, ev eşyâlarını sattıranlar ve sâ'ire bi'l-cümle fenâlıkları yapanlar kimlerdir. Irzlarına, mallarına ta'arruz etmiş, yakalarına yapışmış bir Avrupalı elini görüyorlar mı? Rızâ Paşa Avrupalılar şeytânetle bu misillü fenâlıkları hükûmetimize yaptırıyorlar ve umûrumuza müdâhale ile hükûmetimizi mülkün i'mârından men' ediyorlar derse es'ile-i âtîyeye ucûbe-i musîbe i'tâsı yine lütf ve keremlerinden mercûdur.

Abdülhamid Han'ın yaptığı gibi Cum'a günü selâmlık bahânesiyle yirmi bin kadar ehl-i İslâm askerini Cum'a ve öğle namâzlarından mahrûm etmek bir vecihle

câ'iz olabilir mi? Din-i İslâm'a tamâmen zıd böyle bir fazîhayı irtikâb etmeğe Abdülhamid Han'ı kim icbâr ediyor? Bir devlet-i ecnebîyye mi?...

Sâde keyfi için bunu irtikâb eden Allah'dan korkar insandan utanır mı? Havfı için irtikâb ediyorsa kendisinden i'mâr-ı mülk beklenir mi? Namâz, i'mâd-ı dindir, onu hedm eden – fürû'u kabîlinden olan – dînin siyâsî, adlî ahkâmına ri'âyet eder mi? Öyle âdemden hayır ummak gibi belâhet olur mu? Rızâ Paşa "hayır hâşâ pâdişâhımız böyle bir şey irtikâb etmiyor" derse kendîsinin, âlemin ma'lûmu olan bir hakîkatı inkâr eder bir mükâbir-i unûd clduğunu göstermiş olacağından kendisiyle aslâ mübâhesenin hâ'iz olamayacağını teyakkun ederiz.

Hükûmet-i Hamidîye ma'ârif nâmına mebâliğ-i cesîme topluyor. Nısfı olsun ihtiyâcât-ı millete sarf olunuyor mu? Sarf olunan mikdâr nisbetinde dahî istifâde ediliyor mu? Edilmediği meydândadır. Buna da mı Avrupalılar sebeb oluyor? Rızâ Paşa mezkûr seyyi'ât-ı aslîyeyi – ki furû'u ta'dâd olunamaz – an-kasdin îkâ' edenlerde onları li-garaz müdâfa'a eyleyenlerin pek nâmûssuz olduklarını i'tirâf ve evvelki meslek-i müstakîmine rücû' etse kavlen, fi'îlen ekâzîbden tevbe eder, milletine de hidemât-ı hasene ibrâzına muvaffak olması ümîd edilebilir. Abdülhamid Han'ın siyâset-i seyyi'esi memleketinde ümîd-i hayır kaplarını kapadı. Hâricden şiddetle bağırp çağırmadı. Belki işitenler olur. Bir bâb-ı selâmet açılır.

Dâhil ve hâricde halkı iğfâlden ne fâ'ide hâsıl oldu? Hükûmet seyyi'âtını bırakmaktan başka daha arttırıyor. Devlet tehlikeye tekarrüb ediyor. Şimdiki hâlimiz Rusya askeri Ayastefanos'da bulunduğu senedeki hâlimizden bedterdir. O dehşetli vak'adan mütenebbih olmayıp da hasenât yerine seyyi'ât îcâdına hasr-ı himmet eden zâttan artık ne hayır intizâr olunabilir? Zerre kadar irfânı olana yirmi senelik ticâret-i mü'ellime kifâyet eder. Hıristiyanların zulm-i hûkûmete karşı kıyâm etmiş olduklarını söylediğimize Gayret Gazetesi ziyâde hidmet ediyor. Hükûmette adl u hikmet olmadıkca her kıyâm zulme karşı sayılmak zarûrîdir. Çünki hükûmet gafletle kendine, fenâ idâresiyle teb'asına zulm eder. Hükûmet-i Hamidîye'nin ehl-i İslâm'a zulmü sâbit olursa hıristiyanlara zulm etmiyor demek gibi mantıksızlık olamaz. Müslümânlarından o kadar mezâlime karşı şimdiye kadar sükûtları istihsân olunamaz.

Gayret Gazetesi hıristiyanların kıyâmını müslümânların za'af ve ihtilâfına atf ediyor. Bununla hükûmetin fenâlığını i'tirâf ettiğini düşünmüyor. Müslümânları zulüm ve istibdâdıyla za'îf eden ve ihtilâfa düşüren hükûmet-i İslâmîye sayılan bir hükûmet diğerlerine ne yapmaz?

Gayretin dediğine bakılırsa hükûmetimiz zulm etmekte bile akılsızlık ediyor. Her vakit âlet-i müdâfa'ası olan müslümânları eziyor. Kıyâm etmeleri melhûz olan hıristiyanları merhametle takviye ediyor. Bununla berâber hıristiyanların kıyâmına sükûtla mukâbele edecek kadar müslümânların za'f ve ihtilâfı henüz müşâhede olunmadı. Gayret'in hristiyanlar baş üstünde yaşıyorlar demesi seyme-i insâfa tevâfuk etmez. Hükûmetin zulmü umûma şâmildir. Bir kaç hıristiyanı paşa yapmakla diğerlerinin mezâlime karşı sükût etmeleri lâzım gelmez. Hidmet-i askerîye yerine bedelât-ı askerîye ile iktifâ etmek de adâlete delâlet etmez. Yalnız hükûmetin şaşkınlığına delâlet eder.

Sû-i idâresiyle Ermeniler'i, Dürziler'i hattâ Yemen müslümânlarını ihtilâle icbâr eder. Fenâ siyâsetiyle ecnebî bir devletle i'lân-ı harbe mecbûr olur. Sonra yalnız bî-çâre müslümânları kırdırır. Gâlib olsa da bir istifâde edemez. Hıristiyanların ihtilâli zulm-i hükûmetten nâşî değil ise Yemen Müslümânlarına ne demeli?Ânları hükûmet-i İslâm'a karşı kıyâmla vâkıf-ı ahvâl bir ehl-i îmân ithâm edemez. Çektikleri ve el'ân çekmekte oldukları zulüm ve i'tisâf tahammül olunur şey değildir. El-yevm elli kadar eşrâf ve sâdâtı Rodos cezîresinde inliyor. Yeni geldiklerinde Cum'a, bayram günleri câmi'-i şerîfede gördükleri müslümânların Türk olduğunu güç hâl ile inânmışlar cezîre ahâlîsinin hüsn-i mu'âmelesine mazhar olunca Türkler iyi âdemler imiş Yemen'de gördüğümüz me'mûrlarda İslâm hasleti olmadığından biz umûm Türkler'i ne Allah'dan korkar ne namâz kılar ne de iyilik eder bir millet olduğunu zann ederdik hâlbûki zannımız ne kadar fâsid imiş demeğe ve yine devletin ıslâhına du'â etmeğe başladılar. Ve hattâ o vakte kadar devlet aleyhinde olmak üzere "yâ kahhâr yâ kahhâr" diye gece gündüz beddu'â ederlerken hakîkat-i hâle vâkıf olunca hükûmetin zulmüyle milletin ahlâkı beyninde âslâ münâsebet bulunmadığını Yemen'de akrabâ ve ahbâblarına defâ'atle yazarak dûçâr oldukları şedâ'ide sabır ve tahammülle devletin salâhına hayır du'â etmelerini tavsiye etmişlerdir.

Bundan büyük sadâkat olur mu? Lâkin hükûmetimiz kadrini biliyor mu? Dürziler hıristiyanlara ziyâde düşman ve Devlet-i Aliyyeye o nisbetde muhabbeddirler. Defâ'atle kıyâmları zulm-ı hükûmetden gayri bir şeye haml olunamaz.

Gayret Gazetesi'nin berâ-yı tesliye Resûl-i Ekrem'e hitâben nâzil olan bir âyet-i kerîme ile müslümânlarla hıristiyanların bir yerde geçinemeyeceğini istidlal etmesi rızâ ile irâde beyninde ne gibi bir farkın bulunduğunu idrâk edememesinden veyâhûd bir fikr-i mahsûsa hidmet etmesinden nâşîdir. Şimdiye kadar nasıl geçinmişlerdir? Zımmî ve müste'men hakında ahkâm-ı fıkhîye beyhûde midir? Ahvâl-i hâzıra ise daha vâsi' bir sûretle geçinmeğe bizi muztar ediyor. Vâcib-i Te'âlâ Resûl-i Ekremi'ne hitâben "dinlerine ittibâ' etmedikçe yehûd ve nasârâ senden elbette râzı olmaz" buyurmuştur. Bu hitâb-ı izzetin husûsî olmayıp umûmî ya'ni cümle müslümânlara şâmil olması takdîrinde ne lâzım gelir? Hıristiyanlar, yehudiler dinimizden râzı olsalar bizim gibi müslümân olurlar. Nitekim bir müslümân da onların dininde râzı olursa onlardan biri olur. İki kişi beyninde ihtilâf-ı efkâr olsa yekdiğerinden kalben hoşnûd olmazlar. Bu bir emr-i tabi'îdir.

Bir insân diniyle ittibâ' etmeyeni kendisini tahti'e eder bir mu'teriz zann eder. Âdî fikrinde tahti'e olunmaktan hoşnûd olmasa mukaddes ve dâreynde medâr-ı sa'âdet add eylediği dînince (?) olunmakdan hazz eder mi?

Resûl-i Ekreme o hitâb-ı izzet vârid olunca yarânına yehûd ve nasârâ ile geçinemezseniz demedi. Belki gayr-i müslim re'âyânın hukûkunu herkesten ziyâde gözetti. Ahlâf-ı kirâmı da öyle hareket ettiler. Fezâ'il-i İslâmîye ibrâzıyla din-i İslâm'a meyl ve muhabbetlerini celbe çalıştılar.

Rızâ Paşa hıristiyan dininden râzı değil iken kendi irâdesiyle (?) a'zâlığını kâbul ediyor.

**İmzasız**

27 El-Ka'ide 1315/7 Nisan 1314

**Ahvâl-i Siyâsîye**

Millet-i Osmânîye'nin bir iki asırdan beri hasm-ı cân-ı olan Rusya'nın mes'ele-i zâ'ileden sonra tuttuğu hat ve meslek devletimizi, milletimizi bütün mahv ve inkırâz vâdîsine sürükleyip götürmekte olduğu küçük çocukların bile anlayabileceği bir sûrette vâzıh ve ayân iken idâre-i hâzırânın -sû-i kasdtan başka bir şey'e haml olunamayan –sû-i siyâseti veya gaflet ve cebâneti netîcesi olarak İgnatiyef-i Sânî denilmeğe lâ'ik olan Rusya'nın Dersa'âdet sefîri sâbık Nilidof cenâbları kurduğu dolâb-ı şeytanetle sultâna müsteşâr-ı hass olmak derecesinde hulûl ettiğinden hükûmetin âmâlini hayz-ı husûle getirmek için bâ'is-i necât-ı ümmet olacak ıslâhât-ı mev'ûdeyi te'hîr ve mülk ve milleti tahrîb ve perîşân etdirdi. Bir tarafdan zulm-i hükûmetten dil-gîr ve bîzâr olan Ermeniler'i teşvîk ederek hükûmet aleyhine kıyâm ettirdiği esnâda Hükûmet-i Şâhâneye "bu gibi usâtı te'dîb için katl-i âmm et! Düvel-i ecnebîyeden harekâtına mâni' olacaklara cevâb veririm" gibi cesâretler verdi. Ve âkıbet ekserîsi bî-günâh olmak üzere birçok Ermeni'nin mahvına sebeb oldu. Lâkin diğer taraftan Avrupa matbû'âtıyla Türkler'in bârbâr, vahşî bir kavim olduklarını i'lân ile Avrupa efkâr-ı umûmîyesini o ma'sûm, mazlûm fakat câhil olan Türk kavm-i necîbi aleyhine çevirmeğe muvaffak olduktan sonra devletin başına Girid gâ'ilesini açtı. Ve el altından Yunan'ı mu'âvenet va'adiyle teşçi' ve teşvîkten geri kalmadığı gibi bize alenen teşvîklerde ve hatta tazmînât-ı harbiyeden dolayı beher sene te'diye olunmakta bulunan mebâliği va'desi hulûl etmiş iken ihtiyâcât-ı zarûrîyemizden bahis ile zamân-ı tesviyesi beş altı mâh te'hîr etmek sûretiyle ibrâz-ı âsâr-ı meveddetkârî (!) de bulundu. Âkıbet devlete, millete hîç bir fâ'idesi olmayan ve kırkbeş bin Osmanlı bahâdırının şehîd ve bunca firâd-ı â'ilenin aç, çıplak ve her türlü sa'âdetten me'yûs ve nâ-ümîd olmasına sebebiyet veren Yunan muhârebesi vukû' buldu. Lâkin yukarıda zikr olunduğu üzre evvelce Rusya desâ'isiyle Avrupa efkâr-ı umûmîyesi Türkler aleyhinde olmamasından çıkmamış bu kadar kan, cân behâsına fetholunan Tesalya'da kalmaklığımıza muvâfakat etmediler. Ve âdetâ "Hilâl-i Ahmer'den Salîb-i Ahmer'e geçmiş bir kıt'a tekrâr Hilâl-i Ahmer'e verilemez" gibi hıristiyaniyet ta'assublarını meydâna atmaya başladılar. Rusya ettiği bunca fenâlıklar, çıkardığı bunca gâ'ilelerden başka şu aralıkda Bulgaristanı aleyhimizde teşvîke başladı. Ve kuvvâ-yı askerîyesini ve intizâmını ve levâzımât-ı

harbîyesinin mükemmeliyetini tahkîk ve teftîş etmek üzere Bulgaristan'a me'mûren bir kâç erkân-ı harb gönderdi. Ve el'an Makedonya komitelerini teşvîkte devâm ediyor. Balkanda istediği gibi rolünü oynamak için Balkan hükûmâtından Sırb Krâliyet'ini emeline hâdim olmadığını hissetmesiyle tazmînât-ı harbîyeden dolayı matlûbunu def'aten taleb eylemeğe kıyâm ve bu sûretle Sırbîye'yi tahvîf ederek âmâline hidmet ettirmek politikasını ittihâz etti.

İşte ta'dâd olunan sûretlerle Rusya bizim için her çıkar yolu kapattıkdan ve Çin'de Por Artur Limanını muvakkaten taht-ı idâresine geçirmeğe uğrâşmasından dolayı Avrupa devletlerinin nazarlarını aksâ-yı şarka çevirdiğinden dâhilî ihtilâl ve hâricî muhârebelerle mâ'nen maddeten her türlü kuvvet ve miknetten düşürdükten sonra memâlik-i Osmânîye'yi bütün bütün zabt ve istîlâ etmek zamânının hulûl ettiğini takayyün ederek artık yavaş yavaş birer mes'ele çıkarmağa başladı.

Ve bu cümleden olarak Yunan'a gâlibiyetimizle beraber Girid Valiliği'ne Prens Jorj'un ta'yinini musırrâne taleb etmekdedir ki hem vaktiyle Yunan'a ettiği hafî va'adlerinin infâzına çalışmak hem de Devlet-i Aliyye ile arasının açılmasına bahâne olmak maksadıyla olduğuna şübhe yoktur. Hamidîye alaylarının hudûd boyundan çekilmesi ve Tesalya'nın tahliyesi gibi âmirâne ihtârı hep bu hakâyık-ı dehşet-nâkdan nâşîdir. Hatta Berlin Mu'ahedesi âhkâmına mugâyir ve devletin hukûk-ı hâkimîyetine menâfî olarak Hükûmet-i Şâhâne'yi tehdîd ve ihâfe edecek boğazlardan harb gemilerini geçirmesi bu gibi haller hep zikri her müslimi, her sâdık Osmanlı'yı dehşet-i istîlâ edecek kadar vahîm olan inkırâz-ı muhakkak mukaddemâtından olduğuna hiçbir akl-ı selîm tereddüd etmezken re's-i kârda bulunan kahr olası bir tâkım edânî bu hakîkatın karşısında şaşırıp kalmışlardır. Çünkü Rusya'nın âmâl-i istilâcûyânesi inkâr olunamayacak bir hâle geldi. Metâlibini gün be gün tezyid ediyor. Havâdis kısmımızda görüleceği üzere Yunanda alınacak tazmînât-ı harbiyeden yedi yüz elli bin lirasını def'aten taleb etmektedir ki akdemce duyûn-ı müte'ahhire-i mezkûreye hükûmete bahş edilmişcesine i'lân-ı meserret etmişler idi.

İngitere menâfi'-i mütekâbilesinden dolayı bunca zamandan beri Saltanat-ı Osmânîye'nin bekâsını te'mîn edecek nice esbâb-ı salâh ve selâmet irâ'esine çalıştığı hâlde o vatan hâ'ini, o millet kâtili gürûh-ı erâzil kendilerine uzatılan dest ve

dâdkârâneyi red ile cellâd-ı bî-emân şimâl ayısına ilticâ eylemelerinden dolayı dil-gîr bulunan ve âdetâ Türkiya'nın taksîmini arzu edecek kadar nefretini mûcîb olan İngiltere'ye yeniden temellük etmeğe başlandığı görülüyor. Rusya nazarını Dersa'âdetde icrâ edeceğini alenen söyleyecek kadar bizim za'afımızdan ve kendi kuvvetinden ümidvâr bulunmuş olduğundan dolayı bizi gece, gündüz kân ağlatmakta iken hükûmetimizin işbu siyaset-i cedîdesi bizi bir dereceye kadar memnûn etmiştir.

Hemân-ı Cenâb-ı Hakk ümmet-i Osmânîye açısından pâdişâhımıza ve ser-kârdeki vükelâmıza merhâmet, insâf, akıl, fikir ihsân etsin. Zîrâ: Tebdîl-i meslek edilmezse Osmanlılığın ümîd-i selâmeti yoktur.

**İmzasız**

Numero:15 Sene:2

2 Zi'l-hicce 1315/14 Mayıs 1314

**Devlet-i Aliyye'nin Islâhâtını Taleb Etmek Üzere Teşekkül Eden Hizb-i Mısrî'nin Vâsıta'-i Efkârı Olan ( Cüheyne ) Cerîdesinin İkinci Adedinde Zât-ı Şâhâneye Hitâben Neşr Eylediği Açık Mektûb Ber-vech-i zîr Tercüme Edilmiştir.**

**Mısır ve Sûdan Metbû'u Zât-ı Şâhâneye Açık Ariza**

Efendim!

Sudân vatanımdır. Sizin de taht-ı siyâdetinizdedir. Âhâlîsi hayli zamândan beri fesâd ve ihtilâl içinde idi. Yakînen bilirim ki Zât-ı Şâhâneniz'den defa'âtle ricâ ettiler. Bu iş için âsitâne-i alîyeye âdem gönderdiler. İdârelerinin ıslâhıyla üzerlerinden gavâ'ilin nef'ini sizden istirhâm etdiler. Lâkin siz onlara iltifât etmediniz. Kuvâ-yı zâ'îfi kırâr bir hâl'i esef iştimâlde bırâktınız. Tâ ki cehâlet nihâyete vardı. Ve bilâd-ı mezkûre de haddini aşdı da İngilizleri birâderleri Mısırlılar vâsıtasıyla kıtâllerine muztârr etti. Bir çoğu katl olundu. Memleketleri harâb oldu. Çocukları yetim kadınları dûl kaldı. Siz ise uzaktan bakıyorsunuz. Zâyi' olan hukûkunuzdan bir kere olsun su'âl etmeğe tenezzül etmiyorsunuz. O bî-çârelerin hâlinden sormanız nerede kalıyor?... Efendim!

Sûdânîler'e nasîhat etmek ve turuk-ı kavime göstermek üzere aralarına ba'zı ulemâyı şer' göndereydiniz ne olurdu? Onların da ne kadar isti'dâd ve kâbiliyeti bulunduğu hafî değildir. Eğer iddi'â ettiğiniz gibi ehl-i İslâm'a bir hayır istemiş veyâhûd hayırdan bir şey yapmayı bilmiş olaydınız Sûdâniler'in şimdi düştükleri belâyâ ve mesâ'ibden hiç birisi bâşlarına gelmezdi. Hiç şüphe etmem ki memâlik-i Sûdânîye feth olunduk da ahâlî arasında medâyih-i Şâhâneniz'i neşr ve size her fazileti isnâd ve evsâf-ı Rabbânîye ile tavsîf ve da'avât-ı hayriyyede isminizin zikri için nâssı teşvik etmek üzre alçak câsûslarınızdan bir cem-i gafîri memâlik-i mezkûreye sevk edeceksiniz! Siz böyle yaparsanız İngiliz kumandasıyla müslümânların müslümân birâderlerini katl etmiş olmalarından dolayı Allahdan korkmazsınız! Bundaki sebeb ihmâlinizden başka nedir?

Garîb değil midir ki taht-ı siyâdetinizde olanı muhâfazaya muktedir olmadığınız hâlde ehl-i İslâm'ı izlâl eden cerâ'id-i me'cûreninizin bayza-i İslâm muhâfızı ve siyâsîyûn-i âlemin a'zâmı olduğunuzu iddi'a etmesinden nâsa karşı dahî utanmıyor musunuz! Eyyâm önümüzdedir. Mezkûr de'âvî'-i bâtılaya kıyâm edeceğinizi izhâr eder. Nitekim ukelâ-yı nâs za'af-ı tedbîrinizi, sakâmet-i re'yinizi bilmekle berâber kendinizi medih ve sitâyişle iktifâ ederek umûr-ı İslâm'ı ihmâl ettiğinizi izhâr eylemiştir.

İsm-i Bârî ile kasem ederim ki siz ehl-i İslâm'a bir fâ'idesi olmayacak Türkiya'da iddi'â-yı hilâfet ettiğiniz gibi Sûdân'da iddi'â-yı ta'âyüşîden siyâsetce akîm ve azm husûsunca köşüksünüz! Bilemem ki Zât-ı Şâhâneniz'i müdâfa'a edenler eğri hareketinize, kötü hükûmetinize, deşik siyâsetinize karşı tasrîh eylediğim efkâra iz'ân etmezlerse bundan sonra kangı söze îmân ederler?

Mısır ve Sudân memâlikinizden olduğu hâlde akıl ve şer'in iktizâ ve düvelin te'yîd eylediği üzre hukûkunuzu muhâfazaya ihtimâm etmiyorsunuz. Ey Abdülhamid! Hikmet ve siyâset ve beyza-i İslâm'ı muhâfaza nerede? Sen nerede?...

A'mâlinizde sizi te'yîd eden medâ'ih-i Şâhâne ile ibâdullahı izlâl eden vicdansız münfâfiklara bî-çâre milletinizin emvâlini isrâf etmekten gayri sizin hevesiniz yoktur. Allah'a yemîn ederim ki senin millet-i İslâm'a ettiğin kötülüğü şimdiye kadar bütün nasara etmemiştir. Ettiğin bu fenâlık nedir? Yûh siyâsetinize!.... Efendim!

Sâhib-i şerî'ata halîfelik böyle mi olur? Böyle hayırsız siyâsetle mi beyza-i İslâm ve ehlinin şerefi vikâye olunur? Ey Abdülhamid! Almanya imparatoru Sudân'da askerinin muzafferiyetinden dolayı İngiltere kraliçesini tebrik etdi. Siz bu imparatoru sizi te'yid eder. Müttefikiniz olur. Ve hâtır-ı Şâhâneniz için İngilizler'e mu'âdât eder zu'm ediyordunuz. Cerâyidiniz dahî arzın tûl ve arzında imparâtor-ı muhibb-i sâdıkınız olduğunu neşr ediyordunuz. Bu tebrik-nâmesiyle sizi ne kadar tahkir etmiş oldu? Görmediniz mi?

Lâkin siz tahkîrden müte'essir olmazsınız. Siyâsetinizde alıştığınız budur. Tebdîline bir vakt-i tarîk bulamayız. Ey hâkânul'l-bahreyn ve sultânul'l-berreyn sâhibü'ş-şevkat ve'l-'iktidâr (meddâhların dediği gibi) nâm-ı Bârî ile size yemin veriyoruz ki size beyza-i İslâm muhâfızı demek nasıl câ'iz olur? Halbûki cesûr asâkirden yirmi bini sizi muhâfaza etmedikçe bulunduğunuz yerden çıkmağa cesâret edemiyorsunuz. Hiçbir târihte okunmuş mu? Veyâ hiçbir zamân ve mekânda görülmüş işitilmiş mi ki bir halife veyâ bir pâdişâh sizin gibi dîn-i İslâm'a muzırr a'mâl irtikâb etmiş olsun da a'zam-ı medâyihle sitâyiş ve evsâf-ı ulûhiyetle tavsif olunması çün meddâhlar iştirâ etmiş bulunsun. Ta'accübe şâyândır ki meddâh-ı cedîdiniz "Misbâhu'ş-şark" asâkir-i Mısrîyye'yi asâkir-i Şâhâne demekten utanmıyor. Eğer hükûmet-i Mısrîyye izn-i Şâhâneniz'le Sûdân'ın fethine şurû' etmiş ise niçin asâkir-i Şâhâneniz'i tebrike tenezzül buyurmadınız? Yok! Eğer öyle bir isminiz subk etmemiş ise hükûmet-i Mısrîyye ile kuvve-i işgâlîyyeye ne sebebe mebnî i'tirâz etmediniz? Ve's-selâm 'alaminetibbi'u'l-hûda ve lâkin münâfık-ı hâ'in Ebu'l-Hüdâ'nın re'yine ittibâ' eden Hüdâ'ya ittibâ' etmez. Vâcib-i Te'âlâ ve Tekaddes Hazretleri'ne tevbe edin! Nâsıhlardan hazz ederseniz size nasîhat ediyorum.

**Bende-i Şâhâneniz müdîr-i cerîde-i Cüheyne**

**Muhammed Ferec es-Sûdânî**

**-Kânûn-ı Esâsi-**

Mezkûr Cüheyne cerîdesinin muharriri ve müdîr-i mes'ûlü İstanbul'da Ma'lûmât Gazetesi muharrirliğinde bulunmuş olan Mısırlı edîp-i hamiyyet- mend Mahmûd Tâhir Efendi'dir. Cüheyne'nin neşr etmekte olduğu makâlât-ı siyâsîye gâyet

müfîd ve mantıka muvâfık bulunmakla efkâr-ı umûmîyeye ziyâde te'sir ediyor. Cüheyne'nin fikrince Devlet-i Aliyye evâ'ilinde ehl-i İslâm'a bir çok hidemât-ı mebrûre ifâ etmiş ise de evâhirinde Mâbeyn'in düştüğü fısk ve fesâdı mesâlih-i İslâmîye'yi ihlâl etmiş ve akvâm-ı İslâmîye'nin tedennîsine sebebebiyyet vermiş ve cümlesini mezâlimiyle zelîl, fakîr ettikden sonra ekserîsini ecânibe teslîm eylemiştir. Hatta Haremeyn-i Şerifeyn'i hâvî olan mülk-i Osmânî behâ'im-i makûlesi bir tâkım eclâfa ma'kel olmaktan umûm ehl-i İslâm'ın hukûk-ı şer'îye ve dinîyesi hasn-ı hasîni olmak evlâdır diyor. Fırsat fevt etmeden mülk-i dinîyesi hasn-ı hasîni olmak evlâdır diyor. Fırsat fevt etmeden mülk-i Osmâniye'nin ıslâhını umûm ehl-i İslâm musırrâne taleb etmeli ve iki yüz seneden beri edilegelen zâyi'âta artık nihâyet vermeğe çalışmalıdır. Yalancı meddâhlar devletin sû-i siyâsetinden nâşî dûçâr olduğu hasârâtı millete her vakit unutturmuşlar ve her hısâr akibinde iki asırdan beri menba'-ı belâyâ kesilmiş olan Mâbeyn'i medâ'ih-i kâzibe ile medh ve tavsîfe koyulmuşlardır. Gûyâ her def'ada ziyân etmemiş belki kâr etmiştir. Medhiyelerin mertebelerle tebdîline kadar mı Mâbeyn'in sitâyiş ve takdîsine devâm edeceğiz! Su'âlini îrâd ve ümmet-i Osmânîye ile Millet-i İslâmîye'yi yalancı, edebsiz bir tâkım medîha-gûyânın şakşakalarından tahzîr ediyor.

**İmzasız**

Numero:15 Sene:2 s.7-8

2 Zi'l-hicce 1315/14 Mayıs 1314

**İttihâd-ı İslâm**

Terkîb-i mezkûrun isti'mâli şimdiye kadar memnû' bulunan Türkiya'dan gayri memâliklerde neşr olunan cerâ'id-i İslâmîye'nin çoğunda ittihâd-ı İslâm'a dâ'ir makâleler görülmektedir. Mâbeyn-i Şâhânenin tahrîk –gerdesi fotoğraflardan birisi ittihâd-ı İslâmın esâsı kurulduğunu makâm-ı iftihârdar söylüyordu. Delili de İrân Şâhı'na Abdülhamid Han tarafından bir nişân gönderilmiş ve nişânı götüren hey'etin parlak bir sûrette Tahrân'da istikbâl edilmiş olmasıdır.

Acaba Rusya tarafından oraya böyle bir nişân gönderilmiş olsa merâsim-i istikbâlîye daha parlak bir sûretle icrâ edilmez miydi? Mabeyn tarafdârınca bunun da te'vîli kolaydır. Def-i şerri çün medaru'l'-elzemdir derler. Demek ki ondan ziyâde

korkuluyor. Beri tarafa da güvenilemiyor. Bundan başka bir çok masrûfât ihtifaliye ve pek parlak merâsim-i istikbâlîye safvet-i İslâmiyeye mülâ'im gelmiyor. Ara yerde hulus ve ciddiyet varsa iki devletin pây-ı tahtlarında oturan sefirler vâsıtasıyla iki hükümdâr-ı zî-şânın bu bâbda muhâbere ile te'âtî- i efkâr etmeleri kifâyet etmiyor muydu? Maksad-ı âlemin nazar-ı dikkatinden nihân kalırdı. İşte sâhtekarlık varsa bile anlaşılmazdı. İki tarafın boş olan millet hazinelerinin duyûn tarafına bu sebeble bir mikâr daha kayd olunmazdı.

İrân şâhı iki devletin selâmet-i müstakbelesine ümîd-i yegâne olan ittifâka bir nişân ile irzâ edilirse ne demelidir? Biz Şâh hazretlerini dahâ âkil ve ciddî sânırız. İki devlet-i İslâmîye'nin ittifâkından her müslümân sevinir. Lâkin şimdiye kadar ta'kîb edilen usûl-i istibdâd ve tebzîr herkesi mahzûn ediyor. Bu iki devlet teb'â-i müslimeleri arâsında bulunan ihtilâfî-yi mezhebîyi kaldırıp usûl-i müstahsene üzere ta'lîm memleketlerini de i'mâr ve Afgan hukûmetini dâ'ire-i ittifâklarına dâhil etseler otuz dört milyon kadar müslümânın ma'kûl denilebilecek bir ittihâdı husûle gelir. Lâkin ne kadar cesûr bulunsalar kesret ve kuvvet i'tibâriyle yâlnız mehâbet-peymâ Rusya ile uğraşmaları pek güç ve muvaffakiyetleri meşkûk olur. Ya'ni, ma'nen maddeten matlûb derecede terakkileri takdîrinde bile hırs-ı istîlâsı âşikâr ve tevsi'-i mazarratlarına vukû' bulmakta olan devlet-i müşârunileyhâ karşı dördüncü bir müttefik bulmaları derece-i vücûbla bir ihtiyât-ı ârifânedir.

Acabâ dördüncü müttefik İngiltere'den başka kim olabilir? Sâ'ir Avrupa devletleri Türkiyâ tarafında Rusya'ya ileri gitme demeleri maznûn ise de Afgân ve İrân tarafları çün bir i'tirâzda bulunmaları me'mûl değildir. Belki o taraflara Rusya hücûm edecek olursa hâtırı çün Türkiyâ'ya sen karışma derler. Sûretâ tavsiye seyr-isâ tehdid ederler. İngiltere ise ilcâ-yı maslahatla Rusya'ya karşı hükûmât-ı İslâmîye'ye zahir olur. Lakin onlar İngiltere'nin ittifâkından istifâ ederlerse kendileri ondan ziyâde mutazarrır olurlar. Kürre-i arz üzerinde ikiyüz elli milyondan ziyâde ehl-i İslâm vardır. Cümlesinin terakkîsi lâzımdır. Türkiya İrân hükûmetleri kendilerini ıslâh eder. Teb'alarını da terakkî ettilerse icâbına mahkûm olanlara mürşidlik vazîfesini îfâ edebilirler. Bu iki hükûmet-i islâmîye beyinlerinde bulunan münâsebât-ı siyâsîyeyi tahsîn ve te'yîde sa'y etdikleri gibi sâ'ir hükûmât-ı İslâmîye ile de münâsebât ve dâd-kârâne ihdâsına cehd ve

i'tinâ etmeleri lâzımdır. Buhârâ'da, Kâbil'de Zengibâr'da bâ-husûs Marekeş'de ve ne kadar küçük iseler de diğer ehl-i İslâm memâlikinde her ikisinin siyâsî me'mûrlarının bulunmasına bir ma'nâ verilemez. Hıristiyan hükûmetleri bizden de siyâsî me'mûr bulundurmaları mühim ise ittihâd nokta-i nazarından ehl-i İslâm hükûmetlerinden her biri nezdinde dahî birer me'mûr bulundurmaları ehemmdir her ne vakit böyle yaparlarsa hümûm ehl-i İslâm'a hüsn-i niyetleri bulunduğuna kanâ'at-ı ukalâ hâsıl olur.

Garîb değil midir ki Devlet-i Aliyye'nin düvel-i mesîhiye zîr-i idâresinde bulunan ba'zı bilâd-ı İslâmîye'de şehbenderleri bulunuyor! Hâlbûki şehbenderlerin o müslümânlara hîç fâ'ideleri yoktur müslümânlık ve siyâset nokta-i nazarlarından ehemmiyet-i azîmesi bedîhi olan Fas memleketinde ise hiçbir Osmânlı me'mûru yoktur. Birkâç sene evvel Marekeş halîfesi Devlet-i Aliyye nezdîne bir elçi göndermiş ise de Türkiya halîfesi tarafından kabûl-i âlîye (!) muvaffak olamamışdır bîçâre Abdülhamid halîfeliği kendine bir imtiyâz semâvî addediyor o kazâ ile cem'-i kelime mümkün müdür? Bütün hukûk-ı sultânîyesiyle menâfi'-i siyâsîyesini kendisine bir vakit dest-i mu'âvenet uzatmamış ve uzatsa bile şimdilik fâ'idesi gayr-i me'mûl bulunmuş olan Türkiyâ halifesine terk etmeğe ne borcu vardır? Marekeş bi'l-farz her da'vâdan vazgeçip Devlet-i Aliyye'ye tâbi' olmağa bile râzı olsa Cezâyir, Tunus Mısır gibi bir ta'arruz-ı ecnebîye kapı açmış olmaz mı? Şimdiye kadar selâmeti ancak istiklâli sâyesindedir. Bundan böyle dahî selâmeti Türkiyâ'nınki gibi münâfese-i düvelîye sâyesinde devâm edebilir.

Abdülhamid Han kendi devletinin ve sâ'ir hükûmât-ı İslâmîye'nin hayrhâhı ise mukteziyât-ı asra tevfîk hareket edebilmek üzere? Her yerde mesmû' olamayan ve mesmu' olsa da fâ'ide-i kat'iye te'mîn edemeyen boş da'vâlardan feragat ederek İrân gibi -ki şi'î olduğu için o kadar hased-i Şâhâne'ye ma'rûz ve hazer-i hilâfet-penâhîye bâdî değildir- bi'l-cümle hükûmât-ı İslâmîye ile münâsebât-ı siyâsîye te'sîs ve menâfi'-i mütekâbile ihdâs ve hükûmdârlarına mu'âmelât-ı birâderâne ibrâzıyla dünyâ ve âhiret için a'zam-ı hayrât ve hasenât olan teb'alarının hüsn-i ta'lim ve terbiyesine memleketlerinin i'mârına sanâyi' vesâ'ire tervîcine delâlet buyurmalıdır. Onlarda iyi bir şey varsa almalı bizde işe yarar bir şey bulunursa onlardan da dirîg etmemelidir. Halîfeliğini kendi ülkesiyle hıristiyan devletlerinin memâlikinde bulunan ehl-i İslâm'a

tasdîk ettirip hutbelerde ismini okuttursa kifâyet eder. Fakat onları da usûl-i ma'kûle ve ma'rûfe ile menâfi'-i dünyevîye ve zehâ'ir-i uhrevîye istihsâl ve istikmâline tergîb ve teşvîkte terâhî ve tekâsil buyurmamalıdır.

**İmzasız**

Numero:16 Sene:2 s.1-2

17 Muharremu'l-Hirâm 1316/25 Mayıs 1314

**-Gayret-i Garîbe-**

Kıbrıs cezîresinde efkâr-ı İslâmîye tazlîli vazîfesiyle muvazzaf Zaman cerîde-i rezâlet ferîdesinde okunduğuna göre cezîre-i mezkûre Türkleri'nden biri (Kıbrıs) cerîde-i İslâmîyesi'nin iki Osmanlı gemisinin batmış olduğuna dâ'ir yazdığu haberin sıhhati tahakkuk etmediği takdirde fukârâdan dört çocuk sünnet ettireceğini nezr etmiş ve Ma'lûmât cerîde-i kâfirânesinin mezkûr haberi tekzîb etmiş olması üzerine bîçâre Türk nezrini îfâ ve huzzâra hitâben bir nutuk dahî îrâd eylemiş. Sonra da Abdülhamid'in çok yaşamasına pek çok ve uzun "âminli" du'â edilmiştir.

Bîçâre şaşkının gayreti, câhilâne olmamış olsa takdîr olunurdu. İki Osmanlı gemisinin batması veyâ batmaması mes'elesinin o kadar ehemmiyeti yoktur. Her sene birkaç tânesi batıyor. Kıbrıs gazetesinin yazdığını Mısır'da bir çok gazeteler dahî yazmışlardır. Ve Beyrut ve mahâl-i sâ'ireden gelen mektûblar dahî te'yid ediyorlardı. Lâkin gemilerin isimleri yanlış yazıldığından "Ma'lûmât" bundan istifâde ederek tekzîble taglît-i Ezhân'a muvaffak olmuştur.

Bîçâre Türk'e sorarız ki gayret-i millîyesini tahrîk eden gemilerin içinde bulunan birkaç yüz şahsın ziyâ'ı bâdî-i esef ise hiçbir fâ'idesi olmayan ve mücerred keyf-i pâdişâhî için ihtiyâr edilen Yunan Muhârebesi'nde açlıktan, susuzluktan ve sû-i idâre netîcesi olarak hastalıktan ve muhârebeden şehîd olan kırk beş bini mütecâviz Osmanlı -ye husûsuyla kâffesi- müslümân bahâdırların dini bütün her müslümânı ile'l-ebed ye'is ve mâteme gark etmeğe kâfî değil midir? Eğer te'sirini mûcib olan hâl nüfûsdan ziyâde iki çürük nakliye vapurlarının ğâ'ib olması ise beş on milyon liraya mukâbil millete mâl olmuş olan Osmanlı zırhlılarının bir işe yaramayacak derecede

çürümesi ve ta'mirleri çün her sene Bahriye'ye verilen altı yüz bin lira kadar bir meblağ-ı cesîmin sû-i isti'mâl edilegelmesi matem-i umûmîye sezâ değil midir?

Gayretli Türk bu müdhiş cinâyeti bilmiyor mu? Dehşetini anlamıyor mu? Bunun vehâmetini anlamak erkân-ı harb olmağa tevakkuf etmiyor. İşte Yunan Muhârebesi'nde sâbit oldu ki Devlet-i Aliyye'nin kuvvet-i bahriyesi mahv olmuştur. Rusya i'lân-ı harb ederse -ki vakit yakındır- Devlet-i Aliyye ne yapacaktır? Yirmi sene zarfında Rusya'nın vücûda getirdiği Bahr-i siyâh kuvve-i bâhire-i bahriyesi Boğaz'da bulunan Osmanlı tâbya ve istihkâmlarının iki taraftan ateşli müdâfa'asından ihtirâzla şâyed boğaza girmezse boğazı bir zırhlı ile keser, Bahr-i siyâhla Dersa'âdet muvâsalatını kat' eder. Sonra Bahr-i siyâh sevâhilini kâmilen yıkar.

Devlet-i Aliyye Erzurum'a nereden imdâd gönderir? İstanbul'dan Erzurum'a bir aydan ziyâde yol vardır. Boğaz'ın iki tarafından Rusya'nın sevk edeceği kuvve-i berriyye-i askerîye ise Üsküdar'a ve Yıldız taraflarına birkaç sâ'atte vâsıl olur. Oralarda istihkâm, tabya gibi esbâb-ı müdâfa'adan bir şey olmadığı gibi Plevne kahramanı da yoktur.

Tesalya gâzileri ise devletin en güzîde ve Yunan'ın miskîn askerinden ziyâde idiler. Muzafferiyetleri ukelâca şâyân-ı i'tina değildir. Devlet-i Aliyye hasta bir aslandır. Ne kadar zâ'if ise de bir kediyi bir pençesiyle öldürebileceğinden galebesi şâyân-ı iftihâr olamaz.

Bîçâre Türk! Mahv olmuş olan Osmanlı kuvve-i bahrîyesinin ehemmiyyetini anlasın da hamiyetli bir mütedeyyin ise bütün Kıbrıs ahâlîsini mâtem-i umûmîye da'vet etsin. Ol vakit İngilizler'i ve sâ'ir hıristiyanları güldürmez.

Abdülhamid'in bundan başka hiçbir fenâlığı olmamış olsa milletine hâ'in ve zâlim olduğuna delil kâfîdir. Bir hâ'in, zâlim için tûl-i ömürle du'â etmek kûfürdür. Merhûm Türk'ün ziyâretinde bulunan âvânâklar böyle du'âya mecbûr değil idiler. Çünki Türkiye'de bulunmuyorlar. Câhil değil ise ma'zûr olamazlar. Bir zâlime yalnız ıslâhıyla du'â câ'izdir.

Fahr-i ulemâ-yı Etrâk olan İmâm Birgivî ve kitâblarının şârihleri böyle diyorlar. Kıbrıs cezîresinde Derviş Paşa kulu ulemâ-yı müşarûn-ileyhimden zîyâde şer'-i şerîfe vâkıf ve mukayyed ise bir diyeceğimiz yoktur!...

İmam-ı Birgivî Kıbrıs fatihi Sokullu Lala Mustafa Paşa'nın vüzerâsından bulunduğu Kânunî Sultan Süleyman'la oğlu Sarı Sultan Selim devr-i saltanatlarında yetişmiş zühhâd-ı ârîfinden bir âlim-i me'âlî-şeymdir.

Müşarûn-ileyhümâya tûl-i ömürle du'â etmeği küfür addediyorsa acabâ Abdülhamid'i takdîs edenlere ve tükenmez ömrünü isteyenlere ne derdi? Kıbrıslılar cezirelerini İngilizler'e teslim edeni Osmanlılar'ın bir belâ-yı mübrimi kesilmiş olan şövalye ve Venedikli'den mürekkeb bir şerr-i zemme-i zemîmeyi tar u mâr ederek feth edene tafzîl ederlerse ilmen, fikren terakkilerine delîli celî olur.

Bosna Rumeli, Romanya müslümânları da Kıbrıslılar gibi memleketlerini teslîm eden hilâfetpenâhın envârından hayli tenevvür etmiş bulunuyorlar. Boyunlarında kalmış bir borç varsa o da da'avât-ı hilâfetpenâhîye müdâvemettir.

Öyle bir hilâfetpenâh ki: İmâm-ı Birgivî'nin ve sâ'ir rast-gû ulemâ-yı İslâm'ın âyât-ı Kur'ânîye ve ehâdîs-i Nebevîye ile meşhûn kitâblarını yaktırıyor (Bu da pâdişâhın...)du'â-yı kerâhiyet-efzâsına halel gelir mülâhazasıdır. Sultan Süleyman'ın ahlâfı ise İmâm Birgivî'ye hiddet bile etmediler. Doğru söylüyor dediler. Kitâblarını okuyup münderecât-ı celilesine tevfîk amel ü harekete sa'y ettiler.

Lâkin onlar Abdülhamid gibi siyâsî, teb'aları Abdülhamid'in teb'a-i mesellemesi gibi mütedeyyin, ulemâsı Abdülhamid'in ulemâsı gibi hakâ'ikşinâs perhîzkâr mı idiler ya!

Şimdi şer'-i şerîften hiçbir şeyle amel olmamakla berâber hılâfet da'vâ-yı mücerredesiyle iktifâ ediliyor. Bir zâlimi takdîs ve tesbîh etmeyenler aforoz olunuyor. Doğru söz nukûl-i şer'îyeyi istihfâf sayılıyor. Bir hükûmet-i zâlîmenin seyyi'âtı – ibâdîne ve her şey'i azv ü isnâd ve bu vechile sarsılması kâbil olamayacak bir zulm ve istibdâda kavâ'id-i metine vaz' ve temhîd olunuyor.

Öyle bir istibdâd ki şerâyi'-i İlâhîye'yi istihfâf ediyor. Müslümânız diyen bir takım şaşkınlarda bir müstebid u hûnhâr ve bir zâlim-i bedkerdârın binlerce sene yaşamasına ve ta'bîr-i avfakla ibâdullahı binlerce sene bedbaht ve şerî'at-ı mutahharayı tahkîr etmesine du'â ediyorlar. Böyle heriflere müslümânlığın fezâ'ilini hilâfetin şurût ve vezâ'ifini anlatmak mümkün müdür?

Yirmi sene evvel Osmanlı donanması Rusyanın bahr-i siyâh sevâhilini - Abdülhamid istese idi- zîr ü zeber edebilecek derecede mükemmel iken şimdi hiçbir işe yaramaz bir hâlde bulunması ve Rusya'nın ki târîh-i mezkûrda yok hükmünde iken şimdi Osmanlı pây-i tahtını birkaç sâ'at zarfında hâk ile yeksan edecek bir derece-i mükemmeliyete vâsıl olması gibi hakâ'iki anlayan müslümânlar eclâf-ı pâdişâhî Abdülhamid Han'ı dünyâda en muzır bir mahlûk sayar ve tûl-ı ömrüne du'â etmek gibi küfriyâttan hazer ederler. Cenâb-ı Hakk cümleyi ıslâh buyursun.

**İmzasız**

Numero:17 Sene:2 s.1

27 Muharremu'l-Harem 1316/4 Haziran 1314

**Girid**

Girid cezîresinde kânûn vaz' eden Minos Hükûmet-i Osmânîye'nin idâre-i hâzırasını görmüş veyâ mislini tahayyül edebilmiş olsaydı hîç şübhe yoktu ki kânûnda idâre-i behâ'im veyâ tecâzüb-i haşerât ünvânıyla bir bahs açar ve insânlara bu yolda bir numûne-i ibret irâ'e ederdi.

Cennetmekân Sultân İbrâhim için deli diyenler olmuştur. Girid'in mülk-i Osmânîye eşedd-i lüzûmunu idrâk ve menfâya giden Kızlar Ağası'na Girid korsanları tarafından edilmiş bir ihânet bahânesiyle feth-i cezîreye azm edip Venedikli'ye i'lân-ı harb eden Sultân-ı müşârünileyh hazretlerine delilik isnâdı ne büyük haksızlıktır? Asr-ı müşârunileyhte bulunmuş olan insânların müşkilpesendliği şimdi haksız görülen isnâda bâdî olmuş olsa gerektir.

İşte şimdi hâl-ı hâzırı makâm-ı a'lâsından müşâhede eden Sultân İbrâhim'in rûh-ı pürfütûhu ubde-i Abdülhamid olan devlet küberâsıyla ulemâsına, millet üdebâsıyla şu'arâsına "bir mecnûna tapınıyorlar ve mülk ve milleti zâyi' ediyorlar" diye la'net ediyor. Ve "benim bir kılım alçâkların ma'bûdundan değerliydi" diyor.

Girid Muhâsarası'nda şecâ'at-i fevka'l-'âde ibrâz eden gâzî-i şehîr Deli Hasan Paşa; (Osmân, Muhtâr, Edhem) gibi gâziler için akıllı, hamiyetli insân diyenlere gülüyor.

Cezîre fâtihi gâzî-i hatîr Köprülü Fâzıl Ahmet Paşanın hatrı çûn dehşetli siyâsetine kurbân olduğu babası gâzî-i kebir Köprülü Mehmet Paşa ile barışıyor. Ve yirmi beş sene muhârebeden sonra Girid fethi zamânında müyesser olmuş olan Avcı Sultân Mehmed'e üçü birlikte "sülâle-i celilenize nisbeti rivâyet olunan (Abdülhamid) insan mıdır?" diyorlar. "Hayır hâşâ" cevâbını alıyorlar.

Ötede Birinci Sultân Mustafa bu su'âl ve cevâbı işitince "Evet! Cevâb pek doğrudur fakat, su'âl pek tuhaftır. Bilinmeyecek bir şey midir? Birâderzâdem İkinci Osman'ın fâci'alı şehâdetinde bîçâreye o kadar çok acıdım, ve müte'essir oldum ki sağlamaktan şu'ûruma halel gelmişti. Bir buçuk sene sonra beni hal' ve yerime Dördüncü Sultân Murâd'ı iclâs ettilerdi. Hal'imden sonra on altı sene daha yaşadım. Hüzn-âver bu müddet-i medîde zarfında dîn ve devlet ve millete hayır ve selâmet du'âsı dilime dolamıştım, tekrârıyla tekmîl-i enfâs eyledim. Bir kimseye fenâlık etmek şöyle dursun fenâlık nedir bile anlamadım. Âl-i Osmân'a nisbet olunan Abdülhamid ise fahr-i hânedânımız olan Sultan Murâd'ın mevti haberini getirene benim müddet-i saltanatımda sarf ettiğim paradan ziyâde müjde verir. Ne olduğu keşf edilemeyen bir mahlûk sâde keyfi için hânedânımızın nâmûsunu berbâd etti. Şimdi ber-hayât olup hakikâten â'ile-i saltanatımıza mensûb olanların ikbâl ve istikbâlini ve milletin sa'âdetini devletin selâmetini tehlikeye koydu. Bu kadar yerler zâyî' etti. Allah o zır delinin belâsını versin" diye beddu'â ettikce yüz milyonlarca ervâh-ı şühedânın tekrâr, tekrâr âmîn dedikleri ve Girid'te, Rumeli'de, Bosna'da, Kars, Ardâhân, Batum taraflarında pâzde-i huyûl-ı a'dâ olmuş olan milyonlarca ma'sûm ve ma'sûmelerin, ihtiyarların dul kadınların ve sû-i idâre ve istibdâd ile mahv olan bîçârelerin "bizim helâkimize sebeb o hâ'in-i bîdindâr amân Allah" deyü bağrışmağa başladıkları ve bu esvât-ı hevl-nâk

meyânında "Girid için aziz canımızı fedâ ederek yeni feth ettiğimiz Tesalya'yı yine geriye verdi, Girid'i de verecek. Bu sûretle hepinizi birer birer teslîm edecek. İntibâh-ı mevtîde kesâfet-i dünyâ perdesi gözümüzden açılır açılmaz hâ'in sultânın a'dâ-yı dîn ve milletle müttefik olduğunu yakînen bildik el-hazer el-hazer âmân sâkın!" me'âlinde gâyet kuvvetli dehşet-engiz sadâların gürlemekde olduğu işitiliyor gibi geliyor. Eyvâhlar olsun bize!...

Vermiş iken elli bin İslâm'ı bir harbde şehîd

Âkıbet gitti elinden hem Tesalya hem Girid

Cennet-i a'lâda hattâ muzdarib rûh-ı Mecid

Söyle Allah aşkına oğlu mudur Abdülhamid?...

**İmzasız**

Numero:18 Sene:2 s.3

2 Safer 1316/10 Haziran 1314

**Yemen Kıyâmı**

Yemen kıyâmı hakkında aldığımız mufassal bir mektûbta verilen tafsîlâttan bir kısmı ber-vech-i âtî derc olunmuştur.

El-yevm Yemen'de Ta'z Sancağı dâhilinde vukû' bulan harb ve kıtâlin müsebbib-i yegânesi Ellibirinci Alay'ın Dördüncü Tabûru binbaşısı Çerkes Kel Rüşd'dür. Bu herif-i müşîrin sevgilisi ve Ta'z kumandanı Rıf'at Beğ – emvâl-i milletten gasb ettiğinden hisse verdiği çün – dostu olduğundan Ali bin Abdullah dedikleri ve yüzsekiz vuku'atında paşalık alan herifin memleketinde olan Adin kâ'im-i makamlığına gitmeğe emir alır. Evvelâ kâ'im-i makâm bunlara düşman olur. Sonra da yapılan makbûzların sahte olduğundan bîçâre tasdîk etmez. Müşîr Paşa Rıf'at Beğ'i on bin riyâl için sıkıştırır. Bunun üzerine Ali Paşa da ra'iyyesinin köylerini kasar kavurur Fukârâ ahâlîyi zincirlere urur. Habs eder. Sonra gelir zâbitân yanında pek çok okur. Âbdest alır şâfi'î namâzı kılar.

Para toplanır. Develere yükletilir gider. Fakat aylık emri gelir kimseye bir para verilmez. Mezkûr on bin riyâl mutlakâ müşirlik hazîne-i husûsiyyesine girdiğine şübhe yokdur. eğer hazîneye girmiş ise geçende tahkîkât için giden beyaz sarıklılar baksınlar öyle bir vâridât bulabilirler mi?

Bundan sonra Rüşdü mel'ûnu a'şâr havâlesi mes'elesine karışır. 308 vukû'âtında askerimizi ziyâdesiyle telef ettirdiğine mükâfeten âb u ceble şeyhü'l-meşâyihi ta'yîn olunan Abdü'l-vâhid mel'ûnuna bir türlü söz söyler. ( Bu Abdü'l-vâhid kâ'im-i makâm rütbesindedir) Fakat asıl hak, geçenlerde mahbûsdan çıkan Ali Za'âfî nâmında bir zâtın idiğini Arablar yanıla yakılan nakl ediyorlar. Ve Ta'z ahâlîsinin bi-hakkın medh eyledikleri ve hakîkaten medhe şâyân olan Ta'z ve civârı şeyhü'l-meşâyihi Abdü'l-vâriş'e bir türlü söyler. Hâsılı bunlar iltizâm mes'elesinden ve Rüşdü'nün yüzünden birbirleriyle harbe tutuşurlar. Fakat bu günlerde el-Âkde ve Siyâne civârında asıl Ca'dî'de başlayan ve harb yukardaki yerlerde ziyâdeleşmiş Arablar bu sefer el birliğiyle dost, düşman demeyip asâkir-i nusret-mü'essir ve muhârebe ediyorlarmış! Ez-cümle birinci bölüğün mülâzım-ı sânîsi Gavur Dağlı Yusuf Ağayı öldürmüşler.

Mar kazası civârında müşîrin evine develerle hazîne getiren efrâd-ı askerîyemiz başlarına me'mûr ta'yîn olunan Elli İkinci Alay'ın Dördüncü Taburu kâtib mu'âvini Mahmûd Efendi'yi öldürüp parayı almışlar. Yine Zemmâr taraflarında Şeyh Mikdâd nâm zât hükûmetin zulmünü güzelce bilenlerden olduğundan şiddetli muhârebeler yapıyor.

Vaktiyle San'a'da Mahkeme-i Şer'îyye'de bulunan yâhûd müftî vekîli olan San'a'lı Seyyid Muhammed Hamide'd-dîn ki Türkler miyânında gâvur imam nâmıyla ma'rûftur bu zât-ı şerif hükümette şeri'ate bakmadıkları için bizden firâr etmiş ve 308 vukû'âtını çıkarmış. Beş altı tabur batırmış. Tüfenklerini kâmilen almış birkaç top bile almış bir zâtdır. Türkçe'yi pek güzel tekellüm eder desem hatâ etmem.

Bu def'a da Hicâz'ın miftâhı demek olan Gafl cihetinde bir tabûru kâmilen mahv edip iki aded top ile tabûrun tüfenklerini kâmilen almıştır. Ve San'a dîvârlarındaki mukâtelede elli altmış tüfenk kazanmış efrâd-ı Şâhâne'den ikiyüzü mütecâviz telefât vukû' bulmuş. El-yevm San'a ahâlîsi Aden'e kasvetle hicret ediyorlar.

Zengini sessizce bir yere sokuluyor. Fukarâsı medâr-ı ta'ayyüş-i ibtidâ'î olmak üzere eline bir esb alıb hamâllık ediyor.

Hâfız-ı beyza-yı İslâm'ın diye iddi'â halife milyonlarca Sûdan müslümânlarını Mısırlı müslümânlara kırdırıldığını görüyor da ne yapıyorsun diye müsebbiblerine karşı bir söz söylemediğini ilcâât-ı zamâna böyle iktizâ ediyor gibi te'vîllere kalkışan bir tâkım cehle acabâ sırf zulm-i hükûmetten nâşî kıyâm eden Yemen ahâlî-i müslimesini yine müslümânlarla bâ-irâde-i hilâfet-penâhî mahv edilmekte olduğunu işittikleri zamân ne gibi te'vil bulmağa çalışacaklardır? Lâkin bu hakikat meydânda. Her vakit zırva te'vil götürmez.

San'a'dan her esnâf hicret ediyor. Ruscuklu Şekerci Hacı Mehmet usta asâkir-i Şâhâne'ye verdiği Ramazan reçeli bedeli olan (2840) guruşluk sened-i mahsûsunu levâzım dâ'iresinden alamadığından bî-çâre beşyüz gurûş mukâbilinde satarak Aden'e hicret emeğe mecbûr olmuştur.

**İmzasız**

Numero:18 Sene:2

2 Safer 1316/10 Haziran 1314

**"Balkan" Gazetesinde Görülmüştür**

**Girid'den Mektûb**

**(Şark'da Âfet)**

Aman Allah! Ne müdhiş belâ? Açlık, susuzluk! Bu da bir şey değil âh! Âh!... Muharrir beğ zulüm, zulüm!!

Aman Allah müslümân değil miyiz? Müslimânlığı unuttuysak Türk de değil miyiz? Türk de değilsek ey müslümân! Ey Türk! Osmanlı evlâdları insân da değil miyiz? Söyleyin değil miyiz? Nasıl, nasıl yazayım? Doğru söylesem dilimi kesiyorlar, eğri söylesem İslâmiyet'e yakışmaz, gazetenizle hiç olmazsa muharrir beğ! Bizim gibi

ma'nen, maddeten zulüm ve musîbet dalgaları arasında yuvarlanmakta olan kardaşlarımıza siz hakîkati anlatınız!

Ceziremiz pek harâb! Ahâlî-i İslâmîye'nin âdemi yoktur cismi ise hiç kalmadı. Hükûmet diye tanıdığımız bir Bâb-ıâlî vardı, başımıza, sanki Rum ihtilâlcilerinin belâsı yetişmiyormuş gibi bir İsmâ'îl Beğ musallat etti. Şeytândan, ifrîtten suratsız, münker nekirden korkunç bir şey!!!... Âh hâlimize âh!!...

Halifeye müte'addid ricânâmeler, istirhâmnâmeler gönderdik!! Anlamıyor ki?!... Halîfe de bu İsmâ'îl Beğ'i hemân buraya gönderdi. Hâlimizi teftiş edecek yerde câsûsluk ediyor.

Bereket versin ki (Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyyeti'ne) açtığı (Girid) i'ânesiyle bir çok â'ileyi açlıktan kurtardı. Yoksa açlık beliyyesine kurbân olacaktık. (Osmanlı İttihâd ve Terakki Cem'iyeti)nden me'mûren gönderilen ve paraları fakîr ve fukâraya tevzî' eden zât-ı âlilerini pek medh buyurmuşlardı. Zâten sizin eski gazetenizin rüfekâ ve muharrirlerinden imiş. Onun için şu ufak pusulayı yazmak hem (Balkan)ınız tebrik hem de ba'demâ insân ve İslâm olmak melâbesesiyle başımıza gelen felâket-i hâzıranın müsebbib-i yegânesini ber-tafsîl anlatmak yolunu açmak istediğimden feryâd ve figân ile söze başladığımı afv için niyâz taleb ederim.

**Giridli bir müslümân**

## Kânûn-i Esâsî

"Balkan" ceridesi Ruscuk'ta haftalık olmak üzere mevki'-i intişâra yenice vaz' edilmiş ve münderecâtı millet-i Osmânîye'nin ve husûsen ümmet-i Muhammed'in şu son senelerde uğradığı felâketten nâşî mazlûmîn nâmına feryâd ve âlem-i insânîyet ve İslâmîyet'ten imtimdâd eylemekde bulunmuş olduğundan muharrir Ahmet Zeki Bey Efendi'yi bi'l-hâssa tebrik eder. Ve menâfi'-i Osmânîye ve İslâmîye için emsâlinin teksirini Cenâb-ı Hakk'tan temenni eyleriz.

**İmzasız**

Numero:19 Sene:2 s.1-2

15 Safer 1316/23 Haziran 1314

**-İstanbuldan Mal'lûmât-**

İstanbul'dan aldığımız son ve mufassal bir mektûba nazaran Abdülhamid Yemen Vak'asından dolayı ziyâde telâş ve merâk ediyor. Şimdiye kadar iki taraftan telefât binlere bâliğ oldu.

Ehl-i kıyâm haklıdır. Çünki adâlet yüzünü görmediler. Asâkir-i Şâhâne günâha giriyorlar. Zîrâ: Adâlet isteyen müslümânları öldürüyorlar. Ehl-i kıyâmın re'îsi Hamidüddin hilâfet da'vâ ettiği için pâdişâh pek ziyâde havf ediyor. Def'-i gamm için her gece tiyatro oynatıyor. Levh ve la'ible, çalgı ile, soytarı meddâh gibi erâzilin küfriyâtını dinlemekle birâz ferâh arıyor.

Edhem Pâşâ (mağlûben ve mahzûlen) İstanbul'a avdetinden iki gün evvel Mâbeyn-i Hümâyûn'da mükemmel bir gece eğlentisi tertîb edilip merhûm Midhat Pâşâ ve Kemâl Beğ gibi ahyâr-ı ümmetin anılması edebe münâfî ba'zı mu'âmelât-ı bî-edebâneye düçâr edilmiş gibi bir tâkım soytarılıklar yapılarak sürûr-ı gîtî-sitânî (!) husûle getirilmeğe hayli çalışılmış ise de o kadar fâ'ide-mend olmamıştır.

Edhem Pâşâ ile rüfekâsı gâzî-yi bî-me'ânîye mahsûs et'ame-i nefiseden nevâle-çîn-i hürmet olmak sûretiyle taltîf olundukları i'lân ediliyor. Ne hayâsızlık?! Bu kadar ebnâ-yı vatanın beyhûde yere kânının dökülmesine vâsıta olanlara berhayât bulunan fukarâ-yı memleketin kânından hâsıl olma ta'ârru yedirmekle iftihâr etmek edebsizliğine mekâtib-i ibtidâ'îye talebesi bile hayrân kalıyor. Kerhâne garsonları gülüyor. Bargîr sürücüleri bu rezâlettir diyor.

Vakâhati "kılletü'l-hayâ-i kefâre "hadîs-i şerîfine tamâmen mâ-sadak bir kimse varsa o da şevketpenâhtır. Her biri bir sâhib-i nâmûs öldürecek binlerce şenâ'atleri irtikâb ettiği ve hesâbsız zâyi'ât-ı mülkîye ve millîyeye sebeb-i müstâkill olduğu halde kendini evsâf-ı Rabbânîye ile tavsîf ettirmekden utanmıyor. Umumu soymuş olduğu hâlde (lütfüm umûma şâmildir) gibi hezeyânlardan da sıkılmıyor. Hakîkâten

Abdülhamid gelmemiş olsa mezkûr hadîs-i şerîf ne gibi eşhâs-ı rezile hakkında tatbîk olunabileceğini ta'yîn etmek husûsunda müşkîlâta tesâdüf olunurdu.

"Eşyâ ezdâdıyla münkeşif olur" kelâmı mukteziyâsınca şevket-penâhın vakâhatine dâ'ir bir fikr-i icmâli peydâ etmek isteyenler "Osmân-ı Zi'n-nûreyn Efendimiz'in vâkâr ve hayâsını nazar-ı i'tibâra alıp te'emmül buyurmalıdır. Efendisi gibi hayâsız Ma'lûmât'çı Tâhir'in ne makûle erâzilden olduğu yazılmıştı. Evvelce işâret edilmiş olan tefevvühâtın kendisinden sâdır olduğu muhakkaktır. Şu kadar var ki ba'zı şeyleri yapmadığı halde kendine isnâd etmeği maslahatına muvâfık zann eyleyerek o yolda tefevvüh etmiştir. Meselâ: Abdülhamid aleyhinde olarak verilmiş olan ma'lûm fetvâ-yı şerîfeyi Tâhir'le Mâbeyn ketebesinden birisi ba'zı ulemâ-yı şer'a mürâca'at ederek tahrîr ettirdikleri rivâyeti za'îftir. O fetevâ-yı celile en mütedeyyin, en fakîh, en hamiyyet-mend ba'zı ulemâ-yı âsitâne tarafından ısdâr olunmuştur.

Mâbeyn ketebesinden bir zâtın da bu bâbda himmeti olduğu sâbit ise de Tâhir'in buna hidmeti müsellem değildir. Grandük Nikola'ya hitâb ma'hûd rivâyet ve gazetesine Ahrâr'ın bayrağını tersîm etmek gibi tehâfürü husûsât-ı sâbitedendir.

O fetavâ-yı celileden üçü bir zâlim hükümdârın hal'ine, katline, avanesinin mahvına dâ'ir olup Abdülhamid'in ahvâl-i zâhire-i umûmîyesine nisbetle üçü de sahîhtir. Diğerleri ise Abdülhamid'in Mâbeyn'de irtikâb ettiği cinâyâtâ göre tertîb edilmiştir. Müşârûnileyhüm ulemâ-yı dînimiz dört zât-ı hamiyet ve diyânet-perverdirler. Dindârlıkları hasebiyle her işittikleri sözü tasdik etmez ve hükm-i şer'-i veremez idiler. Onun için mezkûr cinâyâtı fevka'l-'ade ihtimâmla ba'zı mabeyn ricâlinden ve ehl-i vukûftan sûret-i mükemmelide bi't-tahkîk bu bâbda bir muktezâ-yı şer'i ilm-i yakîn hâsıl etdikten sonra fetâvâ-yı şerîfe-i mezkûreyi tahrîr eylemişlerdir. Re'isleri şehîden birkaç ay evvel dâr-ı bekâya irtihâl eyledi.(?)

Abdülhamid mezkûr fetâvâ-yı şerîfeden derece-i nihâyede havf ediyor. Hiç birinin tekzîbine hattâ te'vîline çâre bulamıyor. Ermeniler'e isnâd etmek istedi. Fetâvâ gâyet fıkîhâne olduğu gibi ulemâ lisânıyla yazıldığından bu isnâd halkın nazar-ı dikkatini celb etmekten başka bir şey'i müfîd olamayacağı kendisine ihtâr olundu. Müdâhîn-i şehir sâbık Edirne müftüsüne irâ'e etti. Alçak müftî bunların hükmü yok

diyecek oldu. Abdülhamid (bunların hükümsüz olduğuna dâ'ir bir reddiye yapıb bana verebilir misin?) deyince sârıklı iblîsin dili tutuldu. Emînü'l-fetevâ Nûrî Efendi ile ba'zı ulemâ bu husûs için Mâbeyn'e defe'âtle çağrıldıkları muhakkaktır. Lâkin bunun da fâ'idesi olmamıştır. Çünki: Tasdîk etmeleri korkusuyla kendilerine fetevâ-yı şerîfenin aynı gösterilmekle cesâret olunamamıştır. Hattâ "bunlar pâdişâhımız hakkında tatbîk olunamaz"deseler bile kifâyet etmiyor. Sûret-i kat'îyede tekzîb etmeleri matlûbdur. Buna da imkân yokdur.

Nâdân Abdülhamid Han evvel emirde fetâvâ-yı cerâ'id-i terahhâtına kıyâs ve tekzîbi kolaydır zann ediyordu. Sonra fetâvâ-yı mezkûrenin ehemmiyet-i azîmesini anladı. Amucasının bir fetvâ ile hal' olunduğunu da hâtırına getirdi. Titremeğe başladı.

Bi'l-farz bir tâkım alçaklara "bu fetvâlâr yanlıştır" dedirtse yine resmen i'lân-ı keyfiyyete cür'et olunamaz. Derd-i derûnuna şifâ bulunamaz. Abdülhamid defe'âtle "müslümânlıkta bir varakpâreye inkıyâd gibi ma'nâsız şeyler olmasa ben bir şeyden korkmam" gibi küfriyâtta bulunmuştur.

(Osmanlı) gazetesi pâdişâhın Cum'a namâzını âbdestsiz kıldığını söylüyor. Halbûki cenâbet hâlinde de kılar. Böyle şeylerden çekinmeyeceği yakînen ma'lûmdur. Lâkin bizim tahkîkâtımıza göre hiç Cum'a namazı kılmıyor. Hutbe okunur Cum'a kılınırken mahfelde oturub sigara içiyor. Fenâlık düşünüyor. Yâverân-ı şehr-iyârîden birkaç zâtın şehâdeti bunu isbâta kâfîdir. Sultan Abdülaziz hutbe, Cum'a esnâsında yemek yemekten hazz ederdi. Bu ise sigara içiyor. Müslimânlıkla da bu sûretle de istihzâ ediyor. Bu gibi alçaklığı irtikâb eden insân sûretinde şeytân artık yirmi bin müslümânın Cum'a günü namâzsız kalmasına mı bakar?!...

Abdülhamid düşünüp taşındığı mezkûr fetâvâ-yı şer'îye gibi Envâr fırkateyninin Yıldız etrâfına şu'le-pâş ve câhil asâkir-i muhâfazanın arasına pertev-endâz olmasını var kuvvetle men', hayâtını muhâfaza, halkı iğfâl, emvâl-i milleti itlâf gibi umûrdan ibârettir.

Muhannes Tâhir'in şu edebsizliği de şâyân-ı iş'ârdır ki merkûm evvelki sene Filibe'ye savûşup kurnazlığından Sultân Abdülhamid'in tapındığı Rusya aleyhinde şiddet-i lisân isti'mâliyle gazetesini neşre başlamıştı. Abdülhamid korktu. Amân dedi:

bir çok pâre verdi. Büyük büyük va'adlerde bulundu. Murdar sevgilisine yine kavuştu. Merkûm Filibe'de bulunduğu esnâda ba'zı kafadârları yanında kendi ağzına lâyık, hem kendisinin hem de efendisinin hâllerine muvâfık pek bî-edebâne bir sûretle efendisine söğüb sâyârmış. Rivâyât-ı ma'lûmesinin ba'zısını orada da tekrâr etmiştir. Ora gazete-fürûşlârından biri de gazetesinin memâlik-i Osmânîye'de ba'zı abonelerine gitmekte olduğundan İstanbul'daki Posta Nâzırı takva-furûş Hüseyin Hasîb Efendi'ye pek fenâ çıkıştığını ve ebleh Hasîb gayretli gazetecinin hatırı çün iki posta me'mûrunu azletmek istediğini ve Bulgarya'da her posta mevzi'i Devlet-i Aliyye'nin Posta Nâzırı'ndan ehliyetli olduğunu söylemiş ve (Rızâ'en lillâh devletimizin ruhûna fâtiha) demiştir. Kafâdârları da pek ma'nidâr düştü diye alkışlamışlardır. Kafâdârların ictimâ'ı Filibe'de (Ada) nâm mahalde vâki' olmuştur. Tâhir'in Meriç kenârında vâki' ferâh-efzâ Filibe'den İstanbul'a avdet edince iltifât ve i'timâd-ı şâhâneye o kadar mazhar olmuştur ki Dördüncü Sultan Murad'ın harb ve darb ve musâra'at mu'allimi ve hâfız-ı esrârı bulunmuş ve Bağdâd muhâsarasında liyâkat-ı fevka'l-'âde ve Hâlid-vâri bir hamâset-i hudâ-dâd ibrâz etmiş olan hamiyyet-mend-i şehîr Hâfız Paşâ merhûmun Dicle kenârından Der-'aliyye'ye avdetinde metbu'-ı muhibbi tarafından o iltifât ve i'timâdın nısfına nâ'il olmâmıştır. Fa'teberûâyâ evveli el-elbâb! (intiha)

İş bu mektûb-ı melhusu fakîr diyor ki: Bu mektûbta anlayamadığımız bir şey varsa o da Filibe'de (Ada) olup olmamaktır. Gûyâ rûh-ı pür-futûhu Dicle ve Meriç hâtıralarıyla müteheyyic Bağdâd fâtihi Sultân Murâd-ı Râbi' Hazretleri makâm-ı alînde vüzerâsından sadr-ı şehîr Hüsrev Paşa'ya: "Bizim nâ-halef sizin Bosna'yı Avusturya'ya (Hâfız Paşa'ya dahî) sizin Filibe ile Rumeli'nin en mühimm yerlerini Bulgar'a verdi (ve Topal Receb Paşaya da ) sizin Arnavudluğu da bakâlım kime ihsân edecek" diyor. Hüsrev Paşa da: "Herifi tepeleyen olsa Anadolu ıslâhâtı, İrân fütûhâtı gibi hidemât-ı azîmemi nazar-ı i'tibâra almayacak. Amasya menfâsında üzerime bî-gayr-i hakk hücûmla beni katl edenleri afv eder ve kan da'vâsından -müjde olarak- vazgeçerdim." diyor. Hâfız Paşa da: "be kardaşım ne diyorsun? Öyle bir büyük gazâ edene müddet-i medîde hidemâtımın, en sonra da ma'sûmâne şehâdetimin sevâblarını bağışlarım" ibâre-i metînesiyle mukâbele ediyor. Recep Paşa da: "Bizim Arnavudlar fedâkârlıktan çekinmezler. Lâkin hiç biri şeref-i millîyemizi gıbta fermâ-yı âlem edecek öyle bir gazâ-yı ekberi henûz îfâ etmediğine te'essüf ediyorum". deyu izhâr-ı telehhüf ediyor.

Bu mükâlemet-i gazûbâneyi dinleyen siyâsî-i mâder-zâd Ruscuk'lu Bayraktâr Mustafa Paşa: "Be yoldaşlar! Ne söylüyorsunuz? Herîf milleti bitirmiş, ifsâd etmiş! Öyle büyük gâziliği kimden umuyorsunuz? Allah alçağı kahr eylesin milletine akıl ve fikir versin. Daha yüz sene olmadı. Sadârette iken beni çoluk çocuğumla berâber yaktılar. Evimi attırdılar. Lâkin bunu bana yapanlara kızmıyorum. Çünkü onlar hak ve hakîkat ararken bir hatâda bulundular. Şimdi hak ve hakîkati görenler inkâr diğerlerini de iğfâl ediyorlar. Allah'a, Peygamber'e, müslümânlığa, nâmûsa, millîyete i'lân-ı harb eden ve müslümânlıkla Osmanlılığı mahve azm ve cehd eden bir hâ'ini bî-dîniyye bilerek prestiş ve binlerce sene yaşamasına du'â ediyorlar. Du'âda mutantan, ma'nâsız bir takım elfâz kullanıyorlar. Böyle edebsizlere Allah imdâd Peygamber şefâ'at eder mi? Bî-çâre cühelâya, fukarâya acınır. Bu gidişle cümlesi kurbân gidecek, nâm ve nişânları kâlmayacaktır. O alçak da bî-çâre fukarâyı zâlimâne saltanatıyla korkutmuş. Kâzibâne hilâfetiyle aldatmış cümlesini tehlikeye atıyor. Allah mu'înleri olsun. İ'timâd ettiği kesâna bakın! Âralarında müslümân, Osmanlı var mıdır? Dîn ve îmânı rütbe ve nişâna satıyorlar. Hele koca Tuna boyunda Çingâne Yahya Nâfiz'den başka taltîf edecek âkil, hamiyetli âdem bulamamış mı?Bosna da şeref ve haysiyet yâlâncı Hulûsî'ye mi münhasırmış? Filibe de mütelevvin Rızâ Paşa'dan başka doğru söyler, millete hidmet eder, hakîkât anlar âdem yok mu imiş? Kıbrıs'da Pâlikârya'da meşrebli, ismini yazmasını bilmez derecede câhil, îmân furûş, nâmûssuz Derviş'den gayri müslümân mı yoktur. Ben vâkı'ân ümmî idim. Fakat isti'dâd-ı hudâ-dâdım sâyesinde devletin menâfi'ini, milletin mesâlihini bi-hakkın anlamış ve hamd olsun millete hidmet yolunda yine millet eliyle kurbân olmuşum. Ben câhil fakat Abdülhamid'le vükelâsı gibi ukalâyı üşâklığıma bile kabûl etmezdim. Öyle âlçakları toparlayıp denize atardım. Habâsetlerinden milleti kurtarırdım. Hem Abdülhamid akıllı mıdır? Cenâb-ı Feyyâz-ı Mutlâk'ın insâna en büyük ihsânı akıldır. Aklın noksânı nisbetinde insânda fenâlık olur. Abdülhamid gibi fenâlık eder dünyâya bir âdem gelmediğinden demek ki şahs-ı merkûm insânların en akılsızı ve binâ'en-'aleyh en câhilidir.

Öyle echelsin ki câhiller seni techîl eder

Hep sana mechûldür âlemdeki ma'lûmlar

Yolunda idâre-i kelâm edince herkes tasdîk etti. Ve millet-i İslâmîye ve Osmânîye'nin sa'âdet ve selâmeti çün Abdülhamid'in vücûdunun kalkmasına dâ'ir ettiği du'âlara âmîn âmîn âmîn sadâlarını îsâl-i icâbet –gâh-ı rabbi müte'âl eyledi.

**İmzasız**

Numero:19 Sene:2 s.3

15 Safer 1316/23 Haziran 1314

**Sultan Hamid'in Entrikaları ve Müdâfa'a-i Nâmûs**

Bin üçyüz on üçüncü sene-i Rûmî'de Ağustos'un yirmiyedinci pençsenbih gecesi sâ'at dört buçukta yetmiş sekiz kişiden ibâret bir sürgün alâyı, hayr-ı âmâl-i ahrârânelerinin kurbânı bir hey'etşebân şeref vapurunun korkudan durulmaz anbârına tıkılmış idi. O geceden, yüzlerce â'ilenin mâtemini hâzırlayân o şebb-i menhûstan on beş gün evvelden beri resmî nîm resmî ahbâr ve havâdisle gerek o zavallılar, o vatan kahramânları afv ile aldatılmış ve gerekse hâl-i heyecân ve galeyânda bulunan â'ilelerinin sîne-i âteş-nisârlarına mâu'l-hayât inşirâh serpilmiş idi. Bu hükûmetin desâ'is-i şeytanet-kârânesi levâzımındandı.

Ahâlîyi, â'ileleri sukût-ı tâm içerisine ircâ' ile ansızın emâfâl-i ismetnûd-ı milleti İstanbul'dan teb'id îcâb eyliyordu. Öyle yaptı, fakat; bununla da iktifâ etmedi. Bu haber-i müdhîş ertesi sabâh â'ilelere sâ'ika-i ciğer-sûz gibi te'sir edecek vâveylâ-yı istimdâd mehâfil-i ecnebîyeye tanîn-endâz olacaktı. Bunun da esbâbını hazırladı:. Sultan'a değil, belki hukûk-ı millîyet ve vatana ta'arruz etmekle lekelenen sürgünler Trablusgarb'a tehzîb-i ahlâk için gönderilmiş ve müstakbelen bir çok iltâf ve avâtıfa nâ-mezd olmuş gibi havâdis-i fikr ferîbâne ile kanlı yaşlar akıtan gözlerin dindirilmesi düşünülmez idi. Bu da yapıldı.

İstanbul'u böyle yâlânlar ile oyalayan pâdîşâh vapurda bulunan, afv ümîdiyle pûyân iken böyle bir hâl-i nikbete düşen ve kendilerini beht ve hayretten alamayan sa'âdet-i maddîye düşkünlerinin arasına tohum-ı nifâkı ümîd-i afv ile soktu. Bundan sonra sâha-zede-i te'essüf olan vekayı'ın kâffesini tevlîd eden bu mâder-i ridâ'et olmuştur.

Ahkâm-ı Kur'anîye'yi üssü'l-esâs ittihâz eylemiş hakâyık-ı tabi'îye-i mükevvenâtı istikrâhı emel edinmiş efkâr-ı münevvere ashâbına: "Siz nâmûssuzsunuz! Pâdişâh sizi nefretle yâd ediyor. Ahlâkınız fesâd-âlûdedir. Etvârınız mizâc-ı asra muhâliftir. Islâh-ı nefs ediniz! Tehzîb-i ahlâk eyleyiniz! Bu lekeden, hayâtınıza ile'l-ebed kırân gelecek olan bu şâ'ibe-i nefriyâttan kurtulmak için her şey'e karışmayın! Pâdişâhınız evâmir-i keyfiyesine itâ'at edin! Sizden istenilen vezâ'if, meşrû' da olmasa, madem ki pâdişâh emr ediyor; îfâsına cân-sipârâne çalışın! Ve illâ nâmûssuzluklardan kurtulamazsınız!" denilirse erbâb-ı insâf söylesin! Buna ne cevâp verilir? Bi't-tabi' redd ile mukâbele ve hattâ ahkâm-ı şer'îyeyi tezyîf ettiği için kâ'ilini tahkîr ve tel'în eylemek îcâb eder değil mi?

Buna pençe-i istibdâda zebûn kalmış bu gençler hey'eti sabır ve sükût ile mukâbele etti. Ve hattâ kendilerinden musırrân istenilen istirhâm-nâmeleri makâm-ı mu'allâ-yı hilâfete hürmeten verdi. İstirhâmât netîcesi şiddet ve unftan başka bir şey olmadı. Her gün bu vechile söylenilen akvâl-i bî-edebâne karşısında gözleri yaşaran, mu'âmelât-ı nâ-revâ ile daha vücûdları (?) bulmadan ezile ezile za'f ve nâ-tuvânî-i vahime girifttâr olan zavallı mazlûmîn iki ay kadar bu bâr-ı girân-ı istibdâda gerdan-ı inkıyâdını muti'âne uzâtmış iken içlerinde henüz unfuvân-ı şebâbette daha sâfiyet-i ma'sûmiyette bulunarak nâmûs ve iffetini âlî-cenâbâne ve merdâne müdâfa'a etmiş bir çocuğu kim bilir ne gibi sü'ellem işkencelere ma'rûz kalmak, bütün rüfekâyı felâketinden ayırarak hâl-i infirâdda mu'azzeb etmek için pençe-i dehhâş zulm; mahbese de uzandı.

Teşrîn-i sânî'nin dokuzuncu pazâr gecesi yatsı namâzı kılınırken zavâllı ma'sûm alındı. Zâbitânın odasından anadan doğma ta'bîrine lâyık olacak derecede çırçıplak bir hâle koyuldu her tarafı, hattâ mestûrîyet-i şer'îyeyi hâ'iz â'zâsına varıncaya kadar açık bırakıldı üzerinde evrâk-ı muzırra aranıldı. Bu hâli, insânların her türlü me'âyibden, menâhîden lezzet-yâb olduğunu gören bütün âlem-i melekûtu nefret ve giryelere gark eden bu manzarayı pencereden mevkûfînin hey'et-i mecmû'ası darabât-ı kalbîye ile seyr ve temâşâ ediyordu.

Evet! Bu manzara-i ra'şe -bahş pek canhırâş idi. Çocuğun karşısında me'mûrîn-i istibdâdtan bir mîralây, şenâ'at-ı halkına mebnî vaktiyle Mekteb-i Tıbbıye-i Askerî İdâdîsi'nden tard olunarak şimdi yüzbâşılıkla menfiler üzerine me'mûr ve nâsiyesi tab'ında merkûz bütün müsâvîyi izhâr eyleyen Hasan isminde bir bî-edeb bulunuyordu.

Zavallı ma'sûm müstenidâne, müsterhimâne nigâhlarla etrâfına bakıyor ve kendisini sırmalara gark olmuş canavârlar arasında görünce çeşmân-ı endûh efşânından kanlı yaşlar akıtıyor, vefret-i ye's ve ızdırâbından o anda renkten renge, ızdırâbtan ızdırâba düçâr oluyordu. Bütün semerât-ı mesâ'îsi mahv ve tebâh edilmiş felâketzedeler hey'eti ise nâmûslarının bir pârçasına edilen şu ta'arruza artık sabır edemeyecek bir hâle gelmiş idi. Her yerde sabır, her ânda sükût ve hamûşî ile nâm-ı insânîyeti berbâd eylemek muvâfık olamaz. İstanbul'da, her gün bir ferd-i millet bir bazû-yı şedîd tarafından kaldırılıyor etrâftan bir ses yok! Bugün komşusunu dest-i istibdâdtan kurtaramazsa yârın da kendi o i'tisâfa şikâr olacak. Fakat bilinmez, anlaşılmaz, bir âh-ı tahassürden başka bir şey'i ağzından çıkârân yok! Bi't-tabi' bu hâl; efrâd-ı milletteki kansızlıktan, havf ve hirâsdan ileri gelir. Makdûhtur. Hiçbir sûretle mahkeme-i hak ve adâletle milleti mes'ûliyetten kurtaramaz. Hayâtını imhâ eyleyinceye kadar zalemeye hûn-ı safvetini emdîren millet, meskenet ile ile'l-ebed mahkûm ba'zı hakkâniyet olur.

(Mâba'di var)

**İmzasız**

Numero:20 Sene:2 s.3-5

26 Safer 1316/3 Temmuz 1314

**Sultan Hamid'in Entrikaları ve Müdâfa'a-ı Nâmûs Makâlesinden**

**Mâba'd**

Hele Trablusgarb'da, cihân-ı mes'adete küskün, âlem-i ikbâle dargın bir çok şebânın iffetine tecâvüz bâdî-yi galeyân olmaz mı? Zâten hayâta nefrin-hân olan olan bu zavâllıların ciğerlerini menfâlarda mahbeslerde darabât-ı cedîde-i hançer gadr ile paralamak, mukâvemet ve müdâfa'aya sebebiyet vermez mi?

İşte bu galeyân, bu tuğyân ânı bir sûretle oldu. Nasıl oldu bilinemiyor? Yâlnız şu kadar var ki bütün efkâr-ı hurûşân, bütün kulûb pürhelecân bir hâlde her ağızdan: "Soralım!Arkadâşımızı nereye götürüyorlar? İsteyelim; elimizden bütün mâmeleki, bütün sermâye-i neşâtı gasb eylemiş bir pâdişâhın mahbesde bizi kendi kendimize bırakmasını, nâmûsumuza vicdânımıza âğır gelecek bu gibi mu'âmelât-i reddî'eyi icrâ etmemelerini isteyelim. Muvâfakat etmezlerse, kalkalım, bağıralım, arkadaşımızı iyilikle vermezlerse, cebîr ile âlalım!" Bu galeyân da hadd-i gâyesini buldu. Göz gözü görmez oldu. Galeyâna, hayr-ı nâmûsun pâ-zede-i huyûl denâ'et olmasına evvelce arz olunan manzara kâfî değilmiş gibi, ma'hûd yüzbaşının: "Edebsizler,

hâ'inler,....."gibi kaleme gelmez, ağza alınmaz, acı sözleriyle cerîha-i hûn-âlûd kalbe tuz serpildi. İşte bu söz tîr-i semnâk gibi ciğerlere saplandı, hatveler bir sevk-i tabî'î ile koğuşun hâricine doğru atıldı, bir hücûm-ı fa'âlâne, bir savlet-i merdâne hey'et-i istibdâdîyeyi lerze-dâr etti. Mîralâyın, yüzbaşının "Urun! Ne duruyorsunuz?" emirleri süngü takmış askerlerin zulmet-i leylde mevkûfîn üzerine atılmasına ve gûyâ Yunân askeri üzerine şîrâne hücûm ediliyormuş gibi az kâldı ki ismet kanlarınının dökülmesine bâ'is oluyordu.

Her emri körü körüne, her fi'ili anlamaya anlamaya îfâ eden bî-çâre askerler çoktan beri mevkûfîn hakkında kîn ve adâvet saklıyor. Ve böyle bir emr-i mâ-fevki en büyük fırsatlardan sayıyordu. Lâkin bütün hareketlerini şer' ve kânûn hâricinde tanzîm etmeyen zümre-i mücâhidin hürriyet-i âfâkı "Allahu Ekber Allahu Ekber....." sadâlarıyla çınlatınca askerler de şaşırdı, kendilerini dindâşlarının, mürted tanıttırılan mağdûr vatandaşlarının karşısında görmekle şerr-i mesârr oldu. İrtikâb-ı cinâyetten çekindi.

Ertesi günü, şiddet-i istibdâd arttı. Tahkîrât düşnâm-engiz sâmi'alara çarptı. İstintâklar icrâ eyledi. En nihâyet sadâ-yı hakk istimâ' olunmadı. Yirmi dört kişi mahbes-i askerînin nem-nâk, elem-nâk hevl-engiz olan zemîn kâtına atıldı. Asıl zulme en büyük hedef olan öteki çocuk, o nevresîde ma'sûm da ayrıca bir odaya atıldı. Diğer kırk kişi mahall-i sâbıklarında muvâ'îd-i afv ve lütfle bir hâl-i iğtifâl ve tecâhül içerisinde bırakıldı.

Hükûmetin bundan sonraki hareketi, o leyle-i kıyâmda sımâh-ı milleti tedbirlerle hakka da'vet eden bir fırka-i nâciyeyi yeniden e'în-i ulu'l-elbâba küçük, hakîr göstermek oldu.

Efrâd-ı cem'iyet öteden beri neşr ettiği müfteriyâne bir lâhika-i mü'elllime teşkîl eden bu şâ'ibe-i garaz-kârâneden evvel Taşkışladan beri sürüklenen bu bî-çârelerin Yıldız işkencehânelerinde ma'rûz oldukları ta'n ve şetmi işitmeli. Hakk ve savâb için çalışanların bu gibi acı, zehirli, sözlere hedef olduklarını işitmek bile nısfet ve adâlet talebi olanları hayât-ı me'yûsâneden büsbütün nefret ettirir.

Evet!Taşkışla'da her debboyda ayrı, ayrı habs edilen mahbûsların esbâb-ı tevkîfi başlarında nevbet bekleyen askerlerin merâkını mûcîb olacak, ya askerler onlara soracak, veyâ onlar askerlere hakîkatı ifhâm edecekti. Hânedân-ı saltanatın şefâheti, huzûzâtı için câhil bırakılan efrâd-ı milletten bir kısmını teşkîl eden askerlerin

memleketlerinde, alayların çektikleri sefâletin, zucretin hangi menbâ'dan nebe'ân ettiğini anlamaları Sultan Hamid'in tab'-ı denâ'et-kârına nâ-hûş gelirdi. Bunun çün mevkûfları lekelemek, câhil olan askerleri bu sûretle iğfâl ederek kûşe-nişîn-i ızdırâb olan geçlere nefret ettirmek îcâb ediyordu. Zâbitân akşam dîvânlarında çavûşlara şu tenbîhâtı veriyordu:

"Efrâda edilecek tenbîhât şu vechile olmalıdır: Başlarında nevbet beklediğiniz mahbûslar, devlet ve millet hâ'inîdir. Muhârebe zamânında Yunân hükûmetine câsûsluk etmiş. Muhârebe planlarını satmış alçaklardır. Milleti mahv etmek isteyen hâ'inlerin cezâsını vermek için pâdişâhımız irâde etmiş. Şimdi burada istinsâk olunuyorlar. Sakın olmaya ki onlar ile konuşasınız, onlara mu'âvenet edesiniz, hâ'inlere yârdım eden de hâ'in olur.Hattâ sizin yasâg dediğiniz şeyleri dinlemezlerse tüfek dipçiğiyle urun!"

Bu sözler her gün akşam tesbîhinde efrâda telkîn olunur ve bî-çâre mevkûflar kendi haklarında tertîb olunan dü-zâg-ı tel'ini kendi kulaklarıyla işitirlerdi.

Hiç unutulamaz, nevbet bekleyen askerlerden biri bir gün mevkûfa şöyle demişti: "Askerlerin Yunan'la pençeleştiği bir sırada sizin Yunan'a plânları satmanız olur muydu? Ben pâdişâh olsam sizi hiç yaşatmam."

Ah zavallı asker bilmiyordu ki memleketinde anasını, babasını, vergiler, zulümler altında kendisini burada hidmet-i askerîye bâşında zelîl ve ser-gerdân bırakan bir zâlimin tahdîd-i kuvvâ-yı istibdâd için o mahbûs uğraşıyor, nefsinden vazgeçmiş milletin i'âde-i hayât ve satvet eylemesi çün çalışıyordu. Nevbetci olmuş bir pâdişâh-ı hâ'ini bekliyorum zann eden bu merd-i câhil anlamıylordu ki azasının emrini icrâ ediyor. Ve zavâllı mahbûsa haksız yere nazar-ı nefretle bakıyordu.

Yalnız mahbeslerde me'mûrîn-i asâkîri iğfâl etmekle kanâ'at olunmuyor. Bütün efvâh-ı nâs da: "Taşkışla, zabtîye-i pâdişâh hâ'inleri dîn ve millet düşmanları mürtedlerle dolmuş" sözleri dolaşıyordu. Bu neşriyât-ı iftirâ-kârâne Mâbeyn'in pek eski tuzaklarından pek küflenmiş desiselerinden idi. Vaktiyle terk-i hayât müste'âr eylemek üzere bulunan bir milleti canlandıran hükûmetin mevcûdiyet-i i siyâsîyesini bütün Avrupa'ya yeniden tanıttıran Ebu'l-müceddidîn, pîşvâ-yı ahrârınız Midhat Paşa merhûm da irtidâdla lekelenmiş bütün milletten düşürülmüş idi. Hilâfeti hevesât-ı zâtîye-i huzûzât-ı keyfiyyesi çün en keskin âlet ittihâz eden bir hâ'in-i millet-i pür-bî dâd-ı pür şiddet milletin cehlinden bi'l- istifâde müzellefe-i idbâra atmak istediği ekâbir-i milleti aforoz eyler. Dinsizlikle ithâm eder. İşte şu cür'et-i rezîlâne yirmi iki seneden beri

Sultan Hamid'in en birinci amelidir. Âmâl-i reddî'esine muhâlif olanları mutlak mürted tanıttırır. Çünkü cehl ve ta'assub içerisinde bırakılmış efrâd-ı millet, ne hakâyık-ı furkânîyeyi bilir, ne de me'âlî-i dinîyeyi tanır. Yalnız peygamber postunda oturmak dâ'îyesinde bulunan bir şahs-ı nâ-hemvârın akvâl-i nâ-meşrû'asını mahz-ı hikmet; bi-hakkın kerâmet bilir! Onun mel'ûn tanıdıklarını o da düşman-i dîn; hâ'in-i millet tanır. Hiç sormaz ki bu lâ'net, bu nefret, bu hıyânet niçin?...

Pâdişâh-ı bî-dâd bu hakîkatleri bildiği çün ile'l-ebed milleti câhil bırakmak ister. Bu iftirâlarını; bu bühtânlarını yalnız Taşkışla'da yapmakla kalmadı. Vapurda muhâfazaya me'mûr asâkire yeniden telkînât verdi. Esas hep mesele-i irtidâddır. Vapur Trablusgarb'a gelmezden evvel ahâlî-i vilâyete Ermeniler'in geldiği bildirilmiş. İkişer hatve fâsıla ile dizilen iki sıra asâkirin arâsından mahbes intihâb olunan koğuşa giderken neferlerin yek-diğerine söyledikleri: "Bunlar Ermeni imiş!" sözleri artık te'sirden kalmış, dâ'î-yi hande idi.

Trablusgarb'a birlikde gelen asâkir; burada misâfirleri oldukları asâkirin zihnini de teşvîş etti. Dinsizlikten başka ortada dönen harb plânlarının satılması mes'elesi hemân umûmileşti. Kimse düşünmüyordu ki, mektebte vezâ'if-i tahsîliyesinden başka bir şey düşünmeyen şâkirdânın, daha kudemât-ı umûrun ilk basamaklarında bulunan zâbitânın eline harb planlarını nasıl geçiyordu? Eğer böyle bu işin sıhhati olsa, mutlak kurşuna dizilir. Bu cezâya karşı da bütün cihân sâmît kalırdı. Çünkü câsûsluğun cezâsı her yerde her mülkde muhıkktır. Câsûslar her millet nezdinde hâ'indir. cânîdir cezâsız bırakılamazlar. Fakat vatanı milleti tehlikeden kurtarmak isteyen şubbânı böyle tasnî'âtla lekelemek uyamaz ne zamân olsa tezâhür eder. Şimdi her hakîkat meydânda! Millet kan döktü. Cân verdi bir mülkü, evvelce bahşîş olarak verilen bir kısım arâzîyi istirdâd etdi. Pâdişâh hıyânet etdi. Zulmüyle, sefâhetiyle taht-ı saltanatta kalmak için Avrupalılar'ın teklifini redd edemedi. Tesalya'yı Girid'le berâber terk ediverdi. Hakk ta'yîn etti câsûs kîm imiş cânî kîm imiş anlaşıldı!...

Bu kadar uzun bir sûrette bast-ı makâla lüzûm yoktu. Fakat kalem istiyor ki daha çok yazsın. Şimdilik maksadımızdan dûr olan desâ'isten agmâz-ı ayn olunuyor. Asıl felâketzedelerin nâmûsunu pây-mâl eyleyen neşriyâtı redd etmek her vazîfenin birincisidir.

Bundan altı ay evvel sâhazde-i telehhüf olan vakı'a cânsûz bir nâmûsu zulüm elinden kurtarmak için oldu. Hükûmet bunu hârice başka türlü aks ettirdi. Ortaya nâ-

becâ bir tâkım havâdis, âleme bî-edebâne bir çok rivâyetler yaydı. Efkâr-ı âliyye ashâbını şerr-i mesarr edecek tasnî'âttan hacl olmadı. Neye muktedir ise yaptı. Hattâ hâricteki tarafdârân-ı cem'iyetî bunlardan tebrîd etti. Öteden beri pâdişâhın va'ad ettiği afvın avk ve te'hîrine vak'a-i mezkûrenin bâdî olduğunu i'lân etti. Bu da yalan çıktı. Bütün hakâyık erbâb-ı mehâsin nezdinde âşikârdır. Fakat hâricte bulunanlara hakîkat hâlî anlatmak müşkil.

Afv meselesine bâdî mezkûr vak'a olmuşsa, altı aydan beri her şey'e katlanmakla sabır ve tahammül göstermekle zu'm-ı sultâna göre ıslâh-ı nefs eylemiş olanlar niçin afv olunmuyor. Bundan üç aydan mukaddem İstanbul'dan gelen bir telgrafla ıslâh-ı hâl edenler sorulmuş. Bunlar bi't-tabi' mevkûfun nisbeten daha iyi bir koğuşta mahbûs bulunan kısmını teşkîl edecek cevap verilmiş. Afva dâ'ir yine söz yok. Ye'is ve nevmîdîye dûçâr olan bî-çâreler şu vechile Kurbân Bayramı'na kadar avutulur. Ye'is yeniden görünüyor. Bayram geçer. Ümîdleri tâzelemek için yine bir telgraf gelir: "Afva şâyeste olanların iş'ârı irâde buyurulmuş?" Hayret? Hep soruluyor; cevâb gelmiyor. Vakit kazanmak insân aldatmak için mahbûslara karşı böyle hareket olunuyor. İğfâlât-ı medîdeye teşebbüsle ne mecbûriyet görülüyor ki Mabeyn-i Hümâyûn böyle amîk üzüntüler ile mevkûfîni eziyor. Namussuzluğun bir parçası da o kevkeb-i intıfâ-pezîre (?) sorulmuyor mu? İffet-i zâtîyeleriyle genc-ı kasvette müsterîhâne yaşayanları ümîd ve intizâra düşürmek arâlarına nifâk ve fesâd sokmak muvâfık-ı şîme-i insânîyet midir?

Afv ve lütûftan kat'iyyen kat'-ı alâka etmiş olanları kânûnen mu'ayyen cezâlarını vermemek da'vâ-yı hak edenler, yeniden işkencelere arz etmek göz önünde dururken rikkat ve re'fet-i Şâhâne'ye istinâd etmek akıl ve fikre sığar mı?

Ve'l-hâsıl sekiz aydan beri hükûmetin bu bî-çâreler aleyhinde neşrettiği rivâyât hep pâdişâhın âmâl-i garazkârânesi îcâbâtından efrâd-ı milleti zümre-i müceddidîn aleyhine çevirmek hevesâtından ileri gelmiştir. Dîn ve îmânâ mâl-i mevrûsu gibi ta'arruz eden bir denî-yi bî-misâlin nâmûs ve hayâda ayaklar altında çiğneneceği ve herkesin şiddetle beklediği afvı yapmak için ba'zı vekâyi'-i fecî'a îkâ' esbâbını ihzâr ile kabâhatin mevkûfine isnâd eyleyeceği bedîhiyâttan olmakla Trablusgarb'ta sicn-i bilâde-i kasr-ı dilârâ-yı hürriyette mahbûs olanların her hâl ve zamânda ma'sûm ve beriyyü'z-zimme olup bütün fecâyi'in fâ'il-i hakîkisi Sultan Hamid olduğu delâ'il-i mesrûdeden başka bir çok husûsât-ı sâ'ire ile tezâhür eder.

(El-hakku ya'lu velâ ya'li aleyhi)

**İmzasız**

Numero:20 Sene:2 s.1-3

26 Safer 1316/3 Temmuz 1314

**Siyâset-i Hamidîye'nin Âsâr-ı Ahîresi**

Tesalya'nın fethi bî-çâre millet-i Osmânîye'yi ne büyük zarar ve ziyânlara uğrattı. Terki de âhâlî-i müslimenin bâşına yeni belâ getirdi.

Haklarında ba'zı Yunanîler tarafından mezâlim ve ta'diyât vukû'a getirildiği gazeterlerde görülüyor. Yunan hükûmeti tevbîh olunuyor. Teb'asının birbirine te'addîsini maddî, ma'nevî tedâbirle men' etmeyen hükûmet hakîkaten sezâ-yı takbîh ve mu'âhezedir.

Mâbeyn-i Şâhâne'nin fikrine hidmet eden ba'zı Mısır gazeteleri ise "Bâb-ıâlî mezkûr ta'diyât-ı Yunanîye'yi işitir işitmez" pür hiddet olup inledi. Kalkıp oturdu. Sonra sıçrayıp oynadı. Zil urdu durdu. Islık çalmakta bulundu. Telgrafnâmeler çektirdi. Bağırıp çağırdı. Gürleyip haykırdı. Parmağını kulâğına koyup "meded Ali" na'rasını attı. Kaleme davranıp i'tirâz-nâmeler (protesto) saçtı. Kılıç çekip Yunan'a yeniden i'lân-ı harb edecek oldu. Az kaldı donanmâ-yı heybet-numûna fayrâb kumândasını verecekti. Bereket versin ki ba'zı mülâhazât devr-i endîşâne hiddetini teskîn etti. Ya'ni çâre-sâz-ı müşkilât-ı cihân olan hikmet-i Şâhâne (?) tam kıvâmında bulunmayaydı arsız Yunanlılar'ın ensesine yeniden şiddetlice bir tokat aşk edilir. Yüzüne de unutamayacağı bir şâmâr urulur. Şiddetiyle beli kırılır. Tesalya büsbütün elinden alınır. Garâmet-i harbîye de sekiz milyon liraya iblâğ olunurdu. Şu kadar var ki asâkir-i muzaffere-i Şâhâne daha Tesalya'da iken orada olan Yunanlılar'ın tenkîl derecesinde te'dîbine kaçmış olanlarının da berâ-yı isti'sâl ihtimâmlı ta'kîbine himmet etmek üzere Edhem Paşa'nın me'mûr edilmemiş olması sezâvâr-ı istigrâb ve ta'accübtür. Ermeniler gibi Yunanlılar'ın da intikâm-ı hilâfet penâhîye lâyık oldukları şüphesizdir yolunda idâre-i kelâm ediyorlar dostları ağlatıp düşmanları güldürüyorlar.

Ba'zıları da; "Ve evfû bi'l-ahîdâni'l-'ahde kâne mes'ûlâ" âyet-i celilesi muktezâsınca Abdülhamid ahdini îfâ edip vakitde Tesalya'yı tahliye etti. Yoksa kıyâmet kopmuş olsa o kadar şühedâ kânıyla yeniden irvâ edilmiş kemikleriyle oluşmuş olan Tesalya'yı kânıbozuk Yunanlı'ya i'ade etmez da suver-i esrâfıyla kudr-i askerini

çekmezdi. Bütün Avrupa'ya meydân okurdu. Belki de hâ'iz olduğu kuvve-i ma'nevîye ile hıristiyanlık âlemini zir ü zeber ederdi". me'âlinde tafrâ-furâşâne bendler yazıyorlar. Kendilerinin müslümânlar meyânında ne derece câhil, yâve-gû veyâ mürâ'i dürûgzen olduklarını hıristiyanlara karşı utanmadan i'lân ediyorlar.

Tesalya tahliyesi hakkında İstanbul hezeyân-nâmelerinin yazdığı cümle ma'lûmunuz değilse de geçenlerde İkdâm Gazetesi'nin bir nüshasını bir Osmânlı ağlayârak elimize tutuşturdu. Birşey diyemeden savuşup gitdi. Mezkûr nüshanın "Edvâr-ı siyâsîyede yeni bir muvaffakiyet" ünvânlı hâvî olduğu uzun bir bendi okuyunca edebsizliğinin, ârsızlığının, çingâneliğinin, küfürbazlığının, gözbağcılığının, kaleme gelmeyen, vasf ve ta'rîf olunamayan hattâ tasavvûr ve tahayyül edilemeyen sahırlığın, bu güçlüğün, rezâletin, vakâhatin, yezidliğin İstanbul hükûmetinde veyâhud Mâbeyn bütegdesinin mevcûd olduğu tahakkuk etti. Bu bâbda zerre kadar şekk ve şübhe kalmadı. Şimdiye kadar hükûmet-i hâzıra hakkında bir şey yazılırken mübâlağâ ve ifrât endişesi vardı; mümkün mertebe i'tidâle ri'âyet olunurdu. Tesalya'nın tahliyesi üzerine bîçâre halkı iğfâl için Mâbeyn-i Şâhâne'nin irtikâb ettiği yalancılık, tagyîr-i hakikât, tahkîr-i millîyet, denâ'et, hayasızlık hikmet-i Yunanîye ile ta'rîf, mübâlağât-ı İrânîyye ile tavsîf, belâğat-ı Arabîye ile ta'yîn edilir şey değildir! Bütün akvâmın şütûn-ı galîzasıyla sebb ve tahkîr edilse yine edebsizlik haddi bildirilemez; pis mahiyetinin yüz cüz'ünden bir cüz'üne mukâbele olunamaz!

Ümmet-i Muhammed'i o hâl-i esef-i iştimâle koyduktan, elini ayağını bağlayıp ağzını da kapattıktan sonra dîne, şerî'ata, millîyete, akla, hikmete, insânîyete, hakîkâte külliyen mübâyin laflarla bî-çâreleri iğfâl ve idhâlden mezheb-i diyânet ve mürüvvetleriyle istihzâdan hazz eden maddî ma'nevî, mâlî, ticârî, zirâ'î o hasârât-ı millîyeye acımaktan başka bir dil-şiken o hasârât için "edvâr-ı siyâsîyede yeni bir muvaffakiyet" diyen alçaklar için zâten hâric bulundukları dâ'ire-i İslâm'dan hârictirler demek hâsılı tahsîl kabîlinden başka yahûdî havrası, hıristiyan kilîsası, mecûsî ma'bedi, mülevves, yalancı ve her mahlûktan alçak o makûle edebsizleri kabûl etmez.

Ey kârî-yi kerîm! Burada yazılanı okurken gücenme!.... Yazarı gibi ağla! Müslümân isen bîçâre milet-i İslâm'a acı; değil isen yine acımalısın! Çünkü mesfûr melâ'in gibi insânlıktan hâric değilsin! Hükûmet-i Hamidîye gibi alçak, denî, rezîl, edebsiz, yalancı bir hükûmetin dâr-ı dünyâda teşekkül etmiş olduğunu târîhle isbât edebilirsek hakk-ı âcizîde her hükme rızâ gösterilir.

İstanbul'da cerâ'id-i Mâbeyn'in rızâsına muhâlif bir şey yazmayacağını bilirsek o makâle Mâbeyn'in fikrini mübeyyendir. (Ma'lûmât) hezeyân-nâmesi Hilâfet-i Hamidîye'nin müdâfi' ve meddâhı olduğu gibi (İkdâm) rezâlet-nâmesi de siyâset-i Hamidîye'nin tesbîh hân-ı mürevvicidir. Her alçaklık (Tahir) de mevcûd olduğu ma'lûmdur. Fakat Cevdet'e ne oldu! Bu kadar tabasbas ve temelluk kendisinden umulmuyordu. Gâlibâ bîçâre-yi re'îsü'l-münâfıkîn muhakkir-i İslâm Ahmed Midhat zındıkı ifsâd etti. İdlâl-i millet yolunda evvelâ makâle yazan kalem oynatan o adüvv-i dîn ve millet değil midir!? Mezkûr makâlede onun eser-i hâme-i nifâkı olsa gerektir!. Mukâbilinde kim bilir ne mikdâr ihsân-ı Hamidîye nâ'il olmuştur? Her ne ise kangı denî yazmış ise yazdığına bakalım.

Bakın ne diyor. Dediği ber-vechi zîr mu'terizalara alınmıştır. Ezmine-i kadîme târîhine â'id birtâkım mukaddemât-ı vâhiyeden sonra diyor ki:

(O zamânın politikası esbâb-ı harb, netâyic-i harb hep istilâ-yı memâlikten başka bir şey değildi. Büyük Sezusteris, Keyhusrev, Roma, İskender hep bu hâm politikanın peşinde koşuyordu.)

Ey kâri'! Güler misin ağlar mısın? İki üç bin senelik İrânlı Keyhusrev'den Makedonyalı İskender'den ve filân pâdişâhtan bahse ne hâcet vardır?

Bu da iğfâlin bir türlüsüdür. Birinci Emevi, Abbâsi hulefânın hatta Hulefâ-yı Râşidîn'in ve eski selâtîn ve hulefâ-yı Osmânîye'nin politikaları başka bir şey miydi? Ellerinden gelseydi veyâ vakitleri müsâ'id olaydı bütün dünyâyı feth etmeyecckler mi idi? İ'lâ-yı kelimetullah neyi iktizâ ediyordu!?

İmdi, mezkûr cümle müslümân ağzına yakışır mı? Bununla hulefâ-yı İslâm siyâseti istihfâf olunmuyor mu? Eski, yeni Avrupalılar'ın politikaları da bundan başka bir şey miydi? Her biri, cihânı istîlâ fikrindedir. Âhvâlin adem-i müsâ'idesi başka bir şeydir.

(Zamânımız ise ulûm ve terakkî ve bi'l-hâssa medeniyet ve insanîyet asrıdır.) Hülefâ-yı müşârunileyhüm efendilerimizin asırları ne asırları idi? Ulûm ve fünûn onların asırlarında vaz' ve tedvîn olunmuş ve medeniyet terakkî etmiş ve insânîyete hidmet olunmuştur. Onları o husûslarda taklîd eden varsa Avrupalılar'dır. Şimdiki Türkiyâ değildir. Bedevi, vahşî, câhil Abdülhamid'in böyle şeylerden haberi var mıdır? Asya vahşetinin en dehşetlisini i'âde ve insânîyete, şerî'ate i'lân-ı harb etti bundan daha sâbit bir hakîkat var mıdır?!

(Kavâ'id-i insânîyetin terakkî ve te'ammumu akvâm-ı mütemeddine beynindeki muhâdenât-i ahlâkîye ve iktisâdîyenin gereği gibi te'essüsü, vâkı'ân arz üzerinde beliyye-i harbi bütün bütün imhâ edememiştir) Hulefâ-yı Râşidîn ve Emeviyyîn ve Abbâsiyyîn ve Osmâniyyîn devirlerinde kavâ'id-i insânîyet yok muydu? Yeni mi terakkî etti? Mâbeyn gazeteleri vâsıtasıyla işine müdâhale eden Avrupalılar'ın insânîyetsizliğinden pek çok şikâyet ediyordu. Bî-çâre Türkler'i aldatmak, âvutmak sırası gelince en meşhûr cerîdesi vâsıtasıyla Avrupalılar'ın kavâ'id-i insânîyeyi terakki ve tâ'mîm eder dedikleri i'tirâf ediyor. Bununla da o kavâ'id-i insânîyeden kendisinin de ayrılamayacağını anlatmak istiyor. (Muhâdenet-i ahlâkîye) ne demektir? Ahlâkı pîs olan herîf emsâliyle sâğdıç olur. Acabâ Mâbeyn'in sağdıcı kimdir?! "Muhâdenât-ı iktisâdîye" ta'bîrinden murâd, emvâl ve sâ'ireyi hüsn-i sûretle teksîr ve isti'mâl ve menâfi'-i umûmîyeye sarf ise böyle (muhâdenetin) şimdiki Hükûmet-i Osmânîye'de eseri olmadığına âlem müttefiktir! Batakcı bir kaltabânla iktisâd muhâdenetine kim iştirak eyler?

"Beliyye-i harbin imhâsı" ne demektir? Tabâyi'a ve şerâyı'a muhâlif böyle bir söz, yine Mâbeyn'e yakışır! Gözün kör mü be hey alçak bütün âlem harbe hazırlanıyor görmüyor musun? En mütemeddin olan Amerika harb edip duruyor. İşte İngiltere da'imâ harb ediyor "kıyâmete kadar harb cârîdir" me'âlindeki hadîs-i şerîf kati'i's-subûttur. Cenâb-ı Hakk'ın "Nâstan ba'zısını ba'zısıyla def'i olmamış olsa yer yüzünde fesâd ve hedm-i mesâcid ve me'âbed ve sâ'ire vuku'bulurdu" me'âlindeki âyet-i celileden Mâbeyn'in haberi yok mudur? Kendi meskenetine onu da mı fedâ etmek ister? Subhânallah! Edebsizde utanmak hasleti mi yoktur. Müslimânlıktan bir şey anlamak nerede kâlıyor!

(Muhârebat-ı düvelîye yalnız iki müsellah ordunun muhâsemâtına hasr edilmiş, hukûk-ı ahâlinin muhâfazası kefâlet-i düvelîye ile te'mîn edilmiştir). Tesalya'da ehl-i İslâm'a vuku' bulan ta'adiyyât-ı Yunanîye'den ne haber? Ve kangı devlet bunların hukuklarını te'min etmek için protesto etti?! Hattâ Bâb-ıâlînin mürâ'îyâne protestosunu kim te'yîd eyledi? Kefâlet-i düvelîye ne halttır? Mâbeyn-i mezkûr cümle ile ne demek istiyor. Ahâlî-yi Yunanîye'nin hukûku asâkir-i Osmânîye'ye karşı te'mîn olunmuş demek istiyorsa pek doğrudur! Binâ'en'aleyh o kadar hukûkuna ri'âyet olundu. Fakat bî-çâre müslümânların bir fâ'idesi mi olur? Girid fezâyı'ı daha kesilmedi.

İçinde yaşamakla müftehir olduğumuz devr-i cedîd-i siyâsî mâdem ki harb-i istîlâyı ortadan kaldırmıştır bu hâlde iki hükûmet beyninde vukû'â gelen bir harbin netîcesini ta'yîn etmek mes'elesi bi't-tabî' başka bir renge girmiştir. Hükûmet galîba hükûmet-i mağlûbeden mesârif-i harbîyesini almak, isti'lâ ettiği memâliki i'âde eylemek işte hukûk-ı umûmîye-i düvelin hâtime-i kemâli budur. İşte bu ibâre ile küfrünü i'lân ediyor. Fuhşuyla, zulmüyle, edebsizliğiyle (cihâd-ı fîsebilillâh) vazîfesini îfâ edemeyecek derekeye milleti tenzîl etmiş bulunduğu ve Avrupalılar'ın bizi bir günde kaldırabilecek derece-i irtikâya vâsıl oldukları bir devirde yaşamakla iftihâr ediyor. Artık i'lân-ı küfürden başka irtikâb-ı kizb ve dürûgdan da sıkılmıyor. Gâlibin istîlâ ettiği memâliki mağlûba i'âdesi ne vakit ve nerede olmuştur? Almanya Fransa'ya (Alsas Loren) vilâyetlerini niçin i'âde etmiyor? Rusya bizden fâhiş tazmînât-ı harbîyeden başka o kadar arâzîyi niçin zabt etti? Japon Çin'den tazmînâtla berâber Furmuz ve sâ'ire adalarını niçin aldı? İ'âde-i memâlik husûsunda bir kâide-i düvelîye ne vakit ve nerede ve kangı kongrede vaz' ve ta'yîn olunmuştur. Olunmuş olsa bile o kâ'ideye şimdikî şâşkın Türkiyâ hükûmetinden başka kim ri'âyet eder? Avrupalılar Çinden muhârebesiz olarak o kadar yerleri kangı kâ'ideye istinâden aldılar? Fransa, İngiltere gibi devletler Afrika'da her sene arâzî zabt ediyorlar. Bir tâkım hükûmetleri kaldırıyorlar. Ma'a-hazâ o hükûmetlerin hiçbiri şimdiki Türkiya hükûmeti gibi bârbâr, vahşî değildir. O kâ'ide-i düvelîyeden o bî-çâre hükûmetler acabâ neden müstefîd olmuyorlar?

Türkiya daha ziyâde müstefîd oluyorsa mahâretinden, kudretinden değildir. Bulunduğu mevki'e şükr etsin daha doğrusu "ve el-gaynâ beynehim el-'adâveti ve'l-buğzâ'" buyuran Vâcib-i Te'âlâya şükr eylesin. Bu ni'met-i İlâhîye'nin kadrini bilmeyen sû-i isti'mâl ederse ondan da mahrûm olacağını yakînen bilsin tûh! Alçak kendi siyâsetinden kuvvetinden mi dem uruyorsun? Allâh'ın ni'metine şükr ve bî-çâre ahâliyi ıslâh etmiyorsun, sâde yalancılıkla, rostopolulukla aldatmağa çalışırsın eşekliğine dahâ doymadın mı?! Â... ne vakit utanacaksın arlanacaksın?!

(Bu ma'rûfe-i düvelîyeyi ilk def'a olarak pek pârlak bir sûrette mevki'-i tatbîka vaz' etmek mehâsin-i siyâsîyesine cihânı dâ'imâ hayrette bırakan Devlet-i Aliyye-i Osmânîye olmuştur) makâlenin sâ'ir ibâreleri gibi bu ibâre de pek kâtibâne ise de vâ esefâ ki akla, mantıka, nefsu'l-emre muvâfık bir hikmet-i müş'ir değildir.

"Ma'rûfe" tanılmış, bedîhî sırasına geçmiş ve diğer kazâyânın fehm ve idrâkine medâr bulunmuş bir kaziyye demektir. Bu hâlde "ma'rûfe-i düvelîye" umûm devletler

meyânında mütedâvil ve mer'î bir kaziye demek olur. İmdi, bunu ilk defa olarak parlak bir sûrette mevki'-i tatbîka koyan Devlet-i Osmânîye'dir deyip de iftihâr etmek (.....) yemek değil midir?! Evet! Parlak bir sûrette muzaffer iken netîcede mağlubdan pek ziyâde mutazarrır olmak kaziyesini ilk def'a gösteren Devlet-i Osmânîye olmuştur. Mabeyn'i Şâhâneni'n dünyâda teşekkül etmiş hükûmetlerin en fenâsı, en rezîli olduğunu bu kaziyye sûret-i vâzıhı da isbât ediyor. İşte parlaklığı bu demektir. Şaşkınlığına, edebsizliğine âlem hayrân kalmış pârmak ısırıyor. Dostlar, ağlıyor. Düşmanlar gülüyor. Mecnûna koltuk verib eğleniyorlar. Onlara karşı şişiyor. Burnuyla çâmurda ne halt ettiğini bilmiyor. Burnu pisliğe bulânmış tilki gibi hidmetten dem uruyor!.

(Tesalya'nın tahlîyesi hukûk-ı beyne'l-milel târîhinde o kadar şanlı bir muvafffakiyettir. Muhâberât-ı âtîyenin en parlak bir numûne-i insânîyetin setri add edilebilir. İşte Devlet-i Aliye Avrupa düvel-i mütemeddinesine karşı bu kere de bir ders-i i'tidâl gösterdi. Akvâm-ı medenîyeye, istikbâle; nısfet ve insânîyete cesbân bir muhârebede numûnesi irâ'e etti) çüş çüş çüş!.....

Â edebsiz! Tesalya'nın tahliyesi hukûk-ı beyne'd-düvel târihinin kangı sahîfesinde mestûrdur. Böyle tahliyenin mislini târîh-i beşer zabt etmiş midir? "Hukûk-ı beyne'd-düvel" gibi tumturaklı ta'bîrâtla kimi iğfâl ediyorsun? Senin gibi herkes eşek midir? Yoksa âyı mıdır? Teselya'da kırk, elli bin şühedâ-yı müslimînin kanı o kadar ucuz mudur? Evlâdlarına, haremlerine ne mükâfât edebilirsin? Bî-çâreleri sefâletten nasıl vikâye edersin? Pis boğazına geçirmeyip de dilencilikle toplayacağın üç buçuk kuruşla mu istikbâllerini te'mîn edeceksin? Gerek şühedânın evlâdlarıyla â'ilelerinin ve gerek ber-hayât kalan asâkir â'ileleriyle akrabalarının bir buçuk seneden beri çektikleri meşakkat senin küfürle meşhûn kalbini müte'essir etmiyor mu? Muhârebe sebebiyle milletin zâyi'ât-ı maddîye ve ma'nevîye duygusu zadûkçe-i zındıkiyet olan sadr-ı habîsine girmiyor mu? Bu hâl-i rezâlet iştimâlinle mi devlet-i mütemeddîneye ders-i i'tidâl ve akvâm-ı medenîyeye, insânîyete cesbân muhâbere-numûneleri gösteriyorsun? Sen kangı ormandan geldin? Medeniyyet, i'tidâl; nısfet ne demektir. Böyle şeylerin ma'nâsını bilmediğin hâlde başkalarına nasıl irâ'e ve tedrîs edersin? Ayı ; ricâle ta'lîm-i kemâl eder mi? Seni çingânelere teslim kâlın kafanla topuzla ura ura oynatsınlar. Âlem-i ibret olsun. Sen bundan başka bir şey'e yaramazsın!. Haddini bildin mi? Nerede bileceksin ayıda hitâba kâbiliyyet var mı?

(Koca bir kıt'ayı gâlib bir ordunun pence-i âhenînden kurtarmak hiç intizâmsızlık vuku'a getirilmeyerek askeri çekmek Avrupâlılar'ın tahmîn ettiği müddetten evvel emr-i tahliyeyi ikmâl eylemek Devlet-i Aliyye-i Osmânîye'nin intizâm-ı askerîsini, ahd-perverliğini isbât eden muvaffakiyyât-ı celileden değil midir) Dilin tutulsun. Gözün kör olsun. Boynun kırılsın. Yerin; cehennemin dibinde olsun. O bî-çâre askeri orada bir seneden ziyâde beyhûde niye tuttun? Devleti o kadar lüzûmsuz mesârifa, milleti de hesâbsız zâyi'âta niçin dûçâr ettin? Tesalya'yı tahliye edeceğini bilmiyor mu idin? Asâkiri usândırmak, evlerini özletmek için o kadar zamân orada tuttun değil mi? Şimdi de emr-i tahliyenin suhûletini kendi kerâmetine atf ediyorsun. İntizâmsızlık vukû'a gelmemiş ise asâkirin hüsn-i itâ'atine delâlet eder yoksa senin dirâyetine delâlet etmez. Bundan anlaşılıyor ki Hükûmet-i Şâhâne emr etmedikce ahâlî-i müslime bir şey yapmaz. Öyle ise Ermenistan, İstânbul vukû'atında haklı haksız o kadar ra'iyyenin katli Hükûmet-i Şâhânenin emriyle olduğu sûret-i kat'iyyede tahakkuk ediyor.

O asâkir seni gebertseler umûm Yunanistan'la Tesalya'yı memâlik-i Osmânîye'ye ilhâk eylemekten hayırlı olur. Umûm ahâlî-i İslâmîye'yi aldâtmak için her tedbîre mürâca'at ettin. Tesalya'yı terk etmem dedin. Midhat gibi edânîye bir tâkım müdâfa'alar yaptırdın. İslâm kanıyla veyâ kılıcıyla feth olunan bir mahalli terk etmek dîn-i İslâm'a muhâlif olup şer'ân câ'iz olmadığına bir fetvâ ısdârıyla Avrupa'yı gûyâ tehdîd edeceğini söyledi. Tesalya'ya mahsûs pullar i'mâl ettin. Cevâmî' ve tekâyâ gibi ebniye-i hayrîye ve sâ'ire inşâsına başladın. Tesalya'nın evvelki teslîminde hicret etmiş ahâlî-i İslâmiye'yi da'vet edip orada yeniden yerleşmeğe teşvîk eyledin; ve dahâ pek çok zenâ'et-kârâne nümâyişlerde bulundun. Mukarrerât-ı düvelîye ile Teselyâ'yı tahliye edeceğini kat'îyen bildiğin hâlde bu nümâyişlerin cümlesini itmâm ettin. Mukarrerât-ı düvelîye nedir bilmiyorsun. Öyle bir kuvvet ve kat'îyeti hâ'izdir ki fevkinde ancak kudret-i İlâhîye vardır. Müttefik kuvve-i düvelîyeyi ancak başka ne hikmete mebnî olabilir? Sence öyle bir hikmet bulunmamış ise umûmen cinnetine hükm etmek lâzım gelir. Tesalya'ya harbden sonra da'vet etmiş ve orâda zâten bulunmuş ahâlî-yi İslâmiyye'nin hukûkunu dahâ asâkir-i Şâhâne orada iken şimdi i'tirâf ettiğin kefâlet-i düvelîye ile te'mîn ettirmek hâtırına gelmedi mi? Yunaniler meyânında terbiyesiz ve haklı haksız intikâm vâdîsinde pûyân eşhâsın bulunduğunu hâtırlayamadın mı? Hiç şüphe yoktur ki ta'addiyâtın vuku' bulacağını biliyordun! Fakat mahsûs öyle kefâlet ve

te'minât aramadın! Şimdi mürâ'iyâne protestolarla âlem-i İslâm'ı yeniden aldatmâğa kalktın bu tedbîrinden o bîçâre Tesalya ahâlîsinin perîşân olmasından başka ne fâ'ide hâsıl oldu? Allâh-ı zü'l-celâl hazretleri, istinâdgâh-ı İslâm olan millet-i Osmânîye'yi senin vücûd-ı şeytanet-nümûdundan ahd-i garîbde tahlîs buyursun. Âmîn.

(Mâba'di var)

**İmzasız**

Numero:21Sene:2 s.1-4

8 Rebi'u'l-evvel 1316/14 Temmuz 1314

**Siyâset-i Hamidiyye Âsâr-ı Ahîresi**

**(makâlesinden mâ-ba'd)**

Yine pâdişâh, siyâset-i câhilânesinin herze-furûş müdâfi'i İkdâm rezâletnâmesi vâsıtasıyla diyor ki: "Bu muvaffakiyyetini (ya'ni Abdülhamid'in Tesalya'yı boşalttırmasını) biz değil bütün Avrupalılar da takdir ediyor." Yahu! Âlemden birâz utansan da küfür ve rezâleti bu dereceye vardırmasan senin için de elbette daha iyi olur.

Memâlik-i Osmânîye'nin en güzel, en münbît ve ahâlîsi pek müste'id bir kıt'a-i vâsi'asını nuhûsetinden Yunan'a meccânen vermiştin onbeş sene sonra cehâletinden i'lân-ı harble tahkîr ve tezlîl ettiğin bîçâre millet sâyesinde yine feth eyledin! Emrâz ve zarûretten nâşî kırk elli bîn askerin telef olmasına sebeb oldun! Muhârebeye on altı on yedi milyon kadar lira sarf ettin! Yüz binlerce â'ile perîşân oldu. Hiç olmazsa yüz bin yetim, otuz bin dul kaldı. Umûm ahâlînin zâyi'ât-ı maddîyesi hesâb edilemez bir râddeye vardı. Muhârebeye sebeb olan Girid de zâyi' oldu. İmdi ehl-i İslâm'ın fâ'idesiz olarak bu derece nufûsen, mâlen, mülken zâyi'âtına "muvaffakiyet" deyip de Avrupa nasârâsının müstehziyâne takdîriyle istişhâd ve iftihârda bulunmak hâlât-ı küfr ve rezâletin en sahihidir.

(Hattâ bir vakitler Devlet-i Aliyye aleyhinde idâre-i lisân eden "Tan" gazetesi bile Devlet-i Aliyye Osmânîye'nin bu muvaffakiyyet-i ahîresini bervech-i âtî alkışlamıştır: "Tesalya kıt'asının müddet-i mu'ayyine iktizâ etmeden evvel ikmâl-i tahliyesi târih-i düvelde gâyet ehemmiyetli bir vak'a-i siyâsîye teşkîl eder. Muhârebe-i vak'a ile Edhem Paşa pâdişâhın nâm-ı hümâyûnlarına koca bir kıt'ayı fetih ve teshîr eyledi: Musâlehânın akdinden sonra Avrupa'nın büyük bir endişesi vardı. Nusret'in gâlibe bahş ettiği gurûr, arzû-yı intikâm Tesalya'nın tahliyesini işkâl edeceği zann

ediliyordu. Ahvâl-i umûmîyeye vukûf-ı iddi'â eden ba'zı zevât Edhem Paşa'nın ordûsuna Tesalya'yı terk ettirmek için Avrupa devletleri tarafından müdâhalât-ı mü'essireye bile lüzûm görüyorlardı. Bunların fikrince hilâl-i gâlibin Avrupa âmâline öyle kolay mümâşât etmesi târihte nazîri görülmemiş bir vak'a tarzında telakkî olunuyordu.) Rostopolluğun, yalâncılığın en mükemmel numûleri mezkûr ibârede tecellî ediyor. Tan gazetesi Mâbeyn-i Şâhâne'nin rüşvethâr, edebsiz müdâfi'i Fransızca bir varakpâre olduğunu erbâb-ı vukuf biliyor. Bir vakit Mâbeyn aleyhinde bulunmuş olması istediği kadar para koparabilmek içindi. Mezkûr varakpâre hey'et-i rezilesince fenâ bir şey midir? Hey'et-i rezile-i merkûme ara sıra İstanbul'a me'mûr-ı mahsûs da i'zâm eder. Bir tâkım yâlâncılıkla mecnûnu korkutur. Ayrıca ihsân da alır. Tesalya tahliyesi hakkında Mâbeyn'in tertîbiyle yazdığı makâle için kimbilir kaç bin Frank (husûsî) almıştır.

Bu hâlde Tan gazetesinin akvâl-i kâzibâne veya müstehziyânesiyle Mâbeyn-i Şâhâne'nin kendi kerâmet-i mevhûmesine edille ikâmesi gibi dübârecilik tasavvur olunur mu? Lâkin bu dubârecilik foyasını meydâna koyuyor. Şaşkınlığını gösteriyor. Hattâ "Tan" gazetesinin ibârelerinden acı istihzâlar anlaşılıyor. Hakîkaten "Tan" Abdülhamid Han'la hem istihzâ ediyor. Hem de parasını alıyor.

"Nusret'in gâlibe bahş ettiği gurur ve arzû-yı intikâm" demesi gibi hüsn-i ahlâk nokta-i nazarından istihzâ veya tezyîf mi olur? Gurur hiçbir vakit müstahsen olamaz. Gurur; kibir gibi mezmûm bir şeydir. Gâlibin mağlûba afv ve safahle mu'âmelesi uluvv-i cenâb ve necâbetine delâlet eder. "El-'afv vü zekâtü'z-zafer" buyurulmuştur. Abdülhamid böyle mehâsini anlamıyor. "Tan" gazetesinin Türkiyâ pâdişâh-ı hâzırı (bir iki bin sene evvelki Benî Kantura sülâleleri gibi mağrûr ve mütekebbir, hodbîn ve lâkin onlardan bir farkı varsa o da miskin mağlûbundan intikâm arzûsuyla muttasıf olmasıdır.) yolunda kendisini tezyîf etmesinden hazz edip gurûr ve arzû-yı intikâm fezâ'ilden ma'dûd imiş gibi yalancı bir Fransız gazetesinin istihzâlı sözleriyle delil getiriyor.

(Kabineler beyninde mevcûd olan mübâyenet-i efkârdan nâşî Avrupa devletlerince bir hareket-i müştereke-i kat'îye ittihâzı müşkil görünen şu zamânda Tesalya'nın tahliyesince zuhûru melhûz olan müşkilât ve te'ehhürâtın Avrupa âsâyişini ihlâl edecek mehâlik-i siyâsîye tevlîd edeceği zannı kuvvet bulmakta idi. İşte bunun içindir ki Tesalya tahliyesi bütün Avrupa'ca pek büyük bir memnûniyetle telakkî

olundu. Doğrusu Zât-ı Hazret-i Pâdişâhî şu muvaffakiyetten dolayı şâyân-ı tebriktir.) Sus behey dinsiz! Hasârât-ı ma'lûme için muvaffakiyyet deyib de ondan dolayı pâdişâhı şâyân-ı tebrik görmek gibi imânsızlık veyâ vicdânsızlık olamaz. Bundan başka mezkûr ibârelerde olan tenâkuzları görmemek ve yâhûd âlemi kör zannetmek gibi eşeklik olamaz. (Kabineler beyninde mevcûd olan mübâyenet) demekten Mâbeyn'in maksadı nedir anlaşılamadı. Tahliye husûsûnda mı mübâyenetleri vardı. Öyle ise niçin o mübâyenetten istifâde buyurulmadı.

Bîçâre milletin o kadar hasârât-ı mü'ellimesinden sonra hasebte lillâh mı? Yoksa merhâmet-i Şâhâne'yi hıristiyanlık âlemine ibrâz etmek emeliyle mi tahliye vuku' buldu? Gâlibin gurûru nerede kaldı? Birkaç satır sonra mezmûm mu oluyordu? Evet tahliye karârında kâzın tüylerini yolan ve sevdiği Osmanlılar'ın tatlı kanını emen Almanya devleti mürâ'îyâne bir tereddüdte bulunmuş idi. Münâfık menfa'at-perest Almanya'nın o tereddüd-i câ'lîsi de Yunan'dan almaktan kat'-i ümîd etmiş bulunduğu duyûn kesiresini sağlâm bir zamânla te'mîn ettirmek için olduğu çok geçmeden anlaşıldı. Bu bâbdaki maksadı hâsıl olduktan sonra bir eser-i muhâlefeti görüldü mü? Hattâ Yunan tarafını istilzâm etmedi mi?

İkinci Wilhem'in ikinci Abdülhamid'i i'lân-ı harbe teşviki ve daha doğrusu o mecnûna o kadar İslâm kanını döktürmesi birtâkım Almanyalı protestân ve katoliklerin Yunan'dan matlûb-ı hukûkunu muhâfaza için olmuştur. Almanya'nın şaşkın Abdülhamid'e müzâheretine mükâbil bîçâre Osmânlılar'ın o kadar kanını içmekle kanâ'at edemiyor. Kanamıyor da ehl-i İslâm'ın kıymetdâr kanını da başka yerlerde olan hukukunu te'mîn için döktürüyor.

Ne yapsın! Kendi askeri, kuvveti yok imiş gibi Abdülhamid'i bulmuş da sâye-i kudret vâye-i husrevânelerinde istifâde ediyor. Aferin Wilhem Cenâblârı! Şaşkın, şişkin bir kaz buldun, tüylerini istediğin gibi yolmağa bak! Kendi askerini neye yorarsın! Müslümânlar sağolsun! Mecnûn halîfeleri sâyesinde kânlarını kana kana içer Almanlar'ın hukûkunu da muhâfaza edersin!

İşte ey bîçâre Osmânlılar! Pâdişâhınızın kendisini şâyân-ı tebrik ve gördüğü (muvaffakiyet-i cihân pesendîde-i mülûkânelerinden) birisi de bu oluyor. Bu bâbtaki tebrîk mümâyişi imansızlığın en kavî edillesinden olup olmadığını siz ta'yîn ediniz. Bu gibi rezâletler üzerine Mâbeyn-i Şâhâne büthânesinin (şu zamânda Tesalya'nın tahliyesince zuhûru melhâz olan müşkilât ve te'ehhürâtın Avrupa âsâyişini ihlâl edecek

mehâlik-i siyâsîye tevlîd edeceği zannı kuvvet bulmakta idi) demesi gibi tenâkuz, hilâf-ı hakîkat var mıdır? Rezîl bir taraftan hikmetten dem vuruyor, kendini şâyân-ı tebrîk görüyor. Diğer taraftan devletlerin müttefikâne karârıyla ve daha doğrusu icbârıyla Tesalya'yı tahliye ediyor. Bununla berâber onun hatrı çün Avrupa âsâyişini ihlâl edecek mehâlik-i siyâsîye tevellüdü zannından bahs etmekten utanmıyor. Düvel-i mu'azzama Tesalya'nın tahliyesine müttefik olduktan sonra tahliye olunması için Avrupa âsâyişini münhall bir müşkil-i siyâsî tevellüdü mutasavver midir? Lâkin Mâbeyn yalancılığı setr, edebsizliği te'vîl için ne halt ettiğini bilmiyor. Sâde milleti aldatayım diye bir tâkım elfâz ve rezâlet ve fezâhat sarf edip duruyor.

Tesalya'nın tahliyesi emrinde kumandanların, ümerâ-yı askerîyenin ibrâz eyledikleri âsâr-ı rü'yet ve kâr-agâhîyi görmemek büyük haksızlık olur) amân bakın dün haklı olarak feth ettim dediği Tesalya'nın bu gün tahliyesini alkışlamak büyük bir haksızlık olur diyor! Kumandanlarına tahliye emrinde âsâr-ı rü'yeti kaç para eder? O kadar İslâm kanına bedel feth olunan bir mahali terk etmekte hiç bir müşkîlâta tesârüf olunmamak için bîçâre câhil asâkiri bir takım Mâbeyn laflarıyla aldatmağa muvaffakiyetleri istihsân olunur mu? Bu da mı şâyân-ı iftihâr ve tebrîktir? Edhem Paşa ile hem-meşreblerine kıymetdâr kılıçlâr, birçok ihsânlar takdîmi selâm-ı sekâmet-encâmlar teblîği beyhûde mi olsun? Edhem Paşa şimdi gâziliğiyle iftihâr ededursun. Muhtâr ve Osman Paşalar'ın üçüncüsü olmak şerefiyle mümtâz olsun. Para toplamağa, zevk ve sefâ sürmeğe baksın, şân ve şeref yerinde. Teveccüh gîtî-sitân ber-kemâl dahâ ne ister? Muhârebede beyhûde telef olmuş olan kırk elli bin kişinin aç çıplâk çoluk çocuklarına (inâyet ola) o çocuklardan telef olmayan ve sâğ kalan olursa yirmi yaşına vâsıl olur olmaz silâh altına da'vet (pâdişâhım.....) du'â-yı mekrûhuna müdâvemet, şeref-i cihân-bânîyi muhâfazada gayret ve şahs-ı habîsi takdisten başka dinî, vatanî, millî vazîfe yok. Allah'a ibâdet, peygambere muhabbet, dîn ve millete hidmet nerede? Bu vezâ'if-i mukaddeseyi bîçâreye kîm ta'lîm etmiş? Kerâmetle mi bilsin? İşte Tesalya'nın fethine müsâra'ât ve terkinde mutâva'ât eden yüz otuz bu kadar bin askerin bir numûne-i terbiyesi! Bu hâlde şâyân-ı istihsâh ve tebrîk mi oluyor? Artık illallah!... Rezâlet, alçaklık, köpeklik, hınzırlık, gözbağcılık hep Mâbeyn büthânesinde mevcûd!!... (Şimdi Tesalya tahliye olundu. Yunan üç büyük hâmînin sâye-i sahâbetinden tazmînât-ı harbîye acısından başka bir cerîhaya uğramadı) Bu fakire de "tazmînât-ı harbîye acısı" ta'birî ne kadar ma'nîdârsa Yunan'ın yalnız bir cerîhaya uğradığını Mâbeyn'in i'tirâfı

da o kadar garîbtir. Acaba bîçâre Osmanlılar'ın uğradıkları cerîhaları saymak kolay mıdır? Mağlûb olan Yunan bir cerîhaya gâlib olan Osmanlılar'sa (sâye-i Şâhâne'de!) bin cerîhaya uğradılar. Bir cerihanın acısana nisbetle bin cerihanın acısı ne kadar olmak lâzım gelir? Mâbeyn-i Şâhâne o kadar duygusuz, arsız, hâyâsız, edebsiz bir şeydir ki kendisini bî-gayrî hakkın besleyen bîçâre millet-i Osmânîye'nin bin acısından müte'essir olmuyor da Yunan'ın üç büyük hâmînin sâye-i sahâbetinde olarak bir acıyla müte'ellim olduğunu (Tan) cerîde-i Fransevîyesi'nin müstehzîyâne veyâ eblehfirîbâne bir sözüne ve âlemce i'lân-ı vekâhat ediyor. Ey udebâ-yı âlim, şu'arâ-yı ümem, ulemâ-yı milel, hukema-yı düvel! İstanbul'da, Beşiktâş'ın yukârısında, her tarafa nâzır, havadâr bir tepe üzerinde Mâbeyn nâmıyla bir eşkıyâ mahallini teşkîl ve etrâfını tahsîn eden ve sûreti bir dereceye kadar insâna benzerse de her tavır ve hasleti Benî Âdem'e muhâlif ve mübâyin bir gürûh-ı mekrûh bulunup "müfsidûne fi'l-arz" hükmü o gürûh hakkında tamâmen sâdık ve tahassun ettiği mahal tam sedd-i İskender gibi muhkem olduğuna bakılırsa âdemin ye'cûc ve me'cûc nesillerinden birisine mensûbdur diyeceği geliyorsa da kangısına nisbetli olduğu ta'yin edilemiyor.

Bu şerr-i zemme-i rezilenin nazarında âdem evlâdının hîç kıymeti yoktur. Benî Âdem'e mensûb devletlerden hiçbiri hattâ en zâ'îfi ve küçüğü olan ve dün mağlûb edilen Yunan hükûmeti kendi teb'asından kırk beş kişiyi dört milyon liraya satmaz. Böyle şey'i şerefine muhâlif görünür. Şerr-i zemme-i habisâne-i merkûma ise hasârât-ı ma'lume meyânında en güzîde efrâdı milletten yalnız asker olarak lâekall kırk beş bin kişiyi telef ettirdiği hâlde bu hasârât ve telefâta mukâbil dört milyon Osmanlı lirası alacağım diye kuruluyor.

O dört milyon liranın hemân nısfını evvelce yer yüzünde ettiği ifsâdâtın cezâsı olarak mezkûr devletlerin zarar-dîde teb'asına tazmînât nâmıyla verecektir. O gürûh-ı mekrûhu utandırmak uslandırmak kâbil olamıyor. Her rezâletle berâber hikmetten, siyâsetten, mehâbetten dem uruyor.

Kabâyıhın kâffesini câmi' o gürûh-ı mekrûhun İstanbul'da devâ'ir-i hükûmet nâmıyla birtâkım şu'beleri de vardır. En büyüğüne (Bâb-ıâlî) derler. Memâlik-i ecnebîyede dahî devletlere taklîden sefârethâneler, şehbenderhâneler nâmları altında bir hayli muhâbere mahalleri küşâd etmiş bulunuyor. Oralara gönderdiği eşhâstan her biri rezâletinin birer vekilidir. Memâlik-i Osmânîye âhâlisinin safvet ve cehâletinden bi'l-istifâde o şerr-i zemme-i mel'ûne bütün umûru zabt etmiş de tab'ından merkûz her

edebsizliği kablen, fi'ilen izhâr ediyor. Kimseden korkmuyor, sıkılmıyor.Âleme ders-i i'tidâl vermek, hikmet-numûnesi göstermek gibi lâfları dermeyân etmekten de hayâ etmiyor. Şerr-i zemem-i merkûme re'îsi "halîfe-i İslâm'ım ve siyâsîyûn-ı âlemden a'zamım" demesine ne ile mukâbele olunmalıdır? Sulu Manastır, Edirne Kapısı, Üsküdar, Beğkoz, Vize, Niğde ve sâ'ir mahallerde ne kadar çingâneler, çerge-nişînler varsa cümlesini toplayıp kısm-ı i'timanı yukarıda mezkûr tepe etrâfına ve kısm-ı bâkîsini Bâbıâlî cevânib-i erba'asına ta'bih etmeli de "şân-ı âlî, hikmet-i hükûmet, irâde-i ilhâm-âde, meyâmin-i mevfûr, şehri-yâr-ı me'âlî-i tebâr, zıllullahi fi'l-'arz, kıble-gâh-ı İslâmiyân; akdes, mukaddes" gibi kelimât-ı nâ-bimahal istimâ' olundukca çingânelere def- düdük, ıslık çaldırmak âyı oynattırmalı, kıç attırmalı, köpek havlattırmalı (Çerîbaşı utanbaz bile senin gibi hayâsız değiliz) diye bağırtmalı (bizim tâ'ifemizden biri ma'nevî, maddî o iktidâra mâlik ve o kuderâyı, vâsi' memlekete sâhib, o müste'id millete hâkim olaydı dünyâda şân ve şeref kazanırdı. Sen ise hepsini berbâd ettin? Utanmadan (Osmân'ın oğluyum) da diyorsun! Şimdi bizim tenezzül edemeyeceğimiz yâlânlarla ortalığı aldatmağa savaşıyorsun!" gibi hitâbları hîç olmazsa günde yirmi dört def'a seni Hamidiye isâl etmelidir ki o başâne fahr ve kibrine bir âz münâsib bir mukâbele olsun.

**İmzasız**

Numero:24 Sene:2 s.1-2

21 Rebî'u'l-âhir 1316/26 Ağustos 1314

**Cülûs Tebriki Nâmıyla Zât-ı Şâhâne'ye Yazılmış Bir Arabca Hitâbın Tercümesidir**

Gazi!!! Abdülhamid!...

Gazi olduğun kadar müslümânsın. Hakkında her ne yazılmış ve yazılacak ise hepsini zamânın isbât edeceğine emniyet berkemâldir. Her yaptığını zamânın tasdik etmesinden – insân isen – kork! Biz insan olduğumuzdan yazdığımızı zamânın tekzib eylemesinden korkmuyoruz. Sen tahta geçtiğin vakit amucan müntehir Abdülaziz'in fetvâ-yı şer'îye ile müstehak olduğu hal'ini düşünmekle zihnin gâyet meşguldür. Kendin öyle bir cezâ-yı şer'îye uğramamak için kanâ'ate, adâlete sarılacağın, milletin hukukuyla menâfi'ını, devletin selâmetiyle nâmusunu muhâfaza etmeğe nihâyet

derecede çalışacağın yerde kendi heva ve hevesine hidmet edebilmek üzere Abdülaziz Han'ın cehl ü gafletiyle irtikâb ettiği fenâlıkları külliyen unutturacak fenâlıklara, hâ'inliklere kasden kıyâm ettin! Etrâfına bir çok yalancıları falcılar topladın! İstediğin mel'anetlere onları kendine yardımcı tuttun! İyilerin vücûdunu öteden kaldırıncaya kadar yüzlerine güldün kendin de yalandan iyi göründün. Bir takım yalancılara istediğin gibi âhâli arasında kendini mehd ü senâ ettirdin. Milleti aldattın.

Şimdi de yaptığın hep budur. Evvelâ: Hilelerine mânî' olmamak için merhûm Midhat Paşa'yı Osmanlı toprağından çıkarttın. Sonra korkutmak, milletini ezdirmek için Rusya harbini açtın; evet! .. Sen açtın. Çünki, Rusya'nın teklif ettiği Bulgaristan ıslâhâtını sâ'ir devletler menâfi'-i Osmânîye ile kâbil-i tevfik olabilecek bir kalıba koymuşlar idi. Sen ise hepsini reddettin ve ettirdin hiçbirinin nasihatını dinlemeyip Rusya'ya i'lân-ı harbe bahâne ihzâr eyledin. Hayırhâh devletleri hayr-ı (?) soğuttun.

Rusya harbi oldu. Millet-i Osmânîye ezildi. Bosna, Hersek, Rumeli'nin yarısı gitti. Romanya, Sırbiya, Karadağ devletinden büsbütün ayrıldı. Anadolu'da Batum, Kars, Ardahan vesâ'ir yerleri Rusya aldı, Avrupa'dan yalan yeminle aldatarak götürdüğün merhum Midhat Paşa'yı öldürebilmek için Tunus'u Fransa'ya verdin bu vecihle Mısır'ın İngilizler tarafından işgâline yol açtın. Mısır'ı da verdin demektir. Ona tabi'ân Sudân'ı da ihsân ettin. Mezkûr yerlerde otuz milyondan ziyade nüfus vardır. Senin zîr-i hükmünde kalan nüfus ise yirmi iki milyona baliğ olamıyor. On yedi sene evveli nühvesetinden Yunan'a bahş ettiğin Tesalya iklimini – Hasârât-ı azime-i ma'lumeye mukâbil feth edilmiş olduğu hâlde – tekrâr Yunan'a verdin. Hiç de sıkılmadın, utanmadın. Cânından hasârât-ı mezkûreye sebeb-i aslî olan Girid de elden gitmiş hükmündedir. Yine utanmıyor musun. Sende zerre kadar hayâ olmadığı işitilirdi. Â'mâlinle bu hakikati de isbât ettin. Edille-i sâ'ire olmamış olsa bile yalnız tavr-ı hâzırın Rusya muhârebesi esnâsında harekât-ı askerîyeye câhilâne müdâhale ederek kasden devletimizin mağlubiyetine, asâkirimizin hezimetine, milletimizin felâketine sebebiyet verdiğini isbâta kâfidir.

Büyüklüğü, hamiyeti, ma'lûmât-ı tâmme-i askerîyesi umumen tasdik edilmiş olan merhûm Abdülkerim Nâdir Paşa'yı muhârebe bidâyetinde ve tam iş göreceği vakit te niçin azl ettin? Osman Paşa'ya Polona'dan çıkma diye yine musırrâne evâmir verdin de o sebeble o kadar nüfus-ı İslâm'ın kışta helâk olmasına bâdi oldun? Süleyman Paşa'yı (?), Mehmed Ali Paşa'yı da Tuna kumandanlıklarından vakitli, vakitsiz nasıl

tebdil ettin? Sen câhil dangalak bir herifsin!.. En âdi bir nefer kadar ma'lûmat-ı askerîyen yoktur! Eyüb Paşa'yı da şımartmadın mı? Ra'uf Paşa ile Süleyman Paşa'yı birbirine tutuşturmadın mı? Sâ'ir kumandanların aralarına nifâk düşürmedin mi? Bu alçaklıkların cümlesini gâlib olurlar ise gelip seni hal' etmelerine mâni' olmak için irtikâb ettin....

Abdülkerim Paşa'nın tertibât-ı askerîyece lüzum gördüğü umur u eşyâyı defa'âtle Mâbeyn'e, Bâb-ıâlî'ye yazdığı hâlde hiçbirine bakmadın, kendi bildiğine gittin. İş'ar eylediğin nevâkısî hâli üzere mahsûsen bıraktın. Ruscuk'da bulunan topların güllelerini Kars'a göndermek gibi yezidlikler nerede işitilmiştir? Biçâre ihtiyâr, hamiyetli, dindâr pâşâ-yı, müşarunileyhe hazretleri ma'lumât-ı vâsı'asının ve ikdâmât-ı fevkâl'adesinin semeresi olarak tertib ile yeni planları mevki'i icrâya koyup düşmana muzırr bize nâfi' müdâfa'âta henüz başlamadan azli gibi bir denâ'iti dünyâda senden başka kim ihyâr eylemiştir?!

Değil yalnız Abdülkerim Pâşâ'yı amucanın hal'-i şer'îsinde zîmüdahil olan redif Redif Pâşâ'yı da azl edip çürüttün. Cennet mekân Midhat Pâşâ'ya yaptığının aynını ilmi, fazlı, hamiyeti umumun müsellimi olan Süleyman Pâşâ'ya da yaptın, bu vecihle umur-ı askerîyeyi kasden berbâd eylediğinin netice-i kat'îyesi olarak vuku'a gelen Rumeli bozgunluğu gibi faci'a-i dehşet fezâ; yüreğinde zerre kadar imân olaydı seni öldürürdü. Amucan gibi seni intihâra sevk ederdi!... Kışın en soğuk ve en karlı bir zamanında Tuna boyundan İstanbul kapılarına kadar muhâcir arabaları dizilmiş, insân lâşeleri serilmiş idi. Düşmandan kurtulup soğuktan telef olmayan bîçârelerin İstanbul'da mezelletlerini, yol kenerlarında kar, buz üzerlerinde, cevâmi' mermerleri üstünde hastalıktan kırıldıklarını gözünle gördüğün esnâda Mâbeyn'de tiyatrolar onatmakta, balolar vermekte, câriyeler seçmekte, hafiye jurnallerini okumakta ve milletin en büyük adamlarının mahvı vesâ'itini istihsâl etmekte idin!...

Evet.. Onları mahv etmeyeydin kalan paşalar gibi alçakçasına sükût etmezlerdi; hezimetin esbâb-ı hakikîyesini millete anlatırlardı; seni de adam ederlerdi... O vakit ki mesâ'ibi kasden ikâ' ettin. O günden beri Yıldız burcundan verdiğin yerlerden aç, şaşkın hicret eden bîçareleri müşâhede ediyorsun, gülüyorsun.. Hây hây gülüyorsun, eğleniyorsun. Doğru söyleyenleri mahv etmek, meddâh, soytarı söyletmek, bedenlerine nişânlar, rütbeler vermek, hâmilerin bir takım hıristiyanlara hediyeleri imtiyâzlar bahş etmek gibi mel'anetlerle vakit geçiriyorsun.

Bugünkü Türkiya fukarâsının ma'rûz olduğu mezâlimin târih-i beşerde misli görülmemiştir. Kürre-i arz üzerinde bunlardan daha câhil, daha miskin kavim bulunmuyor. Senden daha zengin, daha müsrif bir hükümdâr ne gelmiş ne de gelecektir!. Yakînen sâbit oldu ki senin yüzyirmi milyon liradan ziyâde servetin vardır. Bütün dünya hükümdârlarının emlâk-ı zâtîyeleriyle servet-i hususîyeleri o kadara bâliğ olamaz. Senevî ma'âşınla ârâzi vesâ'ire hâsılâtın cümle hükümdârların senevî ma'âşlarından ziyâdedir. Bir kere düşün hıristiyanlardan, mecûsilerden daha müsrif, daha zâlim daha sefihsin!... Hâli böyle olan bir cânî-i edebsizi müslümânlık kabul eder mi? Ve müslümânlıkta ne alâkası olabilir?!

Bugün milyonlarca dul, ihtiyâr, alîl, yetim; aç, çıplak, susuz olarak kan ağlıyor... Yüzbinlerce pâkize, ma'sum kadın fakr sebebiyle ırzını satmağa muztarr bulunuyor... Bunları Beytü'l-mâl terfih ü sefâletten tahlis edecek. Hani ya o Beytü'l-mâl Amerika ve Avrupa bankalarına nakl olunmuş, şimdi fâ'izlerini alıp câsuslarına, şehvetine sarf ediyorsun değil mi? Ba'zı Mısır ve Avrupa gazeteleri servetinin yüzyirmi milyon liradan ziyâde olduğunu defa'atle yazdılar, suret-i kat'îde isbât ettiler. Yalan ise niçin tekzib etmiyorsun? Memleketinde sahih olarak vuku' bulan fenâlıkları da'imâ tekzib edip duruyorsun hâlbuki cümlesinin sıhhatini âlem biliyor. Servetini niye tekzib edemiyorsun?

Yunan tazminâtından onbin lirayı Girid miskinlerine göndermeyi adâlet, kerâmet mi zannediyorsun? Senin seyyi'âtına kurban olmuşların yetimlerine, dullarına acımak sana nasib olmuyor mu? Şimdi Türkçe bilmez binlerce erkek, kız, yetim öteye, beriye dağılıp gitti lisânlarıyla aç olduklarını söylüyorlar, bağırıyorlar, kimse anlamıyor. Anlayan hemşireleri bîçârelere yardım edemiyor; sen ise yüzyirmi milyon liranın fâ'izini düşünüyorsun, doğru söyleyenlerin ve o yetimlere merhamet tavsiye edenlerin canlarını yakmağa tedbirler kuruyorsun; milletin emvâlini köpeklere yediriyorsun. Girid'den birkaç çocuk getirip birtakım âhlâksız mekteblere yerleştirmekle göz boyamak istiyorsun!... Evet... Mektebler âhlâksızdır ma'ârif umûrunu havâle ettiğin kesânın hemen cümlesi alçak, câsus ve ırz ve nâmus düşmanıdır. Gençlerin âhlâkını ifsâd ediyorlar. Sonra millet-i Osmânîye'de hürriyete, salâha, medeniyete isti'dâd yoktur diye i'lân ettiriyorsun bundan maksad istibdâd u zulmüne nihâyet vermemek olduğunu herkes biliyor.

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:25 Sene:2 s.1-2

27 Rebî'u'l-ahir 1316/1 Eylül 1314

**Cülûs Tebriki Nâmıyla Abdülhamid-i Sânî'ye Takdim Olunan Hitâbdan**

(Mâba'd)

Dere havzı ördek gâzisi Abdülhamid!!..

Hele Rusya'ya i'lân-ı harb etmeden cennetmekân Midhat Paşa'yı Avrupa'ya nefy ve i'lân-ı harb mes'uliyetini bîçâre millete yükletmek üzere Meclis-i Meb'usân'ı cem' edip harb lüzumunu tasdik ettirdikten sonra dağıtmak ve milletin Ruslar tarafından ezildiğini kemâl-i meserretle görür görmez sulha tâlib olup akd-i sulhun mes'uliyetini de yine millete tahmil niyetiyle Meclis-i Meb'usân-ı da'vet ve meb'usların intikâdât-ı ma'kulesini görünce meşru' tagrib etmek gibi cinâyetlerini hâtırına getir, bu gibi cinâyetlerinin netâyic ü haymesiyle müşarünileyh cennetmekân hazretleriyle Meclis-i Meb'usân'ın vücuda getirmeğe hem muktedir hem de müste'ad oldukları hayırât ü hasenâtı bir kere mukâyese et de hakikaten nasıl âhirden değil isen ettiğin küframiz hıyânetengiz mu'âmelâtında nâdân ol! Ağla! Kalın kafanı durvarlara çarp! Menhûs yüzünü yerlere sür! Habis nefsini te'dib maksadıyla aç, susuz dur! Zinâdan, riyâdan vazgeç! Fukarâdan soyduğun yüzyirmi milyon lirayı millet-i mazlûmenin terfih ü ta'limine, harâb ettiğin devletin takviyesine sarf etmelisin ki cennetmekân Abdülmecid'in oğlu olduğuna hak dini kabul ettiğine millet kâ'il olsun.

Vâkı'â kasden irtikâb ettiğin fenâlıklara nisbetle bu da bir şey değilse de senin için son selâmet tedbiri budur. İşittin mi Abdülhamid!.. Doğru müslümânca nasihat böyle olur. Kabalığı vahşeti, cinâyeti bırak! Tövbe! Bîçâre milletin parasıyla isticâr eylediğin yalancı gazetecilerin, dalkavukların mehd ü senâlarına aldanma! Sen gittikten sonra seni en ziyâde onlar zem ü la'net edeceklerdir! Biz yalnız şimdi yazdığımızı göstereceğiz; her dediğimizin doğru çıktığına te'essüf edeceğiz! Ettiğine dâir şimdi yazdığımız hakâ'ik-i sâbitenin ba'zısını olsun â'mâl-i hayriyeye teşebbüsle setr ü ihfâya çalış! Acele et! Şaşkın kaz gibi bataklık tarafına artık gitme!!. Doğru yolu tut! Kibrini kır! Vehmini bırak! Çare-i insâniyetperverâne ayak basmaktan Hkk'a tabi'iyetten utanma! Anadolu'da birkaç vilâyet i'mâr, âhâlisini terfih edebilsen Şarkî Rumeli'yi Bulgarlar'a meccânen terk etmek gibi bir cinâyet-i müdhişesini belki afv ettirebilirsin!

"Tesalya"'yı feth ettim! diye kuruluyorsun; hasârât-ı ma'lûmâdan sonra yine verdiğine ağlamıyorsun "Şarkî Rumeli" ise Tesalya'dan daha vâsi' daha münbittir, belki birkaç misli vüs'atindedir. Hele siyâset, askerlik, iktisâd, ticâret nokta-i nazarlarından pek ziyâde mühimdir. Gülyağı gibi en nefis ve kıymettâr bir metâ'-ı tabi'î Şarkî Rumeli'ye mahsustur, âhâlisinin zekâ-yı fıtrîsi Memâlik-i Şâhâne'nin hiçbir tarafına mukayyes değildir. Şecâ'atleri, mehâsin-i tabi'îleri de öyledir. Keyfemâ ittifâk âhâlisinden birkaç kişiyi istersen huzuruna da'vet ile istediğin gibi müşâhede ve imtihân et! Kendilerinde ukalâ, tabi'at bir nakısa bulamazsın!

Allah'tan korkmadan, insândan utanmadan böyle bir vilâyeti nasıl oldu da Bulgarlar'a bedâva verdik.

Her nasılsa Bulgar kardeşler ki verdiğin sâ'ir münbit, vâsi' yerler zeki, hulûk insânlar kifâyet etmiyor muydu da –devletimize karşı ne vakit olsa isti'mâl edecekleri kuvvetlerini iki kat etmek üzere – Şarkî Rumeli'yi de bahş ediyordun! Şimdi düşün! Ey Abdülhamid!! İnsâf et, sana her ne denilse az gelmiyor mu? Zât-ı Şâhâne ki şaşkın, hâ'in ta'birlerinden kangısı daha münâsib olduğunun ta'yini kerihe-i âsâr-ı kabihene havâle olunur.

Bugünkü günde kangı devlet olursa olsun Şarkî Rumeli gibi bir vilâyete nâ'il olabilmek için iki yüzbin askerle yüz milyon lira fedâ etmekten çekinmez, hâlbuki; vilâyet-i mezkûre, Rumeli vilâyât-ı bâkiyesine nazarân mevâki-i mühimmesi i'tibârıyla Türkiya'ya her devletten elzem ve mezkûr kıymet-i insâniye ve mâlîyeden daha değerlidir.

(Mâba'dı var)

Numero:24 Sene:2

21 Rebî'u'l-âhir 1316/26 Ağustos 1314

**270.000 Lira-yı Osmânî – Hamidî**

Bundan takriben iki sene mukadem bir Pazar günü sâ'at üç râddelerinde efâhim-i vüzerâ-yı Saltanat-ı Seniyye'den bir devletlû paşa hazretlerinin Nişantaşı'nda kâ'in devlethânelerine biri kısa boylu, sarıklı, diğeri orta boylu, fesli ya'ni biri sarıklı, biri de sarıksız iki zât-ı hamiyetsemât dâhil olmakta idi (sakallı olup olmadıkları burada

yazılmaz) bir çarin sâ'at sonra iki za'irle müzevvir hazretleri beyninde cereyân eden muhaverenin en şâyân fikraları vech-i âtî üzeredir.

Sarıklı – Efendimiz pâşâ hazretleri! Siz büyükler en ziyâde mes'ulsünüz elinizden her bir şey gelir hepiniz ittifâk etmelisiniz; herifin kuduzluğuna karşı öyle seyirci durmanızla mes'uliyet-i uhrevîyeden başka umumun ta'yib ü nefretine celb ediyorsunuz; bizim gibi aceze ne yapabilir? Bizi ısırır, deler, öldürür: Size hiçbir şey yapamaz!!!... Kıpırdamazsınız koca burnuna bir halka veyâ boğazına bir zincir takmalısınız! Yoksa memlekette de daha büyük hasârâta sebeb olur!

Fesli – Pek doğru buyuruyorlar!.. Hakikaten bu hâlin sonu ne olacak, devleti, milleti bitirecek; hem bitirdi, daha ne kaldı! "Kuduz" buyuruyorlar? Kuduz bu kadar hasârâtı ikâ' edebilir mi?! Hınzır demeli, mel'un-ı şeytân!... Lakin büyüklerimiz her hâlde mes'uldürler!..

Paşa – Bizde ne yapılır? Beynimizde ittifâk mümkün müdür?! Doğru söylesek size yaptığını bize de yapar. Beni şimdi meselâ Hakkari mutasarrıflığıyla def' edip orada üzerime bırakım edânî musallat ederse kime şekvaedeyim?! Ol vakit sizin gibilere cüz'î bir mu'âvenette bulunamam. Kuvâ-yı hükûmet herifin elinde vükelâ ve sâ'irenin elinde bir şey bırakmadı; ser'asker pâşâ bir iş yapmak istese bile kumandasını kim dinler! Bir onbaşı takımına sözü geçmez. Her bir asker jurnal takdim edebilir.

Herif dâhilden korkmadığı gibi, hâricden de hiç korkmuyor!... Bir takım ecnebilere bu kadar imtiyazlar, hükümdarlar yine hediyeler takdim ediyor. Burada olduğu gibi, memâlik-i ecnebîyede bile her yerde câsusları vardır. Herif kendi menfa'ati için milletin parasına mı acır?!... Bununla beraber bugünkü günde dünyânın en zengin adamlarından sayılıyor. Yalnız ( ..... ) rüşvet alarak senevi (270.000) lira takdim ediyor; o da onuvar kuvvetle tutuyor ki, ecânibten biri müdâhale edecek olursa râşisini ona karşı da müdâfa'a ve himâyet ediyor (?) !!...

Mumaileyhümâ sarıklı ve fesli efendiler pâşâ hazretlerinin devlethânelerinden çıktıktan sonra ba'zı ecnebi büyüklerinin fukârâyı soyan bir alçaktan rüşvet almak gibi denâ'etlerine ta'accüb edip yolda konuşuyorlardı.

Ihlamur taraflarına yâverândan (.....) Beğefendi'ye karşı geldiler, hikâyeyi ona da anlattılar.

Yaver Beğ – Doğrudur! Ben de onu bilirim; o rüşvet, ikiyüz elli bin lira idi; sonra bilmemne için daha yirmibin lira ilâve buyuruldu. Bükreş sefiri Kâzım Beğ

Küçük Sa'id Paşa ile bu yirmi bin liraya dâ'ir bir muhâveresi üzerine sefâret bahânesiyle Dersa'âdet'ten Romanya'ya teb'id buyurulmuştur. Bizim Fransızca hâcemiz (.....) "Pâşâ böyle şeyleri iyi biliyor ve neler söylüyor neler!... İkiyüzyetmiş bin liranın lafı mı olur?... Ne yaparsın, Allah canını alsın demekten başka elimizden bir şey gelmiyor!!?....." dedi.

**İmzasız**

Numero:25 Sene:2 s.2-

27 Rebî'u'l-ahir 1316/1 Eylül 1314

**Mes'ele-i Feth- i Memâlik-i Sudân**

**Netice-i Cehl-i Hükûmet-i Hamidîye**

Sudan kıt'a-i vâsı'a-i İslâmîye'si gerek fildişi vesâ'ire gibi girânkıymet eşya ü emti'a-i ticarîye ve ârâzi-i münbitesi cihetiyle ve gerek tevsi'-i hududa ve her türlü tereakkiye kabiliyeti hasebiyle Mısır'dan daha mühim olduğu ve Sudân da Mısır gibi icrâ-yı Memâlik-i Osmâniye'den iken mahza ta'âyyüşü nâmındaki re'islerinin da'vâ-yı hilâfette bulunduğu cihetle Hilâfet-i İslâmîye'yi ve makâm-i Saltanat-i Osmânîye'yi vücûd-ı hebâ'it âluduyla telvis eden Sultan veyâ daha doğrusu şeytân-ı hâzırın hoşuna gitmez ve bunca âhâli-yi İslâmîye'nin zulmü istibdâd altında ezilmesine igmâz-ı ayn eyler idi.

Kaç zamândan beri İngiliz ve Mısır asâkirleriyle İngilizler Sudân'ı feth için uğraştıkları hâlde İslâm'ın İslâm'la muhârebesi şer'ân câ'iz olmadığı ve Sudân eczâ-yı Memâlik-i Osmânîye'den ma'dud bulunduğu halde hafız-ı beyza-ı İslâm'ım diyen din-i İslâm düşmanı Abdülhamid harekâtının hukuk-ı düvele münâfî idiğinden bahisle İngiltere'yi protesto etmek değil resmen sormayı bile hatırına getirmemiştir.

Siyâset-i Hamidîye gibi din-i mübin-i İslâmiyet'i elinde alet ittihaz eden halife ta'ayyüşünün "Ben Muhammed Aleyhisselâm'ı ma'nâda gördüm bana şöyle emr eyledi böyle yapınız dedi" gibi yalanlarıyla câhil âhâli-yi İslâm'ı iğfâl ve düşmanın mükemmel silâh ve cebhânesine karşı çıplak ve elindeki gargısıyla top ağzına koşacak kadar cesâret peydâ ettirerek haylice mukâvemet etmiş ise de her yerde emsâli görüldüğü üzere âkıbet ma'ârif cehâlete galebe çalmış ve bu kere birçok telafât vererek makarrı-ı hükûmeti olan Emderman ve Hartum'u terk ile firara mecburiyet hâsıl ettirilmiş ve bu suretle koca bir hükûmet-i İslâmîye mahza zulmü istibdâd ve cehâlet sâ'ikasıyla elden çıkmıştır.

Vatanî geçinen birçok cerâ'id-i Mısrîye İngilizler'in zabt u istilâ ettikleri Hartum şehrindeki hükûmetin harâbeleri üzerine İngiliz bayrağı açtığını yazarak bu muhârebede en çok Mısır askeri olduğu ve Sudân Mısır'a tâbi' bulunduğu hâlde Hükûmet-i Osmânîye sancağının küşâd edilmemesinden dolayı bağırıp çağırmaktadır.

Mısır'da İngilizler'in mürevvic-ı efkârı zannolunan *(El-Mukattam)* gazetesi de Hartum'da hem İngiliz hem de Mısır sancağının çekildiğini iddi'â etmektedir. Her ne suretle olursa olsun ara yerde hukuk-ı Osmânîye'den hiç bahs olunmuyor.

Vâkı'â onbeş milyon âhâli-yi İslâmîye'den mürekkeb bir hükûmet âhâlisi hilâfet nâmı altında kâl ü kaleme gelmez mezâlimden kurtulup bir hükümet-i mütemeddenin taht-ı hükmünde sa'âdet-i dünyevîyeye mazhar edildiğinden dolayı insâniyet nokta-i nazarından memnun olmak lâzım gelirse de hakikat-i hâlde rûy-ı arzdan daha bir hükûmet-i İslâmîye'nin vücudu kaldırılmış olmasından dolayı bu bâbda âlem-i İslâmiyet ne kadar te'essüf etse veyâ müslümân müslümânı bu sa'âdete nâ'il etmediğinden veya mahrum eylediğinden dolayı ne derece la'nethân olsa revâdır.

Mısır'ın ba'zı ictimâ'gâh-ı hususilerinde ve ötede beride ve İngilizler'in âhvâlini bilenlerin lisânında devrân eden şâyi'âta bakılırsa İngiltere hükûmeti pek yakın bir zamânda gerek Mısır'da ve gerek yenice feth ettiği Sudân kıt'asındaki bayrağını küşâd ile Mısır ve Sudân'a imtilâkini ve müsta'merâtı sırasında idhâl ettiğini ve kendisine bir de Afrika İmparatorluğu nâmı vereceğini i'lân eylemek üzere idiğini söylemektedirler.

Şu hâller dini bütün her müslümânı kan ağlatmağa kafî iken gâsıb-ı hilâfet-i İslâmîye olan Abdülhamid'in İngilizler'in memâlik-i Sudânîye'yi zabt u istilâ etmesinden dolayı hiçbir eser-i te'essür göstermemesine bir ma'nâ veremiyorduk. Bu kere aldığımız ma'lumât-ı hususîye nazaran Sudan'ın bu suretle İngilizler'in yed-i istilâsına geçmesine İngilizler'den ziyâde Abdülhamid'in memnun olduğu bildiriliyor.

Ma'lumdur ki Sultan Abdülhamid'in arada sırada Avrupalılar'a bile diş göstermesi üçyüz milyonu mütecâviz İslâm'a hilâfet iddi'asında bulunduğundandır. Sudân'da birkaç milyon İslâm'ın diğer bir halifeye tâbi' olması Sultan Hamid'i fevka'l-'ade düşündürürken Sudân'da şu suretle nâm-ı hilâfetin kalkması şevketlünün fevkâ'l-had sürûrunu mucib olmuş ve bu bâbda tebrik için huzuruna çıkan bendegânını fevka'l-'ade beşâşetle kabul etmiştir.

Hilâfet budalası Abdülhamid mahza hilâfetini muhâfaza için Avrupalılar'ın her emrine gerdânı inkîyâdını uzatmış yalnız hilâfetini, şahs-ı menhûsunu muhâfaza

ettirmek için mülkü de milleti de ecnebîye teslim etmeğe râzı olmakta bulunmuştur. İşte bu kere telgraf şirketlerinin vermiş oldukları âhbârâttan bir de Almanya'nın Anadolu'yu istimlâkına bedel İngiltere'nin de Çanakkal'a ve hıtta-i Yemanîye ve Basra Körfezi sevâhilinin zabtına muvâfakat etmek sûretiyle İngiltere ile Almanya beyinlerinde bir ittifak olduğudur.

Hilâfet düşkünü habis, het türlü zil ü hakârete katlandığı gibi Dersa'âdet'de yere batası sarayında hilâfet nâmına âlem-i İslâmiyet'e kurulmasına mâni' olmamak şartıyla bu gibi denâ'eti de kabul edeceğine hiç şüphe yoktur. Dünyâda kendisinden başkasına halife denilmemek için Afrika'da düvel-i ecnebîyenin her dâ'im mûdâhelâtına ma'ruz olan ve halifelikle yâd olunan Merakeş hükûmetinin de Sudân gibi bir felâkete dûçâr olmasını temenni eylemesi el altı ba'zı esbâb-ı inkîrâzını da tehyi'eye çalıştığına ihtimâl verdiriyor.

Evet! Ol kadar çılgın o derece şaşkındır ki bugün Sultan Hamid'e bi'l-farz "Mısır'dan İngiliz mi çıksın yoksa aleyhinize neşriyâtta bulunan birkaç erbâb-ı kalem mi? Diye bir sû'âl vârid olsa "Aman İngilizler kalsınlar da erbâb-ı kalem çıkarılsın" diyeceğine hiç şüphe yoktur.

Allah belânı versin hınzır deli!...

**İmzasız**

Numero:25 Sene:2 s.3-4

27 Rebî'u'l-ahir 1316/1 Eylül 1314

**Halifenin Göğsünde İstavroz – (Haç)**

Paris'de neşr olunan (El-Ricâ') ceride-i mu'teberesinde okunduğuna göre "Sultan Abdülhamid arasıra göğsüne istavrozlu nişân takınmakta bulunduğundan küfrünü müş'ir bu hâli protesto etmek üzere İstanbul'da bir cem'iyet zuhur etmiştir". Almanya İmparatoru İstanbul'u ziyâret ettiği vakit Abdülhamid üzerinden salib menkuş Almanya nişânı göğsünde bulunduğu hâlde imparatoru kabul etmiştir. Allâme-i şehir-i merhûm Cemâleddin Efgânî birkaç sene evvelki Londra'da neşr etmekte bulunduğu "Ziyâu'l-Hâfıkîn" nâm ceride-i Arabîye'de bu salib mes'elesinden bahisle halifenin onu göğsüne ta'allifinden dolayı her şeyle ittihâm olunacağı ve bu bâbda hiç ma'zereti makbul olamayacağını isbât eylemiştir. Buna dâ'ir "Hilâfet-i Muhammedîye" ünvânıyla yazdığı bir makâlesi Arabca Kânûn-i Esâsî gazetesinin ikinci adedinde neşr olunmuştur.

Hafâ'ik-i şer'îye vâkıfı allâme-i müşarünileyh hazretleri mazkûr makâlede diyor ki Papa Cenâbları üzeri "Lâ ilâhe illallah Muhammedü'r-Resûlullah" yazılı bir İslâm nişânını göğsüne koyamaz. Şâyed koysa her bir katolik batrise vekâletini tasdik etmekten imtina' ve onu papalıktan sâkıt addeyler.

Halife olan da haçlı hıristiyan nişânını göğsüne koyarsa halifelikten sâkıt olur; hatta kendisine edilmiş olan bi'atın da hükmü kalmaz – eğer orada bi'at varsa – halifeyim diyen Abdülhamid öyle nişânları takınmaktan ve almaktan vazgeçince henüz nâ'il olmadıklarına da nâ'il olmağa çalışıyor.

İngiltere'den (Dizbağı) nişânını da almağa çok çalıştığı ma'lumdur. Biz de deriz ki Abdülhamid'de hiçbir din kaygısı yoktur. Safderûn müslümânlara müslümân görünmek için hiç küfre varmayan belki maslahatı mutazammın bulunan birçok umuru küfr addeder. Suretâ irtikâbından çekinir!!.. Olur olmaz şeylerden dolayı birtakım hâlis müslümânları tekfir ettirir. Sonra perde arkasından safderûnların sakallarına güler, her türlü hezeyânları tefevvüh, hatta kibr ü tersâ â'malini helâl ve câ'iz diye irtikâb eder. İşte alenen haçlı nişânları takınıyor, daha ötesi var mı?!!... Bununla da Avrupalılar'a yaranmak kendisinin âslâ muta'assıb olmadığını göstermek istiyor. Âhvâl-i âlemden ve daha doğrusu umûr-ı dinden bîhaber müslümânlara kül yutturmakta hiç sıkıntı çekmiyor. Bir hıristiyan meselâ domuz eti yemediğinden ötürü bir müslümânı ta'yib etmez ve edemez hatta böyle bir şeyi müslümâna teklif etmez. Halife de öyle nişânları kabul etmekten imtinâ' ve bir ma'zeret-i siyâsîye veyâ dinîye dermeyân ederse Avrupa hükümdârlarından hiçbirisi kendisine gücenmez, cümlesi ma'zur tutar; belki dininde metin vazife şinâs siyâset-âgâhtır diye takdir ederler!!..

Hıristiyan teb'a-yı Şâhânede Abdülhâmid'den "adâlet, insaf" istiyor; kendisi hıristiyan bile olsa ve tepeden tırnağına kadar üzerinde ( büt, istavroz, haç, salib; çaliça ) bulunsa "zâlim" olduğu müddetçe kendisinden hiçbirisi hoşnud olmaz!!!...

Ey Abdülhamid taraftârı olan yalancı alçak gazeteciler şimdi ne diyeceksiniz?!.. Kimi tekfir ediyorsunuz, kâfirleri tekfir tarafına yanaşmıyorsunuz! Bu pek ma'kuldür; çünki; hâsılı tahsildir! Fakat hiçbir vecihle küfürleri sâbit olmayan müslümânarı tekfiriniz küfürdür! İşittiniz mi?!! Haydi bakalım cevâb veriniz?!! İşte halife demekten utanmadığınız, memduh-ı şevketpenâhınız göğsüne istavroz koyuyor. Hariti sâbit birçok kız ve kadınlara sarayında zinâ ediyor! Evet!! Zinâ ediyor!!!..

Zira: Onlardan her birisi "hurre" dir; dörtten ziyâdesi nikâhsız helâl olamaz. Acaba pâdişahın çocuklarına (evlâd-ı süffahim mı, evlâd-ı nikâh mı?) demelidir!!!. Bu bâbta bir fetva veriniz? Ulemâdan istifta ediniz! Onbinden ziyâde müslümânı Cum'a günü namâzdan mahrûm ettiğini de inkar edemezsiniz!!!? Her hükümdârdan ziyâde ma'âşı ve irâdı olduğunu da inkâr edemezsiniz! Sade casuslarına verdiği Beytü'l-mâl parasıyla ötede beride ilcâ-yı zaruretle ırzlarını satmağa muztarr kalmış yüzbinlerce kız, erkek bîçâreleri sefâletten kurtaramaz mı? Koca donanmayı kasden tahrib ettiği meydândadır! Mezkûr dört beş mes'eleye bir cevâb veriniz. Sonra diğer mes'eleyi de irâd ve cümlesini her hakikatin isbâtını tekeffül eden zamâna hevâ ile hükmünü intizâr ederiz.!!.. Bizi mi sizi mi tasdik edecektir. Onu da görürürüz eğer mezkûr mes'elelere cevâb vermezsiniz alçak, korkak, yalancı ve küfr ü rezâlet mürevvici müdâfi'i bir takım herzegüyan gürûhu addolunursunuz. Yalancı, münâfık ve devlete hâ'in her kim ise Allah-ı Zü'l-celâl Hazretleri onu Kahhâr ismiyle kahr etsin! Derviş, Hulûsî, Tâhir vesâ'ir denîler bu du'âya âmin deyiniz!!.. Memduhûnuzu müdâfa'a yolunda ucûbe-i beliğanızı serd ediniz de görelim bizim haksızlığımız tebeyyün ederse işte bu gazete ile âleme i'lân ve i'tirâf-ı hatâ ederiz ve hakkımızda her türlü takbih ü tahtiyenize râzı oluruz; daha diyeceğiniz var mı?!!!...

Alçak Derviş, denî Hulusî, rezil Tâhir sorduklarımıza ucûbe-i kâfyeniz sizi müstakbelin her şenâ'âtıyla ittihâm eylemesinden ve tekfir ü la'netten kurtarabilir. Ve's-selâm.

**İmzasız**

Numero:28 Sene:2 s.1-2

Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314

**Kânûn-i Esâsî Ceride-i Feridesi**

**(İdâre-i Alîyesi'ne)**

Birader Efendiler!

Meslek-i hakikat setrânenizi tasvib edenlerden olduğumuz için seyyi'ât-ı azîme ile dilhûn olan kalblerimizin tercümân-ı hissiyâtı olan ve nazar-ı Şâhâne'ye arzı cidden arzu edilen şu feryâdnâmemizi ceride-i nüfidenizin bir köşeciğine sıkıştıracak olursanız bizi minnettâr bırakmış olursunuz.

Şevketmâ'ab

Şehrâh-ı terakkide tî mesâfe ile vatana, millete ve Zât-ı Şâhâneleri'ne sâdıkâne ifâ-yı hidmet emeliyle sa'y etmekte iken sâ'ika-i denâ'etle her mel'aneti irtikâbda tereddüd bile etmeyen menfa'atperest birtakım casuslarınızın Zât-ı Şâhâneleri'ne takdim müfteriyâne jurnaller üzerine Taşkışla'da vahşetengiz meclislere atılarak ve icrâ edilen muhâkemelerimizin neticesinde fezleke-i vukû'âtımız birçok tezvirât ile tahtit edilerek hükm-i karakuşî ile habishâneye ilkâ olunduk. Mahbus bulunduğumuz müddetçe taraf-ı hükûmetten i'âşe ve infâkımıza medâr olmak üzere tahsis olunan yevmiye ve ta'yın ile doymuyorduk ise de ölmüyorduk. Hâl-i hayâtımız âdetâ râhat hâle karib idi. Dokuz ay mürûrunda habishâneden itlâk ile vezâ'if-i sâbıkamız i'âde edilmiş idi!!!

Bu kadar afv-ı Şâhâne'nin bize bahşeylediği hâlet sürûr-ı umumîmizce bir ıyd-ı mahsus şeklini almış idi. Vâ esefâ gözümüzün önünde açılan hatırnâk bir uçuruma tekarrüb etmişiz. Evet, çok geçmeden o uçuruma yuvarlandık. Aç kalmağa başladık. İktisâb etmiş olunduğumuz rahat âtîyen şiddetli bir zarurete münkarib oldu. Müddet-i mahbusiyetimizde çendan-ı zaruret çekmemişken afv-ı âlîden sonra ma'âşlarımızı alabilmek ümidiyle dâ'ire-i edebde istirhâm eylediğimiz Vali Pâşâ kulları ve avanesiyle defterdâr köleleri açtığımız avuçlara mukâbil kapılarından dilenci koğarcasına birtakım elfâz-ı galize isti'mâliyle bu âcizleri huzurlarından tard ederlerdi ki hasbe'l-insânîye mükedder ve müte'essir olduğumuz hâlde avdete mecbur kalıyorduk.

Düşününüz, her bir sa'âdetten ebedîyen dûr ve mehcûr olan bîçârelerin hâl-i esef-i iştimâlleri meydânda durup dururken ekâbir-i bendegân-ı pâdişâhî tarafından gördükleri bu zulüm ve ta'adî üzerine hâsıl edecekleri ye'is ne derecelere gelir. Hepimiz o vatan-ı mukaddesin evlâdıyız devletimizin hayırhâh teb'asıyız hemcins ve hemdin olanlardan gördüğünüz şu mu'âmelât-ı gayr-ı lâyıkaya nasıl tahammül edilir? Trablusgarb'a ikâmete me'mur edildik ise aç kalmağa mı mahkûm olduk. Nefiy ve tagrib edildik ise sefil ve uryan olmağa mı gönderildik. Ömr-i telebbüsünüz hususunda senevî i'tası ba-irâde-i pâdişâhî mukarrer olan iki kat elbiseden hatta bir katını bile almağa muvaffak olamıyorduk. Bedelât-ı sâ'ire için verilen ve zâten gayr-ı kâfi olan paradan bir kısmı vâli diğer bir kısmı dahi avane-i zâlimesi tarafından gasb edildikten sonra pek cüz'î bir mikdârı günlerce mu'âmele-i tahkirlerine mukâbil elimize vâsıl oluyordu.

İşte şu seyyi'ât-ı hükûmet bizi o daru'l-mezâlimden firara sevk ve icbâr etti. Biz de o sâ'ika-yı tabî'îyeye tab'ıyetle darü'l-harite kendimizi atmağa karar verdik.

Bu arizadan maksadımız vâli ve avanesi tarafından gördüğümüz mezâlimi ve işittiğimiz ve tahkirâtı Zât-ı Şâhâneleri'ne bildirmekten ibârettir. Ol bâbda ve âhvâlde emr ü fermân şevketli pâdişâhımızındır.

Mirâhur Dergâh-ı Şerifi Postnişini Necmeddin — Doktor Hamdi

Şeyh Hâfız Nazifzâde Mekteb-i Hukuk Me'zunlarından Vahî — Mekteb-i Tıbbîye'den Vehbi

Mekteb-i Tıbbîye'den Fa'ik

Numero:28 Sene:2 s.2-3

Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314

**Fukarâ ve Aceze Nâmına Gerçekten İsti'tâf**

Şevketlu şehriyâr Abdülhamid Han Hazretleri geçen nüshaya derc edilen isti'tâfnâme-i zirâ'atle taşralarda cereyân eden âhvâl-i keder-i iştimâle nazar-ı tevfik-i merhametnemâyâne-i Cenâb-ı Padişahî tahviline sa'y edilmişti.

Bu istirhâmnâme ile de makarr-ı hilâfet kebiri olan Kostantıniyye şehr-i dilârâsının hükûmet-i senîye acezesiyle muhtâcını ve fukarâsının âhvâl-i perişanı iştimâline yine nazar-ı kimyâ-yı eser-i hilâfetpenahînin tevcih ve âmâlesine mübâderet olunur. İstanbul âhâlisinin giriftâr olduğu fakirâne âhvâli tasvir için her şey'in mevkuf-ı aleyhi olan "pare"den istîfâ-yı bahs etmek kâfidir. Bu ise merdud-ı umumî ve mevdûd-ı pâdişâhî müsta'mel Mahmud Pâşâ'nn âmâl ve i'mâl-i Şâhâne'yi te'yid ve teshil bâbında yazı yazdığı kadar bast-ı kelâma mütevakkıftır. Sekâmet-i hükûmet-i şehriyârî âsâr-ı tabi'îyesinden olarak her yerde parasızlık mu'amelât-ı umumîyeye sekte-i dâ'ime ikâ' ediyor. Her yerden ziyâde paraya lüzum hissolunan İstanbul âhâlisinin fakr u zarureti pek müdhiştir. İbtidâ-yı saltanat-ı şehriyârîden şimdiye kadar bir sene olsun İstanbul'da ma'âşât ve revâtıbın tam ve muntazam verildiği yoktur. Senelerin ekserîsinde beş veya altı ma'âş verilegelmiştir. Ahd-i Cenâb-ı Hamidî'yi fezâyıhla mümtaz eden

haksızlıklardan biri de ma'âşâtın tahsis ve tevzi'idir. Vilâyet me'murları ekseriyet üzere ma'âşlarını her ay almaktadırlar. Ba'zı mahâllerde vâridâtın azlığından veyâ vaktinde yetişmemesinden birkaç ma'âş tedâhülde kalıyorsa da eshâb-ı matlub pek zarardîde olmuyor.

Mâbeyn-i şehriyârî İstanbul halkını doğru söylemekten hak istemekten men' edecek ve lede'l-iktizâ dilediği ukubetlere uğratacak ve sâ'il-i zecr ve istisâli Dersa'adet'de tehiyye ve tehşid eylemiştir. Öyle mükemmel esbâb-ı nikmet ve vilâyâtta tedârik edebilmekten âciz bulunduğundan şikâyet ve isyân edecek mazlumîn terhib ve mücâzât etmek ve keyf-i şerifi bozacak hiçbir gûne sezletîye mahal vermemek ve hadd-i inkârda rızâ-yı âlî hilâfında dâr-ı hâhâne bir sadâ çıkaran olursa derhâl boğulmak üzere tedâbir-i lâzime ittihâzını ve umum vilâyet-i Şâhâne'nin bu vecihle muhâfaza-i âsâyişini mülkîye, askerîye, adliye vesâ'ire me'murlarının himmet ve insâfına ihâle eylemeğe mecbur bulunmuş olmakla İstanbul'da yaptığı gibi vilâyâtın umum me'murun ma'aşlarını tedâhüle uğratmak ve devlet ve milletten sirkat ve selb eylediklerini uzun uzadı tahkik ve muhâsebe ile kaş yaparken göz çıkarmak kabilinden bir halt u galatı irtikâb eylemek diğer hiçbir işinde olmayan hikmet-i hükûmete muhâlif buluyor. Mâbeyn-i şehriyârî vilâyât me'murlarının meslûbâtına iştirakiyle intifâ'ı "hasbe'l-icâb" azil ve nasb ve becâyiş gibi tedâbir-i Hilâfetpenâhî ile te'min etmiş bulunuyor.

İstanbul'da hükûmet me'murlarıyla sâ'ir âshâb ma'âş ve vazifeden hiçbir havf ve ihtirâz olmadığından kendileri Mâbeyn'in o lütfuna mahzar olamayıp müstehak oldukları aylıklarından bile istediği gibi istifâde ediyor. Lakin sâ'ir envâ'i irtikâb ve irtişâsıyla beraber yine doyamıyor. İstanbul Boğazı tıkanır. Alçak rezil, dinsiz, edebsiz Mâbeyn ne kadar yese yine doyamaz. Cehenneme benziyor. Cebine servet-i dünya dâhl olsa daha var mı der. Yirmiüç senelik ma'âşlardan sarf-ı nazarla hilâfette (geçen sene ile bu sene kaç ma'âş ihsân buyuruldu) su'âli velini'met-i bîminnet-i âlemiyânâ tevcih olunsa acabâ dûhân-ı fesâhât ifşân hilâfetbenâhîden ne cevâb sâdır olur yetimler, dullar, alilleri gibi hükûmet muhtâclarının cüz'î miktârda olan hakları niçin her ay verilmiyor da yedi sekiz aylıkları tedâhülde kalıyor. Sonra o nâtuânlar mütedâhil aylıklarının yüzünü yirmi mikdârında bir meblâğa mukâbil ba'zı devâ'ir-i senîyye sarraflarına satmağa mustar ediliyorlar. Birkaç yerinden yamalı hırka giyen, emir ve nehiy için elinde kırbaç gece gündüz sokakları bucakları dolaşan asker kadınlarıyla dulların

evlerine arkasında erzâk taşıyan ve millet yetimleri için yemek pişirirken sakalına gül bulaşan, hatta ateş üflerken nefes tüketmek gözleri kör olmak gibi hâletleri cüz'î bir vazife-i hilâfet bilen ve her taraftan vürûd eden ganâ'imi koyacak yer bulamayan Fârukı Â'zim ve ondan efdal Sıddık-ı Ekber efendilerimize kendini teşbih ve pek ziyâde medh ettirmek için teb'a-yı dullarıyla yetimlerinin hukukunu yalancılara vermek gibi garâ'ible beraber adâlet ve hilâfet taslayan şevketlû Abdülhamid Han-ı Sânî Hazretleri vezâ'if-i hilâfetinedir. Anlamağa iktidâr hatta ağzına almağa salâhiyet ne ile sâbittir. Vech-i ma'ruz üzere eytâm ve erâmil vesâ'ire acezenin mütedâhil ma'âşâtını kırdırtmak suretiyle vuku' bulan o iblispesendâne alışverişten hâkipâ-yı düvezzıh âsâ-yı Şâhâne ki en büyük hisse takdim eden bendelerin sarraflardan ziyâde istifâde ediyorlar denilse tekzib edebilir misiniz? Türkiya'da edebilirsin. Çünki orda her kulunun hak ve hakikate mebâyin olduğunu alenâ söylemeğe kimse cesâret edemiyor. Vükelâ ve bendegân-ı hilâfetpenâhî ise meksubât-ı gayr-ı meşrû'alarından mâ'ada bol bol olan ma'aşlarını her ay alıyorlar. Bu gibi şeyleri yazmaktan maksadım makarr-ı hilâfette ve Halife-i Şehriyar'ın inzimâm-ı ilim ve ma'rifetiyle ve temâm himâye ve bîhesâb vuku' bulan fezâyih ve mezâlim için ufak ba'zı emsile getirmek haksızlıkta sahih bir mikyâ-ı veciz göstermendir. Asr-ı mu'adelet hasr-ı Cenâb-ı Hilâfetpenâhî'de teyser nümâ-yı sâha-i zuhurcilveker, mansıba-i beruz olan â'mâl-i şehriyârîye getirilen bu numune-i ibretnümâ üzere İstanbul'da hükûmet

(mâba'dı var)

Numero: 29 Sene: 2 s.4-6

11 Ramazanu'l-Mu'azzam Sene 1316 / 11 Kanun-i Sânî Sene 1314

**Fukara ve Aceze Nâmına Gerçekten İsti'tâf**

(Maba'd)

İstanbul'da hükûmet me'murlarının – cümlesine karib – kısım-ı e'â'zımı ma'âşlarını alamamaktadırlar. Ya'ni her sene altı, yedi aylıklarını merkûm sarraflara kırdırmak mecburiyetinde bulunuyorlar. Onlar da dullar ve yetimler gibi âcizdirler. Ba'zısı hızsızlığı dolandırıcılığı mübâh addetmeğe âdetâ muztarr oluyor. Ekserisi aç,

çıplaktır. Evlerinde çoluk çocukları ağlıyor. Bakkal, etmekçi gibi esnâf alacağını alamıyor ki bir daha veresiye bir şey verebilsin ve büyük tüccârınızdan da kendi i'tibârını da muhâfazaya muktedir olsun. Zât-ı Hazret-i Şehriyârî'n ise bu şeylerden hiç müte'ellim olmuyorsun. Lakin sâdık vüzerâ ve bendegânının devlet ve milletten sirkat ve nehb eder oldukları emvâl vesâ'ire makâdirini pek muhâsebâne tedkik ve tahkikte gâyet hassâs ve kârdân bir halife olduğunu âlem bilmez değildir.

Cennetmekân Sultan Abdulmecid Hazretleri'nin necl-i ekberi ricâl-i asrın kadve-i fezâ'ili olmağa lâyık, Sultan Murad-ı Hâmis Hazretleri taht-ı saltanata cülûsunda neşr eylediği adâletnemûn, kerâmetmeşhûn hatt-ı şerifiyle tahsisât-i Hümâyûn'dan altmış bin keselik bir meblağ-ı azimle mühim varidâtı olan birtakım ma'âden vesâ'ireyi hazine-i devlete terk eylediğini i'lân etmişti.

Hayırlı bir Türk oğluna hüccet-i kerem ü necâbet olan bu Türk'ün mu'âmele-i resmîyesi de icrâ olunmuştur. Sen halife! Osmanlı ülkesinin yarısını –hem en mahsuldâr parçalarını- acımaksızın zâyi' etmiş olduğun hâlde ecdâdımdan (kimin ecdâdından) mirâstır diye o müteberri'ât-ı hayriyenin cümlesini yine Hazine-i Hâssa sefâhatine istirdâd etmekten hiç sıkılmadın. Mezkûr-ı mekâzirde her taraftan millet ve devlet zararlarına olarak her vâsıta ile cem' eylediğin emvâl-i tâ'ileye nisbetle bir mikdâr ile cem' cüz'i mesâbesindedir. Fahr-i Ekrem müşarünileyh Sultan Murâd Hazretleri'nin mezkûr teberru'undan sonra kalmış olan tahsisâtı dahi tab'î alıyorsun. Bervech-i ma'ruz hesâbların yekûnu acaba kaça bâliğ oluyor.

Her ne ise Sultan Abdülaziz'in Hazine-i Devlet'ten olmakta bulunmuş olduğu tahsisât ve sâ'ireyi de sen alıyorsun demektir. Cülûsundan iki üç sene sonra vükelâ-yı devlet kararıyla tanzim edilmiş olan tensîk-i mâ'âşât kararnamesini bâ-irâde-i şehriyârîn tasdik eyledik. Resmen i'lânından birkaç ay sonra hiçbir sebeb-i ma'kûl ve mecbur olmaksızın umur-ı mâliye intizâmını ve umumen mâ'âşâtın her ay i'tâsını te'min etmiş olan mezkûr kararnâmeyi müte'addid irâda-i kat'îyenle ibtâl eden sen halife değil misin. Sadr-ıa'zama ikiyüzelli ve vükelâ-yı sâ'ireye ikişer yüz lira kifâyet etmiyordu. Sadr-ı â'zam Sa'id Paşa kendi o mikdara râzı olmuş, refikâsını da ırzâ eylemiş ve ona göre umum ma'âşâtından münâsib tenkihât icrâ edilmişti. Hazine-i devletin ancak tenkîh edilmiş ma'âşâtı muntazamâ verebileceği pek de me'mul değil iken birdenbire

delicesine sadr-ıâʿzamın maʿâşını yediyüz elli liraya iblağ eyledi. Sâ'ir vükêlâ ile bendegân maʿâşlarını da zemâ'im-i fâhişe ile tezyîd eylemek belâhetinden dahi vazgeçemedik. Birtakım cevâsis ve erâzile vukuʿ bulan taʿtifât-ı Hilâfetpenahî ayrıca büdçenin açık tarafına beş on yük guruşun yüklenmesine münteha oldu. İrâdenle edilegelen beyhûde masarrufât-ı sâ'irenin de hesâbını Allah bilir. Büdceyi batakçı bir kaltabanın seyyi'ât âʿmâli defterine benzettin. Fakat âhfi-yâsı tedbir-i cihanbânîsi iltizâm buyuruldu. Sonra yine bir iki defʿa vükelânın ve arasıra bendegân-ı cevâsisin maʿâşlarına mühim zemâ'im tevâlî eyledi, lakin sâ'ir me'murlarla her sınıf acezenin maʿâşât ve revâtıbı ilk tenkîhât üzere kaldı. Seneye göre iki veya üç ayda bir kere verilegeldi. Ve üçyüzonüç sene-i Rumîyesi ibtidâsında ikinci defʿa olarak umumen maʿâşât tenkîhâtının – yüzde yirmi galiba – icrâ olunduğu işitildi. Fakat eltâf-ı bînihâye-i Cenâb-ı Şehriyâri'den olarak maʿâşâtın sonraki taklil-i kemiyeti ile beraber iʿtâsı evvelki keyfiyet iʿtâsından bedter bir akide-i teʿhire düştüğü ekîden ve sahihân rivâyet olunuyor. Gazi Hünkâr! Bu rivâyete ne dersin? Evvelki zemâ'im-i gayr-i kanunîye sâyesinde vükelâ ve bendegân maʿâşâtı tenkîhât-ı âhîreye rağmen yine yüksek derecelerde kaldı, meselâ zamm-ı fâhişle ikiyüzelli liradan bin liraya maʿâşı iblâğ edilmiş olan sadr-ıâʿzam hazretleri yine sekizyüzkırk lira maʿâş almaktadır. Tenkîs-i maʿâştan kendini mukaddes tutan Zât-ı Şâhâne'nin Hazine-i Devlet'e gelen ilk vâridâttan kendisi tahsisâtını her ay başına kadar tamamâ almağa zaferyâb ve vükelâ ve bendegân-ı Cenâb-ı Hazret-i Şehriyarî'ye hukûk-i müstemendânelerini kezâlik bi't-tamâm aldırmakla dilşâh ve keremnümâ oluyorsun değil mi? Aferin koca Şehriyar! Adalet ü keremin gibi dünyâda yalan yoktur. Bu fazlın bi'l-cümle âʿmâlinin kerih bir mostırasıdır. Hükmünün fezâhât-i numûnesidir. Hıyânet-i âyinesidir. Yâhû bir kere düşün ki Türkiya gibi dünyâda en âbâdan olmak istiʿdâdı müslim bir memlekette yirmiüç sene emsâlsiz bir debdebe ile icrâ-yı saltanat eder ve iddiʿâ-yı hilâfetle dünyâyı doldurur bir kimse o debdebe-i nadideye, o hilâfet-i nâşenîdeye karşı o müddet-i medîde zarfında hükûmetin me'murlarıyla nafakaları üzerine vâcib-i eytâm ve erâmil gibi acezenin ve ekseriyet üzere maʿâşları on ile yüz arasında cevâmiʿ ve mesâcid e'immesiyle hademesinin hukukunu bir kere olsun verdirmez veya verdiremezse o kimseyi nasıl taʿrif ve ne ile tavsif etmek mümkündür.

Ey gazi halife! Sen söyle de fesâhatine âlem hayran ve handan olsun. O zulüm ve vahşet karşısında sükûta muztarr olan âcizler, yetimler, mağdurlar, dullar hukuk-ı zâyi'alarını mu'tekid oldukları rûz-i cezâda dünyada hak ve adâlet nedir bilmeyen, nevâmis-i İlâhîye'yi tahkir ve hukuk-ı ümmeti tedmir eden Zât-ı Şehriyarî'den da'va edeceklerdir. Çünki gördükleri her haksızlık senin tuttuğun ve kasden iltizam ettiğin sakim-i hükm ü hükûmet mesleğinin tabi'î muktezâsıdır. Her şeyden mes'ul olmağı kendin kabul ettin. Âhirete i'tikâdın yoksa sana ne demelidir. Peyk-i ecelin vürûduna kadar istediğin gibi kendiye teselli bulur, sayıklayabilirsin. Lakin Azrâ'il Aleyhi's-selâm'ın pençesine düştüğün anda imân-ı ye'is de fâ'ide vermez. O kadar gaflet ve dalâlet ehl-i imân şanı değildir. Bir vezirin haksız irâdelerini icrâdan başka ne işi vardır. Sadr-ıâ'zam dediğin zâtın fâsid evâmirini dâ'ire-i tevzi'den gayri bir hidmeti mi vardır. Bâb-ıalî'de korkuluk olmaktan başka bir sıfatı hâ'iz midir? Şeyhü'l-islâm da şahsına mazarr-ı fikhîyeyi men ü ibtal ve hükkâm-ı şer'i ifsâd ve idlâl etmek, curnal yazmak gibi sefâsef-i zındıkâne ile iştigâl eder. Şer'î bir vazifeye tekayyüd ettiği yoktur. Bunların a'mâl-i seyyi'elerine münâsib gördüğün ücret-i resmîye dörtyüz liradan bin liraya kadardır. Çaldıkları mebâliği tekrar tafsile hâcet yoktur. Bir mektebin dâ'imî mu'allimi sabahtan akşama kadar yorulur. İfnâ-yı vücûd eder. Kırk yaşında alîl, elli yaşında nâtuvân olur. Perişanlığıyla âshâb-ı zükkâyı mu'âllimlik mesleğine sülûkten tenfir eder. İbtidâ'îye mu'allimlerinin ma'âşları iki yüzden üçyüze kadardır. Rüşdiye mu'allimlerinin ma'âşları iki yüzden üçyüze kadardır. Rüşdiye mu'allimlerinin ma'aşları da dörtyüz ile altıyüz guruş arasındadır. Fakat bu iki sınıf muâllimler ma'âşlarını muntazam alamıyorlar. Halbuki millete merkum-ı vükelâ ki en ziyâde hidmet ediyorlar. Çünki merkumlar bir şey bilseler bile sen ellerinde bir iş bırakmadın. Şahsına alçakçasına sadâkatler için o kadar kendilerine ma'âşlar veriyorsun. Kangı mu'allimlerdir ki şimdiki şeyhü'l-islâmın vezâ'ifini ifâya kâdir olsun. Kangı polistir belki kangı mahalle bekçisidir ki kâffe-i umur-ı devleti Mâbeyn'e hasreden Zât-ı Şehriyarî ki sadr-ı'azamlıktan âciz olsun. İnanmasan tecrübe et şübhen kalmaz. Millet hakkında da pek hayırlı olur. Zirâ ayda üçyüz dörtyüz guruşa râzı olur. Sirkat etmeği de bilmez. Edebsizlik de etmez. Namazı da abdestsiz kılmaz fukarâya bed mu'âmeleden de çekinir.

Şevketlû şehriyar! Allah'a imânın varsa, Kur'an'a mu'tekid isen ve cennetmekân Abdülmecid'in oğlu isen ta'dâdları subk eden ve etmeyen acezenin, fukarânın haklarını ma'âşlarını her ay ver. Adâlete yapış. Şimdiye kadar ettiğine tövbe et. O kadar haksızlık artık elverir. Kendi evlâdına baktığın gibi millet furkarâsına evlâdlarına bakmazsan bir dereceye kadar bak. Onların hepsinden huzur-ı İlahîde mes'ulsün. Allah aziz ve muttakimdir, kahhârdır. Senin evlâdın olan Selim, Ahmet, Burhân, Abdülkadir Efendiler'i bir dilim ekmeğe muhtâc etmeğe, en geriye yerlerde süründürmeğe kâdirdir. Yalnız hâlleri İstanbul'da çeşm-i te'essüfle görülen, figânlar işitilen yetimlere âcizlere acımak kasvet-i kâfirânedir. Şehzâdelerden biri uğruna sarf edilen mâl o yetimlerden binlerce nefere nafaka olabilir. Kesebten her âcizin de nafakası halifenin elinde emânet olan Beytü'l-mâl'e â'iddir. Öyle yetimlere âcizlere elinden geldiği hâlde üzerine vâcib olan haklarını vermeyen zâtı Allah-ı Te'âla kahhâr ismiyle kahr, rahmetinden mahrum eylesin. Zürriyetinden berdiyâr bıraksın. Onu iki cihanda rezil ve bednâm ve iblis-i la'inle cehennemin derge-i esfelinde hem'inân etsin gibi du'âlardan ihtirâz buyurulmalıdır. Şer' ve âhirete mu'tekid isen bu gibi du'âlardan müte'essir, değil isen şimdiye kadar yaptığın mesâvide musırr olursun ve's-selâm.

**İmzasız**

Numero:28 Sene:2 s.3-6

Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314

**Mühim Bir Nutk-ı Siyâsî**

Geçen gün Sudan â'yân ve meşâyihi Emderman'da hâkem-i umumî Lord Kiçınır'ın hânesine da'vet ve teşrifât-ı lâzime ile kabul olunup İngiltere'nin Mısır vekil-i siyâsîsi Lord Kromer cenâblarının resmen irâd eylediği nutku istimâ' etmişlerdir.

Bu nutk-ı siyâsî Sudan halifesi Abdullah Ta'âyyuşi'nin irtikâb eylediği â'mâl-i zâlimâne ve câhilâne üzerine serir-i hilâfetinden sükûtuyla memleketi İngiltere'ye nasîb olduğunu gösterdiği gibi merkum Abdullah'dan echel ve azlem olan Türkiya halifesinin de Sudân üzerindeki hukûk-ı şer'îye ve siyâdetini –âdet-i hilâfetpenâhî üzere zâbi' eylediğini meş'ur bir resmî i'lân-ı umumî mesâbesindedir.

Mısır üzerindeki hukuk-ı hükümrânîsi dahi –hilâfeti gibi- bâtıl olduğunu artık isbâta hâcet yoktur. Abdullah Ta'âyyuşî hem gâsıb hem de zâlimdi tardında siyâseten bir be'is yoksa Mısır gibi Osmanlı emlâkından ahden sayılagelen Sudân'da Türkiya'nın

her hakkı sâkıt olduğuna Abdülhamid Han nasıl râzı oluyor? Kuru bir hilâfet lâfıyla kurulacaksa o ma'nâsız laf Hindistan'da da dermeyân olunmaktadır. Lord Kromer nutk-ı resmîsinde kraliçenin teb'a-i müslîmesi kesretinden bahsetti. Lakin Abdülhamid'in Sudân'da bir hakkına işâret bile etmedi ismini de ağzına almadı. Yalnız bir zerâfet-i siyâsîye olmak üzere Hidiv-i Mısır'ın ismini zikreyledi. Nutk-ı mezkûr İngilizce irâd ve tercümânlık vazifesi İngiltere'nin Mısır dâ'ire-i resmîsi me'urlarından Mistır Bill tarafından ifâ edilmiştir.

**Nutkun Harfiyen Tercümesi**

Lord Kormer –Makarr-ı Sudân (Emdermân)

Fî 4 Kanun-ı Sânî-i Efrencî Sene 1899

"Devrişlerin zâlimâne hükmünden kurtulduğunuzdan isiz tebrik için cümlenizle burada ictimâ' eylediğimden dolayı mesrurum. Bu fazl u kerem serdarla zâbitlerin gösterdikleri mahâret-i askerîyeye ve cünûd-ı İngiliziyye ile cünûd-ı Mısrîyye'nin izhâr eylediği besâlete â'iddir. Siz bu hâne üzerinde Britanya ve Mısır bayraklarının temevvüc ettiğini görüyorsunuz ki işte bu; müstakbelde İngiltere kraliçesinin hükmüyle Hidiv-i Mısır'ın hükmü altında olacağınızı gösteriyor. Serdar da (Lord Kiçınır) bilâd-ı Sudânîye'de İngiltere Hükûmeti'yle Mısır Hükûmeti taraflarından yegâne vekil olacaktır. Zirâ kraliçe hazretleriyle hidiv hazretleri kendisine tamâmen i'timâd ediyorlar.

Bilâdınız ne Kâhire'den, ne de Londra'dan idâre olunacaktır. İdâre-i siyâsîyeniz Serdar'a mefvuzdur adâletle hüsn-i âhkâmı ondan taleb ederseniz onda olan ümidinizin boşa çıkmayacağına yakınım vardır.

Ma'lumunuz olsun ki kraliçe hazretleriyle re'âyâ-yı mesihîyesi dinleriyle tamâmen mütekayyıddırlar.

Hem diğerlerinin dinine nasıl ihtirâm edeceklerini de bilirler. Bundan mâ'adâ kraliçenin hâkime olduğu ehl-i İslâm'ın ebedî âlemde ondan gayrı her hükümdârın veyâ her sultanın hâkim olduğu müslümânların adedinden â'zamdır. Kraliçenin teb'a-i müslimesi zîr-i hükm-i hoşnûdânesinde râhat ve itmi'nânla yaşıyorlar. Ne dinlerine ne de âdetlerine hiç ta'arruz eden yoktur. Belki din ü avâ'idlerine kemâl-i ihtirâmla ihtirâm olunuyor.

Bu mesleğe Sudân'da dahi ittibâ' olunacaktır. Bunda hiçbir şübhe hâtırınıza gelmesin. Nasibiniz onların nasibi gibi olur. Dininize âslâ hiçbir kimse ta'arruz etmez.

"Bunun üzerine meşâyihden biri Lord'un sözünü keserek:"

"Bu va'ad şeri'at-ı garrâ üzere ameli tazammun ediyor mu?" dedi. Lord icâbla cevab verince cevâbı huzzâr tarafından meserret-i azîme ile telakki olundu. Sonra Lord cenâbları isti'nâf-ı kelâmla dedi ki:

Mısır'ın evvelki hükûmeti zâmanında Sudân'ın dûçâr olduğu cevr ü i'tisâfı bilirim. Zirâ ol vakit Sudân'da mehâkim denilmeye lâyık mehâkim yoktur. Âhâliye tahmil edilen vergiler ağır, mezâlim ve mefârimde vergiler ağırlığından çoktu. Şimdi ise öyle bir şey'in hudûsundan korkmayınız.

İşitmiş olmalısınız ki Hükûmet-i Mısrîye'nin bu eyyâmdaki mevâdı ve metâlibi o eyyâmdaki metâlib ve mübâdisine mugâyirdir. Emelim kavîdir ki çok zâmân geçmeden umumen büyüğünüzle küçüğünüz, zengininizle fakiriniz beyinlerinde müsâvât üzere adâletle hükmeder mehâkim-i münâsebe küşâdı serdâra müyesser olur. Vergi vereceğiz çaresizdir. Fakat vergileriniz mu'tedil olacak ve cemi' bilâd-ı İslâmîye'de âdât-ı kadime-i müteşâbihe üzere vâz' olunacaktır. Şimdiden ma'lumunuz ola ki size ta'yin vâz' olunacak meşru' vergilerinizi verdiğiniz vakit hiçbir kimse sizden bir dirhem bile gasb ve ihtilâs etmeyecektir.

Her merkezde âhkâmı muhâfaza edecek İngiliz muvazzafları ikâme ve ta'yin olunacaktır ki o mübâdî üzere cereyân-ı âhkâm olsun. Lakin sizin için hükûmetin her bir şey yapmasını intizâr etmeyiniz. Belki bezl-i himmetle nefsinize i'timâd dahi lâbüdd lâzımdır.

Ey âshâb-ı nüfûz vi câhet?

Ümidim berkemâldir ki nizâm ve sükûneti takrir ve ebnâ-yı bilâdınızın azâ'imini takviye etmek hususunda nüfûzunuzu isti'mâl edersiniz. Topraklarında herâset ve tarlalarında zirâ'at edeler. Çünki şimdi onlara havf verecek, hüzün getirecek hiçbir şey yoktur.

Yine ümid ederim ki biraz zamân sonra ıslâh ve tahsin edilecek olan Hartum şehrine sizi i'âde etmek ben bu mekâna avdet eylemezden mukaddem serdar müteyessir olur. Arzu olunur ki şimdi söylediğim sözleri hıfz u tezekkür ve beni vatanınız müsâma'ına i'âde ve tekrâr eyleyesiniz. Zirâ bu sözler serdârın Sudân idâre-i siyâsîyesinde ri'âyet edeceği aynı mebâdiden ibârettir.

**(Enteht-i Hutbe-i Cenâbu'l-Lord)**

Huzzâr Lord'un âkvâlini müzped intibâh ve ısgâ ile dinlemekte ara sıra alâ'im-i istihsân izhâr eylemekte idiler.

Ey Halife-i Rüzgâr-ı Abdülhamid Han!

Mezkûr nutku sen de alkışlarsın meâlinin sana bahşedeceği ferah neş'esiyle raks ederek göbek atar, parmaklarını çatlatırsın. O kadar muvaffakiyât Cenâb-ı Hilâfet penâhî'den sonra "farkı'a-i esâbi'" vazifesi zâtına ne kadar yakışır?!... Abdullah Te'âyyüşî gibi bir hilâfet rakibi eksildi. Mısır gibi Sudân Memâlik-i Osmanîye'den infisâl etmiş ise yegâne emelin olan hilâfet nâmı-ı nâmisine kimse bir şey demiyor. Hutbe du'âlarında nâm-ı Şâhâne'niz zikr olunuyor. Bu kadar şeref tebşir değil mi?

O mahsuldâr, vâsi' bilâd-ı İslâmîye'yi zabt etmek zahmeti ve hayrât ve berekâtı beli' etmek himmeti İngilizler'e â'id olmak hilâfet da'vâsını istediğin gibi ikâme etmeğe mâni' olmadıklarına ve nâm-ı mukaddes-i hilâfeti ibkâ ve himâye etmelerine mukâbil hem ücret-i münâsebe-i hazret-i hilâfetpenâhî hem de mükâfât-ı senîyye-i Cenâb-ı Cihanbânî demek değil midir?

Fazl-ı hilâfet ve hükûmet o bedî'i üslûb üzere olur. Sakın o üslûbdan inhirâf buyurmayasın! Lakin Fransızlar'a dahi teşekkür vazife-i nazifesini ferâmuş buyurmayasın. Çünki onlar da Sudân-ı Garbî'de halifelik da'vâsı edegelen "Şeyh Samurî'"yi esir ve mülkünü zabt ettiler. Seni daha bir rakib-i hilâfetten kurtardılar. O da Abdullah Ta'âyyüşî gibi kürre-i arzın halifeliğini iddi'â ediyordu. Sana ayrıca şiddetli bir ıztırâb veriyordu, elân hilâfet rakiblerinden Merakeş, Zengibar, Buhara emirleri vardır. Tedâbir-i sâ'ibe-i Cenâb-ı Hilâfetpenâhî'yle onların da memâlikini Avrupa nasârâsına bütün bütün zabt u istilâ ettirebilirsen ism-i hilâfet şerif-i azîmi sana münhasır kalır.

Değil yalnız o memâlik müslümânlarının Türkiya müslümânlarının bile sana teveccühleri artar. Nazarları ziyâde mün'atıf olur. Çünki başka halifenin ismini artık işitmeyeceklerdir. Fakat İran Şahı'nı da unutmayasın İran udebâsından birçoğu medh ü senâ makâmında onu da hilâfet lakabıyla telkib ediyor. Şu hilâfet da'vâsında hiçbir tevehhüme mahal kalmamak üzere İran mülkünü dahi bir av evvel zabt etmek için

Rusya Devleti nezdinde şeyme-i hükûmet ve vesime-i hilâfetpenahînin muktezâ-yı celili biderig buyurulmak bâbında tecviz-i terâhîye râzı olmazsın!

İraniler şi'î iseler de mülk ve saltanatları zâ'il olunca ma'nen sana merbût olmaları kaviyyâ me'muldür. O hâlde şân-ı hilâfetpenahî kâmilen sana muhtes olur. Sen halife o kuru da'va ile bi'l-iktifâ kuvâ-yı mâddîye-i İslâm zevâline râzı olduktan sonra Avrupalılar'a hiçbir zahmet vermezsin. Zahmet vermek değil belki umuma memâlik-i İslâmîye'nin istilâsına muvâfakat etmeyeceğin farz olunsa bile sebebiyet verirsin. Hatta bu kanâ'atkârâne da'vâ-yı hilâfetinle Mes'ele-i Şarkîye'nin keyfiyet-i hâli için Avrupalılar'ın bulmaktan âciz oldukları tedâbiri irâ'e ve teshil etmiş olacağından sana ebedîyen müteşekkirdirler. Hem ömrün oldukça sana zahir ve mu'în olurlar. Da'vâ-yı memâlik-i İslâm'a birer birer müstevlî olmaları için dünyada misli bulnamayan ve onlarca kıymeti ve İslâm'ca mazarratı takdir edilemeyen bir bahâne olduğundan düvel-i ecnebîyenin te'yidine mahzar olur. Şöyle ki:

Memâlik-i İslâm'ı zabt ettikçe Haremeyn-i Şerif'in hidmeti izâfesiyle umum müslümânların halifesi olmak lâzım gelen Abdülhamid Han'ın hilâfetini inkâr ve ihlâl etmiyoruz ba'zı memâlik-i İslâm'a istilâmız muvakkattir. Limaslahatin o halife buna râzıdır size mu'în ve bize mu'teriz değildirler. Bu gibi sözlerle bîçâre müslümânları susturarak meşakkatsiz memleketlerini âhz u zabt etmeğe muvaffak olurlar. Bu üslûb üzere Memâlik-i Osmanîye'yi bile etraf ve eknâftan yegan yegan zabt u istila yâhud diledikleri şekil ve kalıba ifrâ' ederek Türkiya saltanatının işini bitirmeleri âsân-ı umurdan olur.

Sen halife yirmiüç seneden beri ittihâz ve ihtiyâr edegeldiğin tedâbir ve harekât-ı dalâlet kat'îyesiyle sâbittir ki öyle bir hâlet-i muhzineden hiç müte'essir bulunmuyorsun ve senin râhat ve ebhetin dâ'im ve kâ'im olmak şartıyla memâlik-i İslâm'ın ziya'ı netice-i vehimesine râzı olmadığına dâ'ir hiçbir ma'kul delil ikâmesine muktedir değilsin. Umum ehl-i İslâm'ın yagâne ümid-i imtisâli ve selâmeti olabilecek birâz ilim ve ma'rifet millet-i Osmanîye'de ve hayli kuvvet ve şevket Türkiya Devleti'nde mevcud idi. Senin â'mâlinle "Ey halife Abdülhamid Han" o kuvvet ve şevket düştü o ilm-i ma'rifet de azaldı. Ona bedel müstekrih bir şarlatanlık revâc buldu. Medâr-ı irtikâ-yı İslâm olabilen Türkiya devlet ve milletine o mel'unâne fecâyi'i kasden ikâ' eylediğin hâlde hilâfet da'vâsıyla cihanı doldurduk. Memâlik-i sâ'ire Müslümânlarını aldattık. Hıristiyanları ürküttük teb'a-i müslimesi olan devletlere meleketleri dâhilinde bir ihtilâl

endişesini verdik. Hilâfeti hak eden Saltanat-ı Osmanîye'yi mahvetmekteki â'mâl-i hilâfetpenâhını tervic ve ta'bid etmek ve seni keyf-i eğlencesi edindiğin hilâfet da'vâsıyla avutmak o devletlere gâyet nâfi' bir siyâsettir o müslümânlar ise hakikat-i hâlden bîhaber ve Türkiya'dakiler tezlil edildiklerinden şak-ı şifeye gayr-ı muktedir bulunmuştur ve hıristiyanlar senin câhil, hodperest ve üçyüz milyon müslümâna halifelik kavl-i mücerridiyle mebâhî ve her cihetten evhâma tâbi' olduğunu öğrenmiş o kullarından hem müslümân hem de hıristiyan senin â'mâl-i ne mümâşât etti müslümânların â'mâline sükûtları cehâletlerinden ve hıristiyanların sana zehir olmaları mâhirâne-i siyâsetlerindendir iş; kulûb-ı himmetmendân zikriyle dilfikâr olacak râddeye geldi.

Artık hilâfetine korkma! Çünki hilâfeti hıfz u sıyânet eden Saltanat-ı Osmanîye'yi düvel-i ecnebîyeye hiçbir endişe veremeyecek bir hâle koymağa muvaffak oldun. Ehl-i İslâm'ın âhvâliyle efkârını da perişan ettin, bundan sonra vefât edinceye kadar müsrifâne merâsim-i saltanatla sahtekârâne bir da'va-yı hilâfet sana kaldı. İşte sana bir misâl: Mısır'da hidiv hazretlerinin lakabıyla zâhirî mefâhir-i hükûmetine ve emlâk-ı mahsusesiyle tahsisâtına hidm ü hışmına ve her gûne medâyih-i hidivîyesine daha hiçbir halel gelmediği halde her kâr ve tedbir İngiliz elindedir. İngiliz'in maslahatı böyle iktizâ ediyor düvel-i ecnebîyenin cümlesi veyâ ba'zısı limaslahat Türkiya'yı şimdiki Mısır'ın haline muvakkat benzetmek sonra tedricî kuvâ-yı hükûmetin külliyen sez' ve tasarruf etmek Türkiya devletini gürültüsüz kaldırmak için en sağlam bir tedbirdir. Bu tedbire sen halife râzısın her tavır ve hareketin bu gârâzı olduğu kat'iyen gösteriyor. Sen mucidi bile sayılıyosun. Maksad-ı hâ'inâneni hiç bilmeyen yoktur dersen bu makâleyi tekrâr mütâla'a buyurmaklığın bâbında emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir. **İmzasız**

Numero:28 Sene:2 s.5

Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314

**İnâyet Ola**

Ha anlaşıldı! Edebsizin o derece tehevvürünün sebeb-i âslîsi dilenciliğinin "matlub-ı âlî" vecihle müsmir olmaması korkusudur ha!

Bu tabi'îdir. San'atının adem-i necâhından kim sıkılmaz. Bîçâre Mâbeyn-i şehriyârî Mısır ikliminde heba'is-i â'mâlini şerh ü tavsif edenlere hem vakitten ziyâde

yapacağını bilmiyor. Mısır'da neşriyât-ı hakgûyânîyi diğer memleketlerde haklı haksız her türlü neşriyâttan menâfi'-i cerârânesine pek muzır addederek her ne vecihle olursa olsun (hiç olmazsa Mısır'da) e's-sine-i rastgûyânenin iskâtına fevka'l-'âde sarf-ı mesâ'î buyurmaktadır. Muvaffakiyât-ı bîgâyât-ı hüsrevâneden olarak İngiltere'nin fi'ilen taht-ı himâyesine aldığı Mısır'da taninendâz, hakikat edâ sedâlarından bâl-i Hümayûn'un fevka'l-me'mul ıztırâba düşmesi mahfel-i bendegân-ı Şehriyârî'nin teklifi ve Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'nın tasvibi üzerine şerefpâş meydân-ı heybet ve iclâl olan irâde-i tekeffüf ma'tâde-i Cenâb-ı Hilâfetpenâhî mantıkınca kavrulmasına muvaffakiyet elviren "dilencilik planı"nın rızâ-yı şerîfe muvaffak-ı menfa'atbahş olmasına giryeengîz bir havfın istilâsından ileri gelir. Boş yere muztarib olmaz. Kasden tahrib eylediği Donanma-yı Hümâyûn'un ta'miri veya tebdili, filân mahalden filan mahale kadar bir şimendüfer temdidi, esbâb-ı müdâfa'a-i hilâfet ve saltanat istikmâli, ârâzi-i mukaddesede ba'zı mebânî-i hayrîye inşâsı gibi menâfi'-i İslâmîye'ye müte'allık addedilebilen ve hakikatte menâfi'ının ceyb-i Hümâyûn'a idhâli mutasavvır olan birtakım â'mâl-i sâlihanın lüzûmundan bahisle (şey'en Lillah ) diyerek deryuze ve tes'il keşküllerine sâ'ir memâlik-i İslâmîye'ye yeniden uzatacak, mahalleden mahalleye, köşeden köşeye gezdircek, her yerde dakk-ı bâb istirhâm edecek Cerrârlığa sevk edeceği arsızların keşküllerine mahallerin ba'zısında birkaç mangır atılacak, ekserîsinde "inâyet ola" sedâsı kulaklarına gelecek, ta'cizleri çoğaldıkça yüzlerine kirli paçavralar fırlatılacak, ihyânen kaçarken arkalarına eski kundura na'l tekleride yetişecek.

Her ne ise Türkiya'da Türk'le Arab'ı vecâ'ir âkvâmı soyan, sefil eden Mâbeyn-i Şâhâne'nin san'at-ı fâhiresini icrâ eden me'murları vech-i vikâhatlarıyla sa'ir bilâd-ı İslâm'da her ne cem' edebilirlerse cümlesini olmazsa kısm-ı e'a'zamını atebe-i felek mertebe-i hazret-i Hilâfetpenahî'ye takdim ile huzur-ı Hümâyûn'da nâ'il-i şeref mesul ve mahzar-ı iltifât ve fazul olacaklardır.

Mâbeyn'ce birinci hüda'e-i eblehferîbâne olan ve kendisinin işi olmayan hidmet-i İslâm namıyla toplanan mebâliğ -Lusos ve eşkiyâ adetince- herkesin ünvân ve sıfatına amel ü mahâretine göre taksim buyurulup re'is-i â'lâdan bende-i udenâya kadar herkes nasibini ihrâz eder. İki sene evvelki te'sisât-ı askerîye i'ânesi nasıl toplandı? Türkiya'da zorbalıkla memâlik-i sâ'irede dilencilikle cem' ve idhârına himmet buyurulmadı mı?! Sonra cüyûb-ı vâsı'aya kısım kısım girmedi mi? Yalnız Mısır dan

beşyüz bin liralık i'âne derci Mâbeyn'ce me'muldür. Bâ'zı hakikatperestân meşhur El-Mukattam gazetesiyle vesâ'it-i sâ'ire ile Mâbeyn'in alçaklığını, edebsizliğini, dinsizliğini i'lân ve tefhime çalıştı, Mısır i'ânesi altmış bin liraya bâlig olamadı.

Ârsız Mâbeyn yalandan uyduracağı bir namla bu sene-i mübârekede dahi edeceği dilencilikte biraz olsun muvaffak olmak ümidiyle evvelâ Mısır'da neşriyât-ı hakâyık kesterâneyi her ne tedbirle olursa olsun men' ve ta'til ettirmek istiyor.

Şaşkın bilmiyor ki bunun için sarf edeceği mâl-ı fukarâ boşuna gittikten mâ'adâ edebileceği dilencilik hâsılâtından ziyâde olur. İmânsız alçak Türkiya fukarâsını soydu ellerinde bir şey bırakmadı. Mâbeyn şakîleri, hırsızları şimdiye kadar asb ve sirkat ve rüşvet tarikleriyle topladıklarını fâ'izle bankalara koymuşlar, fukarâ kanıyla küplerini doldurmuşlar hesabsız emti'a-i menhübe ve emvâl-i mesruka sandıklarına istif etmişler.

Milyonlarca hane, köy harâb ederek ve herkesin ocağına incir dikerek kendileri çün her türlü ebniye-i irâd da beydâ etmişlerdir. O sur-ı hâ'inâne ile tehlikeye koydukları devlet (Allah muhafaza eyleye) münkarız olmak i'tikâd-ı zındıkânesinde bulnduklarından öyle bir vakı'a hâdis olmadan dâhildeki fukarânın elinde dahi birşey kalmışsa onu da gasb eylemek ve hâricdeki müslümânardan müslümânlık nâmına dilencilikle beş, on para koparmak emniyesiyle mürâca'at eylemedikleri vesâ'it-i zulm ve intifâ' kalmıyor. Alçaklar zulüm ve i'tisâflarına bedel umurda adl ü ıslâh-ı iltizâm edeydiler devlet her hatırdan emin, millet mes'ud, bilâd ma'mur olurdu, kendileri de muhterem ve memduh olurlardı yine ganî bulunmaları mümkündü. Lakin Allah'ın izlâl ettiğini kim hidâyet edebilir? O alçaklar şimden sonra dahilden "Allah kahr u lâ'net eylesin" âhının umumîsini ve hâricden "inâyet ola!" sedâ-yı ye'isnümâsını dinlesinler. Unuttukları Rabbû'l-Âlemîn'e ibâdet yerine velini'met bîminnet-i âlemlerine prestişle kahr-ı İlâhî sevâ'ik-i mahrukasını re'is-i â'lâlarıyla beraber intizâr eylesinler. İnânet ola mel'un! Ne ârsız edebsiz bir dilencisin! Çinganeden bedtersin! Defol yıkıl oradan be hey herif kafana odun iner!...

**İmzasız**

Numero:28 Sene:2 s.8
Gurre-i Ramazân-ı Mu'azzâm 1316/1 Kânûn-i sânî 1314
**Anadolu Mezâlimi**
**Muharriri: Rodoslu Sâlih Cemâl**

Anadolu'da subk eden me'muriyetim esnâsında gözle gördüğüm ve sözlerine i'timâd ettiğim ihtiyârlardan işittiğim vekâyi'i câmi' tertib eylediğim işbu risâleyi "Anadolu Mezâlimi" nâmı altında neşrine ibtidâr eyledim.

Vuku'ât; sarf-ı hakikatten ibâret olduğu çün Arabça ve Fransızca lisânlarına tercüme edilecektir.

Risâle "Kânûn-i Esâsî"'de tefrika suretiyle neşrolunduktan sonra risâle şeklinde de tab' ve tevzi olunacaktır.

"Vemen Allahe'l-inâye ve't-tevfik"

**Köyceğiz'de Hasan Çavuşzâdeler ve Haremeyn-i Şerifeyn Çiftliği**

İzmir vilâyeti müzâfâtından münteşâ (Muğla) sancağı dâhilinde Köyceğiz kazasında Hasan Çavuş nâmında bir derebeği sülâlesi vardır. Bu Hasan Çavuş vaktiyle bir muhârebede devlet ve millete ettiği hidmete mükâfaten Köyceğiz, Mekri, Muğla, Tavas, Denizli, Milas hudud-ı dâhilinde bulunan Haremeyn-i Şerifeyn evkâfından yirmidört kıt'a çiftlikât kendisine ihdâ edilmiş ise de altı kaza hududunda altmış, yetmiş ve arzân kırk, elli sâ'at bir vüs'ati olan mezkûr çiftlikâtı idâreden izhâr-ı acz ederek kısm-ı e'azımını yine hükûmete terk ve i'âde etmiş ve yalnız Köyceğiz kazâsında bulunan Köyceğiz, Belavi, Karaman, Dikene, Dalyan, Aşi, İskele, Hamid, Ortaca ve sâ'ire nâmlarıyla on kıt'a çiftlikâtı taht-ı idâresinde bırakmış imiş.

Hasan Çavuş'un vefâtıyla mezkûr çifltikât idâresi oğlu Hacı Bekir Ağa'ya intikâl etmiş ve merkûmun vefâtıyla birkaç seneler tekrâr hükûmetin eline geçmiş ise de tafsilâtı şağıda zikrolunacağı üzere bitekrâr Hacı Bekir Ağazâde Ali, Hâşim, Hasan, Hacı Şükrü, Süleyman, Mustafa namlarıyla altı nefer oğluna intikâl eylemiştir.

Köyceğiz kazâsı dâhilinde olunup işbu on kıt'a çiftlikte yaşayan lâ-akıl onbeş, yirmi bin âhâli hemen bu güne kadar umumiyetle işbu â'ile-i zâlimenin pençe-i gadr ü zulmünde inlemekte ve esâret mu'âmelesi görmekte olduğu oraların hâlini bilenlerce ma'lumdur.

Mezkûr kazada görüştüğüm ba'zı ihtiyârlardan Hacı Bekir Ağa'dan âhâlinin gördüğü mezâlimi, gadri işittiğim vecihle yazacak olsam buna inanacak bir fert bulunamayacağı gibi inanılsa bile vakt-i câhilîyette irtikâb edilmiş bir fi'il, bir cinâyet nazarıyla bakılarak adem-i tasdikle ehemmiyetten iskât etmeğe çalışacakları cihetle o bâbdaki tafsilâttan sarf-ı nazar edilmiştir.

Fi'l-hakika bir zamânlar şurût-ı İslâmiyet'i bilecek binde bir kişiye tesâdüf olunursa şükredilir ve iki satır mektub yazacak bir adam görülünce dâhî zannolunur imiş, mezkûr kazâda subk eden altı yedi sene müddet-i me'muriyetim esnâsında aynen müşâhede olunan ta'rifi gayr-i kâbil katmerli mezâlime inzimâm eden dehşetli fakr u zarurete nasıl tahammül edegeldiklerine ta'accüb etmemek elden gelmez. Evet! Öyle zulüm ki bunun en munis, en muti' bir merkebin lüzumundan ziyâde ve vurulunca hiç olmazsa ard ayaklarıyla dârıbı darbından ferâgat ettirmek için çifte urması ve bir odaya habs edilmiş bir kedinin firâr edecek yer bulamayınca dârıbın üzerine hücûm eylemesi bir hiss-i tabi'îden de mahrum kaldığı görülmekte ve bu hâl vatanını, milletini seven ve terakkilerini ve bulundukları hâl-i mezelletten kurtarılıp refâh ve sa'âdet hâllerini ârzu eden erbâb-ı hamiyeti ne kadar dilhûn eylese sezâdır.

Anadolu'da bulunan İslâmlar'ın âhvâl-i hususîyeleri tedkik olunacak olsa cehl merkeb ta'biri haklarında ehven addolunur. İçlerinde pek çoklarına tesâdüf olunur ki "Kimin kulu ve kimin ümmetisin?" diye kendisine bir su'âl vârid olsa- bulunduğu karye veya kasabada en ziyâde havf ettiği ve dâ'imâ sopası altında inlediği her kim ise meselâ:... "Ali Ağa'nın kulu, Veli Bey'in ümmetiyim!" diye cevâb verdiği pek çok görülmüş ve bu hâli hidmet-i askerîyede bi'l-fi'il bulunanların emsâline pek çok tesâdüf etmiş bulunacaklarından tasdik edecekleri şübhesiz bulunmuştur.

Bu bîçâre millete edilen hayvân mu'amelesi öyle bir asırlık, iki asırlık olmayıp belki on asırdan ziyâde devâm etmiş bir tazyik-i dâ'imî neticesidir.Hükûmetten, hükûmet me'murlarından o derece havf ederler ki kâbız-ı ervâh olan "Azrâ'il" insân şekline temessül etse de karşısına çıkarak ruhunu kabza edeceğini söylese güle güle ruhunu teslim edecek ve hayâtını mühimsemeyecek derecede izhâr-ı metânetime'mul bir fakir köylünün cüz'î bir kabâhatle hükûmete getirildiği zamân hükûmet kapısından içeri girerken diz bağları çözülerek yürümeğe iktidârı kalmayıp olduğu mahale yığılıverdiği ve birçoklarının müstentık ve hâkim karşısında sâ'atlerce ağzından bir kelime çıkmadığı nâdirattan ma'dud değildir.

Garibtir ki işlediği bir cinâyet üzerine dağlarda ücrâ-yı şekâveti hükûmete teslim olmaya tercih eden cühelânın müsellah on kişiye mukâvemet ettiği hâlde siyâh elbiseli silâhsız bir jandarmadan firar ettiğine bakılırsa korkusu sırf hükûmete, hükûmet me'murlarına karşı olduğu tahakkuk eder koca bir köy halkının dinlerine, imânlarına, mezheblerine, ana ve avratlarna söğerek bir sopa ile yüzünü, önüne kattığı zamân bile

"Ne yapalım pâdişâh me'murudur. İtâ'at lâzımdır. Padişahın, halifenin emrine muhâlefetten Allah'a isyân çıkar ve nihâyet son nefesimizde imânsız gitmemize sebeb olur" gibi ma'nâsız fikirlerle birbirlerini teselliye çalıştıkları re'yü'l-'ayn müşâhede olunmuş bir hakikattir.

Târihten takriben on sene mukaddem Mâliye Nezâreti'nin tazyiki üzerine sûret-i mahsusâda tahsilât için Milas kazâsına gelen livâ jandarma binbaşısı ve muhâsebecisi mezkûr kazâ âhâlisinden (Kel Ali) nâm jandarma onbaşısına tefrik ettikleri on karyenin vergisiyle bekâyâsını tamâmen tahsil için nihâyet bir hafta ruhsat verilmiş ve fakat on köyün vergisi bir haftada derc edinmek mümkün değil ise de bunu toplayabilmek için biraz cebr isti'mâli lüzumundan bâhisle şâyet bu müddet-i cibâyet esnâsında hakkında geleceği tabi'î olan âshab-ı şikâyetin da'vâlarının hiç kâle alınmamasını şart koşmuş ve bu şart ile binbaşı ve muhasebecinin muvâfakatini dahi istihsâl eylemiştir.

"Mâba'dı"

Numero: 30 Sene: 2 s.8

18 Ramazanu'l Mua'zzam 1316/18 Kânûn-i Sâni 1314

**Anadolu Mezâlimi [Mâba'd]**

Hacı Bekir Ağa'nın ( El-veled-i senu ebyeh ) kelâm-ı hikmeti mucibince elyevm evlâdının hükûmet me'murları hakkında tuttukları mesleğe gelince her sene birkaç bin lira ile çiftlikât mahsulü diye fukarâ-yı âhâliden gasb ettikleri yüzlerce okka sâde yağı vesâ'ire ile Mâbeyn'de bulunan tarafdârlarını doyurmak ve bi'n-nisbe cüz'î bir kısmıyla vâli ve erkân-ı vilâyeti (el-insân abidü'l-ihsân) fehvâsınca mahcub-i ihsânî ettikten sonra artık ufak bir kaza me'murlarına dendân kin gösterirler ve emirlerine tâbi', cinâyetlerine müşterek olmayanların (icâb-ı maslahat) diyerek bilâsebeb me'muriyetlerinden infi'âl için (derebeğinin) -me'murun derecesine nisbetle- vilâyete veyâ Dersa'âdet'e bir mektup yazması kâfi olduğunu görüp tecrübe edenler çar ü nâçâr her gün yürekler paralayıcı envâ'-i mezâlimi görür ve cüz'îce hamiyetten nasibi olanlar:

*Yek başıma kalsam şah u sultâna kul olmam*
*Virân kalası hânede evlâd ü ıyâl var.*

der derûnî bir âh çeker ba'zısı da:

*-bana uymazsa eyyâm uyarım eyyâma ben.*

mısra'ını okur oturur. Kimisi de derebeğlerine dalkavukluk etmeğe, beş on guruş kapmağa çalışır.

Hacı Bekir Ağa'nın zamân-ı hayâtında hükûmet me'murlarının hiçbir hükmü olmadığı gibi kendisi de âdetâ Lâyes'eluma la yef'al makâmında bir cebbâr-ı bîrahim bulunduğundan kanına girdi fukarânın adedi ma'lum değil ise de âtîdeki hikâye-i acibeyi okuttuktan sonra döktüğü kanın, mahv ettiği hânımânın, fukarâ-yı millete revâ gördüğü zulmün derecesini ta'yin etmekte insân bir güçlük çekmez. Hacı Beki Ağa işbu âhâliyi kahr u zulmüyle o derece tehdid etmiştir ki dağ başında meşkâvatta bulunan bir cânî bile Hacı Bekir Ağa'nın emriyle icrâ-yı mel'anet eder ve emrini tutmayanın her hâlde vücudu kaldırılır imiş. O zaman da âsâyiş bir hâlde imiş ki kasabadan yarım sâ'at yalnızca ayrılmağa mecbur olan bir garibin karşısına on şakî geçer ve üzerindeki eşyâ ve nukûdundan başka bir iç dizliği ve bir gömlek ile hayâtı bağışlananlar ile'l-ebed eşkiyâya du'âhân olurlarmış. İşte böyle bir zamânda Hacı Bekir Ağa kazâ dâhilindeki nüfuz u kuvvetinin derecesini anlamak için bir gün civârîsinden birini gâyet güzel giydirdikten ve üzerine bir hayli zîkıymet mücevherât taktırdıktan sonra Köyceğiz'den 24 sâ'at ba'di olan () nâm yayla çiftliğine yalnızca göndermeği kurar ve hemen tasvirini mevki'-i fi'ile kor.

Câriye aldığı emir üzerine o dehşetli yollardan yaylaya gidinceye kadar yolda her kime rast gelmişse kedi görmüş fare gibi her biri bir deliğe saklanırlar imiş çünki bunlar "yek nazarda Hacı Bekir Ağa tarafından kurulmuş bir dolâbtır. Sonra â'ilemizi mahv eder kahr u şiddetinden dünyânın hiçbir tarafında hayâtımızı kurtaramayız" diye i'tikâd ederlermiş. Her nasılsa saf kalbli bir ihtiyâr bu gibi mülâhazalarda bulunamaz. Câriyeyi o hâlde görür görmez kemâl-i ta'accübünden "kızım ortalığın böyle üşerâ ile dolu olduğu bir zamânda nasıl oluyor da sen bu hüsnünle beraber açık, saçık ve birçok mücevherâtla yalnızca bu dağlarda geziyorsun?" der câriye dahi "niçin korkayım bu yerler kimin malı olduğunu bilmiyor musun? Ben Hacı Bekir Ağa câriyesi olduktan sonra bana kim yan gözle bakmağa cesâret edebilir?" deyince bîçâre ihtiyâr neye

uğradığını anlar ve ne söyleyeceğini şaşırarak "mâdem ki öyledir korkmamakta hakkın var imiş" deyip hemen bir tarafa saklanır.

Câriye avdetinde esnâ-yı râhdaki meşhûdâtını Hacı Bekir Ağa'ya arz ve hikâye ettiğinden bîçâre ihtiyârın pederâne mu'âmelesi zâlimin gayz u gazabını tahrik ve hemen buldurup nezdine celb eder ve "benim malım, mülküm olan şu yerlerde ecnebî bir kimsenin böyle bir hâl u kıyâfetle gezemeyeceği cümlenizin ma'lumu olmak lâzım gelirken tasallut nev'inden olan o mu'âmeleye nasıl cesâret eyledik?" deyip de ihtiyar "aman efendim birden bire düşünemedim...." yolundaki i'tirâz ve istirhâmını ikmâl etmeksizin zâlimin kurşunuyla olduğu mahale yıkılır.

İşte o fakirin mu'âmelesi bi'l-farz kabahat addolunsa bile katlini icâb edecek derecelerde tahrik-i gayz eylememesi lâzım gelirken habisin terzil-i insânîyet için mezâlimi ne kadar ileri götürmüş ve âhâliyi ne derece tahvif etmiştir ki her emrine gerdan inkıyâdlarına bu kadar uzattırabilecek bir hâle getirmiş ve bu meyânda kaç mazlumun, ma'sumun kanına girilmiş ve nice â'ilelerin ocaklarına incir dikilmiş olduğu cüz'î bir te'emmülle meydâna çıkar.

Böyle bir gaddârın oğlu da bi't-tabi' pederinden gördüğünü taklid edeceğinden nazarında insân öldürmenin tavuk kesmek, kuş urmak kadar ehemmiyeti olmadığından daha onaltı yaşlarına iken bir fakiri öldürmüştür. Muğla (Menteşa Sancağı) eşrâfından Süleyman Beğ mahdumuyla beraber li-eclü'z-ziyâde Hacı Bekir Ağa nezdine gelir Hacı Bekir Ağâzâde Ali Beğ'in sevdiği bir av köpeğini Süleyman Beğzâde görmüş ve hediyyeten mezkûr köpeği Ali Beğ'den taleb eylemiş ise pis bir terbiyenin verdiği his üzerine (siz benden büyük bir âdem evlâdı mısınızla böyle bir güzel köpeği bana münâsib görmediniz) diyerek hâmili olduğu tabancasını boşaltarak bîçâre genci nâhak yere öldürmüş ve pederi Süleyman Beğ ağlayarak Muğla'ya avdet ettiğinde ba'zı muhibbânı tarafından vuku' bulan teşvik ve ısrâr üzerine ikâme-i da'va eylemiş ve fakat kâtil bu haberi alınca pederi Hacı Bekir Ağa'nın tertib ve emri üzerine başına topladığı bin yüzü mütecâviz (zibin) ta'bir olan şakiler müsteshaben dağlara çekilmiş ve birkaç seneler hükûmetin derdesti çün üzerine sevk ettiği ufak fırkaları münhezimen avdete mecbur etmiş ve fakat bu muvaffakıyâtının gönlüne verdiği kibr ü gurur sâ'ikasıyla zâten bidâyet-i şekâvetinden beri her gün vuku' bulmakta olan izâle-i Bekir'ler, hatek-i

ırzlar ve âhâli hakkında irtikâb ettiği zulüm ve gadirler bir kât daha tezâyüd etmiştir. (Mâba'dı var)

Numero:31 Sene:2 s.7

25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314

**Anadolu Mezâlimi**

Şaki-i merkûm birkaç def'a üzerine gelen fırkaların şiddetli hücumunu görmüş ve her hâlde müdâf'a için kendisine bir istihkâm yapmak lüzumunu Hasan ile (İskere) nâmındaki (Tavas) kazâsı hududundaki vâki' çiftlikte cebren âhâliye bir de istihkâm inşâ ettirmiş olduğundan bundan sonra üzerine gönderilen fırkaların adedi gerçi eskisine nisbetle ziyâdece imişse de berikiler istihkâm içinde olduğundan bir iş göremeyecekleri çün avdet ve keyfiyeti Muğla Hükûmeti'ne hikâyet ettiklerinde hükûmet de işin gittikçe kesb-i kuvvet ve ehemmiyet eylemekte olmasından endişeye vararak vilâyete ve oradan da Dersa'âdet'e arz olunmuş ve cevâp gelinceye kadar arada haylice zamân mürûr etmiş ve işte o sırada imiş ki şaki-i merkûm hükûmetin aczini hissederek Muğla'nın civârına kadar yaklaşmış ve altı mâh müddet (Muğla'yı bugün basacağım yarın yakacağım hiçbir kimse bırakmayıp kâffesini mahvedeceğim) diye haberler gönderdikçe rü'esâ-yı hükûmet bile kokularından kaçacak yer aramağa başlamışlar. Hele hükûmetin gösterdiği cibânetle âhâliye istilâ eden havf ü hirâs bir mertebeye vâsıl olmuştur ki yaramazlık eden çocukları (Ali Beğ geliyor) sözüyle tehdid ederlermiş.

Her nasılsa üzerine gönderilen bir fırka-i külliyeye tabur mukâvemet olamadığından bir hayli rüfekâsıyla derdest olunmuş ve vücudu esfel-i sâfilîne gönderilmesi âlem-i insânîyet için âdetâ farz olan kâtil-i merkûm salebü i'dâma bedel mü'ebbed kal'abend cezâsıyla Akka kal'asına tard u teb'îd olunmuştu. Rüfekâ-yı denâ'et pişesinden (Ateş Mehmet) ile (Zibin Yusuf) ve daha ba'zı üşerânın mu'âvenetleriyle oradan da firâra muvaffak olmuş ve Sultan Abülaziz'in evâhir-i saltanatında idâre-i hükûmette husûle gelen ihtilâl sebebiyle pençe-i adâletten yakasını kurtarmağa ve cinâyât vâkı'asını hükûmete unutturmağa muvaffak olmuş ve bir hayli müddet zelilâne ve sevilâne imrâr-ı hayât eylemekte bulunmuş idi.

(Mâba'dı var)

Numero:31 Sene:2

25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

(Mâba'd)

Üçüncü liman –Cezân'dır. Bu da işgâl-i askerîmiz altındadır. İki bölük vardır. Ehemmiyet azdır.

Mu'ahharen Benî Mervân kabilesinin iskelesi gelir. Burası ehl-i kıyâmın üssü'l-harekâtıdır. Cebhâne vesâ'ir levâzımât buraya çıkarılır. Sâhil muhâfazasına me'mur Esmâ-yı Hüsnâ'dan (Ziver-i Derya) harb vapuru ba'zı zonboklarla muhârebe eder. Gece durmaz. Birkaç gülle atar, mukâbilinde yağmur gibi kuşun altında kalır; avdet eder. Arablar istedikleri gibi cebhâne – devre vesâ'ir levâzımâtını çıkarırlar ve işleriyle meşgul olurlar. Âdetâ müstakil beheri bir devlet gibi bu sâhile icrâ-yı hükm ederler. Gözcü karakolları olup sevâhil muhâberâtında ermiş oldukları mahâret ta'lim ve terbiye görmüş bir kıt'a-i askerîyeden pek â'lâdır, bundan sonra (Eyyüp) iskelesi metrûk ve en nihâyet (Konkide) limanıdır ki bu da Asir kıt'asının iskelesidir. Asir ile fırka merkezi olan Hadide hususen Yedinci Ordu merkezi olan San'â şehrine muhâberât-ı mühimme ve âdiyeyi rabt eder bir telgraf hattı bile yapılmamıştır. Meselâ mühim bir meşgale-i zâtîye istid'â eden bir askerî veyâ mülkîye me'muru ordu müşiri veyâ vâlisinden kırk günde cevâb-ı nâşâfı alır. Suret-i mürâca'atı İstanbul'un karârlarıyla olacaksa Allah sabır ve sebât ihsân buyursun.

Yemen kıt'asının nüfusu ne kadardır? Yemen âhâlisi iki kısımdır mecmû'u yedi sekiz milyon âhâlidir. Bunlardan ancak dört milyonu veyâ üçü taht-ı tâbî'yet-i pâdişâhîdedir. Mütebâkîsi tekâlif-i mirîyeyi kabul etmedikleri gibi me'mur-ı hükûmet olarak bir âdamı mülklerine ayak bile bastırmazlar.

Sad hezâr-ı te'essüf ki merhûm Abülaziz Han zamânında vuku' bulan muzafferiyetle neticelenen "Kemâl Beğ merhûmun Gayret gazetesindeki makâlesine mürâca'at" günden beri Yemen - Gâzi Muhtâr Paşa, merhûm Ahmed Eyüb Paşa, Mustafa Âsım paşa gibi zevât icrâ-yı me'muriyet eyledikleri hâlde ıslâhât-ı basite şöyle dursun çok def'a muhadderât-ı İslâmîye'nin zanboktan karaya hurûcları esnâda henüz memedeki yavrularıyla ma'hûd kürsülerden denize düştükleri ma'lumları iken bir iskele bile inşâ edilmemesi şâyân-ı istigrâbtır.

(?) "sarf-ı nazar Hadide'de bile nüfus tahrir edilmemiştir. Hadide mutasarrıfât ve fırka merkezidir fırkânın binâsı zenbilden inşâ olunmuş Karagöz veyâ Hâcivâd külâhı şeklindedir. Dâhilinde kumandan fırka erkân-ı harbîyesi, fırka erkân-ı harb re'isi, idâre-i askerîye hey'eti, merkez kumandan, ma'âşsızlıktan develerin (devre) ve devre sapı ya'ni (acur) unu satan zâbitân isticvâb olunur. Divan-ı Harb Hey'eti meskenetle imrâr-ı vakit ederler.

Kaht u gılâ demiş idim. Pâyitahtımızda yevmîye çıkan (!ahana) yapraklarından hamiyet-i millîyesi nâtamâm İkdâm gazetesinde görüldüğü vecihle kahtzede âhâli ve asâkirin tehviyi için dakik sevk olunmuştu. Bunlar sâhile ihrâc edildi. Yüz bir kere te'essüf ki irsâlâtı muhâfaza edecek bir askerî anbârı bulunmadığından ve sevkiyât-ı askerîyenin eşek ve deveye münhasır olmasından yetim gibi meydânda kaldı. Hele deniz suyu temâs edince çuvallardaki dakik kerpiç kesildi. Mu'ahharen âhâlinin yer altındaki rutubetli mağazalarına istif edildiyse de bu da pek geç icrâ olundu.

Sevkiyât-ı askerîye ve ekliye söylemezden evvel nazarımızı (Süveyş Kanalı'na) tevcih edelim.

Hâkimiyetimizin dâhilinde Avrupalılar vâsıtasıyla küşâd edilen böyle bir cedvel-i insânîyetten âslâ müstefid olamadık. Ve olamıyoruz. Hafriyâta mübâşeret etmezden evvel dâ'ire-i â'idesi veyâ mes'ul-i mutlakı olanlar tabi'î Avrupa'lı ile müzâkerâta giriştiler. Aceb ne için Osmânlı bandıralı harb ve posta vapurlarının ademi-i te'eddiyâtı şerâ'ite idhâl edilmemiş. Rivâyât-ı mevsukaya nazaran Avrupa'lı tekrâr ale't-tekrâr devletin metâlibini su'âl etmiş bir büyük balo verildikten sonra arada dörtyüz lira dönmüş böyle kaba bir hamâkat ve ihânetle hazine-i devlet ızrâr edilmiş ve ediliyor.

İstanbul'dan Yemen'e hareket veyâ Yemen'den mahal-i âhire avdet eden posta vapurlarımız Port Sa'id ve Süveyş'te pek çok zamân lengerendâz kaldıkları görülmüş ve görülüyor. Ba'zı Yemen'den ma'lulîn-i askerîyeyi müsteshaben hareket eden vapurlar Süveyş'te uzun uzadı mezellet ve meskenetnişîn olurlar. Çünki kanal parası mefkûd Kanal idâresince evvelce vücudu iddi'â olunan emniyet zâ'il olduğundan ücreti tamamıyla te'diye etmeksizin süvâri kapudân mahalline bile çıkamaz. Eğer adem-i te'diye şartı olsaydı şimdiye kadar postalarımız nâdiren Bahr-ı Âhmer'de görüldüğü hâlde te'diye edilen liralar kesretli bir yekûn teşkil edeceğinden hiç olmazsa Yemen sevâhilini muhâfaza eder (Ziver-i Deryâ) gibi mısır koçanına meşâbih çürük vapur değil sür'atli metin krubetler inşâ olunurdu.

Numero:32 Sene:2 s.8

10 Şevval 1316/9 Şubat 1314

**Anadolu Mezâlimi**

Muharriri:

Salih Cemâl

Câni-i merkûmun rüfekâ-yı denâ'etpişesinden ve Akka kal'asından firârını teshil edenlerden (Zibin Yusuf) Rodos'da te'ehhül ederek birçok seneler kahvecilik etti. Elyevm Mekri kazasında yine kahvecilik ederek sefilâne yaşamaktadır. Diğer (Ateş Mehmed) dahi Rodos'da te'ehhül etmiş ve jandarma sâkine dâhil olmuş idi. Altı, yedi sene mukaddem vefât ettiğinden dünya böyle bir habisi taşımaktan kurtuldu. İşte Sultan Hamid'in pâşâlarından ve eşkiyâ sergerdelerinden (Ali Pâşâ) mülk ü millet mâhisi ve cemi' edânînin re'is ve sergerdesi Abdülhamid'in taht-ı âlî-i baht-ı Osmânî'yi vücûd-ı mel'anet âluduyla telvis eylemesini kendisince fal hayır ve fırsat addederek Ders'âdet'e gitmiş ve senelerce Mâbeyn'i ve â'vânını doyurmağa çalışmış ve nakd-i mevcudunu kâmilâ sarf ettikten ve hatta hareminin takım altınlarına varıncaya kadar satıp yedirdikten başka Muğla'yı bir Rum tüccârdan istikrâz eylediği cesim bir meblâğla tekrâr çiftlikât-ı mezkûreyi icâr niyetiyle hükümetten istirdâda muvaffak olmuştur.

Çiftlikât-ı mezkûreye hakim oldukları günden beri âhâliye ettikleri gadr ü zulmü ta'dâd etmek cildler dolusu yazı yazmağa tevakkuf eder. Ali Paşa'nın biraderi ve

(Ortaca) çiftliği sâhibi veyâ daha doğrusu (Sultanî) Süleyman Beğ'in 1302 târihinde Köyceğiz kazâsında bulunduğum sırada irtikâb ettiği bir cinâyeti üzerine o vakte kadar canına kıydığı bîçârelerin onsekizincisi olduğunu söylüyorlardı.

Vakı'aya te'allıkı sebebiyle ba'zı me'murîn vesâ'ire esâmisi derci lâzım belki zaruri iken mürûr-ı zamânla hâtırımdan çıkmış olduğundan dolayı müte'essifim. Ma'mâfih vukû'ât kuyud-ı resmîye ile sâbit olduğundan hilâfı zuhûr etmeyeceğinden eminim. Vukû'ât-ı mezkûre bervech-i âtî beyân olunur.

Bir gün Köyceğiz kazâsının merkezi olan Yüksekkum nâm mahalde bulunuyordum. Takriben sesini ellibeşi mütecâviz bir ihtiyâr kadın ve arkasında yirmi yirmibeş yaşlarında bir genç delikanlı ağlayarak bulunduğum hâneye geldi. Bîçâre kadı öyle hâl ve kıyâfette idi ki görür görmez tüylerim ürperdi. Yüzünde kandan eser kalmamış elbisesinin şekli ise çürük küfünden hiçbir farkı yok. Dişleri dökülmüş söz söylemeğe lisânında âslâ kuvvet kalmamış. Bir taraftan soğuğun te'siri diğer taraftan hükûmet me'murlarından, setre pantolon giyenlerden korkusundan vücudunu şiddetli ihtizâz istilâ etmiş zangır zangır titriyor ağlamaktan kan çanağına dönmüş gözlerinden yaşlar saçıyordu. Başında simsiyâh bir çenber parçası, arkasında yine aynı renkte bir gömlek eskisi onbeş yerinden yamalanmış bağlanmış bir don var idi, ayağı ise müddet-i ömründe papuş görmemiş olduğundan derileri bir parmak kadar kalınlaşmış kenarları parça parça yarılmış idi.

Arkasındaki delikanlının hâli dahi aynı şekilde idi. Gözlerinden muttasıl yaşlar dökülüyordu. Ellerini ön tarafında kuşaklarının arasına sokmuş kapının önünde duvara dayanmış duruyordu. Kalbime pek fenâ, pek acıklı bir hâl getiren işbu manzaranın karşısında mebhût kaldım. Hemen bir iki dakika kadıncağızın niçin geldiğini ve ne istediğini sormak hâtırıma gelmedi. Bulunduğum vakı'a-i tahayyürden kendimi toplayarak dedim.

-Vâlide ne istiyorsun? Niçin ağlıyorsun?

Kadın – Aman oğlum size bir şey söylemek, hâlimi arz eylemek istiyorum lakin korkuyorum.

-Niçin ve kimden korkuyorsun? Burada benden başka kimse yok. Ne söyleyecek isen söyle de beni merâktan krtar.

Kadın – Efendim! Târihten dört sene mukaddem Çayhisâr karyesinde birkaç sığır, beş on keçi ve bir mükdâr da tarlaya malîk iken büyük oğlum redifleri topladıklar zamân askere, muhârebeye götürürken kesesine birkaç guruş harçlık koymak lâzım geldi. Bizde peş para yoktu. Sığırları, keçileri satmak işimize de gelmedi. Zirâ o sığırcıklarımızla hem çift sürer hemde sütüyle, yağıyla, peyniriyle hükûmete olan borcumuzu ödeyebilirdik. Allah râzı olsun köyümüzde sâkin (Kaya)'lı papuşçu Rum dostumuzdan birine yirmibeş okka yağ vermek üzere beş mecidîye istikrâz etmiştim. O sene yağmursuzluktan mahsul olmadı. Alacaklı alacağından vazgeçmez ya! Ertesi sene ne kadar yağ çıkarılmış isem kâffesini borcumuza mukâbil verdik. Hâlbuki hükûmete olan duyûnumuz için ancak yüz guruş tedârik edebilmiş idik bâki kalan yüzaltmış guruşu tedârik etmezden evvel diğer senenin vergisi de geldi çattı.

(Mâba'dı var)

Numero: 33 Sene: 2 s.8

25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314

**Anadolu Mezâlimi**

Muharriri:

Sâlih Cemâl

Muhtârlar sıkıştırmağa başladılar yiyecek tarhanamızı, bulgurumuzu satıp iki mecidîye tedârik ettim. Bir gün köyümüze bir zabtiye geldi. Salgın istiyordu. Bizde ise o iki mecidiyeden başka para yoktu. Muhtar küçük oğlumla, dâmâdımı zabtiyeye teslim etti. Zabtiye de bunları muhtârın buğday anbarına habs etti. Her gün iki üç def'a habisten çıkarıp döküyordu. Nihâyet vergi için tedârik ettiğim iki mecidîye yi zabtiyeye verdim de güç belâ oğlumu, dâmâdımı habisten kurtarmağa muvaffak oldum.

Arası bir ay geçer geçmez diğer bir zabtiye daha geldi. Yine para istiyordu. Bizde ise hiç para yoktu. Yine oğlumu dâmâdımı habis etti. Dayak atıyordu. Urduğu kırbacın yataklarından kan çıktığını gördüm. Çıldırdım. Zabtiyenin ayaklarına kapandım. Aman oğlumu dâmadımı öldüreceksin Allah aşkına onların yerine beni telef et de tek şu felâketi bana gösterme dedim. Hiç merhâmet etmedi. (Görsün anasını bilmem ne yaptığımın Türk'ü) dedi. Baktım ki her ikisini dayaklar altında öldürecek. Gittim. Muhârebeye giden oğlumun nişânlısı için bin belâ ile satın alabildiğim bir aded

lahorî kuşağı ikibuçuk mecidiyeye sattım da zabtiyeye verdim zabtiye ise buna da kanî' olmuyordu. Bereket versin köyümüzün muhtârı çok yalvardı. Çocuklarımı bıraktı.

Ben – Sonra bu parayı nasıl tedârik ve tesviye edebildin?

Kadın – Efendim! Ne yapalım? Fukarâlık bu ... mümkün değil tedârik edemeyeceğimizi anladık. Hükûmete borcum oldukça da her gün çocuklarımın dayak altında inleye inleye öleceğini biliyordum. Nihâyet tarlamızı beşyüz guruşa sattık. Borçtan kurtulduk. Pâdişâh hakkından vazgeçmez ya!..

Bu sözleri işittikçe yüreğim parça parça oluyordu. Tahammül edecek kendimde kuvvet, iktidâr göremediğim için sözünü keserek.

Ben – Bana neticeyi anlat! Çok uzatma! Sonra ne oldu?

Kadın – Aman efendim! Vâkı'â çok söyledim. Başınızı ağrıttım. Kusurumu afv et!....

Dedi. Gözlerinin kapaklarını sıkıp birbirine yapıştırdıkça dolu gibi yaşlar dökülüyordu. Söylediğime, bin kere pişman oldum. Bîçâre kadının kalbini kırdım diye kendi kendime la'nethân oluyordum. Ve o hal beni de kendisine benzetecekti. Metânetimi muhâfazaya ve son derece de kadının gönlünü almağa çalışarak

Ben – Pek iyi vâlideciğim. Söyle ne istersen söyle! Ben dinliyorum.

Kadın – Aradan çok geçti. Zabtiyeler sayım parası (ağnâm) için yine geldiler. Arkasında buzağısıyla beraber sığırımı sattım. Ve onu müte'âkib yeni vergi geldi dalımıza bastı. Bir senelik vergi olmak üzere ikiyüzaltmış guruş istiyorlardı.

Ben – Tarlayı sattığım vakit vergisini üzerinden tenzil etmediler mi ki hâlâ sizden yine o kadar para istiyorlar? Hem sizin ne kadar malınız var ki sizden bu kadar vergi alıyoralr?

Kadın – Ben bilir miyim? Ne kadar isterlerse veriyoruz. Onbeş dönüm kadar tarla üç palamut ağacı, iki tane saz dam (hâne), bir tane ahır, bir tane ağıl var. İki

oğlumla dâmâdımın kazandıkları da (temettu' vergisi) dâhil olunca o kadara oluyormuş!..

Mezkûr kazâdaki tahrir-i emlâk ve taksim-i vergi haksızlığını bildiğim için o kadar ta'accübüme gitmedi. Güya rencber temettu' vergisinden mu'af tutulacaktı. Kemâ fî es- sâbık ve belki eskisinden ziyâde vergi tahmil olunuyordu. Lakin ücretle yaptırılmak lâzım gelse nihâyet iki üç yüz guruş masrafla vücûda gelebilen ve umumiyetle fukarânın çoluk çocuklarıyla inşâ ettikleri saz kulübelere ikibin guruştan on bin guruşa kadar fi'ât takdir olunmuş idiğini ve hele yine Çayhisar karyeli bir fakir adamcağızın iki senelik vergime bedel umum emlâkımı veririm dediğimi ya'ni ârâzisi sekizyüz guruş etmediği hâlde senede dörtyüz guruş vergi verdiğini bilirdim. Fakat bu haksızlık umumiyet üzere olmayıp belki garez-i şahsî veyâhud şehve mebni beş on kişiye münhasırdır zannederdim. Binâ'en'aleyh kadının şu hâli nazar-ı dikkatimi bütün bütün celb ettiği çün kendisinden daha pek çok şeyler sormak isterdim. Neticeye bir an evvel vâsıl olmak üzere sözüne devâm eylemesini arzu eylediğimden

Ben – Sonra nasıl oldu?

Kadın – Nihâyet keçilerimi de sattım. Köyde başka hiçbir alâkam kalmamıştır. Artık te'mim-i ma'işetimizi düşünmeğe başladık! Ortaca ya Süleyman Beğ'in çiftliğine çiftçilik, hidmetkârlık etmeğe karar verdik! Dâmâdım ve kerimemle onbir, oniki yaşlarında diğer bir küçük kerimem ile hicret ettik. Çiftlikte bize gösterilen bir parça arazide ekip biçiyor, onunla aç kalmayacak derecede nafakamızı te'mine çalışıyorduk. Bir gün kulübemize beğ geldi. Küçük kızımı gördü. Hidmetçiliğe konağına istedi. Çocuğumun konaklarda büyüyecek, terbiye görecek diye sevincimden çıldırıyordum. Ah!..... Pek yanlış bir zühâba düşmüşüm.

"Mâba'dı var"

Numero:34 Sene:2 s.8

1 Zi'lka'de 1316 / 1 Mart 1315

**Anadolu Mezâlimi [Mâba'd]**

**Muharriri : Salih Cemâl**

İşte asıl felâketimin mukaddimesi buradan başlıyor. Meğer insan evlâdı, beğ zannederek tapındığım sâyesinde bir lokma etmek bulup yiyiyorum diye gece gündüz Allah'a du'â ettiğim herif bir cellâd-ı bî-imân imiş! Ya Rabbi!...Ya Rabbi!...Keşke cânımı alaydın da bana bu günleri göstermeye idin! Diyerek feryâda başladıkça ve acı acı, yanık yanık (Allah) diye bağırdıkça gözlerimden gayr-i ihtiyârî yaş geliyordu.

Ben –Aman valideciğim! Devam et! Felâket dediğin nedir? Bundan daha büyük ne gibi felâket zuhur etti?

Kadın –Ah evlâdım! Çocuğumu elcağızımla teslim ettiğimin üçüncü ayı idi ki bir gün beğin kapısındaki hidmetçilerden biri bir tarafta (Süleymân Beğ bugün hidmetçi bir kız çocuğunu döverken öldürdü) dediğini oğlum işitmiş koşarak eve geldi. Valide! Beğ bugün hidmetçi bir kız çocuğunu döverken öldürmüş acaba hemşirem olmasın) dedi. Aklım başımdan gitti. Lâkin sıhhatine tamamıyla vâkıf olmadığından olanca i'tidâl-i dememle konağın kapısına gittim. Ve çocuğumu çoktan beri göreceğim geldi. Allah aşkına beş dakikacık kızımı gösteriniz dedim. Burada yoktur dediler. Bütün bütün şüphemi te'yid eylediler. Azıcık beği göreceğim dedim. Eve gitti burada yoktur, diye cevâp verdiler. Daha ziyâde söz söylemeyip kapıyı kapatıverdiler. Sâ'atlerce kapının önünde ağladım sonra birisi geldi."Vâlide sen burada durma şimdi beğ gelirse seni de kızın gibi öldürür, ricâ ederim kalk buradan git" dedi. Kalktım ağlayarak hâneme gittim. Çoluk çocuk ağlaşmaya koyulduk. Ah evladım! Analık, validelik nedir bilmezsiniz! Evlâd acısı nasıl olur görmediniz! Hem Allah göstermesin biz dört kişi evimizde ağlaşıp sızlaşmakta iken birden bire beğ kapıdan içeri girdi. (A be koca karı cadı kıyâfetli hınzır sen hâlâ ağlıyor musun? Konağımın kapısına gelip de niçin âlimi ta'ciz ediyorsun? Sizin kâffenizi de geberteyim de ağlamaktan kurtarayım) dedi. Aman beğim! Allah aşkına afv et malımız da, canımız da senindir. Bizi bağışla diye ayaklarına kapanmak istediğim sırada elinde kırbacıyla birkaç def'a urduğuna kana'at etmedi de çizmesiyle kemiklerimi kıracak derecede sırtıma vurdu. Hükûmete gidip de hakkımda şikâyet edeceksin öyle mi dedi sonra da dâmâdımı çocuklarımı da bacağıyla boğazlamaya kalkıştı. Bereket versin köyün muhtârı geldi yetişti. Ricâ etti ağladı sızladı. Ayaklarına kapandı. Hükûmete gidip da'va etmeyeceğimize dâ'ir yeminler ettirdi. Ve hatta

yanımızda onyedi buçuk guruşumuz ve bir kile kadar (dokuz okka) Mısır darısı, unu vardı cümlesini aldı. Bir de evimize yakın olan sığırtmacına bizi firâr eder gibi bir hâlde görürse tüfengiyle urup öldür diye tenbih eyledi gitti. O gece ve ferdâsı gün aç kaldık. Kırdan dışarı çıkmağa korkuyorduk. Açlıktan ölmek bizim için muhakkak idi. Korkularından yanımıza hiçbir komşu da gelemiyordu. Nihâyet gece yarısını geçdiken sonra hayâtımızı kurtarmağa karar verdik. Diğer bir köye gitmek üzere yola çıktık. Yarı yolda Kocabel denilen mahale kadar güç belâ gelebildik. Onsekiz yaşlarında delikanlı hasta oğlumla beş altı aylık hâmile kızım Kocabel'de düştüler kaldılar. Açlıktan, dermansızlıktan yol yürümeğe vakitleri kalmadı. Bişimizi ta'kib etmesi melhûz olan beğin haydudları görüp de çocuklarımın her ikisini de yolda bularak mahv etmemeleri için o civârda bulunan sık bir ormanın içerisine götürüp bıraktım. İşte şu ayakta duran dâmâdımla bütün gece ve sabah yol yürüdük. Aç ve beş parasız cânımızı buraya attık. Ağlayarak konağa gittim. Hâlimi anlatmak istedim. Arz-ı halsiz burada bir işe bakılmaz dediler. Arz-ıhal yazar bir beyefendi var imiş onu gösterdiler. O da yarım mecidiye vermeyince arz-ıhâl yazmayacağını söyledi. Sonra bir efendi burasını tavsiye etti. Geldim. Allah aşkına hâlime merhâmet et de bana arz-ı hâl yazıver. Ben şimdi telef edilen küçük kızımdan vazgeçtim. Bâri büyük kızımla oğlumu haydudlar ellerine geçirirlerse ikisinin de hayâtına kıyarlar. Onları kurtarıversinler.

Deyince o anda ciğerden bir ah çektim. Böyle alçak, böyle denî, böyle merhametsiz hemcinsine acımaz insânlar içinde bulunduğumdan dolayı ..... la'nethân oldum. Kadının eline birkaç para verdim. Odamda yiyeceğe müte'allık ne varsa önlerine koydum. Onlar def'-i cû' edinceye kadar ben de arz-ıhâli yazdım. Kadına verdim. Hakim efendiye gönderdim. Kâdı Arnavud oldukca adâletperver ve erbâb-ı merhametten idi. Arz-ıhâli okur okumaz fevka'l-'ade müte'essir olur. Hemen ihtiyar kadının dâmâdını getirmek için iki tane bârgîrle beraber gönderdi. Her ne hal ise bîçâreler o gece getirildiler.

Ferdâsı gün celb-i mezkûresi yazıldı, gönderildi kâtil gelmedi. Ahzâr-ı mezkûresi gitti yine icâbet etmedi. Kâtilin biraderleri Ali Paşa, Hâşim Beğ hakim Efendi'ye gerek bi'z-zât ve gerek bi'l-vâsıta rüşvetler teklif ve kabulüne ısrar ettiler. Olmadığı sûrette kendisini azl ettireceklerini bildirdiler. Hâkim yine reddeyledi. Ve bu

def'a kuvve-i cebriye ve müsellaha ile huzur-ı mahkemeye getirmek üzere polis memuru Muhammed Ali Efendi refâketine altı, yedi nefer terfîk edip kâtilin bulunduğu Ortaca karyesine gönderdi. Fakat beş, altı gün sonra başları yarılmış, yüzleri, gözleri kana boyanmış bir hâlde avdet ettiler. Meğer bîçâreler yedikleri dayağı çoktan afvetmişler cânlarını kurtardıları çün teşekkür bile ediyorlardı.

İş uzadıkça uzadı. Kâtili getirmek kâbil olmadı. Cinâyet bir iken iki oldu. Polisler, zabtiyeler dövüldü. Hükûmet hiçbir şey yapmağa muvaffak olamadı.

"Maba'dı var"

Numero:36 Sene:2 s.8

2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315

**Anadolu Mezâlimi**

Muharriri:

Sâlih Cemâl

"Mâba'd"

Binüçyüzbir senesi Köyceğiz ve Mekri kazaları karasının ekserisini esnâ-yı seyâhatimde meşhûdâtım melhûsân bervech-i zîr beyân olunur.

Bu kazalardan şimdiye kadar tesviye-i tarik için nizâm-ı mahsusu mucibince her sene dört günlük amele ücreti nâmıyla onaltışar guruş toplandığı hâlde bir metrelik yolun tesviye edilmediği görülünce bu paraların kâmilen kahrolası alçakların yediklerine hiç şübhe edilmez. Yollarda tesâdüf olunan müşkülât, muhâtarât ta'rifi gayr-i kâbil hâllerdendir. İşbu seyâhatim esnâsında yol gâ'ib etmek yüzünden üç gün ayı, kaplan, kurd vesâ'ir yırtıcı mahlûkât içinde kaldığımız zamân âdetâ hayatımızdan kat'-i ümid eylemiş iken bir belâ ile gurubdan iki sâ'at sonra Köyceğiz'le Tavas kazâları hududunda vâki' (İskere) nâm karyeye gelebilmiştik. Mevsim bahar ibtidâsı olmak münâsebetle bir taraftan kar daha ziyâde vücûdları ihtizâza getirmeğe yardım ediyordu. Anadolu'da seyâhat edenlerce ma'lûm olduğu üzere en küçük bir köyde bile hiç

olmazsa bir misâfir odası bulunduracak bir ehl-i hayır bulunur. Başlı başına oda idâre edemeyecek kadar fakir olan köy halkı müttefikân bir misâfir odası bulundurur ki bu da Türk kavminin misafirperverliğine güzel bir numûne olabilir. [İleride tafsilât-ı lâzime verilecektir.] İşte biz de mezkûr köyde muhtâr odasına misâfir olmuş idik. Oraya gelinceye kadar başımızdan geçen meşâkk-ı müte'adde neticesi olarak sırsıklam su içinde olduğumuzdan korunmak için odanın ocağında yanan ateşin kenarına oturmuş idim. Kapının önünde göğsü açık elleri kuşağına sokulmuş bir adam so'uktan tiril, tiril titriyor iki gözlerinden muttasıl yaş dökülüyordu. Bu adamcağızın hâli nazar-ı dikkatimi celb etti, muhtara sordum. Cevaben "Efendim bu adamcağız Tavas kazasının köylerindendir bu sene zuhûra gelen fevka'l-'ade kaht u gılâ sebebinden bîçarenin familyası açlıktan vefât etmiş oniki-onüç yaşlarında bir erkek çocuğuyla beş-altı yaşlarında bir kız çocuğu kalmış ve bu iki ciğerparesinin dahi açlıktan telef olmamaları için köyünü terk ederek buraya kadar can atabilmiş ve bir iki gün bu odada alıkonulmuş ise de tûl müddet burada kalamayacağını bildiği için oğlunu köyümüzden bir adamın yanına boğazı tokluğuna hidmetkârlığa verdi. Fakat kız çocuğunu pek küçük olduğu için kimse almıyor. Bir iki gündür yine aç kalmış olmalı ki kederinden ağlıyor." dedi. O adamcağızı çağırdım. Arkadaş sen şimdi nasıl geçiniyorsun? Ve kız çocuğun nerededir? dedim. "Efendim familyam açlıktan vefât etti. Çünki bir ay kadar çoluk çocuk cümleten çam ağacı soyup yiyorduk. Familyamın mi'desi hazmedemiyordu. Açlık bîçâre kadının sebeb-i mevti oldu. Çocuklarım da o felâkete uğramamaları için buraya kadar geldim. Oğlumu Allah râzı olsun köyle birisi yanına aldı ben de boğaz tokluğuyla birinin yanına çiftçilik, çobanlık etmeğe girebilecek isem de küçük çocuğum var ona kim bakacak diye kimse yanına almıyor. İki günden beri çocuk aç duruyor. Korkuyorum bu da vâlidesi gibi açlıktan ölmesin. Kendisine bakmağa iktidârı olmayan böyle bir çocuğu kimse kabul etmez ki hidmetkârlığa, evlâdlığa kabul etsinler" dedi. Yüreğim parça parça oldu. Şimdi çocuk nerededir? dedim. Burada yatıyor ağlıyor dedi. Kalktım çocuğu ve yattığı mahalli görmeye gittim. Ne göreyim? Bir hayvân ahırında altına hayvan gerisi üzerine hayvânların önünden artmış samanlardan bir mikdâr atılmış çocuk orada yatıyor. So'uktan, karanlıktan, açlıktan, kimsesizlikten ağlıyor. Aman çocuğu odaya getiriniz dedim. Getirdiler ah!... Hiç gözümün önünden gitmiyor. O ne hâl idi Allah'ım! Beni nu'amın, milletimin, din karındaşımın bu derece sefâletine tahammül edemedim. Bu

hâli görmekten dünyaya gelmemek veyâhud dünyâya gelir gelmez ve hiç olmazsa âhvâl-i âlemi anlamaksızın âhirete gitmek daha evla imiş dedim.

Zâten havadaki şiddet-i berudetten ve elbisemin ıslak olmasından vücudum gazel gibi titrerken şu manzara-i dehşet-efzâ karşısında bütün vücudu dehşetli bir re'aşa istilâ eyledi. Dişlerim birbirine çarpmağa başladı. Söz söylemeğe kendimde bir iktidâr hissedemiyordum. Ben bu kadar müte'essir, müte'ellim iken gerek rüfekâmda gerekse oradaki bulunan köylülerde zerre kadar his, zerre kadar te'sir eseri görmediğimden evvel vakit hükemâ-yı Garbîye'den birinin "Tahsil-i ilm, sa'âdet-i insânîyesi hâtırıma geldi. İrâd ettiği delâ'ilin ne kadar hak ve hakikate muvâfık olduğunu tasdik etmemek mümkün değildir.

Çünkü bu hayvân derecesine tenezzül etmiş insânlarda din ve millet hissinden başka beni nu'anın uğradığı işbu felâkete acımak nedir bilmiyor, hissetmiyorlardı. Başlarına gelen her musibeti Allah'tan geliyor men'i kâbil değildir. Takdir-i ezelî böyle imiş i'tikâd ... da bulunuyorlardı. Hareketlerinin ne kadar câhilâne, ne derece mugfilâne olduklarının farkında değil idiler (hâşâ) Cenâb-ı Hakk'a zulüm isnâd ederek küfür derecesini buluyorlar. Hem sa'âdet-i dünyevîye hem de sa'âdet-i uhrevîyeden mahrumiyetlerine sebep oluyordu.

Çocuk geldi. Ancak beş-altı yaşlarında idi. Üzerinde gâyet eski ve kirden simsiyah olan gömleğin diz kapaklarına kadar gelebilen uçları parça parça tiftikleşmiş sarkıyordu. Beline ip parçasından bir kuşak sarılmış burnunu çekerek muttası ağlıyor. Ve "Ben annemi isterim. O bana etmek verirdi" diyordu, bu manzaranın karşısında kendimi gâ'ib ettim, ben de çocuk gibi ağlamağa başladım. Bunları bu hâl-i sefâlete getirmeğe sebeb olanlara la'netler ettim.

İşbu hâlden müte'essiren ağladığımı gören köyün muhtârı ne söylese beğenirsiniz?

Efendi niçin ağlıyorsunuz? Bu gibi âhvâle ağlanır mı? Bunlar Cenâb-ı Hakk'ın cilvesidir. Takdir-i ezelî böyle imiş buna karşı ne tedbir olabilir? İşte Allah bu sene yağmur vermediği çün mahsul alamadığımdan kaht oldu. Biz böyle acından ölenleri çok gördük. Bütün halkımız ağaç kabuğu yiyor da yine ölmüyor. Böylesine her gün yüz

dane rast geliyoruz. Siz de görürsünüz de alışırsınız." Demesin mi? Halbuki beni nev'imin, milletdaşımın, din karındaşımın birisinin uğradığı felâkete tahammül edemeyen kalbime günde yüzlercesine sefâlet, açlık içinde mahv olduklarını göstermekle teskin-i te'essüre çalışmak hararetten müşteki bir adamı hamama da'vet kabilinden olduğunu da keşf edemiyorlar.

"Mâba'dı var"

Numero:37 Sene:2 s.8

21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315

**"Mâba'd"**

Ve'l-hâsıl bu aralık çocuğun babasının ağzından "Çocuğumu birisi evlâdlığa kabul etse" sözlerini işittim de cesâret olarak : "Baba! Şu çocuğu bana verir misin?" dedim. "Aman Efendi al tek çocuğum vefât etmesin de ben bir daha aramam" dedi. Bizde de mevcud nakidden sekiz mecidîyeden ziyâdesini sarf etmek mümkün değil idi. Bunun beş mecidîyesini çocuğun pederine verdim. Gerek çocuğun ve gerek kendinin hâyâtı kurtulduktan başka velev bir müddet kalile için olsun zabtiyelerin, muhtârların sopasından kurtulabilmek için kendisince pek büyük bir meblağ sayılan beş mecidiyeye mâlik olduğundan dolayı ayaklarıma kapanıyordu. faret-i sürûrundan ağlıyor gibi görünüyor idi.

Şurasını da ma'e't-te'essüf söyleyebilirim. Evlâdını ciğerpâresini ebediyen gâ'ib ettiğinden dolayı o kadar te'essür eseri göremedim. Hâsıl olan sürûru hayâtının kurtulmasıyla beraber beş mecidiye gibi rü'yâsında göremediği (!) bir sermâyeye nâ'iliyetinden olduğuna şüphem yoktur.

Mutabâkı üç mecidîyeyi de köyün muhtârı vâsıtasıyla çocuğuna elbise yaptırılması için vermiştim. Bu bâbda tafsilâttan sarf-ı nazarla şu kadar diyebilirim ki mezkûr kız çocuğu mu'ahheren ol vakit Köyceğiz kazâsı kâ'im-i akâmlığında bulunan Reşid Beğ evlâdlığa alıp Dersa'âdet'e götürdü.

Şu tafsilâtı yazmaktan maksadım ise o civârda müte'addid çaylar, nehirler bütün ârâziyi iskâya ma'ziyâde kâfi ve âhâli-i mevcûdeyi değil birkaç mislini sa'âdet-i beşerîyeye nâ'il edebilecek derecede geçindirmeğe müste'ad iken açlıktan ölecek kadar mucib-i sefâletleri evvelâ şey'i düşünecek idrâkleri mahvolmuş gitmiş.

Çünki hükûmet-i hâzıramız câsuslarına ve kendisini medh ü senâ etmek için yerli ve ecnebi cerâ'idine vermekte olduğu yüzbin liranın bir iki bin lirasını o civârda hiç istifâde olunamayan (Emenderiz) çayından ya bir kantar veyâ bir makine vâsıtasıyla su çıkarıp da o civârdaki ârâziyi iska edecek vesâ'iti düşünse hem otuz kırk bin kişiyi kahttan ağaç kabuğu yemeğe ihtiyâc gösterecek derecede sefâlet ve zaruretten kurtarırdı. Hem de bir def'a olarak sarf edeceği meblağın her sene öşürden vesâ'ireden iki üç mislini kazanırdı.

Halbuki Türkiya'da zirâ'atin her nev'i fünûnun terakkisiyle Osmânlılar'ın sa'âdet hâlini lâyihalar âshâbı, hamiyet erbâbı câniler gibi habishânelerde, menfâlarda sürünmekte olmasına nazaran hükûmetimizin an kasd mülkü tahrib ve milleti mahv etmek istediğine mukni' bir delil olabilir.

Târihten birkaç sene mukaddem bir gün orman idâresine gitmiş idim. Yazı masası üzerinde (Ormancı Cüz'üdâtı nâmıyla yeni tab' ve neşr edilmiş ve mucibince amel olunmak üzere bi'l-'umum orman me'murlarına resmen verilmiş bir kitâb gördüm kitâbı elime alıp keyfemâ açtığımda (Kabuk) tan bahs eder bir madde gözüme ilişti. Okumaya başladım. Maddenin sonuna doğru vardığımda artık hükûmetimizin resmen

böyle yalanı kabul veyâhud Avrupalılar'a ve benim gibi gözüyle bu hâlleri görmemiş olanlara karşı irtikâb ettikleri cinâyeti te'vil ettiklerini anlayınca hiddetimden la'netler okuyarak kitâbı elimden bıraktım.

"Mâba'dı var"

Numero:38 Sene:2 s.8

9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315

**Anadolu Mezâlimi**

**Muharriri : Sâlih Cemâl**

**"Mâba'dı "**

Ormancı cüz'üdâtının on altıncı sahîfesinden ibtida ile onyedinci sahîfesinde hitâm bulan (kabuk) bahsi şu yolda yazılmış idi.

Üçüncü Fasıl

"Kabuk tabakası dört tabakadan ibârettir. Birincisi "Deri (kaşer) tabakasıdır ki kabuğun dış yüzüdür" "bu dördü ba'zı ağaçlarda bol bol ve parça parça" olup dökülür. Çınar gibi ve ba'zılarında çatlamayıp düz kalır kayın ve köknar gibi hâsılı bu dördü her bir ağaç da bir türlü çatlayıp pullandığından ağaçları tanımak için bu çatlakların dahî fâ'idesi derkâr fakat bu çatlakların envâ'ını zikretmekden ise "ameliyyât esnâsında ormanlarda her nev'i ağacın kabuklarına dikkat ederek ne yolda çatlayıb bollandıklarını göz ile görmek daha kolaydır. ikincisi mantar tabakasıdır ki derinin altında olup kendisinden mantar istihsâl olunur. Her mantar tabakasından az çok mantar almak mümkün ise de başlıca mantar meşesi ta'bir olunan ağaçtan alınır. Zîrâ onun mantar tabakası diğer ağaçlardan ziyâde kalındır. Üçüncüsü yeşil kıt'a (tabaka-i ahdarîye) dir ki odun kıt'asını ihâta eder. Bu tabakadan kenevir, iplik, keten, halat yapılır. Ve sâ'ir dokuma işlerinde dahî kullanılır. Meşe ağaçlarının bu noktaları başlıca debbâghânelerde isti'mâl olunur. Bir ağacın iplik tabakası soyulup çıkarılır ise o ağaca kuru balta ile ağaca vurulup eğer balta mezkûr tabakaya kadar geçerse ağaç kurumaz ise de balta yarasını kapatmak için orada bir ur yapar. İşte Anadolu'nun ekseri mahallerinde ağaçlara su yürüdüğü zamânda çam ağaçlarının ilk tabakalarını soyup ba'zı yerde (soymak) ve ba'zı yerde (yalamuk) nâmını vererek yerler. Ve bu yüzden binlerce genç çam ağaçlarını mahv ve hebâ ederler ve ormana civâr bulunan karye ve kasaba ahâlîsi

bu soymadan yemeği "ayn-ı şifâ ve her derde devâ" sayarlar. Binâen'aleyh ormanların me'mûriyeti noktasından bakılır ise bu odun yiyici insânların mazarratı odun yakıcı, ateş ve fidân yiyici hayvânların mazarratlarından az olmadığı cihetle men'i elzemdir.

Sâ'ika cû'ile âhâlinin ağaç kabuklarını yediklerini ra'yü'l-'ayn görmüş olduğundan ol vakit fukara-yı ahâlîyi can kasd mahv eylemek için ne türlü planlar kurulduğuna ve bu hallerin hemen her noktasına vukûfu olan Sultan Hamid'in nasıl bir mâhî-i mülk ve millet ikinci bir Yezîd bulunduğuna hükm ile

Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini
Yok mudur kurtaracak baht-ı siyâh mâderini...!

(Mâba'dı var)

Numero:39 Sene:2
20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315

**Anadolu Mezâlimi**

**Muharriri : Sâlih Cemâl**

**"Mâba'dı var"**

Türkiya ma'âden ve arâzi-yi münbite ve enhâr-ı kesîresiyle kürre-i ârzın cenneti olmak isti'dâdını hâ'iz iken ahâlisinin fakr-ı vifâkadan, kaht ve gılâdan, açlıktan ölmesi sarf-ı hükûmetimizin cinâyetinden ileri geldiği Anadolu'da seyahât edenlerce vehleten göze çarpmamak kâbil olamaz.

Meselâ açlığından vefât edenleri yukarıda ârz ettiğim mahaller hiç yağmur yağmamış olsa bile yine beş mislini şimdikinden daha mes'ûd, daha güzel geçindirebilecek bir mevki'dir. Çünkü birçok küçük, büyük nehirler ve ez-cümle (Menderes) nâm çayı İzmir'e kadar olan mevâki'in hemen her noktasını iskâ ve oraya müsâ'id bulunduğumdan şayed hükûmetimiz adam gibi, kendi malı, cânı gibi mülkü muhâfaza etmek emelinde olsa oralara muntazam hey'et-i fennîye gönderilir. Nerelere ne gibi cedveller açılmak ve ormanlar yangından ve sâ'ir hasârâttan nasıl muhâfaza edilmek ve el-yevm keşf olunmuş ve olunmamış ma'âdenden ve mahsûlât-ı sâ'ireden lâyıkıyla istifâde edebilmek için nerelere yolları inşâ olunmak lâzım geleceği ta'yîn ettirilir. Bunun için de icâb eden masârıf-ı tabi'îyyeyi milletin ahlâkını ifsâdtan ve bir çok hâtimânın mahv ve perîşânesine hidmet etmekten başka bir fa'idesi olmayan câsûs ma'âşâtı ve bir takım yerli ve yabancı cerâ'id âidâtı bu gibi âsâr-ı ûmrânı mucîb refâh ve sa'âdet-i milleti zâmin-i umûr-ı hayriyeye sarf ediliyordu.

Bugün yirmi üç milyon sükkânı dilenciden farkı olmayan Türkiya o zamân ahâliye mâlik her biri şimdiki Avrupa erbâb-ı servetinden ziyâde ganî olmuş olurdu. Bu gün hazînenin fare düşse başı yarılacak derecede tam takır bulunmasına mukâbil o zamân parayı koyacak yer bulamayacak bir hâle gelirdi. Bugün beş guruş deynini te'diyeden âciz olup da tenceresi, yorganı sattırılan fukara o zamân binlerce kuruş borcunu taleb vukû'undan ol hükûmete teslîm ederdi. Hatta tahsildârlara bile ihtiyâc kalmazdı. Allah'ı peygamberleri âdâb-ı deynini ta'lîm etmek şöyle dursun kalblerine ıstılâ eden havf ve dehşetle ta'büd derecesinde itâ'at etdikleri pâdişâhlarının ismi sorulunca Âli Paşa veya Sâ'id Paşa diyecek kadar izhâr-ı belâhat eden cuhelâ o zamân-sâhib-i diyânetin diyeceği yerde sâhib-i denâ'etim diyen- pâdişâhlarından daha ziyâde tahsil görmüş bulunuyordu. Ve'l-hâsıl bu gün her türlü haliyle cehennemden nişâne olan o vatan-ı mukaddesimiz o zamân gıbta bahşâ-yı âlem bir cennet hâline girerdi. Bugün sa'âdet-i dünyevîyeye ve uhrevîyeden mahrum o bedbaht millet o zamân iki cihânda da esbâb-ı bahtiyâri ve sa'âdetini istikmâl edecek bir mertebe-i kemâle vâsıl olurdu. Bugün din-i mübin-i İslâm esbâb-ı sa'âdet-i beşerîyeyi istihsâle kâfi değildir gibi efvâh-i ecânib ve cühelâdan deverân eden şâyi'âtın aslı olmadığını o zamân milletin vâsıl olacağı emn ü âsâyişi ve mertebe-i kemâli göstererek dünyâda ve âhirette de insanları mes'ud edecek bir din ve bir idâre-i hükûmet var ise onun da İslâmîyet olduğunu âlem tasdik ve bütün hey'et-i insâniye-i beşerîye, din-i mübin-i İslâmiyet'i def'aten kabul etmeseler bile idâre-i âdilânemizi görerek tahsin edip kendi idârelerini da bizim idâremize taklid (?) ümmetlerini ahbâr ederlerdi. Bugün Almanya'da öteden beriden fünûn-i askerîye ve umur-ı malîye ve sâ'iremiz için adam celbedeceğimize o zamân cihânın her tarafında bizden adamlar giderek her türlü usûl-i adâletin ta'limine ve fazâ'il-i İslâmîye'nin neşr ü ta'mimine çalışırdı.

Halbuki hükûmetimiz böyle şeyler düşünmediği gibi düşünenleri milletin, devletin sa'âdetini arzu edenleri, o uğurda fedâ-yı cân etmek isteyenleri mahv etmeğe çalışıyor. Bir tarafta bâtapû ellibin dönüm ârâziyi gerek ârsen, gerek cebren eline geçirmiş bir çiftliğin sâhibi mezkûr ellibin dönümden onbin dönümü – orada binlerce fukarânın yalnız karnını doyuracak kadar ücret mukâbiliyle – zer' ettirir. Mütebâki kırkbin dönümü bomboş kalır ve âdetâ cebel hâline girer. Bir fakir bir dönüm kadar

mahallini ekmek istese tüfeng ile müdâfa'a eder. O topraktan ne kendisi ve ne hükûmet ve ne de aç kalmış bir fakir istifâde edebilir.

Ezcümle bugün Köyceğiz'deki derebeğlerinden Âsım Beğzâdeler'in idâresinde bulunan Hamid (?) (Kabanc) ve Ekincik vesâ'irede yirmi, otuz bin kişi daha iskân edilse yine mes'ûd bir hâlde idâre edebilecek iken ne cesim ormanlardan ve ne münbit arâzisinden büyük çaylarından ve ne de külliyetli ma'denlerinden istifâde etmek tarikini bilemiyorlar. Bunun için hükûmetin ne bir teşvikini ve ne de bir cebrini görmüyorlar.

Evet! Hükûmet bu gibi husûsâtta cebr-i isti'mâl etmelidir. Arâzi nizâmnâmesinin külliyen tebdili ile yeniden bir arâzi kânunnâmesi neşr eylemedi ve bu kânun da temellûk arazi için hududa i'tibâr edililip sened-i hâkânesindeki dönüm mu'teber tutulmak fevâ'id-i azimeyi mu'cib olur. Zirâ bir takım agniyâ tahrir-i emlâk ve arâzi esnâsında rüşvetle mâlik oldukları iki bin dönüm arâziyi yüz veye iki yüz dönüm kaydettirmiş ise de ta'yin ettikleri hudûd dahilinde ikibin dönüm arâzi bulunmaktadır. Bu sûretle senevî mükellef olduğu vergiyi azaltmak için meselâ dönümü yarım lira eden bir toprak onbeş, yirmi guruşa yazıldığından gâyet dûn bir vergiye de tâbi' bulunuyor. Halbuki gerek idâresizliğinden ve gerek parasızlığından arâziyi tamâmıyla zer' edemiyor. Bu yüzden millet de devlet de mutazarrır oluyor da yine aldırmıyor. Öbür tarafta binlerce fakir rencber bir karış toprak ele geçiremiyor.

Arâzi Kânûnnâmesi'nde iki veya üç sene zirâ'at edilmeyen yerler hükûmetin malı olacağı bahsi ilave edilir. Ve bu gibi arazi idâresini bilmeyen adamların elinden alınıp çalışkan fukâraya verilirse devlet de millet de fevâ'id-i azime istihsâl eder.

Evet! Bugün tahakkuk etmiş bir hakikattir ki Türkiye'de zirâ'ate müste'id arâziden üçte biri zira'atsız kalmıştır. Bu bir kısım da lâyıklı, fennî bir zirâ'at değil. Mahsûlât olsa da vesâ'it-i naklîyenin mefkûdiyetinden bir istifâdeyi mucib olmuyor.

Diğer ikisi hâlî kalıyor. Mürûr-ı zamânla cebel şeklini alıyor ve karışı altuna değer o kıymetli topraklar sahibsiz yatıyor. Beri tarafta ise bir karış arâziye mâlik olmayan yüzbinlerce fakir açlıktan kırılıyor.

Bu sûret-i hasene ile hem tarlasız hem çiftsiz kalan fukâra-yı ahâli sefâletten kurtarılmış olur, hem de devlet a'şâr [öşür] vesâ'ire rüsûmundan kat kat istifâdeler ederdi.

Hükûmet ahâlinin hemen derisini soysun aç, çıplak bırakıp da kazandığını elinden alsın ve bi'l-âhare kazanacağı için de borç etsin, muhtekirler, alçaklara esir olsun ve'l-hâsıl ahâli isterse mahv edilsin, ne yapılırsa yapılsın tek kasasına paraları doldursun fikrindedir. Zerre kadar ahâlinin hayrına yine kendi paralarından bir miktar masraf etmeyi düşünmüyor.

(Mâba'dı var)

Numero:40 Sene.2

28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315

**Anadolu Mezâlimi**

Muharriri:
Sâlih Cemâl

[Mâba'd]

Anadolu'nun şu hâl-i felâketini vatandâşlardan ve Zirâ'at ve Nâfi'a Nezâreti mühendislerinden ve rütbe-i ula âshâbından bir zâta bir gün bir nebzecik hikâye etmiş idim. Mir-i mumaileyh bervech-i âtî cevâb verdi.

Hasbe'l-me'murîye Anadolu'da dolaşırken kahttan müştekî bir kazâya gitmiştim esbâb-ı kahtı tahkike başladığımda câhil me'murlarımızın sû-i irâdesinden mezkûr kazâda vâki' büyücek bir dağ ormanlarının bir kısmı yanmış ve kısm-ı e'azımının da odun ve kereste için kat'ına müsâ'ade edilmiş olduğundan ağaçtan eser kalmayınca yağmur yağmamaya, ektikleri tohumu alamamaya, ve bu yüzden kaht olmağa başlamış "bîçâre âhâli yüksek dağların üzerinde bulunan ağaçların bulutları cezb edeceğini nereden bilecek? Fünûn-ı hâzıranın nazarımıza arz ettiği ve bu gibi iki kere iki dört eder kabilinden olan hakikat-ı fennîyeyi câhil rencber gürûhu değil ekser me'murlarımız bile kabul ve tasdik etmedikten başka kâ'iller yine hikmet-i İlâhîye'ye karışıyor; kâfir oldu gibi sözleri (efendileri gibi) bol keseden kaldırıp atıyor.

Ma'e't-te'essüf ismini zikr edemediğim iş bu zât şu hakikati keşf edince başka bir çâre taharrisine kıyâm etmiş, kazânın bir tarafından geçen ve şu kasaba ârâzisi kadar iki üç kazâ ârâzisini sulamağa kâfi bir nehrin hemen pek az bir mahal sulayarak denize akmakta olduğunu görmüş ve ol bâbda icrâ ettiği keşfinde dört, nihâyet beş bin lira ile bir makine celb edilecek olsa bütün kazâyı ya'ni yirmibeş-otuz bin nüfusu sefâletten, kahttan kurtarabileceğini düşünür. Ve bu fikr-i vatanperverânesini tafsilâtıyla Zirâ'at ve Nâfi'a Nezâreti'ne yazarak kuvveden fi'ile çıkarabileceğini ümid eylemiş. Çünki cüz'i bir para ile hem âhâliyi sefâletten kurtaracak hem de devlet öşürden, gümrükten, vergiden, ve'l-hâsıl her türlü sumdan birkaç katını kazanabilecek bu gibi eser-i hayırda zerre kadar tereddüd gösterilmemek icâb ederken cevâb-ı red alacağını düşünmemiş olması istigrâb olunmaz. Bu fikre istinâden âhâliyi nezdine celb ile : "Ben size şu çaydan istediğiniz kadar su celb etsem tarlalarınızı sulasanız mahsulünüzün yüzde kaçını kaç sene için terk edersiniz?" diye su'âl eder. Âhâli bu hâle fevka'l-'ade memnun olur. Yirmi sene için yüzde yirmibeş – otuz alınız. Tek bizi bu sefâletten kurtarınız". der.

Hâlbuki bu hâmiyetli zât i'tâsına râzı oldukları vergiden makine için sarf edilecek meblağın birkaç mislini hemen bir seneden almak ve bu minvâl üzere yirmi sene bu haksızlığa âhâli üzerinde bırakmak muvâfık-ı adâlet olmadığını düşünerek ve yüzde beş alacak olursa iki senelik â'idâtı sarf edilecek mablağın birbuçuk belki de iki misline bâliğ olacağını nazar-ı dikkate alarak ve bu yolda lâyihasında da tafsilât-ı mükemmele vererek beş sene müddetle yüzde beş alınırsa mebâliğ-i masrufanın üç misli nezâretin nef'i alacağını bildirmiş ve mu'ahharen bi'z-zât Zira'at ve Nâfi'a Nezâreti'ne defa'âtle müracaat etmiş ise de "Aman beğ sen de nezâretin şu parasızlığı zamânında birçok masraf kapıları açmaya kalkışma! Bugün beş bin liramız olsa çiftlikât-ı Hümâyûn'a gönderilen âlât-ı zirâ'îyenin bedeline mahsûben fabrikacılara veriliyordu" sözünden başka bir cevâb alamadığını ve buna benzer nice nice fevâ'id-i millîyeyi mucib teşebbüsât ve ikdâmâtın bir semeresini göremediğini nakl ile sergâr-ı hükûmetimizde bulunanların hayırdan başka her şey'e müsâ'id ve muktedir âdemler olduğunu yana yakıla söyledi.

Şu hâli dikkatle nazar-ı mütâla'adan geçirenler hükûmetimizin nasıl bir muhrib-i mülk ve vebâ-yı millet olduğunu anlamakta hiçbir müşkülâta tesâdüf etmezler zannediyorum.

Evet! Anadolu'da öyle yerler bilirim ki bugün hükûmetin nakden mu'âvenetine değil kavlen bir teşvikine mazhar olsalar pek büyük fevâ'id istihsâl ederler.

Ezcümle Köyceğiz ve Mekri kazâlarında bu kadar vâsi' ve hâlî ârâzi bomboş duruyor. Zirâ'ate sâlah ârâzi ekilip biçilmiyor.

Sebebini taharri ettim, bervech-i âti keşfedebildim. Başka sebebler de varsa bilemem; benim anladığım, bulduğum sebebler bunlardır.

Rencber, zirâ'atten, felâhatten fevka'l-'ade bezgindir.

Evvelen – Bir vakitler rencberlerin temettu' vergisinden mu'af tutulmasına irâde sâdır olmuş ve her tarafa emirler gönderilmiş olduğu gibi ma'tahrir emlâk vergi me'murlarına da kat'î emirler irsâl olunmuş ve bunda sâlhâl vergi-i umumisi sene-i sâbık vergisinden dûn olursa mes'ul tutulacakları bildirilmiştir, imdi: Meselâ köylerde rencberlikten başka bir şey yapılmayacağı ma'lum iken bi'l-farz bütün sene de hâlî kaldığı günlerde yevmiye ile iki üç gün diğerinin tarlasında çiftçilik eden bir fakir rencberlikten çıkarılıyor. Amele nâmı veriliyor. Lâakıl otuz guruştan yüz guruşa kadar temettu' vergisi tarh olunuyor. Vergi me'muru gadren fazla vâridât buldukça terfi' edeceğim diye âhâlinin üzerine yükleniyor. Şu hâlde sâhib-i ârâzi tarlasını zira' ettirecek rencber bulamıyor. Fukarâ âhâli de temettu' vergisi korkusundan beş on dönüm ârâzisini ekip ona kanâ'ate telebbül oluyor. Bütün sene diğer hiçbir iş tutmuyor.

Sânîyen – Rencber gürûhu mültezimlerden fevkâ'l-'ade gadirler, zulümler, haksızlıklar, fenâlıklar görüyor. Mahsulünün yüzde onbeşini vermekle mültezimlerden yakasını kurtarabilirse bahtiyarlık addediyor. Bîçâreler sazdan ma'mul hânelerinin önlerine â'ilelerine kifâyet edece derecede üç dört dip domates, bamya, patlıcan dikecek olsalar göğerye nâmıyla mütezimler tarafından elli, altmış guruş öşür alındığı için birçokları ondan da vazgeçmiş ve bütün yazını sebzesiz geçirmeğe katlanmıştır. Hele bir tanesi mahzâ gölge almak üzere hânesinin önüne dikmiş olduğu bir asma ağacından

on okka üzüm alamadığı halde bir sene mültezim tarafından cebren yirmibeş guruş öşür taleb ve âhz olunduğuna kızarak hemen gidip asmaya bir balta urarak kesip atmış olduğunu bendenize hikâye etmiş idi.

(Mâba'dı var)

Numero:32 Sene:2 s.8

10 Şevval 1316/9 Şubat 1314

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

"Yemen Kıt'asının Kabiliyet-i İnbâtiyesi"

Yemen kıt'ası iki kısım olup kısm-ı evveli tehâme kısm-ı sânisi cebel demiştim. Mevsim-i sayf ve setâhmân müsâvi olduğundan mezrû'ât hususunda vakt-i mu'in yoktur. Senede devre, hurma, buğday vesâ'ir meyve birkaç def'a yetişir. Ve sâye-i ticâretle seyâhat edenler kasm ederek yine hakikaten insânîyet himmetiyle bakılsa pek büyük ticâret hâsıl edeceğini söylüyorlar. Tehame denilen kumluk ârâzide sâkin olanları ve hemen Yemen'i idâre eden cebel kısmıdır. Bellerde öyle ârâzi vardır ki kuvve-i inbâtîyesine hayrân olmamak ve hususiyle çiftçilik gibi sanâyi'-i âlîye ile iştigâl eden için gıpta etmemek kâbil değildir. Yalnız bununla da değil. Ma'den suları ve hususîyle altın ma'denleri vardır. Bundan yarım asır evvel yetiştirilmesi himmetine gayret edilmiş ve her ne esbâba mebni ise terk olunmuş pamuk ağaçları bulunur ki mu'âyene olunsa en mu'teber pamuk arasındadır. Harb ü vegâdan vakit yok ki âhâliye pederâne ve âhkâm-ı şer' iktizâ ettiği vecihle insâniyetperverâne mu'âmele olunarak tarik-i ticaret ve refâhiyet irâ'e olsun. Asâkir-i mahallîyeyi teşkil eden ve iki nizâmîye fırkasıyla iki nişâncı tâburundan mürekkeb olan otuzdört tâburda bir gönüllü Yemen'li Arab yoktur. Zâten askerlikten mu'âf olduklarından usûl-i adâleti te'sis edemeyen me'murîn-i askerîye ve mülkîyeden pek uzâk bulunurlar. Ve hakâretle bakarlar. Ba'zı şerâ'i ve Cevnî Pâşâlar gibi eşrâf muhibb-i hükûmet görürlerse de hareketleri pek ce'li dir.

Şerâ'î Paşa asâkirin lehem vesâ'ir kontratını uhdesine aldığından idâre-i askerîyeden yirmi bin gurş taleb ediyor. Lehye ve Hicce kazâsı kontrathısı bu nisbetteki matlubâtını alamadığından ikisi birden kontratı terk ettiklerinden zâten aç olan asâkirin ihtiyâcâtı tezâ'if etmiştir.

## Ahvâl-i Askerîye

Osmânlı askeri denilince başında kırmızı fes sırtında bir siyâh ceket bacağında o renkte bir pantolon vakit hazarî ise ayağında bir çizme, seferîde çarık veyâ yemenî bulunur. Tüfeng, cebhânesi ma'lûm.

Yemen kıt'asında dâ'ire-i hak ve meşru'iyette kur'a keşide edip gelen asâkir-i İslâm vatandaşlarımızın hâli pek elimdir.

(Mâba'dı var)

Numero: 33 Sene: 2 s.7-8
25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314

## Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır

(Mâba'd)

Askerin asker olduğunu anlamak kâbil olamaz. Zirâ tüfengsiz çarşıda gezerken dilenciye tüfengli ise eşkiyâya benzerler. Başında külâh veyâ püskülsüz fesi, yırtık ve beyaz iplikle dikilmiş sırtındaki çaket parça parça, bacağındaki pantolonun diz kapakları açılmış ve gerisi yırtılmıştır. Zâbitânın hemen kâffesi şiddet-i harâretten kılınç takmayıp şemsiye taşıdıklarından ehâd-i nâsdan fark olunmazlar parasızları ve kesret-i â'ile sâhibleri ve ma'âş İstanbul'daki velâdet, cülûs, Ramazan, iki bayrâmda verilmediğinden dokuz, on aydan beri nakidli me'mûriyette bulunanlar sirkat ve bulunmayanlar eşyâ-yı zâtîyelerini çarşıda delâl elinde değersiz feruhet etmek gibi mezellet, sefâlet, zarûret, meskenetle yaşarlar, üçüncü bir kısmı var ki bîçâreler âdi Rum bakkallarının eyâdi-i mürüvvetine münkâddırlar. Her ne lâzımsa hatta ceb harçlığı-istihmâm akçesini merkûmların tahsil ederler. Abdullah Pâşâ Hazretleri'ne ma'âş hususunda takdim kılınan istid'âların cümlesi müsmir olamayıp zîrine levâzım dâ'iresi ifâdesiyle "leyt ü la'l"dan ibâret me'âlde sabır ve sebât ve ta'yinâta şükürgüzârlık gibi vesâyâ da bulunur. Fakat müşârünileyh Şam'dan Yemen'e kadar almış olduğu bin lira harc-ı râh nâkâfî olmalı ki Hadide'ye çıkar çıkmaz Yemen'de icrâ edilecek harekât-ı askerîyenin şah

damarı mesâbesinde olan sevkiyâtın ihtiyâcâtını nazar-ı i'tinâya almayarak dörtyüz riyâl -zehir olasıca- ta'yinât bedeline mahsûben çekti. Bir zât Erzurum mektubu ma'lûmlarından iken terfi'ân Asir Mekteb-i Rüşdiyesi'ne nakl edemediğinden Hadide'de verdiği ma'âş istid'âsına müşârünileyh şöyle cevâb veriyor.

"Defa'âtle yazıldığı vecihle böyle hodbehod ma'âş istid'âsına mütecâsir alanlara istizâna hâcet kalmaksızın cevâb i'tâsı lâzimedendir. ( ) me'âlinde.

Ey insâf! Mütecâsir kelimesinin mahal-i isti'mâli neresidir? Kolağası Osmanlı mı yoksa Rus askeri midir? Sen bir müşir olduğun hâlde ma'âşını bir gün geçirmeği istemezsen o adamcağız ve daha küçük rütbede sâhib-i evlâd u ıyâl olanlar ne yaparlar. Mâdâm ki ma'âş yok, dura çalıp satan vesâ'ir habâset sirkati mecburî (e'z-zarurât.....!) kavlince irtikâb edenlere sadâkat ve hamiyet isterim cümleleriyleden hakâret ü ezâ ve cefâ ederek Divân-ı Harb'de sıkıştırıyorsun. Sıfırdan aded çıkar mı? Kaht u gılâdan verilemeyen ve verildiği kabul edilen tek ta'yınlı bir zâbit kesret-i â'ilesiyle – pişirmek için odun, su vesâ'ir levâzımât-ı zarurîyesini nereden tedârik etsin, sen bir tüccâra selâm gönderirsen bir uzun müddet için yüzlerce lira alırsın. Acabâ o zâbitân bir gün için on guruş alabilirler mi? Nezâret-i Askerîye'yi âslâ kâle almıyorum, onlar ma'âş ümidini kat'îya efkâr-ı sâfiyânelerinden zannetmişlerdir. Sevâhilde bulunanlar hususâ Lahye ve Asir, Konfide gibi mevâki'dekiler çamura müşâbih olmuş olunduk da etmek lezzeti vermeyen hamuru yutup, yalın ayak, başı kabak dolaşıyorlar ceblerde, mukâbil-i ehl-i kıyâmda olanlar, hususâ topçu efrâdı terk-i mevki' ederek merâkiz-i askerîyeleri olan Hadide ve San'â'ya sefâletle geliyorlar.

Zâbitî – "Oğlum askerliğe yakışır mı mevki'ini niçin terk ettin" deyince "Efendim ne yapayım. On beş gün aç kaldım. Ot yedim. İmdâd borusu çaldık. Civâr karagol cevâb verdi. Ekmek istedik. O da bizden istedi. Ölecektik. Kaçtık geldik" cevâbını veriyorlar. Neferâtın üç veyâ beşi terk-i mevki' edip ekmek olan mahallere ilticâsı ta'dâdla- tahrirle başa çıkılmaz. San'â'nın civârında bir bölük zâbitânıyla birlikte haftalarca aç bî-ilâç kaldıklarından silâh omuza edip San'â'ya ilticâ etmiş ve pâşâ-yı müşârünileyh şakk ü şefa edememiştir. Sefâletin hangisini ta'dâd edeyim. San'â ve Hadide gibi ordu ve fırka-i askerîye merkezlerine çekilen "açlıktan kırıldık" me'âl ü müfâdındaki telgraf ve tahrirâtın mütâla'ası aylara muhtacdır.

Aden civârında demiş idim. Rivâyete nazaran Aden'in fabrikalarıyla sigara depoları mülteci efrâd-ı Osmânîye ile malîdir. Açlıktan tüfeng palaskasını atan başının çâresine bakıyor. "Gemisini kurtaran kapudandır" darb-ı meseline ittibâ' ediyorlar.

"Mâba'dı var"

Numero:34 Sene:2 s.6-7

1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır.**

**(Mâba'd)**

**Ahvâl-i Mülkiye**

Yemen'de icrâ-yı me'muriyet edecek mülkiyeliler hakkında sudûr eden irâde-i pâdişâhî mucibince sarık sarmak ve cübbe giymek mecburiyeti icâd olundu. Bakalım Arablar'a ne sûretle te'sir etti? Evet! Başına sarık sarmak âdât-ı İslâmîye'den olduğunu hiç kimse inkâr etmez. Ma'mâfih şer'en ve fennen i'tirâzda bulunmaz. Fakat onun işâret ettirdiği bir şey varsa ki ona ri'âyet farizâ-i zimmetdir. Meselâ mest-i müdâm-ı ayyâşîn olan mülkiye me'murlarından ba'zıları zâhiren bakkâl dükkanı ve içerisi meyhâne olan binâlara sokularak başındaki beyâz sarıklı fesini, mustaba-i ışret üzerine koyup zevkini getirmekte ve me'murînin i'tikâdlarında her dâ'im noksâniyet gören Arablar; kesumete yakışmayan hâli uzaktan temâşâ etmektedirler. Arablar'ın ihtilasât-ı kalbiye ve dimağlarına yerleşmiş olan muhtelif niyetleri sâhte etvârla fesh ü ilgâ olunur mu? Bugün Yemen'de pek çok mülkiye me'muriyetleri vekâletle ifâ olunuyor. Kesesini dolduran ve reyâl (!) ağaçlarından istif yapan savuşup gitmiştir. Mülkiye me'murları görülür ki kendileri İstanbul'lu veyâ sâ'ir mahal âhâlisinden oldukları hâlde -azl olsalar bile- bir türlü Yemen kıt'asından ayrılamıyorlar. Âhâli sokaklarda tes'il ediyor. Yalnız tes'il değil şu son kaht u gılâ sebebiyle birçok genç kadınlar sâ'ika-i zaruretle fedâ-yı ırz ettiler her vakit duvâr köşelerinde iki, üç, beş tane açlıktan ölenler bulunur. İsmi olup cismi olmayan Belediye'nin eşek çeker iki tekerlekli süprüntü arabasına veyâ bir

kürsüye uzatılarak kumun içerisine kedi yavrusu gibi daldırılır. Ve yine kırbaç ile para tahsîl olunur. Mesela tahsilat bir köyden yüz reyal ise bin aded tahsil olunur. Ve kabza-i zâmin olmak ve ikinci bir tahsilde mu'âmel edilmek üzere tahsildâr efendi bîçâre Arab şeyhinin eline tebeşirle memhûr bir gazete parçası tutuşturur. İş evvelce müzâkere edilmiş olduğundan İstanbul polisleri gibi bir hafta sonra diğerinin vürûdunda şeyh kemâl-ı serbestiyetîyle sâhte varakayı erâ'ie eder etmez sâhte olup kabul edilmeyeceğine dâ'ir uzun bir mücâdele ve darbı müte'âkib biraz daha reyal topladıktan sonra hempâlarıyla taksim ederler. İşte böyle Yemen çırılçıplak kaldı. Servet-i âhâli mahv olup gitti. Hükûmetten nefretleri tezâyüd eyledi.

Askerî ve mülkî olsun me'murlara buğz ve adâvet tevlîd ü peydâ olundu -cebel âhâlisi; ârâzisi iktizası silâhşör olduğundan iş barut kokusuna tebeddül eyledi. Beşinci mezheb dedikleri Zeydîler ki -imâm- diye herkesin zihnini işgal eden şeyh kesretli kabâ'iliyle yedi sene evvel vuku' bulduğu gibi bu def'a yine avanesini gazâya da'vet etti. Merfi'ini çaldı. Bakalım ne kıyâmet koptu. [ Merfi' bizim Rufâ'î tekyelerindeki kudûm nev'indendir -sadası müdhiş olduğundan Arablar'ın hücumunu bilen zâbitân ve efrâd-ı askerîyeyi dehşet içinde bırakır.]

Fakat evvela imâmet hü'iyeti bilinmek iktizâ eder. İmâm kim? İmâm pek çok kimselerin zannettikleri gibi cebelli ve âhvâl-i âlemden bîhaber urbân değildir.

İmâm, âlim, fâzıl, kâ'ide-i teşri'i bilir. Onun icâb ettirdiği insâniyetten mütelezziz olur. Zeydîler tarafından intihâb olunmuş bir ulema-yı Arap'dır. İmâm; ale't-tahmin on sene mukaddem San'a şehrinde Meclis-i idâre a'zâlığı, daha evvel Yedinci Ordu-yı Hümâyun'un erkân-ı harbîyesi kuvve-i umumîyesi gibi me'muriyetlerde bulunmuştur. Hatta imâmete intihâp olunduğu sene Meclis-i İdâre â'zâsı idi. San'â'dan bilâisti'zân tebâ'üd edip makâm-ı imâmeti kabul eyledi. İşte bu sebebtendir ki imâm hükûmetin mu'âmelât-ı askerîye ve mülkîye ve kuvve-i mâliyesine ve umerâ ve zâbitânın ve mülkiye me'murunun etvâr u harekâtına kâmilen vukuf-ı peydâ etmiştir.

Devletin şu zamândaki müşkilât-ı mâliye ve siyasîyesine nazaran ne kadar askerini ifrâz ederek Yemen'e sevk eder ve sevk edilen asker nasıl i'âşe edilir ve hangi

mevsimde urbânla çarpışabilir ve kumandanlarının ve hatta mukâbilindeki karakolda bulunan bir mülâzımın ismiyle cesâret veyâ cibânetine, istikâmet ve irtikâbına varıncaya kadar tahkik eder. Ve ona göre bizim fırka ve alay kumandanları makamındaki "mukaddemîlerine" evâmir- meslekte şâyân-ı dikkattir. İmâm şu söyleyeceğim tarzla gerçek muvaffakiyet kazandı. Şimdiye kadar muhârebâtta efrâdı zâbitân gibi yatırıp boğazlatırdı. Bu usulü terk edip efrâdı âzâd etmek tarikini ittihâz etti. Efrâdın tüfeng ve cephânesini teslim alıp biraz akçe ihsân ettikten sonra memleketine terhis eyliyor. Hatta karakollara hücum eden urbân büyüklere (!) sebb ü şetm ettikten sonra "Elzâri karakoluna mürâca'at" askere hitâbâ dağ başlarında ac ve bî-ilaç silâha sarılmaları beyhûde telef-i nefs olup silâh ve cebhânelerini teslim ettikten sonra â'ileleri nezdinde göndereceklerine dâ'ir va'adlerde bulunurlar. Usûl-ı mezkûr te'siri olmalıdır ki ekseri efrâd urbâna karışıp te'ehhül etmiş ve bu def'a ikiyüz adedi açlıktan imamın tarafına geçmiş ve imam tarafından sıkıştırılan müfrezelerimiz derhâl tüfeng ve cephânesini vererek tahlis-i cân etmişlerdir. Müreffi' çalındı dedim. Fakat muhârebeden daha bahsetmeyeceğim. Acıklı daha birçok âhvâl var. Biraz onları yazacağım. Yemen'e asker sevk olunuyor ve olundu. Cümlesi lisânen pek kolay fakat fi'ilen oldukça müşküldür.

**Sevkiyât-ı Askerîye**

Binbaşı Bahâeddin Efendi para tahsilâtı keyfiyetinden dolayı taburuyla mahv ettiklerini söylemiştim. Vukû'ât Üçyüzonüç senesi Ramazan'ında vuku' bulmuştu. Vesâ'itin adem-i intizâmından sevkiyât ertesi sene Haziran'da bedâ'i eyledi ki bu taburlar birer ikişer Hadide limânında Ağustos evâsatında göründüler. Redif taburlarından nazar-ı dikkati celb eden Beyrut redif taburudur. Beyrut'u Fransız ve İngiltere donanmalarının vakitli vakitsiz ziyâreti ve ecânibin Suriye'ye kesretle hücumu ve efrâdın ekserisi kayıkçı olup lisân-ı Frengî'ye âşinâ bulunmaları gözlerindeki perde-i cehâleti ref' ettiğinden Anadolu âhâlisi gibi hayır ve şerri tefrikten âciz olmayıp Yemen gibi her türlü medeniyet ni'metinden mahrum, arsa-i mahşerden numûne bir mezbeleye gitmek hayâttan kat'-i ümîd etmek demek olduğunu idrâk eyleyerek Yemen âhâlisinin kendileri gibi müslümân ve Arab âkvâmdan bulunduklarını vesile ittihâz edip mahal-i mezkûre gitmekten imtina' ederler. Sûret-i sevkıyâtı vesâ'ir âhvâl-i marazîyeyi (!) âhbâra me'mur her iskelede bulundurulan hünkâr yaverânından birisi de Beyrut'ta

bulunacağı tabi'î olmakla mumaileyhin akl-ı şu'uru nâ'il-i ihtilâl olarak askerin adem-i inkıyâdını bir türlü teskîn edemez. Vakı'a mabeyn-i Hümâyûn-a bildirildiğinden hayli münâkaşât ve endişeyi mucib olduktan sonra Beyrut asâkir-i redifesini tavi'an ve kerhen vapura irkâb ve âkrâbâ ü ta'allukâtı gibi kimseleri vedâ' için vapura duhûle müsâ'ade etmeksizin taburu sevk ü ı'zâm eylerler. Suriye hususen Beyrut âhâlisinin hikmet-i gayr-i hükûmet-i hâzırâ-i Osmânîye'ye merbûtiyeti kalbîyeleri fek olmuştur. Şimdiye kadar Rusya muhârebesinin cânhırâş hâtırâtından Bahr-i Sefid'de ecnebî donanmalarının cevelân eylemeleri şurûtuna nazaran İngiltere ve Fransa filoları Beyrut'a, Londra ve Marsilya Limânı gibi serbest girip çıkıyorlar. Ziyâretlerinde bahriye manevraları yaparak şehri usûl-i bahriye-i harbiyeye tatbikân abluka edip elektrik zıyâlarıyla tenvir eyliyorlar. Zâhirân galibiyet, cidden mağlubiyetten gayri te'essürât-ı muzırrası görülmeyen Yunan muhârebesini müte'akib sevâhil âhâlisini i'fâl etmek garazıyla İzmir ve Selanik limânlarını ziyâret eden başı altı çürük gemimiz ne mütâla'aya mebni ise Beyrut'u kâle almadığından Beyrut âhâlisi rub' asırdan beri isimlerini lahana yapraklarından ma'dûd olan İkdâm ve Sabahu'ş-şer gibi me'âlî hezeyânla mâlî gazetelerde okuduklarından şu fırsattan müstefid olarak muktezâ-yı diyânet gemileri limânlarda görmek ve bu vesile-i hasene ile mevlüd-i Nebevî kırâ'at ederek bir ıyd-ı millî icrâ eylemek ve masârrıfât-ı sefâ'ini cem' ettikleri kesretli i'âneden tesviye etmek niyetiyle vâli-i vilâyete müracca'at ederler. Vâli Mâbeyn-i Hümâyûn'a veyâ Sadâret'e keyfiyyet-i müracca'atı bildirir. Uzun münâkaşâttan sonra uyumayacağı cevâbını verirler. Âhâli dilhûn olur. Bu hâtıra-i ciğersûz unutulmaksızın Beyrut redif tâburunun sükûnetle da'vete icâbeti nasıl câ'iz olabilir? "Müşevvik idâre-i hâzıradır. Âhâli, asker ma'sumdur."

Akka redif taburunu söylemiştim. Saydâ taburu dahi içine ticâret ve âhâliyi gâret eyledikten ve oldukça rezâlet çıkdıktan sonra sevk olunmuştur. Adana redif livâsına mensup taburlar büsbütün başkadır. Bîçâre efrâd diyorlar ki rediflerin ictimâ'ı ve sevk olunmaları paraya mütevakkıftır. Parası olan düdüğü çalıyor. Parasızlar böyle dünyâ âleminde hiçbir şey'e benzemeyen Yemen'e geliyor.

(Mâba'dı var)

Numero:35 Sene:2 s.7

22 Zi'l-ka'de 1316/22 Mart 1315

**Yemen Kıtası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

"Mâba'd"

Taburları, zor ile vapura irkâb ettik. Fakat nasıl geldiler. Ve vapurda ne âlem geçirdiler. Hadide'ye gelen postalardan "Sa'âdet" vapuru tantanalı idi, limana dâhil olur olmaz "müşir" âlâmeti olmak üzere orta direkte bir bayrak temevvüc ediyordu. İstikbâlciler geldi [ol dördüncü Hadide fırka kumandanı Ferik Kâmil Paşa, Fırka Erkân-ı Harb Re'isi Hâşim ve idâre re'isi Kâ'im-i makâm Hamdi Beğler'le Topçu Binbaşısı Ali Efendi] yirmibir pâre top Kılâ'-ı Hâkânî'den ( ! ) endaht eyledi. Hamd olsun sevâhil muhâfazasına me'mur olup emrâzımız mezmenesi münâsebetiyle ile'l –ebed raporlu olan kruvet-i Hümâyûn'un sandalı gelerek Müşir Paşa Hazretleri'ni aldı. İskeleden gayri herşeye müşâbeheti olan dört tahta parçası üzerine bırakıyordu. Muzika da (mezbele-i sefâlete hoş geldin) ehviyesini terennüme başladı. Vapurda bir kolağası pek telâşlı görünüyordu. Bu da politika müttehimlerine me'mur Bâb-ı Ser'askerî Birinci Nişancı Taburu Kolağası Zülfikâr Gayr-i Hakiki Efendi idi. Demek ki Yemen'e sevkiyât hengâmında politika müttehimleri de aradan çıkarıldı. Hây hây! Çünki ihtilâl dehşetle hükümfermâ olduğundan hiç olmazsa ikisi kurşundan, üçü de hümâ-yı habiseden terk-i hayât etse beşi eksik olmuş olur ki hemen Yemen'in sâhil tepesi teshir olunmuş kadar sürûr u habur hâsıl olur. Aceb politikadan gelenler kim? Evvelce Brusa Mekteb-i İdâdisi Kavâ'id-i Osmânî Mu'allimi iken terfî'ân Yenipazar Kumandanlığı'na ta'yin kılınan Binbaşı Ali Zâtî ve taburunun kâtibi Derviş ve mülâzımı Âkif ve Cemil Efendiler'le, Kayseri Redif Taburu Yüzbaşısı beynül'l-ihvân "şedâd" tesmiye ettikleri Hüseyin ve Tıbbiye-i Şâhâne'de müstahdem iken Edirne'ye sevk olunup Dördüncü Nişancı Taburu'nda misâfir ve Mübâya'ât-ı Askerîye Komisyonu'nda â'zâ-i mülâzım Hüsnü Sabri ve Edirne'den süvâri mülâzımı Veli ve Selimiye kışlasında topçu mülâzımı Mustafa ve Yenipazar cihetlerinde Telgrafçı Enver Efendiler idi. Vâkı'â bunların nâmı politika müttehimidir. Vukû'âtları pek garibdir. Ayrı ayrı tafsilât beyhûde işgâlât demek olacağından ihtisâr edeceğim.

Bunun ba'zısı ıyş u nûşdan, bir kısmı büyüklüğünü istirhâmdan ve bir kaçı sırf müfteriyâttan taht-ı tevkîfe alınmış ve kimse bir sene Bâb-ı Ser'askerî Tevkîfhânesi'nde

aramadığından belki yirmiye yakın ricânâmeleri istimâ' edilmemiş ve her nasılsa Reşid Paşa tevkifhâneyi devr ü teftişinde cümlesini zulm ü te'adî deposu olan Taşkışla'ya süprüntü arabalarıyla sevk ederek, ettiği isticvâbta müşârünileyh de nısfet ü hamiyet eseri olmadığı hâlde, vukû'âta hayrette kalmış ise de en vahşi zannolunan yerlerde görülmeyip ancak bu devrin icâbât-ı denâ'etkesterânesinden olarak hiçbir akıl ve zihnin kabul edemeyeceği bir hâlde pek çok zamân (üç ay) Taşkışla Bimârhânesi'nde mezelletle ah u eninden sonra cümlesini yine ma'hûd arabalarla birçok efrâdın muhâfazası altında Kabataş'a indirmişler. Evvelce izhâr olunmuş istimbota bi'l-irkâb Kumkapı açıklarında lenger'endâz Sa'âdet (Rezâlet) vapuruna teslim etmişlerdir.

**[El-insâf Nısfe'd-dîn]**

Bugün Girid Hükûmet-i Osmânîye'ye vedâ' etmek üzere âhâli-i İslâmîye İngiltere Hükûmeti'ne mürâca'ata mecbur kalmış, Makedonya da Rus parmağıyla Sırplılar, Karadağlılar, Avusturyalılar, Bulgarlar hatta Yunanlar cerid uyanıyor. Yemen'de müslümân müslümânı kırıyor. Anadolu'da vatandaşlar biririni boğalzlıyor. Bunlara başılca sebeb zulm ü istibdâd-ı me'murin olduğu muhakkak ve hükûmetin herşeyden evvel bu zulmü, bu vahşeti kaldırması lâzım iken kan dökmekle hânumân söndürmekle isyânın önünü almak kâbil imiş gibi bîçare cahil mehmedcikleri ateşe, cellâdlığa, katilliğe sevk ediyordu isyâna sebep olan âhvâli tahkik ve evvelâ onun vücudunu kaldırmağa bezl-i gayret etmiyor.

Re'is-i idâre-i hükûmetimizi hâ'inler zabt etmiş, âmâllerine hâdim etmek için milleti an-kasd câhil bırakmış şimdi de hem milleti mahv ediyorlar, hem de hak pak vatanı parça parça dağıtıyorlar. Sû-i idâre ile beraber kuvvetsizliğimizden cesâret alan (?) semere-i gayretleriyle husûle gelen Girid mes'ele-i fâci'ası ve bundan mütevellid Tesalya muhârebesi Osmanlılar gâlib oldukları hâlde bile hiçbir semere iktitâf edememeleri ve nihâyetinde de Girid'in Osmanlılığa ebediyyen vedâ' eylemek üzere bulunması; bunca kan, cân bâhâsına alınan, feth olunan bir mülkün i'âde olunması hep hükûmetin sû-i idâresinden belki de hıyânetindendir.

Câhil halka mahvolduklarını ifhâm etmek için feryâd edenelrin hısm-ı cânı imiş gibi mahvlarıan çalışıyorlar. Mülkün, milletin mahv olmakta olduğunu anlayanlar sandıklarını, ceblerini doldurup â'ilelerini sa'âdetini istikmâle çalışıyorlar.

Ey müslümânlar! Osmanlılar!... İşte mahvoluyoruz. Bitiyoruz! Bu hâllere hâlâ mı sükût edeceksiniz? Hâlâ mı bu fenâlıkların önünü almağa çalışmak fikrini hatırınıza getirmeyeceksiniz? Hiçbir vakit fesinizi önünüze koyup da (Hâlimiz ne olacak!) demeyecek misiniz?

**İmzasız**

Numero:36 Sene:2 s.8

2 Zi'l-hicce 1316/13 Mart 1315

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

"Mâba'd"

Müşir Abdullah Paşa biraz tefekkürden sonra hikâyesini Sadr-ıâ'zâm Rıf'at paşa'ya tebdil etmiş ve şöyle [Hadi Pâşâ'ya hitâben]

Vallah Pâşâ Şam'da iken bir garip havâdis duydum. Sadr-ıâ'zâm Rıf'at Paşa'nın (?) hatta ma'lûmudur. Bu sebepten artık gözleri on, onbeş hatveden âdem görmez ve kimseyi tanımaz bir hâle gelmiş hatta askerî karakolhânelerin önünden geçerken resm-i ta'zime çıkarılan kıt'a-i muntazırayı görüp i'âde-i selâm edememesine çâre olmak üzere sağ eline bir iplik bağlatmış ve ipliğin boş kalan ucu arabacının yanında oturan ağasının yedine teslim olunmuş karakolların önüne gelip asâkir safbeste-i ihtirâm olur olmaz, ağası yedinde bulunan ipi hafifçe çekerek pâşâyı ikâz ve derhâl pâşâ hazretleri i'âde-i selâma şitab eylermiş buyurmuştur.

Şurada zikri münâsib bir hikâye varid-i hatr-ı âcizî oldu. Hocaefendinin birisi talebesine tefsir okutuyormuş. Mumaileyhin ulûma vukûfu olmadığından ekserî ibareleri yanlış okurmuş. Derse vukûfu olan talebeden ba'zısı tefekkür ederek hocanın yanlışlarını tashih etmeğe karar vermişler.

Doğrudan doğruya bir ma'luma karşı yanlış okuyorsun sözü <u>şin</u> olacağını tefekkür ederek hocaya şöylece ma'ruzâtta bulunurlar: "Hocaefendi ibâreyi yanlış okuyorsunuz. Şâyed hâricden tefsire vukûfu olanlardan biri gelirse tabi'î seheviyâtın farkına vararak cümlemizi techil eder, buna çare olmak üzere ayağınıza bir iplik bağlayalım. Ucundan birimiz tutalım. Yabancı birisi gelirse şâyed yanlış da okutursanız biz çekeriz. Siz de tashih buyurursunuz" derler ve hocayı ikna' ederler. Ertesi günü hoca

gelir tayı'ı ayağına iplik ucu intihâb olunan şâkirde verilir. Ders "Kâf" bahsinde imiş. Ma'lum efendi yüksek ses ile (kâf) buyurur. Tesâdüfen birisi geçerken bilmeyerek ipliğe çarpar. Hocaefendi kendi hatâsına tahmil edip (Kayf) telaffuz eder, tabi'î yanlış oldu. İp çekilir. Bu def'a "Kof" okur. Büsbütün teleffuz-ı hakikisinden uzaklaşınca ipi tekrar çekerler. Bu def'a hoca hiddetlenerek "Bana gülmeyi ı'râb mı yaptırıyorsunuz" deyip şakirdânı tekdir eder. Bu kabilden şâyed Sadr-ıâ'zâmın ağasının yedinde bulunan ipe arabacının kırbacı dokunursa ve vaktesini ihbâr olacağından, paşa beyhude ve nâmünâsib bir yerde selâm verirse korkarım cinnetine hükm olunur. Sadede gelelim.

Sa'âdet raporunu iyice gözden geçirelim. Hadide'ye acemi efrâd getirmişti. Beş on bin def'a te'essüsfüne bir de elân bir coğrafya-yı ifyâ-yı tayy mevcûd değildir. Karadeniz sevâhilindeki lâzımları toplayıp anbara, güverteye doldurmuşlar ve hey'et-i sahihesi denilen birkaç saçma sapan tımarcı – cerrâh ta'yin etmişler. Asker kehle içerisinde anbarlarda meyâseme, iklim cehennemden numûne, sırtlarında aba elbise arab cemallerin omuzlarında kumun üzerine atıverdiler.

Dinsiz herifler –Yemen neresi, Karadeniz neresi, kışlık elbise ne hicakta ensesi iktizâ eden beyaz elbise-i hanya. – Bu bîçare adamlar kumun üzerine yattılar. Ah u enine başladılar. Beddu'âhân oldular. Bir çoğu bayılarak bervech-i ma'ruz hastahaneye mahsûs yârâbe oldular –Belediyenin eşek koşulu arabasından sarnıtarla– omuzda hastahaneye ve kırksekiz sâ'at sonra Adem'e gittiler. Fakat Müşir Paşa Hazretleri zenbilden ma'mul karagöz külahına müşâbih fırka-i dâ'iresinde terennüm olunan ehviye-i latifeyi lûtfen istimâ' buyururlar mızıka efrâdının ekserisi püskülsüz, kundurasız konsoloslar da zûvâr meyânında manzara-i felâketi tenkid buyuruyorlar.

Asâkir-i mahallîyeden ma'dud bir de süvâri bölüğü vardır. Bundan hiç ba'is etmeyeceğim. Zirâ okuyan mutlak mübâlağaya haml eder. Hayvanların za'afiyetini ta'rif edemediğim gibi bir şey'e de teşbih edemem. Garibi şurasıdır ki vapur Süveyş'ten haraket eder etmez, vapurdaki erkân-ı umerâ posta vapuru mürettebâtının husûsâ kabudanların efrâd-ı Şâhâne'yi müreffehen sevk ettiklerine dâ'ir teşekkürü hâvi mazbata yapmışlar ve Berriye Nâzırı kapudan-ı mevhum-ı derya Hüsnü Paşa'ya verilmek üzere temhir buyurmuşlardır. Limanlarda vapur düdüğü notoluk sedâsını aks ettirdikçe Hüsnü Paşa'nın irtikâb ettiği denâ'etten dolayı yüzüne tükürdüğü zannolunur.

Ömrü efzûn olsun, diyelim ki aksi zuhûr etsin, zirâ bir heriflerde inkisâr aynı sa'adethalel gibi te'sir ediyor. Abdullah Paşa üç gün kadar Hadide'de ârâm ettikten sonra it sürüsünden kesretli olan ma'iyetini bi'l-istihsâb San'â'ya müteveccihâ hareket etti, müşârünileyh Hadide'den iki sâ'at ayrılır ayrılmaz civâr köylüler aç ve bîilâc olduklarından paşa-yı me'kûlâta semiz görüp üzerine hücûm ederek ellerine geçirdikleri estire tahmil olunan nefis yemeklerini yağma edivermişlerdir. Şu câle mugayyer olan pâşâ ma'iyetindeki derme çatma askerle bir nümâyiş yaparak nâmusuyla fakr u zarurete mütâva'at eden bîgünah köylülerin çalı çırpıdan yaptıkları me'vâlarını ihrâk etmiştir. Artık tehlikeyi bertaraf etmiş olduğundan vuku'âtsız San'a'ya dâhil oldu ve mantıksız evâmirine başladı.

[Mâba'dı var]

Numero:37 Sene:2

21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

"Mâba'd"

Taburlar Hadide'ye perderpey çıkıyordu; fakat bunları San'â-Kafl ve civârına sevk etmek için vesâ'it-i nakliye deveye münhasırdı. Her yerden şekâvet, açlık gereği gibi başlamış. Para kalmamış. Tahsilât hiçe tenezzül etmiş. İstanbul'dan para istenildi. İstanbul, Hadide gümrüğünü gösterdi. Gümrük hâsılâtı nâkâfî. Ve'l-hâsıl herşey menfi. Abdullah Paşa'nın kâğıd üzerindeki teşebbüsâtı pek gülünçlü idi.

Bir sevkiyât-ı serî'a komisyonu teşkil olundu. Deve mübâya'asına teşebbüs edildi. Beş on hırsızın yüzü güldü. Âhâli devesini vermiyor, hatta işi olanlar kasabaya bile gelmiyordu. Bir taraftan vapurlar dakik sevkiyâtına başladılar. Sâhil dakik ile mâlî, Asker bir haftalık mesâfede aç. Ve'l-hâsıl âhvâl pek müdhiş idi. Mirî veya âhâli devesi olsun tamamiyle istihkâkını ekell edemiyordu. Zirâ âhâli devesi sâhibinin zarûretinden, mirî devesi ise sevkine me'mur zâbitânın parasızlıktan yolda hayvânâta noksan istihkâk vererek artanı fürûht etmesinden idi. Zâbitler ne yapsınlar. Ma'âşı yok bir çok işsizler. Şahin isminde bir herifin kahvesine toplanmışlar. Dâ'ireyi teressud ediyorlar. Bir me'muriyet zuhûr edince beş on tâlibi çıkıyor. Çünki kazanç var. Hadide'den beş on

sâ'at devâm edin, yollar deve lâşesiyle mâlîdir.Râ'ih-i keriheden geçilmek kâbil olamaz. Ba'zı Ağustos, Temmuz, Haziran aylarında vezân olan rüzgâr yoldaki kumları zîr ü zîr ettiğinden yol bulmak kâbil olamaz. Husûsen " " denilen kumluk arazide gündüz ne harekât-ı askerîye oluyor ve ne de bir yolcu icrâ-yı sefer eyliyor. Garibdir ki -şimendüferden sarf-ı nazar- yol bile tesviye-i tırık üzere yoktur. Kılağuzsuz gitmek mümkün olunamaz. Arablar âdetâ bir kıt'â-i askerîyenin ve yolcuların -sefâ'inde olduğu gibi- canlı pusulasıdır. Her vasıtânın ademinden taburların tahriki mümkün olamadığından artık çâr u nâçâr geceleri kasabaya müntehî olurlar. Bunlara süvâriler çıkarılarak âhâli devesi hınta ve dakik ve asker eşyâsı tahmil olunarak idâre-i askerîyece kararlaştırılan ücret verilerek sevke başlandı. Bu örfî olan teşebbüsâtı istima' eden köylüler kasabaya gelmemeğe, gelse bile berâberinde deve getirmemeğe başladılar. İdâre deve mübâya'ası edindi. Hususi adamlar gönderdi. Peyderpey develer geldi. Söylediğim vecihle içine haşerâtın bitleri kanlandı. Zâbitânın mecburen irtikâb ettikleri ihtilâsı idâre-i askerîye hususen kumandan pâşâ hissettiğinden öteden beri istihkâkını vermeksizin bâdhevâ hidmet ettirmeği i'tiyâd edinmiş olan Abdullah Paşa'ya vukû'âtı bile yerdi. Zâbitâna harcırâh verilmeğe başlandı. Fakat alışmış kudurmuştan bedterdirler. Ekserîsi yine sirkatten vazgeçmedi. Yemen'de mücâzât yoktur. Husûsâ tevkifhâne mefkûddur. Zirâ Yemen'in her noktası mahbushâne gibidir. Mücâzâtı icâb ettirecek hak da yoktur zirâ dokuz ay ma'âş alınmazsa, def'-i zarûrete vâsıta-i sirkatten gayri ne olabilir?

Mahşerden numûne olan Yemen'in şu hâl-i felâket-i iştimâlinde evvelce zahiresini yoluna koyanlar zevk, sefâhetten hâlî kalmıyorlardı. Hissiyât-ı milîye ve vatanîyeyi kim arar kim sorar. (Gam ü şadi-i felek böyle gelir böyle gider.) Etibbâya mürâca'at edenler pek çoktur. Zirâ ileri gitmek terk-i hissiyât etmektir. Aç, susuz, çıplak hidmet Yemen'e mahsûstur. Reyâl ağaçlarının yapraklarını eski muzır kurdlar kuruttuğundan –gelenlerden mütecâsir olanlar bulunsa bile- toplanılacak hiçbir meyve kalmamıştır. Aman hâtırıma geldi bir de Hey'et-i Islâhîye vardı. Bilmem ne ile meşguldür. Herkes aç, çâre yok, me'kûlât mefkud. Neyi ıslâh edeceklerini bilmem. Ba'zı me'murîn-i mülkîyenin taht-ı tevkife alındığı söyleniyordu. Aceb Müşir Fevzi Paşa bu işte dâhil değil mi? Yemen'in harâbiyetinin müsebbibidir diyorlar. Aceb Hey'et-i Islâhîye bunu İstanbul'a bildirmedi mi. İrtikâbdan nâ'il-i mükâfât oldu. Yemen

gibi cehennemden çıktı. Bağdad'a ta'yin oldu. Mu'tâdı olan nargileyi orada içiyor Yemen'in hâl-i felâketine lâkaydâne bakıyor. Yine maksadı tebdil ettim. Sevkiyâtı söylüyordum. Hayvânâtı çevirmek için çıkan sûvâri müfrezesinin kumandanı Hadide tahkik me'muru piyâde mülâzım-ı evveli Şevket Efendi idi. Mumâileyhin bir akşamki muvaffakiyetine dâ'ir Üçüncü Fırka Kumandanlığı'na takdim ettiği jurnalin sureti:

Üçüncü Fırka Kumandanlığı'na

Bu ahşam sâ'at iki râddelerinde icâb eden nukkâta suvari karakolları ikâme edilerek âhâliden sevkiyât-ı askerîye için doksanaltı merkebin ma'rifet-i âcizânemle çevrilip ordugâhın nöbetçi zâbitliğine teslim edildiği ma'lum-ı âlî-i kumândânîleri buyurulmak bâbında takdim-i jurnale ictisâr kılınır fermân (Mâba'dı var)

Numero:38 Sene:2 s.7-8

9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının**

**"Mâba'dı"**

Âferin koca eşek! Jurnal, idâre i askerîyeye oradan Sevkiyât-ı Serî'a Komisyonu'na havâle olunur. Ceblerime de Muhâfız ondördüncü nişâncı taburu bağbaşısı olup Tesri'-i Sevkiyât Komisyonu riyasetinde bulundurulan Sa'îd Efendi merkeb-i suvâr olarak ordugâha gider ve merkebleri mu'âyene eder. Ekserisinin semerleri köhne olduğundan müsâhadâtını bâ takrîr kumandanlığına bildirir. Sevkiyât hususunda Şevket Efendi'nin büyük hidmet-i tabi'î şâyân-ı tahsîn görüldü. Ve deveye münhasır kalan sevkiyâtla bir de eşek ilâve olundu. Ne muvaffakiyet? Şu satırları gözden geçirenler belki garaza isnâd ederler. Garaz gibi insâniyete yakışmayacak bir marazı irtikâb edemem. [Garaz marazdır]

Öyle bir maraz ki emrâz-ı nefsânîyenin devâ kabûl etmeyenlerinden sayılır. Nahaveti müdâhane Hudâ o yâr-ı mahsûd hırsı husûl-i amel izale edebilir. Lâkin garazın sâhibinin ifnâsından gayri çâresi bulunmaz. Ashâb-ı garaz sibâ'âne herkesi alenî salmaktır. Bir mani' görürse hiyye gibi hâşâk mezellete gizlenerek ağızlanarak zehir saçmaktan hâlî kalmazlar.

"Kemal Bey Efendi merhûmun İbret gazetesindeki makâlesine mûrâca'at" her kim ne fikirde bulunursa bulunsun müsâhadâtımı te'essürle yazacağım.

Böyle herkesi cinnet geçirmiş gibi aklın kabûl edemeyeceği derecede sevkiyât-ı askerîye gibi mühim olan husûsâtı, deveye, eşeğe, kediye, köpeğe, fareye tahmîl ettiği bir sırada cülûs-ı Hümâyûn takarrub etti. Abdullah Paşa cebelde kumlukta çırılçıplak aç, bîilâc dolaşan askerleri kör olasıca gözü görmüyor ve sağır olasıca kulağı işitmiyormuş gibi bir nümâyiş-i ebleh-ferîbane olmak üzere San'â'da yevm-i culûsta geçit resmi icrâ edeceğinden bahisle Hadide boyundan üç, dört yüz kat elbisenin ilk vâsıtayla San'â'ya gönderilmesine dâ'ir emir verdi. Beyinsiz herif! Ahâli ve asker aç ve danü'l-harekât dâhilinde teşkîl olunan münzel hutûtu mücerred kahtı tahfîf etmek için olduğunu te'emmül edememiş, bi'l-cümle ibâdın açlıktan sokak köşelerinde yatıp Cenâb-ı Hak'dan bir ân evvel mevtin vusûlünü niyâz ettiği bir zamânda sahte nümâyişle vakit geçiriyordu.

Neçâre, dakîk irsâlâtı bin kâfile te'hir etti. Arzusu vechile merkeblikle şöhretşi'âr olan ecnâs-ı müşîrîden Akka redif livâsı Çerkes mirlivâ Reşid Paşa'nın ile âhir zamân erkân-ı harblerinden ukâla dünbeleği erkân-ı Harb kul ağası Avni Bey'in nezâreti tahtında resm-i geçid hazırlıkları icrâ edildi. Esnâ-yı resimde zâbitânın ellerinde beyâz eldivenler bulunması arzû edildiğinden iştirâsı husûsunda zâbitân mûmâileyhin irâ'e edecekleri parasızlık ma'zeret-i meşrû'asına bir çâre-i istibdâd olmak üzere "Avni Bey Efendi hazretleri bir beyâz patiskaya el parmakları açık olarak konulup dikkatlice patiska kesilmeli ve bu sûretle hâsıl olarak eldiven masrafsız olur gibi vesâyâdan bulundu. Hele zâbitâna hakâretle mu'âmelesini, terbiyesizliğini, hamâkâtini, insâniyetsizliğini alenen isbât etti. Bu hengâmda şuhedâ-yı hürriyetten merhûm Midhat Paşa'nın İngiliz kumpanyasından mübâya'a ettiği Babil vapuru Redif taburunu Lahiye kumluğuna serpti ve i'âne olmak üzere tehmîl olunan buğdayı çıkarmak üzere Hadîde'ye geldi. Bakalım neler oldu?

Yemen'de buğdayı dakîk hâline getirecek fabrika değil, yol veya su değirmeni bile mevcûd olmadığından hükûmet kabûlden imtina' ederek, mutasarrıf vâliye, vâli İstanbul'â, İstanbul vâliye, vâli müşîre, müşîr ser'askere, Mâbeyn'e, Mâbeyn, Dâhiliye Nezâretine mürâca'at ve muhâberât gibi beyhûde. Mu'âmelât vapuru birkaç haftalar yüklü limanda bıraktı. Buğdayları ambarda yeşillendi, sath-ı deryâda sâbih bir bağçe teşekkül etti. Vapurun süvârisi Rıfkı Bey feryâd etti, kimse işitmedi. Vapur mürettebâtı

Hadide'li oldu. Kılavuzu hâcı mübârek aç kaldı. Binlerce telgraf ücreti verildi. Çünkü Yemen'i mâlikânemiz dâ'inesinde bulundurmak ve hikmet-i hükûmetin iktizâ ettirdiği vecihle mu'âmele eylemek ve ahâlîye evlâd gibi bakmak niyât-ı insâniyyetkârânesini evliyâ-yı umûr efendiler taşıdıklarından henüz tahtü'l-bahr bir kablu yapdırmasına bir mecidiye verilerek senevî hâsıl olan dehşetli yekûn hazîne-i milleti ızrâr etmektedir. Lahiye'nin ahvâli de bu hengâmede şâyân-ı telehhüf idi. İmâm tarafından acı acı alınan havâdisler zâten aklı başında olmayan

"Mâba'dı var"

Numero:39 Sene:2 s.

20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

"Mâba'dı"

Umerâyı bir kat daha şaşırttığından Kafl mevki'ini takviye etmek çaresini düşündüler ve Adana rediflisine mensûb Yarpoz taburunun serî'an mevki'-i mezkûra yetişmesi için emir verdiler. Bîçâre tabur Lahiye'nin birkaç sa'at ilerisindeki Subaşı mevki'ine gitti. Âskerin açlıktan tâb ve tevânı kalmadığından orada çadır kurmağa mecbûr oldu. Hayfa ki şiddetli nüzûl eden bârân hayme nişin olan taburu pirinç, peksimad, sâde yağ ve sâ'ire gibi levâzımıyla kâmilen su altında bıraktı. Ve asker güç hâl ile esliha ve tabur sandığını kurtarabildi. Me'kûlâta â'id hiçbir şey'i bulunmayan Lahiye mevki'ine taburların sıkça gelmesi kaht-ı beliyyesini taz'if ve bu yüzden vefiyyât-ı ahâlîyi teksîr eyledi. Bir hâldeki her gün açlıktan telef olan beş, on kişi teneşir şeklindeki uzûn iskemlelerle nakl edildi. Ya'nî Adana Redif'ine mensûb taburlar efrâdından bir çoğu şiddet-i harâratten kumlar üzerine yatarak kaht-ı nezdegân ile hüzünlü hüzünlü feryâd etti.

**"Mâba'dı var"**

Numero:40 Sene:2 s.7
28 Muharrem 1317/26 Mayıs 1315

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

**[Mâba'd]**

Bu esnâda Asir mutasarrıf vekili Hüseyin Paşa'nın telgrafları hem mufassal ve hem de mevki'i cidden Asir idi. Erzâksızlıktan feryâd eden mevâki'deki asâkire sevk olunan külliyetli erzâk kâfilesini muhâfız askerleri silahla ric'ate mecbur ettikten sonra develeriyle birlikte eşkiyâ tarafından zabt olundu. Sevâhil taht-ı emniyette bulunmadığından Paşa'nın bir harb gemisi gönderilmesi için vâli- vilâyete çektiği telgraflar pek acıklı ve bîçâre vâlinin cevâbları hemen teselliden ibâretti. İspir'de telgraf hattı olmadığını söylemiş idim. Erzâk Lahya'ya zanbok denilen kayıkla gelir! Lahya telgrafhânesi vâsıtasıyla keşide olunur. Manda sür'ati gibi betâ'it-i tavr-ı rükn bir telgraf hattı temdid edip de fenâ havâdisleri işitmek câ'iz olur mu?

Beyhûde Mısır fadr. İhtilâl bir gün bu koca kıt'ayı İngilizler'in agûş-ı medenîyetine terk edeceğinden hem mezâhim ve meşâktan halâs oluruz hem de bu vesile ile Hicâz kıt'asını da elden çıkarıp oranın ihtilâlini de işitmemiş bulunuruz. Pek â'lâ İstanbul'un köprüsü -Balat- hususâ Kâğıdhâne vesâ'ir mesireler kâfi ve vâfidir. Sıcakla ülfet etmedik, ki o gibi kıta'ât-ı cesimenin muhâfazasına sa'y edelim! Abdullah Paşa'nın bir tedbir-i musibi şuracıkta şâyân-ı tezkâr görüldü!

Paşa Hazretleri sâ'atte altı mil kat' eder. Sa'âdet Vapuru'yla Süveyş'de lengerendâz muhabbet olduğu vakitte Port Sa'id sevk me'muru Kolağası Remzi Efendi'nin ubudiyetini nâkıs gördüğünden olmalı ki mumâileyhi me'muriyetinden tebdil ve diğer kolağası Celâl Efendi'yi ta'yin buyurdu. Ulviyet-i efkârı her dakika başka başka lem'ân eden müşarünileyh San'â'da sıkça sıkça vezân olan rüzgârlardan (Köroğlu gibi) veya Lord Salisböri ile olan muhâberesinden iktibâs buyurduğundandır ki me'mur-ı cedide şöyle telkinâtta bulunmuş.

Port Sa'id ecnebi mahallidir. Oralarda havâdis çabuk işitilir. Şâyed İngiltere zırhlılarının Yemen sevâhiline doğru hareketlerini hissedersen derhâl makam-ı devlete

ma'lumât ver. Artık bunun üzerine Paşa Hazretleri'ne karşı (zihinlerinde kan çıbanı çıksın) sözünden gayri bir şey' söylemeyeceğim. Allah cümleye akıl ve fikir ihsân buyursun âmin.

Numero: 29 Sene: 2 s.2-3

11 Ramazanu'l-Mu'azzam Sene 1316 / 11 Kanun-i Sânî Sene 1314

**İki Resmî Varaka-i İttihâm**

Sadr-ı esbâk devletlû ebhetlû Cevâd Paşa Hazretleri'nin Girid ceziresinin fethinden iki yüz şu kadar yıl sonra Osmanlılık ruhunun sâye-i Hamidî'de nez'iyle hitâm bulan ve son sayılan askerî kumandanlığını kerhen kabul eylediği ma'lûmdur. Cevâd Paşa cezirede iken Girid mes'elesinin menâfi'-i devlete muvâfik bir suretle halli için devletçe (daha doğrusu halife-i hâzır hazretlerince) ittihâzı lâzım gelen tedâbiri def'aâtle hâkipâ-yı hilâfetpenâhîye arz eylemiş ise de ma'ruzât-ı sadıkânesinden hiçbirinin nazar-ı Şehriyârî'ye alınmadığını ve belki her birinin aksi iltizâm olunduğunu görünce müstakbelin sehâm-ı la'net ve ta'yibine tamâmen amaç olmaktan sakınmak endişesiyle cezire kumandanlığından isti'fâ eylemiş. İsti'fâsı mahzar-ı kabul olmamış. Bir hayli bahâneler serdiyle afvı talebinde ısrâr edince İmparator İkinci Wilhelm'i istikbâl edenler meyânında bulunmak üzere hemen Suriye'ye gitmesine emr-i Hilâfetpenâhî sâdır olmuştur. Cevâd Paşa daha İstanbul'da iken diğerlerinin evzâr-ı siyasîyesi kendi dûş-i ebhetine ancak tahmil edilmek (hem kendisi nazar-ı halkta çürütülmek) emniyesiyle Girid kumandanlığına ta'yini Mâbeyn'ce mukarrer idiği her nasılsa evvelce istihbâr eylemiş olduğundan keyfiyet-i ta'yinle der akıb cezireye müteveccihen hareketi vücûbu kendisine resmî ve kat'i tebliğ olunduğu vakit Girid mes'elesinin keyfiyet-i hâl ve hasemi. Marzi-i Cenâb-ı Şehriyârî'ye (ve minva-i Hilâfetpenâhî'ye) ne yolda tevâfuk edebileceğini nâtık ve mübeyyen iki varaka-i resmîye-i Hilâfet-i Kübrâ âhz ü istihsâline muffak olmuştur. Bu varakaları almak için Cevâd Paşa'nın adüvv-i İslâm Halife'ye karşı isti'mâl eylediği hudu'a ehl-i İslâm erkân-ı harbine lâyık ve erbâb-ı siyâsetçe pek mâhirâne addolunabilir. Paşa hazretleri mezkûr kumandanlıktan isti'fâya kalkıştığı zamân o iki varaka-i resmîyeyi derhâl Mâbeyn-i Şehriyârî'ye redd ü irsâl eylemesi çün müte'addid evâmir-i kat'îye almış, fakat her emr-i kat'îye "O iki kâğıdı veremem, yanımda saklamağa mecburum" cevâb-ı kat'îsini de vermiş ve gazab-ı hilâfetpenâhî'ye uğramıştır.

(Kahrına uğramadı uğrasalar bir kere)

( Ne tavanlarda gezer fare ne dağlarda çakal)

Suriye taraflarında bir mahal-i mahsûsda İmparator Wilhelm'le müşârünileyhin üç sâ'at kadar suret-i mahremânede (ne kadar da samimi) konuştuğu müte'addid ve tavil tegrafnamelerden ma'lum-ı Şehriyârî olunca ateş-i gazab-ı hilâfetpenâhî şerâra pâş-ı etrâf ve dehşet efzâ-yı iclâf olmak emâresini göstermiştir. Pâşâ'ya imparatorla ne konuştuğunu hâkipâye derhâl bi't-telgraf bildirmesi ma'hûd varakaları da bir an evvel Mâbeyn'e göndermesi için evâmir-i adîde ve cedide tevâlî, hele varakaların i'âdesine dâ'ir olan emr-i ekyed-i hilâfetpenâhîye itâ'at etmediği takdirde bir cânî-i esîm gibi taht-ı muhâkemeye aidırılmak ve en ağır cezâlara uğratılmak bâbında tehdidât-ı Hümâyûn tevârüd eylemiş olmakla Cevâd Paşa o hafif meşrebâne patırtılardan hiç müte'essir olmayarak imparatorla ettiği muhâvere-i tavileye dâhil mâ'lumâtından münâsib gördüğü bir mikdârı sabırsız halifeye sezdirmiş ise de i'âdesi isti'câl buyulan varakaların yanında bulunmadığını bildirmekten hazer etmemiş, hatta hakkında afv-ı Âlî'nin biderig buyurulması talebine ya lüzum görmemiş veyâ tenezzül eylememiştir. Matlub varakaları "dakika fevt etmeksizin" ilk vâsıta ile i'âdesi hayâtını kurtarabileceğine dâ'ir vuku' bulan son tehdid-i hilâfetpenâhîye Cevâd Paşa rişhandâne dinlemeğe sezâ bir i'tidâl-i demle ve pek az kelâmla mukabele etmiş ya'ni "O kağıtlar şimdi yanımda değildir. Avrupa'da bir yed-i emin tevdi' olunmuşturlar" cevâb-ı muhtasarını kâfî görmüştür.

Yaşanan o kadar tehdidât-ı bukalemuna rağmen lâkaydâne öyle cevâblar vermesiyle isti'fâ-yı kasure bile tenezzül eylememesi, velini'met-i bîminnet-i âlemîyâna karşı zâhir ve bâtın delâ'il-i isyân ve istihfâftan addolunmakla nâ'ire-i gazab-ı hilâfetpenâhî ortalığı kasıp kavuracak derecede zebâne-i temdir ü hısârını uzatmak isti'dâdını almış. Cihansûzâne kıvılcımlarını iknâf-ı ihtifâgâha dağıtmağa, her dokunduğu yeri de yakmağa başlamış, Mâbeyn-i Şehriyârî ateşperestlerini fevka'l-'ade şiddetli bir havf ve hallacana düşürmüş, bastırılması çün koşuşan bi'l-cümle baldırı çıplak tulumbacılarını da pek ziyâde yormuştur. Evâmir-i mutlaka-i hilfâfete müstehziyâne isyânına kanâ'at getirilmiş olan Cevâd Paşa'nın her ne vecihle olursa olsun evvelâ mahkûmlara, sonra ma'dumlara ilhâkına müte'allık tedâbir-ı cihanpesendîde-i Hilâpetpenâhî'ye –müşâvere-i iclâfla- ibtidâr ve müşârünileyhin Suriye'de bilâimhâl tevkif ve tezyiki çün lâzım gelenlere evâmir-i sarma ısdâr

buyurulduğu esnâda idi ki, dahme-i fesâdı krubb topuyla berhevâ etmek istemiş de tam vaktini gözetmiş gibi istikşâf sâhibi addedilebilen sadık İkinci Wilhelm Hazretleri tarafından Cevâd Paşa'nın fezâi'l-i zâtîyesiyle müzâyâ-yı askerîye vesâ'iresinden bâhis gâyet nükteli ve pek beliğâne bir nâme-i imparatorî makâm-ı hilâfete Cenâb-ı Şehinşâhî vehâme-i pesîrâ-yı hilâfetpenâhî olur olmaz hemen o dem-i mübârekte o şiddet-i mülûkâne bir melâmiyet-i miskinâneye dönmüş, bir çarin sâ'at geçmeksizin Cevâd Paşa'nın "şimdilik Beşinci Ordu müşriliğiyle tatyib-i hatırına bir irâde-i muhâbbet-i mutâda-yı hilâfetpenâhî handebahşa-yı bedmaykân ve hakkında eznev ta'tifat-ı seniyye-i Şehinşâhî dahi râyegân ve hakka ki o tavr-ı eblehâne-i hüsrevâne bâ'is-i endehâş beride haykân olmuştur.

**İmzasız**

Numero: 29 Sene: 2 s.3-4

11 Ramazanu'l-Mu'azzam Sene 1316 / 11 Kanun-i Sânî Sene 1314

**Yemen**

| | |
|---|---|
| Müslüman | 4.000 |
| " | 2.000 |
| Müslüman | 6.000 |

Zulm-i hükûmet aleyhine kıyâm etmiş olan Yemen müslümânlarından dört bin ve devlet asâkirinden iki bin bu günlerde bir müsâdeme-i hanrizânede telef olmuştur. Türkiya'da nüfus-ı âhâli böyle azalıyor. Memleket harâb oluyor. Yirmiüç sene zarfında Yemen'de isyân ü emrâz sebebiyle telef olan asker altmış bini mütecâvizdir. İsyândan dolayı telef olmuş olan âhâli adedi mikdâr-ı mezkûrun birkaç mislidir. İki tarafın zirâ'at, ticâret, zürriyet hususlarında hasâriyat ve telefâtı az mülâhaza ile takdir edilebilir, Osmanlı vilâyât-ı sâ'iresinin âhvâli bu minvâl üzere bulunduğundan bir hükûmet-i âkıla nazarında emti'anın en nefisi ve cevâhirin en bahâlısı olan insânın sâye-i hilâfette ne kadar kıymetsiz olduğu pek kolay anlaşılır. Halife Abdülhamid keyfinin istediğini yapmak için milletin fikrini, cehlinin kırılmasını iltizâm eyledi. Yemen ehl-i kıyâmı Zeydîye tâ'ifesine mensub olduğu için devlete isyânına kâ'il olmak, adâlet nedir bilmemekten ve bîçârelerin sâye-i Hilâfet'de çektiği mezâlimi anlamamaktan ileri gelir. Hükm-i Hamidî emel-i küffâr üzeredir. Makarr-ı Hilâfet gazetecilerinin mezkûr

müsâdemeyi yazarken zâlim hâlifenin kudre ve adâlet ve muvaffakiyetinden bahsedecekleri şüphesizdir. Halifenin netice-i zulmü olarak altı bin müslümânın yalnız bir müsâdemede telef olmasını istihsân etmek sâye-i Hilâfet'de yetişen kâfir mülhidlerin işidir. Mısır'dan değerli olan koca Sudân iklimi birkaç yüz Mısırlı'nın ve bir bölük mikdârı İngiliz'in helâk olmasıyla fethedildi, âsâyiş hemen takarrür eyledi, halife ise yalnız bir vilâyetinde asâkiriyle teb'asını beyninize ikâ' eylediği muhârebeye yirmiüç sene zarfında hitâm veremedi. Halifenin ya aklı veya dini yok demektir. Her hangisi yoksa hilâfeti sahih olmak şöyle dursun ehl-i İslâm'ın başına belâyânın e'azimdir. Yemen işi Şehriyâr'ın hilâfetini istilzâm eylediği mesâ'ib-i atife-i Osmanîye'den ancak biridir. Yemen'in Girid gibi devletten ayrılmasına halife râzı olur, müslümânca adl ü ıslâhına râzı olmaz. Yemen'in hükûmet-i hâzırası evvelkisinden daha fasid olduğunu oradan gelenler söylüyorlar. Yalnız maksad-ı halife halkı zulme mukâvemetten âciz bir hâle koymaktır. Şimdiki Yemen Hey'et-i Hükûmeti bu maksad-ı hâ'inâneyi husûle getirmek üzere mu'in ve mürettebdir. Câhil, cesur ve hunrizlikle pürsürûr müşir Abdullah Paşa, Yemen müslümânlarını kahr u tedmîr etmekle iftihâr ve intizar-ı lutf-ı Halife-i bedkâr eylesin. Devlet-i İslâm'a hidmet o tavr-ı hunrizâne ile ifâ olunur???... Müşirlerimiz sâye-i Hilâfet'de cihâdın bir numûnesini görmediklerinden müslümân öldürmekle gâzi olmak derdine düşmüş olmalıdırlar.

**İmzasız**

Numero: 29 Sene: 2 s.7

11 Ramazanu'l-Mu'azzam Sene 1316 / 11 Kanun-i Sânî Sene 1314

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

Saltanat-ı Osmanîye'nin Bahr-i Ahmer mâlikânesinden ma'dud bulunan Yemen kıt'a-i vasi'ası âlem-i İslâmîyet'in ictimâ'gâh-ı dinîsi olan Hicaz kıt'a-i mübârekesi nokta-i nazarından siyaseten mühim olduğu gibi askerlik, ticâretçe de hâ'iz-i ehemmiyettir.

Serlevhada Girid adasına demdâr ta'ayyün etmekten maksadım vatanperver-i İslâm kardaşlarımın inzâr-ı dikkatini celb edip hâl-i ihtilâlini, felâketini, âhâli ve umerâ ve zâbitânın ve asâkir-i Osmanîye'nin sefâletini arz etmektir.

Cümlemizin ma'lumu olduğu vecihle Üçyüzyedi senesi evâhirinde kavm-i necib-i Arab silaha sarılarak ihtilâle kıyâm etmiş ve sevk olunan taburlarla İslam

İslam'a bir çok muhârebeler vuku'a geldikten ve hayli kan döküldükten sonra terk-i silâh eden urbâna galebe çaldık, i'lân mefharetiyle işâret-i muzafferiyet olmak üzere bir de Yemen madalyası ihtirâ' edilmiştir. İşte sene-i merkûmeden beri zeki ve fatin olan Arab meşâyihi vatanlarında usûl-i adâletin te'sis olunmadığını ve efvâh-ı narîye veya süpürge sopasıyla i'tâsına mükellef oldukları ve bir gün birkaç misli tahsil edildiğini gördükçe i'tidâl demlerini zâyi' ederek usûl-i müstebidâneye karşı yine ref'-i liva-yı isyân etmişlerdir.

Mukaddemât-ı ihtilâl geçen senenin Ramazân-ı Şerifi'nde (Hicce) kazasında Binbaşı Bahaeddin Efendi'nin para tahsili mes'elesinden alevlenmiş ve mumaileyhi taburuyla mahv u perişan ettikten sonra bir top ile bir çok martini hanri tüfengi ehl-i kıyâm tarafından gasb edilmiştir.

**İmzasız**

Numero: 30 Sene: 2 s.7-8

18 Ramazanu'l Mua'zzam 1316/18 Kânûn-i Sâni 1314

**Yemen Kıt'ası Rahmetli Girid Adasının Demdârıdır**

"Mâba'd"

Evet, ihtilâl Üçyüzonüç senesi Ramazân-ı Şerifi'nde başladı demiş idim. Evvelâ vilâyetin irtibâtı müşiriyetten ayrıldı. Evvelce Adana Valisi olup Avusturya-Macaristan Devleti konsolosuna terzih vermek rezâletini irtikâb etmediğinden dolayı azl edilen atufetlû Hüseyin Hilmi Beğefendi Yemen Vâlisi ve Beşinci Ordu-yı Hümâyûn Müşiri devletlû Abdullah Paşa, Hazretleri Yedinci Ordu-yı Hümâyûn Müşiri ta'yin olundular. Vâli Hüseyin Hilmi Beğ Üçyüzondört senesi Temmuzu'nda ve Abdullah Paşa Haziranı'nda Hadide'ye muvâsalat buyurdular.

Tafsilâta hususâ harekât-ı harbîyeye girişmezden evvel mâdâm ki Yemen'e kıt'a-i vesi'a dedim, ticâretini söyledim, limanları nasıldır. Urban silâh - cebhâne nereden buluyorlar. Ve re'isleri kimdir?

Yemen kıt'asının cenûb cihetinden birinci iskelesi (Mahâ)'dır. Ve on mil sür'atinde seyr ü sefer eder bir vapurla Aden'e onbeş veyâ yirmi sâ'atte muvâsalat

edilir. Aden kezâlik bir limândır. Mahâret-i siyâsîyeleri şehr-i tekabbür-i cihân olan İngilizler, kömür deposu ünvânıyla bir desise-i siyâsîyede bulunarak merhûm Abdülmecid Han zamânında sokulmuşlar ve geçen Rusya muhârebe-i muhribesine müte'âkib limanı Hindistan tarikine nazar-ı i'tinâya alarak bir askeri mevki' hey'etine koyup meyli amude yakın olan cibâle istihkâmlar inşâ ve mükerrer ateşli toplarla asâkir ikâme etmişlerdir. Merbu'ı medeniyet etvârında olan İngiltere Hükûmeti'nin işgâl-i askerîyesi altına geçen Aden kasabası fevka'l-had intizâm peydâ ederek Maha limânının ehemmiyet-i ticârîyesini sıfıra tenzil eylemiştir.

Maha limanı hakikaten mazbut ve masundur. Ma'a't-te'essüf bataklık haline gelmiş ve hemen metrûk gibi kalmıştır. Liman-ı mezkûrun Yedinci Ordu'ya merkez olan San'â şehrine giden tarikin en kısası bulunmak hasebiyle Merkez Ordu'ya ictimâ' edecek kuvâ-yı askerîyenin birinci üssü'l-harekâtıdır. Heyhât ehemmiyet veren kim. Bundan sonra Hadide limanı gelir. Bu def'a sevk olunan taburların çoğu bu mevki'e çıkarıldı. Bir hâlde ki, insân Hazret-i Âdem zamânında dünyânın ne şekl-i garâ'ibte bulunduğuna merâk hasıl ederse Hadide'yi bir an görüvermekle izâle-i şübhe ve merâk etmiş olur. O üsefâ ki! .... Yemen Senin ve Fire'den biri Saltanat-ı Osmânîye'ye mâlikâne olduğu hâlde Eyüb'ün limbon kayığına müşâbih olan vapurlarının yanaşacak kadar bir iskeleye nâ'il olamamıştır. İhtilâlden ihtilâle Bahr-i Âhmer'de hüzünlü hüzünlü temevvüc eden merâkib-i bahriyeden (!) Hüsnü Paşa gibi sâ'atte dört mil yapar külüstür postalar limanın bir sâ'at ilerisinde lenger-endâz olur. İdâre-i askerîyeden İstanbul'un mu'avenelerine müşâbih olan ve zanbok tesmiye edilen kayıklar vapura giderler. Bukalemun gibi renkârının telbis edilmiş asâkiri sâhile ihrâca başlarlar. Bir sürette ki zanboklar yirmibeş metre açıkta durur. Kürsi denilen iskemleler gelir. Çıplak Arab hamâllar bu kürsileri başlarına alarak zanboğa giderler. Deli posteki sayar gibi birer birer müreffahen sevk (!) olunan asâkiri ihrâca başlarlar. Meselâ vapur sabahleyin sâ'at ikide gelmiş pratikasını vermiş, gece sâ'at altı, elân mevcudu beşyüz kişiden mürekkeb bir tâbur ihrâc olunuyor. Zerde sakallı merkez taburu kolağası Câhid Efendi mûsîka çaldırarak kıt'a-i muntazıra ile istikbâl ediyor, meselâ evvelâ zanboktan Arab hamâllarının omuzundaki kürsi üzerine muhâbbetle kurulmuş ve rü'esâ-yı ma'tuhinden seksen yaşına vâsıl olmuş Adana redif livâsı Nuri Paşa arz-ı didâr eder. Nuri Paşa büyülmüş gine küçülmüş, hatvelerini yeni yürümeğe bedâ'i etmiş bir çubuk gibi atıyor.

Semeri sırmalı siyâh katırına iki neferin i'ânesiyle süvâr oluyor. Yemen'in meşâkk-ı askerîyesi Osmanlılar'ın zebânzedi olmasıyla paşa-yı müşârünileyhin özr-i şer'îsi nasıl nisbet kabul eder? Fakat mûsîka lâ-yenkat' terennüm ediyor. Mu'ahhar i'ka-i redif tâburu çıkar. Yüzbaşıları, binbaşıları, mülâzımlarından ba'zısı noksan. Aceb kahramânlar nerede? Redif mu'âmelâtına vâkıf olanların ma'lûmudur ki redif ictimâ'ında hangi senenin efrâd-ı redifesi silâh altına alınacağı ve tâburların mevcudu kaç yüze iblâğ olunacağı emr-i ser'askerî ile ihtâr olunur. Mu'ahherâ emr-i ser'askerî ordu müşirinden fırka kumandanlığına en nihâyet redif baba cenâblarına yağmaya çıkınız emri verilir.

Ma'lum olanlar mahâret-i sirkat-i kesterâneleri nisbetinde köylüleri soymağa başlarlar. Ve ba'zı diğer taburlar da yağmağa kıyâm ettikleri mesmû' olduğundan mütecâsinleri taht-ı tevkife alınmış ve tâbur noksân zâbitle sevk edilmiştir. Mülâzımlar yüzbaşı, çavuşlar, mülâzım vezâ'ifini ifâ etmekle idare-i maslahat ediliyor. En nihâyet hasta askerler ihrâc olunur. Hastahâneye sevk olunmak için hiçbir araba olmadığından belediyenin eşşek koşulmuş iken tekerlekli arabasına hıfz-ı vatan uğrunda da İslâm kardeşine karşı (!) silah-ı harbe sarılan yekyet-i mezelletle konulur. Kırkbeş derece harâretli kum deryâsında hastahâneden gayri her şey'e benzeyen binâya ilkâ edilir. Tabib var ilac yok, ilâc var, tabib yok. Çünki sevk olunacak etibbânın künyeleri tedkik olunur. Sâhibsizler sevk edilir. Hiç kimse bulunmazsa bîçâre Mehmedler yollarda telef ola ola mevâki'e giderler. Hem de garib garib vatan şarkıları okurlar. Bundan sonra vapurdan -çarıhçı vesâ'ir mürettebâtın hatta kapudânın hissedâr olduğu- soğan, konyak, patates, vesâ'ir levâzımât, gümrük hakkı verilmeksizin ihrâc edilir. Hadide idâre-i askerîyesi onu sâhte bir mu'âyeneden sonra ücretle alır. Şap şap mühürler basılır. Bahriye Nâzırı Kapudân-ı mevhûm-ı deryâ [hamsi balığı da deryâda sefer eder] Hüsnü Pâşâ esirleri, parayı kabz u gasb ederler. İhdâ olmak üzere [nezâketle rüşvet] müsebbib-i bayi'ine konyak şişeleri takdim edilir. Anbâr me'muru cebrâ teslim alır. Ve te'affünden anbar önünden geçilmez hâle gelinceye kadar yolda deniz suyu yemiş olan soğanlar anbârda kalır, zâten sâhile yakın olduğundan denize dökülür.

Hadide'nin dört sâ'at ilerisinde [vapurlarla on mil mesâfede] (Lahye) limanı vardır. Asıl ehl-i kıyâma en yakın tarikin iskelesidir. Adana redif livâsına mensub

tâburlar buraya çıkmıştır. Hadide – bu mevki'in yanında billah!... Paris şehri gibidir. Burada med ve cezir ziyâde vuku'a geldiğinden posta vapurları sâhilden iki sâ'at açıkta durur. Vakt-i zuhurda veyâ evvel denize bakılsa kara olduğu ve o ârâziya akşam dikkat edilse suya sadığı görülür. Buraya asker ihrâcı pek su'ubetlidir. Çünki burası da himmet-i insânîyetten büsbütün mahrumdur. Burada asker Hadide'den daha acıklı hâlde, zanboktan yarım sâ'at uzakta inerler. Paçalarını diz kapaklarına kadar kaldırıp su içerisinde yürüyerek karaya ayak basarlar. Tüfeng omuzda kunduralar ucuna mu'allak ve başta fes varsa püskül yok. Yâhud beyaz külâh. Babacan zâbiti onları ikişer veya dörder eder. Kumanda ile kasabaya giderler. İslâm ve hıristiyanın inzâr-ı hayret ve esefine ma'ruz bulunurlar. Kışla mevcud olmadığından hayvânât-ı vahşîye inine müşâbih bir ağıla istif edilirler. Ve hummâ-yı habise hastalığı derhâl hükmünü icrâya başlar Lahye'de tes'il eden âhâliden gayri kimseye tesâdüf edilmez. Çarşısından geçmek murd olan hayvânât lâşeleriyle dolu bir çukurun yanında bulunmak gibidir. Kesesinde nakd-i mevcudu olanlar bile Lahye'de aç kaldılar. Zirâ sebze, et, ekmek yoktur. Âhvâl, Polona muhâsarasının aynıdır. Belediye'nin hükm ü nüfuzu değil, vücudu bile olmadığından zâbit, -asker- âhâli, bilâteklif sokaklarda def-i hâcet ederler. Bilmem sıhhat nokta-i nazarından buranın âhvâli neye müncer olur?

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:30 Sene:2 s.1-3

18 Ramazanu'l Mua'zzam 1316/18 Kânûn-i Sâni 1314

## Ehl-i İslâm'la Türkiya ve Almanya

Almanya impartoru haşmetlû İkinci Wilhelm, Şam'da iken Türika Sultan-ı hâzırı (birâder-i canberaberî) Halife Abdülhamid'e hilâfet revâbıtıyla merbut üçyüz milyon müslümâna ile'l-ebed muhib olacağını tasrih eder bir kelâm söylemiş. Hem bunu söylerken halife dediğinin şeref (mevhum) ne bâdenûş olmuştur. Benâberin-i hübb-i imparatorîye, nüfûz-ı halifeye, mekâdîr ü fevâ'id-i İslâm'a dâ'ir ba'zı mülâhazât serdi lâzım geldi.

Müşarünileyh imparator hodperest Abdülhamid'e muhabbetle hubb-ı ma'âlîsi kâbil-i tevfik olmayan (Hüccetullah-i Ale'l Ve's-selâtîn ve'l –mülûk) Salâhaddin-i Eyyubî'nin fazl u şehâmetini takdir eder olduğunu dahi ilâve-i giftâr eylemiştir.

Kürre-i ârz üzerinde üçyüz milyon müslümân bulunmak lâfı elde mevcud ve mütehakkık teb'asının kadr ü kıymetini bilmeyip, sırf vehm ü hayâle kapılmağa ve mevhum ve mütehayyil olsa bile çok müntesible kurulmağa müste'ad olan Halife Abdülhamid'in keyfine göre uydurulmuştur, yoksa nefsu'l-emmare mutâbık değildir. İmparator Wilhelm medh ü sitâyişle takdir etmek istediği Salâhaddin-i Eyyubî'nin tercüme-i hâlini ya güzel okumamış veyâ delâ-i'l-i kemâlini iyi anlayamamış veyâhud öyle söylemek işine gelmiştir. Salâhaddin-i Eyyubî berhayât olsa Halife Abdülhamid sıfat u meşrebinde olan eşhâsı Wilhelm gibi medh ü tevekkir etmez. Â'dâ-yı insâniyet addi ile tahkir eder. Halife Abdülhamid'le muhârebeyi Kudüs-i Şerif taraflarında mağlub ve perişân eylediği Avrupalılar'la mücâdeleden efdal görür, zirâ Abdülhamid'i Hükûmet-i Osmânîye başından def' etmekte yalnız Kudûs-i Şerif'i değil Ka'be-i İslâm'ı, Devlet-i İslâm'ı ve millet-İslâm'ı kurtarmak vardır.

İslâm'a bütün dünya küffârıyla, â'dâsının kâffesinden muzır ve bedsegâl bir halife-i fâsidi kahr u nâbûd eylemek gibi cihâd ve gazâ tasavvur edilemez. Öyle halifeyi â'mâlinde kavîlen ve fi'îlen te'yid etmek de müslümânlığa şiddetli ve mahâretli adâvetten başka neye haml olunabilir. İmparatorun bâdenûş hâlinde râbıta-i hilâfetten bahsi de zekâsıyla mütenâsib değildir. Ancak Almanya âmâl-i siyâsîyesiyle teb'asının menâfi'-i tüccârîyesine pek muvâfıktır Protestanlığa da müfid olması şübhesizdir. Almanlar'ın kesretle mâlik ve iktâr-ı İslâmîye'ye sevk ve isâle muktedir oldukları imti'aya revâc vermek, ziyâde lâzım ve sevgili sultanın kadr ü kıymetini bilmediği memâlikiyle sâ'ir İslâm mevâki'inde müsta'merât peydâ etmek Almanya Devleti'nce mültezimdir. Makâsıd-ı düvelîyeden bîhaber ehl-i İslâm safdilleri İmparator'un mezbur halifeyi medh ve Salâhaddin-i ihtirâmla zikr eylemesinden ne kadar mesrur ve sâhte Almanya fezâ'iline ve çürük emti'asına râgib olurlar. Adedinin üçyüz milyon olduğu haber verilen ehl-i İslâm'a, vücudları yeni işitilen Çin müslümânları da dâhildir. Bîçare Çin müslümânları Çin Hükûmeti'ni Almanya'lı bir papazın ölümünden dolayı krupp topuyla tehdid ederek İncil nâmına pek mühim bir mevki'ini gasb eden imparator

Hazretleri'nin muhabbetiyle bekâm oldular! Şahs-ı halifeden sirâyet eden bu muhabbet, İmparator'u Hilafet-i Türkiya'nın te'yid-i cedidi sayılmamakla Şehriyâr-ı Halife Hazretleri'ni her gün raksa götürse sezâdır. Çin müslümânları elli milyon kadar olduğu Halife'nin me'cûr ve taraftar gazetelerinde da'va-yı hilâfet neş'esiyle ve kemâl-i tantana ile mirâren yazıldığı vardır. Ne de çabuk hilâfet tomarına kayıd ve bir boş tefâhür için yeni ve büyük bir sermâye addolundular. Beyinlerinde fezâi'l-i hilâfetpenâhî neşri vazifesi muhabbetlû imparator hazretlerinin emr ü himâyesiyle Çin memâlikinde misyonerlik eden ve güzel müsta'merât peydâ etmeğe münâsib vesile olan protestan papazlarına ihâle buyurulsa gerektir. Çünki Osmanlı Donanma-yı Hümâyûn'u hıfz-ı segûr, feth-i diyar, devr-i keşf-i inhâr ü buhur gibi hidemât-i hilâfetperverâne ile meşguldür. Berren ulemâ-yı İslâm göndermek dahi re'y-i hilâfetpenâhîye muvâfik düşmüyor. Öyle şeylere verilecek emvâl-i cevâsis ve bendegâna tevzi' buyurulmak fazl-ı Halife'ye daha mutâbıktır. Ama Çin Hükûmeti'yle mecusî âhâlisi bîçâre müslümânlarını zulmen ve aduvvânen mahv u istisâle sa'y ediyorlarmış! Bundan dolayı Avrupa'da mukim bir haşmetli imparatorun umumen ehl-i İslâm meyânında onların haklarından da âhiren i'lân eylediği bir muhabbete ve İstanbul'da çok zamândan beri himâye eylediği adüvv-i İslâm bir halifenin hilâfetine hiçbir halel târî olur mu? Türkiya dâhilinde Osmanlı tâciri, seyyâhı, san'atkârı, din-i İslâm nâşiri, medâfi'i, siyâset bahsi erbâb-ı hidmet sâye-i Hilâfet'te yoktur. Bulunsa bile yine sâye-i Hilâfet'te fâ'idebahş bir hidmet-i umumîyeye müsâ'ade olamayacağı bedihî olunca öyle bir hilâfet, neşr-i din, taleb-i hakikat ve sâ'ir menâfi'-i Osmanîye'ye hidmet için ta Çin'e gemi sevk eder mi? Ve oralardaki müslümânlara sahte hilâfetinin ne gibi bir fâ'idesini tahayyül etmek bile mümkündür; acaba bîçâre Çin müslümânları ismini hiç işitmemiş ve hiçbir hayır ve fâ'idesini görememiş oldukları, saltanat-ı hevaperestânesine zamimeten sahte bir hilâfet da'vâsı eder ebu'l-fuzûl, câhil, cebîn bir hükümdarın kendilerine hiçbir hayır isâli niyetinde bile bulunmadığını ve onlardan hiçbir istifâdeye de muktedir olmadığı hâlde sâde işittiği adedlerini defter-i gurur ve fezâhatine ilâve eylediğini duysalar ne derler? Öyle halifeyi her fezâhatten mâ'adâ mecnunlukla tavsif etmezlerse bîçârelere Allah akıllar versin. Bir daha ehl-i İslâm'ın zarar u mahzına kendi nef'-i hâlisine olarak o halifeyi var kuvvetle himâye eden bâdehâr bir hıristiyan imparatorunun kendileriyle umum müslümânlara ile'l-ebed muhib olacağını şarâb içerken söylediğini işitseler, cümleten pek istikrâh ve halifenin hâline hem la'net ve hem te'essüf etmezler mi?

Etmezlerse bizimkilerin kısm-ı e'azımı gibi şaşkın, âhlâksız addedilmeleri lâzım gelir ki öyle nâdân bir halifeye itâ'atle mahzara-i (?) âlem olmak isti'dâdını hâ'iz bulunmuş demektir.

Çin devlet-i mecusîyesinin birkaç sene evvel istilâ eylediği Kaşgar müslümânları mecusîlerin mütevâli tecâvüzâtı sebebiyle tükenmek üzeredirler. Türkiya halifesinin nüfûz-ı ruhânîsi ve dostu, Almanya imparatorunun, müslümânlara muhabbeti nerede! Kaç para eder, kim dinler.

Hindistan'la tevâbi'inde dahi altmış milyon kadar müslümânın mevcud olduğu sağlamdır denilir. Lakin aralarda Mısır'da olduğu gibi Osmanlı fukarâsının kanına itma' edilmiş meşreb ve mezhebi belirsiz bir yalancı gürûhunun gâyet mübâlağa perdezâne neşr edegeldiği medâyih-i Şâhâne'den gayri âhvâl-i Osmanîye'ye dâ'ir hiç ma'lumât yoktur. Hind müslümânları me'cur gazetelerde selâmlık resm-i âlîsini okuyorlar. Türkiya'da her hayır ve sa'âdetânın parlaklığı nisbetindedir i'tikâd ediliyor. Bu i'tikâd ne kadar vâhî ise, netice i'tibârıyla iki memleket müslümânlarına o kadar muzırdır. Hind müslümânları Mısırlılar'dan ziyâde hayâlperest iseler de çoğu Türkiya Devleti'nin bekâsı lüzumunu her nasılsa hisseylemiştir. Fakat Türkiya Devleti'nin zulm ü istibdâdının misli işitilmemiş olan idâre-i hâzırası boyunduruğu altında ezilip azalmakta, mâddeten ve ma'nen kuvvetleri tükenmekte ve hakikaten izmihlâl-i küllîye tekarrüb etmekte olan müslümânlarını ancak idâre-i hâzıra sâyesinde pek müterakki ve mes'ud zannederler. Bunlar hakikat ve ma'na nedir bilmez. Meselâ bir kimse için halifesi idâre-i merkumeyi mu'âhaze ile ıslâhını taleb ve herşeyden evvel selâmlık resminin keyfiyet-i icrâsına şiddetle i'tirâz ederlerdi. Ancak bu gibi mütâlebe ve mu'âhaze ile miskin Osmanlılar'a ve bi'l-âhare kendilerine ba'zı fevâ'id tertibi ümid edilebilir. Mâddeten bir mu'âvenetleri ise sâ'ir aceze için yaptıkları gibi Osmanlılar için de ledi'l-hâce bir mikdâr para toplayıp İstanbul'a göndermekten ibârettir.

Âkıbet-i Hindistan vesâ'ire müslümânlarının haberleri olmaksızın –dilhâh-ı Hamidî üzere sâdâre-i merkume devâm ederse Türkiyâ Devleti yıkılıp gidecektir. Allah göstermesin, o vakit meş'um da hâb-ı gafletten uyanmaları pek de istib'âd edilmeyen Türkler'in –İkinci Wilhelm'in zevkince- feryâd ü figânlarına Hind vesâ'ire müslümânları belki iştirâk ederler.

Numero:31 Sene:2 s.5-7
25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314

**Ehl-i İslâm'la Türkiya ve Almanya**

(Mâba'd)

İngiltere Devleti teb'a-i müslimesine akvâl ü â'mâlde hariti ıtlâk ediyor. İsteseler o harit sâyesinde ârzu eylediklerini ta'allüm ve mu'âmil-i hayriye ile mübânî-i ilmîye vücuda getirerek terakki edebilirler. Lakin hükûmetin âmâline muhâlif bir fikir beslemelerine tabi'at-ı maslahatla mâni' olmağa sa'y edeceği bedihidir.

İmparator Wilhelm'in o yoldaki nutku ve Abdülhamid'in kendi şahsına muhib ve taraftâr teksiri hevesiyle sâhtekârâne iddi'â-yı hilâfet tantanası başta İngiltere olduğu hâlde teb'a-i müslimesi olan düvel-i ecnebîyenin cümlesini endişeye, şübheye düşüreceğine hiç iştibâh edilmez. Almanya'nın teb'a-i müslimesi yoktur ki İmparator Wilhelm öyle sözlerden ihtirâza lüzum görsün. Yalnız menâfi'-i Almanya'ya yarayabilen kelâmları sarf ve tavırları izhâr eder ki düvel-i mu'azzama-i sâ'ire Almanya ile münâfese ve Hilâfet-i Hamidîye'ye mu'âkese lüzumunu hissederek müslüman teb'alarını nâ'il oldukları hukuktan mahrum eylemeğe ve bîçâreleri tazyik etmeğe başlarlarsa, ne yeni muhibleri İmparator Wilhelm i'tirâz, ne de halifeleri Abdülhamid müdâfa'a eder. Abdülhamid Han menfa'at-i şahsîyesiyle keyf ü istibdâdını menâfi'-i Osmanîye ile akl u hikmete tercih etmez olaydı cihânın korktuğu ve iltifâtını ni'met-i uzmâ bildiği İngiltere Devleti'nin mu'âvenet ve mezâheretiyle hem kendi teb'asını hem de memâlik-i sâ'ire müslümânlarını râh-ı terakkîye irşâd ve mülkünü muhâfaza ederek, her iki tarafa kıyâmete kadar unutulmayacak iyilikler edebilirdi. Abdülhamid Han İngiltere'ye sade muhâlefetle iktifâ etmedi. Osmanlılar'ın ta'limini ve memleketlerinin ıslâhını arzu eder ve keyf-i hilâfetpenâhîye mümâşât etmez olduğunu anlar anlamaz, Britanya-yı Uzmâ, ahz-i intikâma kıyâm eyledi. Miskinlerin âdetince İngiltere'ye ettirmediği iftirâ ve ikâ'ına var kuvvetiyle çalışmadığı fenâlık kalmadı, fakat o sehâfet-i şehriyarîsiyle İngiltere'yi zerre kadar ızrâr edemedi. Bi'l-'akis kendi mülküyle teb'asını telâfisi gayr-i kâbil zararlara uğrattı. Meydân-ı cidâl ve siyâsette cihânın bahâdırân-ı iktidâr ve mahâretinden hiç havf etmeyen İngiltere Devleti Abdülhamid gibi cebân, sebekmugaz ve teb'asının düşmanı, bir miskinin şamatalarına, iftirâlarına ehemmiyet

verir mi? İngiltere'nin Tesalya, Girid mes'eleleriyle, Mısır ve Sudân işlerinde dünyânın müslümân ve hıristiyanına karşı gösterdiği berâhîn-i mekânet ve savletine im'ân-ı nazarla, devlet-i müşarünileyhin müveddeti ne kadar nâfi' ve adâveti ne derecelerde muzır olabildiğini anlamak mümkündür. Biritanya-yı 'Uzma, her şey'e muhtâc Türkiya'ya dost ve mu'in iken, ıgrâz-ı pürmüşkilde, hem fakir Osmanlılar'a hem de umum müslümânlara edilebilen Hamidvârî fenâlıkların en büyüklerindendir. İkinci Abdülhamid'in tapındığı İmparator İkinci Wilhelm'le İmparator İkinci Nikola bile Kraliçe Viktorya'nın her bir işâretine muntazır ve cüz'i bir iltifâtıyla pek müftehirdirler. Fermân buyurursa rükû' ve sücûd ederler. Rusya memâlik-i vâsı'asında dahi, câhil ve gayr-i câhil nüfûs-ı İslâm yirmi milyon kadar tahmin olunmaktadır. Rusya Hükûmeti'nin gâyet basiretkârâne etvâr-ı siyâsetiyle kuvâ-yı ha'ilesi, o bîçârelerin de mâddî, nakdî belki de ma'nevî menfa'atlerinin, onlardan -sâye-i hilâfette- daha mazlum ve nisbet kabul etmez derecede perişân olan Osmanlılar'a vusûlünü Çin müslümânlarından daha uzak gösteriyor. Yalnız kalben bir hayırhâhlıkları bulunmak câ'izdir. O da türbedâr efendilerin nefsi kadar müfiddir. Lakin ne dersiniz? Onlar da İmparator Wilhelm'in muhabbetine mazhar ve şehâdetiyle hilâfet-i Hamidîye tamarında müsecceldirler. Ne kadar mebzûl bir muhabbet, ne de garib bir hilâfet! Kangısının handebahş ve kangısının kerihengîz olduğu bilinemiyor.

Bulgarya, Sırbiya, Karadağ, Romanya, Bosna, Kıbrıs, Mısır'la Sudân, Cezayir'le Tunus, Fas ve Zengibâr kıt'alarında ve Afrika'nın sâ'ir mahallerinde –bedevi, ümmi, hazerî hâllerinde- ve İran, Afgan ve Buhara memâlikiyle bunların mülhikâtında ve Avustralya cezirelerinde sünnî ve gayr-i sünnîden ibâret olan kâffe-i nüfus-ı İslâmîye'nin ne mikdârda bulunduğu yakînen ma'lum olmamakla beraber her birinin sıhhat-i kemiyyeti meşkûk bulunan, mezkûr üç mikdâra zamm olunduk da, hâsıl olacak mecmu'-ı nüfûsun ikiyüz milyonu tecâvüz edeceği pek şüphelidir. Fakat Abdülhamid'in her taraftan kendi antikası çün hilâfet da'vâsını etrâf u âktâr-ı âleme yaydığı şu asırda dâhilî ve hâricî mesâlihi külliyen ifsâd eylediği Türkiya'ya, hukukî ve siyâsî hiçbir fâ'idelerinin dokunamayacağına âslâ şübhe olunmaz. Öyle mustaz'af ve en kavî ve medenî devletlere mahkûm insânlardan her ne vecihle olursa istifâde ümidi, düvel-i ecnebîye âmâliyle her birinin kuvvâsını ve âlem-i vukû'âtıyla, âhvâlini hiç bilmemekten neş'et eder. Halife Abdülhamid Han âkıl ve muhibb-i İslâm olaydı zâten nef'-i İslâm'a

âlâkadâr olmayan hükûmât-ı ecnebîyenin şübhesini da'vet edecek her bir kavl ü hareketten ictinâb ederek, tedâbir-i ma'kule isti'mâliyle, ecânib teb'ası olan müslümânların ulûm-ı dinîye ve cedide tahsiline ve müberrât-ı lâzime inşâsına lüzumu kadar mazhar-ı müsâ'ade edilmeleri için, düvel-i metbû'aları nezdinde nüfûz-ı ruhânî ve siyâsîsini sarf ve cümlesinin umde-i ta'âlisi olmak lâzım gelen Türkiya âhâlisini, cidden ta'lim ve terfîhe sa'y ederdi. Bu vecihle hareket ve teşebbüs ma'kuldür. Fevâ'idinin de husûlü mümkün ve seri' olabilir.

Abdülhamid'in şimdiye kadar yaptığı gibi Türkiya Devleti'ni her cihetten tahrible, âhâlisini tezlil, cehâletini tervic, âhlâkını ifsâd ve memâlik-i sâ'ire müslümânlarını bîhad terhâtıyla ızlâl ve iğfâl ve düvel-i ecnebîye şübhâtını tahrik ve bununla beraber her dileklerini ihsân hususları, ehl-i İslâm'a en muzır ve en hâ'inâne â'mâl-i seyyi'adan ve Benî Âdem'e tulû'u mümkün en sakim efkâr-ı câhilânedendir.

Türkiya Devleti'nin kuvvet ve mikneti -ne mikdârda ise- dâhilindedir. Siyâseti de teb'a-i mahsusasıyla kâ'imdir. Ona güvenebilmek üzere tezyidine çalışmak akl u hikmettir. Hâricinde cânistân ve bedhâh âkviyâdan ve yalnız bir çok du'âhân u medhâh-ı zu'efâdan gayrı hiçbir şey yoktur. Bu hakikati idrâk etmeyip, siyâset-i hükûmeti vâhî ümidlere göre uydurmak gibi nâdânlık kabalık olamaz. Türkiya'ya tâbi' birkaç milyonluk re'âyâ-yı gayr-i müslimesi bile ecnebilerin zîr-i hükümlerinde bulunan müslümân teb'a-i ruhânîyesinden derecâtla ruh-ı menâfı'ına ziyâde hâdimdir. Elinde mevcud-ı mütehakkık olan âmel, sâ'î teb'asının umurunu ifsâd ve ihmâl eden ve eline gelemeyecek bir takım zu'afânın mu'âvenetini bekleyen herkangı bir hükümdâr – darub-ı emsâlde geldiği üzere- ağzındaki et parçasını bırakıp da sonra gördüğü gölgesini tutmak için dalgalara dalan ve her ikisinden mahrum kalan hayvâna benzetilebiliyor.

Türkiya Devleti'nin tam tasarrufunda bulunan vilâyâtla Sultan'ın akl u hüsn-i niyeti olsa -tasarruf ve istifâde ve istediği gibi i'mâr edebileceği ve mecâzen hâkim olduğu ârâzide sâkin olan ehl-i İslâm'ın, yirmi milyon olduğu tahmin ve bu mikdârın ekserîsinden bi'l-fi'il istifâde ve temettu' edildiği gibi ba'zısından da intifâ'-ı hükûmet-i kuvve-i karibede bulunduğundan, adedi üçyüz milyon olduğu rivâyet edilen ehl-i İslâm nüfusundan ikiyüzseksen milyonun tarhıyla ancak yirmi milyon kadar müslümânın, mâlen, bedenen, kesben, Türkiya Hilâfeti'ne nâfi' ve hükûmetine tâbi' ve selâmetine

hâdim olduklarına berâ-yı hatır karar verilir. Satvet-i kurunetleri, hilâfet tantaları, şân-ı âlî lafları; merâsim-i saltanat nümâyişleri Abülhamid'in hep tahkir ve tezlil eylediği, ancak teb'a-yı Osmânîye'nin vücûbuna müsteniddir. Onlardan başkalarına güvenmek eşeklik ve kıymetlerini bilmemek kabalık ve zulm edilmelerine râzı olmak alçaklıktır. Öyle azimetli da'vâlar ancak kuvâ-yı dâhilîye ile te'yid edilir. Hiçbiri hâricden tasdik-i fi'ilîye tesâdüf etmez. İttihâd-ı İslâm fikirlerinin de fâ'idesi olabilirse ancak kuvâ-yı umumîye-i dâhilîye tekmiliyle olabilir.

**İmzasız**

Numero: 33 Sene: 2 s.5

25 Şevvâl 1316/18 Şubat 1314

**Ehl-i İslâm'la Almanya ve Türkiye**

Mâbeyn-i Şehriyarî gazeteleri, Abdülhamid Han'ın umum müslümânlara hilâfetini tasdik ettirip ol vecihle bir ittihâd-ı İslâm husûle getirmek fikrinde bulunduğunu imâ ve vukû'u pek kolay olduğundan bahisle, takdirât-ı mahsusa ifâ etmekte bulunıdular. Ve elyevm bulunmaktadırlar. Abdülhamid'in âhlâkına vâkıf olup izhâr-ı hakikatten haz edenler ise, öyle bir şey mümkün olsa bile, Abdülhamid'e, ne münâsebeti vardı diyorlar. Öyle fikre hidmet, şevket ve kuvvetle olur. Türkiya Devleti'nde hayli kuvvet ve miknet vardı. Abdülhamid kasden devleti tahrib ettti. Milleti ezdi, mülkün nısfını zâyi' eyledi. Âhâliyi cehl ü fesâda daldırdı. Soyup soğana çevirdi. Ahyârı bitirdi. Eşrârı büyüttü, çoğalttı. Bu asırda kuvâ-yı düvel nokta-i nazarından kuvve-i berriyeden ziyâde ehemmiyeti olan Osmanlı kuvve-i bahriyesini hiçbir işe yaramaz bir hâle getirdi. Zırhlıların kazganlarını körelttirdi. Çivilerine varıncaya kadar bütün âlât ü edevâtını söktürüp paslar içinde bıraktırdı. Ehl-i İslâm'a yegâne ümid bulunan bir devlet-i İslâm'a bu gibi cinâyetleri câ'iz görenler ve selâmet-i şahsîyesi çün vâcib tevehhüm eden bir zâtın, ehl-i İslâm'a bir hidmet edeceğini zanneylemek, insânın behimeden azl ve şeytânın mülkten efzal olduğuna kâ'il olmak gibi gümrâhlıktır.

Abdülhamid Han, devlet-i İslâm'a cinâyât-ı ma'lumasını bi'l-iltizâm irtikâb ve nefs-i emmâresinin mühhezim olduğu şehevât-ı behimiyenin, kâffe-i vesâ'il ü ve-

sâ'itini bîçâre teb'asının ziyânına olarak istihzâr eyledikten sonra tevehhüm ve tekebbürünün iktizâ eylediği bir şey kalmıştı, o da semtlerini cinslerini hiç bilmediği avam müslümânlara, hilâfet da'vâsını –mebâliğ-i vafireye mukâbil – ikâme ile ezdiği fakir Osmânlılar'a ve en'âmât-ı umumîyesiyle taltif eylediği Avrupa hıristiyanlarına kurulmak ve nefsini hazzeylediği kuruntularla okşamaktır. O sebekmugaz, hodperest cehûl ü zalûm halife bilmiyor ki, fâtih-i kebir Timurlenk ve nazırı Birinci Sultan Selim ve oğlu Sultan Süleymân gibi e'âzim-i mülûk-ı cihân bile ittihâd-ı İslâm sözüne sâhib olamadılar. Hem onun için sarf eyledikleri himmet ve mukadderet yalnız bir maksada sarf edilebilmiyor ve müdhiş kuvâ-yı gayr-i İslâmî'ye tesâdüf etmiyordu.

Abdülhamîd'le tarafdârları ittihâd-ı İslâm ve hilâfet-i umumîye da'vâsı nâmlarına kendi hükûmetleri olmayan safderûn müslümânları bir takım âhvâl-i herzegûyâne ile aldatıp, mühim ziyânlara uğratmağa muvaffak oldular ve üsefâ onlar da da'vânın esâssız olduğunu anlamağa başladılar.

Mahsûs-ı hükûmetleri olan müslümânlar ise Hilâfet-i Hamidîye'ye değil Hilâfet-i Osmânîye'ye bile hiçbir vakit kâ'il olmamışlardır. Merakeş, Zengibar ve Buhara memâlikinin müslümânları kendi metbû'larının hilâfetlerine kâ'ildirler. İran da şi'î olduğundan mâ'ada Türkiya hilâfetini ne sever ne de tasdik eder. Abdülhamid'in medihagû cerideleri Yunan muhârebesi esnâsında, İran şâhının Türkiya'ya berâ-yı imdâd yirmi bin süvâri göndermek istediğini ve Merâkeş halifesinin de birtakım cünûd-ı imdâdîye irsâli teklifinde bulunduğunu ve müşârünileyhümâ ile beraber sâ'ir mülûk-ı İslâm'ın atebe-i Hamidî'ye haysiyet-i fâ'ikasını i'tirâf yolunda, tebrikât-ı hâlisa takdimine müsâra'at eylediklerini defa'âtle yazmış ve Türkler'le peyrevleri, sâ'ir müslümânlara, Abdülhamid'in mevhûm büyüklüğünü, bir şekl-i hakikatte göstermeğe çalışmıştır. Halbuki mülûkun birbirine kuvvâlâne tebrikât takdimi olağan şeylerdendir. İmdâd u mu'âvenete gelince: Asıl ve esâs olmadığı lede'l-tahkik anlaşıldı. Merâkeş'in mütenazzım asâkiri yoktur. Eski silâh kullanır. Ve her intizâmdan bîhaber birkaç bin kişi varsa memlekette âsâyişi muhâfazadan âcizdir. İran'da da mersiye ve medhiye divânlarından gayrı mükemmel bir şey yoktur. Memleket harâbtır. Umrân yoktur. Âhâli fakirdir. Harbe sâlih yirmi bin süvârisi bulunsa, iki milyon iddi'â eder. İran Türkiya'nın bile mübâlağa üstâdıdır.

Abdülhamîd Han Türkiya Devleti'ni tahribe çalıştığı kadar takviyesine himmet edeydi, uhdesinde hiç hilâfet bulunmamış olsa bile ihrâzına muvaffak olabilirdi. Bu asırda kuvvetli ve âkıl bir hükûmet-i İslâm var mıdır ki, o vazife-i azîmeyi bihâk der'uhde veyâ münâza'asına kıyâm edebilsin, kuru lâfla olabilirse Abdülhamid başta olduğu hâlde, dört veyâ beş halife, azimetnümâlık ediyor. Yedi tane idi. Birini İngilizler diğerini de Fransızlar bitirdi: Hilâfet-i umûmîye da'vâsı edegelen Abdülhâmid İkinci Wilhelm'in tavsiyesi üzerine mi bilinmiyor – ne İngilizler'e ne de Fransızlar'a hiç i'tirâz etmedi. Belki soyunup, mükâfât olarak iki Sudân'ı, iki tarafın gâzi hırıstiyanlarına ihsân buyurmak suretiyle kendi entrikası için, hem Fransa'yı hem de İngiltere'yi bir minnet-i siyâsîye altında bırakmak istedi ise de hiçbir teşekkür bile etmedi. Kılıcımızla feth ettik, sanane dediler. Salisbory, Sudân-ı Şarkî'de Türkiya'nın her hakkını resmâ inkâr etti. İşi evvelce bitmiş olan Mısır'ı kâle almağa lüzum görmedi. Fransa ise öyle şey'in inkârına bile tenezzül etmez.

**İmzasız**

Numero:34 Sene:2 s.3-4

1 Zi'lka'de 1316/1 Mart 1315

## Ehl-i İslâm'la Türkiya ve Almanya

Bu zamânda Devlet-i Osmânîye'yi sevmek umum ehl-i İslâm-ı sevmektir. Ta'âlisinde çalışmak İslâm'a hidmet demektir. Üçyüz milyona i'lân-ı muhabbet eden İmparator Wilhelm bu kazıyye-i bedihiyeyi idrak etmemiş ise te'essüf olunur. İdrâk etmiş ise, yine te'essüf etmemek elden gelmiyor. Zirâ Abdülhamid Han'ın â'mâl-i muzırrasında bâzu-yı istibdâdını teşdid ediyor. Bu ise Türkiya'ya ve bi'l-âhare ehl-i İslâm'a muhabbetle tevfik olunamaz. Çünki her ikisinin aleyhinde olduğuna her bir âkıl tasdik eder.

Haşmetlû Wilhelm Türkiya'da adâlet ve ılâha dostu Halife'yi teşvik ve iknâ' ede idi, hem Osmanlılığa hem de müslümânlığa unutulmayacak iyilikler ifâsına muvaffak olurdu. Her ikisine muhabbet-i sâdıkası bulunduğu da umumen tasdik edilirdi.

Türkiya teb'ası bulunmak hasebiyle Ermeniler'i bile kestirmemek, yalnız Türkiya'yı değil, ehl-i İslâm'ı pek mühim bir zamandan vikâye etmekti. Memâlik-i Osmânîye'nin kâffesinde ıslâhât-ı muktezîye yaptırmak umum müslümânlarının sa'âdet-i âtiyesine bir esâs kurmaktır. Böyle şeylere dâ'ir İkinci Wilhem'in hiçbir sözü işitilmedi.

İmparator Türkiyâ'ya muhibb ise niçin Kânûn-i Esâsî'nin i'lânını ve ıslâhâtın icrâsını ve hiç olmazsa şehzâdelerin umûr-ı devlette istihdâmını Abdülhamid'e tavsiye etmedi. Şehzâdelerin tecrübesiz kalmaları ve hapishânelerde kuvâ-yı aklîyelerini tüketmeleri, devlet ve millete ne kadar muzır oluyor. Mazlûm Sultan Murad Hazretleri'yle â'ile-i kederdidesi ahvâlinden sormak hâtırına gelmedi mi? İmparatorun senâsına girişti̇ği Salâhaddin-i Eyyubî, öyle değerli ve keremli bir mazlûmu kurtarmak için Abdülhamid Han'ın aleyhine i'lân-ı gaza ederdi. Abdülhamid Han Türkiya müslümânlarını katle muktedir olup kıyâm etse Ermenistan vuku'âtında ağzını açmayan Wilhelm Hazretleri yine sükût eder. Rusya teb'a-yı müslimesini çok tazyîk ve istediği mağdurları bagir-i hak i'dâm ediyor. Ne halife Abdülhamid, ne de İmparator Wilhelm bir şey diyemiyorlar. Halife, Rusya İmparatoru'na "Aman kurbanın olayım, İsa aşkına beni himâye et. Ne istersen vereyim, yapayım" diye yaltaklanıyor. Almanya İmparatoru bir taraftan "Ben de seni himâye ve maksadıma hidmet ediyorum" dediği gibi diğer taraftan da Rusya İmparatoru'na arz-ı ihtirâm ve Almanya menâfi'ına muvafık bir işâreti istirhâm ediyor. Rusya Hükümeti'nin müslümân teb'asını mahv u isti'sâline i'tirâz haddine mi düşer.

Devletler Tesalya ve Girid mes'elelerini külliyen menâfi'-i Osmânîye hilâfında hallettiler. Girid'de bîçâre müslümânlara istediklerini yaptılar. Lâkin İmparator Wilhelm, halifesine üçyüz milyon müslümânın irtibâtını haber verdiği Türkiya lehinde bir kelime olsun sarf etmedi. Kendisinin vazifesi olmayan hilâfet-i İslâmîye revâbıtından bahs edeceğine, Girid'de asılan birkaç müslümânı mevt-i muhtekidden kurtarmak için bir şey söylese idi muhabbetine teşekkür olunurdu. Abdülhamid'in kuruntusuna hidmeten, âlem-i siyâsîye meydân okurcasına, pek tantanalı bir seyâhatle makarr-ı hilâfete gelirken Girid müşkilesi fasılpezîr oluyordu. Bir hayli mağdûr darağacına çekildi. Bunu yapan devletler lisân-ı hâlleriyle Abdülhamid'e, prestiş ettiğin

Almanya İmparatoru devletine zahir ve halife olduğun müslümânlara destgîr olsun, dediler ve halife ile imparatora rağmen ve tahkiren Girid'i Yunan kralının oğluna vermekle Osmanlı'yı ızrar ettiler. Yüzbinlerce ehl-i İslâm canı fedâ edilerek fethedilmiş olan ve âlemde emsâlsiz bir cevhere-i tâc-ı mülûk ıtlâkına sezâ bulunan o cezire-i adimetü'l-misâli hükm-i Osmânî'den mahrum ve her âkıl müslümânla Osmanlı'yı garik-i lecce-i gamûm eylediler. Şimdi nöbet, İskender-i Rumî'nin vatanı olan [mülk-i bi'adil] Makedonya'ya geldi. Mes'elesinin faslına iştirâk edecek devletlere mü'essir ve Osmânlı'ya müfid bir kelâm söylemeye, İmparator Wilhelm tenezzül eder mi görülecektir.

Girid mes'elesini hal eden devletler Makedonya'ya muhtâriyet vermeğe ittifak ederler veyâ Türkiya'yı taksim etmeğe uzlaşırlarsa Halife Abdülhamid'le İmparator Wilhelm devletlerin emellerine muhâlefet edebilirler mi? Hiç ümid edilmez. Sarayından çıkmağa cesâret edemeyen halifenin fetvâsı mucibince, İmparator Wilhelm üçyüz müslümânla kendi zir-i hepuş-i mu'allim ve kesir-i cünûd-ı hâ'ilesine kumandan olsun da Devlet-i İslâm'a muzır metâmi'-i düveliye mukâvemet ve ehl-i İslâm'a muhabbetini bi'l-fi'il isbat eylesin. Her devleti metâmi'-i muzırra ile müttehim eden ve ehl-i İslâm'a düşman gösteren cerâ'id, yalnız Almanya'nın afif ve hakperest olup, tama'kâr ve menfa'atperest bir düşman olmadığını ne ile isbât edebilir. Bundan sonra vukû'ât intizâr edilir. Almanya'nın Devlet-i İslâm'a hakiki ve fi'ilî bir hidmet ve mu'âveneti görülürse maksad-ı aslîyesine bakılmayarak fesâ'il-i insanîye ile tavsifine ve me'sirine senâyâ ve mehâmed tekrâr ve terdifine devâm olunacaktır. E'z-zamân hâfızu'l-esrâr

**İmzasız**

Numero: 33 Sene: 2 s.5-6

25 Şevvâl 1316 / 18 Şubat 1314

## Makâsıd-ı Âhrar ve Â'mâl-i Şehriyârî

Türkiya'da mezâlim hükûmete rağmen bir tâ'ife-i bergüzide zuhûr eyledi. Bervech-i âtî nesâyih-i hamiyetperverânede bulunmak istedi:

"Şeri'atımız her sa'âdet için usûl ve kavâ'id gösterip dururken niçin icrâ olunmuyor. Şeri'atımız haktır. Hükûmetimiz o hakkı terk ve ihmâl ettiğinden dolayı devlet ve milletimiz tedenni ve ba'zı düvel ve milel-i bâtılı tahdid ettiğinden dolayı terakki eyledi. Şeri'atımız âhlâksızlığı, barbarlığı külliyen men' ve fezâ'il-i insânîyeyi tamâmen cem' ediyor. Bu hakikat müsellem ve celîdir. Fakat biz de halkın âhlâksızlığı ve hükûmetin barbarlığını neden ileri geliyor. Şeri'atı icrâdan, medeniyeti kabulden hükûmetimizi kim men' ediyor. Memleketimiz havasının letâfeti, toprağının ciyâdeti, mevâki'inin ehemmiyeti cihetleriyle tenâsüle, ümrâna, refâha en kâbil memleketten ma'dudu ve seksen, doksan milyonluk halkı bu âhvâl-i margûbe üzere geçindirmeğe müsâ'idtir. Milletimiz de zekâca hiçbir milletten aşağı değildir. Bu kazayâ-yı bedihîye hilâfında o vâsi' ve kâbiliyetli memeleketimizde yirmi milyon kadar Osmanlı fakr u zaruretten kırılıyor. Nüfus günden güne azalıyor. Bu derdlere şâfî ve âcil devâ olmak üzere herşeyden mes'ul ve kâffe-i umûrda müstakil olan hükûmetimîzin ıslâhını milliyet ve İslâmîyet nâmlarıyla taleb edelim. Fesâd-ı hükûmetimizin sebebiyle zâyi' olmuş olan bunca memâlikimiz gibi, hiç olmazsa elde kalan ârâzinin ecânib eline geçmesine sükûtumuzla sebebiyet vermeyelim. Esâretimize, âhâlimizle mahal bırakmayalım. Yarın ecnebi boyunduruğu altında dûçâr olacağımız zilletleri derpîş-i nazar ü intibâh edelim. İşte Genç Osmanlılar'ın âmâl ve âkvâli bu gibi mevâ'ız-ı hakka ve mebâdi-i sahihadan ibârettir. Halife-i hâzır-ı şehriyâr Abdülhamid'e gelince; o tâ'ife-i bergüzidenin vücûdunu işitir işitmez düşman-ı cânı kesildi. Yüzbinlerce Türk'ün kulaklarını dudaklarını kesen ve gözlerini çıkaran Karadağlılar'dan ziyâde devlet-i İslâm'a bedhâh imiş gibi, o tâ'ifeye mensûb hâlis müslümânların mahv u isti'sâlına azm ü kıyâm eyledi. Halife-i huyperest ve müsrif cenâbları, o Genç Osmanlılar'ın metâlibinin ne kadar meşrû' ve efkârının memlekete ne derece nâfî' olduğunu ve devlet ü millet için çâre-i selâmet varsa, ancak o metâlibi kabul ve o efkâra ittibâ' etmekten ibâret bulunduğunu yakinen biliyordu. İsteklerine derhâl şükrân-ı azimle iz'ân ve kelime-i tevhidlerine kemâl mesâra'atla imân edip, inzâr-ı umûmîyeyi de o veche-i hasenâta tevcih ve tahvile sa'y edeceği yerde, doğru söylediklerine, millet için hayır aradıklarına, bir tehevvür-i ukûrâne izhârıyla, nakil ve aklın hilâfında inâd etti. Ayak bastı. Bâtılı hakka tercih eyledi. Hakkı ve hakikati inkâr ve tahkir hususunda Ebû Leheb'le Ebu Cehil'in üçüncüsü olduğunu meydâna koydu. (Zamânca üçüncüleri ve inâdça birincileridir denilmek revâdır)

Abdülhamîd o gibi efkâr-ı âlîye ne nâfi'a besleyen ehl-i imânın kökünü kesmek azm-i şedâdânesiyle, eline geçenleri her türlü işkencelere uğratmağa başladı. Can korkusuyla diğer diyâr u bilâda kaçanlarının arkalarından la'net ve tekfir toplarını boşalttıktan ve afarozlar yağdırdıktan sonra, karar buldukları yerlerde, söylediklerini tekzib, râhatlarını ihlâl ve her yazdıklarının Memâlik-i Osmânîye'ye duhûlünü kat'îyen men' etmek için yapmadığı kalmadı. Bunun için (devletin şiddetli muzâyaka-i mâliyesine bakmayarak) yizbinlerce lira isrâf ve birçok alçak mahluklara büyük rütbeler, nişânlar i'tâ ve çâ'izeler ihsân eder oldu.

Genç Osmanlılar'ın mahvı uğrunda itlâf eylediği emvâl, Yunan muhârebesi esnâsında dâhilde zorbalıkla ve haricde dilencilikle topladtırdığı mebâliğin beş altı misli mikdarındadır. Fahrü'l-erâzil Necib Melhame'nin birâderi Selim Melhame'ye verdiği tünel imtiyâzı altmış bin liraya satılmıştır ki, umum Mısır i'ânesinden ziyâde demektir. Bu mükâfât-ı mülûkânenin sebebi de Necib'in Paris'de mukîm Ressam Gâlib Beğ nâmında bir âdamı Jön Türk diye İstanbul'a götürmüş olmasıdır. Merkûm Necib el-yevm Sofya Komiseri bulunmaktadır.

Mısır ve Tunus habishâneleri sicilâtında serdefder-i erâzil yazılmış ve arzını altmış paraya satmakla iştihâr etmiş olan öyle bir alçağı, o kadar mühim ve bâhusus bu senelerde o derece nâzik bir me'muriyet-i müstakileye ta'yin etmek alçaklığını yazmaktan, işitmekten insân olanlar hayâ eder. Sâ'ir erâzil rütb ü revâtıbı buna kıyâs oluna. Şehriyâr-ı Abdülhâmid'in âhrâra karşı ittihâz eylediği tedâbir-i sarmadan ba'zısı da şöyledir ki o hayır, adâlet, intizâm isteyen hamiyetperverler, taraftârlık, ceridelerini kırâ'at ve fikirlerine iştirâk gibi töhmetlere binlerce ıbâdullahı tevkifle, bîçârelerin istediği gibi i'dâm, kal'e-bendlik, habis cezâlarına mahkûm ettirip mazlum zindânlara attırdı. Cânekdâz menfâlara göndertti. Başlarına da iblis sıfâtında eşhâs-ı rezile musallat eyledi. Seneler geçti. Daha berhayat kalan mazlumlara ve aç çıplak olan evlâd u ıyâllerine terehhüm etmesi şöyle dursun, cümlesinin her türlü şedâ'idle mahvına bahâneler icâd eder oldu. Kuru bir vehim üzerine diğer bir çok ebriyâyı da evvelki mağdurlara hemhâl etmekten fârig olmadı.

O gibi mezâlim-i bîmisâl-i şehriyârisiyle millet-i Osmânîye içinde ne kadar zekâ ve hamiyet erbâbı varsa cümlesini yok etmek kasd-ı hâ'inânesinde ve doğru söyleyecek,

hayır isteyecek bir müslümân bırakmamak cehd-i kâfirânesinde bulunduğunu isbât eyledi.

Lisan-ı hâl-i şekâvet-i me'âliyle diyor ki "Ben her istediğimi yaparım hiçbir şey'i ıslâh etmem. Bi'l-'akis her şey'i bozarım. Kur'ân'ın emreylediği meşvereti kabul değil, ismini ağzına alanı mahvederim. Memâlik-i Osmânîye'de doksan milyon kadar refâh-ı hâlle geçinebilmek mümkün iken, yirmi milyonun cehâlet sebebiyle açlıktan kırılmasına mı bakarım. O kadar memâlik zâyi olmuş ise bana bir zararı mı tokundu. Dariyâtım eski ve yeni her hükümdârın israfâtından ziyâde değil midir. Türkler'in şimdiki sefâletlerinden ve ecânibe ilerideki esâretlerinden endişe ile mi zevk u râhatı ihlâl edeyim. Âhâliyi istediğim gibi soydurdum. Mahlûl evkâfı Hazine-i Hâssa'ya tahvil ettirdim. Bütün emâkin-i mirîye senedâtını nâmıma çıkarttırdım. Toplayabildiğim emvâlin bir kısmını müştehiyâtıma sarf ve bir kısmını sevdiğim ecânibe takdim ederim. Memleket harab ise benim hedâ'ik-i Şâhâne'm gâyet rûnekdârdır. Devlet hazinesinde para yoksa hazine-i Şâhâne'm gibi zengin bir hazine bir pâdişâha nasib olmamıştır. Ecânib memleketi taksim ederse topladığım emvâlle edindiğim emlâk ve ârâzi ve emâkin benden gasb olunmaz. Ölünceye kadar bunlar bana kâfî ve vâfidir." Ve hakezâ va hakezâ türehhât-ı şehriyârî çoktur ki, her biri denâ'etinin mâhiyetini bir dereceye kadar ta'yin edebilir.

Numero:30 Sene:2

18 Ramazanu'l Mua'zzam 1316/18 Kânûn-i Sâni 1314

**Â'ile-i Saltanat Erkân-ı Alîyesi Nâmına Gerçekden bir İsti'tâf**

Şevketlû Şehriyâr Hazretleri!

Cennetmekân ve kutb-ı zamân Abdülhamid Han Hazretleri'nin birinci ferez-i nedferzânesi ve mü'esses-i binâ-yı saltanat, merd zâhid ü hûşyâr Osmân-ı Evvel'in necl-i ekberi hekim-i Âl-i Osmân Alâeddin Efendi merhûmun mânend-i yek dânesi, mahbûb-ı kulûb, erbâb-ı ilim ve irfân, halife-i sahih ve müstakim, ehl-i imân ve sultân-ı hardmend ve dânâ-yı Osmanîyân Murâd Han-ı Hâmis Hazretleri yirmi seneyi mütecâviz bir müddet-i medîdeden beri, ne küberâ-yı devletten ne de efrâd-ı ümmetten, hatta

erkân-ı saltanattan hiçbiriyle görüşmeye bir vakt-i muvafık olmaksızın, tasviri her kalb-i mü'mini mahzun edecek işkenceler altında bir zindan-ı gadr u hıyânete itilmiş bulunuyor. İsm-i kerimin hâfıza-i ümmetten külliyen silinip ebediyâ unutulması için mürâca'at edilmedik tedâbir-i Cenâb-ı Şehriyârî kalmıyor. Seyyâre-i ârz üzerinde lüle endâz da'vâ-yı hilâfet olan Zât-ı Şehriyârî'nin, ma'sum-ı müşarünileyh efendimizin mahv-ı vücûd-ı behbûdu tarafına (her nasılsa) yanaşamıyor isen de, muhibbân ve tarafdârânı diye binlerce bîgünâh ıbadullahı nefy ü istîsâl eylemekteki kasvet-i hüsrevâneni şân-ı hilâfete (yine her nasılsa) hiç muhâlif bulmuyorsun. Zât-ı Şehriyârîn "Sultan Murâd biraderim değildir" diyemezsin. O hâlde nasıl oluyor da müşârünileyh efendimiz hazretleri hakındaki piveste cevr ü i'tisâf-ı hilâfetpenâhî tecviz buyuruluyor! Zü'l-kurba hukukuna ri'âyet hem ekber-i vazâ'if-i şer'îyeden, hem de e'azim-i fezâ'il-i insânîyedendir. Ehl-i kırâbetinin hukuk ve mesâlihini siyânet etmeyen adamın diğer insânlara rahm ü şefkati olamayacağına sâde şer'-i envar değil, tabi'at-ı beşer bile şâhiddir. Sultan Murâd'ın bir ârıza-i bedenîyeye binâ'en fetvâ-yı şer'îye ile –ve şifâ-yı tâmına ta'lik suretiyle- serir-i saltanattan indirildiği ma'lum ise de sicen dâ'ime-i mahkûmiyetine ve hukûk-ı insânîyeden mahrumiyetine ve hukuk-ı şer'îyesini yeniden kazanmağa iktidârı mefkudiyetine, ne bir hükm-i şeri'at verilmiş ne de bir karar-ı hükûmet sâdır olmuştur. Öyle bir şey varsa gösterilmesi iltâf-ı Cenâb-ı Şehriyârî'den mercudur. Yukarıda ale'l-ıtlâk ehl-i karâbet hukukuna işâret olundu. Sultan Murâd ise, ey Halife Abdülhamid Han, inkâr edemeyeceğin üzere senin biraderin olduğu çün mutlak akrabâdan ziyâde ihtisâs ve iştirâke dalâlet eden ehl-i nebesten nesib necib-i cenâb-ı Şehriyârî bulunuyor demektir. İmdi haseb ü nesebe müşterek biraderine o kadar şedid ve medid ezâ ve cefâyı revâ gören bir zâta halife lakabının ıtlâkı nasıl câ'iz olur. Ve hatasızlıkla öyle merhametsize halife denilse bile hilâfetinin şer'ân sahih bir ma'nâya delâlet edebileceğine kangı fakih müteşerri' kâ'il olmaktan hazer ve hayâ etmez.

-Emel-i Şehriyârî üzere- Sultan Murâd'ın bir siyâset-i vâhîye bahânesiyle Hemiş'e habis ve nasılsa ihtilâttan men'i cevâzına kâ'il birtakım çapullusu destâr-ı bendân bulunabilir. Lakin öyle merâ'î hezeyâncıların o gibi yâverlerine hükûmet-i kâzibe terhâtiyle aklı ifsâd edilmemiş bir Anadolu köylüsü bile mesket cevâblar i'tâsından âciz kalmaz.

Şer'-i enver-i Ahmedî (hâşâ ve kellâ) na kısmıdır ki bu asr-ı medeniyette fazıl bir halife-i enâm ve bir pâdişâh-ı âlîmakamda bulunması vâcib-i evsâfı ihrâz ve her ikisine lâzım vezâ'ifi, velev bir müddet-i kalîle olsun ifâ eylemiş bir hükümdâr-ı zîşân ve nahibbe-i Âl-i Osman olan Sultan Murâd-ı Hâmis Hazretleri hukuk-ı şer'îye ve insânîyesinden mahrum ve azâb-ı dünyaya mahkûm edilmesine lüzum görülsün. Şer'-i mükemmel-i İslâmî hiçbir vakit öyle zulüm ve vahşeti ne tecviz etmiş ne de kabul edeceği muhtemel bulunmuştur. Dinsiz mürtekiblerini her dem la'netle yâd ve aslâ kâfir değil iseler müslümân olduklarını istib'âd eder. Bu asırda hiçbir memleket-i mütemeddinede revâ görülmeyen ve ayıb ve günah sayılan öyle bir barbarlığı benî Âdem'den her sagîr ve kebirin ve her emir ve fakirin kâffe-i hukuk-ı beşerîye ve şer'îyesini te'min eylemeğe zâmen ve mütekeffil şerâyi'-i Rabbânîye'nin ekmeli tecviz ve himâye eder mi? Bir halife-i bedkârın naks u cehlini ehl-i İslâm'ın şeri'atına veyâ siyâsetine haml eylemek küfr ü mel'anettir. Halifeyim diyen zât, şeri'at-ı garrâ âhkâmını icrâ ederse herkesin müstehak olduğu hukukuyla kendi hukuk-ı mahsûsasını da te'min ve muhâfaza eder. Bununla hiçbir vakit bir mud'î ve mütesallıttan hiçbir endişesi de kalmaz. Artık mazlum biraderinden korkusu ve bir vehim üzerine tarâfdârânı sanılan birçok bîgünâhları ta'kib ve ta'zib eylemesi ancak o halifenin sarf-ı cehl ü noksânından ve yüreğinde merhamet denilen seciyenin her eseri fikdânından mı bilinmez veyâhud ekmeliyeti nass-ı kat'î-i Kur'ân'la tasrih ve tasdik buyurulmuş olan şer'-i tabenâk-ı Muhammedî'nin merdhudâ bir halife-i mededhâhın hukuk-ı hürriyetini muhâfaza edemeyecek kadar bir nakısayı hâ'iz bulunmasına mı kâ'il olmalıdır? Bu şıkk-ı sânîye bir ihtimâl vermek için şakk-ı şefa edecek bir müslümân değil, habir bir hıristiyan bile bulunamaz.

Ey Şehriyâr-ı Halife-i Rüzgâr Abdülhamid Han-ı Ru'şedâr Hazretleri! Senin birâderân ve havişâvendânın haklarında bagir-i hakhk revâ gördüğün ve bu asr-ı ma'ârifte her mansıf-ı mecusînin bile istihsân edemeyeceği o gayr-i meşrû' tazyikât-ı şedideni ve o nâma'kul tekayyûdât-ı adideni işiten, akl-ı selim sâhibi her bir köylü es'ile-i âtîyeyi de sana tevcih eder ki, hiçbirine nakl ü akla mülâyim ve münâsib hiçbir cevâb veremezsin: İşâ'a ettiregeldiğin gibi Sultan Murâd Hân Hazretleri, hakikat mecnûn veyâ idâre-i mülkten aczi mütehakkık derecede ma'lul ise kendisinden o kadar havf u herâs-ı hüsrevâne neden lâzım gelsin. Bir zinde ve tuânâ hakkında bilâsebeb o

mu'âmelât-ı kasvetkârâne idâmesi bedihî zâlimiyet olursa bir ma'lül ve mecnûn hakkında tabi'î ezlimiyet olacağını âdi bir koyun çobanı bile idrâk ve i'tirâf eder ve fıtrat sevkiyle tüy ürperten öyle bir kasvet-i cellâdâneye nefrînhân olur.

Eğer Sultan Murâd'ın hâli işâ'e ettirildiği üzere olmayıp da aklı başında ve sıhhati yerinde ise ne sebebe mebnî hukuk-ı şer'îyesi kendisine i'âde buyurulmuyor.

Mâba'dı var

Numero:31 Sene:2 s.2-3

25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314

## Â'ile-i Saltanat Hakkında Gerçekten Bir İsti'tâf

(Mâba'd)

Şevketlû Şehriyâr! Sultan-ı müşârünileyhin illet ve cinneti sâbit olsa bile, ukalâya ihâle-i umur sâyesinde, padişahlığı senin câhilâne ve müstebidâne hükümdarlığından, mülk ve millet hakkında nisbet kabul etmez derecede enfi' ve efdaldir. Yahû! Beşik çocuğu bile senden akıllı değilse devlet ve millet için şübhesiz hayırlıdır. Cühelâ-yı âleme mevhûm merhamet-i Cenâb-ı şehriyârîni lüp yutturmak derdiyle, müddet-i mahbusiyetlerinin üçte ikisini ikmâl eden ve ekserîsi hukuk-ı ibâdı şikest etmiş bulunan birçok şer'î ve kânunî mahkûmların eyyâm-ı mahsûsada ukubet-i kânunîyelerinden afvıyla tahliye-i sebillerine irâde-i cilvedâde-i şehriyârını ısdâr buyuruyorsun da, yirmiiki seneden beri her hak ve adâlet hilâfında, mescûn ve mazlum biraderine, hava alacak, güneşte gezecek kadar cüz'î bir hürriyet vermek değil, hata ile ismini ağza alanları selâsil ü iglâle koydurmak, bu'id menfâlara göndertmek ve mezalim zindânlara attırmak gibi eyyâm-ı câhiliyet havâtır-ı mezâlimini ve Asya'nın pek eski vahşiyâne âyinlerini hilâfet-i İslâmîye merkezinde ihyâ ediyorsun. Mâbeyn-i Şehriyârî'nin muhâfazasına me'mur ve sevmediğin âhyâr-ı milleti ta'zibe me'cûr yüzlerce kanlı kâtillerin afv-ı Mülûkâne'ne mazhar ve in'am-ı hilâfetpenâhînle ale't-tevâlî mübeşşir olduklarını inkâra mecâl ve ihtimâl var mıdır? Öyle şakîler biraderin Sultan Murâd'dan merhamete ehakk ü ni'mete alakadarlar diyebilir misin?

Zevcesinin elini öpmekle bahtiyâr ve istavrozlu nişânını sadr-ı hilâfetpenâhîne koymakla püriftihâr olduğun Almanya imparatorundan, müşârünileyh biraderin mülk-i Osmanî'ye daha sâdık ve muhib değil midir? Şimdiye kadar Osmanlı'ya hiçbir hayrı müşâhede olunmamış olan müşârünileyh imparatora temelluk ve şahsını himâyesine mukâbil, devletine hiçbir nef'i henüz sâbit olmamış siyâsetini var kuvvetle te'yid ve milletine muzır ve nâfi' her matlûbunu kabul ediyorsun da, cismi âhsen-i takvimde olarak Osmanlılığın sâfiyet ruhu ile neşv ü nemâ bulmuş ve Türkiya'da en mükemmel ta'lim ve terbiye görmüş ve millet-i Osmanîye'ye hayrhâhlığıyla ulvîyet-i ahlâkı, nezâhet-i etvârı umumen teslim edilmiş olan biraderin Sultan Murad'ın ilm ü-irfânından istifâdeye ve umur-ı devlet ve millet hakkında kendisiyle istişâreye tenezzül buyurmayışın kangı siyâsete ve ne gibi bir hikmete mebni addedilebilir. Sen müstakimü'l-etvâr ve idâre-i umura sâhib-i iktidâr isen Sultan Murâd seni taht-ı saltanatından indirmeğe veyâ memlekette bir fesâd ü ihtilâl çıkarmağa kıyâm ve birtakım hâ'inâne hayal ü desâ'ise tenezzül eder mi sanıyorsun? Hâşâ vükelâ hiçbir mü'min ve hiçbir Osmanlı fahrül'l-âhyâr-ı müşârünileyh efendimiz hazretleri hakkında öyle bir sû-i zanna zâhib olmaz. Sen ise müşârünileyhe her türlü sû-i zanda bulunduğun gibi sû-i kasdında dahi pûyân olduğun harekâtınla zâhirdir.

Cennetmekân Abdülhamid diğer oğullarına da kâsiyâne ve hâ'inâne mu'âmelede bulunuyorsun. Buna ne dersin Şehriyâr! Onlar da biraderlerin değil midir? Haklarında senin yaptığın hukuk şikenliğe bakılırsa "Efendi-i müşârünileyhim biraderlerin değildirler" hükmünü vermek lâzım gelir. Cennetmekân Abdülmecid'in oğulları Karadağ Prensi Nikola'dan ve Bulgarya prensi Ferdinand'dan ve Sırbiya kralı Aleksandır'dan rütbece aşağı mıdırlar ve müslümânlığa, Osmanlılığa hâ'in midirler? Sen cehl ü istibdâdına kurban eylediğin millet-i Osmanîye ile sahihü'n-neseb-i Âl-i Osmân â'zâsının da haysiyetini mahv ediyorsun. Hıristiyan umerâsına kardeş ta'birini kullanıyorsun ve kardaş mu'âmelesi ediyorsun da, Sultan Abdülmecid'in çocuklarına cüz'i bir ihtirâm edenleri veyâ selâmlarını alan müslümânları habis ve nefiy gibi cezâlara uğratıyorsun. Dünyada misli rivâyet edilmemiş öyle cinâyet ve hıyânetleri irtikâb eylediğin hâlde halife-i sîret, fâruk haslet gibi elkâb ve evsâfı takınmaktan hayâ da etmiyorsun. İ'tikâdın yoktur ki hâyâ edesin. Kitabullah'a imânın ve mucibince amelin olaydı millet-i İslâm'ı mahv ve Âl-i Osman evlâdını o derece tazyik eder

miydin. İmân değil, yalnız aklın olaydı, öyle barbarlığa ne râzı olur ne de lüzûm görürdük. Senin cehlini nasıl ta'rif ve â'mâl-i habiseni nasıl ve ne vecihle ta'dâd ü tefhim etmeli udebâ-yı âlem hayrette kalır.

Dinen ve siyâseten devlet-i İslâm menâfi'ine münâfî âmâl beslemeleri bedihî birtakım ecnebi mülûk ve umerâsına rezilâne temelluk ve tabasbus ve haçlı nişânlarını sadr-ı hilâfetine ta'lik ve karılarının ellerini takbil ve Devlet-i İslâm'a muzır her arzularını is'âf eylemek gibi fezâhatleri ma'e'l-iftihar kabul ve bu zu'am fâsidlerini bir siyâset addediyorsun! Sonra Sultan Abdülmecid gibi şefûk bir padişah-ı enâm ve halife-i İslâm'ın çocuklarını bigayr-i hak habs-i dâ'imde tutmak, mahalleri etrâfında müte'addid casuslar bulundurmak, senede bir kere birisi "irâde-i Şâhâne ile kapalı araba içinde bir yere çıksa, arkasından birçok atlı canavarlar koşturmak", sehven nazar ettikleri efrâd-ı milleti habishânelere tıkattırıp ta'zib ve tecrim ettirmek ve Osmanlı eşbâl ü encâli, o şehzâdelerin hazine-i milletten olan tahsisâtlarını mahsus verdirmemek ve bu gibi fezâyıha mümâsil daha nice nice mezâlim-i denânetkârâneyi kasden irtikâbla, hilâfını tavsiye eden zevâtı hâ'in-i din ü millet imiş gibi kahr etmek, şer ü mel'anetlerini ihtiyâr eylediğin ma'lum-ı umum olduğu hâlde Hilâfet-i İslâmîye da'vâsını ikâme edip avazeleri ile dünyayı dolduruyorsun.

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:32 Sene:2 s.6-7

10 Şevval 1316/9 Şubat 1314

## Â'ile-i Saltanat Hakkında Gerçekten bir İsti'tâf

"Mâba'd"

Senin hilâfetine kâ'il olmak Müseylemetü'l-Kezzâb'ın nebi olduğuna kâni' olmak gibidir. Amucan olduğunu inkâr edemeyeceğin Sultan Abdülaziz'in çocuklarını da bîhuzur ediyorsun. Gezmelerine ve nâsla ihtilâtlarına hiç râzı olmuyorsun. Onlar da mı seni hal'e ve memlekette fesâd ikâ'sına muktedirler? Acaba Sultan Abdülaziz'in evlâdı Lütfi Ağa, Hünü Paşa gibi eclâfın evlâdı kadar şâyân-ı ihtirâm değil midir?

Abdülhamid ! Almanya İmparatorunun geçenki ziyâretinde zevcesi imparatoriçe senin sakalına baktıkça gülmüş. Kendini renkçe Almanlar'a benzetmek için sakalını sarımtrak bir boya ile telvin etmişsin. İmparatoriçe de evvelki ziyâret esnâsında sakalını siyâh boyalı gördüğünden levn-i cedidin, imparatoriçenin imtidâr-ı handesine bâ'is olmuştur. Hele göğsünde istavroz ve lakabın halife olduğu hâlde o yeni boyalı sakalınla imparatoriçenin elini alık çocuk gibi öpüp karşısında maymun gibi duruşun yok mu tasvir ve tahayyülü pek müşkil bir manzara teşkil eder. Bir hıristiyan imparatoriçesine o kadar prestiş eden ve ıstavrozu göğsüne koyan bir halife, kardeşleriyle amcazâdelerine ve onların validelerine zükûr ve enâs-ı evlâdlarına hürriyet ve râhat vermezse, hukuk-ı mertebelerini de men' ve isimlerini anmak hatâsında bulunan bîgünâhları ta'zib ederse, o halifeyi müslümân saymak câ'iz midir?

Din-i İslâm'ı ve teb'asıyla â'ilesini her dem tahkir ve ecnebilere secde edercesine ta'zim eden adüvv-i Allah bir herifin tûl-i ömrüne du'â etmek cehâletini tasvir ve takrir için kelime bulunamıyor.

Şevketlû Şehriyâr! Hakikaten müslümân ve mensub-ı Âl-i Osmân ve muhibb-i ehl-i imân isen â'ile-i saltanatının zükûr ve enâsına hukuk-ı şer'îye ile hürriyet ver. Zükûr kısmını umur-ı devlette istihdâm et. Mecusilerin istikrâh edeceği tazyiklerden vazgeç. Abdülmecid'in necl-i ekberi olan Sultan Murâd'ın ma'lum hukukunu i'âde et. İkinci ferzendâr-ı cemendi bulunan Reşâd Efendi Hazretleri'nin umur-ı dâhilîye ve hâriciyeye â'id ma'lumâtının tahsiline ve deruhde etmesi muhtemel olan idâre-i umur-ı devlete kesb-ı ıtlâ'ına mâni' olma. İzninle çıktığı vakit arkasından atlı casuslar koşturma. Yâhu düşün bir kere! O alçak casuslar Sultan Abdülhamid'in öz oğlundan hayırlı ve nâmusludurlar. Beş on guruşa mukâbil bir memleket yakmağa müste'id bir alçak casusun, bir halifenin kardeşliğini inkâr edemeyeceği bir zât sütevde sıfâttan ziyâde devlet ve millete hayr-ı hâh sayılması senin devr-i saltanatından başka bir devirde işitilmiş bir rezâlet midir?

Hânedân-ı Saltanat â'zâsının bihuzur ve umur-ı devletten dûr edilmelerine şân-ı devlet müsâ'id ve din-i İslâm bile râzı değildir. Sen râzı isen her ikisine düşman bir gümrâhsın.

Kulak versen a şehriyâr! Obrenutevic, Peterovic, Kuborg, Huhnezoleren gibi birtakım â'ilât-ı nasrânîyeye mensublara arz-ı ubudiyet ve her emellerini is'âfla hidmete tenezzül buyuruyorsun da, â'ile-i Saltanat-ı Osmânîye ve Hilâfet-i İslâmîye efrâdını yanına bir kere olsun toplayıp da umur-ı devlet hakkında müşâvereye tenezzül buyurmağı, şeri'atın kangı hükmüne muhâlif ve siyâsetin ne gibi bir tavrına mugâyir bulunuyorsun. Bîçâre millete delicesine ve alçakça küskün ve tahribine sâ'y isen, şu â'ile-i saltanat erkânına husumetin ve hukuklarına tecâvüzün neden ileri gelir. Onlardan olmadığına hükmî â'mâlinle tasdik buyurmuyor musun?

Halife-i hâzır adam olmayacak ve müslümânlığı kabul etmeyecek ve nesâyih-i ma'kuleyi dinlemeyecek ise, Allah-ı Te'ala â'ile-i saltanatla bîçâre milleti şerrinden bir an evvel kurtarsın du'âsına âmin deyin ey ehl-i imân.

Şevketlû Şehriyâr! Bervech-i mezkûr edilen ricâları kabul edersen, din ü devletle â'ile-i saltanatında düşman-ı câbistan ve bir gümrâh-ı bîimân olmadığına delil kâfi addolunur ve's-selâm.

Numero:30 Sene:2 s.6-7

18 Ramazanu'l Mua'zzam 1316 / 18 Kânûn-i Sâni 1314

**Mu'âhede**

Müstakbelde Sudan idâresi hakkında Arabça vifâk, Fransızca konvensiyon (Convention) nâmıyla bir mukâvele İngiliz ve Mısır Hükûmetleri beyninde akd olundu. Türkler böyle bir ma'nâyı ifâde etmek için, birtakım Arabça kelimelere "nâme" lafza-i Farisîyesini ilâve ederek, meselâ ahidnâme, ittifâknâme, mukâvelenâme derler. Diğer iki lisândan alınan mürekkeb kelimeler Türkler'e müfred bir ma'nâ ifâde edebilir mi bilinemiyor.

Türkler'in evvelâ âkvâm-ı mağlube ile sonra milel-i gâlibe ile akd eyledikleri ahrinâmeli şeylerin adedi yüzlere bâligdir. Beş, altı yüz sene meyâdin-i harb ü hısâmda o kadar şedid muhâcemelerden ve o derece anifâne mugâlebelerden sonra, düvel-i mu'azzama ile şevketlerince kabir ahidnâmesine benzeyen bir hilâfetnâme akdi, bîçâre

Osmanlılar'a nâsib olabilirse, hem satvet-i mâziyelerini unutturur, hem de halifelerine ubudiyet ve tâ'atlarını arttırır. Metbu'-ı mefhumla, teb'a-i sâdıkada, bu nasibe râzı ve kâni' olur giderler. Düvel-i ecnebiyede istimlâk, isti'mâr, istiglâl, isti'bâd gibi meşakk-ı dünyevîye ile iştigâl eder. Her taraf diğerini aldattığına zâhib ve müteselli olur.

Mezkûr Sudân vifâknâmesi, Türkiya'nın Mısır ve Sudân'da, her hak-ı temellük ve tasarrufuna hitâm vermiş ve halifeleri hukuk-ı ruhânîye ile iktifâ eden Türkler'e mübhâne-i fahfaha ve teselli olan metbu'larının, hilâfet-i kübrâ-yı mukaddesesini de zikr eylemekten ihtirâz edilmiş ise, siyâseten te'siri olmayan bir şey'i anmak abes olduğundandır.

Sudân idâre-i müstakbelesi hakkında İngiltere Kraliçesi Hazretleri'yle Hidiv-i Mısır Hazretleri beyninde vifâknâme:

Birinci Mâdde- Arz-ı hatlarından yirmiikinci derece cenubuna kadar kâ'in cemi' ârâziye Sudân lafzı ıtlâk olunur. O ârâzi evvelâ cünûd-i Mısrîye'nin 1882 senesinden beri hiç boşaltmadığı ârâzidir. Veyâ.

Sâniyâ: O arazidir ki Sudân'ın sonraki şevrişinden evvelce Hükûmet-i Mısrîye idâresinde bulunmuş ve mukatâ hükmünden çıkıp sonra celâletlû kraliçe hazretlerinin hükûmetiyle Hükûmet-i Mısrîye taraflarından şimdi müttehidân feth edilmiştir. Veyâhud

Sâlisâ: Bundan böyle mezkûr iki hükûmetin ittihâdla fethedecekleri ârâzidir.

İkinci Mâdde- Britanya bayrağıyla Mısır bayrağı Sudân'ın sevâkinden mâ'adâ deniz ve karada cemi' etrâf u âksâmında küşâd olunacak ve sevâkinde Mısır bayrağından başka bayrak keşide olmayacaktır.

Üçüncü Madde- Umum Sudân hakimi telkîb olunur bir muvazzafa Sudân'da askerî, medenî riyâset-i ulyâ tafviz olunacak ve ta'yini celâletlû Kraliçe Hazretleri'nin talebine binâen emr-i âlî-i Hidivî'yle olacak ve Britanya Hükûmeti rızâsıyla südûr eder bir emr-i âlî-i Hidivî olmadıkça azl edilmeyecektir.

Dördüncü Madde- Ma'mul be kânun kuvvetini hâ'iz olacak ve şanından Sudân Hükûmeti'nin idâresini tahsin veyâ onda cemi'-i envâ' üzere hukuk-ı mülkiye ile

keyfiyet-i seyrûret ve tasarrufu takrir edecek olan kavânîn ü evâmir ü levâyihin kâffesinin vaz' ü ta'dili veyâ bir vakitten diğerine kadar feshi hâkim-i umumîyeden verilen bir menşurla câ'iz olur.

Ve bu kavânin ve evâmir ve levâyihin amel ve te'siri Sudân'ın cemi' eczâ ve nevâhîsine veyâ ma'lum bir cüz'ine sârî ve cârî olmak ve mevcud levâyih veyâ kavâninden kangısı olursa olsun zımnen veyâ serâhaten ta'dil veyâhud fesh edilmek hususu onlara müterettib bulunmak câ'iz olur.

Ve hâkim-i umumîyenin bu kabilden ısdâr edeceği menşûrları Kahire'de Britanya Hükûmeti'nin vekil ve ceneral konsülüne ve Cenâb-ı Âlî-i Hidivî'nin Meclis-i Nüzzarı Re'isi'ne derhâl tebliğ eylemesi uhdesine mütehattimdir. Beşinci mâdde sübyânı sâbık-ı keyfiyetle hâkim-i umumîden icrâsına menşûr sadır olacak umurdan mâ'adâ bu andan i'tibâren sâdır olacak Mısır kavânîniyle evâmir-i âlîye veyâ mukarrerât-ı vüzzâriyesinden hiçbir şey Sudân'da veyâ bir cüz'inde cârî olmayacaktır.

Yedinci mâdde- Ârâzi-i Mısrîye'den gelen emti'a ve sanâyi'in Sudân'a hin-i duhûlünde rüsûm vâridâtı verilmeyecektir. Lakin bununla beraber, ârâzi-i Mısrîye'nin gayrisinden vârid bezâyi' üzerinden rüsûm-ı mezkûre tahsili câ'iz olur, şu kadar var ki, sevâkîn tarikinden veyâ Bahr-i Ahmer limânlarından diğer bir limandan o bezâyi'in Sudân'a vürûdu hâlinde tahsil olunacak rüsûmunun bilâd-ı Mısrîye'ye hâricten gelen o gibi bezâyi'in ol vakit tahsili cârî rüsûm kıymetinden ziyâde edilmesi câ'iz olmaz. Hâkim-i umumînin ol bâbda bir vakitten vakt-i diğere kadar ısdâr edeceği menşûrlarla takdir eyleyeceğine göre Sudân'dan ihrâc olunacak bezâyı'â rüsûm ü avâ'id takriri câ'iz olur.

Sekizinci mâdde- Sevâkîn şehrinden mâ'ada Sudân'ın cihâtından hiçbir cihetine mehâkim-i muhtelitenin salâhıyet ve nüfuzu teslit edilmeyecek ve Sudân'da hiçbir vecihle muhtelit mehâki tanılmayacaktır.

Dokuzuncu mâdde- Sevâkîn şehrinden mâ'adâ bütün Sudân âhkâm-ı örfîye altında i'tibâr olunacak ve hâkim-i umumî menşuruyla hilâfı tekarrur edinceye kadar öyle kalacaktır.

Onuncu mâdde- Konsolosların ve konsolos vekillerinin ve konsoloshâne me'murlarının Sudân'a ta'yini câ'iz olmayacak ve Britanya Hükûmeti'nin tasrihi olmadıkça Sudân'da ikâmetlerine izin ve müsâ'ade verilmeyecektir.

Onbirinci mâdde- Sudân (rakik) esir idhâli ve ondan ihrâcı men'-i mutlaka memnû'dur. Ve bu bâbda icrâ-yı nüfûz u amel için ittihâdı lâzım icrââta â'id bir menşur ısdâr olunacaktır.

Onikinci mâdde- Esliha-i nârîye ve mühimmât-ı harbîye ile revhî ve miktar-ı eşrebenin idhâline ve bey'iyle i'mâline müte'allık olarak fi 2 Temmuz 1890 târihinde Brüksel'de akd ü imzâ edilmiş mu'âhedenin hükm ü mazmununu tenfize tekayyûd-i vücûbuna iki hükûmet beyninde ittifâk hâsıl olmuştur.

El-Kahire fi 19 Efrenci-i Kânûn-i Sânî Sene 1899

İngiltere'nin Mısır Vekil-i Siyâsîsi
Kromer

Mısır Hâricîye Nâzırı
Butros Gali

İşte Şehriyâr-ı Osmanîyân Hazretleri'ne alçakçasına kulluk vazifesini ifâya tenezzül eden Bâb-ıâlî ricâl-i fühhâmı, Mısır gibi Sûdân'ı, Devlet-i Osmanîye emlâk-ı şer'îyesinden ayırmakta kılıç hükmünü hâ'iz olarak İngiltere ve Mısır hükûmetlerinin beyninde sâye-i hilâfetvâye-i Cenâb-ı Şehriyârî'de akd edilen ittifâknâmeye dört gözle bakıp zerre kadar şu'ur-ı insânîleri varsa elde kalan mülkün ıslâhıyla muhâfazasına ihtimâm buyurmaları mercuddur. Buyurmazlarsa efendileriyle beraber Hükûmet-i Osmanîye başından mündefi' ü berdâr edilmeleri kerem-i nâmütenâhî-i İlâhî'den mütemennâdır.

**İmzasız**

Numero:31 Sene:2

25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314

## Cem'-i Kavi Fikr-i Hilâfetpenâhisi

Yeni bir fikr-i hilâfetpenâhîyi istihbâr ettik. Ve ulvîyetine hayrân olduk! O fikr-i hümâyûn da şöyledir ki Yunan kralının oğluna ihsân-ı hilâfetpenâhî buyurulan hayırsız Girit adasının millet tarafından hiçbir mu'ârıza, i'tirâz, ta'arruz hatta ta'riz görülmeksizin tahliyesine kesb-i muvaffakiyet buyrulmasına mebni orada boşuna iştigal eden bir fırka-ı askerîye ifâsı, elzem diğer bir vazife-i tahfiziyeye me'mur olmuş ve benâberin Girid'in zıyâ'sıyla Hükûmet-i Seniye hiçbir şey zâyi' etmemiş, kuvâ-yı hâ'ilesine yeniden bir fırka-i askerîye zammetmekle Girid mes'elesinde âdetâ muvaffak olmuştur.

Muhabbet-i terhât-ı şeytânîye – ve her nasılsa gazete ünvânıyla neşr edilen Mâbeyn'in mashara cerâ'idi lisânınca muhabbet-i ilhâmât-ı Rahmânîye- olan kalb-i hilâfetpenâhîye senuh eden o gibi efkârın Yemen, Trablusgarb kıt'alarınca belki de Makedonya vilâyetpenâhîce mutasavvurdur. Vilâyât-ı mezkûre gavâ'ilinin o üslûb-ı hüsrevâne üzere derhâl hali manevî ise de hikmet ve siyâsete aklı ermeyen birtakım sebetmagazların bi'l-hümâyûnu bihuzur etmeğe ictisârı vârid-i hâtır-ı âlî olduğundan o gibi kaba insanların sâye-i hilâfette izâle-i vücûdlarına kadar vilâyât-ı mezkûre gavâ'ili tedâbir-i fârika ile uzattırılıp sonra def'aten veyâ mütenâviben cümlesinin isteyenlere ihsân sûretiyle hasemi mukarrerdir.

"Girid adası Bahr-i Sefid'in meftâhı ve en mühim bir mevki'i ve nokta-i hâkimesidir. Umum düvel-i mu'azzamanın da matmah-ı nazarıdır. Ehemmiyeti o kadar azimdir ki, güyâ Bahr-i Sefid'in ortasında, adanın hacmine musâvi bir cevher-i tâbdâr zuhûr etmiş de nefâset ve kıymetini takdir edebilen erbâb-ı iktidâr-ı ebnâ-yı dünyâdan her biri temellükûne can atıyor. Zât-ı Hilâfetpenâhî o cevhere-i azime ü seminenin kıymetini takdir ve vücudundan istifâde edemiyorsa, ondan dolayı mağlub kralın oğluna ihsân buyurulması lâzım gelmez. İleride o kıymetli cevherin vücudundan istifâde edecek ve Allah'ın o ni'met-i uzmâsına bihakk-ı şükr-i güzâr olacak âhlâf-ı saltanat-ı seniyye yetişebilir. Türk'ün düşmana kaptırılmamasına himmet-i İslâmîye sarfı e'azim ve câ'ib-i hilâfetpenâhîdendir" yolunda idâre-i kelâm eden bir zât-ı sütvede-i sıfatın fikriyle şehriyâr-ı Abdülhamid istihzâ ve o âkıl müslümânı şiddetli tekdir eylemiştir.

Trablusgarb vilâyetinin kuvve-i inbâtiyesi o derece mükemmeldir ki tohum bire seksen, yüze kadar varıyor. Dünyada misli yok demektir. Sâye-i hilâfette şimdiki sükkânı cehâlet sebebiyle açlıktan telef oluyorsa da, orasını dünya cenneti yapmağa müsta'id bir hayırlı halef gelmek câ'izdir.Yemen vilâyeti ise ba'zı cihâttan Trablusgarb'a fâ'iktir ve bunu Himyer'in azimetini orada ihyâ ile vücuda getirecek bir Osmanlı pâdişâhı dünyaya gelebilir. Her cihetten pek mühim ve en ma'mur olmağa kâbil mevâki'-i dünyadan sayılan Makedonya'da İskender-i Rumî'nin şekve ü şevketine nâzır bir mikneti Osmanlı saltanatına hâdim eder Osmanoğlu zuhûr edebilir. Vilâyât-ı mezkûrenin adl ü ıslâhla muhâfazası en mühim vezâ'if-i hilâfettendir denilse, bu sözlerin de Abdülhamid'e verileceği şübhesizdir.

Şehriyârın âhlâkı umumen ma'lum, efkârı da mücerreb bulunduğu üzere o memâlikin birer birer zıyâ'ına râzı olur. Hiçbirinin ıslâhına hiçbir vakit muvafakat etmez. Girid elden gitmiş ise de, devletin kuvvâsıyla şerefi tenakıs ettiğine kâni' olmadığı gibi, Yemen, Trablusgarb, Makedonya da (Allah etmeye) giderse tabi'i tahliyelerine mecbur olacak olan asakir-i Osmanîye İstanbul'da ve kalacak birkaç vilâyette âhâlinin kanını içmeğe ve her ağlayanın canını almağa ve Mâbeyn-i Hümâyûn'u daha emin bulundurmağa me'mur edilebileceğinden halife hazretleri hem memnun hem de müsterih olur. Fikr-i hümâyûna tavfikân Memâlik-i Mahruse-i Hilâfetpenâhî'nin, azalıp kısaldıkça, hıfz u sıyâneti eshel ve âsânter olur.

Numero:31 Sene:2 s.

25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316/25 Kânûn-i Sânî 1314

**Mâ'ide-i Seniyye'de İftâr**

"Ba'zı Ma'lumât-ı Sahihe ve Cedide"

İftar gelmesi oruç bozmak ma'nâsında müsta'meldir ki bunu nehâren sâ'imler leyhen kâ'imler değil, halife-i hâzır gibi samv ü salâtları pek meşkûk ve hac ü zekâtları mefkûd ve iftârları -o ma'nâya gelebilse bile- gâyet bahâli ve pek ısraflı olan sürü sâ'imler bile pek â'lâ biliyorlar. İftâra da'vet sünnet veyâ müstehâbdır derler. Uzmâ-yı devletten bir zâtın Mâbeyn Başkitâbeti'nde iken bir râmâzan günü iftâra yakın bir kız

çocuğunun dünyaya geldiğini - hakâyık-ı şer'îye fehm ü ez'ânının tevakkuf eylediği dekâyık-ı Arabîye'ye vakıf olması lâzım gelen - halife-i rüzgâr hazretleri işitmiş olduğu için sanki bir latife-i edebîye olmak üzere o zâta hitâben, dünyaya yeni gelen kerimenize "Fâtıre" tesmiye etseniz münâsib olur buyurmuştur. Halife binâ kitâbını okumamış ki kâ'idece Meftura denileceğini bilsin. Fâtıre, halka demek olduğunu da nereden anlasın. Lügate mürâca'at hâtırına gelse bile âksâm-ı seb'adan sahihi bilmek nerede? Bir kimseden sormağa da tenezzül buyurmuyor. Vâdi-i cehâlette kalıp duruyor. Zevk-i edebî ve şer'îsi de yoktur ki "sâ'ime" tesmiyesi münâsebetini idrâk eylesin.

Meşhur Âli Paşazâde merd-i hamiyetmend ü alînihâd merhum Ali Fuâd Beğ – tayyiballah-ı serâh - hidiv-i sâbık-ı mağfurla Tevfik Paşa'ya hidiviyet fermânını isâle me'mur olduğu vakit o âlîcenâb Türk dânânın hiç istemediği bir iltifâtbende-i perverâne olmak zu'muyla halife-i nâdânın Hidiv'e hitâben merhûm için yazdırdığı tavsiyenâmede "Sana olan ubudiyetim ne kadar samimi ise Ali Fu'âd Beğ hakkında da o kadar hakikidir" ibâresinin yazılmasını emrettiğini, ol vakitki Mâbeyn ukâlası işitince, Ali Fu'âd Beğ her ne kadar erbâb-ı vecâhet ve dirâyetten ise de, koca bir iklim hidiviyle yine o hidive edilen fasl-ı hitâbda musâvi tutulması muvâfık-ı maslahat ve siyâset olamayacağını huysuz hoppaya tefhime ziyâde çalışmışlarsa da bütün sa'îleri beyhûde kalmıştır. Şu kadar var ki Ali Fu'âd Beğ'in tertibi üzere Mâbeyn kâtibleri halifenin kulaklarını uzattığı yerlerde bir takım ce'lî muhâverelerde bulunarak, ubudiyet yerine muhabbet kelimesinin kullanılması zerâfet-i siyâsîye iktizâsından olduğunu, o kara câhile tefhime muvaffak olmuşlardır.

Artık "Benim ne derece diyânet sâhibi olduğum" diyeceği yerde, doğru ise de haberi olmayarak defa'âtle "Benim ne derece denâ'et sâhibi olduğum" demesine ve Boyabad'lı bir dangalak gibi "müfti" için "muhtî" ta'birini birkaç sene kullanarak o kendini lâyahti addeden halife, öyle uzunca hatâda bulunmasına istigrâba mahal yoktur. Birkaç sene evvel Mâbeyn kavmine riyâ olmak üzere, halife imâmete -abdestsiz mi bilinemiyor- geçtiği akşam, namâzında Fâtiha'yı her iki cehrî rek'atta dürüst okuyamamış ise çocukluğundan her ân haşrarılığına bedel Kurân-ı Kerim'den hiçbir şey okumağa tenezzül etmediğindendir.

İşte bir nebze nevâdir ü bevâdiri, mezkûr halife-i şehriyâr hazretleri, yirmi bin kadar müslümâna -her birine fariza-i İlahî olan- Cumâ Namâzı ile bedeli olan Salât-ı Zuhur'u ve ekserisine Salât-ı Asr'ı da bir bid'at-ı kerihe için terk ettiriyor ve terkine râzı olmayanı şediden mücâzât eder olduğu hâlde iftâra da'vet "Sünnet-i Seniyye-i Nebevîye'dendir" bahânesiyle taltif ve tatyibe lüzum gördüğü kuberâ-yı Devlet-i Osmanîye ile süferâ-yı düvel-i ecnebîyeyi ve bendegân-ı Şâhânesi'yle asâkir-i hassa-i şehriyârîsini -ya'ni şahsını muhâfaza için payitahtta ve ba'zı mekâtib-i âlîye talebesini berâ-yı iftâr Mâbeyn-i Hûmâyûn'a da'vet ettirir. Ramazân-ı Şerif'in ibtidâsından intihâsına kadar devam eden iftâr ziyâfetleriyle müslümân, hıristiyan med'uvvların kâffesine ihsân buyurulan diş kiralarının istilzâm eylediği sarfiyât, üçyüzellibir lira ile kapatılırsa Hazine-i Hassa-i sefâhetpenâhî, Nâzır Salib Muzaffer'i iktisâda muvaffak oldu diye, mazhar-ı iltifât-ı âlî olur. Birkaç bin liralık mükâfât alır. Veyâ evkâf-ı İslâmîye'den bir çiftliği veyâhud binlerce Türk'ü sefâletten kurtarabilen bir ma'den imtiyâzını iltâf-ı hilâfetpenâhîden temellük eder. Fenâ mı?

Zât-ı Hilâfetpenâhî'ce cesile-i tekâsir ve tebzir tutulan Ramazân-ı Şerif'e mahsus et'ime-i nâdire-i nefise ile hedâyâ-yı Şâhâne-i behiyye ve ihsânât-ı mükerrere [illegible] bile zikr ü irâdı Ramazân-ı mağfur-ı

başladıkları oyunun son partisine kadar yaşamasını ez can ü dil arzu etmelerini yine Abdülhamid kâmkârın kendisi, herkesten ziyâde arzu ve bu arzularını en büyük muvaffakiyet-i siyâsîye addeder. Ecânib huzurundaki etvâr-ı cilve-i perverâne ve mişvâr-ı dilnûvâzâne-i Cenâb-ı Şehriyârî'yi tasvire muktedir henüz bir edib yetişmedi.

Devlet-i Osmanîye'nin, askerî, mülkî, ilmî, kalemî, küberâsına ve asâkir-i mezkûre zâbitânına ihsan buyurulan diş kiraları, her birinin ma'âş-ı şehrîsi mikdârındadır. Mizâc bilenler ziyâdeye de zaferyâb olabilirler. Mâbeyn takımının diş kiralarının mekâdirini, yalakta köpekleri tutuşturmakla hisseyâb-ı sürûr olan efendileri herkesten iyi bilir. O sürûrun her dem husûli çün diş kiraları yed-i mü'eyyede-i Cenâb-ı Cihânbânî'yle atıldıkça atılır. Ramazân-ı Şerif'e de münhasır olamayıp kesilmesi mürebbiyü'l-kilâb Halife Hazretleri'nin mevtine mütevaffiktır. Asâkir-i Şâhâne'nin diş kirâsı galiba birer lira çarığı ve mekâtib-i talebe segeni birer liradır.

Ey müslümânlar! Biraz arpa çorbası veya bir iki hurma danesi tenâvülü gibi gâyet basit bir suretle iftâr etmeğe ve ba'zı ihyânda o kadar bir lokmasını da fukarâya ihsân ederek aç kalmağa râzı olan Resul-i Ekrem Efendimiz'e halife olmak iddi'âsını utanmadan edegelen müsrif, câhil, mekâr ü adüvv ü din ü devlet Abdülhamid Han-ı Sâni Ramazan-ı şerif'de iftâra da'vet bahânesiyle ve rızâ-yı şeytan üzere, Beytü'l-mâl'den irtikâb ve israfâtını görün de hakk-ı şehriyarîsinde bir hüküm verin. Makarr-ı hilâfetle sâ'ir bilâd-ı Osmanîye'de Beytü'l-mâl'den hukuku olan aceze ve fukarânın dûçâr olduğu fakr u zarureti tasvir iktidâr hâricindedir. Abdulhamid'in şahsını himâye edenlere itlâf eyiediği emvâl, o nâtuvânların ihtiyâcına sarf olunmak vâcibdir.

O emvâl milletindir. Abdülhamid için gökten inmemiş; yerden de bitmemiştir. Ticâretiyle de husûle gelmemiş, ganâ'im de değildir. Farazâ kendisinin olmuş olsa bile, her biri büyük ma'âş ü servete mâlik vüzerâya, süferâya mu'teberâne yedirilmesi neden lâzım gelsin? Kangı kâ'ide-i şer'îyeye veyâ kazıyye-i aklîyeye muvâfiktır? Nafakaları Beytü'l-mâl'e â'id olmamış olsa bile aç, susuz, çıplak, öksüz, yetim, alîl, ihtiyâr, fakirlerin ihtiyâcât-ı zarurîyelerine sarf olunması müslümânlığa, halifeliğe, hikmete daha mutâbık değil midir? Evliyâ merkadlarını, câmi' minârelerini tenvir için sarf edilen zeytin yağlarının bile, aceze ve fukarâ ihtiyâcâtına tahvili şer'ân ve aklen efdal

değil lâzım iken, ehl-i istihkâk hukukuna beyhude ziyâfetlere itlâf eylemek câ'iz olabilir mi?

Halife-i kâzib, İstanbul'da olan asakir-i Şâhâne'mi iftâra da'vet ve taltif ediyorum derse, o müra'iyâne ve hâ'inâne zu'amına cevâben denilir ki, İstanbul'da asâkire ma'âşât ile mu'ayyenât-ı nizâmîyelerini vermek kâfidir. Fukarâ parasıyla tatyibleri câ'iz midir? Hudud başlarında olan asâkir-i devlet aç, çıplaktır. Onların tatyibleri, haklarının verilmesiyle bile revâ görülmüyor. Tahsisât-ı Hümâyûn zâten fâhiş ve şer'e muhâlif bir mikdâra vaktiyle iblag edilmiş olduğu hâlde Abdülhamid Han evkâf-ı İslâmîye'den gasb ettiği ârâzi ve emlâk sâyesinde o tahsisât-ı gayr-i şer'îye iki, üç kat ziyâde oldu. Halifenin cehl ü hıyânetiyle zâyi' olan emlâk-ı Osmanîye nisbetinde tahsisât-ı Hümâyûn'un tenkısı lâzım gelirken tezyid edildi. Avane-i havanesi vâsıtasıyla ve her desise ve mel'anetle cem' eylediği emvâlin hesâbını Allah biliyor.

O kadar hukuk-ı aceze mahvına bahâne olan Mâbeyn iftârına da'vet sünnet veyâ müstehâb ise, orada biriken binlerce asâkir niçin her biri üzerine fariza-i İlâhî olan akşam namâzını kılmıyorlar ve Allah'a arz-ı niyâz etmiyorlar. Akşamdan sonra birbuçuk sâ'at kadar yalnız birtakım hafî ve mel'unâne ifsâdâta hedef oluyorlar. Zehir zakkum diş kirâlarını da alıyorlar. Bu â'mâlin her biri bâ irâde-i Şehriyârî oluyor. Nihâyetinde ma'hûd du'â-yı padişâhîyi üçler def'a bağırarak edâ ettikten sonra uzak olan yerlerine avdet ediyorlar. Demek ki asâkir-i İslâm'ın, Allah'a ibâdetlerine Halife Abdülhamid mâni' oluyor. Şahsına ibâdet ettiriyor. O asâkirden biri (Padişâha du'â yerine Allah rızâsı çün kelime-i şehâdet getirelim ve Resulullah Efendimiz'e salavât okuyalım) dese halife-i fâsidin kahrına uğrar. Mahv edilir. Cum'a günü selâmlıklarında namâz kılmak vazife-i mukaddesinin ifâsı, halifeyi muhâfaza etmek vazife-i habisesini muhal görüldüğünden edâ-yı salât dâ'îyesini izhâr etmiş asâkirin çoğu halife-i hâ'inin emr-i kat'îyesiyle nefiy veyâ mahv edilmiştir. Şu makâle de halife-i hâzırın mürâ'iyâne savm u salâtına, ihsânına, adline, acezeperverliğine dâ'ir biraz ma'lumât verildi. Devleti mahv, milleti tezlil, dini tahkir eden adüvv-i Allah, hasm-ı Resûl-i Hüdâ ve muhibb-i â'dâ Halife Abdülhamid için müslümân diyen insânlar pek câhil veyâ gâyet hâ'indirler.

**İmzasız**

Numero:31 Sene:2 s.8
25 Ramazanu'l-Mu'azzam 1316 / 25 Kânûn-i Sânî 1314

**Ziver-i Deryâ ve İskender Kruvet-i Hümâyûnları'nın**

**- İcrâât-ı Harbiyelerine Nazar -**

Ziver-i Deryâ ve İskender vapurları İstanbul'dan Yemen sevâhili muhâfazasına ta'yin kılınmış olduklarından Hadide'de vâli-yi vilâyet, atufetlû Hüseyin Hilmi Beğ'in, Dâhiliye Nezâreti'yle bir uzun muhâberâtını müte'âkib muvâsalat buyurdular.Mahus'ar.e Beni Mervân kabilesinin Contrebande (Kaçakçılık usulünü ittihâz etmelerini men' etmek için mürettebâtı olan Acem'i neferâtla – top değil hatta martin bile endâht edemediklerinden ikinci kapudân esnâ-yı râhda tüfengle âteş ta'limi ettirmiştir. Benî Mervân'ın sâhiline liyakrib ederken tesâdüf ettikleri İtalya Devleti bandıralı bir zanbogun verdikleri tevakkuf işâretlerine adem-i inkıyâdından, vapur top atışına bedâ'i eder. Harita-i sâlihin âhvâli işâret olunmadığından ileri sevkiyle Meyub mahallinden harbe başlar. Zanbok sâhilde kuma oturur, filika indirilir. Sâhilde ta'biye edilmiş kesretli âhâli filikanın hareketini tecessüs ettiklerinden, oturan zanbogun zıbtına gelir mütâla'asıyla hiç tüfeng atamazlar. Vaktâ ki filika avdete başlar, ateş de yağmur gibi yağar. Filikadaki asâkir, kurşun menziline yakın olduğundan güç hâl kendilerini vapura atarlar. Ve avdet ederler. Avdette râst geldikleri patentsiz bir zanbogu çevirirler.

Zanbogu zabt, tâ'ifesini zincirbend ve teslim aldıkları bin adede karib riyâl (beheri oniki guruştur, mecidîye ondokuz hesâbıyla) toberesini re'isleri yanda, bi't-ta'dâd temhir edip, ayrı mahalde fare gibi dibinden delerek içine seni çektikten ve muhârible diktikten sonra mahalline vaz' ederler. İkinci bir def'a yine bir zanbogu derdest ederler hatta zanbogun patentesi ve'l-hâsıl seyr ü sefere bahriye kânunnâmesi mucibince ne lâzımsa, kâffesini hâ'iz olduğu hâlde, bi'l-istishâb paraları zabt ve biraz arkasında çektikten sonra eşyâsını tamâmâ teslim aldığına dâ'ir cebren varaka mühürletip bîçâreleri âzâd ederler. İşte böyle denâ'et ve hıyânetin belâsı, âsârı olmalıdır ki teşrinlerde şiddetle vezen olan cenûb rüzgârı denilen (azaba) tutularak hayli dûçâr havf ü telâş olup, iki mil sür'atle cebhâne limanına kaçmışlardır. Muvaffakiyetleri telgrafla İstanbul'a bildirildiğinden Bahriye Nâzırı re'sen teşekkürlerde bulunmuştur.

**İmzasız**

Numero:32 Sene:2 s.4-5

10 Şevval 1316 / 9 Şubat 1314

## Makedonya Cem'iyetleri

Makedonya'da Islâhat nâmıyla imtiyâzını tâlib ve birtakım Bulgarlar'la Karadağlılar'dan müterekkeb olan cem'iyet-i ihtilâliye rü'esâsı mevâdd-ı âtîyeyi hâvi bir lâhihayı düvel-i mu'azzamaya irsâl eylemiştir.

(1) Merkezi Selanik şehri olmak ve Selanik, Manastır, Üsküb vilâyetlerini muhtevî bulunmak üzere, hududu Sırbiya hududuna yakın olan Veranya kasabasından ibtidâ eder bir mukâta'anın inşâsı.

(2) Unsur-ı gâlibe mensub ve fehm ü istikâmetle ma'ruf bir hâkim "vâli-i" umumînin beş sene müddetle ta'yini.

(3) Vâli-i umumiye idâre-i âhkâmda müsâ'ade eder ve ekalliyetin hukukuna zâmin olur bir cem'iyetin idâre-i dâhilîyeye müte'allık cemi' umurda icrâ-yı hükm ü nüfuzu.

(4) Cemi' âhâliye müsâvât üzere hürriyet-i şahsîye ile hürriyet-i emlâk te'mini ve teftiş-i cerâ'idin ilgâsı.

(5) Muvazzafların ta'yin olunacağı cihette ekseriyetten intihâbı; büyük muvazzafların vâli-i umumînin talebi üzerine taraf-ı sultanîden ve küçük muvazzafların re'sen vali-i umumî tarafından ta'yini.

(6) Lisân-ı Türkî'ye iktidâ'en cem'-i bilâd ve kasabâtta meşhur e's-sinenin tanılması ve hâkimlerin dâ'ireleri dâhilinde istedikleri lisân isti'mâline mahir olması.

(7) Ne hükûmetinin ne de gayrısının hiçbir müdâhalesi olmaksızın muhtelif tevâ'if-i mesihîyenin istediği gibi mekteblerinin tanzimi.

(8) Emniyet ve intizâmı muhâfaza için âhâliden asâkir âhzı. Ve o asâkirin de vâli-i umumînin emri altında bulunması ve zükûrdan yüzde bir nisbetinde alınması. Ve büyük kumandanlarını saltanat ve küçüklerini vâli-i umumînin ta'yin eylemesi.

(9) Cem'iyet-i umumîye tarafından büdçe ile vergilerin ta'yini ve irâdın yüzde yirmibeşinin hazine-i saltanata i'tâsı ve bâkisinin mukâta'anın ihtiyâcâtına sarfı.

(10) Vâli-i umumînin taht-ı riyâsetinde olarak mukâta'aya idhâli, menuvî ıslâhât lâyihasını tertib ve âhâliye vekâlet eder bir komisyonun vâliyle beraber ta'yini.

(11) Cemi' siyâsî mücrimlere afvın şumûlü.

(12) Bu ıslâhâtın ayniyle Edirne vilâyetine de idhâli.

İşte Makedonya Cem'iyet-i ihtilâliyesinin düvel-i mu'azzamaya takdim eylediği Makedonya ıslâhâtı lâyihası oniki mâddeden mürekkebdir.

Hükûmet-i Şâhâne umumen ve esâsen idâre-i hâzırasını evvelâ ıslâh etmeyip zulm ü fesâda devâm ederse Makedonya ihtilâl komitelerinin istediğine nâ'il olacağından endişe olunur. Bulgarya ile harb edilirse Osmanlı harben gâlib olsa bile siyâseten mağlub olacağına şübhe yoktur. Girid ve Tesalya mes'eleleri bu meddu'âya iki burhân-ı ciddîdir. Allah göstermesin tâli' harb Bulgarya'ya mesâ'id olursa, Makedonya ile Edirne'nin devletten ayrılmasına bir mâni' kalmaz. Rumeli vilâyât-ı Şâhânesi en büyük hisse Bulgarya'ya â'id olmak üzere bir takım harisler beyninde taksim edilecektir. Pâyitaht-ı saltanatın hâli ne olacağı belli değildir.

Sırbiya ile Karadağ -belki de Yunan- bi'l-ittifâk Osmanlı aleyhine Bulgarya'ya iştirâk ederlerse, Hilâfet-i Hamidîye'nin ni'metperverdeleri o müttefiklerin emellerine muvâfık nesim-i zaferin eseceği ihtimâli pek kavidir. Her biri Rusya'nın bir bendesi olduğuna göre hükûmât-ı mezkûrenin Türkiya aleyhine müttefikan hareket edeceği âhvâl-i âleme bi'l-mürâca'a istidlâl olunabilir. Beyinlerinde şimdilik rûnemâ olan

ihtilâfât-ı cüz'îyeye iltifât edip, ol suretle ittifâkları mümkün olamayacağına zehâb pek yanlıştır.

Türkiya Devleti evvel emirde Kânûn-i Esâsî ile Meclis-i Meb'usân-ı da'vet ve selâmetinde münâfî olan düvel-i mu'azzamaya te'minât-ı kaviye i'tâsıyla mezâheretlerine kesb-i muvaffakiyet ve ıslâhât-ı vâcibeye cidden mübâderet ederse, Makedonya, Ermeniya, Arabistan cihetlerinden tevki' edilen hatırların önünü alır ve selâmet-i mülkîyesiyle müstakbelini te'min eder. Rusya'nın desâ'isinden de masun kalır. Almanya'nın menfa'atperestâne dostluğuna iltifât etmemek, Rusya'nın mu'âdâtından ihtirâz ve tehaffuz-ı meşâbesinde bir hükûmetşinâslıktır. Hodperest Abdülhamid'in agzâb edegeldiği İngiltere Devleti'nin Türkiya lehine istimâlesiyle, müzâhereti kazanılamazsa Türkiya'ya tâbi' âkvâm-ı mahkûmeyi, devletten birer birer ayırıp maksadına nâ'il edecek ve Türkiya'nın hayâtından beklediği menâfi'ını, hiç olmazsa âkvamı kurtarmak suretiyle muhâfaza etmiş olacaktır. Türkiya Hükûmeti İngiltere'nin mezâheretini tekrâr istihsâl edebilirse Fransa, İtalya, Avusturya devletleri endişe ve mümâna'at etmezler, belki Türkiya'daki menâfi'larını o mezâherât sâyesinde muhâfaza etmiş olacaklarından arz-ı istihsân ve te'yid ederler.

Mısır ve Sudân gitmiş ise kalan emlâk-ı Osmânîye'yi muhâfaza edebilmek için Britanya'nın aldığına ıvazân te'yid ve mu'âvenete mazhar olmak ne mutlu bir muvaffakiyet-i siyâsîye addedilir. Emvâc-ı siyâsette ümid-i selâmet varsa o keştibân-ı mâhirin insâfına ilticâ ve devletine i'timâddan ibârettir ki, merâmının aksine gitmek belâyâ deryâsında boğulmağa rızâ göstermeğe benzer. Diğerinin kimisi sâhil-i selâmete isâli istese bile o mâhir gemicinin dilediğine rağmen bir şey yapamaz. O gemici telâtüm-i emvâcdan korkmaz. Tezâhüm â'dâdında ihtirâz etmez, diğerinin her mu'ayyebâttan bile istifâdeye mahâret ü mekenneti mütekeffildir. Karalarda kuvveti çoktur. Hükm ü nüfuzu câridir. Menâfi'i halelpezîr olmaz. Türkiya'nın hayâtından ne kadar müstefid ise memâtından da herkesten ziyâde istifâde etmesine hiçbir kimse mâni' olamaz. Hasumu her ne isterse söylesin, cümlesine rağmen her murâdına zaferyâb oluyor. Her ne vakit havf u za'afla tavsif olunursa, â'dâsını tahvif edecek âsâr-ı iktidâr gösterir. Mu'âkeslerini ürkütür. Birkaç sene evvel Abdülhamid Han (Ben ikinci hidiv olmağa tenezzül etmem) demişti. İngiltere ile uzlaşamazsa Mısır ve Sudân'la Girid'in

zıyâ'ını gördüğü gibi, Memâlik-i Mahruse'sinden daha birçoğunun –belki de cümlesinin- birer birer zâyi' olduğunu görür. Ve hilâf-ı zannî olarak her devletten ziyâde İngiltere'ye hidmet ve kendi devlet ve milletine irâsı mazarret eder.

{ Zod caneş hudâyı mâ bestân }

{ Tânebinem ân masibterâ }

Gazetelere nazaran Romanya â'yânından Mösyö Uruçyan'ın zir-i riyâsetinde Makedonya'nın âhvâl-i hâzırasını müzâkere ve mezkûr Bulgar komitelerine mukâbele için bir cem'iyet teşkil etmiş bulunuyor. Bu cem'iyet umum Makedonyalılar'la Arnavudlar'ın Bulgarlar'a karşı bir asâ-yı ittihâda yapışmalarına ve Bulgar metâlibini iskât ve haksızlığını isbât eylemeğe sa'y edeceği anlaşılıyor.

Bulgarlar'ı teşvik ve te'yidle bir devlet-i mu'azzamayı müttehim ediyor. Makedonya Ulahları'yla müslümân ve hıristiyan Arnavudlar'ı ve Makedonya Türkleri'ni ve mümkün olursa Sırblılar'ı fikren cem' eylemek o cem'iyetin ahz-ı maksadıdır. Türkiya'ya bir adâveti görülmüyor. Umumî ârızâ için Kânûn-i Esâsî'nin i'lânı vücubunu gösteriyor. Bu cem'iyetin garzı –zâhir hâle göre- menâfi'-i Osmânîye'ye pek muvâfıktır.

Arnavutluk müslümanları da müdâfa'a-i vatan için bir cem'iyet teşkil etmek üzere imişler. Eşrâf ve küberâsından ikiyüzü mütecâviz zevât İpek'de toplanıp belâyâ-yı muntazıraya karşı kendilerince ittihâzı lâzım gelen tedbir ve karârlar hakkında müşâvere ve müzâkere edeceklerdir. Ba'zı şâyi'âta nazaran bu üçüncü cem'iyet Mâbeyn-i Şâhâne'nin bir desisesiyle oluyor. Maksadı hâl-i hâzırı muhâfazadan ibârettir. Bu haber sahih ise, Allah Arnavudlar'ın encâmını hayr eyleye. Mâbeyn'in teşviki üzere hiç ıslâhât istemeyiz derler; ve birtakım nümâyişlerde bulunurlarsa Girid müslümânlarının giriftâr olduklarını başlarına da'vet etmelerinden ne kadar havf edilse bicâdır. Mâbeyn-i Hamidî'nin alçakça entrikasına aldanmak ve mekâ'id-i düvelîye ile istihfâf eylemek fâ'ide vermez nedâmetleri intâc eder. Abdülhamid Han İstanbul'da ve Anadolu'nun birkaç vilâyetinde bir zamân daha müstebidâne icrâ-yı hükm edebilmek üzere devletleri iknâ' eylemesine bedel, Arnavudluğu kurban etmeğe hâzır ve râzıdır. Kürdistan'la Arabistan ve Trablusgarb'ı da sefâhet kurbânı fedâ etmeğe müheyyâdır. Arnavudluk

müslümânları, mezkûr ikinci cem'iyetin mutalibi Türkiya menâfi'ına muvâfık ise te'yid eylemelidirler. Değil ise kendileri doğrudan doğruya (Kânûn-i Esâsî)'nin i'lânıyla umum Memâlik-i Osmânîye'nin ıslâhını ve âhkâmın adâletle icrâsını taleb eylemelidirler. Israr ederlerse muvaffakiyetleri ve umum-ı millete hidmetleri görülmek lutf-ı Hakk'dan kavîyen me'muldür.

**İmzasız**

Numero:32 Sene:2 s.5

10 Şevval 1316/9 Şubat 1314

**Bâb-ı Âlî'nin İ'tirâzâtı**

"Protestolar"

Mısır'da neşrolunan meşhur El-Mukattam Gazetesi 28 Ramazânu'l-Mübârek 1316 adedinde diyor ki, bir gün büyük Şerif Paşa merhumun meclisinde bulunduk. Fransa'nın Tunus'a himâyesinin bast eylediğini Bâb-ıâlî'nin şiddetle protesto ettiğine dâ'ir Roter'in bir telgrafı geldi. Şerif Paşa telgrafı okuyunca bir tarafa atarak Fransızca dedi ki "Protestanlar bize çok geldi. Artık onlardan nüfûs ikrâh eyledi. Mi'deler doldu". Sâdık Osmanlılar'ı ol vakit müsâb eden bu işe seneler mürûr ettikçe onu veli eden protestanları yutanlara ne demelisin? Cerâ'id-i Mısrîye'nin kâffesi Bâb-ıâlî'nin Sudân vifâknâmesine lâbüd-i i'tirâz edeceğini tercih eylediği ve ba'zısı olan oldu, geçmiş şey i'tirâzâtla reddolunmaz diye i'tirâzını avz-ı talebine tebdil eylemesini temenniye kalkıştığı cihetle bir Sudânlıoğlu Sudanî "Bâb-ıâli'nin İ'tirâzâtı" ünvânıyla bize bir mektub gönderdi: Bâb-ıâli'nin birçok i'itirâzlarını ta'dâd edip, yeni protestosu da hiçbir fâ'ide vermez bir suret-i resmîye olduğuna dâ'ir insânların sadâsını terci' ve ef'âle makrûn edilmeyin âkvâli istihfâf eder: Der ki Berlin Kongresi'nin bir kararıyla Avusturya, Bosna ve Hersek vilâyetlerini işgâl eylediği sırada, kavânin-i düvele muhâlif ve pâdişâhın hukuk-ı mukaddesesine mugâyir olduğundan bahisle Bâb-ıâlî – Mabeyn'in emr ü ısrârı üzerine bu işgâle şediden i'tirâz (protesto) eyledi. Bu da Abdülhamid'in kendisi Berlin Mu'âhedesi'ni tasdik eyledikten sonra oldu.

Ruslar İstanbul'a tekarrüble girmek istediklerinde, girmelerini men' eden ingiliz donanmasının Çanakkale Boğazı'ndan mürûrunu pâdişâhın emr ü ısrârına binâ'en yine Bâb-âlî şiddetle protesto etti. Bu şedid protesto dahî şevketlû şehriyârın İngiltere kraliçesinden kemâl sözişle istirhâm ve donanmasıyla Ruslar'dan himâye olunmasını niyâz-ı mendâne taleb eylemesinden sonra vuku' buldu.

Bulgarlar Şarkî Rumeli'yi istilâ eylediklerinde oraya asâkir-i Osmânîye gönderip, vilâyeti istirdâd eylemek fikrini vüzerâsı musırren dermeyân ettiğine rağmen vilâyeti Bulgarlar'a bahş eden ve asâkir sevkine hiçbir türlü râzı olmayan Abdülhamid Han'ın emr-i kat'îsiyle Bulgar kullarının o hareketleri de hiddetli protestolara bâdî olmakla kaldı.

Fransa'nın Tunus'u gerek işgâl eylemesi gerek himâyesine alması emr-i pâdişâhîyle Bâb-âlî'nin kavvâlâne protestolarına da bâ'is oldu.

Asâkir-i Osmânîye'nin Mısır'a irsâliyle Urabi'nin kıyâmını teskin eylemesi vücubuna Zât-ı Şâhâne'yi iknâ' etmekten İngiltere'nin Dersa'âdet sefiri usandıktan ve Mâbeyn-i Şâhâne öyle bir işe âslâ tenezzül eylemediktesn sonra İngilizler'in Mısır'a duhûlüne evâmir-i hilâfetpenâhî ile yine bir hayli portestolar yağdırıldı.

Girid mes'elesinin halline ve asâkir "nusret mü'esser" Şâhâne'nin Tesalya'dan ihrâcına Bâb-ıâli'nin ne çok i'tirazlar dermeyân ve nice resmî deliller ikâme eylediğini bütün insânlar biliyorlar.

Ehl-i sukka bize haber verdi ki, Avusturya, Bosna ve Hersek vilâyetlerini işgâl eylemeğe başladığı esnâda, oradaki asâkir-i devletin kumandanlarına mevâki'-i askerîyelerinden çekildikçe taşlara, ağaçlara i'tirâz "protesto" evrâkını asmaları, olamazsa yapıştırmaları çün irâde-i Şâhâne sâdır olmuştur. Bu dahi "idâre-i hikmet-i mu'tâda" Hazret-i Şehriyârî anifâne hüccetler, i'tirâzlar ikâme buyurdu ve hükümdârlığı hukuk-ı mukaddesesiyle millet-i Osmânîye mesâlihinden hiçbir şey'in zabt olmamasına hiçbir vakit râzı olmadı denilmek için, tekrâr ale't-tekrar şerefpâş-ı meydân-ı muhâbbet olarak mezkûr asâkir-i Şâhâne umerâ ve zâbitânına tebliğ buyuruldu. Bundan takriben iki ay mukaddem Bulgarlar'ın iştirâ ettikleri bir sefine-i harbiyenin Kal'a-i Sultanîye ve

Karadeniz Boğazları'ndan pâdişâhın rızâsıyla mürûrunu Bâb-ıâli yine pâdişâhın ısrârıyla muztarrân protesto üzerine protesto etti.

Mâbeyn-i Şâhâne sefâ'in-i Mısrîye'nin (bir İngiliz şirketine) satılmasını şiddetli protesto buyurduğu gibi, Sudân şimendüferlerinin de satılmasına protestolar teksirine himmet buyurdu. İngilizler ise Sudân'da Mısır'a iştirâk edince bi't-tabi' şimendüferlerine de iştirâk ettiler. (Bize kalırsa sâye-i hilâfette iki iklimle bi'l-cümle müştemilâtı kendilerine hasr eylemeğe muvaffak oldular) imdi celâletlû kraliçenin hükûmetiyle hazret-i fehime-i hidiviye beyninde akd edilen Sudân Vifâknâmesi'ne Bâb-ıâlî ne kadar şiddetli protestolar testir ve tesir ederse, hiçbiri nazar-ı i'tibâra alınmaz. Mesâ'il-i siyâsîye ile ihtimâm eden Sudan'lılar da Bâb-ıâlî'nin Sudân mes'elesine i'tirâzı ednâ te'siri ikâ' edemez. İ'tikâd ederler. Sudân'lı kâtibin kelâmı hitâm buldu. (Biz de "Ümmet-i İslâmîye ile millet-i Osmânîye'ye ta'âkib eden belâyâ-yı hilâfet-i Hamidîye'nin getirdiği netâyic-i vehîmeden sayılmak münâsib olduğunu ilâve-i giftâr ederiz.)

**İmzasız**

Numero:32 Sene:2 s.5-6

10 Şevval 1316 / 9 Şubat 1314

**Mu'âyede-i Hümâyûn Resm-i Vâlâsı**

"Iyd" bayram, "mu'âyede" bayramlaşma demektir. Bayram münâsebetiyle âdâb-ı İslâmîye dâ'iresi dâhilinde izhâr-ı şâdımânî ve mahsus-ı ziyâret-i âkrabâ' ve ehibbâ' edilir. Hedâya te'âti olunur. Sünen-i Seniyye-i Nebebîyye'den ma'dûd olan musâfaha, Memâlik-i Osmânîye'de bayramlara tahsis edilmiş gibidir. Musâfaha el içi demek olan safıhtan me'hûzdur. El avuçlarını birbirine ilsâk eylemek musâfaha-i mesnûnedir. Fahr-i âlem Efendimiz "Sünnetimden ı'râz eden ümmetimden değildir" buyurduğu ma'lûmdur. Yalnız buna nazaran şehriyâr-ı Abdülhamid Han, Resûl-i Ekrem'in ümmetinden hariçtir. Zâten Abdülhamid'in dâ'imâ şer'-i Ahmedî âhkâmına muhâlefet ve mesâlih-i İslâm'ı kasden ifsâd eylediği mutâla'a olunduk da ümmet-i İslâm'dan hâric bulunduğu kat'iyen sâbit olur. Abdülhamid irtikâb eder olduğu mesâvi ve ma'âsinin bir kısm-ı

kalili şimdi zikr olunmuştur. Şürûtunun ictimâ'ında edâsı şer'ân vâcib olan yalnız bayram namâzıyla mu'âyede için, şehriyâr-ı Abdülhamid'in âhkâm-ı şer' hilâfında tecviz eylediği yolsuzluklara atf-ı nazar olunduk da neler görülür.

Pâdişâhın sarayından bayram namâzına çıkmağa cesâret edebilmesi için Cum'a günleri olduğu gibi yirmi bin kadar asâkir-i İslâm güzargâhın etrâfına dolar, şaşkın halifeyi intizâr eder. Bu asâkir geceleyin toplanmağa mecbur olduğundan, her birine fariza-i ilahî olan sabâh namazını kılmağa ne vakit bulunur ne de yer bulur. Soğuktan çektiği şedâ'idi zikr ü tafsile hâcet yoktur. Asâkir, halifenin câmi'den avdetine kadar beklemeğe de muztarr olduğu çün üzerlerine vâcib olan bayram nâmâzını da kılmaktan mahrum kalır. Halifenin resm-i namâzıyla alay etmek üzere, asâkirin birkaç misli mikdârında toplanan âhâlinin de ekserisi sabâh namâzını ve cümlesi bayram namâzını edâ eylemeğe vakit bulamaz. Böyle şeyleri zikr eylemekten maksad, dindârlık da'vâsıyla dünyâyı dolduran Abdülhamid'in bir vâcib edâ etmediğini nâssa göstermek bahânesiyle din-i İslâm'la ne kadar istihfâf eylediğini anlatmaktır.

Mu'âyede-i Hümâyûn münâsebetiyle icrâ edilen merâsim-i garibe bin sene evvel Turan dağlarına yakışır. Ehl-i İslâm âdâbına külliyen mugayir olarak taht-ı halife önünde devlet ulemâsıyla uzemâsı yerlere kapanır arz-ı ihlâs ederler. Herifleri insânlıktan çıkaran öyle bir meskenetle bir vahşiye arz-ı ubudiyet ve rıkkiyet müslümânlığa tamâmen muhâliftir. Abdülhamid musâfahayı sünnet üzere ifâ etmek gibi mütevâzı'âne etvârı izhâr ve âhâliyle ihtilât etse, herkes memnun ve müteşekkir ve kendisine muhibb ü sâdık olur. Bayram münâsebetiyle vukû'a gelen israfât-ı Şâhâne mikdârı Hülefâ-yı Râşidîn'in müddet-i hükûmetlerinde hacât-ı zarurîyelerine sarf eyledikleri mebâligden ziyâdedir. Sonra yine Abdülhamid kendini Hulefâ-yı Raşidîn'e teşbih ettirmek ârsızlığına kıyâm ediyor. Fakat en âdi bir hıristiyan hükümdârından bile ezlem ve echel olduğunu kendi teb'ası söylüyor la'net ediyor.

Abdülhamid gebermedikçe millet için ıyd-ı sa'id yoktur. Öyle bir ıyd-ı meyyâmın bedid intizârıyla ehl-i imâna tebrik-i ıyd olunur. Hakk Te'ala Osmânlılar'ı Mur'ad'a nâ'il ve Reşâd'a vâsıl eylesin âmin.

**İmzasız**

Numero:33 Sene:2 s.1-2

25 Şevvâl 1316 / 18 Şubat 1314

**Abdülhamid Hân-ı Sânî'ye Ma'ruz**

Şevketlû şehriyâr-ı Osmânîyân Hazretleri

Dâr-ı dünyâda zât-ı Şâhâne'niz kadar şetâ'im ü zemâ'ime hedef olmuş bir hükümdârın bulunduğu târihle isbât edilemez. Sizin gibi tahammül edecek bir insân da bulunmak âdeten muhâldir. Sizi biraz utandırmak için pek kuvvetli bir mu'aceze lâzım ise de fâ'idesi imâna mütevakkıftır. Bununla beraber sizden ziyâde medh ü senâ edilmiş bir pâdişâh gelmemiştir denilse mübalağa edilmez. Ancak erbâb-ı akıl ve vuku-ı hakk-ı şehriyârînizde serd edilegelen mu'âhazâta if'âl ü harekâtınızla mahkûm ve müstehak olduğunuzu tasdik eder. Sizin için edilen mübâlağalı medh ü senâ ise iltâf-ı Şâhânenize meftûn ve hiss-i insânîden mahrum birtakım eşhâsın ibâretinde mestûr veyâ â'mâlinizden müstefid ba'zı milelin matbû'âtında mezkûr olduğu için i'tinâya şâyân değildir. Devr-i hükûmetinizin kâffe-i etvâr ve âsârı hakkınızda her sitâyişin hak ve hakikate cinâyet olduğuna sâti' ve kâti' berâhin ü edilledir. Bunun için ziyâde kelâma hâcet yoktur.

Türkiya'da {Ahrâr fırkası tesmiyesi pek münâsib} Genç Osmanlı veyâ Jön Türk nâmı altında bir tâ'ifenin türediğini sizin gibi iyi bilen yoktur. Bu tâ'ife-i bergüzide, siyâsetinize şediden i'tirâzla müslümânlığa, Osmânlılığa külliyen muzır olduğunu millete anlatmak ve efkârı uyandırmak istiyor. Buna binâ'en o Genç Osmanlılar'a gazab ve hiddet-i Şâhâneniz teharrür derecesini (kimse görmesin) çoktan aşmış olduğunu haber veriliyor. O mebguzlarınızın dünyâdan vücûdlarını kaldırmak suretiyle şahıslarından âhz-i intikâm ve sârla teşfi-i sadr-ı şehriyârînize mü'eddi olabilecek her tedbire mürâca'at eder olduğunuzu ve bu bâbdaki ümid-i Şâhâneniz'in husûle gelmesine mukâbil her bir fedâkârlığa rızâ göstereceğinizi de ihbâr ediyorlar ki Genç Osmanlılar'dan sevdâ-yı intikâm-ı hazret-i Şehriyârî'den selb-i huzur u menâm edip

mehâmm-ı enâma halel-i küllî getirdi diye hayli mühim mu'âhezelerde bulunmaktadırlar.

Şevketlû Şehriyâr! Âmel-i mülûkânenizden â'la ü bâlâ ü tâm şâhâne bir üslûb-ı makbul ve ma'kul üzere Genç Osmanlılar'dan şâfî ve kâfî bir âhz-i sâr keyfiyeti ba'zı zevâtın hâtırına vârid olduğundan ayniyle nazar-ı şehriyârınıza arz ve mazhar-ı kabul buyurulması hâsseten ricâ olunur.

Şöyle ki şimdiye kadar ta'kib eylediğiniz vehim ü sakîm, meslek-i hükûmetten fârig olup, halife-i mu'azzam ve pâdişâh-ı mükerrem, hâkân-ı sâbık Sultan Murâd-ı Hâmis Hazretleri başta olduğu hâlde â'ile-i saltanat derkân-ı alîyesiyle devlet ve millete sâdık ve muhibb ukalâ ile müzâkere ve müşâvereye tenezzül buyurarak cülûsunuzdan beri vâridât-ı Şâhâneniz'le tasdik etmiş olduğunuz kavânîn ü nizâmâtı tamâmı tamâmına mevki'-i icrâya koymağa başlarsınız. Bu şurû'-ı meşrû'u semeredâr etmek üzere, etrâfınızdaki eşrârı def' ü te'dib, ve şimdiki ricâl-i hükûmeti tebdil ve casuslarla münâfıkları tenkil ve erbâb-ı dirâyet ve istikâmetten bir hey'et-i hükûmeti teşkil edip umur-ı devletle mesâlih-i enâmı o hey'et-i muhteremeye ihâle ile kendiniz zevk ü râhatınıza bakarak nazar-ı mülûkânenize arz edilecek evrâk vesâ'ireyi imzâ ve tasdikle iktifâ buyurursunuz. Bir de Mâbeyn-i Hümâyûn üserâfâtını taklil ya'ni bir rub'una tenzil ve üç rub'unu hayrât-ı millîyeye tahvil buyurursunuz. Unutmamalısınız. Ve isteseniz vükelâ-yı hâzırayı değiştirmeksizin bervech-i ma'ruz, vezâ'if-i şer'îyenizi ifâya bidâ'e edebilirsiniz. Fakat hüsn-i niyetleriyle kifâyetleri matlub derecede değildir. İnzâr-ı âhâlide i'tibârları ve şahsî vakârları da yoktur. Onun için tebdil edilmeleri muktezâ-yı hikmet olsa gerektir.

Abdülhamid Han Hazretleri! Yakînen bilmelisiniz ki mütâla'ât-ı mebsûteyi kabul ve cidden ıslâhâta şürû' ederseniz, umum âhâli sizden hoşnûd olur. Tûl-i ömrünüze (dil ucundan değil) an samimül'l-kalb du'avât-ı hayriye tilâvet eder. Siz de herkesten ziyâde, herkesten emin, mahallinizde mutma'in ve kulûb-ı millete hâkim olarak Genç Osmanlılar'dan dilhâh-ı hüsrevâneniz üzere âhz-ı intikâmla tamâmen merâm-ı şehriyârınıza zaferyâb bulunuyorsunuz. Bu vecihle her iş olur gider.

Ol vakit Genç Osmanlılar'ın dediğine, yazdığına hiçbir kimse iltifât etmez. Türkiyâ'dan firâr edip ötede beride bir hayli neşriyâtta bulunarak huzûr-ı Şâhâne'yi ihlâle mütesaddî olanlara, vatanlarına avdet müsâ'adesini vermek lütfunuza kalır. Türkiya'ya duhûllerine hiç ruhsat verilmemek ve emr-i halifeye âsi oldukları i'lân buyurulmak tedbirleri o â'mâl-i sâlihaya göre hiçbirini müte'essif etmez. Cümlesini kısmetine râzı ve halife hazretlerine senâhân ve şükr-i güzâr oluverir. Herkes de onları zamm u ta'ayyüb eder. Çok şeyler neşr ettiğiniz pâdişâhın büyüklüğünü anlayamadınız. Millet hakkındaki nevâyâ-yı hasenesini keşf edemediniz. Bagîr-i hak zımmına da cesâret eylediniz der. Zât-ı Şâhâne'nizin bervech-i ma'rûz ıslâhât-ı ciddiye ile a'mâl-i nâfi'aya temessük buyurduğunu görüp, takdir ve istihsân edecek olan âhâli tarafından levm ü tahti'e olunmak hususu Genç Osmanlılar'ca e'azim-i beşâ'ir addedilecektir.

Arz olunduğu üzere Genç Osmanlılar'ın tekzib ve tahcilleriyle âhz-i sâr ve isbât-ı âsâra hümem-i Şâhâne masrûf buyurulmak bâbında ve katbe-i âhvâlde emr ü fermân intikâm'ünvân hazret-i gâzi hünkâr hazretlerinindir.

**İmzasız**

Numero:34 Sene:2 s.1-2

1 Zi'lka'de 1316 / 1 Mart 1315

**Millete Sû-i Kasd-ı Hamîdiye Berâhîn-i Cedîde**

Şehriyâr İkinci Abdülhamîd'in millet-i Osmânîye'nin hayâtına sû-i kasd eder bir düşman olduğu en kavî edille ile sâbit bir kaziyyedir ki, isbâtıyla uğraşmak abes ise de âhlâfa ibret-i mü'essire olmak ümidiyle millet-i merhûme hakkında irtikâb eylemekte bulunduğu cinâyâtından her kangısı ma'lûm oldukça bir sahîfe-i intikâda nakşiyle sebt-i cerîde-i rûzgâr edilmektedir.

Tezlîl-i millet, tahrîb-i mülk, tahkîr-i adâlet, teksîr-i şenâ'at husûslarındaki âmâl-i Hamîdiye'ye kâim olup, yeni haberi alınan berâhîn-i cedîdeden Trablusgarb vâlisi Nâmık Paşa'nın Bağdat vilâyetine nakliyle Trablus'a Minlâ Beyzâde Kâdı'asker Hâşim'in ta'yîni, Hâzım nâmında bir herifin Dedeağaç mutasarrıflığından Musul vâliliğine terfî'idir. Nâmık'ın Trablusgarb vilâyetinde irtikâb eylediği her gûne

mezâlim, fesâyih, sû-i isti'mâlât ve tezvîrât şu'ûr-ı insâniyyeden ekal nasibi olan her âdemi müte'essir ve dilhûn eder. Merkûmun aleyhinde vilâyet-i mezkûre mazlûmları tarafından ref' edilen hesâbsız iştikâ âvâzeleri sem'-i Hamîdî'ye mûsiki sadâsı gibi hoş gelmiş olmalıdır ki, daha mühim olan Bağdat vilâyetine nakli husûsuna irâde-i hâ'inâne sâdır oldu. Yemen vilâyetini ateş zulmüyle yakan Müşîr Feyzi Paşa da şimdi oradadır. Artık Irâk kıt'asının hârût ve mârût şerlerinden eşni'ine düşeceğine burhân-ı irâdı fazladır.

Nâmık, Kilerci Osmân'ın bacanağıdır. Bunun ne gibi bir mahlûk olduğunu yazmaya hâcet yoktur, ancak uşak makûlesinden bir şahs-ı câhilin Nâmık gibi bir celf-i le'imi o kadar buyur edip bîhad şenâ'atleriyle berâber himâye edebilecek derecede halife-i İslâm'ım demekten hayâ etmeyen muhibb-i zulm ve fesâd bir tâcdâr-ı sübksâr nezdinde hâ'iz-i nufûz olmasına sukût olunmaz. Namık'ın karısı hemşiresine, o da Osmân'a, Osmân da halîfeye icrâ-yı nufûz eder. Bu gibi müteselsil bozukluklar yüzünden nice vilâyetler harâb olur gider.

Hâşim de, Mâbeyn Başkâtibi Tahsin'in bacanağıdır ki, her ikisi Dâhiliye müsteşârı ve müteveffâ Kör Mahmud Nedim'in dâmâdı Refîk'in dâmâdıdır. Üçüncüleri Rusûmât müsteşârı Mahmûd Ali'dir diyorlar. Bu dört hâ'in-i dinin hâmîleri merkûm Nedim'in âmâc-ı şenâ'ati olan müsteşâr-ı Cenâb-ı Şehriyârî, şevketlû, kudretlû, azimetlû Lütfi Ağa Hazretleri'dir. Lütfi Ağa'nın taht-ı riyâsetinde Ve şehriyâr-ı Abdülhamîd'in zîr-i ri'âyet-i mahsûsasında teşekkül eden o diyâset kumpânyasının mülk ve millet-i İslâm'a îkâ' eylediği hasârâtın kıymet ve keyfiyeti tamâmen. Ancak Allah-ı Te'âlâ ve Tekaddes Hazretleri'ne ma'lûmdur.

Hâşim sarıklı ise de ahbes cevâsbestir. Kızılbaş olmaktan nâşî dîn-i İslâm'a adâvet-i şedîdesi ve Türk milletine husûmet-i mahsûsası vardır. Hâşim'in Trablus'a tasallutunu bu tarafa iş'âr eden zât-ı ma'ârifperver buyururlar ki "Trablus'a Hâşim isminde birinin intihâbı garibdir. Ma'lûm â Hâşim Kureyşîler'i kırıp ufaltıp hurd eylemek ma'nâsınadır. Zâten Trablus'u kısmen Fransa, kısmen İtalya temellük edeceği cihetle Hâşim Beyefendi'nin bu bâbda hayli himmetleri olsa gerektir." Evet! O yolda himmetler ibrâz etmek üzere intihâb olunmuştur. Abdülhamid'in öyle şeyleri kasd etmemiş olsa bile netîce birdir. Çünkü hep ettiği, kendi mülkünü tahrib ve a'dâya hidmettir.

Hâzım'a gelince: Dört sene evvel taşrada meddu'î mu'âvinlerinden imiş, sefîhliği sâ'ir hükmündedir. Nükteli ve pek soysuz bir kimsedir. Hemşehrilerinden İbrikdâr-i Şehriyârî Hüseyin nâmında bir çer ki, mahsûlünün dâmâdı olması sâyesinde üç dört sene zarfında koca bir vilâyet vâlisi oldu. Dervişlik zincirlerinin mütemessiklerini haziz-i mezeletten uc rıf'ate o kadar sür'atle es'âd eylemesi dest-i hilâfetpenâhîyenin eşkâ-i ümmet hakkındaki havâss-ı ba'îdesindendir. Mülk ve milleti tahrib eylemek ehass âmâl-i Cenâb-ı Şeyriyârî olmamış olsa, izâle-i vucûdları vâcib o gibi edebsizleri ibâdullâhın başına musallat etmezdi. Her yaptıkları zulüm ve şenâ'at, kelâmen ma'lûm-ı şehriyârî olduğu hâlde taltîf ve terfî'leri milleti soymaya, devleti yıkmaya me'zûn ve belki me'mûr olduklarına delîl kâfîdir. Biçâre ahâliyi izlâl için memlekette cereyân eden fenâlıkların Avrupalılar'ın hıristiyanca ta'assubdan ve İslâm'a adâvetden nâşî umûr-ı devlete müdâhale eylemelerinden ileri geldiğini iddi'â eylemek gibi yalancılık rostopolluk var mıdır? Millet-i Osmâniye'de muktedir, hamiyetli müstakîm adamlar yok mudur ki o gibi erâzil istihdâmına lüzum görülsün. O millet içinde erbâb-ı hamiyet ve iktidâr u istikâmet çoktur. Lâkin deyusluk sâyesinde âmâle nâil olanlar gibi makâsıd-ı pürmefâsid-i Şehriyârî'ye hidmet ve mümâsât edemediklerinden menkûbdurlar. Ta'kibât-ı cevâsise mübtelâdırlar. Nâmûs ve hayâtları muhâtaralara ma'rûzdur. Yirmi üç sene geçti. Abdülhamîd eşrâr ve erâzil istihdâm ve iclâlinden ve ahyâr u efâzil tahkîr ve istinsâlinden vaz geçmedi. Yaptığının netâyici pek vahimdir. Merkûm şehirlerin zullâm, bîmedânî halîfe-i nâdânın yeni nâsıf ve atıfetine mazhar olmaları keyfiyetini ihbâr eden Zât-ı Hakâyikşinâs "Yağmagirân gürûhu cesim-i memleketin her tarafına gittikçe istilâ etmektedir, mel'ûnlar aynıyla sülüke benziyor. Bir uzuvda emecek kan kalmadı mı diğerine yapışıyor. Birini de kendisinden daha dişlisine bırakıyor. Vallâhu'l-'azîm Haccâc'ın zulmünde bile bu mel'ûna nisbetle adâlet vardır " buyuruyor.

Biz de deriz ki; bu kelâmın cezâletiyle berâber nefsü'l-emre mutâbakatı her hakâyıkperver teslim eder. Hâvî olduğu teşbîhden aylığını (Hüseyin Vâiz) bile söylemez. O vecihle her mü'min yemin etse hiç birisi yemininde hanis olmaz. Haccâc İslâm'ın devr-i azimet ve adâletinde zulümle tavsîf edilmiştir. O devir müslümânları Abdülhamid gibi cehl ü meskenetle envâ'-ı mezâlim ve şenâyi'i cem' etmiş bir herifi göreydiler izâle-i vücûduna sa'y etmeyenleri e'azim vezâ'ifde mesâlih-i İslâm'da gabâvetle ithâm edip insân yerine koymazlardı. Haccâc-ı Zâlim, fesâd, habâ'et, denâ'et,

deyusluk, mef'ûllük, kaltabenlık gibi zemâ'im ü fevâhişi sever ve ehl-i İslâm arasında ta'mim eder bir şahs-ı le'im değildir. Abdülhamid ise bu misillü denâyâ ile umumun muttasıf olmasını arzu eder. Devletin rütbünü, revâtıbını, merâtıbını zemim-i evsâf ve ef'âle göre tevcih ü tashihe i'tinâ etmektedir.

Haccâc'ın şâyân-ı mu'âheze â'mâliyle şöhreti bulunmuş ise, çok hasenâta muvaffak olduğu da inkâr edilmez. Ba'zı âshâb-ı te'lif Haccac'ı zem etmiş ise de Hüccetü'l-İslâm Gazâlî, İhyâ'i'l-Ulûm'unda uzemâ-yı müslimînin sekerât-ı mevtte söyledikleri kelimât-ı hakâkık-ı âyânı beyân ederken Haccâc'ı da zikreylemiş olması uzemâ-yı İslâm'dan addeylemiş demektir.

Kelime-i müslimîni tefrıkından sonra kim cem' eyledi? Fütûhât-ı İslâm'ı şark ve garba isâlde Haccâc'ın ne kadar çok hidmeti sıbkat etti. Mütevekkil metin hiçbir hatırdan korkmaz, hiçbir halele mahal vermez bir âdem değil midir? Ka'be-i Mükerreme'nin binâsını tecdid etmiştir ki elyevm kâ'imdir. Kelâm-ı hakkın mebnâ ve ma'nâsında ihtilâfa mahal kalmamak için Kur'ân-ı Kerim'e hareke koydurmuştur. Onun gibi darub, harb ve siyâsette her bir rakibe gâlib gelmiş zevât pek azdır. İlm ü ma'rifette de emsâli azdır. Arabî fesâhat ve belâgate muhâlif kelâm söylememiş, dâhilerin ikincileri değil ise üçüncüleri olabilir. Fukâranın kanını içmeği arzu edenleri tenkil, paralarını bâdhû etmek isteyenleri te'dib ve halkı mekâsib-i nâfi'aya teşvik edip ve bir takım zaleme ile hümem-i ümmeti iskâta sâ'ilere "İbnü'l-Müfr" diye saklanacak delik arattıran zevât ta'dâd olunduk da, Haccac'ın ehâd-i mertebesinde zikri lâyık görülmezse işrâtın birinci akdinde adı insâf olur.

Husûmunu huccec-i kaviye ile iskâttaki iktidârına binâen Haccac tesmiye olunmuştur. Kurûn-ı âhirede gelen tedbir-i ciddî ve azm-i şedid erbâbı sayılsa, Türkiya'da Yavuz Sultan Selim, Rusya'da Koca Petros ve Prusya'da Birinci Frederik Haccâc'a müşâbih addolunmak revâ olur. Aceze ve fukara Haccâc'dan korkmaz idi. Çünkü emir-i Arab şahsî igrâz ve meâfi' ile iştigâl etmezdi.

İşte evâ'ilde eşedd-i zulm ile tavsif edilmiş olan Haccâc'ın âhvâl-i şahsîyesiyle âmâl-i azîmesinden bir nebze arz olundu. Sultan Abdülhamid'in âhvâl-i rezilesiyle

âmâl-i hâ'inânesi de ma'lûm-i cihândır. Her ikisinin âhvâl ve â'mâli insâf ile muhâkeme buyurulsun.

Kime rahmet ve kime la'net okunmak mucib-i ibrettir. Evâ'ilde ehl-i İslâm'ın şehâmet ve gayreti ile şimdikilerin âmiyâne itâ'atı beyninde tefâvüt ne ile ta'yin edilebilir.

Abdülhamid Haccâc'a rahmetler okuttuktan başka Nemrudlar'ı Fir'avunlar'ı da unutturdu. Hülâgû Hanlar'ı insâniyetle tavsif ettirecek hallere geldi. "İlâ la'netu'llahi ale'z-zâlimin" okundukça murâd edilecek zalemenin serfirâzı gazi-i şerhriyâr Abdülhamîd'dir ki müfehhir-i kâffe-i edânîdir.

**İmzasız**

Numero:35 Sene:2 s.1-3

22 Zi'l-ka'de 1316/22 Mart 1315

**Dahilî ve Haricî Fitne-i Hâzıra**

Kurûn-ı ulâda Babil şehrinde mu'cize ile sihir beynini tefrikle, ihtâr ve imtihân için nâssa sihir ta'lim etmiş olan Hârut ve Mârut'un sihirbazlık ta'limi çün kendilerine her mürâca'at edene evel emirde "Biz fitneyiz kâfir olma" demekte bulunmuş oldukları ma'lumdur. Böyle ihtârları cihetle sihirlerine müterettib şer ve belâdan ihtirâz kolay bulunmuştur.

Ekser ulemâ Hârut ve Mârut melâ'ikeden olup insânları hayra veyâ şerre meyl edenlerini temyiz için ta'lim-i sihir eylediklerine kâ-ildir. Akûl-ı beşer, hükm-i İlâhîye'nin çoğunu idrâkten âcizdir. Allah-ı Te'âla ma'sum meleklerden ba'zısını fitne hâline koyup istediği insânları mübtelâ etmeğe kâdirdir. Ba'zı ulemâya göre Hârut ve Mârut şeyâtinden olup şerleriyle ol vakitki Babil âhâlisinden çoğunu birtakım ma'âsıya igvâ ederek azim bir fitne kesilmişlerdir. O ma'âsiden birisi, sihir vâsıtasıyla karıyla kocanın beynini bozup birbirinden tefrik eylemektir. Hakk Te'âla kâ'inâtı mazhar buyurduğu mülükât ve kavânin âsârını her suretle tecelli ettirebilir. Şerri hayırdan temyiz ile birinden ihtirâz ve diğerini ittihâz hususları insânların ihtiyârına ta'allik buyurulmuştur.

Bu da nakil ve akla mürâca'ât ve metâba'atla mümkündür. Hiçbirine mütâba'ât etmeyip her ikisini tahkire cesâret eden merkez-i fısk u hevî-i Mâbeyn-i Hamidî, kâffe kuvâ-yı Hükûmet'i zabt edip hevâsına göre tasarruf eylediği cihetle, iblispesendâne politikası ümmet-i Osmâniye'yi giriftâr ettiği mesâ'ib-i azimeden birisi Makedonya mes'elesidir. Bu mes'ele dahi Şarkî Rumeli, Girid mes'eleleri gibi bîçâre Osmanlılar'ın mübtelâ ü âzmûde eyledikleri bir fitne-i müdhişedir. Bu fitneyi dâhilden Mâbeyn-i Hamidî, hâricten ba'zı düvel tahrik ediyor. Bulgarya, Karadağ gibi hükûmât-ı sagire fitneye vâsıta; şeyâtin hükümdedir. İlkâ-yı desâ'is ve ikâ, belâyâ hususlarında ifâ edebilecekleri hidmet ü mahâret nisbetinde mükâfâta nâ'il olacakları şübhesizdir. Bu bâbda tereddüde mahal yoktur. Fitnenin şimdi mevcûd olduğuna ve âsârının er geç zuhûr edeceğine karân ü delâ'il pek çoktur. Fitneye alâkadar devletler her emellerinin tahsili çün mel'ube ittihâz eyledikleri Mâbeyn-i Hamidî'ye kızıp, bir takım te'minât veriyor. Balkan hükûmetlerine de sükût ve sükûn için icrâ-yı nasâyihde bulunduklarını iddi'â ediyorlar. O misillû te'minât ve nasâyihin eski emsâlini hıfz u tezekkür eden her bir âkıl, bir hadi'a-yı siyâsîden başka bir şey'e mebni olmayan yeni dostluk nümâyişlerine de aldanma. Mâbeyn-i Hamidî mevcûd ve gayr-i mer'î olan kavânin-i devleti tamâmen icrâya başlayarak gâyet ciddi ıslâhât ta'mimine ve esbâb-ı adl ü selâmet istikmâline teşebbüs edeceği yerde, Makedonya'ya, Albanya'ya yalnız cünûd-ı kesire sevk ü tahşidine himmet ediyor. Bunun kâfi olmadığını bilmeyecek kadar hayvân değildir. Lakin kendi maslahatına muvâfıktır i'tikâdında bulunduğu için asâkir-i kesire cem' ü teslihine hasr-ı himmetle bir taraftan umum âhâliyi aldatmak diğer taraftan da müslümân Arna'udlar'ı korkutmak istiyor. Hakikat-i hâl budur. Mâbeyn'in maksadı âhâliyi adâlet talebinden meşgul etmektir. Kendi entrikasına hidmettir. Arna'udluk müslümânlarının icrâ-yı adâletle ıslâh-ı umur talebi için kıyâmlarından gâyet havf u hazer edip isterlerse kendisini de müslümân etmek iktidarına mâlik olduklarını i'tikâd eylediğinden, âdemler şeytâncasına koltuk verip, pek hâ'inâne temellük ettiği esnâda beyinlerine hem tohum-ı nifâk saçıyor, hem de irsâl ettiği asâkirler, vatanlarını melhûz-ı hatırdan muhâfaza için mu'âvenetlerine şitâb eylediğini ve her şerre karşı müdâfa'aya beraber âmâde olduğunu inandırmak istiyor. Bununla Mâbeyn-i Hamidî'nin Arna'udluk müslümânlarına ismâ' ve erâ'ie ettiği giftâr u ruftâr pek kâzibâne ve hâ'inânedir.Arna'udluğa o kadar cesim ordular irsâlinden Mabeyn'in maksad-ı aslîsi vatanı muhâfaza ve müdâfa'a olmayıp Arna'udlar'ı her hareketten tahzir ve taleb-i

adâlet için ağızlarını açmaktan tahvif ve kendisince münâsib görüldükçe tenkil eylemektir. Bu ise Bulgarlar'a ve hemfikirleri olan sâ'ir kavimlere e'azim-i hidmettir. (Müstakbel ezhâr-ı hakikati mütekeffildir) O âkvâma destgîr ve rehnûmâ olan ba'zı devletlerin de maksad-ı hakikisi Devlet-i Osmânîye'yi masârif-i cesimeye icbâr ile rahnedâr teb'asını fakr u zaruretle perişan ve bîzâr ettirmektir. Yunan muhârebesi de bu maksada mebni i'lân ettirilmiştir. (Netâyic-i vehimesi ma'lûmdur) Makedonya mes'elesi ayn-ı maksatla ihdâs ve netâyici daha vehim çıkmak üzere mukaddemâtı tertib edilmiştir.

Âhbâr-ı mevkûtaya nazaran Osmanlı Devleti, Makedonya ve Albanya vilâyetlerinde elyevm 250.000 kadar asker silâh altında bulundurulmaktadır. Hesâb-ı vusta üzere bir kişiye yevmî sarf edilen meblağ dört guruş takdir edilirse o kadar asâkirin şehrî, senevî sarfiyâtı kaç milyon liraya baliğ olur?

(Bu mes'ele-i hesâbiyenin ameliyâtı mekâtib-i ibtidâ'îye talebesine havâle olunur). Muhârebe olmazsa bile hâl-ı hâzırın iki sene devâmı takdirinde şimdiden en müdhiş muzâyaka-i mâliyeye dûçâr olan Devlet-i Osmânîye'nin hâli neye müncer olur? Yörük kadınları da bu su'âl-i mühime cevâb-ı kâfi verebilir. Kesb ü amele yarayan taşra adamlarının bir kısm-ı azimîsi silâh altındadır. Onlar silâh altında azalmakta ve evlâd u ıyâlleri vatanlarında açlıktan kırılmaktadır. Bulgarya ve Karadağ vesâ'ir hükûmât ne kadar te'minât-ı sulhîye verirlerse versinler, Devlet-i Osmânîye topladığı asâkiri dağıtmaz. Dâ'imâ ihtiyât üzere bulunmağa mecburdur. Sâde bu ihtiyâtî kuvvâsını mahv u â'dâya bilâmeşakkat galebeyi te'min eder. Endişe ettiği hükûmât ise öyle şey'e mecbur değildir. Karadağ dâ'imâ hârbe âmâdedir. Bulgarya da bir hafta zarfında kuvâ-yı umumîyesini cem' ü sevk eylemeğe muktedirdir. Vesâ'it-i nakliyesi kâfi, umûr-ı dâhilîyesi muntazamdır; arazisi dağınık olmamakla beraber mazbuttur. Bu hükûmetler cüz'i birer emâre-i mu'âdât izhârıyla, kendileri malca bile zarara dûçâr olmaksızın, Osmanlı Devleti'ni her cihetten edebilirler. Hâl-ı hâzırın muhâfazasına râzı olurlarsa o vecihle bir politika ta'kibine kavl ü karar verdiklerine şek ve şübhe kalmaz.

Mâbeyn-i Şâhâne o kadar çok asâkire daha bir sene yalnız etmek verebilirse fazl u dirâyetine teşekkür olunur.

Asâkirin elbisesiyle mu'ayyenât-ı sâ'iresini vermekte zâten sadâkati yoktur. Devletin kısm-ı e'azim me'murlarıyla eytâm u erâmil gibi Beytü'l-mâl muhtâclarına, müstahaklarına ma'aşlarını muntazam vermeğe Mâbeyn'in himmeti hiçbir vakit

müşâhede edilmemiştir ki, gavâ'il-i muntazıra arasında öyle bir lütf u keremini beklemek kâr-ı âkıl olsun. Allah bîçârelere yardım eyleye. Şimdiye kadar ma'âşsızlık yüzünden çektikleri şedâ'idi bile zaruret-i âtîyelerini unutturur. Sâye-i Hilâfet'te müstakbellerini, mâzilerini arattırır.

Arna'udluğun vatanperver müslümânlarına ma'ruz hâtıra şudur ki fitnekâr Mâbeyn'in desâ'isinden ve hükûmât-ı ecnebiyenin mekâ'idinden gayet hazer ü tabassur üzere bulunup müdâhale-i ecnebîye da'vet edebilecek her hareketten ictinâbla beraber, Abdülhamîd'in şer'-i şerife muvâfakatını bi't-tasdik i'lân ve şimdiye kadar icrâsından imtinâ' eylediği kavânin-i devlet, medâr-ı selâmet-i ehl-i İslâm olan memâlik-i Osmâniye'de mevkî'-i icrâya konulup mucibince tamâmen amel edilmesini musırran taleb eylemeleri ve icâb ederse müdâfa'a-i vatanîyede merdâne davranmalıdır.

Bosna Hersek, Şarkî Rumeli Girid, vesâ'ir vilâyât-ı zâyi'a müslümânlarının şimdiki hâllerini nazar-ı i'tibârdan dûr tutmak Arnavudluk ukalâsına yakıştırılacak bir hatâ-yı siyâsî olmasa gerektir. Mâbeyn-i Şâhâne, Albanya ve Makedonya kıt'alarında asâkir-i kesîre tutmakla beraber, istese bervech-i ma'ruz vezâ'if-i kânûnîye ifâsıyla ıslâhât-ı mülkîye itmâmına muvaffak olabilir. Ve bu vecihle mülkü muhâfazaya çâre bulabilir. Genç Osmanlılar'ın neşriyât-ı hayırhâhânesinin husûle getirdiği te'sirât-ı haseneyi mahv etmek hususuna, kuvâ-yı askerîye isti'mâline devâm ve halkı terâhhüt mu'tâdesiyle izlâl yolundaki siyâset-i hâ'inânesini ta'kibe ısrâr ederse, mülk ü millete ikâ' edeceği hasârât ve mesâ'ib ancak i'lâmu'l-gayb Vâcib-i Te'âlâ'ya ma'lûmdur. Yemen mes'elesi fitne-i mezkûreye mukayyes diğer bir fitne-i hâ'iledir. Oraya dâ'ir aks ettirilen sükûnet haberlerinin yalan olduğu muhakkaktır. Ermeni işleri de elân bir fitne-i müstemire hâlindedir. Vehâmetinden ancak ıslâhât-ı cedide ve umumîye ile mümkündür. Trablusgarb vilâyetinde de desâ'is-i ecnebîye te'siri, Hükûmet-i Şâhâne'nin hükmünden ziyâdedir. Allah-ı Te'âla cümlenin mu'îni ve bilâd-ı Osmânîye'nin hâfızı olsun. Ve hâmisiz kalan ehl-i İslâm'ı kendi himâye-i mahsûsasıyla vikâyet buyursun âmîn.

**İmzasız**

Numero:35 Sene:2 s.6

22 Zi'l-ka'de 1316 / 22 Mart 1315

**Ahidnâme**

Elkâb ve du'a ve bir hayli mukaddemâttan sonra vilâyetimiz dâhilinde bulunan umum eşrâf ve ulemâ ve müttehizân vesâ'ir serâmdân bi'l-ictimâ' o yolda "Besâ" ve ittifâk akd ve bi'l-müzâkere mevâdd-ı âtîye karârgîr olmuştur.

Birinci Madde – Mukaddime- i ikrâr hülâsasında best u beyân olduğu vecihle el-yevmü'l-kıyâm-ı devlet-i ebed-i mesned Efendimiz Hazretleri'nin zîr-i cenâhınında yaşamak ve ecânib-i hükûmetlerinin hiçbirini, hiçbir vecihle kabul etmemek ve ecânibden devletimize ta'arruz ve tecâvüz vuku' bulursa her taraftan son nefese kadar müdâfa'a ve sebât edilecektir.

İkinci Madde – Lehü'l hamd sâye-i pâdişâhîde (Makedonya)'da âsâyiş berkemâl ve Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'lerinin kâffe-i cihâtında sükûn bulunan bi'l-cümle teb'a-i Şâhâne'leri nâ'il-i ni'met ve mazhar-ı adâlet olmakta olduğu ehl-i Hakk ve insâf indinde musaddak olup memâlik-i ecnebîyede mütevattın bulunan ve zulm-i dide olan din-i karındaş ve vatandaşlarımızın artık mu'âmele-i i'tisâfkârâneye sabr u tahammül edemeyerek mal vesâ'irlerini terk ile Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne'ye hicret etmekte oldukları görülürken, güyâ Makedonya'da zulm ü ta'arruz ediliyor yoluyla ecânib tarafından erâcif olarak neşr ettikleri müfteriyâtı bahâne ve tasâvirindeki zamirlerini meydâna çıkarabilmek fikr-i melânetkâranesiyle eşkıya çeteleri dahi hududumuza çıkarılmış ve ikâ' edilegelen cinâyât ve tecâvüzâta karşı gerçi şimdiye kadar sabr u sükût edilmiş ise de, ba'demâ ecânib hükûmetlerinden her kangısı olursa olsun vatanımıza tecâvüz edecek olursa fariza-i zimmet-i İslâmîye olduğu üzere müdâfa'a ve tenkilleri için mürettib bulunan onbeş bin fedâ'ilerden lüzumu kadar hiçbir tarafa bakmaksızın bilâifâte-i vakit mahâl-i tecâvüzâtta sevk ve ta'kib sırasında belki tecâvüz dahi edilecektir.

Üçüncü Mâdde – Ecânibden biri Makedonya ve vatanımıza ta'arruz edecek olursa mezkûr onbeş bin fedâ'îden lüzûmu mikdâr-ı müdâfa'a ve mukâbele etmek üzere derhâl sevk edilecektir.

Dördüncü Mâdde – Her kazâda hey'et–i İslâmiye'den mürekkeb bir komisyon teşkil ve eli silâh tutan ehl-i İslâm'ın mevâhîsine edilmesinden mâ'ada asâkir-i mu'âvene dahi tertib ve lüzumu hâlinde sevk edilecektir.

Beşinci Mâdde – Teşkil eden komisyonlar, Hükûmet-i Seniyye ile bi'l-ittihâd matlûb-ı âlî olduğu üzere vuku'unda ref'-i mezâlim ile beraber te'min-i inzibât ve asâyiş-i mahallînin istikrâr ü idâmesi çün müttefikân çalışacaktır.

Altıncı Mâdde – Hükûmet-i Seniyye'ye âslâ müdâhâle olunmayacaktır.

Yedinci Mâdde – Şer'ân mezmûm olan ve şi'âr-ı İslâmîyet ve hamiyete lâyık olmayan hâlâta cür'et eden ya'ni müslim ve gayr-i müslim yekdiğerlerine, velev me'murînden bulunsun zulm ü te'adi ve hakkaniyetsizlikte bulunacak olursa, Hükûmet-i Seniyye ile birlikte olarak şer'ân ve âdâb-ı mahallîye vecihle, o kimse te'dib ve mücâzât edilecek ve bu gibi müte'addîlere yataklık edenler hakkında da ayn-ı mu'âmele icrâ ve işbu icrâât hususunda hükûmetçe bir gûne rehâvet gösterilecek olursa mâkâmât-ı âlîyeye arz olunacakdır.

Sekizinci Mâdde – Lüzumu hâlinde sevk edilecek asâkir-i mu'âveneden şâyed bir kimse firâren avdet veyâ gitmekten imtinâ' ederse mahalleri komisyonlarınca verilecek karar üzerine şediden mecâzât olunacaktır.

Dokuzuncu Mâdde – Asakir-i mürettebeden sevkiyât vuku' bulduğu halde masârıfât-ı vâkı'a âhâli tarafından tesviye ve geçecekleri mahallerden bir kimse zulm ü ta'addide bulunursa o kimse dahi şediden mecâzât olunacaktır.

Onuncu Mâdde – Tevsi'-i ittifâk ve besâ akd olunmak üzere civâr bulunan İşkodro, Manastır, Selanik ve Yanya vilâyât-ı celilerine arz-ı keyfiyet olunmuşdur. Ve işbu besâ ve ittifâka dâhil bulunmamasından dolayı âhâlimizden küçük, büyüğüne şâyed hükûmet tarafından bir gûnâ haksızlık edilecek olursa, umuma ta'arruz edilmiş demek olacağından bu husus için dahi umum tarafından derbâr-ı şevketkarâra mürâca'at ve istirhâm olunacaktır.

Onbirinci Mâdde – Cümlemiz devlet ve vatan uğrunda kanımızı saçmağa hâzır bulunan Arnavud kavmi teb'a-i sâdıkasının eşrâf ve mütehayyızân ettiğimiz ahd ü misâk te'minen bundan ibâret olduğu gibi ba'zı ezin dahi her hususta ve her maddede ve her vakitte bir zâlimin zulmüne ve memâlikimiz âhâlisinden bir ferdimize te'addi-i zulm edilmesine meydân verilmeyip, bu ittifâka devâm ve sebât edilecek ve işbu ittifâktan zerre nümâ ihrâf eden bulunursa İslâm'ın hâricine çıkmış nazarıyla bakılarak, umumuzun la'net ve nefretine müstehak olacaktır. Ve karârnâmemiz münderecâtına betmemhâ tevfik hareket etmek üzere ahd ü misâk edilerek âhkâmı mer'iü'l-icrâ tutulmak için cümlemiz temhir eyleriz.

Fi 13 Ramazân Sene 1316 ve fî 16 Kânun-i Sânî 1314

Binâ'en'aleyh ey müslim ve gayr-i müslim Arnavud kardeşlerimiz! Ahidnâmede zân ve âtiyân ettiğiniz gibi değil Makedonya ve Arnavudluk'da; Osmanlılığın her noktasına zulm ü ta'addi bir tezâyûd-i dâ'imî icrâ ettikleri bir ezâ ve cefâ olmayıp, belki adâletşşemâr diye tavsif ettiğiniz Ebu'z-zaleme Sultan Hamid'in, bi'l-hâssa dindâşlarımıza revâ gördüğü istibdâd ve i'tisâfdır! Evet, müslümânlar hıristiyanlardan daha mazlumdur. Çünki hıristiyanları Avrupa devlet ve milletleri himâye ve müdâfa'a ettikleri hâlde, biz hâmisiz ve bikesleriz! Yine ahidnâmenizde beyân ettiğiniz gibi memâlık-i ecnebiyede mütemekkin mezhebdâşlarımız; metbû'larından gördükleri zulümden kaçıp bize ilticâ etmiyorlar, belki bizim milletin başına belâ olan alçak pâdişâhın mevâ'id-i kâzibânesine aldanarak ihtiyâr-ı hicret ediyorlar da, bize gelip sefâlet ve zaruret içinde enin ederek terk-i hayât ediyorlar! Memleketinizdeki fukarâ, Bulgar, Bosna, Çerkes, ve şimdi onlara inzimâm eden bedbaht Girid muhâcirleri bu sözüme canlı bir misâldir!!

Emin olunuz ki bize hicret edenler değil; belki Anadolu'daki, Rumeli'deki âhâlimiz bile, bir yolunu bulsa yâhud gideceği yerlerin âhvâl u âdâtına vâkıf ve te'min-i ma'işet edecek bir san'ata mâlik olsa çoktan o ecnebi memleketlerine gider, gaddar halife-i bi-ukuk istibdâdından halâs bulurdu!..

Binâ'en'aleyh ey İhvân-ı din Arnavudlar, ey vatandaş hıristiyanlar! İttihâdınızı – vâsıta-i necât ve selâmet olmak dolayısıyla – tebrik ve takdis ile size hâlisâne tavsiye ederiz.

Müstebid olduğu cihân-ı insâniyet nazarında sâbit olan pâdişâhın arzusuna, teklifine atf-ı nazar-ı iltifât etmeyip, hepiniz bir vatan evlâdlarına yakışır gibi ref'-i zulm ü istibdâd, ihyâ-yı millet ve i'mâr-ı mülke çalışınız. Hâ'in me'murları memleketlerinizden def' ile hukuk-ı umumiye ve meşrû'anızı muhâfaza ve müdâfa'a ediniz. İddi'a-yı hukuk feryâdını ayyuka çıkarıp, milleti mes'ud, vatanı rubka-i istilâ-yı ecânibden tahlis edecek olan Kânûn-i Esâsî'nin icrâsını taleb ediniz. Hiç havf ve fütur etmeyiniz ki umum-ı millet zâhir u ma'lununuzdur. Âdil-i mutlak olan Cenâb-ı Hakk cümlemize imdâd edecek. Muzaffer olacağız! İstikbâlde hür ve bahtiyar yaşayacağız! Zinhâr ecânib hududuna tecâvüz etmeyiniz, mecbur etseler bile dâ'imâ müdâfi' olup hiçbir vecihle mühâcim olmayın; Zirâ Rumeli kıt'ası da Tesalya'ya nazire Girid'e ilâve olur! Nazar-ı ecânibde biz da'imâ mes'ulüz. Hakkımızı pâdişahla vükelâsı hak

edemiyor! Silâha sarılmağa, fedâ'î sevkine hâcet yok. Bu ittihâd-ı umumînin bir sadâ-yı umumîsi, selâmet ve sa'âdet-i âtiyemizi istihsâle kâfidir.

Kânûn-i Esâsi! Islâhât-ı Umumîye!

**İmzasız**

Numero:37 Sene:2 s.1-2
21 Zi'l-hicce 1316 / 19 Nisan 1315

## Hep İğfâl ve İhlâl

## Biçâre Müslümanlar

Mâbeyn-i Şâhâne'nin insân kanını içirdiğine teşekkürlerle, hep yalan yazmakla, müslümânları aldatmakla dem uran, iştigâl eden cerideleri birtakım Avrupa cerideleriniin kemâl-i telâşla yazmakta olduğundan bahisle umum müslümânların Avrupalılar'ı tehdid edecek derecede uyanmağa başladıklarına ve vezâ'if-i hilâfeti hüsn-i isti'mâl ederek müslümânlara bir ittihâd fikrini vermeğe ve melhûz muhataraları anlatmağa muvaffak olan, halife Abdülhamid Han-ı Sânî'ye bir samimi ihlâsla teveccüh eylediklerine müte'allık ve mahsus uzun makâleler yazdılar. Bu misullû ihbârın her müslümana ve her sâdık Osmanlı'ya müserretbahş olması tabi'îdir. Mâbeyn'in borusuna üfleyen Mısır gazetelerinde okunduğu vakit çok memnuniyetle telakki edildi. Ve kulûbe ilkâ eylediği sürûr, neş'esi kan içen, yalan söyleyen mezkûr gazetelerin, Mâbeyn işâretiyle neşr eder olduğu terhât-i izlâl gâyât kabilinden olup olmadığını düşünmeğe mâni' oldu. Memâlik-i sâ'ireden Mısır'a gelen diğer Mâbeyn gazeteleri de aynen o me'âldeki makâlelerin tercümelerini hâvî görüldü. Lakin Mâbeyn-i Hümâyûn'un ne Arabî ne gayr-i Arabî gazetelerinde o misullû makâleleri yazan Avrupa gazetelerinin isimlerine, vasıflarına dâ'ir hiçbir işârete tesâdüf olunamadı. Bu ise mucib-i merak oldu.Düşünüldü.Tahkikâta girişildi. O ihbâr-ı sâ'irenin Mâbeyn'in mürettib-i ekâzib-i mu'tâdasından olduğu meydâna çıktı. Masdar-ı dalâl ü izlâl Mâbeyn-i Hamidî, Avrupa'da bulunan me'cûr cerideleri âshâbına hevâsınca, o yolda makâleler tahrir ve neşr ettirip, sonra müslümân âhâlisi bulunan memâlik ve bûldândaki dermahride bendelerine o makâleleri, cerideleriin münteşir olduğu lisânlara tercüme ile neşr

etmelerini emir eylemiştir. Hatta emr eylememiş olsa bile o alçak bendeleri çün medâyih-i Şâhâne'den mukaddes bir vazife mi vardır. Avrupa'daki cerideleri gayr-i mu'teber olduktan başka me'cur oldukları ma'lum bulunduğundan isimlerinin tasrihine cesâret edilememiştir.

Edebsiz Mâbeyn, bîçâre fukarânın parasına acımadıktan sonra yalanlar için Avrupa'da nâmuslu, mu'teber sayılan birçok ceridelerin, sütunlarını da açık bulabilir. Lakin ehl-i İslâm'a nâfi' hiçbir iş görmez, görmek de istemez. Rezil, dinsiz Mâbeyn-i Hamidî beş on Türk'ünü adam edemiyor. Umum teb'asıyla beraber onları da mahv edip duruyor. Devlet-i İslâm'ı yıkıyor. Umum ehl-i İslâm'ın ümidini berbad ve envâ'î ekâzible iğfâl ediyor. Bu kabil şenâ'atleriyle mi umum müslümânları uyandıracak da, râh-ı selâmete isâl, tarik-i terakkiye sevk edecek? Avrupa devletlerini de korkutacak!! Allah yalancıları, münâfıkları ıslâh buyurmayacak ise kahr u nâbûd eylesin de şer ü mel'anetlerinden fakir müslümânlarla bîçâre Osmanlılar'ı kurtarsın âmin.

Numero:37 Sene:2 s.2
21 Zi'l-hicce 1316/19 Nisan 1315

**Sultan Hamid'in Bir Muvaffakiyetsizliği Daha**

Sultan Hamid'in her işte muvaffakiyetsizliğine bir delil daha:

Ma'lumdur ki Sultan Hamid en ziyâde hilâfetiyle iftihâr eder. Te'min-i mevki' edebilmek için dâ'imâ onu öne sürer. Hâlbuki bu boş tefâhurların erbâbı nezdinde hiçbir işe yaramadığını söylemeğe lüzum yoktur. Çünki Sultan Hamid ile hilâfet arasında dağlar vardır.

Bu âdamın hilâfet nâmına yapmadığı şey'ler kalmadığı sırada bundan yedi, sekiz seneler mukaddem bir de Japonya mes'elesi çıkardığı herkesin ma'lumudur. Ya'ni Sultan Hamid hilâfeti serreşte ittihâz ve ittihâd ve ta'mim-i İslâm maksad-ı hayrıyla sarf-ı mesâ'i eylediğini bir kat daha isbât eylemek için âksâ-yı şarkta bulunup henüz Avrupa medeniyetini âhz etmemiş olan Japonyalılar ile akd-i vifâk eylemeği kurmuş idi. Bu uğurda yaptığı işler, ettiği fedâkârlıklar sûret-i zâhirede pek çok alkışlanmış idi.

Halbuki hakikatte bu Sultan-ı mel'unetperdenin maksadı, bir ittihâd-ı ciddi husûle getirmek değil, belki bir kere daha herkesi aldatmak idi.

Cenâb-ı Hakk zâlimleri sevmez. Onun içindir ki Sultan Hamid'in bu teşebbüsü dahi, nezd-i Hakk'da mazhar-ı kabul olamayıp, sû-i niyet cezası olmak üzere Ertuğrul sefinesi Japonya sularında garik-i emvâc-ı deryâ oldu ve bu suretle erbâb-ı nazar teşebbüs-i vâk'adaki uğursuzluğu keşf etti. Fakat Sultan Hamid durur mu ya? Zamân müsâ'id olsa Nemrud gibi Hakk'la cenge kıyâm etmek onun için işten bile sayılmaz!

Topa karşı kubur sıkmak kabilinden olarak Hazret-i Sultan teşebbüsünü ileri sürmek istedi. Bin türlü entrikalarla Japonya'nın iki sefine-i harbiyesini İstanbul'a celbe muvaffak olabildiği gibi "Abdülhalim Nuda" ismindeki bir Japonyalı'yı İstanbul'da alıkoyarak türlü türlü zâhirî iltifâtlarla Mekteb-i Harbiye'ye aldı.

Sûret-i zâhireden bunu başka türlü tefsir ettirdi, ya'ni bu Japonyalı'nın me'ali-i İslâmîye ile icrâât-ı Hükûmet-i Osmânîye'yi Dersa'âdet'de lâyıkıyla takdir ve idrâk ederek, Japonya'ya avdetle İslâmiyet'i ta'mim eyleyeceği i'lan olundu heyhât!

"Abdülhalim Nuda" birkaç sene Mekteb-i Harbiye'de okudu. Dâ'imâ iltifâtlar, nevazişler gördü. Fakat me'ali-i İslâmîye, icrâât-ı âdile-i Osmanîye yerine, İslâmiyet'e mugâyir halâttan, adâlete münâfi mel'anetlerden başka bir şey görmedi. Böyle bir hâl-i elim üzerine "Nuda" bi'l-külliye pusulayı şaşırarak nihâyet ve hatta Mekteb-i Harbiye'den mansıfâne birkaç söz söylemesi üzerine derhâl Japonya'ya aşırıldı. Bu mes'ele güyâ İstanbul'ca bir mu'ammâ gibi saklandı ise de erbâbı nazarında yine âşikâr oldu.

O zamân Sultan Hamid'i görmeli idi. Halkı aldatamayacağından dolayı pek müte'essif oldu ise de karşısındaki halkın cehâletinden emin olduğu için teşebbüs-i vâki'i unuttuklarına kâni' olarak izale-i ye'is eyledi.

Japonya hükûmeti ise tedricen Avrupa medeniyetini kabul etmeğe başlayarak düzme âlâyı olduğunu ve Sultan Hamid denilen hükümdarın dehşetli bir câni idüğünü anladığından Hükûmet-i Osmânîye ile arasındaki münâsebât gerginleşerek gâyet soğumuş idi. "Abdülhalim Nuda"nın avdeti üzerine berudet had gâyeye dahi vardı.

Nihâyet bu def'a Sultan Hamid'in foyası tamamıyla meydana çıktı, bir muvaffakiyetsizliği daha görüldü. Avrupa gazetelerinde görüldüğüne ve kat'iyen tahakkuk eylediğine nazaran âhirân Japonya'da ikiyüz kadar halk hıristiyanlık istid'asında bulunarak japonya hükûmeti de hıristiyanlığın Avrupa'daki hâl-i medenîsini takdir etmekle ikiyüz kişi hıristiyan oldu. Bu bir çorap söküğüdür ki arkası gelecektir.

Şimdi şu sözlerimizden çıkacak neticeler nedir? Burasını tafsile hâcet olmayıp cüz'i bir mülâhaza ta'yin-i hakikate kifâyet eder.

İşte bir dost daha gâ'ib oldu. Bir âksâ-yı şark da imdi var idi, o da mahv u hebâ olarak gitti. Avrupa papazlarının müslümânlık aleyhindeki iftirâlarıyla teşebbüslerini Nuda'nın İstanbul hikâyeleri tasdik ve te'yid etti. Sultan Hamid o Japonyalılar'ın hıristiyanlığa duhûlünü işitince ne olmuştur? Memnun mu mahzun mu kimbilir?

Adam sen de, o da geçer! Neler geçmemiş ki...

**İmzasız**

Numero:37 Sene:2 s.3

21 Zi'l-hicce 1316 / 19 Nisan 1315

## Amerikalılar'ın Şiddeti

"Mabeyn-i Şahane'nin I'tirâzât-ı Şedidesine Kıyâs

Ajanslar Müttefika-i Amerika bahriye kabtanlarından Yüzbaşı (Kiglan)''ın Almanlar hakkında şiddetli sözler söylediğini nakl etmişti. Gelen cerâ'id-i mezkûr kabtanın sözlerini şu vecihle hülâsa ediyor: Kiglan Niyork mahfillerinden birinde demiştir ki (Filipin taraflarında Manila Limanı'nda) Almanya amirali "Did Rahş" zâbitlerinden birini bir şikvâsı için Amerika amirali "Divay" ın nezdine gönderdi. Bu da Manila'yı fethetmemizden evvel idi. Almanya amiralinin şikvâsını işittim. Sonra işittim ki Amiral Divay, o zâbite "Her ne vakit ben onun sefinelerini durdurmasını talep edersem derhâl durmaları vâcib olduğunu amiraline söyle, zirâ ben limanın muhâsara edilmesini isterim" dedi. Almanya'lı zâbit "Senin sefinelerimiz üzerinde bayrağımız temevvüc ediyor" der demez Divay " o bayrağın bir arşını her yerde beş guruşa

satılmaktadır" cevâbını verdi ve Almanya bayrağına hiç ehemmiyet vermediğini müş'ir diğer sözler de ilâve etti.

"Ben bu mekânı muhâsara ediyorum. Amiraline söyle, sözlerimi iyice anla ve onları amiraline haber ver ki ben hâsrayı son derece-i imkânda cümleye teshil eyledim. Ve lakin sübyan if'âline benzeyen if'âle sabırdan usandım. Bu ana kadar o çocukça işlere sabrettim. Zirâ ricâlin ehemmiyet vereceği şeylerden sayılmazlar, lakin o if'âl-i tıfılâneden çekinip, sıkıntısından kalbimi müsterih edecek zamân geldi. Amiraline söyle ki vaz' eylediğim kâ'idelerden birini tecâvüz ederse bu bâbda en ufak tecâvüzünden murâdının nazar-ı i'tibârımda taleb-i harb ve kıtâl olduğunu addederim. Talebine de derhâl icâb eylerim. Eğer Almanlar, Amerikalılar'la çarpışmağa müste'id iseler kavgaya buyursunlar, biz her ne zaman isterlerse onlarla döğüşmeğe hazırız" alih... Beyânât-ı mezkûre üzerine Kiglan birtakım şü'erâ tarafından Almanya imparatorunun hicvi hakkında inşâd ve birkaç ay evvel Avustralya ile âksâ-yı şarkta ve Filipin cezâ'irinde tab' edilmiş olan bir kaside-i hicviyeyi okumuştur. Amerika Bahriye Nezâreti Kiglan'ı tevbih ve gemisinden ayrılmamasını tenbih eylemiştir. Amerikalılar her kimin hakkında ne isterlerse söylemekte hür olduklarından Bahriye Nezâreti'nin Kiglan'ı tevbih etmesi âhâli tarafından hilâf-ı âdet görülmüş ise de mülâhazât-ı siyasîyeye binâen tasvib edilmiş velakin gemisinden çıkmaması hakkında icbârı mazhar-ı tasvib olamamıştır.

(Pek şiddetli cezâ!!!)

**İmzasız**

Numero:37 Sene:2 s.4-5

21 Zi'l-hicce 1316 / 19 Nisan 1315

**Halife Abdulhamid Han'ın**

**Hülâsa-i Â'mâli ve Sâbık ve Lâhak Netâyic-i Âmâli**

Şeref ve mekârimin beyhûde ilfâzla hâsıl ve kâ'im olduğuna mu'tekid, mazharefât ve terhâte maftûn ve if'âlin te'sirâtıyla, netâyicini muhakeme ve idrâk

eylemekten âciz sufi meşrebli birtakım safderûnlar, fenâlığını setr ü inkâr ve hiçbir iyiliğini isbâtla izhâr edemediklerini â'mâl-i Cenab-ı Şehriyarî'den bahs olunurken Hakk-ı Şahaneleri'nde hakâreti müş'ir kelimât irâdından ihtirâzla ilfâz-ı ta'zimîye isti'mâlini arzu ediyorlar. Arzu-yı sadedinde denilir ki İstanbul'un mashara-i âlem cerideleriyle sâ'ir evrâk-ı havâdisin lisânınca padişah-ı binazır-ı Osmanîyân, halife-i bî-adil-i İslâmîyân, Şehinşah-ı mu'azzam, velini'met-i bîminnet-i âlem,müheyyâ-yı mülk ü millet,müceddid-i bünyân-ı devlet,tacdâr-ı me'âliminnet, mazhar-ı te'yid-i ismanî, zil-i zelil-i İlahî, e'azim-i mülûk-ı selâtîn, mefhur hulefâ-yı müslimîn, şevketlû, kudretlû, atıfetlû, merhametlû gazi-i bimedânî Abdülhamid Han-ı Sânî (Efendileri) Hazretleri şeyme-i ma'âlyevsime-i hüsrevâneleri, muktezâ-yı vâlâsınca yirmiüç sene evvel iltizâm ve bugüne kadar ta'kibine devam buyurdukları meslek-i gâli-i hilâfetpenahîlerinden nâşi â'mâl-i bedi'a-i mülûkaneleriyle, mülk-i Osmanî'nin nısfını zayi' ve diğer nısfını harâb buyurduktan mâ'adâ, büyük hatırlara ma'ruz ve zir-i hükm-i hilafetpenahilerinde kalan teb'a-ı sâdıka-i cihanbanilerini en dehşetli fakr u zarurete giriftar eylemeğe muvaffak oldular. Nefs-i nefis-i Hümayûnları selâmet ve rahatta ve nazırsız debdebe-i mülûkâneleri devamda bulundukça mülkü, malı zâyi'âta aslen iltifât buyurmaz metin bir hükümdar-ı zîşân bulunduklarına binâ'en siyâset-i hilâfetpenahilerinin mukaddemât-ı celilesinden alan Rusya muharebe-i hâ'ilesinin, Osmanlılar'ın başına getirdiği telâfisi gayr-i kâbil hasârâttan ve bi'l-âhare umum ehl-i İslâm'a ika' ettiği azim mesâ'ibden zerre kadar müte'essir olmadılar.

Zevk ve rahatlarına da hiçbir halel getirmediler. İslâm mülkünü çekinerek ve nüfusunu mahv ederek makarr-ı Hilâfet-i İslâmîye kapılarına kadar gelmiş olan gâlib Ruslar'ı müşâhede eder etmez, Ayastefanos Mu'âhedesi'ni kemâl-i beşâşetle imzâlamış, o gâlib hıristiyanlara verdiği birçok ârâzi-i İslâmîye'den başka, şevket-i İslâm zararına olarak fâhiş tazminât-ı harbiye takdimine râzı olmuş ve Bulgarya, Romanya, Sırbiya, Karadağ Hükûmet-i Mesihîyesi'nin, bi'l-istiklâl Saltanat-ı Osmânîye'nin emlâk-ı mirîyesinden ve ta'bir-i ihsânla Devlet-i İslâmîye'nin emlâk-ı şer'îyesinden teşekkül ettiğini görmüş ve ehl-i İslâm'ın yanına eşkâl-i belâya tehiyye eden bu teşekkülü tazvib etmiş ve bu bâbda kesir-i hidemâtı subk eden Katolik Avusturya devletine Bosna ve Hersek vilâyetlerini bahş eylemiş oldukları hâlde âslâ mütenebbih olmayıp, yine siyâset-i hârikasıyla mülk-i sarih-i İslâm olan Tunus'u Fransa'ya, Kıbrıs'tan sonra Mısır

ve Sudân'ı da İngiltere'ye ve Şarkî Rumeli'yi Bulgarya'ya kaptırmağa pervâsız rızâ-yı şeriflerini ibrâz buyurdular. Tebessüm-i Şehriyarî hep kıvamında idi. Efendiliği zamânında tahsile tenezzül buyurmadıkları fünûn-ı harbiyeden hiçbir şey bilmedikleri hâlde, tecviz buyurdukları her gûne müdâhelâtla harekât-ı askerîyeyi teşviş ve kumandanları taglitle beraber her nev'i va'ad ü itmâ'la beyinlerine nifâk ve şikâk düşürüp bu vecihle kasden sebebiyet verdikleri mütevâli mağlubiyetleri bahâne ederek o kumandanların en dindar ve hamiyetperverlerini şedid mücâzâta uğratmakla iktifâ buyurmayıp şark uzmâ-yı ricâlinin e'azımı sayılmak muktezâ-yı akl u insâf olan merhûm Midhat Paşa ile rüfekâ-yı hamiyetini –millet-i İslâm'da unutulmaz iyilik etmek ve devletini her hatırdan emin ve masûn kılmak istedikleri çün- mahv u nâbûd eylemek hususunu vezâ'if-i hilafetpenahilerinin ehemmi gördüler ve ne yapıtlarsa yaptılar. O dindar hamiyetperverlerin vücûdlarını ortadan kaldırdılar. Gerek devletin ve gerek milletin bütün derdlerine devâ-yı hakiki ve ikisine minhâc terakki olabilen Kânûn-i Esâsî'yi lağv ettirip Meclis-i Meb'usân'ı bir daha toplamamak üzere dağıttırdılar. Sonra memlekette her nev'i mezâlime, şenâyi'a, mezâbihe yol açtılar. Müslümânlığın gâyet edebsiz hâ'ini ve Osmanlılığın en büyük düşmanı Ebu'l- Hüda gibi sihirbaz, efsuncu birtakım zındıkların mu'âvenetiyle umur-ı devleti idâreye ve mesâlih-i İslâmîye'yi tesviyeye ikdâm ve öyle alçak alçak mel'unların işâretiyle vükelâ-yı devletin nasb ü azline ve ricâl ü me'murun işâretiyle intihâbına kıyâm buyurdular. Ne kadar fenâları, rezilleri varsa hiçbirini te'dib etmeyip fenâlıkları nisbetinde mazhar-ı taltif buyurmakta kusur etmediler. Her ukûbet-i hilafetpenahi iyilere münhasır kaldı. Cüz'î bir menfa'at mukâbilinde katl-i nâsa râzı ve âsâyiş-i âlemi ihlâle müste'id-i nâ-ma'dûd cevasis istihdâmla bu uğurda bihesâb emvâl-i millet itlâf ve â'mâl-i Şahaneleri'ne casus takrirlerine binâ eder oldular. Çünki devlet ve milletten yegâne maksad bildikleri şahs-ı padişahîleri selâmeti böyle muktezidir, i'tikâdında bulunuyorlar. Ma'nâsını her nasılsa anlayamadıkları hukuk-ı hilâfet, lâyıkıyla mesâlih-i İslâmîye'nin ifsâdı yolundan hiç inhirâf buyurmadılar. Ba'zı zevât-ı âlîye tarafından hâkpây-i Şahane'lerine takdim kılınmış olan çok ıslâah ve intizâm lâyihalarını hep hukuk-ı padişahî, hukuk-ı hilâfet gibi birtakım lâflar serdiyle reddettiler. Ancak o zevâtı o vecihle öğrenebildiklerine memnun olup kimin teb'idine kimin mahvına himmet buyurdular. Merhûm, Cemaleddin-i Afganî ve Mısır'lı Nedimler gibi din-i İslâm'ın her dinden ziyâde temeddün ve terakkiye müsâ'id ve adl ü salâhı mütezammın olduğunu Avrupalılar'a

karşı isbât ve müdâfa'a eylemeğe hasr-ı himmet eden ulemâ-yı İslâm'ı mahv etmek ve müslümânlığın bi'l-akis barbarlığı ve umûr-ı enâmda ihtilâl ve fesâdı muktezî bulunduğunu Avrupalılar'a inandırmak ve güyâ kendilerinin her ne yaptıklarını müslümânların akâ'id ve hissiyâtının ilcâsıyla yapmağa muztar olduklarını göstermek ve Osmanılar'ın ve bâhusus Türkler'in vahşi, câhil ve gaba olmaları iftirâsıyla i'tâ-yı hürriyete lâyık olmayıp, idârece cebr ü şiddete müstehak bulunduklarını isbâta ve ibrâz eylemek hususlarına pek çok ihtimâm buyurdular. En garib ihtimâmları milletin zekâsını söndürmeğe, aklını öldürmeğe âhlâkını bozmağa çok çalışmalarıdır.

Devletin selâmeti nokta-i nazarından kuvve-i berriye kadar ve belki ziyâde ehemmiyeti hâ'iz bulunmuş ve fakir milletin lâ-akıl on milyon lirasıyla iştirâ edilmiş olan muhabbetnemûn Osmanlı donanması um âlî-i Cenâb-ı Hilâfetpenâhî'lerin hal'i gecesidne ifâ ettiği hidmet-i mebrûrenin bir mislini bir gün Zât-ı Şâhâneleri'ne de kaşrı ibrâz edebilir tevehhüm buyurduklarından kalb-i Hümayûnları mutma'in olabilmek için o azim ve muhib donanmayı, ya'ni Devlet-i İslâm'ın bir cenâh-ı selâmeti veyâ bir rükn-i bekâsı olan kuvve-i bahriye-i Osmânîye'yi ve daha doğrusu mücessem ve deryâlarda câri kuvve-i câmi'a-i İslâmîye'yi ibtal ve tahrib ettirdiler. Bu vecihle muhâfazası kuvve-i bahriyeye mütevakkıf bulunmuş olan Girid ceziresinin tasarruf-ı devletten çıkmasına ve bundan fazla Girid yüzünden tekevvün eden Yunan muhârebesi sebebiyle kırk, elli bin askerle, onyedi milyon kadar liranın telef olmasına ve milletin bîhesâb hasârât-ı tahammülüne bâdî oldular.

Abdülaziz Han'ın umur-ı devlette yaptığının hilâfı yapmakla o vehm-i hilâfetpenâhîlerinin def'i mümkün olduğu, yakînen ve umumen bilindiği hâlde, kuru bir vehim-i hilâfetpenâhîye hidmeti, umumun ilm-i yakinîsine tercih buyurdular. Bundan dolayı, millet-i İslâm ta'rifi müşkil ve müdhiş bir zarara uğradıysa, zât-ı hilâfetpenâhîleri vehimlerinin def'i muvaffakiyetinden başka maddeten azim ve dâ'im bir intifâ'-ı zâtîleri çün sağlam bir çâre buldular. Şöyle ki, Osmânlı bahriyesinin senevî tahsisâtı olan altıyüz bin liranın kısm-ı â'zimi bahriye olukları vâsıtasıyla ceb-i Hümâyûn'a akıttırılmak himmetine mezc-i hükûmet buyurmakta bulundular. Bu bâbdaki hidmeti ifâya Bahriye Nâzırı Hüsnü Paşa kulları ölüm tehdidi altında muztarr ve mecbur kaldı. Lakin bahriye ketebesiyle sâ'ir acezesine ve ekser umerâsıyla

zâbitânına, senede beş aylıktan ziyâde verdirmemeği, yine hikmet-i hilâfetpenâhî ekser devâ'ir-i devlete de şâmildir. Hele şu son senelerde ziyâde hükümfermâ olmağa başladı. Okşamadığı yetim, dul, alîl, miskin bırakmadı. Devâ'ir-i Alîye hulefâsına, Halife-i E'azim Hazretleri'nin nâm-ı nâmîsine çektikleri beş, altı guruşluk tesbihleri bile mezâdda elli paradan altmış paraya kadar sattırdı. Her iki tanenin bir paraya fürûhtu piyasasını takarrür ettirdi. Mesruk olmadığına kefil-i erâ'esi de Hükûmet-i Seniyye kavâ'id-i inzibâtîyesindendir. Ma'âşât-ı mütedâhilenin tâbi' buyurulduğu mu'âmelât-ı garbiye-yi mebâlig-i azîmenin ceb-i Hilâfetpenâhî'ye duhûlünü intâc ve te'min etmekte bulunmuştur. Oradan bir kısmı şehevât-ı Şâhâne'lerine sarf ve bir kısmı cevâsis ve bendegân-ı hilâfetpenâhî ile cerâ'id-i kâzibe âshâbının ışretli ma'işetlerine medâr olmak üzere tevzi' buyurulmaktadır. Ârâzi-i milletten ve evkâf-ı İslâmîye'den bi'l-igtisâb vücûda getirmeğe muvaffak oldukları çiftlikât-ı Hümâyûn'la ma'âden ve sâ'irenin hâsılât-ı sâfîyyesi, biçâre milletten tahsisât nâmıyla almakta bulundukları bir milyon mikdârı liradan aşağı kalmaz. Ekseriyet üzere vükelâ, vülât ve mutasarrıfîn ve hemmeşrebleri ricâl ve me'murîn taraflarından gelen hedâyâ ve ecânibe verilen imtiyâzlara mukâbil ıtâyâ Halife Hazretleri'ne â'id hukuk-ı sariha cümlesinden ma'dûddur. Yekünü pek dehşetlidir.

İşte ıbâdâta müte'allık ve diyânete muhâlif â'mâl-i ma'lume-i Hilâfetpenâhî'lerine burada zikrinden sarf-ı nazar edilerek, siyâsî â'mâl-i hüsrevânelerinin bir hülâsası ma'ruz olan Ebu'l-Magaz'ı Halife Abdülhamid Han-ı Sânî Hazretleri bu günlerde ne yapıyorlar, ne gibi siyâset kullanıyorlar. Ziyâde mahv-ı İslâm'a mü'eddi olabilen â'mâl-i hüsrevânelerine nâdim olup ikâ' buyurdukları canhırâş ve bîhesâb hasârâtın ba'zısını olsun ta'mire başlamadılar mı? Şu sû'allerin nefsu'l-emmare muvâfık ve muhtasar cevâbları şöyledir ; Halife Hazretleri bugünkü günde bile eski dostları ve müttefileri olan Avrupalılar'a yalvarıyorlar. Millet-i Osmânîye'yi henüz kavuşmadığı beliyyelere kavuşturacak ve ebedî bedbahtlığını intâc edecek her nev'i imtiyâzları o dostlarına veriyorlar, menâfi'-i Osmânîye'yi mahv ile onların hâzır ve müstakbel menâfi'lerini te'min ve tezyid ediyorlar.

Halife Hazretleri mâhir, kadirşinâs Avrupalılar'ın içine anladığı lisân-ı hâliyle onlara diyorlar ki; Allah aşkına rahatımı bozmayın. Ne emrederseniz yapayım, buna

mukâbil yalnız hayâtımı emin bulundurun. Zevk ü rahatımı da ihlâl etmeyin. Benden sonra ne dilerseniz yapın. Şu taksim mes'elesini bir müddet daha te'hir edin. Hayâtımda her istediğinizi alıyor ve kazanıyorsunuz. Daha ne istiyorsunuz. Mülk-i Osmânî'nin taksimini isti'câl ederseniz aralarınızda şiddetli kıtâlâne, muhribâne muhârebelere sebeb olabilir. Acele ma'kûl değildir. Merak buyurmayın. Muhibbiniz Osmanlılar'ı hele kalın kafalı Türkler'i daha ezru ezdiririm. Bu vecihle istediğinizden â'lâ bir suretle muta'assıb ve medeniyet düşmanı ehl-i İslâm'ın müstakbel ümidini mahv ederim. Sizin âmâl-i müstakbelinize hiçbir halele ihtimal bırakmam. İttihâz eylediğim tedâbir muktezâsınca Türkler, tahakküm-i Şahane'me mağlub kalacaklardır. Sâ'ir müslümânlar da meftûn oldukları medâyihime hep öyle aldanıp gideceklerdir. Ahmak muta'assıbları aldatmak bir iş midir. Halifelik ünvânı yok mu, ne kadar işime yaradı? Sizin işlerinize de çok yaradı ve daha yarayacaktır. Devr-i hükûmetimde vuku'a gelen hasârât-ı İslâmîye bunun sıhhatini isbât için delil ikâmesine hâcet bırakmaz zannederim. Te'minâtıma inanmıyorsanız daha kalmış imtiyâzlar varsa size baş edeyim. Osmanlılar evvelkilerden istifâde etmedikleri gibi yenilerden de istifâde edemezler. Emin olun. Herifleri câhil bıraktım. İfsâd ettim. Müslümânlarla hıristiyanlar arasına ihtilâf ve şikâk tohumları saçtım. Bu misüllû hidmetlerimin fevâ'idi size â'iddir. Mes'ele-i Şarkıye'nin dilhâhınız üzere haline mani' ukbe-i kibrî kesilmiş olan Devlet-i Osmânîye'yi var kuvvetimle tahribe gece ve gündüz çalıştım. Bu gibi mesâ'îl-i Şâhâne'mi şimdi takdir etmeyenleriniz varsa ileride cümleniz takdir ve şahsımı takdis ve belki nâm-ı Hümâyûn'umla azizlerinizin defterini tezyin edeceksiniz. Türkiya âhâlisinin âhlâkını ifsâd ettiğim gibi, biraz bulunan ma'ârifi de bitirdim. Berâ-yı iğfal açtırdığım mektebler ne izhânı tenvir, ne de ifsâdı izâle edebilir. Ma'ârif-i muktezîyeye de hiç hidmet edemez. Ma'ârif tahsisâtının kısm-ı e'âzimini en câhil ve bîedeb mahlûklara yidirmekteyim. Bu üslûb üzere vuku' bulan zameni ve meserretbahş-i te'minât ve ifsâdât-ı Cenâb-ı Hilâfetpenâhî'den muhibleri Avrupalılar gâyet memnun ve müteşekkir olup, âmâl-i cihâbnâyetlerini te'yide müsâbaka ediyorlar. İhsânları, imtiyâzları, hediyeleri kapışıyorlar. Halife Hazretleri'ni yüzüne medh ü senâ etmek mehâreti ne kadar fâ'ideler verebildiğini idrâk eylediklerinden, koltuk verdikçe veriyorlar, ve her ârzu ettiklerini aldıkça alıyorlar. Buraya kadar zikr ü serdi geçen vukû'âtla, hakâyık ve â'mâl-i hüsrevâneyi inkâ eden sâftır, onlara ne hakikat anlatabilir birinin hilâfına delil-i isbât edebilirse, himmetlerine teşekkür olunur. Şevketpenâhîlerini takdis ve tekrim

etmelerine de hiç i'tirâz edilmez. Buna da râzı olmazlarsa te'essüf edilir. "Ene'z-zikri tenfi'ü'l-mü'mineyn".

Zât-ı Şâhâneleri'nin devletiyle teb'asına o kadar muzırr ve menâfi'ına münâfî ve ikisinin âdâsı icâbete o derece müfid ve nâfi' umur ve â'mâle ale'd-devâm tasaddi edişi ve yirmiüç sene zarfında bir hayli samiyyetmend ve devr-i endiş ukâlâ-yı ümmetin ne sâyih ve i'tirâzâtına rağmen tedâbir-i muzırra-i hilâfetpenâhilerinin kâffesinde muvaffak oluşu ukûlün idrâk ve halinden âciz olduğu mu'akked ve mübhem ma'azzalât-ı mesâ'ilden addedilse pek becâ ve münâsibdir. Osmânlılar'ın zekâvetiyle besâlet ve metânetine muttali' milel-i sâ'ire ukalâsı bu bâbda mütehayyir ve medhuştur. Lakin Zât-ı Hilâfetpenâhîleri'ni ihâta eden ve her amelinde zahir ve mu'în olan eclâf ü işrârın rezâ'ilini, desâ'isini, ekâzibini ve her mel'anete isti'dâd ve iktidârını bilenler milleti hüsran-ı mübeyyene isâl eden â'mâl-i hüsrevânelerinde muvaffakiyet-i Hilâfetpenâhî'lerini istib'âd etmiyorlar. Buna müte'allik ma'lûmât-ı mümkünenin bundan sonra Kânûn-i Esâsî gazetesiyle mütevâliyen neşri manevidir. O iclâf ve eşrârın ef'âl-i habisânelerine şerh ve izâha ve milletin âciz ve mağdur edildiğinin ve her hâlde ma'zur bulunduğunun isbâtına çalışmak mukarrerdir. Vallâhü'l-müste'âd.

**İmzasız**

Numero:38 Sene:2 s.2-3
9 Muharrem 1316 / 7 Mayıs 1315

**Şevketlû Abdülhamîd Hân-ı Sânî'nin İngiltere'ye Meyl-i Cedîdi**

Mutâlâ'a olunan ekseri cerâ'idin bir zamândan beri bahs ettiğim i'timat olunursa, şevketlû Abdûlhamîd Hân-ı Sânî bu günlerde İngiltereye temâyül ve takarrübe başlamış ve ba'zı akvâle nazaran âdetâ dest-i ittifâk ve mu'âvenetini istemeye tenezzül eylemiştir.

Haber-i sahîh, taleb-i ciddi ise meserretle telakki edilir. Bundan eslem tarîk-i siyâset yokdur.

Fakat İngiltere'nin muvâfakatı meşkûktur. İngiltere zekâca akrâna fâ'ik olmasıyla ve umûr-ı âlemde cebre-i tâmmesiyle berâber Mâbeyn'e def'atle aldanmıştır. Çünki kendi devletinin hayâtıyla oynar. Laf için milletini kahr eder. Hattâ buna mâni'-i esbâbı bertaraf etmek için her türlü yeminlerde, va'adlerde bulunur bir pâdişâh tasavvur edememiştir. Türkiye'ye ettiği matunetlerin takdir olunduğunu da görememiştir.

Sultâne-i deryâ ve akvâ-yı düvel-i dünyâ olan üstâze-i siyâset ve mahâret İngiltere'ye mu'âdât ve belki menâfi'a muhâlefet gâyet muzırdır. Şiddeti nisbetinde mazarratı olur. Ve men'i gayr-ı kâbil vahim neticeleri netâc eder. Şimdiye kadar çoğu görülmüştür. Yalnız şevketpenâh ba'isi olmuştur. Devlet-i müşârün ileyhâya mevâlât ya'ni menâfi'ına muvâfık bir meslek-i akıl ve hikmetle ta'kib edilirse, Türkiye için fevâ'id-i âzime te'min eder. Gavâ'il-i kesîresinin def'ine medâr olur. Hayâtı muhâfaza için en sağlam ve belki yegâne zamândır denilirse mubâlağa edilmek zannolunur.

Bu kazıyyede zanna bedel i'tikâd isti'mâl edilse sevâba daha mukârin düşüceği ahvâl-i âleme biraz vukûfu olan hayr-ı hâhân-ı devletce teslim edilir.

İngiltere târik-i dünya bir zâhid gibi menâfi'-i mahsûsusasını ihmâl etmez. Kendi husûsâtında ne kadar dilâgâh ise, diğerlerinin umûrunda o derece feryâdlıdır. Allah rızâsı için olsun hiçbir devletin menâfi'ini vikâye etmekle yorulmaz. Kendi menâfi' ve mekâsıbini kemâl-hırs ve şiddetli gözettiği gibi, siyâset ve delâletiyle kendi müttefiklerini, mahmilerini de müstefid eder. Vücûdlarından kendine hayır bekler. Onlar da mu'âvenetini takdir ederlerse kendileri için menâfi' ve fevâ'id istihsâl ve te'min etmelerine mânî' olmaz.

Isgâ olunacağını anlarsa nâfi' nesâyih ve telkînât icrâsında kusur etmez. Mümkün mertebe zulüm ve fesâdın ref'iyle asra muvâfık ıslâhâtın itmâmına yardım eder. Bu kadar yardımıyla hayırhâhlığı takdir olmayarak olursa hiddet eyler. Fakat kendisi zarar görmez. Zirâ diğer her bir sûretle menâfi'ini te'min ve muhâfaza etmeğe muktedirdir. Ma'nevî muzâharatını bile kıymetli bildiğinde onun da mükâfâtını alır. Vukû'unda takdir ile istifâde edemeyenlerin sonradan izhâr edecekleri vâhî özürlere bakmaz.

Menâfi'ına dokonulmamak şartıyla her gûne mu'âheze olunmasına iltifât etmek de adeti değildir. Her hâlde maddi istifâdeye göre ifâdeye hâzırdır. Diğer hiçbir devlette bulunmayan bu misillû havâss-ı hasene, her taraftan tarassud-ı â'dâya ma'rûz olan Türkiye Devleti'ne kâfîdir. Sâde fevâ'id-ı husûsiye ve menâfi'-i mâddiye devri olan bu asırda, İngiltere gibi bir müttefik bulmak muhâldir. Memâlik-i İslâmiye ile hûkmî, siyâsî, ticârî alâkaları çok ve azîm olan ve diğer devletlere nisbetle İnsâniyetperver, hukûkşinâs denilebilen öyle bir devlet-i kavmiyenin Türkiya Devleti'nin bekâsında menâfi'i bulunmak e'azım-ı ni'met ve -te'diben himâyesi denilmezse –ittifâkı en büyük ganimet ve daha doğrusu yalnız çâre-i selâmet add olunmalıdır.

Mülk-i Osmânî'nin muhâfazası nokta-i nazarından Kürd Hamîdiye Âlâyları'nın teşkîli lâzım olduysa, Erzurum taraflarında İngilizlere bir şimendüfer imtiyâzı verilmek de müfîd idi. Rusya'nın tecâvüzüne daha kâvi bir mâni'a teşkil edilirdi. İngiltere ile ittifâkın menâfi'-i sâ'iresi buna kıyâs olunmalıdır.Almanya Devleti'ne bunca imtiyâz verildi, ticâretgâhlar tehyi'e edildi. Kıymetlerini Allah bilir. Girânbehâyeler takdim ve uluvv-i cenâbâne menâfi' her türlü temellükler ibrâz olundu.

Bir takım cesîm sipârişlerle bîhesâb paralar kazandırıldı. Lâkin Türkiye Devleti yüreğini cârih ve hayâtına muzır o kadar büyük müşâkilde Almanya'nın ednî bir mu'âvenetini görebildi mi? Teb'ası da o muzır fedâkarlıkların hangisinden en cüz'î bir fâ'ideye mazhar oldu? Sayıya gelmez aç, harîs bir takım Almanlar'ı sürü sürü Anadolu'ya, Suriye'ye doldurup kundura boyacılığına varınca her işi kapmalarına müsâ'adeler göstermek Osmânlılar'a bir hidmetdir diyen insânların hayvân sürüsüne dâhil olmadığına te'esssüf ediliyor.

Bunun hâl-i hâzırda bîçâre Osmânlılar'a muzarratından başak müstakbalde dahi pek büyük mazaarrâtı teşkil edeceğini şimdiden keşf edemeyenlerin aklına şaşılır.

Almanya'nın Türkiye'ye mürâ'iyâne dostluğu sâ'ir düvel-i mu'azzamanın hased damarlarını tehyic ve intikâm dâ'îlerini teşdîd ederek, Osmânlı Devleti'ni mâddeten ve ma'nen mutazarrır ve her emelinden hâ'ib ettirmesi neticesiyle kaldı. Acabâ İmparator Wilhelm'in üç yüz milyon "dediği" müslümâna i'lân eylediği kuru muhabbetle mi iftihâr ve bundan sonra bir fâ'idesi mi intizâr olunmak şân-ı âkıldır? Ve yâhut bir takım

menfa'atperest Almanya muharrirlerinin, mazlûm Osmânlılar'ın "mevhûm" sa'âdet hâline ve pâdişâhlarının (en alçakça yalan olan) hikmet ve adâletine müte'allik olarak uydurup, Osmânlı fukarâsı parasıyla neşr eder oldukları masallara mı hakikat nazarıyla bakıp da o muharrirlerin hüsn-i niyetlerine kâ'il olmak gafle tevâfuk eder?

Rusya Devleti, Türkiye'nin kadim, tabî'î ve dînî düşmanı olmak cihetiyle ona meyl ve i'timâd fâhiş hatâ, sarf-ı hamâkattir, dine, devlete, millete en büyük hâ'inliktir. Bundan bahse lüzûm görülmez ve devlet-i müşârünileyhâyı ta'yîbe mahal bulunmaz, çünki Türkiye'nin memâtinden menâfi'-i azîmesi vardır. Buna muvaffak olmazsa Türkiya Devleti'ni za'if edecek ve dâ'imâ fesâdlar içinde bulunduracak ve sâ'il ve esbâbı tehyi'e etmesi yine menâfi'-i muktezâsıdır.

Civârında ahâlisi cesur ve idâresi muntazam bir İslâm devlet-i mu'azzamasının bölünmesi hiçbir vakit işine gelmez.

Eğer şevketlû şehriyâr hazretleri hevâ-yı nefsâniyesine hidmet ve Rusya ile Almanya'nın mevâ'id-i kâzibesine hiç iltifât etmeyip, İngiltere'nin nesâyihine bi'l-i'timâd ve Kıbrıs vifâknâmesinden bi'l-istifâde, devlet-i müşârünileyhânın mu'âvenet ve delâletiyle "memâlik-i mahrûsa" nın i'mar ve ıslâhına, umûr-ı nâfi'a inşâsına, ma'ârif-i millîye ta'mîmine himmet buyurmuş oldu. Şimdi memâlik-i mahrûse hayli ma'mûr, umûru muntazam ve ehâlisi ma'ârif ve sâ'irece pek müterakki bulunurdu.

Şarkî Rumeli, Girit gbi vilâyetler küçük â'dâya değil büyük â'dâya bile nasib olamazdı. İngiltere tarafından Mısır'ın işgâline hâcet görülmezdi. Fransa Tunus'a ve İtalya Masu'a girmeye çâre bulamazlardı. Ermeni vukû'âtıyla Yemen ve Havran (Harran) ihtilâlleri de olmazdı. Zirâ herkes idâre-i devletten hoşnud olur ve isyân etmezdi. Yunan'a gâlibiyetten de bihakkın istifâde edilirdi. O şanlı ve meşrû' gâlibiyetin te'sîrinden (sâye-i hilâfetpenâhide teşekkül etmiş olan) hükûmât-ı sagire elyevm titremekte bulunurdu.

Herbiri devleti o kadar ızrâr eden ve milleti bitiren şimdiki tehdidleri hayâline getirmekten çekinirdi. Türkiye Devleti'ne hiçbir fâ'ideleri müşâhede edilemeyen bir takım imparatorlara, hükümdarlara berâ-yı tatyîb takdim edilmiş ve ekserînin misli adim

ve ba'zısının nâdir gâyet sirânkıymet ve her biri yâdigâr-ı fahr-ı millet olan hedâyâ-yı azîmede cümleten heder olmazdı.

Ya'ni o müfâhir-i kadime- i İslâmîye'den Hazine-i Hûmâyûn bilâfâ'ide hâli kalmazdı. Donanma-yı Hümâyûn da muhâfaza ve daha bir misli ilâve edilmiş olurdu. Âsâkir-i Şâhâne de mevâki'-i askerîyede açlıktan kırılmakta bulunmaz, çıplak gezmezdi. Emvâl-i devlet de hayrât-ı umûmîyeye sarf edilerek, meşâyih,cevâri,cevâsis ve bendegân husûsâtında itlâf buyurulmuş olan mebâliğ-i azîme ile vilâyât-ı Şâhâne'nin mühim ve uzak noktalarına varıncaya kadar devlet hesâbına veya millet nâmına şimendiferler temdid vee mu'âmil-i kesîre inşâ ve bir hayli milli şirketler te'sis şimendüferler temdid ve mu'âmil-i kesire inşâ ve bir hayli millî şirketler te'sis olunurdu.

Eytâm ve erâmil gibi aceze ile me'mûrin-i devletin hukûku ve ma'âşâtı da bi't-tamâm verilmiş olurdu.

Mücerrred iltâf-ı şehriyâr, kabilinden olarak İtalya Devleti'ni veyâ hükümdâr ile avanesini memnûn etmek emniyesiyle iki çürük geminin İtalya destgâhlarında ta'mirine ve fakir milletten meslûb elli, altmış bin lira ile yapılmış "timsah" vapurunun uduvv-i İslâm Karadağ Prensi'ne hediyeten takdimine de (mecnûnâne olsun) hiçbir hâcet mes etmezdi ve beyhûde âb-ı rûlar dökülmezdi.

Matlûb-ı âlî üzere –sayt-ı hilâfetle şân-ı devlet de sıyânet edilirdi. Hulâsatü'l-kelâm Zât-ı Şâhâne İngiltere'nin ihtârât-ı hayırhâhânesine rağmen i'lânına râzı olduğu Rusya muhârebe-i hâ'ilesi esnâsında cehlen veyâ kasden sebeb olduğu millî, mülkî, İslâmi hasârât-ı müdhişenin çoğunu vech-i ma'rûz üzere İngiltere ile müttefik olarak a'mâl-i maslahâne ile unutturmaya muvaffak olabilirdi. Lâkin o mesâ'ibden mütenebbih olmadı. Yine hevasına hidmedi tercih ve milletine her fenâlık îkâ'ını iltizâm eyledi. İstibdâdına mümâşât ve hediyelerine tenezzül etmeyen İngiltere'ye en büyük düşmân kesildi. Âleyhine bütün âlem-i İslâmîye'yi envâ-ı müfteriyatla tehyîc etmeğe çalıştı. Kendisince pek mûhim görünen bu husûsta itlâf eylediği emvâl-i zâ'ile Türkiye'de ve İngiltere'nin zîr-i idâresinde olan Hindıstan'la sâ'ir Islâm bulunan memâlikte yalan

söylemekle ve terhât yazmakla geçinen bir takım alçaklara yaradı. O emvâlin o yolda ıtlâfı selb olunduğu fukarâya bir fâ'idesi değil belki bir çok mazarratı oldu.

Şevketlû Şehriyâr'ın İngiltere'ye meyl-i cedîdi yalnız şahs-ı pâdişâhîye hidmet fikrine mebnî ise, Türkiye'ye yeniden mazarrât-ı vahime intâc eder. Böyle olması şübhesizdir.

Abdülhamîd, dostu Rusya'dan bu günlerde korkamaya başladıHarâcgüzârı olduğu Almanya'nın her mu'âvenetinden dahi ümidini kesti. İngiltere'ye yanaşmak mecbûriyetinde bulundu. Pâdişâh İngiltere'ye arzu ettiği mahallerde vermeğe hazır olduğu her nev'i imtiyâzlara, te'mînlere, mukâbil muzâharratıyla, Rusya'nın âmâlini (muvvakkatün) def' etmeğe çalışmak fikrine düştü. Buna muvaffak olabilirse – icâb yine Rusya'ya, Almanya'ya döner, diğer hediyeler, imtiyâzlar takdimine miskînâne temellûkler ibrâzına yeniden başlar. İngiltere'ye de ters tarafını çevirir.

Lâkin her hâlde İngiltere istifâde eder. Memâlik-i Osmâniye'den saye-i pâdişâhîde olduğundan başka daha çok yerleri alabilir. Ceziretü'l-Arab elinde gibidir. Suriye, Irak kıt'aları da pençesine geçmek ihtimâli kavîdir.

Abdülhamîd mesnûnâne oyunlarında devâm ederse memâlik-i mahrûse yavaş yavaş eydî-i ecânibe geçer durur. Abdülhamîd'in zevk ve hevası için buna da râzı olur. Allah kalan mülk-i Osmânîye'yi muhâfaza buyursun. Âmin.

**İmzasız**

Numero:38 Sene:2 s.

9 Muharrem 1316/7 Mayıs 1315

**Su'âl ve Cevâb**

(Bu 'ünvân altında Suriye fuzalâ-yı vucûhundan bir zât) (meşhûr "e'l-maktam" cerîdesiyle neşreylediği makâle) Su'âl keyfe'n-necâh: Necâh ve felâh nasıl olur? Cevâb bienne yasihhu'r-re's: Başın iyi olmasıyla.

Fâzıl müşârün ileyh "Bu su'âl Arabca Ma'lûmât cerîdesinde gelen bir makâlenin ünvânıdır. Cevâbı da bizim zikredeceğimiz ma'nâ-yı kelâmdır." dedikten sonra maksûda şu vecihle şurû' ediyor.

Vallahü Te'âlâ her muhlis-i Osmânlı'yı hacâlet getirecek bu bahse duhûlü arzu etmiyordum. Lâkin birtakım kardeşlerimiz garazdan veya marazdan dolayı, yegâne matlûbumuzun izlerini ancak gâ'ib ettiğimizde nihâyet bulacak mugâlatalarda aklâm yularlarını salıverdiler. Bununla da iyi yaptık zannında bulunuyorlar. En acîb şey laflarının cümlesi delilsiz ve bürhânsız olmakdır da. Bu hâl garaz veya marazla vicdânlarına muhâlif yazmağa mecbûr olduklarındandır.

Allah bilir ki biz onlardan ihlâsca sâdıkız. Nasîhatce hâlisiz, netice de selîmiz. Zimmetce de vefâlıyız. Dînimize, devletimize ümmetimize nusretçe daha şiddetlidir.

Doğruluk terâzisi ikâme ve i'lân-ı hakk icâze edilse iki gözü olana sabâh, zâhir ve hak yalandan mütemeyyiz olur.

Bunlar dediler ki, Hükûmet-i Seniyye, ümmetin felâh ve necâhı âkibetiyle mutâlebe edilmez ve bundan ahâli mesûldür.

Zu'amlarınca Merzûkul'l-Dimeşki ve Ma'ruf E'ş-Şamî isimleriyle mufassal iki cevâb ve ba'zı cerâide gönderilmiş ise de, ben üçüncü bir tarikle onlara cevâb berip derim ki, Hükûmet-i Seniyyemiz mütebâyin iki sıfatı müntehal (câ'iz) olduğunda hilâf yoktur. Biri hâkimiyet-i mutlaka, diğeri de hilâfet-i diniyyedir.

İmdi ihvânımıza sorarız ki bu iki sıfatı der'uhde edenin gayr-i mes'ûl olacağına kangi nakil ve akılla istidlâl ederler? İki sıfatı birden der'uhde ederken nasıl gayr-ı mes'ûl olur? Hâkimiyet-i mutlaka ise, düvel-i mutlakadan hangi devletin târihinde za'm ettikleri gibi adem-i mes'ûliyeti bulunuyorlar? Hilâfet cihetine gelince, şübhe yoktur ki bir sıfat şer'îdir. Şâri'de onu der'uhde edenlerin arzusu için mutlak ve keyfî kılmamış, belki onu takyid ve âhkâmını Kitâb ve Sünnet'de mûbeyyen eylemiştir.

İmdi kangı kitâbla veya kangı sünnetle –âdem-i mes'ûliyeti buluyorlar? Allah'ın hükmünü mü istiyorlar? Veya câhiliyyet mi arıyorlar? Biz onların iknâ'ını umamıyoruz. Lâkin hakkı hak arayanlara i'lân ve Kitâb ve Sünnet'de vârid-i kelâm-ı kesîriden

birazını makâm-ı istidlâlde getirmekle iktifâ ediyoruz. Birincisi: "Ey Dâvud birisini yer yüzünde halîfe ettiğimiz için nâs arasında halka hükmet ve hevâya ittibâ' etme" me'âlindeki âyet-i celîledir. İşte bu hitâb, birden peygamber ve halife bulunmuş olan zâta Allah'ın emri ve va'ididir.

İkincisi: Allah Celle Celâlühû, kelâm-ı kadîminde "Ey îmân etmiş olanlar benim düşmanımı ve sizin düşmanınızı meveddet ilkâ eylediğiniz evliyâ (dostlar) ittihâz etmeyiniz. Halbuki onlar size Hakk'dan gelmiş olana kâfir olmuşlardır" buyurduktan sonra "Onu sizden kim yayarsa doğru yoldan sapmıştır" buyurdu.

Üçüncüsü: Allah-ı Te'âlâ buyurdu ki, "Eğer siz Allah'a nusret ederseniz, O da size nusret eder ve ayaklarınızı tarîk-i hak'da sâbit kılar" ve buyurdu ki "Elbette Allah O'na nusret edene nusret eder." Sonra nusretini va'ad ettiği insânları ta'yîn ve onların üzerine vâcib olanı şu kavl-i şerîfiyle tebyin eyledi. "Ve insânlardır ki biz onları yer yüzünde temkîn edersek namâz kılar zekât verirler, ma'rûfla emir ve münkerden nehy ederler" .İşte şu Allah'ın ahdidir ve Allah'ın farzıdır.

Dördüncüsü: Rasulullah Aleyhi's-salâtü ve's-selâm'dan mervîdir ki: "Âgâh olun. Her biriniz râ'î (çoban) dır ve her biriniz ra'iyye (sürü) sinden mes'ûldür" ilâ âhirî'l-hadis.

Aleyhi's-selâm bu hadis-ı şerifiyle gayrisinin hakkına her nâzırı râ'î ve mes'ûl kıldı. "Râ'î" lafzı da ri'âyetten veya merâ'âtten me'hûzdur. Şâ'ir dedi ki: (Koyun râ'îsi "Çoban" ondan kurdu def' eder, eğer kurdlar onlar için çoban olurlarsa iş nasıl olur?) O mütemelliklerin "Ancak âgniyâ mevcûd fenâlıktan mes'uldür" demeleri ise, keşke sözlerini tafsîlen beyân etseler de, icmâlen dokundurmasalar ne iyi olur?

Eğer "Avrupa bankalarına mallarını göndermeği tercih eden agniyâ" demek murâdları ise öyle agniyânın İstanbul hâricinde vücûdları yoktur. İstanbul'dakiler de onlar daha iyi biliyorlar. İstanbul agniyâsına da bundan dolayı levm yoktur.

Zîrâ memleket ahâlîsine fâ'ideli bir iş yapmağa tab'-ı kerîmleri musâ'ade etmiyor. Belki onlar "külli şey'in yerci'u ilâ aslîhi" kâ'ide-i meşhûrasınca hareket ederler. Eğer "bilâd-ı agniyâsı" demek murâdları ise bütün âlem bilir ki, bilâd-ı agniyâsı

ve bâhusûs ehl-i İslâm agniyâsı her yolda emvâl bezlinde zerre kadar kusur etmediler. Ve lâkin onlar sû-i tâli' olarak me'mûrlardan deccâllerden, hâ'inlerden mürekkeb bir takım eşhâsın istifâde ve ni'metinden ve müfsidlerle za'îmleri sürûhlarının takviyesinden gayrı bir şeyi görmediler.

Merzûku'd-Dimeşkî ve Ma'rûfu'ş-Şâmî'nin mütemelliklerinden su'âl eyledikleri umûrdan başka umûr sorarım. Ola ki mugalata ve telbîs, efkârı zan eylemedikleri eşyâya tenbih edeceğini fehmederler. Yaptıkları da mukadder kötü oluyor.

1- İ'âne-i askerîye için altun hazineleri gemilerinden toplandı, nereye sarfolundu? Beyân edin?

2- Bize haber veriniz ki her sene ma'ârif nâmıyla sekiz yüzbin liradan ziyâde gemilerden alınıyor ve gemilere sarf olunuyor? Ve ma'ârif vergisi vaz' olunduğu müddetten beri bu emvâl-i azimeden ne semere hâsıl oldu?

3- Her sene Nâfi'a Nezâreti'nin yalnız turuk-ı umûmiye inşâsına mükelleflerden almakta olduğu seksen şu kadar milyon guruştan ve mükelleflerden başka kimselerden tahsil eylemekte olduğu mubâligden dahî bahs ediniz Bunun mecmû'u bir buçuk milyon liradan ziyâde eder. Nereye sarf olunuyor, bununla hangi yol inşâ edilmiştir?

(Mizân) Beyrut vilâyeti Suriye vilâyetine munzam olduğu vakit, yalnız bu vilâyetin mükelleflerini âl ve adedlerini onaltı guruşa darb et ve hâsılını al da, bir seneye ve Dımaşk'tan Şeyh Miskîn karyesine kadar şose yollarının inşâsı istigrâk edildiği seneler müddetine darb et. Umûm hâsıl darbın gösterdiği mebâlığın Dımaşk'tan Mekke-i Mükerreme'ye kadar bir şimendifer hattının inşâsına kifâyet eylediğini bulursun. Bu emvâl de nereye gitti? Arkadaş! Dımaşk'tan Elenbek karyesine kadar tarîk-i tesviyesi için ahâlîden toplanmış olan on iki bin lirayı da unutma. Bu yolun tûlü doksan kilometreyi tecâvüz etmiyor.

4- Lazkıye sancağından Hama'ya kadar şose yapılmak için toplanmış olan yetmiş bin lirayı kim verdi? Ve bu liralar nereye gitti? Söyleyin sonra yine mâl toplandı. Nihâyet yine ameliyât tevakkuf etti.

5- Elli şu kadar seneden beri almakta oldukları emvâl-i evkâftan bize cevâb verin! Nereye gitti? Hattâ Evkâf Nezâreti Dımaşk câmi-i şerîfinden muhterak olmuş olan kısmını binâ etmeğe muktedir olamadı da bunu dahi ahâliye yükletmedi mi? Bu câmi-i şerifin iki def'a ihtirâkıyla Mescid-i Aksâ'nın iki kere harâb olması hâdiseleri tesâdüfât-ı garibedendir. İki vak'a-i ihtirâk beyninde beş yüz senedir, berikinin de ikici def'a harâb olması, birincisinden beş yüz sene sonra vukû' bulmuştur. Her iki def'a da her ikisinin ta'miriyle binâsı ahâli himmetiyle olmuştur.

6- Zenginler medâris ve buyût-i ilim inşâ edecek olurlarsa başlarına fec'aten evkâf kânûnu gibi bir kânûnun çökmeyeceğinden acaba onları kim te'min edebilir?

O kânûn ki, zenginlerin inşâ ettiklerini dünyânın altında gurre-i garâ bulunmuş ve şimdi bomboş harâbezâde dönmüş ve emvâli bugüne kadar evkâf ismiyle tahsil edile gelmiş olan medârisle buyût-ı ilmin, ve cevâmi'le tekâyânın arkasına çeker ve hepsini bir hâl-i harâbeye ircâ' eder.

Daha garibdir ki, bu kânûn o azim mebânî-i kadime-i İslâmîye'yi tahrib eylemekle iktifâ etmedi. Vâkıfların çocuklarına mahsûs evkâf-ı ehliyye yi de yutmak için çegnesini açtığını görüyoruz.Â'ilelerini fakr u sefâlet üzere bırakıyor.

7- Acabâ zenginlerin mâllarını umûmî şirketlere koymak isterlerse, diğer müslümânları vatanlarından hicrete mecbûr etmiş olan tecâvüzün, onların başına da gelmeyeceğine, onlara kim dâmen olur? O sûret-i mü'ella ile vatanlarını terk edenler beyinlerine girişmiş bir takım heriflerin müste'cirlerle müşterilerin şedit tazyiklerine sabır ve tahammülden âciz oluyorlar. O herifler de emlâklarını yüzde bine veya ilticâ edecekleri mahalle îsâl eyleyecek bir mikdâra bile almıyorlar. Âkıl ise diğerinden ibret alanlardır.

8- Ellerindekini ma'âmil ve sâ'ire inşâsına sarf eylediklerinde, meselâ yapacakları dâhili limanlarla şimendiferlerin ecnebilere temlik edilmeyeceğine kim dâmen-i mütekeffil oluyor? O yoldaki a'mâl ve emvâlin semerâtı ecnebilere râci' olduğu dâ'imâ görülmektedir. Beyrut limanlarıyla şimendiferlerinin ecnebilere temliki İstanbul'da Haydarpaşa Limanı'nın Almanlar'a temlikinden acîb değildir. Bundan da acîb vardır ki, onlara kazanacaklarının fevkinde olarak zamân tarîkiyle sekiz yüz bin

liradan ziyâde bir meblâğ-ı azimin verilmesi ve bunun fukarâ-yı ahâlîden tahsil edilecek emvâle zamm olunmasıdır. Buna "garâmet-i şahsîye" veya "cezbe-i Avrupiyye" tesmiye edilseydi daha münâsib olurdu.

9- Rusûmât Emâneti'ne sorunuz ki yalnız duhân husûmu Lâzkiye, Trablus, Sayda, Sur ve Akka sancaklarının her birinde senevî onbeş bin liradan nâkıs olur muydu? Ol vakit tütün kıyısının resmi altmış para idi. Rusûm-ı mezkûre şimdi ne dereceye tenezzül eyledi? Sorunuz ki rencberler reji idâresinin hîn-i inşâsından şimdiye kadar tütün hâsılâtı olarak kırk para aldılar mı? Yoksa buralarda husûle gelen tütünü isti'mâle yaramaz diye rencberlerden cebren alıyor, yine Kıbrıs ve sâ'ire tütünlerini getiriyor.

Umûr-ı ta'limîyeye dâ'ir söylediklerine gelince, buna red olararak Şâm cerîdesinin 217 numarasında "Terakkiyü'l-Ma'ârif" ünvânıyla Şâm eşrâfından bir zât tarafından muharrer neşr eylediği makâle kâfidir. Bu makâlede serd eylediği kelâm, diğer hiçbir şey'e hâcet bırakmıyor. O kardeşlerimiz Hükûmet-i Seniyye'nin devâ'irinden biri ve zu'amlarınca gayr-i mes'ûl olan Ma'ârif Nezâreti'nden sorsunlar, o lâyihayı kabûl ve infâzına müsâ'ade eder mi? Yoksa istiklâliyle menâfi-i husûsîyesine dokunur da'vâsıyla onu reddeder mi? Ba'dehu taksîr kimde imiş görüyoruz.

Ticâret ve zirâ'at umûruna müte'allik laflarına gelince Şam fuzalâsından bir zâtın, vâli paşa hazretlerine takdim eylediği lâyihaya nazarlarını tevcih ederiz.

Mâba'dı var

**İmzasız**

Numero:38 Sene:2 s.5-6

9 Muharrem 1316 / 7 Mayıs 1315

**İngilizlerin Âsitânede Isrârı**

(Devlet i Osmâniye'nin Müstakbeli)

"Lavendere'de (Disbektator) ceridesi

"Hey'et-i Tahririyesi Re'isi Kalemiyle"

Biz Rusya ile bir ittifâka vâsıl olduğunuzu Rusya'nın Çin'i kendine hâssaten nâsib kılıp, cümlesini yutmak niyetinde bulunduğu i'tikâdı üzerine erkânını binâ eylediğimiz siyâsette udûl eylediğimizi beyân eden yeni şâyi'aların sahih olmasını cidden arzu ederiz. Ruslar'la ittifâkımız Rusya'nın Çin'i yutmak istemediğine kanâ'at getirdiğimizde bir delîl olur.

Bu ana kadar çok bahs etmişiz ki Çin mes'elesi için Rusya ile münâzarada hiçbir fâ'idemiz yoktur. Şimdi diğer şey'in beyânına geliyoruz. Çin, Rusya'nın siyâset-i hakîkiyyesinde teveccüh eylediği asıl maksad değildir.

Ricâl-i hükûmetimiz de Çin işiyle pek ihtimâmlı görünmekten te'ehhür etmezler. Bununla berâber az bir zamân içinde Çin'le iştigâlden i'râz ederler. Rusya'nın hakîki ihtimâmının vechesini bilmekliğimiz için meselâ Abdülhamid'in mevtine nazır mühim hâdisenin hudûsu kâfîdir.

Bu emr-i hâdis, mes'ele-i şarkîyeyi açar ve ol vakit Rusya'nın bu hakiki mutâli'inden perde açılır:

Geçen gün Mistır Dırac dahi Meclis-i Meb'ûsân'da işâret etmiştir ki, çarın avanesiyle siyâsetinin pişdârânı cümleten Islavlardandır. Biz de yakînen biliriz ki bunlar Çin'in pâyitahtı olan Pekin'e müstevli olmağa tama' etmezler. İlk garazları İstanbul'daki Ayasofya'yı zabt etmektir. Bundan da maksadları ra'iyyelerini tezyîd eylemektir ki Latin unsurunun merkeziyle İslav unsurunun merkezi müsâvî olsun.

Hem i'tikâd ederler ki, onlara ve Yunan kilisesine umum Şarkî Avrupa'da müstakil olmak ve İslavlık'la Balkan vilâyetlerini çarın nüfûzuna zımm eylemek onlara mukadderdir. İşte Rusların en ziyâde meyl ettiği budur.

Bize böyle görünüyor ki arzularını fi'ile çıkarmak için Türkiye'deki gibi yeni, mühim bir emr-i hâdisin hudûsunda bir râ'iha-i emel iştimâm olunacaktır.

Rusya'dan bize şark-ı âksâdan, şark-ı ednâya tahavvül eder. Onu unutmamalıyız ki Çin, Rusya'nın şimdiki ihtimâmı cihetle her şeyden ibâret ise de, Abdülhamid'in vefâtında veya Makedonya'da bir ihtilâlin ve Suriye'de bir katolik veya Havran'da bir hareketin veyahud Yemen'de muvaffakiyet bahş bir kıyâmet husûlünde derhâl

Rusya'nın inzârı mesêle-i Türkiye'ye dönecektir. Ve ondan daha mühim bir şey olmayacaktır.

Bir Osmânlı zâbitinin İstanbul'dan "Kantimborari" mecellesine (Türkiye İstikbâli) ünvânı altında yazdığı bir makâleye mücerred itlâ'ımızla mühim bir emr-i hâdisin suhûletle husûlü imkânını idrâk edebiliriz. Zâbit tam vüzûhla bedbaht bilâdînin hâlet-i seyyi'esini izhâr ediyor. Makâlesi nuşenîde ihbârı muhtevî olmakla berâber, taht-ı pâdişâhînin esâs fâsıdını ve müstenid olduğu desâ'is-i kesireyi bize gösteriyor. Hafî kalmaz ki mağdûr ve zulme mübtelâ ahâlî, zâlim hükümdâr aleyhinde en büyük muhâtaradır. Evet idâre hey'etiyle asker takımı pâdişâh tarafındadır. Ma'-hezâ kâtib-i makâle, yeni zâbitânla asâkir ve ulemâ, hâlet-i hâzıradan nefret ediyorlar diyor. Millet ise câhildir. Veya pâdışâh kendisine haber istediğini veyahud pâdışâh olmasa serî'an izmihlâli muhakkak olduğunu haber-i nefsle i'tikâd eylemeğe kanâ'at getirmiştir.

Ba'îd değildir ki keder artar nüfûr ezdiyâd eder. Sonra pâdişâhın söndürmeğe muktedir olamayacağı bir ihtilâl-i azîm husûle gelir. Bundan fazla ba'zı ricâl-ı askerîye-nin kıyâmı ba'id değildir. Zîrâ revâtib ve ma'âşât verilmesin ceyş ve cunûd, hükûmetleri aleyhinde bir hatr-ı dâ'imdirler. Sultân vefât eder veya şiddetli bir maraza tutulursa bir kaç vilâyet hareket-i ihtilâlîyeye azm eder. Burada çâresiz Türkler'e ihtâr etmeliyiz ki, onlar millet-i hâkime iseler de, yalnız onlar Türkiye ahâlîsından ibâret değildirler. Hükûmetleri de Suriye'de, bilâd-ı Arab'da, Makedonya'da Albanya'da menfûrdur. Bir tarafta nâr-ı ihtilâl alınırsa, Avrupa'ca sulh ve salâh-ı mahâl olacaktır.

Evet! Devletlerin memleketleri beynindeki medâmi-i tevâzıtını muhâfaza için Abdülhâmid'in vücûduna tahammül etmeleri câ'izdir. Lâkin devletler kadîmin ibkâsı ıstırâbla harbi vesefin dimâyı müstelzim olursa o kadîmi kadmi üzere muhâfazaya kâdir olamazlar.

İmdi Türkiye'de mühim havâdisten birinin zuhûru akabinde tevakkut mes'ele-i şarkîye açılırsa, devletler müşkil-i kadîmin halli çâresi olduğunu idrâk ederler. Her ne olursa olsun Rusya âsitânede ve arâzî-i mukaddesedeki metâlib ve hukûkunun ihmâlini tecviz etmez. Biz de bilmez değiliz ki Rusya'nın Suriye'de mektebler küşâdı, çocuklara Rus lisânının ta'lîmi ve çara ta'zim üzere terbiye olunmaları için yaptığını mücerred

hayrı ve tehzîb-i ukûlu sevdiğinden yapmıyor. Behemahâl musâlaha için bundan büyük bir garazı murâd ediyor.

Şimdi mezkûr mukaddemâtı idrâk ve Rusya ile ittifak etmiş olursa, Çin'den ziyâdeye de ittifak etmemiz bize lâzım gelmez mi? Bâhusûs günün birinde mes'ele-i Türkiye'nin aşılması çâresiz olduğuna tamâmen ma'lûmâtımız vardır. Çin umûrunda Rusya ile ittifâk ettiğimiz sıkı âsıtâneye müte'allik işlerde dahi onunla ittifâkımız lâzım gelmez mi?

Bilâşek Rusya bu emr-i hatıra dâ'ir bize bir şey açmaz. Zirâ İngiltere'den şedîd hazeri vardır. Eğer biz ondan Türkiye hakkındaki makâsıdının i'lanını istesek "Siz İngilizler büyük hatâdasınız. Orada benim mahsûs bir garazim bu kadar" diyecektir.

Lâkin bizim hükûmetimizin adamları dirâyetli olurlarsa Rusya'nın böyle bir avâbıyla amelden geri durmazlar. Rusya makasıdını tasrîh etmezse bile komşularıyla ittifâk edip Türkiye'den istediğinde ona mu'âraza etmiyeceğimizi kendisine biz tasrîh etsek hikmete muvaffak olmaz mı?

Türkiye'nin muhâfaza-i istiklâline veya taksiminde iştirâke müsâ'ade edecek hükûmet partilerinden bizde hiçbir parti bulunmadığını cemî-i âleme i'lân etmeliyiz. Çünkü biz Mısır'ı almaz da ibkâ ile iktifâ ederiz. Sonra devletlere biz en büyük devlet-i İslâmîye olmaklığımız sıfatıyla bilâd-ı Arab'a, diğer hiçbir devletin nüfûzuna müsâ'ade edemeyeceğimizi i'lân ederiz. Belki bilâd-ı Arabîye'yi dâ'ıre-i nufûzumuz dâhilinde add ve i'tibâr etmeliyiz. Buna ittifâk eyledikten sonra Türkiye'nin kalan eczâsını beynlerinde taksim eylemeğe, Rusya'ya, Fransa'ya kemâl-i sururla müsâ'ade ederiz. Lakin diyecek insânlar bulunabilir ki, biz Türkiye'den mudâfa'a veya taksîmine iştirâk niyetinde olmadığımızı Rusya bilmez değildir.

Öyle olduk da bunu Rusya'ya haber vermeden ne fâ'ide olur?

Bu su'âle cevâb budur ki, bizim zannettiğimize göre Ruslar bizim bu makâsıdımıza tamâmen i'timâd ve i'tikâd etmiyorlar. Rusya hakikaten bizim Türkler'e olan meveddet ve mevâlâtımızdan nukûl ve udûl eylediğimizi henüz öğrenmedi. Belki

elyevm bizim, O'nu İstanbul'u almaktan men' ve Türkiye'den en iyi parçaları zabt etmek istediğimizi i'tikâd eylemektedir.

Rusya- Kıbrıs'a istilâ ettiğimiz gibi- bir seneden beri Girit'i de almak niyetinde olduğumuzu i'tikâd ediyordu. Elân Türkiye ile olan makâsıd-ı siyâsîyemizi bilmiyor. Bunun için makâsıdımızın tasrîhi, iki tarafın menâfi'ine mü'eddi olur. Kırım muhârebesine duhûl hamâkatini irtikâb ettiğimizi biz bilmez değiliz. Zirâ o vakit (Birinci) İmparator Nikola'nın bize arz etmiş olduğu böyle bir ittifâkı reddettik.Nihâyette (Hasta Adam)'ın i'zâ-yı sakimesinden hür kesildiğine rağmen hastalığı müzdâd olmaktadır. Avrupa dahi her ânda Türkiye taksîmi mes'elesinin feca'aten zuhûrunu intizâr eylemektedir. İntihâ.

**İmzasız**

Numero:39 Sene:2 s.1-2

20 Muharremu'l-Harem 1316 / 18 Mayıs 1315

**Ricâ-yı Mahsûs – Arz-ı Niyâz**

Eyyâm mürûr ettikçe masa'ibi çoğalmakta, garâ'ibi anılmakta olan ve ahvâl-i ma'âşiyesi iştidâd eden bu asr-ı m'aârifte dahî Osmanlı Devlet-i İslâmîye'si arâzîce, ahâlice kâffî nu'am-ı İlâhîye'ye nâ'il ve matlûb-ı ahyâr üzre irtikâ ve Teâlâ'ya lüzûmu olan bütün ve sâ'il-i isti'dâda mâlik olduğu ukalâ-yı âlem nezdinde müsellem iken günden güne sükût ve inhitâtı ukûle hayret verir hâlât-ı garîbedendir.

Muhâfaza-i mekennetiyle ezdiyâd-ı şân ve şerefi zamân muktezâtına göre mâ'kûl tedâbîre mürâca'atla mümkün ve erbâb-ı kemâl olan istibdâd-ı pâdişâhîye müstenid idâre-i umûrunun hevâya tâbi', dirâyet ve hamiyetten mahrûm birtakım eşhâsın elinde bulunması matlûb-ı ahyârın husûlünü tas'ib ve devleti son tehlikeye takrîb eyledi.

Hiss-i insânîden hâli hâkân-ı hâlî şevketlü "Gâzî" Abdülhamîd Hân-ı Sânî havâsınca mutasarrıf ve mâlik olduğu maddî, ma'nevî kuvâ-yı hilâfet ve hükûmetin kâffesiyle devleti tahrîbe, ümmeti tezlîle ve dînî tahkîre sâ'î bir düşmân-ı bîmeydâni bulunduğu evvel ve âhir a'mâl ve tedâbiriyle sâbittir.

Gâzî-yi müşârünileyhin hilâfetten hal'i ve hükûmetten def'i e'azım ferâyız-ı millîyeden ise de, yirmi seneden beri millete karşı hâdi'âne, hâ'inâne ittihâz etmiş

olduğu tedâbir, gûnâgûn inkırâz-ı devlet demek olan netice-i âmâl-i şehriyârîsinin vuku'undan Saltanât-ı Osmânîye'nin siyâneti ümidini hayırhâhânenden teb'id ediyor.

Din ve millet düşmânı gâzînin hükûmet başından def'iyle veya ef'âl-i hâ'inânesinden men'iyle ehass-ı âmâl-i hayriye-yi millîyenin tahsili mümkûn değilse, devr-i meş'ûm-ı Hamîdi'nin cerâ'im ve seyyi'âtını ve mâsem ve küfriyâtını, olduğu gibi zabt ve tescîl ve hakâyıkı tebyîn eylemek ehem vezâ'if-ı hamiyyet addolunsa gerektir. Bu bâbda hümem bir güzide sarfı ashâb-ı ma'rifet ve kitâbetten ricâ olunur.

Abdülhamîd'in "Nahbe-i âmâl-i cihânbânisi olan inkırâz-ı devlet-i İslâm (Allah muhâfaza buyursun) fâci'â-i uzmâsı vuku' bulursa, erbâb-ı kalemin o yoldaki âsâr ve mükellefâtı, o cangüzâr inkırâzın esbâb-ı hakîkîyesini tevzîh ve galel-i asliyesini teşrîh edeceğinden mahdû', mugfil, câhil, mazlûm, esîr bîçâre millet-i Osmânîye milel-i sâ'ire nezdinde -bir derece olsun- ma'zûr tutularak ağyârın şifâhî levm ve tahkirinden tamâmem halâsyâb olamazsa da âdî muâmelâtta biraz şefkât ve insâfa mazhar olunması me'mûldür. Bu da o mağdur millete hâlet-i ye'iste îfâ edilmiş son bir hidmet-i mümkine olur.

Bu hidmet-i âcizâneden başka ashâb-ı ilim ve kalem, nûr-ı İlâhî olan zekâ –yı millîyi sevindirmeğe ve ukala-yı ümmeti öldürmeğe umûmen salâh ve ilmi mahv edip, ibâdullahı cemâd hâline koymağa, cehl ve fesâdı tamîm eylemeğe nihâyet derecelerde cehd ve i'tinâ etmiş olan şehriyâr-ı Abdülhamid-i Sânî'den ancak bu vechile insâniyet nâmına bir intikâm almış ve sudûr-ı ümmet bir an teşfî etmiş olacaktır.

Şâyed şehriyâr-ı Abdülhamîd Hân'ın mülk ve millet hakkındaki niyet-i seyy'iesi, ahyâr-ı ümmetin yegâne emeli üzere tahakkuk etmez ve avane-i şehriyârinin şenâyi'-i ef'âlî inkırâz-ı devlet mü'eddi olmazsa, hükûmet-i rezîlesinin hakâyık ve dekâyıkını mübeyyin o misillû mü'ellifâtın ümmeti hâb-ı gafletten îkâz ve desâ'is-i havaneye bir daha kapılmaktan tahzîr ve hükûmete –müretteb ve vezâ'if ve farâ'iza irşâd etmek gibi fevâ'id-i azîmesi olur. İmâ olunan me'âlde kütüb ve resâ'ilin cem ve tahririnde ihtiyâr-ı meşakkat lâzımsa mübâlağa iltizâmına hiç hâcet yoktur. Vukû'ât ve hâlâtı olduğu gibi ve geldiği üzere zabt etmek te'min-i maksada kâfidir. Zaten bu hususta mübâlağa müstecildir.

Zîrâ devr-i Hamidî'nin müdhiş ve mütenevvi' fenâlıkları en belîğ ve muktedir udebâ ve şu'arâ hayâlâtınının fevkindedir. Lâyıkıyla tasvîrinden en vâsî' mübâlağa ve en mebzûl şakşaka-i şu'ur-i akâsırdır.

Hakâyık-ı sâbitesinin bi-hak îzâh ve isbâtı tâkat-ı beşer hâricinde ise de imkân-ı tafsîli kadar et'âb-ı fikirle icâle-i hame buyurulmak, hâlisâne tavsiye edilir. O gibi kütüb-i nâfi'anın diğer gûne fevâ'idi olmak da kaviyyen me'mûldür.

Meselâ: Gâzî Abdülhamid'in halefi, ifrit-iselefinin a'mâl-i hâ'inânesi, milletin başına getirdiği mesâ'ibi görür de müstebid magbûnun â'mâline, ya'nî devlet ve milletin menâfi' ve mesâlihine tamâmen mutâbık a'mâle temessük eder ve ancak bu vecihle hidemât-ı matlûbe îfâsına muvaffak olur. Gâzî şehriyârin her yaptığına kemâl-i muhâlefet, şeri'ate, insâniyet, akla, hikmete tam muvâfiktır. Efkâr ve if'âline zıddiyet ve mübâyenet iltizâm ederlerse devlet ve millet hakkında bifazlihi Te'âlâ selâmet ve muvaffakiyet tahsil ve te'mîn olunur.

Allah-ı Te'âlâ şehriyâr Abdülhamid'in şerre istidâdının ve müsâviye, denâyâya meyl ve muhabbetinin âşırı nisbetinde pâdişâh-ı müntezire hayra isti'dâd verir ve kalbine hubb ü fezâ'il ve me'âlî ikâ buyurursa millet-i Osmânîye bahtiyâr olur.

Devleti de yeniden ihrâz-ı şevket eder. Ve ûmmet-i İslâm maksûdına nâ'il olur. İnşâ'allah-ı Te'âlâ.

Numero:39 Sene:2 s.2-3

20 Muharremu'l-Harem 1316 / 18 Mayıs 1315

**Sultan Murad'ın Tazyiki**

On beş, yirmi günden beri Avrupa matbu'âtının mesâ'il-i şarkîyeye â'id sutunlarında Sultan Murâd-ı mazlûmun şu aralık engizisyon hâtırâsına rahmet okutacak bir sûrette tazyik olunmakta bulunduğuna dâ'ir pek mühim sözlere tesâdüf edilmektedir ki bunları okuyup da insânın dilhûn olmaması kâbil değildir. Şevketlû Abdülhamid Hân-ı Sânî'nin bi'l-ırs ve'l-istihkâk .....â, kendimi İstanbul'da zannettim. .....doğrusu bi'l-ırs ve lâ istihkâk câlis-i serir-i saltanat olduğu, yirmi iki seneden beri dört duvar arasında çile dolduran hâkân-ı bîçârenin dûçâr olduğu mesâ'ib az gelir imiş gibi, âhiran vuku' bulan bir hâdise üzerine (Çırağan) felâkethânesinin etrâfındaki sahya kordonu bir kat daha tahkîm edilmek sûretiyle zavallının hayât elemine bir darbe-i dehşet daha urulmuş.!

Nazargâh-ı mutâli'aya vâsıl olan matbû'ât-ı muhtelifenin rivâyât-ı mevsûkasından istihrâc olunan zübdeye nazaran bu tazyîka sebebiyet veren hâdise,

âhiran Sultan Murâd tarafından dâyinlerine teblîğ olunan bir cevâbnâmenin ele geçirilmesidir.

Erbâbının ma'lûmu olduğu üzere hâkân-ı sâbık topu doksan üç gün devâm eden zamân-ı saltanatında ba'zı zevâta cem'an kaç yüzbin lira kadar borçlanarak bunları te'diyeye muvaffak olamadan serîr-i saltanatıneheb ve gâret edilmiş idi.

Bu beş yüz bin liradan yüz bini merhûm Mustafa Fazıl Paşa veresesine ve yüz otuz bini de Hırıstaki Efendi'ye â'id borç olup mütebâkîsi muhtelif zevâta müte'allık idi. Hâkân-ı mazlûmun bi-gayri hak hal'inden sonra dâyinler şevketlü Abdülhamîd Han Hazretleri'ne mürâca'atla haklarını taleb ettiklerinde duyûn-i mezburenin Hazine-i Hassa'ca tesviye olunacağı cevâbını almışlar idi. Nefs-i nefis-i hümâyûnlarına ta'alluk etmeyen mevâdda, sözlerine i'timâd edilmeyen Sultan Hamid Hazretleri'nin bu sözleri de çıkmayıp Hazine-i Hassa'caborçlara mahsuben on para bile te'diye olunmaması ve aradan bunca seneler murûr edip, sâhibleri gibi bunların da hafre-i isyâna atılması dâyinleri müte'essir etmiş ve vukû' bulan mürâca'âtın cümlesi yine hükümsüz kalınca, başka bir çâreye tevessül luzûmu baş göstermiştir. Ya'nî (Çırağan) Sarâyı etrâfındaki kordonun metânet ve şiddetine rağmen dâyinler tarafından tertîb olunan bir varaka Sultan Murad'a vâsıl olmuştur.

Meziyât-ı uluvvîyesi ile'l-ebed e's-sine-i pirâ-yı âlem olacak olan hâkân-ı bîçâre, şu mürâcâ'at üzerine eşkiriz-i te'essür olmuş ve bugün her türlü imdâd ve mu'âvenattan mahrûm ve cellâdlar elinde, telhî-i hayât içinde giryân olduğu için dâyinlerine ancak şu cevâbnâme ile mukâbele edebilmiştir:

"Bütün hey'et-i â'ilemle habs ve tazyik olunduğum zamândan beri hâlimi görüyorsunuz. Size bir para bile vermek bizim için muhâldir. Taraf-ı hükûmetten zâtıma tahsîs olunup fakat ma'a't-te'essüf yirmi iki seneden beri bir parasını alamadığım otuz bin liralık mahsûsât-ı senevîye verilmiş olsa idi bana ikrâz eylediğiniz mebâliği hattâ ma'güzeşte te'diye eyler idim."

Aman ya Rabbi! Şu dört, beş satırın içinde ne muharrik âvazlar, ne mü'ellim feryâdlar muhtefi! Bidâyet-i hayâtını erbâb-ı insânîye numûne-i imtisâl olacak ef'âl-i nâmuskârâne ile geçinerek, nihâyet hafre-i inkırâza doğru top ağzından çıkan gülle gibi bir sür'at-i müdhişe ile yaralanan devlet ve milleti şu mevt-i muhakkaktan tahlîs eylemek azm-i civânmerdânesiyle mülk-i sarihi olan tahta kadem-i nihâd-ı iclâl olduğu hâlde, yağmurlu havalarda zuhûr edip lâyıkıyla hayra bahş-i inzâr olmadan inhisâf

eyleyen güneş gibi -kara bulutlar arkasına atılıp bir hükûmdâra değil, bir câniye, bir sultân-ı ma'sûma değil, bir şakî-yi hunhâra revâ görülmeyecek devzehî azâblara, cehennemî işkencelere çarpılan bir zavallının ihsâsâtı tasvîr eden şu dört, beş satır ne kadar cângüzâr!

İşte bu cângüzâr satırların taş kalbli, demir yürekli cellâdları bile eşkirîz-i te'essür eyleyecek bu hissiyâtnâme-i hazinin dâyinlere teblîğ olunduğu gâsıb-ı saltanat-ı hâzır tarafından bi't-takrîb haber alınması üzerine, cân yakıcı handeler,yürek zehirleyici çeyncibinler ile derhâl (Çırağan) sarayı etrâfındaki kordonun tahkimi, zâten civârında Sultan Hamîd'e la'nethân ve min tarafullah mensûb-ı ervâh-ı ma'sûmeden, Cenâb-ı hândân-ı Âl-i Osmân'dan mâadâ bir şey'in dolaşması muhâl olan o saray şeklindeki kara zindânın önünden arkasından kuş uçup kârbân geçmemesine bir kat daha i'tinâ olunması için evâmir-i nemrûdâne i'tâ olunmuş ve bu kadarla da kalmayıp zindândaki dâhilî işkenceler tezyid edilmiş,kordona da kuvâ-i müceddede ilâve kılınmıştır. Acaba bu kadarla mı kalmışdır ya? Ne gezer! Kim bilir hâdisenin vukû'uyla beraber ne kadar cânlar yanmış. Nice hânumânlar sönmüştür! İstanbul muhbirimizin henüz bu bâbdaki ihbârâtına desters olamadığımızdan, vusûlünde onların dahî tetimme-i mâ'lûmât olarak inzâr-ı kârine arz edilmesi tabî'idir.

İşte bir vak'a daha ki erbâb-ı hamiyetin derdlerini tâzelese, gözyaşlarını akıtsa revâdır. Vak'anın Avrupa matbû'âtınca sûret-i nakil ve hikâyesinde nazar-ı dikkate çarpan soğuk istihzâlar, acı istihfâflar da caba!

Fakat fütûr getirmeyelim, zamân-ı sa'âdetin hulûlu takarrub etmektedir. Pek yakîn zamânlarda bu acılar, bu feryâdlar yerine serşek-i meserret dönecektir. Şimdi gülenler o zaman ağlayacak. bugün ağlayanlar o vâkit handezen olacaktır. İleri yürüyelim ileri!

**Ali Muzaffer**

Numero:39 Sene:2 s.

20 Muharremu'l-Harem 1316/18 Mayıs 1315

**Makâle-'i Mahsûsa**

**Duyûn-ı Umûmiye-i 'Osmânîye Vâridât-ı Mahsûsa İdâresi Yahud Hükûmet İçinde Hükûmet**

**Muhariri : Âli Muzaffer**

[Merhûm Âli Bey'in Ruhuna hediye edilmiş bir eserdir.]

**-Mukaddime-**

Altı yüz seneden beri harîta-'i âlemde mukayyed koca bir devletin (palasbandıras) ta'bîrine masadık olarak indirâs etmek üzere bulunduğu şu zaman nuhs-ı iktidârında sadâmet-i müdhişe-i inkırâza cârecû olmak isteyen erbâb-ı hamiyetin inzâr-ı dikkatini bi'l-hâssa celb etmesi lâzım gelen bir nokta var ise, o da Duyûn-i Umûmiye idâresidir. Fakat te'essüf olunur ki yirmi senedir vâdi-yi hamiyette bir çıban olan zu'ûs-i âkıleden hiç biri de bir kerecik olsun bu nokta-i müdhişeyi nazar-ı dikkate almağı düşünemeyip, mes'eleyi derpîş edenler sadâ-yı hafiflerini sahne-i matbû'ât-ı âleme kadar isâl edemeyen mihnet-i dîdegândan ve kûşegîr-i inzivâ birtakım erbâb-ı vicdândan ibâret kalmıştır. Vâkı'a Duyûn-ı Umûmiye ilk devre-i te'sisinde intızâm-ı idâresiyle efkâr-ı umûmiyede bir hüsn-i nazar uyandırmış olduğundan, dâ'ire ihâtasında mevcûd esrâr-ı müdhişeyi karıştırmaktan ise mevâd-ı sâ'ire ile uğraşmayı evlâ bulan ve aktâr-ı hürriyette yaşayan erbâb-ı kalemi o zamana göre bi'n-nisbe ma'zûr görmek tabî'i ise de -Ahmed Midhat Efendi'nin ba'zı doğru sözleri sırasında görüldüğü vechile- "Akılları şapkalarından birkaç karış yukarıda pervâz eden" ve memleketlerinde pespâye takımından olmak hasebiyle ac kalarak te'mîn-i mâ'îşet için terk-i dâr u diyâr ve tâ şarka kadar iktihâm-ı meşakk-ı gurbet ve esfâr eyleyen aceze-i efrencin "Türk aldatmak" nev'inden olarak iğfâlde "basitten mürekkebe terakkî kâ'idesi" ni derpîş ile tedrîcen husûle getirdikleri vesâ'it-i inkırâz ve tahrîbe karşı şu son zamanlarda göz yumup koca bir heykel indirilmesini, yaldızlı hubb-ı niyetine yutan hamiyetmendân erbâb-ı kalemi afvetmek bir veche ile kâbil olamaz.

Haydi onlar için de "İzâ câ' el –kazâ-i umiye'l-basar" kâidesini bir çâre-i te'vil olarak ele alıp afv yollarını arayalım. Fakat yakîn vakitlere kadar piyasada "re'isü'l-ahrar" geçinen Murad Beyi bu husûsta nazar-ı müsâmaha ile görmek kat'iyen söz câ'iz olamaz.

Evet! Taraf-ı Hükûmet-i Seniyye'den Duyûn-ı Umûmiye nezdinde içiçe müddet komiser bulunan ve şimdiki komiser beyin "korkuluk" dan başka bir ta'birle edâ ve vasfı mümkün olamayan mevki'ini zâtına hâs irfân ve nezâketi hasebiyle, gâyesi "nigehbân"lık mertebesinde tutmağa muvaffak olmuş ve ara sıra Meclis-i İdâre'ye çeşm-i dikkatini nasb ile haylice gamzeler oynatmış olan Murad Bey'in gözü önünde

peşveriş bulan koca bir ejder izmihlâli ohşamakla, evkât-ı güzâr olmasını ve –tutalım ki İstanbul'da ağzını açmamış- sonradan Mısır ve Avrupa'da sukût etmesini ne ile te'vîl edebiliriz?

Vâkı'a Murad Bey idârenin günden güne aldığı şekl-i müdhişi takdîr edip, atebe-i ulyâya takdîm etmiş olduğu lâyihada "Duyûn-ı Umûmiye idâresinin kontrol altına alınması" luzûmunu dermeyân etmek gibi bir eser-i intibâh göstermiş idi. Lakin sonradan Mısır ve Avrupa'da böyle mühim bir noktaya karşı sükût eylemesi o eser-i intibâhın ciddi olduğuna dâ'ir bulunan fikirleri bi'l-külliye mahv etmiş ve âdeta erbâb-ı dikkate, "Anlaşılıyor ki, Murad Bey Frenklerin duyacağını bilse o lâyihayı da vermez idi. Bilmez mi ki Mâbeyn-i Hümâyûn lâyihaları yok ederek ferd-i âfride münderecâtından haber alamaz!" dedirtmiştir.

Hakikat Murad Bey'in kendisi, vâsıta-i feryâdı ittihâz eylediği sadâ-yı matbû'ada medâr-ı salâh olarak gösterdiği mevâd meyânında en mühim bir noktayı sukût-ı kat'î ile geçiştirmesi garâ'ibdendir. Duyûn-ı Umûmiye İdâresi hakkında bâ husûs Murad Bey'in yazacağı şeyler Hükûmet-i Seniyyemiz gibi, ne yazılsa anlamaz bir idâre hakkında yazılacak şeylere mikyâs olamaz idi. Zîrâ Duyûn-ı Umûmiye İdâresi âdetâ beyne'l-milel bir idâre olduktan başka, ru'esâsı tam iş görürken zuhûrunu istemediklerinden haklarındaki neşriyâtı cân bahâsına men' etmek isterler. Bu hâlde Murad Bey cüz'i bir gayretle tazıyı alamasa da postunu ele geçirebilirdi.

Baba Tâhir'den ne umulur. Herif ufacık bir serrişte ile gazetesinde Binbaşı (Berze)'yi -hem memleketimizin o kısık sadâ-yı matbû'âtıyla- biraz ohşar ohşamaz binbaşının şapkası Duyûn-ı Umûmiye İdâresi'nin kalorifer bacalarından dışarıya fırlamış idi de hemen gazetelerden pul resminin def'i çârelerine tevessül olunduktan başka sâhib (mâ'lûmât) arzu-yı yegânesi vechile ceblerini bile doldurmuş idi.

Murad Bey o kadar da mı olamaz idi?

Her ne hâl ise.... İşte bu sûretle hamiyetmendân erbâb-ı kalemimizin nazar-ı dikkate almadıkları Duyûn-ı Umûmiye idâresinin gerçekten câ-yı nazar bir beliyye-i azmi olduğunu delâ'il-i resmîye ve mukni'asıyla isbât edecek rufekâ-yı hamiyetimizi îkâz etmek emeliyle şu eseri yazmak istedim.

Eserin dikkatle mutâla'ası iddi'âmın selâmetini isbât edecektir. Yedi başlı bir ejdarhâyı bir-iki hamlede mahv edip bitirmek nasıl kâbil değilse, Duyûn-ı Umûmiye İdâresi vatanın ciğergâhına saplanmış veya dehşetinden tâ'ûn şeklinde bir âfet-i

indirâsın tasvîr mahiyetiyle teşhis-i maraz eylemek de üç beş satırla mümkün olmayacağından eserimiz bi't-tabi' etrâflı ve mufassal olacaktır.

Bu gibi vatan kadar mukaddes, millet kadar kıymetli mesâ'il-i mühimme de hayâlât üzerine binâ-yı mutâli'ât delîl-i hamiyet değil, eser-i hıyânet addolunacağından biz dahi şu eserde hakâyık-ı resmîye ve kat'iyeye istinâd ve îcâbı takdirde -hiçbir garaza müstenid olmaksızın ve hâtır ve gönle bakılmaksızın- ba'zı kimselerin isimlerini dahi yâd edeceğiz.

Böyle etrâflı bir teşebbüste nâ'il-i muvaffakiyet olmağa elverişli delâ'il ve iknâ'iyâta lehü'l-hamd tâmamıyla mâlikiz.

Eserin kısm-ı e'âzimi yazılıp bitmiş ve Arabça, Fransızca, İngilizce tercümeleri Mısır gazeteleriyle Avrupa matbû'âtına tebliğ olunmakta bulunmuştur.

Eserimizi Duyûn-ı Umûmiye direktörü merhûm Ali Bey'in rûhuna hediye ettik. Eminiz ki bu hediyemizle rûhu şâd olacaktır. Vefâtı erbâb-ı dikkati dilhûn eden ve ba'zı âsârıyla tercüme-i hâli el-yevm Mısır'da tab' edilmekte bulunan o biçarenin bile idâre hakkında (Allah belâsını versin, Allah belâsını versin!) diye cân verdiğini düşününce insânın müte'essir olmaması kâbil olmuyor.

Mukaddimemize burada nihâyet vererek ber vech-i âtî maksada şürû' ediyoruz.

"Mâba'dı var"

**Ali Muzaffer**

Numero:40 Sene:2 s.4

28 Muharrem 1317 / 26 Mayıs 1315

**Duyûn-ı Umumiye-i Osmânîye Vâridât-ı Mahsusa İdâresi**

**- Hükûmet İçinde Hükûmet -**

**Muharriri: Ali Muzaffer**

[Merhum Ali Beğ'in Ruhuna Hediye Edilmiş Bir Eserdir]

"Mâba'd"

Duyûn-ı Umûmiye idaresinin bidayet-i te'sisinden şimdiye kadar mürûr eden müddet başlıca üç kısma taksim olunabilir ki, şu eserimizde ittihaz ettiğimiz plan mucibince bu üç kısmı ayrı ayrı tedkik etmekliğimiz lâzım geliyor.

Birinci kısım: İdârenin büyük bir hata ve daha doğrusu eser-i hıyanet olarak suret-i te'sisinden bahis olup, makalemizin müdhili hükmündedir.

Kısm-ı Sâni: Suriyeli Üçler re'isi Selim Melhame Paşa'nın müdir-i umumiliği zamânına a'id olup, bu kısımda Frenkler'in daha mevki' ve mahiyetlerini anlamayarak Selim Melhame'nin elinde birer bâziçe gibi devr etmeleri ve Selim'in fırıldaklarıyla hükûmetin mezru'a-i istikbâline zer' eyleyen fesad tohumlarının esâsları izâh olunanacaktır.

Üçüncü kısım: Eserimizin en mühim parçasıdır. Çünki Duyûn-ı Umumiye İdaresi'nin devr-i istilâsını teşkil eder. Memleketimizin umur-ı maliyesine irâs ettiği rahnelerin ta'miri bugün imkânsız olan bir hey'etin mesa'i-yi hâfiye ve mütehâdiye ile hazırladığı heykel-i inkıraz resm-i küşâdının sureti icrâsıyla Selim Melhame'nin ve Frenkler'in zamân-ı idareyi tamamıyle ele alarak hükûmete karşı top çevirmeleri ve bu suretle hükûmet içinde hükûmetin suret-i teşkil ve terkisi dahi, bu üçüncü kısımda serd ve beyan edilecektir. Bu üç kısmın nihâyetinde dahi bir zeyl-i mahsus bulundurarak idârenin elyevm ıslâh ve ilgâsı için ne gibi tedâbire tevessül edilmesi lâzım geleceğini göstereceğiz. Vâkı'â bugün o afet-i müdhişeyi izâle etmek pek müşkil ve belki gayr-i kâbildir. Zirâ onu tarumar edecek şems-i miknet-i devlet şu sırada verâ-yı ufk-ı zulmette âfildir; lakin bizim vazifemiz her hâlde illetin dermânını dahi irâ'e eylemektir. Derd ile dermân görülerek celb etmek istediğimiz inzâr-ı dikkat-i ibretbîn olmalıdır ki, matlub hâsıl olsun. Mukaddimemizde söylediğimiz gibi, yine tekrâr ederiz ki şu eserimiz sırf sâ'ika-i hamiyyet ile ve Duyûn-ı Umumiye İdâresi'nin zir-i pây-ı tahkirinde te'evvühgenân yüzlerce me'murin-i müsellemeyi mudâfa'aten kaleme alınmakta olduğundan hakâyık-ı resmîye dâ'iresinden kati'an ayrılmayıp dâ'imâ doğru yolu ta'kib edeceğiz:

## Kısm-ı-Evvel

### "Duyûn-ı Umumiye İdâresi'nin Suret-i Te'sisi"

[Ya'ni Heykel-i İflâs-ı Devletin Resm-i Küşâdı]

İşte bir mebhas ki lâyıkıyla bast u temhidi bir mü'ellif-i hakikatbîn çün pek müşkildir dense revâdır. Çünkü Duyûn-ı Umumiye'nin suret-i te'sisi kadar garib, câmi'u'l-izdar, ısrarnümâ bir şey tasvir olunamaz.

Onbeş sene müddet-i saltanatında ruh devleti kuvvetsiz, Hazine'yi büdçesiz bırakarak, israfât-ı binihâyesiyle binâ-yı mâlîyi sarmış olan Sultan Abulaziz satver-i kasd ile hâk-ı helâka sarıldıktan ve topu doksanüç günlük –o da mü'ellim buhrânlar içinde geçen – müddet-i saltanatı idâreten ol kadar şâyân-ı bahs olmayan Sultan Murad-ı mazlum, zindân-ı felâkete atıldıktan sonra calis-i serir-i saltanat olan hakan-ı hâzır, ya'ni hükümdâr-ı câ'ir, devlet ve hükûmeti fırtına bulutları içinde bulmuş idi.

Bir halde ki zâten tutar yeri olmayan bina-yı devletin birkaç mesmâr-ı za'ifi dahi sökülerek 600 senelik bir menzil-i şevket tâ temelinden sarsılmış, mail-i inhidâm bir hâle gelmiş ve bu suretle idâre-i hükûmet bi'l-külliye pusulayı şaşırıp, fırtınalı havalarda dümeni parçalanmış gemi gibi emvac-ı dehşetnümâ arasında sâhil-i selâmet arayarak bocalamakta ve zâten (şark mes'elesi)ne ma'ruz (Empire malade) olan Devlet-i Osmânîye'nin şu hali Avrupa'nın bi'l-hâssa inzâr-ı dikkat ve ehemmiyetini celb etmekte bulunmuş idi.

Bir hâlde ki, memleketin her tarafı ateş-i ihtilâl ve fesad içinde püryân ve hududun her cihetinde bir mukaddime-i kıyâm, akule dehşetresân ve biçâre millet-i merhume-i Osmânî'ye darebât-ı tâkatfersâ-yı zaruret ve perişânî altında lerzeşgenân olup vaktinde Allah'dan istigâseye bile müsâ'id olmayacak kadar darlığı ve her türlü ebvâb-ı ümidin mesdûd olması ma'âzallah bir izmihlâ-il kat'îyi intac etmek üzere idi.

Bir halde ki (hazıra dağlar dayanmaz) fehvâsınca milletin dağlarda taşlar sökerek, tırnaklarını parçalayarak topladığı birkaç para dünyâda nefsinden şehvetinden, zevkinden başka hiçbir şey düşünmeyen bir sultan-ı hafit siretin israfât-ı bînihayesiyle berhevâ olduktan başka bin türlü minnetler, bin türlü tabasbuslar ile öteden beriden istikrâz edilen ve komisyon ücreti veya irtikâbât-ı gûnâgûn ile belki sülüsü bile devlete mâl olamayan mebalig bile o hükümdâr-ı sefihin kurbân-ı hevesâtî olduğundan hazine-i mâliye kuru çeşmeye dönmüş ve para ikrâz eden Avrupa sermâyedârânı fâ'iz bile

alamadıklarından pek âvâz olarak dehân-ı şekvâyı bâz ve mahal-i şân ve haysiyet neşriyât ve teşebbüsâta ağaz edip, bu suretle devletin i'tibâr-ı mâliyesi iflâs derecesini bulmuş idi.

Her türlü çâre-i selâmetin mefkud olduğu böyle bir zamânda Sultan Abdulhamid'in bir suret-i garibede hükümdâr i'lân olunması üzerine, belki andan bir nufha-i hayât gelir ümidiyle erbâb-ı dikkat hatt-ı harekâtına nasb-ı nazar-ı ibret eylemiş idi. Heyhat!..

Yeni hükümdâra düşen vazife, derhâl selâmet-i millete çarecû olmak iken hakan –ı zamânımız, erlerden kefen çalan soyuculara nazır olarak zâten hevâbide-i mevt olan cesed-i devleti bi'l-külliye mahv etmeğe azm eylemiş olduğundan Avrupa'yı bir (Kânûn-i Esâsî) i'lanıyla igfâl, Rusya'nın haysiyet-i askerîyesini Grandük Nikola'yı Ayastefanos'da karşılamak ikmal, vatânın temâmiyet-i mülkîyesini Karadağ'a, Sırbistan'a, Avusturya'ya, İngiltere'ye yeni yeni adalar ihsânıyla istikmâl eyledikten sonra topun ağzını dâhile çevirerek esbâb-ı mahv ve inkırâzı ihzâra ibtidâr ve en evvel gayet esâslı ve izâlesi müşkil mühim bir şirket izmihlâl-i teşkilini tasavvur ederek bir an evvel vücudpezir olmasına sarf-ı mâhasıl-ı iktidâr eylemiştir.

İşte o şirket izmihlâl-i Duyûn-ı Umumiye İdaresi olup suret-i te'sisi bervech-i âtidir.

"Mâba'dı var"

**Ali Muzaffer**

Numero:39 Sene:2 s.5

20 Muharremu'l-Harem 1316 / 18 Mayıs 1315

**Taksim Başladı**

Taksim: Vatanımızı, Avrupa devletleri kendi aralarında pay etmeleri çoktan başladı! Bunu yüreğimiz yana yana kanlı, hâr-ı gözyaşlarımız a'mâk-ı rûhumuzu yaka

yaka görüyoruz. Fakat bugün işte, uçakta başlayan "taksim" şedid, fa'âl bir âzim, dehhâş bir sür'atte koşuyor.

Anlaşılıyor ki artık, menfa'atlerini Hükûmet-i Osmânîye'nin mevcûdiyetinde gören, bu sebeble o menfa'ati, bir dereceye kadar hayırhâhımız olmakla tevsîk etmek isteyen ba'zı devletler bile salâhımızdan ümidi kesmişlerdir ve o ümidsizlikle taksim yağmasına koşanların en ilerisinde yine onlar, o dostlarımız bulunuyorlar.

Kabâhat kimde? Ah! Nasıl söylemeli, nasıl söylemeli ki hep kabahat hep cinâyet bizdedir. Bilmeyerek, anlamayarak ne dehşetli câni oluyoruz. Anasını öldüren, hem de nasıl ? Vahşi canavarlar gibi dişleriyle didikleye, didikleye öldüren bir cânî oluyoruz of! Tasavvur ettikçe tüylerim ürperiyor!

Bu cinâyeti, bu canavarlığı vallahi canavarlar da yapmaz. Ah biz! Bu hâlimiz, bu sükûtumuz, bu zulme ita'atimizle daha ne vakte kadar böyle canavarların bile yapmayacakları cinâyetleri yüklenerek sürükleneceğiz? Şu Yunan Muhârebesi! Daha unutulacak kadar zaman geçmedi. O Tesalya meydânlarında kaç binlerce vatan evlâdı kanın içinde eceliyle pençeleşirken, (Vatan Vatan!) diye bağırarak kurb-ı Hakk'a giderken, beride zevkiyle, eğlencesiyle pürneşve, şâd, harem, -ne diyeyim her ma'nâsıyla- zâlim, fenâ pâdişâh hiçbir eser-i te'essür göstermiyordu.

Bu sözümüzün delili, delil-i mücessemi Girid'in âkıbet-i ma'lûmasıdır. Ah, Girid, bugün Girid müslümânları her vakitkinden daha ziyâde zelîl, hakîr, ölümüne âşık olacak derecelerde hakîr ve bedbahtlar. Güyâ bunlar için, Girid için harb açan pâdişâh ne yapıyor? İşte mes'ele o kadar meydândadır ki nâçiz bir tefekküre bile değmez.

Unutulmasın ki, şu üç buçuk günde verdiğimiz bu vatanpâre-i azîzi eslâf-ı mükerrememiz,o sevgili, o gayur babalarımız kanları bahasına tam bir rub' asırda, yirmibeş senede almışlardı ah! Âcaba bugünü bu rezileyi, bu Hamîd-i Sâni'yi hiç hatırladılar mıydı? Girid fâci'ası bize nisbeten böyle acıklı, böyle cânhıraş bir son perde ile tamâm oldu. Sıra Makedonya'ya geldi.

Makedonya! Şu sözün telaffuzunda bile bir âzimet ve ihtişâm vardır. Nerde kaldı ki: Harîtası, ecânibin yağma kanlarının hırsını celb etmesin!

Yemen kıt'a-i vasî'asının da ateşler içinde yandığını gözlerimizin önüne getirelim. En sonra veya en evvel Trablusgarb'ı, Bingazi'yi, Derne'yi derpîş-i im'ân edelim.

İngiliz, Fransız, Afrika mukâvelenâmesi ma'lûm. Bu mukâvelenâmeden bizim İstanbul rezâlet dellalları pek lâkaydâne bahs ediyorlar. Güyâ bizim için yenen, yıkılan yokmuş gibi. Fakat ortada , bize nisbeten hiç alâkadâr olmaması lâzım gelen İtalya. İtalya matbû'âtı feryâdı ayyûka çıkarıyor. O derecede ki parlamentoyu Afrika müzâkerâtına mecbûr ediyor. O derece ki Roma'nın göbeğine tebdîl-i vükelâ velvelesi yıldırımı düşürüyor.

Meşhûr bir Roma gazetesi: Siyâsîyunumuz Akdeniz'in en meşhûr anahtarlarını bütün rûhlarıyla hâlâ tavsiye ededururlarken girecek asırda İtalya tüccârının Derne, Trablus ve Bingazi limânlarında gümrük resmini İngiliz ve Fransız me'mûrlarına verdikleri görülecektir." diyor.

Fransız matbû'âtının "Trablus'u İtalya'nın almasını biz memnûniyetle karşılarız. Bu iki hemşire olan iki hükûmet birbirlerine ne latîf bir âhenin-i imtizac teşkîl ederler. Başkası olacağına, İtalya gibi müterakkî bir hükûmet Afrika komşumuz olursa, elbette memnûn oluruz."dediğini yine İtalya'nın matbû'âtı nasıl gurûr ve meserretle i'lân ediyorlar. Bu memleketlerin de, bu bereketli, bu zengin, fakat zavallı, garîb memleketlerin de gitmesi pek yakındır, pek muhtemeldir. Ve böyle böyle çok sevrimiz hemân birkaç sene içinde perişân, mahv olacağız.

Ecânibin böyle ale'd-devâm bizim vatanımıza göz dikmesinin, mader-i vatanın sîne-i nazikinde tepinmesinin yegâne sebebi zulümdür. Ma'ârifsizliktir. Zulmün yegâne mûcidi de Sultan Hamid'dir. Ona bütün bu tahribâta meydân veren de biziz. Artık yeter. Uyanalım! O zâlimin yakasından sarılarak sarsalım ve o hızla bir tekme yerleştirerek sâyemizde çıkdığı taht-ı ikbâlden yuvarlayalım. Hard u hâş edelim!... Yoksa bu uykuda, bu korkuda kafamızı ecnebi, düşman yumruğu parçalayıncaya kadar devâm edersek pek yazıktır. Osmânlılığımıza, Türklüğümüze pek ayıbtır.

Fi 16 Nisan 1315 **Mücâhid**

Bana bu imzâyı aziz (Osmanlı)'mız geçen sene verdiydi.

-Kânûn-ı Esâsî-

Mücâhidîn-i hürriyet için sütunları her zâman açıktır. Mücâhedede devâmınızı temennî eder.

Numero:39 Sene:2 s.6

20 Muharremu'l-Harem 1316 / 18 Mayıs 1315

## Almanya ve Anadolu

Geçenlerde Almanya'nın Dersa'âdet elçisi Konya'ya kadar bir seyâhât icrâ eyledi ve Dersa'âdet'e avdetinde Anadolu âhâlisinin sâye-i Şâhâne'de! mazhar olduğu refâh ve sa'âdetten (kah kah) huzûr-ı Hamidî'de uzunca bahisle mahzûziyet-i seniyye deryâsını tahrik eyleyip mazhar-ı avâtıf-ı hilâfetpenâhî olduğu gazetelerde görüldü.

Temellük-i sefîrânenin ne için olduğunu bilen erbâb-ı vukûf bunu da gâyet mizâc-ı şinâsâne cereyân eder. Almanya desâ'is-i kerîhesinden addeylemişti. O seyehâtin maksadı ashâb-ı akla nihân değildir. bu günlerde Dersa'âdetden (Almanya'da) Frankfurt gazetesine iş'âr olunduğuna göre Almanya hükûmeti hem siyâsi hem de ticârî makâsıd için Anadolu'yla Ermenistan ve beyne'n-nehreyn (Dicle ile Fırat arası) ahvâlini teftîş etmek üzere bir hey'et-i mühimme irsâline azm eylemişlerdir. Almanya'nın Dersa'âdet ceneral konsolosu bu hey'et-i sefîrenin ricali meyânında bulunacaktır. Times gazetesinin Berlin muhbiri diyor ki, hakîkat-i hâl Ankara'dan Bağdat'a kadar temdidî menvi olan şimendüferi mesâhe etmek için Anadolu Şimendüfer Kumpanyası'nın bir hamle (hey'et) tehyi'e eylemesinden ibârettir.

Cerîde-i Vatanîye demiştir ki, mezkûr ceneral konsolosu belki alacağı ruhsat fırsatını içtinâm ile hamle -i mezkûreye sıfat-ı gayr-i resmîye ile inzimâm eder.

Hamle ise hükûmet tarafından gönderilmiş olmak manasında siyâsi değildir. Lâkin Anadolu Şimendüferi Kumpanyası tarafından gönderilmiş ve bu şimendüferin projesi mahzâ siyâsî bulunmuş olunca hamle de tab'ân siyâsîdir. Times'in Berlin muhbiri yazıyor ki Almanya erbâb-ı siyâseti, Devlet-i Osmânîye'nin hatimesiyle ve ondan sonra mirâsı kime kalmak endişesiyle ziyâde şedîdü'l-ihtimâm bulunuyor. Hem Almanya siyâsetşinâsları, devletlerinin hüsn-i siyâsetiyle Anadolu'ya emvâl bezliyle, Anadolu'yla Mâbeyn e'n-nehrini eser (Karakuş) Almanî cenâhı altına koymağa zaferyâb olacağını i'timâd ediyorlar. Çünki meşhûr Mareşal Moltke yarım asır mukaddem demiştir ki "Almanya vâcib olan, kendisini Anadolu'yla Fırat'ın iki cânibinde birinci gelme sâhibi kılmaktır". Velâkin Almanya bu meşrû'un tahkikinde sa'î ekidle çalışmadı. Ancak şimdiki imparatorun devrinde buna çalıştı ve zikre şâyân bir muvaffakiyetle muvaffak ve Yıldız Kasrı'nda da nufûz-ı a'zâm sâhibi oldu.

Mezkûr şimendüfere gelince -o da Almanya'nın futûhatına kullandığı âlettir. Ankara'dan Konya'ya uzatılmıştır.

İngilizler şerikân İzmir'den Aydın'a kadar bir hat temdîdine sa'y eyledikleri vakit, Almanya nezd-i Hamdîye'de hâ'iz olduğu nüfûzla onlara mukâvemet etti de emellerine nâ'il olamadılar. Fakat makâm-ı cidâlde diğer meşâkil ve su'ûbat bulunmaktadır. Zîrâ Rusya evvelden Almanya'nın nufûzunu şübhe ve endişe gözüyle terkîb eylemekten geri durmuyor da, hudûduna vâsıl oluncaya kadar şimendifer hattının şerikân temdîdine hiç gözünü yumamıyor. Sonra Almanya'nın takaddümü en ziyâde olarak sâhibe-i şâyân-ı devletin muvaffakiyetine mutavakkıftır. O da İngiltere'dir.

Bu halde Âsitâne'den Hind'e kadar şimendüfer hattının Bağdat tarikiyle temdidi tamâm olmak mümkün değildir. Ancak ol vakit Almanya İngiltere'ye mabeyne'n-nehreynde temdîd edilecek hat mes'elesiyle murâkabesi mes'elesinde yolun ortasında müsâdif ve mulâkî olduk iş mümkün olur.

Times'in Dersa'âdet muhbiri rivâyet ediyor ki, Almanlar, Sultân'ın Konya'dan Basra'ya kadar şimendüfer imtiyâzını Ruslar'a veyâ Fransızlar'a vermeye mâ'il olduğunu bilerek mezkûr imtiyâzı kendileri tahsîl etmeğe gece gündüz çalışıyorlar. Ve muhbir, "Mabeyn muvazzaflarının re'yince Almanlar muvaffak ve aradıklarına nâ'il olacaklardır."diye ilâve-i makâl ediyorlar.

(Ceridetü'l-Mukattam)

-Kânûn-i Esâsî-

Bizim tahmin ve havf eylediğimize nazaran ecnebiler, Gazi-yi bîmedânî Abdülhamîd-i Sânî Hazretleri'nin sâye-i hikmetvâye-i hilâfetpenâhîlerinde uzlaşarak her dilediklerine nâ'il olurlar. Zât-ı hilâfetpenâhîlerini, memâlik-i mahrûsesini beyİnlerinde taksim etmek üzere hükm-i intihâb eyleseler ne kadar kurulur. Memnûn olur. İlm-i hikmetten demler urur, ecnebilerin makâsıdı ne de çok sür'atle, suhûletle husûle gelir, hiç ihtilâflarına da mahal kalmaz.

Medihagûyân pürküfür ve biimân ve müdâfâ'acüyân, bidin ve bivicdân medayih-i seniyye-i hilâfetpenâhî neşri çün en büyük bir sermâye-i sadâkat ve ubûdiyete zaferyâb olurlar!

**İmzasız**

Numero:40 Sene:2 s.1-3

28 Muharrem 1317 / 26 Mayıs 1315

## Türkiye'de Islâhât

Fakir, sakin, mazlum teb'asını zulüm ateşiyle yakan, hunhâr kurtlara biçârelerin etini yediren, kanını içiren, varını soyduran Mabeyn-i Şâhâne'nin ricâlini mu'âheze ve Şehriyâr Abdülhamid Han re'sen mes'ul olduğu hâlde herbirinin i'malini intikad eylemekten bedi' ile bu asırda eşrâr ve erâzil aleyhine ____ kalemle işhâr-ı cihâd eden zevât-ı hamiyet ol emirde "ıslâhât" kelimesinin isti'maliyle bahsi yerine "Kânûn-i Esâsî" nin tekrar i'lânıyla Meclis-i Meb'usân'ın yeniden küşâdı, lüzumu tasrih eder ibârât tercih ve îrâd etmekte idi.

Fi'l-hakika Türkiya'ya muvâfık ve nâm her ıslâhın icrâsıyla te'min-i devâmı hükümetini ancak müçâvere usul – metinesine rabt etmekle müyesser olur.

"Islâhât" kelimesi, Avrupa mu'ahedât ve matbu'âsında görülen "reform" kelimesinin tercümesi diye kabul edilmiş olsa gerektir. Islâhât lafzının kullanılması hakîkaten medlûlünün tarafdârânı âhrâr-ı Etrak'ın bile ziyâde hoşuna gitmiş olmalıdır ki, Suriye ve emsâli bilâdın talebe-i hürriyeti gibi isti'malini âhîrân tercih ettiler.

Umûmen âhrârın hakiki maksadı, Kânûn-i Esâsî'nin i'lânıyla idare-i devletce da'imî düstûr-ı umumî ittihâzı olunca münâkaşa-i elfâzın i'râbdan mahali yoktur.

Şer'-i İlahî'ye tâbi' ve usûl-i istişâreyi câmi' olan Kanûn-i Esâsî – ale'-husûs – bu asırda kânun-ı ıslâhât ve esâs kemâlâttır. Şimdiye kadar meşveretin lüzumu ve vücûbu kat'i edille ile isbât edilmiş olduğundan bu makâlede ona müterettüb olan ıslâhâttan biraz bahsetmek münasib görüldü:

"Islahat" (cemi' halinde) Arapça bir kelimedir. Müfredi ıslâhtır. Bunu halife-i İslâm'ım diyen Şehriyâr Hazretleri bilmiyorlarsa, sırf Arabî okuyan ve "Hüsrev Âlîtebâr" gibi yaramaz,haylaz,olmayan sabiler pek â'lâ biliyorlar. Âlîtebâr'ın hiç bilmediğine ve aslâ muttasıf olmadığına adâveti tabi'î ise onu eğmeğe cesâret eden sabilerin bile mahvına bezl-i mukaddereti tabî'at-ı insândan hariç if'âl ve haşiyeden addolunmağa lâyıktır.

Islah "salâh" dan gelir.

Salah, iyi olmak ve işe yaramak demektir. Islah da, iyi etmek ve yarar bir hâle koymaktır. İyi etmek iyi olmaktandır. Bu makâmda meselâ: Âhâli ıslâhı ne demek olmak lâzım gelir?

Âhâliyi âhlâkça, â'mâlce, efkârca iyi etmek ve zâmân ve mekâna yarar bir hâle koymak demek olur. Âhâli hakkında ifâsı matlub "ıslâh" budur ki, ancak akıl ve salâh erbâbının elinden gelebilir. Islâh kâ'idece salâhtan geldiği gibi tabi'aten de ondan neş'et eder.

Bir milletin kavânin idâresiyle mesâlih-i umumîyesi sâlihâya ya'ni salâh erbâbına mefvuz olmazsa o milletin iyi olamayacağı ve â'mâlinin muktezâ-yı asra yaramayacağı az bir mülâhaza ile anlaşılabilir. Türkiye'de olduğu gibi kavânin-i devlet, bir âlây-ı müfsidlerin igrâzına âlet oldukça mesâlih-i ümmet de onların şehevâtına fedâ edildikçe orada ne gûne olursa olsun salâh ve felâh ümidi bomboştur. Âdetâ bir zencinin beyâz olması temenni kabilindendir.

Şimdiki Hükûmet-i Osmânîye ricâli demek olan Mâbeyn gürûhunun matlub derecede ıslâh-ı âhâliye kâbiliyeti varsa istediği takdirde teşebbüsünde muvaffak olabilmek evvelâ – O gürûhun âhâli hakkında tashih niyetiyle kendi seyyi'âtından tevbe ve istiğfârı. Sâniyen – Mevcud fenâlıkların def'aten izâlesi mümkün değilse imkânı kadar tahdidine ibtidârı.

Sâlisen– Ehemmin mühime takdimi kâ'idesine ri'âyetle matlub ıslâhâtın icrâsına ikdâm ve ihtimâmı vâcibtir.

Vehle-i ulâda aklen idrâk olunabilir ki, bir yerde sâde fesâd bulundukça sâlâh kâ'im olamaz. İki zıddın ictima'ı mümkün değildir. Umur-ı devlette sâlâh, fesâda lâ akıl müsâvi olmalıdır ki, âhvâl-i umumiyenin fesâda bedel sâlâha tahavvülü ümid edilebilsin. Fesâd sâlâha gâlib olursa netice-i helâk ve izmihlâl tabi'idir.

Osmanlı hükûmet-i hâzırasında ise umurun kâffesine fesâd müstevli olduğu şübhesizdir. O hâlde bekâsı muhâl ve teb'asının sâlâhı mümteni'dir. Bu kazıye aklen sâbit kâzâya-yı zarurîyeden add olunabildiği gibi fehmi kolay umur da nazariyâta ihtiyâcı olmayan erbâb-ı zekâya göre kazâya-yı bedihiyedendir.

Kezâlik kavâ'id-i şer'îye mucibince bir mahalde evâmirden evvel nevâhiye i'tina, ya'ni iyi şeylerin ta'miminden evvel, kötü işlerin kaldırılması lüzumu mutehakkıktır. Münkerât ve münhiyât hiç olmazsa tahdid olmalıdır ki ef', ma'ruf, müstahsen i'mâlin bazı kava'id ve semerâtı hâsıl olabilsin. Bir adamın şer'ân matlub tahâreti olmalıdır ki sâlâtı sahih ve ısnâme ibâdetten vazgeçilmelidir ki, Rabbü'l-Âlemîn'e ibâdeti makbul olabilsin. Üzerinde hukuk-ı ıbâd bulunmamalıdır ki, sadakası câ'iz ve sevâb ve yediği lokma helâl olsun. Hatta ferâ'izi vâcibâta ve süneni nevâfile takdim etmek gibi tertibe ri'âyetle mükelleftir.

Islâh-ı ümmeti ma'nen ve maddeten hüsn-i ta'lim ve terbiyesiyle, âhlâkının nehzibiyle yapılan, ukûlunun tenviriyle, â'mâl hissine ve nafi'aya şevikıyle ve fesâddan men'iyle hâsıl ve dâim olabilir. Bu gibi makâsıd-ı âlîyenin husûl ve te'mini halkın nafi' âkvâl ve ef'âlde hürriyetini mütevakkıf ve pâdişâhın hayırhâhân ümmet ukâlasıyla müşâveresine not ve hükümetin hüsn-i delâlet ve niyetine muhtaç olduğu, zamâne çocuklarının bile anlayabileceği mesâ'il-i umumiyededir.

Islâh-ı umur, ıslâh-ı mülk, ıslâh-ı idâre ve ıslâh-ı ma'ârif gibi terâkibin ma'nâları da beyân mesruda kıyâsen anlaşılmak mümkündür. Türkiye ıslâhât-ı mütenevvi'a ve umumîye en ziyâde muhtaç memalikden ma'duddur.

İşâret olunduğu üzere vâcib ve asra muvâfik ıslâhâtın Türkiye'de icrâsı kolay mıdır?

Bu gibi su'âller bir hayli kıyl u kâle bâ'is oluyor. Bu hususda efkâr beyânı erbâb-ı kâleme teklif edilse, beyinlerinde çok ihtilâf olduğu ve her birinin tatvil-i kelâm eylediği görülür. Bazı memâlik-i mütemeddinide Türkiye ıslâhâtında ve Şark'ın imkân-ı terakkisinden bahs eden cerâ'idin bu bâbda neşr eylediği makâlât pek çok ve gâyet uzundur.

Avrupa ukalâsı Türkiye'nin ıslâhı mes'elesinde mütehayyir gibi görünüyor. Yunan muhârebesinden evvel süferâ-yı düvel tarafından bir çok münâkaşalardan sonra bir ıslâhât lâyihası tahrir edilmiş ise de mevki'-i tatbike konulması için musırrâne talebe muvâfakat hâsıl olamamıştır diyorlar. Türkiya ıslâhâtı dünyanın en müşkil ve mu'akked mesâ'ilinden biri imiş!

Osmanlı Devleti'nin batmasını menâfi'lerine muvâfık bulan devletlerin, mezkûr ıslâhâtın icrâsı talebinde mevâni' ihdâsı umur-ı tabi'îyedendir, hatta ıslâhâtın icrâsı mümkün olmadığını aleme inandırmağa sa'y etmeleri aklen idraki en âsân mesâ'ildendir. Türkiya ukalâ ve nebhâsından birçoğunun memleketlerinde umurun intizâmından ve milletlerinin salâhpezir olmasından ye'is getirdiği ve adem-i imkânına kâ'il havane ile hemzibân olup meddu'âlarını te'yid eder birtâkım edille serd eylediği görülmektedir.

Mâbeyn-i Hümâyun'a gelince: O gibi âkvâl-i bâtıla ile efkâr-ı hâ'inâneyi kendi maslahatına tamamen muvâfık buluyor, teşekkür ediyor. Mabeyn-i Şehriyârî, milletin cânistân, hunhâr bîdin bir düşmanı olduğundan ve devlet-i İslâm'ın tahribine ba'zı ecânible müttefik, rezil bir tersâperest bulunduğundan, milletin terfiye ve tenvirine ve devletin takviyesiyle i'la-yı şânına yarayacak olan ıslâhâtı men' etmek için mürâca'at eylemedik çâre ve tedbir bırakmıyor! O alçak münâfık bîçâre müslümânlara bir türlü söylüyor, Avrupalılar'a başka türlü anlatıyor. Teb'â-yı devletin ihtilâf edyânında bilâ-istifâde fesadeâmiz terhât neşriyle her tâ'ifesini diğerine düşman ediyor. Birtâkım cühelâya ba'zı hatâyâ irtikâb ettiriyor, sonra Avrupalılar'a dönerek "Bu kaba herifleri görüyorsunuz â teb'a-yı Osmânîye Allah göstermesin yekdiğerini boğazlarlar" yolunda idâre-i kelâmdan utanmaz.

Memlekette kendisinin kasden ika' ettiği fenâlıklar için müslümânlar nazarında bir te'vil-i iblisâne olmak üzere Avrupalılar'ın umur-ı devlete müdâhelesinden şikâyetle (sanki) yapmağa hâzır olduğu hayrât-ı umumiyeye ancak Avrupalılar mani'olduğunu dermeyân ve desâ'isinden bîhaber müslümânlar bu misillû ekâzib-i mu'tâdasıyla igfâl edip duruyor.

Mâbeyn-i Şâhâne'nin dâhilen ve hâricen ihtiyâr etmekte olduğu desâ'is ve ekâzibi şerh ve tafsil edebilmek için kâmuslar te'lifi lâzımdır. Bu vazife-i muhimmeyi erbâb-ı ilim ve hamiyetin himmetine mahsus bilerek Türkiya'da ıslâhât-ı lâzimenin icrâsı imkânından, suhuletinden veyâ sa'ubetinden aklımızın erdiği kadar bize de bahs etmeğe mütecasir oluyoruz.

Fikr-i âcizânemize kalırsa Türkiya'da ıslâhât-ı matlubenin icrâsıyla semerâtının az zamân içinde iktitâfı pek kolaydır ki Mâbeyn-i Şâhâne'nin şimdiye kadar ta'kib ettiği sakim mesleğin tamâmen aksini tutmasıyla matlub-ı muvafffakiyet tecelli eder. Mâbeyn-i Şâhâne sakim mesleğini tebdil etmedikçe hiçbir şeyin ıslâhı kabul olamaz.

Pâdişâh Abdulhamid Han istese neyi ıslâh edemez? İstediğine kim mu'ârız olabilir? Şimdiki vükelâ bile ıslâhâta mâni' olmaz ve olmağa cesâret edemez. Mâbeyn-i eşrârının mukâvemetini mutasavvırsa pek hükümsüzdür. Çünkü hayrhâhâne-i azm-i pâdişâhîye şâyed mukâvamet edecek olurlarsa cümlesinin nefy ü teb'idi hatta mahv u itlâfı bir idâre-i sâdıka-i pâdişâhîyle mümkündür. Mâbeyn etrâfındaki asâkire cihândârâne bir işâret-i hümayun vaki' olsa o eclâf ve erâzili parça parça ederler. Bunda zerre kadar şüphe yoktur. Millet ise bundan dolayı da'vât-ı hayriye-i pâdişâhî tilâvetine koyulur. Lakin pâdişâha böyle bir gazve-i kebirî tavsiye olunmuyor.

Eşrâra vuku'u mütemennâ öyle bir te'dib-i cihânbânî vükelâya vesâ'ir me'murin-i devlete gâyet müessir bir ibret olur. Berâ-yı ihtiyat meselâ Adana vâlisi Bahri, Beyrut vâlisi Reşid, Bitlis valiliğinde bulunmuş olan Tahsin, Bağdat vali-i lâhakkı Nâmık ve bunların emsâli, erbâb-ı fısk u fücûr, taht-ı mehâkemeye aldırılarak ceza-yı sezâya çarptırılsalar Türkiya'da âhâliye zulüm ve umur-ı devleti ifsâd edecek ve hatta vezâ'if-i mevkulesini vus'unca ifâya çalışmayacak bir me'mur kalmaz.

Bir de me'murînin if'âl ve âhvâlinden bahs ve hukuk-ı milleti müdâfa'a ve râh-ı sa'y ve terakki irâ'e edecek kadar matbu'ât-ı Osmanîye'ye bir hürriyet-i mu'tedile verilirse, umur-ı devlet ve milllet yolunda cereyân etmeğe başlar ve -Arab'ın dediği gibi – sular mecârisine avdet eder. Esbâb-ı za'af ve fesâd izâle olunur. Teb'â-i Osmânîye tevâ'if-i müte'addesi arasında dahi hüsn-i imtizâc ve itilâf hâsıl olur; müdâfa'a-i ecânib kapıları da sed edilir.

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

Numero:40 Sene:2 s.5-6

28 Muharrem 1317 / 26 Mayıs 1315

**El-Menâru'l-İslâmî ve'l-Menâru'l-Nusrani**

"Avâtıneb-i Hilâfetpenahî"

Avrupalılar Memâlik-i Osmanîye'de müslümânların hıristiyanlardan ziyâde mazhar-ı müsâ'ade veyâ daha az zulümdide olduğunu i'tikâd ederler. Bu i'tikâdı câmisiz müslümânları istediği gibi dûçâr-ı ukûbet edebilen Mâbeyn-i Şahane te'yid ettiği gibi Türkiyâ'dan ayrılmak arzusunda bulunan birtakım Osmanlı hıristiyanlar da sıhhatini iddi'â etmektedirler.

Mâbeyn'in maksadı ise hükûmetin de âdil olduğu ve herhâlde müsâvâta, hürriyet-i edyâna ri'âyet ettiğini Avrupa'ya göstermektedir. Münâfıkın bundan gayrı emeli yoktur. Lakin o yoldaki i'tikâdın batılânî-i âhvâl-i Osmanîye'ye biraz vukufla ma'lum olabilir.

Osmanlı hıristiyanlarından matbu'âtla iştigâl edenlerin ihrâz eylediği rütbelere, nişânlara ve nâ'il olmakta bulmadıkları ihsânlara atf-ı nazar olunsa hakikat-i hâlin müslümân gazetecilerle matbu'acıların gıbtalarını tahrik edecek derecede olduğu görülür. Yalnız Mısır'da "el-Felâh" gazetesinin sâhibi Suriye İsevîlerinden Selim Hamevî Paşa ve "El-Âhrâm" ceridesinin sâhibi Takla Paşa ve rütbe-i ulâya kadar muhtelif rütbeleri hâ'iz daha beş, on hıristiyan bu meyânede zikr olunabilir. Bunların cümlesi iltâf-ı mâliye-i hilâfetpenahi'ye de mazhardır.

Tekzib-i hakâyık, tasvib-i ebâtıl câmi'asıyla Kıbrıs'taki Derviş, Filibe'deki Rıza, Saraybosna'daki Hulûsi Paşalar da merkumlara lâhaktır ve yalancılıkta müsâbıktırlar.

Pâşâlık câmi'ası da hâtırı sayılır revâbıt-ı kavîyedendir. Her kavme mensûb cerâ'id-i me'cûre âshâbının (Hilâfet-i Hamidîye hademe-i sâdıkasının) bir listesi tertib edilmiş ise de, neşri, vakt-i âhire ta'lik olunarak bu makâleye ünvân ittihâz olunan iki ceride hakkında ba'zı mütâla'ât serdine lüzum hissolundu. Birincisi: Birçok seneden beri Mısır'da münteşirdir. Sermuharriri Trablusşam şehri ezkiyâ-yı fudalâsından Reşid

Rızâ Efendi ve müdürü yine şehr-i mezkûr erbâb-ı hamiyet ve dirâyetinden Abdülhalim Efendi'dir. El-Menâr tesmiye edilen bu ceride-i İslâmîye'nin neşr etmekte olduğu makâlât-ı müfide-i ilmiye ve tebyin eylediği hakâyık-ı şer'îye ile mevâ'ız-ı hasene-i dinîye i'tibârıyla âlem-i matbu'âtta birinci ve emsâlsiz bir mecelle-i İslâmîye addolunmağa şâyândır.

Kitâbet-i belâgat-i Arabîye'ye numûne gösterilse becâdır. Menâfi'-i Osmânîye'yi tervic, müdâfa'a etmekte gösterdiği gayret de fevka'l-'adedir. Sultan Abdülhamid hayırhâh-ı İslâm'dır zannıyla seyyi'âtını te'vil ve itâ'at ve muhabbetine umum müslümânları da'vet ve hükûmetinde asla olmayan hasenâttan bahs ve bu cihetle yegâne mülcâ-i İslâm diye Devlet-i Osmânîye'ye büyük hidmetler ifâ etmeğe ziyâdesiyle çalıştı ve elyevm çalışmaktadır.

Kânûn-i Esâsî ceridesi, mesleğine hayli ta'rizler ederek Abdülhamid'in ma'zur olduğunu da isbâta himmet eylemiş ve Arabî Kanun-i Esâsî tarafından şiddetli mu'âhazeler, mukâbeleler görmüştü. Hükûmet-i Osmânîye'ye hasbeten lillah yedi, sekiz aylık hayrhâhâne hidemâtından sonra (Memâlik-i Şâhâne)'ye irâde-i kat'iye-i Hamidiye ile şediden men'-i duhûlü mükâfâtına nâ'il oldu!

Arab udebâsının (Hemâr) tesmiye eylediği Beyrut vâlisi Reşid'in inhâsı üzerine mezkûr (el-Menâr) ceride-i İslâmîye'sine mu'ârız ve onun ismiyle müsemma olmak üzere Suriye'li bir hıristiyana (El-Menâr) isminde bir ceride-i Mesihîye'nin ısdârına müte'allık bir irâde-i Hamidîye tebliğ olunarak bu ikinci ceride (El-Menâru'l-Nusrânî) bir taraftan menâfi'-i Nusrânîye'yi tervic ve müdâfa'a etmek ve diğer taraftan fezâ'il (mevhume-i) Hamidîye ile hukuk-ı hilâfeti müslümânlara anlatmak vazifesiyle muvazzaf olmuş ve beş altı aydan beri intişâra başlamıştır. Sâhib-i imtiyâzı geçenlerde dördüncü bir nişan-ı Osmânî'yle taltif olunduğu gazetelerde görüldü. Şehrî veya nakdî mükâfât-ı mâliyeye de tabi'î mazhar buyurulmuştur.

Biçâre "El-Menâru'l-İslâmî" sâhibleri, Abdülhamid'in ne olduğunu anladılarsa da iş işten geçti. Ceridelerinin memnû'iyet-i şedîdesi hasebiyle Suriye, Irâk ve Hicâz kıt'alarında yedi, sekiz yüz abone bedelâtını gâ'ib etti. Kimseden hakkını alamadı. Oralarda herkes hükûmetin şerrinden korkarak ceridenin hakkını göndermeğe cesâret

edemiyor. Mısır'da âshâb-ı mütâla'a az ve erbâb-ı kerem yok gibidir. Ceride-i İslâmîye şiddetli müzâyakaya tutuldu. Devâm-ı intişârı meşkûktur.

Ceride-i Mesihîye ise Suriye'de istediği mebâhis-i hıristiyanîyeyi neşr eder. Halife-i İslâm'ım diyen hâ'inden mükâfât alır.

Ey Abdülhamid Han Hazretleri!

Fikrin müsâvât ise öyle nâfi' bir İslâm ceridesini bir hıristiyan ceridesiyle niye musâvi tutmuyorsun! Utanmıyor musun?

(Kânûn-i Esâsî) gibi cerâ'id zu'amınca maslahata menâfî ve muzır ise El-Menâru'l-İslâmî ceridesinin hem menâfi'-i Osmanîye'ye hidmeti ve hem din-i İslâm'a nef' ü gayreti kâbil-i inkâr değildir. Müslümânca ve âhirete mu'tekid isen o müslümân ceridesine mi veya zıddına mı mükâfâtından bir hayır bekliyorsun? Taltif ettiğin hıristiyan gazeteciler mi senin için şefâ'at edeceklerdir? Medâyih-i Şâhâne'ne dâ'ir yalanlarının dünyâda fâ'idesi varsa âhirette de öyle bir fâ'ideye i'timâd edecek kadar mecnun musun? Yoksa hakikatte sen de mi onlardansın lakin insâniyetperver hıristiyanlar seni kabul etmiyorlar.

Söyle a Şehriyar! Nesin? Â'mâlini muhâkeme edenler, hakkında bir hükm-i sahih vermekten âcizdirler. El-Menâru'l-İslâmî'yi men' edersen, bu da, efkâr-ı İslâmîye'yi tenvir ettiğinden olmalı. Bundan başka bir sebebe mahmûl olamaz. Böyle müslümânların tenvirine hâdim âsâr-ı nâfi'a işine gelmiyor, çünkü hâlis adüvv-i İslâm'sın.

Eğer senin İslâm'a muhabbetin ve fikr-i hidmetin olsaydı, ceb-i Hümâyûn hesâbına o gibi mücellât-ı İslâmîye'yi teksir ve kâffe-i bilâd-ı İslâmîye'de neşr ettirirdin. Âshâbını da eltâf-ı Şâhâne'ye müstegark eylerdin. Dinsiz birtakım heriflerin medâyih-i kâzibesini millet parasıyla satın almazdın ve's-selâm.

**İmzasız**

Numero:40 Sene:2 s.6-7

28 Muharrem 1317 / 26 Mayıs 1315

## Mısır Kadılığı Mes'elesi

Âsâyiş-i berendâzâne teftiş-i menâzil ve büyûttan ve mez'ucâne tecessüs-i erbâb-ı vakâr ve sükûttan âzâde olan kutr-ı Mısrî hâricinde ve bâhusus iki musibetten fazla olarak matbu'ât-ı umumîyesine sansör-i beliyyesi dehşetle müstevli bulunan Memâlik-i Osmanîye dâhilinde mukîm kar'ilerimize mes'ele-i mezkûreye dâ'ir ba'zı ma'lumât i'tâsı sırası geldi.

İngiltere devletinin şiddetli sitresi altında makarrât ve mu'âmelâtı cereyân eden Hükûmet-i Hidiviyye-i Mısrîye, mehâkim-i şer'îyesinin umur ve siclânından fesâd ve i'vicâc bulunmak iddi'âsıyla bulabildiği çâre-i ıslâh ve takvim olmak üzere Hakkânîye Nâzırı'nın tensibi ile Mısır mahkeme-i isti'nâfının müslim â'zâsından intihâb edeceği muktedir iken zâtın Mısır Mahkeme-i Ulyâ-yı Şer'îyesi'ne hâkim [Mısır'da mehâkim a'zâsından her biri için hâkim veya kâdı denilir] sıfatıyla nasb u ta'yinine iki, üç ay mukaddem azm etti.

Bu Mahkeme-i Ulya'nın re'isi taraf-ı devletten Mansub Kadıefendi'dir. O da dokuz, on seneden beri Mısır kâdılığı vezâ'if-i mühimmesini ifâ eden semâhatlû Cemâleddin Efendi Hazretleri'dir. Â'zâ sıfâtıyla rüfekâsı da Mısır ulemâsından üç zâttır. Mahkeme-i İsti'nâf â'zâsından intihâbı mukarrer iki kişiyle beş olurlar.

Mısır hükûmetinin ol suretle mehâkim-i şer'îyeyi ıslâha teşebbüsü Hakkâniye (Adliye) Nezâreti'nin müsteşârı (ve ta'bir-i ıslâha fâ'il-i muhtârı veyâ nâzır-ı hakikisi) İngiliz Cenâb Mistır Makleris'in sene-i efrencîye ibtidâsında tanzim ve Hükûmet-i Hidivîyye'ye takdim eylediği bir rapor üzerine olmuştur.

Kadı Cemâleddin Efendi Hazretleri birtâkım kavânin-i mevzu'a ile hükmeden mahkeme-i isti'nâf â'zâsından iki zâtın şer'-i İlâhîye'ye tevfikân ısdâr-ı âhkâm eder bir mahkeme-i şer'îyeye hâkim ta'yini şer'-i şerife muhâlif olduğundan bahisle Mısır Hükûmeti'nin bu bâbdaki meşru'unu (lâyiha) katî'ân reddetti. Ve yeni hâkimleri kabul edemeyeceğini söyledi. Makâm-ı İhticâc'da da kendisi taraf-ı Hilâfet'ten mensub bir kâdı olmak hâsebiyle Mısır Hükûmeti'nin o vecihle mehâkim-i şer'îyeye müdâhalesi hukuk-ı hilâfete menâfi olduğunu kendi izni olmadıkça Mısır Hükûmeti'nin Mahkeme-i Şer'îye'ye istediği gibi â'zâ ta'yinine salâhiyetdâr olmadığını ve olamayacağını

dermeyân etti. Cami'u'l-Ezher Şeyhi (Re'is) ve Diyar-ı Mısrîye Müftüsü Hesune E'n-Nevâvî Efendi Hazretleri de re'y-i kâzıye muvâfakatiyle hükûmetinin mezkûr lâyiha-i ıslâhîyesinin münderecâtı şer'ân câ'iz olamayacağına fetva verince mes'elenin ehemmiyeti arttı.

Hükûmet lâyihasını (Meb'usân-ı Ümmet mesâbesinde sayılan) Şurayu'l-Kavânin Meclisi'ne havâle eyledi. Meclisü'ş-Şura lâyihanın sevâba mukârin olmadığına karar verip hükûmetin teklifini reddetti. Bunun üzerine Hükûmet-i Hidivîyye-i Mahkeme-i Şer'îye'ye yeniden intihâb olunacak iki hâkimin Hakkaniye Nâzırı'nın tensibiyle ta'yin olunmayıp Hidiv Hazretleri'nin emr-i tevcihiyle ta'yin olunmaları mukarrer bulunmak üzere lâyihasını ta'dil edip def'a-yı sâniye olarak Şurayu'l-Kavânîn Meclisi'ne havâle eyledi ve münâkaşa ve müzâkeresi gününde Re'is-i Nüzzâr atufetlû Mustafa Fehmi Paşa Hazretleri'yle rüfekâ-yı kirâmı ictima'a hâzır oldular. Hükûmet'in maksadını te'yid ve lâyihasının şer'-i şerife muhâlif olmadığını ba'zı âkvâl-i fıkhîye ve haccac-ı târihîye ile isbât etmek üzere Hakkânîye Nâzırı sa'adetlü İbrahim Fu'âd Paşa Hazretleri uzunca bir nutuk irâd eyledi. Ba'dehu Hâriciye Nâzırı sa'âdetlû Butros Gali Paşa ayağa kalkarak Mısır'a kadı ta'yini hukuk-ı Hidivîyye'den olduğunu bir hayli edille-i siyâsîye ve târihîye ile isbâta çalıştı. Ve muharrerât-ı siyasîyenin marazi-i hükûmete muvâfık bir suretle te'vilinde büyük bir mahâret gösterdi. İki nâzır paşanın en ziyâde istinâd eyledikleri delil şudur ki, hidiv-i esbâk İsmâ'il Paşa'nın zamânında kâdı-yı sâbık merhûm Abdurrahman Hâfiz Efendi'nin (ol vakit bir seneden ibâret bulunmuş olan) müddet-i kazâsının inkızâsında emr-i Hidiv'iyle mürekkeb bir hey'et-i ulemâ tarafından bitekrâr Mısır Kadılığı'na intihâbıyla mahsus bir emr-i Hidiv'iyle ta'yin edilmiş olmasıdır ki, ikinci kadılığı -vefâtına kadar- onbeş sene imtidâd eylemiş ve buna Bâb-ıâlî râzı olmuştur. Hakkanîye ve Hâricîye nâzırlarının bervech-i mezkûr irâd-ı nutuk eyledikleri esnâda, Meclis-i Şura â'zasından bulunan kadı ve müftü efendiler hazerâtı nâzırlarla hiddetlice mu'âreze ile hukûmetin mezkûr meşru'u şer'-i şerife muhâlif olduğunu evvelki gibi mükerreren dermeyân eylediler ve iki taraftan mu'ârızanın iştidâdı üzerine Meclis'ten çıktılar velâkin meclis riyâseti tarafından edilen ricâ ve tatyibe ri'âyeten makâmlarına avdet eylediler.

Şeyh Hesune Hazretleri hükûmetin dalâline imâ'en ba'zı âyât-ı kerime okumakta ve meşrû'unu müftü sıfâtıyla reddeylediğini söylemekte idi. Bir aralık Cenâb-ı Mistır Maklaris, bir fırsat düşürerek muhtasar bir nutuk irâdıyla hükûmetin maksadı ancak ıslâh olduğunu ve şer'-i şerife muhâlefet niyetinde bulunmadığını ve İngiltere Devleti'nin dâimâ ehl-i İslâm'ın avâtıf-ı (hissiyât)ına ihtirâm ettiğini söyledi ve sıdk-ı makâline i'timâd edilmesini â'zâ-yı meclisten bir tavr-ı zarifâne ile ricâ eyledi, hiçbir eser-i telâş da göstermedi.

Cenâb-ı müsteşar İngiliz olmamış olsa, gençliğinde o derece metânet ibrâz etmesi herkesin hayretini mucib olurdu.

Re'is-i Nüzzâr Paşa Hazretleri de mehâkim-i şer'îyenin lüzûm-ı ıslâhına ve hükûmetin şeri'at-ı garrâya ri'âyetine müte'allık birkaç söz ilâve buyurdular. Nüzzâr hazerâtıyla Cenâb-ı Müsteşâr çekildikten sonra Meclis-i Şûra, mezkûr meşrû'un müzâkeresine girişerek, bir zamân te'âti-i efkâr üzerine mürre-i sânîye olarak reddine karar verdi. Ve keyfiyeti hükûmete resmen bildirdi.

Hükûmet buna da ehemmiyet vermeyerek istihsâl eylediği bir emr-i Hidivî'ye binâen isti'nâf â'zâsından Şevki ve Afifi Beyler'i bi'l-intihâb Mahkeme-i Ulyâ-yı Şer'îye â'zâlığına ta'yin ve keyfiyeti Kâdıefendi hazretlerine resmen tebliğ edip ceride-i resmîye ile i'lân eyledi. Efendi-i müşârünileyh, hükümetin bu hususta salâhiyetini inkâr ederek yeni hâkimlerini kabul edemeyeceğini kat'iyen cevâb verdi ve Müftü Efendi'yle evvelce müttefikân dermeyan eder oldukları esbâb-ı mâni'adan olarak yeni hâkimlerin İmâm-ı Â'zam mezhebince kavl-i zafifi kavîden ve mercuhu râcihten tefrik etmeğe muktedir olmadıklarını ve bunun ise hâkimiyet-i şer'îye ile eftâya mâni' olduğunu tasrih eyledi. (Mahkeme-i mezkûre â'zâsı veya hükkâmı müftülük salâhiyetini de hâ'izdir) Hükûmet ise Kadı Efendi'nin Hidiviyyet tarafından mansub ve Mısır me'murîninden ma'dûd olduğunu iddi'a ettiğinden emr-i Hidiviyye'ye muhâlefet ediyor diye müşârünileyhin azlini ve yerine ulemâ-yı Mısır'dan birinin nasbını ve bu vecihle Devlet-i Osmânîye'nin Mısır'da yegâne kalan kazâ-yı şer'î râbıtasının, ya'ni Hilâfet'in ahs-ı hukukunun hilâfını kurdu. Buna dâ'ir bir karar-ı kat'i vermek üzere nüzzâr hazerâtıyla Müsteşâr-ı Kazâ'î (Adliye Müsteşârı) ve Hidiv Hazretleri'nin taht-ı riyâsetinde in'ikâd eden Meclis-i Nüzzâr müzâkerâtına iştirâki bir kâ'ide-i garibe

muktezâsından olan Maliye Müsteşârı Cenâb-ı Mistır Gorest, Hidiv Hazretleri'nin yaz mevsimi münâsebetiyle bulunduğu İskenderiye'ye birkaç def'a gidip Re'is Sarayı'nda taht-ı riyâset-i Hidiviyye'de ictimâ' ettiler ise de istediklerine bir karar ittihâzında her nasılsa beş, on gün tereddüd eylediler. Lakin her mes'elede hükûmete tamamen muvâfık veyâ külliyen mu'ârız olarak ikiye inkısâm eden matbu'ât-ı mahalliye, mes'ele-i mezkûreden dolayı dahi ziyâde ihtilâf ve çidâle koyulmuştur. Bir taraf Mısır'a ta'yin-i kâdı hakkı, hukuk-ı Hidiviyye'den olduğunu tedârik edebildiği âkvâl-i resmîye ve gayr-i resmîye ile ve mütâla'ât-ı gûnagûnla isbât etmeğe çalıştığı gibi, taraf-ı diğer dahi o hakkın hukuk-ı Hidiviyye'den olmayıp, ancak hukuk-ı Sultanîye'den bulunduğunun her gûne müdâfa'a ve mukâbele ile izhâr ve isbâtına sa'y etmekte idi. Bu yoldaki mücâdelât kalemîyenin ve ba'zı rivâyâta nazaran mehâkim-i şer'îyenin Mehâkim-i Nizâmiye'ye iltihâkı neticesinden havf eden bu bunu maslahata muvâfık bulmayan ekser ulemânın âhâli-yi İslâmîye arasında sarf eylediği âkvâlin te'sirâtıyla ehl-i İslâm efkârı bir derece galeyâna başladı. Makâm-ı Hilâfet'le Makam-ı Hidiviyyet'e bir hayli ulemâ ve tüccâr ve sâ'ire taraflarından şer'-i şerifin muhâfazası ricâsı yolunda müte'addid telgrafnâmeler keşide olundu. İskenderiye'de Hidiv Hazretleri de Kadı Efendi'nin azli hususunda kendi kendine tevkif ve ta'yini, hukuk-ı Hilâfet'ten olduğunu i'tirâf buyurdular. Bunun üzerine nüzzâr hazerâtıyle iki müsteşâr cenâbları mes'ele-i müşkileye nihâ'î bir fasıl vermek için bir daha İskenderiye'ye azimet eylediler. İngiltere'nin Mısır vekil-i siyâsîsi maslah-ı şehir Lord Kromer Cenâbları da bu sefer nüzzâr hâzerâtını ta'kib etti. Hidiv Hazretleri'yle görüştü. Beyinlerinde Kâdı Efendi'nin adem-i azline ve yeni iki hâkimin Mahkeme-i Şer'îye'ye (şimdilik) gönderilmemesine karar verdiler. Birkaç gün İskenderiye'de kalarak defa'âtle ictimâ' eden Meclis-i Nüzzâr da en sonraki ictimâ'da bu kararı kabul etti. Lakin Şeyh Hesune Hazretleri iki vazifesinden birden azl edilerek yerine müftülüğe fudalâ-yı asırdan Şeyh Abdullah ve Ezher riyâsetinde hakkânîye müftüsü ulemâ-yı benâmdan Abdurrahman Kutb Efendi'ler Hazerâtı ta'yin olundu.

(Mâba'dı var)

**İmzasız**

# SONUÇ

Eyalet-i mümtaze statüsünde olan Mısır, Mehmed Ali Paşa ve Hanedânı döneminde gittikçe daha bağımsız bir konum kazanmış, aynı hanedan döneminde gerçekleştirilen Mısır'ı modernize çabaları 1882'de İngiltere'nin resmiyet kazandırmadığı işgali ile son bulmuştur. Bu durum Osmanlı Padişahının Mısır'daki egemenliğini büyük ölçüde azaltmış ve bilhassa 1890'lardan sonra Padişaha (özelde II. Abdülhamid'e) karşı gelişen muhalif akımların Mısır'da revaç bulmasına yol açmıştır.

Mısırdaki muhalefet gruplarının en önde gelenlerinden birisi de Jön Türkler olmuştur. Mısır'da Jön Türkler'ce gerçekleştirilen basın-yayın faaliyetlerinin, II Abdülhamid'in padişahlığı ve bilhassa halifeliğini sorgulayan nitelikte olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin 1896-1899 tarihleri arasında Kahire Şubesi yayın organı olan Kanun-i Esasi Mecmuası eliyle yapılan faaliyetler burada çıkan yazılarla bilhassa müslüman Osmanlı teb'asına karşı II. Abdülhamid'in Halifelik ve Sultanlık mevkii ve yetkisine sahip olmadığı tezi dini referanslarla ispatlanmaya çalışılmıştır. Yapılan bu türden yayınlarla, gerek kısa ve gerekse uzun vadede teb'anın Osmanlı Saltanat ve Hilâfetine olan bağın zayıflamasında Mısır merkezli Jön Türk faaliyetlerinin ve Kanun-i Esasi Mecmuası yayınlarının büyük payı olduğu muhakkaktır.

# BİBLİYOGRAFYA

**Kitaplar:**

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*,cilt:1-kısım:1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991

BİRİNCİ, Ali, *Tarih Uğrunda Matbuat Âleminde Birkaç Adım*,Dergâh Yayınları, İstanbul 2001

EBUZZİYA TEVFİK, *Yeni Osmanlılar Tarihi*, Bugünkü Türkçe'ye uyarlayan: Şemsettin Kutlu, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1973

EMİL, Birol, *Mizancı Murad Bey Hayatı ve Eserleri*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1979

HANİOĞLU, Şükrü, *Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*, Üçdal Neşriyat,İstanbul 1986

_____, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad veTerakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)*, İletişim Yayınları, İstanbul 1985

HUTİN, Serge, *Gizli Cemiyetler*, çev: Mehmet Arık, Anıl Yayınları, İstanbul, 1965

KAYALI, Hasan, *Jön Türkler ve Araplar Osmanlıcılık,Erken Arap Milliyetçiliği ve İslamcılılık*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998

KURAN, Ahmet Bedevi, *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*, Tan Matbaası, İstanbul 1945

_____, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılâp Hareketleri ve Milli Mücadele*, Tan Matbaası, İstanbul 1956

_____,*İnkılâp Tarihimiz ve İttihad Terakki*, Tan Matbaası, İstanbul 1948

LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, çev. Prof.Dr.Metin Kıratlı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988

MARDİN, Şerif, *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*,İletişim Yayınları, İstanbul 1998

_____, *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908*,İletişim Yayınları, İstanbul 2000

MİZANCI MURAD, *Müçahede-i Milliye Gurbet ve Avdet Devirleri*, haz:Sabahattin Çağın-Faruk Gezgin, İstanbul 1994

PETROSYAN,Yuriy Aşatoviç, *Sovyet Gözüyle Jön Türkler*, çev. Mazlum Beyhan, Ayşe Hacıhasanoğlu, İstanbul 1974

RAMSAUR, E.E., *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*, çev: Nuran Ülken, Sander Yayınları, İstanbul, 1972

ŞEHSUVAROĞLU,Haluk, Y.,*Jön Türkler'in Mısır'daki Faaliyetleri,* Akşam, 20 Mayıs 1941

TUNAYA,Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasî Partiler*, Cilt:1,İletişimYayınları, İstanbul 1998

ZÜRCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*,İletişim Yayınları, İstanbul 1995

**Makaleler:**

HANİOĞLU, Şükrü, *İttihat ve Terakkî Cemiyeti*, DİA, cilt:22

**Tezler:**

EKKAZAN ÖZCAN, Ayla, *Aykırı Bir Jön Türk: Hoca Kadri Efendi'nin Siyasal ve Toplumsal Düşünceler,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü, İstanbul 1995

**Hatıratlar:**

DURU, Kâzım Nami, *İttihat ve Terakki Hatıralarım*, İstanbul

*İbrahim Temo'nun İttihad ve Terakki Anıları*, Arba Yayınları, İstanbul, 2000

# ÖZGEÇMİŞ

06.04.1979 Bursa doğumluyum. Sırasıyla 1990'da Mithat Paşa İlkokulu, 1993'de Bursa Erkek Lisesi Orta Kısmı, 1996'da ise Bursa Erkek Lisesi'nden; aynı yıl girdiğim Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden de Temmuz 2000 tarihinde mezun oldum. Eylül 2000'de Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı'nda eğitim görmeye hak kazandım. Kasım 2000'de Kütahya ili Hisarcık İlçesi Dereköy İlköğretim Okulu'nda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak başladığım görevimi Kartal Emir Sencer İlköğretim Okulu'nda sürdürmekteyim.